

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

★

क्रम संख्या

काल नं०

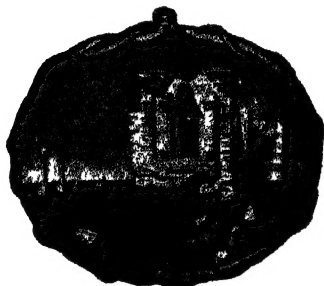
वर्ष

४६०५
६५४.६.१
स्टेन

KALHANA'S RĀJATARĀNGINĪ OR CHRONICLE OF THE KINGS OF KASHMIR

EDITED BY
M. A. STEIN PH. D.,
PRINCIPAL ORIGINAL COLLEGE LAHORE

VOL. I
SANSKRIT TEXT WITH CRITICAL NOTES.

सोऽखण्डिताश्मप्राकारं प्रासादान्तर्व्यधत्त च ।
मार्तण्डस्याद्भुतं दाता द्वाकास्फीतं च पत्तनम् ॥

Rajatarangini iv 192

MUNSHI RAM MANOHAR LAL
ORIENTAL BOOKSELLERS & PUBLISHERS
Nal Sarak, DELHI-6.

First Edition 1892
Second Reprint Edition 1960

Price Rs. 75-00

PAGES 1 TO 296 PRINTED AT JAYYED PRESS DELHI & PAGES 1 TO XX AT RAMA KRISHNA PRESS
DELHI & PUBLISHED BY SHRI MANOHARLAL JAIN PROP. M/S MUNSHIRAM MANOHARLAL,
PUBLISHERS, NAI SARAK, DELHI-6 (INDIA)

TO

HIS HIGHNESS

MAHARAJA PARTAB SINGH, G. C. S. I.

MAHARAJA OF KASHMIR AND JAMMU,

THIS EDITION OF THE EARLIEST EXTANT NARRATIVE

OF THE HISTORY OF KASHMIR

IS RESPECTFULLY

DEDICATED

BY

M. A. STEIN.

शुद्धवनतस्त्वद्यां वेषां निषेव्य महोजसां जलधिरक्षणा मेदिन्यासीदसावकुतोभया ।
स्फुटिमपि न ते यान्ति क्माया विना यवनुग्रहं प्रकृतिमहते कुर्मस्तस्मै नमः कविकर्मणे ॥

Kalhana's Rajatarangini, i. 40.

PREFACE

THE plan of the present Edition of *Kalhaṇa's Rājatarāṅgiṇī* first suggested itself to me in the summer of 1888 when a visit to Kashmir had directed my interest towards the antiquities and the history of the Valley.

The *Rājatarāṅgiṇī* is our oldest written authority for the history of the various dynasties which ruled Kashmir from the earliest period down to the time of the author who began to write his Chronicle in the *Śaka* year 1070 (A. D. 1148). Although it has for this reason been the object of much attention and research on the part of Sanskritists, an elaborate statement is scarcely needed to justify the present enterprise to those who have had occasion to consult the *Rājatarāṅgiṇī* in its published Editions for the purposes of historical or philological research.

When Professor Wilson published in 1825 the first account of Kalhaṇa's work and an abstract of its first six cantos, he had to rely for his text on three incomplete *Devanāgarī* MSS. which were so deficient that "a close translation, even if desirable, would have been impracticable."¹ The *editio princeps*, which appeared ten years later at Calcutta under the auspices of the Bengal Asiatic Society,² was based principally, as Mr. Troyer states, on a *Devanāgarī* transcript from a Kashmirian MS. which had been prepared for Mr. Moorcroft during that traveller's stay at Srinagar in 1823. The fact that this copy, as we now can prove, was prepared from the *codex* which must be considered as the *archetypus* of all existing Kashmirian MSS., reflects no little credit on the care and judgment with which that energetic but ill-fated traveller endeavoured to serve on this occasion the cause of Sanskrit philology. But the numerous corruptions which have rendered the text of the Calcutta Edition unintelligible in many passages, and which can be shown to have originated mostly from mistakes in the transcription, prove that this copy shared all the defects which are inherent to *Devanāgarī* transcripts made in Kashmir from *Sarada* MSS. Frequently, too, the difficulties which the Calcutta Paṇḍits evidently encountered in interpreting the text in consequence of their want of familiarity with the details of Kashmir topography and traditions, seem to have induced them to alter the text in an unscrupulous manner.

Mr. Troyer's edition, which, together with a translation, was published by the *Société Asiatique* at Paris in 1840, was avowedly prepared from the same materials as the *editio princeps*,³ and has not been carried beyond the first six cantos. Besides correcting numerous misprints of the Calcutta Edition, Mr. Troyer's text shows an improvement by taking more carefully into account, in a certain number of passages, the reading of Mr. Moorcroft's

1. "Essay on the Hindu History of Cashmir," Asiatic Researches, Vol. XV., p. 5.

2. Published in 1835, together with the *Rājatarāṅgiṇīs* of *Jonarāja* and *Srīvara* and the *Rājāvalīpatākā* of *Prājyabhaṭṭa* which bring down the narrative to the time of Akbar, under the title: *The Rājatarāṅgiṇī; a History of Cashmir*."

3. The two Colebrooke MSS., which Mr. Troyer consulted at the East India House (see *Preface*, p. v.), are described by him as very inferior to Mr. Moorcroft's copy, and are apparently identical with those which Professor Wilson had at his disposal.

copy. Of Mr. Troyer's translation of the *Rājatarāṅgiṇī* which was completed in 1852, it may, perhaps, be said without injustice that it has proved useful chiefly by bringing conspicuously before the eyes of Sanskritists the great defects of the text upon which it was based, and the insufficiency of the materials then available to European scholars for the interpretation of the work.

These defects did not escape the notice of scholars like Professor Lassen and General Cunningham who endeavoured to use Kalhaṇa's work for the purposes of historical and chronological research; no effort, however, seems to have been made to obtain better materials till Professor Bühler's tour in search for Sanskrit MSS. in Kashmir in 1875. Amongst the many results which rewarded Professor Bühler's brilliant researches in Kashmir, not the least important was that he established the absolute superiority of the Kashmir MSS. of the *Rājatarāṅgiṇī* written in the Śāradā character, over those in Devanāgarī. The acquaintance gained with the genuine text of the *Rājatarāṅgiṇī* by the collation of a good, though modern, Śāradā copy, and the discovery of valuable fresh material for its explanation in other Kashmirian works like the *Nīlamatapurāṇa*, and the various *Māhātmyas*, enabled Professor Bühler to trace out with admirable lucidity the work yet to be done for the *Rājatarāṅgiṇī*.¹ Professor Bühler had clearly recognized the fact that all Śāradā MSS. known to exist at present in Kashmir are derived from a single Manuscript called by him the *codex archetypus*. But he had not been able to obtain more than a glimpse of this ancient MS. from the owner, *Paṇḍit Keśavarām*, in whose family it had come down as an heirloom.

It had been my chief aim since my first visit to Kashmir to utilize the opportunities offered by a prolonged stay in the Valley for the acquisition of such materials as might enable me to undertake the task of preparing a critical Edition of the *Rājatarāṅgiṇī*, and to contribute towards the interpretation of the work. As regards the text of the *Rājatarāṅgiṇī* I had to content myself in 1888 with obtaining for collation a Śāradā paper MS. in possession of *Paṇḍit Rūzdin Balabhadra*, copied in the first quarter of this century, which had already served Professor Bühler for the same purpose, and another MS., copied about the same time from the *codex archetypus* and now the property of *Paṇḍit Govind Kaul*. The careful collation of the above-named two MSS., which was completed in the Cold Season of 1888-89, revealed, in numerous passages, considerable discrepancies between them, notwithstanding their evidently common origin. This convinced me still more of the necessity of securing the *codex archetypus* itself for the purpose of my Edition.

On *Paṇḍit Keśavarām*'s death which took place after Professor Bühler's visit, the *codex archetypus* had been divided among three of the *Paṇḍit*'s heirs, and this circumstance had made access to the MS. still more difficult than in 1875. It was, therefore, not till I had made repeated endeavours during my second visit to Śrīnagar in 1889 that the whole of the MS. was entrusted to me by the owners for the purposes of the present Edition. My success was chiefly due to the kind interest shown in the matter by *Paṇḍit Sūraj Kaul*, C.I.E., Member of the Kashmir State Council, and his son *Paṇḍit Hari Krishna Kaul*, M.A., then my pupil, and now a promising young officer in the Statutory Civil

1. Detailed Report on a Tour in search of Sanskrit MSS. in Kashmir (Extra Number of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1877), p. 52 seqq.

Service of the Punjab. Their timely aid has made it possible to secure the contents of this venerable codex against the risks to which its worn decaying leaves have so long been exposed. Both gentlemen have thus well deserved the thanks of all interested in the ancient history of Kashmir.

The *codex archetypus* contains all the eight cantos of Kalhaṇa's poem, and consisted originally of 328 folia of age-worn country paper. One leaf in the middle (fol. 167) and unfortunately also the leaf at the end (fol. 328) have been lost, probably when the above-mentioned partition between Pt. Keśavarām's heirs was made. The leaves, which vary in their dimensions, measure on the average about $9\frac{1}{2}$ " by $6\frac{1}{2}$ "; they are written, as is the case in most Kashmir MSS., whether of birch-bark or paper, in lines running parallel to the narrower side. The number of lines to the page varies from 15 to 20. The leaves, of which two always form one sheet, are placed in forms or "*saṁchayas*" of different thickness, containing from 2 to 6 sheets. These forms are found in the first half of the work, up to fol. 166, bound up after the fashion of European books. The second part appears never to have been bound, and most of the sheets are now cut up into loose leaves.

No date is given in the colophons attached to the end of the several *taraṅgas*; but fortunately the writer of the codex, Paṇḍit Rājānaka Ratnakapaṇḍita, has recorded his name in the colophons of *taraṅgas* iii., vi. and vii.,¹ and from this entry the age of the MS. can be ascertained with a fair degree of precision. A birch-bark MS. of the *Kāvya-prakāśa-saṁheta*, written by the same Rājānaka, Ratnakapaṇḍita, is dated Saka 1570, corresponding to A.D. 1648.² Other MSS. from his hand, which I purchased in Kashmir, show later dates; a MS. of *Rāyamukha's* Commentary on the *Amarakośa*³ and a MS. of *Trilochanadāsa's* *Kātantrapāñchikā*⁴ were written by Rājānaka Ratnakapaṇḍita Saka 1577 (A. D. 1655) and Śaka 1595 (A. D. 1673), respectively. Rājānaka Ratnakapaṇḍita has, however, taken care to let us know about his person and time not only in the MSS. he copied, but also in such works as he composed. In a commentary to the *Haraviṣṇayakāvya*, named the *Laghupañchikā*, of which a copy written by his own hand and extending to the end of the 1st Sarga is now in my possession, he calls himself the son of Rājānaka Śaṁkarapaṇḍita, of the *Dhāunīyāyana* gotra, and states the year of composition as Saka 1603 (A. D. 1681).⁵

The details here given enable us to identify our Rājānaka Ratnakapaṇḍita with the author of the well-known commentary on Jagaddhara's *Kusumāñjali*, called likewise *Laghupañchikā*, which has been printed in the *Kāvya-mālā*, and of the commentary, called *Śiṣyahita*, on the *Yudhishṭhiraviṣṇayakāvya* which has been noticed in Professor Bühler's

1. See colophon of *taraṅga* iii. and vii.: लिखितस्यैव मया राजानकरत्नकण्ठेन; and colophon of *taraṅga* vi.: लिखितस्यैव राजानकरत्नकण्ठेन.

2. The MS. then in possession of Paṇḍit Damodar, Head Paṇḍit of H. H. the Mahārāja's School, Srinagar. The colophon of the 1st ullāsa runs: काव्यप्रकाशसंकेतो ग्रन्थाकारकृतो मया । धर्मेधिरत्नकण्ठेन शाके क्षात्राहर्षमते (१५७०).

3. See colophon of *kaṇḍa* ii.: लिखितस्यैव मया राजानकरत्नकण्ठेन सं० ३१ (i.e. *Laukika Sāṁvat* 4731) शाके: १५७७ आश्वति ५ कण्ठवाटविषये (Kishtūr) लिखितोयं ग्रन्थः.

4. See colophon to *Nānaprakaraṇa*, Pada ii.: लिखितस्यैव मया राजानकरत्नकण्ठेन सं ४९ (*Laukika Sāṁvat* 4749) शाके १५९५.

5. See the introduction to the *Laghupañchikā*: त्रिनमोति १६०३ मिते शाके श्रीमयायनकुलोद्भूतः । काव्यीरवेदेवास्तव्यो रत्नकण्ठाग्रिभः सुधीः ॥ विविदिभ्यन्महोदयललाकारमहाकवेः । गभीरचित्ते काव्ये करोति लघुपञ्चिकायम् ॥ and the colophon at the end of the first sarga: इति श्रीमहाकवे राजानकरत्नकण्ठेन कुनौ हरविषयकस्य महाकाव्ये श्रीभारवाचरस्यः सविप्रख्यनवास्तव्य राजानकधीशंकरकण्ठमन्त्रराजानकरत्नकण्ठकृतया लघुपञ्चिकायां ग्रन्थमः सप्तः । लिखितस्यैव मया राजानकरत्नकण्ठेन सं ५७ शाके १६०३.

Kashmir Report.¹ In the introduction to the first named commentary² which was composed in Saka 1602 (A. D. 1680), the same statements are made regarding the author's descent and residence as those given in the above note from the commentary to the *Haraviṇṇaya-kāvya*. The commentary to the *Yudhishṭhiraviṇṇaya-kāvya*, as will be seen from the extracts given below,³ can also be ascribed with certainty to our Rājānaka Ratnakapṭha. He wrote this work Saka 1593 (A. D. 1671), "when Aurangzeb (*Avaraṅgaśāhi*) ruled the Earth." The dates recorded above of works composed on MSS. written by Rājānaka Ratnakapṭha, range from A. D. 1648 to A. D. 1681, and we are, therefore, justified in assuming that the codex of the Rājātaraṅgiṇī was also written by him some time about this period.

From the evidence of the numerous MSS. by his hand which are still extant in Kashmir and which are on account of the marked peculiarity of the writing well known to the Paṇḍits, it appears that Rājānaka Ratnakapṭha, although an accurate copyist, must have been a very fast writer. He evidently copied MSS. chiefly for his own use and took little care about the legibility of his copies. His hand-writing with its cursive and peculiar characters, therefore, presents unusual difficulties even to the practised reader of Śāradā MSS. A reference to the facsimile of two pages from Rājānaka Ratnakapṭha's codex, prefixed to this Edition, will fully illustrate this remark. Taking into account the difficulties which even intelligent copyists must have frequently encountered in making out this puzzling hand-writing in passages where the meaning was obscured by the unfamiliar character of the subject or the redundant rhetoric of Kalhaṇa's style, we need not be astonished at the large number of corruptions and blunders evidently committed by the scribes who prepared Mr. Moorcroft's Devanāgarī copy, which also occur, though to a smaller extent, in all Śāradā transcripts of the *archetypus* I have examined.

The deficient form of the text presented by the previous editions must thus, to a considerable extent, be attributed to the peculiar hand-writing of Rājānaka Ratnakapṭha. But for this we are more than compensated by the fact that the writer of this codex was not a mere copyist, but a scholar of considerable attainments who, we have every reason to believe, has copied his original MS. with great care and accuracy. The text of Rājānaka Ratnakapṭha in the first six cantos and in the greater portion of the seventh is remarkably free from corruptions and mistakes. And a closer examination of the MS. itself proves that its immunity from defects of this kind is not the result of unscrupulous restoring on the part of its learned writer as might otherwise be suspected.⁴ Rājānaka Ratnakapṭha

1. My attention was first called to these two works by the entries in Professor Aufrecht's excellent *Catalogus Catalogorum*, s. v. रत्नकण्ठः.

2. See introductory verses to the *Stutikusumāñjalīpīṭhā* in *Kavyamālā* Edition, p. 1.

3. See introduction to the *Yudhishṭhiraviṇṇaya-kāvya*, in Dr. Rājendralāl Mitra's "Notices of Sanskrit MSS.," No. 2441 : रामाङ्गैश्च खडाङ्कैः १५६३ प्रमिते सर्वे खण्डेभ्यः ॥ मङ्गरज्ज्वाहिरूपे वागमि सति मेदिनीचक्र ॥ चपलमजविजयाकमे सुगमिरे निबन्धेऽस्मिन् ॥ टीका सिध्यतिषा विद्योयते रत्नकण्ठेन ॥ In a MS. of the *Yudhishṭhiraviṇṇaya-kāvya* which I inspected in the Library once belonging to Pandit Rādhākṛishṇa of Lahore, the *pīṭhā* of Rājānaka Ratnakapṭha closes as follows—सर्वेभ्यः सविप्रुषिः सर्वेभ्यः सर्वेभ्यः सन्तुनाः ॥ तस्याजनि सन्तुना शंकर इति भूतले क्वातः ॥ अस्ति मङ्गुलपारसपात्रं रत्नकण्ठ इति तस्य सन्तुनाः ॥ नास्करस्तुतिरहस्यमेतं येन रत्नकण्ठं निरमाधि ॥ मङ्गुलधरस्य पाठावै स्वलिख्यत्वोपयोगिनी ॥ टीकाया विहितं सज्जनानन्दवाचिनी ॥ The *Ratnakāṭaka* which Ratnakapṭha in the above colophon claims to have written, is still known in Kashmir, and is a composition showing considerable skill, the MS. I possess of it, has lost the last leaf and does not, therefore, furnish any data regarding the author.

4. Compare the remark made by Professor Buhler on the notions still recently prevailing on this subject among Kashmirian Pandit Kashmir Reports, p. 33.

has indicated carefully in the above-named portion of the text, by dots and by leaving empty spaces, the *lacunae* which he must have found in his original. They vary in extent from one *akshara* to several verses, and can all easily be explained by the peeling or breaking off of the birchbark leaves on which the original MS. of Rājānaka Ratnakarṇṭha was, in all probability, written. These *lacunae* are now filled up by a later hand, evidently from collation of another MS. independent of Ratnakarṇṭha's original. The fact that Ratnakarṇṭha had allowed the *lacunae* to remain in his copy even where, from the nature of the context, it would have been easy to supplement the missing letters, is sufficient to set at rest any doubts as to the manner in which he has reproduced the text of his original.

Unfortunately, the text Ratnakarṇṭha copied, must have been in a far less satisfactory condition in the remaining part of the work, which comprises roughly the last third of canto vii. and the whole of canto viii. Not only do we meet here much more frequently with *lacunae*, now rarely supplemented by the later hand previously mentioned, but misspellings or wrong forms, and undoubtedly corrupt passages are found here in increasing numbers, as we proceed towards the conclusion of the work. As we have no MS. older than Rājānaka Ratnakarṇṭha's codex to refer to, it would be unsafe to make any assertions regarding this difference in the preservation of the several cantos. But it may be useful to point out that the diminished interest with which the last portions of the poem seem to have been read and which probably caused them to be copied less frequently, the greater obscurity of Kalhaṇa's relation where it deals with events of contemporary history, and the greater risk of injury to which the leaves at the end of birch-bark volumes have always been exposed, are all circumstances which could well account for the deficiencies of the text in this part.

The MS. from which Ratnakarṇṭha copied his text, and which for the sake of convenience may here be marked as O, appears to have been an old one. The numerous *lacunae*, which Ratnakarṇṭha was obliged to leave in his text, were, as stated above, in all probability due to portions of the birch-bark having peeled off in O. But a more conclusive proof is furnished by the following observation. Among the numerous various readings which, as will be shown below have been recorded in the *codex archetypus* (to be designated thereafter as A) there are only five in Ratnakarṇṭha's own handwriting (marked A₁ in the Edition); they are found Rājatar. iii. 122; viii. 777; viii. 794; viii. 3139 and viii. 1084. In the first four cases it is evident from the nature of the *variae lectiones*, that they are due only to the indistinctness with which the respective Sāradā letters and ligatures had been written in Ratnakarṇṭha's original, and which had induced him to record in each case the two possible readings. In the fifth case, however, Rājatar. viii. 1084, where A₁ has given the name of one of King Sussala's companions in arms as तेचो in the text and as चोचो in the margin, this explanation holds good only if we assume that the original MS. was written in an older form of Sāradā writing than we meet with in any existing MSS.; in the latter the *aksharas* ते and चो are quite different and not to be mistaken for each other. In that older form of Sāradā writing, however, which is known to me only from inscriptions,¹ vowel *e* is designated by a short vertical stroke before the consonant, not by a horizontal stroke above, and there ते and चो show almost identical forms. This explanation would

1. The latest among the Sāradā inscriptions known to me which show the form of the vowel sign *e* described above, and which can be dated, belongs to the time of king Rājaseva (A. D. 1213—1236). It was found by me, in 1889, at Bijabrūr (the ancient Vijayastūra), in possession of Lakṣman Bhōyū, a Purohita of that place.

also account for the wrong form *षोको* written by A_1 in viii. 2695 instead of *तेको*.¹ It would of course, be possible to argue that Ratanakāṭha found the above *variae lectiones* already in O or copied them from another MS. But certain features of the codex archetypus, to be noticed thereafter, render both these suppositions improbable.

Through the whole of Ratnakāṭha's MS., but especially in taraṅgas i.—vi. and in the first half of the seventh, we find very numerous glosses, various readings and corrections marked by different hands which add, in no small degree, to the critical value of the codex. Leaving aside certain explanatory notes written in the margin by hands which are not met with elsewhere (i. 56 ; iv. 103), the bulk of these later additions and corrections in Ratnakāṭha's codex can be traced back to four different hands. Two of these designated in the Edition A_2 and A_3 , respectively, are of particular importance for the criticism of the text.

To A_2 we owe, apart from a series of important corrections and various readings in the text, a considerable number of valuable glosses which have proved most useful in ascertaining the details of the historical topography of Kashmir and which also throw a welcome light on many other obscure points in Kalhaṇa's narrative. There is good reason to assume that A_2 is the oldest among the annotators of the codex archetypus and probably a contemporary of Rājānaka Ratnakāṭha himself. A gloss on the word *सीरि*, v. 145, which Ratnakāṭha had left unfinished in the middle of a word, has been completed by A_2 . The conclusion to be drawn from this circumstance is made more certain by a reference to the readings recorded in iv. 503, which prove that A_2 must have made its revision of the codex before the other old annotator marked A_3 . Here A_1 had written originally *बहुर्विनिष्ठा-वर्ता*; this had been corrected into *बहुर्विनि*² by A_2 who explained his own reading by a marginal gloss. A_3 who restores the original reading of A_1 and explains it by an interlinear note, must necessarily have had the correction of A_2 before his eyes. The same relation exists between the readings of A_1 and the two annotators in iv. 688. The faded appearance which the writing of A_2 shows in many places, tallies with the above conclusion as to the priority of this annotator.

Although A_3 refers in several notes expressly to separate MS. authority³ it still appears to me very doubtful whether A_3 had actually used for his revision any MS. apart from Ratanakāṭha's original. The numerous lacunae throughout the whole work, which Ratnakāṭha had indicated by dots or empty space, have either been filled in by A_3 (not by A_2) or have remained as before. It seems scarcely possible that A_3 , who had bestowed so much trouble on the correction of the text of the codex and on the explanation of its contents, should have been unable to supplement any Ratnakāṭha's lacunae in taraṅgas i.—vii. if he could have referred to another independent MS. We are thus led to assume, as the easiest explanation, that the above quoted reference to another MS., as well as the corrections made by A_3 in the text, resulted from a careful collation of Ratnakāṭha's copy with its original O. While Ratnakāṭha was copying the text of O A_3 appears to have revised what the former had written, and to have added from the original the marginal notes and various readings which Ratnakāṭha had omitted to copy.³ No direct evidence is available

1. Compare the note to viii. 2695 in the Edition.

2. See i. 287 *इत्यपि पाठः*; ii 103 *इत्यप्यारब्धः*; iv. 501 *इत्यपि पाठो रम्यः*.

3. Notes by the hand of Ratnakāṭha are found only in very few places (see iii. 180, 198, 226 276; iv. 18; viii. 2628); they refer exclusively to points of grammar and construction, and their peculiar wording shows that they are Ratnakāṭha's own memoranda jotted down in the course of copying, not notes reproduced from O.

regarding the origin of the glosses and explanatory notes written by A_2 . But if we take into account that many of the glosses contain information on Kashmir antiquities which it would have been very difficult for any Pandit of the 17th century to obtain directly,¹ we shall be inclined to look to O as the probable source of these notes and glosses.

Reference has already been made to the annotator A_2 who has filled up most of the lacunae, which A_1 had left in the text of cantos i.—vii., and who has, besides, recorded in the codex a considerable number of various readings and explanatory notes. In several instances his hand has also supplied words and whole verses which A_1 had omitted without indicating a lacuna. A careful examination of the text thus supplied by A_2 in lacunae and elsewhere will show that the additions of A_2 are derived from a genuine recension of Kalhana's text, and cannot be due to conjecture. To exclude the latter assumption it is sufficient to point to passages like iii. 332; v. 153; vii. 125, 299, where the matter supplemented by A_2 contains historical data which were certainly beyond the reach of any modern emendator. We are thus fully justified in assuming that A_2 has used, for the purpose of revising Ratnakaṇṭha's text, a manuscript which was independent of O. To this MS. we must also trace back the very numerous *variae lectiones* which A_2 has indicated either by writing them in the margin or by correcting the text of A_1 .

Besides the various readings we find in several notes written by A_2 particular reference made to readings of another MS.² It is probable that in these instances A_2 had found the various readings marked as such in the MS. which he collated. The numerous notes written by A_2 between the lines or in the margin of Ratnakaṇṭha's text, are frequently very useful for the interpretation of Rājatarāṅgiṇī, and appear, for reasons similar to those adduced above regarding the glosses of A_2 , to have been obtained from an older source. Whereas the glosses of A_2 deal pre-eminently with topographical and historical points, those of A_3 relate more to the general explanation of the text. I have not been able to obtain any information as to the existence of the MS. which A_1 collated, or to discover any traces of its use in other Kashmirian copies, and I am afraid, it must, therefore, be considered as lost. Under these circumstances it is difficult to form a definite opinion as to the relative value of the text recension which this MS. represented, especially as we cannot test the accuracy and extent of the collation made by A_2 . Readings of A_3 , which set right evident defects of Ratnakaṇṭha's text, are frequent enough, but on the other hand, in numerous cases, they appear to be *lectiores leviores* of no consequence.

We derive much less help for the reconstruction of the text of the Rājatarāṅgiṇī from the annotations and additions of A_2 in the last two cantos than in the preceding part of the work. The corrections and various readings of A_2 are not as numerous in the seventh taraṅga, as before, and become of distinctly rare occurrence in the eight. On the other hand, lacunae of A_1 which A_2 has omitted to fill in, make their first appearance in the seventh canto and increase in an aggravating fashion towards the end of the work.

Why the revision of A_2 should have been so much less thorough in this part of the text than in the preceding one, cannot in the absence of the original MS. from which A_2 obtained its corrections, be stated with certainty. As we meet with occasional supplements

1. Compare, e. g., the glosses of A_2 on topographical points : i. 96, 168, 302; v. 39, 144; on details of the ancient Hindu administration : iv. 691; v. 389, on obsolete customs : iv. 710.

2. See iv. 498, 646; vii. 248, 264, इत्यन्वासा; v. 478. इत्यावर्तिते पाठः.

by A_3 as far down as vii.3153, it cannot be assumed that in the original of A_3 the eighth canto was entirely missing.

Besides the two old annotators A_2 and A_3 who on account of the materials they used, possess independent critical value, we find in the codex archetypus additions from two other hands which cannot claim such importance. A_4 who writes in a small and modern hand (see the note at the foot of fol. 103 reverse, reproduced in the facsimile) has added a number of notes and glosses which assist us but little in the interpretation. Glosses like the one to v. 150, in which *Ṭabhadeśa*,¹ the country neighbouring on *Gūrjara* (*Gujrāt* in the Punjab) is identified with *Skardo*, or Little Thibet, cannot inspire with confidence in the judgement of the glossator or the reliability of his information. There is nothing to show that A_4 copied any of his glosses from an older MS., nor have any of them been reproduced in the *Sāradā* MS. R described below which was copied from the archetypus in *Laukika Saṁvat* 99, i. e., A.D. 1823. As this MS. gives all the other notes and glosses to be found in A we may safely conclude that the additions of A_4 have been made subsequent to that date, probably by some member of Paṇḍit Keśavarām's family.

Another modern hand, marked A_5 in the Edition, has re-written certain portion of the last seven folia of the codex archetypus which had become difficult to read on account of the worn state of the original leaves. As these supplements of A_5 show in several instances mistakes which are not found in the *Sāradā* transcripts described below, it is evident that they are of a very recent date.

A diligent search has been made on my behalf by my Kashmirian friends since 1888 with a view of discovering if possible an old MS. of the *Rājatarāṅgiṇī* which might prove independent of A; but these endeavours have produced no better result than Professor Bühler's efforts in 1875. The remaining critical materials referred to in the present Edition require, therefore, but a short notice.

All Kashmir MSS. of the *Rājatarāṅgiṇī* which I have seen or of which I have been able to obtain information, are known to be recent transcripts from Ratnakaṇṭha's codex prepared either directly or with the help of another copy.

Among these copies of two MSS. mentioned above as belonging to Paṇḍit Rāzdān Balabhadra and Paṇḍit Govind Kaul of Śrīnagar, may be considered the earliest as well as the most reliable; and accordingly only these two MSS. have been consulted wherever a reference to later copies was necessary on account of the present defective state of the archetypus.

The MS. of Paṇḍit Rāzdān Balabhadra, marked R in the Edition, forms a Volume of 353 folia, carefully written on modern paper. The colophon² states that it was written by one Bhaṭṭa Govardhana, of the Yaksha family, in the *Laukika* year 99, the figures for the century being omitted as usual in dates of that Era. Sons of a copyist of this name are still living in Śrīnagar, and as the paper and writing is certainly not more than a 100 years old, there can be no doubt that the year meant is *Laukika Saṁvat* 4899 or A. D. 1823. Bhaṭṭa Govardhanas's copy is well written but by no means free from misreadings and blunders. In copying the scribe has followed indifferently either the text of Ratnakaṇṭha or the

1. See Cunningham *Ancient Geography*, p. 149; Siyuki (transl. by Beal) i. 165 seqq.

2. निक्षिप्ता चंदा मया यक्षजात्यनितम्बोदधनाग्निधेन द्विजातिना काकुलबातिना साक्षादवविधे *Kāthul* and *Tāshdhan* are names of parts of Śrīnagar संवत् २९ का बति न परे ९ एषा समाप्तिवसम् ॥

various readings of A_1 and A_2 . This has been the case also in the other copies made from A , and hence the frequent discrepancies between these transcripts to which allusion has already been made. *Bhaṭṭa Govardhana* has copied also the glosses and notes of A_2 and A_3 . A later hand has revised the MS from A correcting mistakes and adding in many places the *variae lectiones* indicated in A . The lacunae of the last two cantos have been filled in by a different hand in accordance with the emendations of the Calcutta Edition.

The other MS. copied from the archetypus and now in possession of Paṇḍit Govind Kaul (marked G) closely resembles in its appearance the copy R. The name of the copyist is not given nor the date when it was written. But the similarity of the writing makes it probable that it was copied by the same scribe early in the present century. None of the glosses and notes found in the archetypus are copied in G; but in many instances the various readings of A_1 or A_2 have been followed by the scribe or marked by him in the margin. The MS. has been revised by several later hands which have entered other *variae lectiones* from A and have marked besides numerous corrections in cantos vii. and viii. Most of the corrections are taken from the Calcutta Edition; others are of different origin and of greater value for conjectural criticism. Many of the happiest emendations marked *secundā manu* in G are from the hand of the present owner of the MS., Paṇḍit Govind Kaul, to whose learning and critical acumen they amply testify.

We know from Mr. Troyer's statement¹ that the editio princeps of the *Rājatarāṅgiṇī* was printed with the help of a copy which Mr. Moorcroft had forwarded from Kashmir to the Asiatic Society of Bengal. Professor Bühler has already pointed out that according to the tradition of the Kashmir Paṇḍits Mr. Moorcroft's copy was transcribed from the codex archetypus. This tradition is fully confirmed by the versified colophon found at the end of the Calcutta Edition after the *Rājatarāṅgiṇī-saṅgraha*.²

Here we read that "*Śrīmurkaraṇḍa Sūhibha*" obtained the Annals of the Kings of Kashmir including Kalhana's *Rājatarāṅgiṇī*, from the learned *Śivārāma* who is praised for having preserved in his house the only copy of the work in Kashmir. Paṇḍit *Śivārāma*, commonly called *Śivopadhyaṃ*, was the grandfather of Paṇḍit *Keśavarāma* in whose possession our codex archetypus was found by Professor Bühler.

I have not had an opportunity of inspecting Mr. Moorcroft's copy, but an examination of the Calcutta Edition shows clearly that most of the corruptions in the first six cantos are caused by faulty transcriptions of the *Sāradā* characters in A , for which Ratnakanṭha's peculiar handwriting must be held largely responsible.

Other deviations from A are due to corrections which the editors have wrongly introduced in their text. This has been frequently the case in passages in which Kalhana

1. Troyer, *Rajatarangini*, Tom I., iv.

2. श्रीमन्मोक्षानुसूत्रस्य श्रियः श्रीमुर्कराकः । साहित्यात्मा मन्त्री यो श्रीवासुदेवस्य सतम् ॥ श्री मुर्कराकः को मन्त्री प्राप्तकर्म-
रमन्धने । राज्ये श्रीमन्निबन्धनस्य प्रियदत्तः ॥ श्रीमन्निबन्धनस्य प्रियदत्तः प्राप्तः राजतरङ्गिणी । मुर्कराकधीरेण शुभाष्टी-
शिवस्वामिनः ॥ श्रीमच्छ्रीशिवरायस्य पुत्रे राजाश्वनी शुभा । कर्मरमन्धने निष्कं बतले नाथ सद्गुणि ॥ श्रीमद्विष्णुसिखोपाध्याय
नमो नमः ॥ येनोपाध्यायेन पञ्चपद्मस्यार्वाङ्गं महाप्रभास्यद्विता राजाश्वनी स्वपुत्रे वालिता प्रयत्नेन श्रीविमोदयया केनि मद्रम् ॥
बतले च पुत्रे यस्य शुभा राजतरङ्गिणी । स जीवन्मुक्त एव स्वानुगतः स्वर्गमाप्नुयात् ॥ संवत् १८८० ॥ for श्रीमन्निबन्धन-
above read श्रीमन्निबन्धनः ; Mr. Moorcroft obtained his copy through the intercession of some member
of the Trika family to which *Śivārāma* and his descendants to the present day have been attached as
hereditary "gurus" and which has held for several generations past an influential position in
Kashmir.

refers to details of Kashmir topography and similar topics, which the Calcutta Paṇḍits naturally found it difficult to explain.¹

For such corrections the last two cantos with their frequently defective text afforded a large scope. The editors have invariably filled up the lacunae of A even where they extended to several *pādas*, and have frequently altered the text near such lacunae in an unscrupulous manner so as to suit the supposed context. No critical value can, therefore, be attached to the readings of the editio princeps apart from that which they may claim as conjectural emendations.

It now remains for me to indicate shortly the lines which I have followed in preparing the text of the present Edition from the materials furnished by the codex archetypus. I have endeavoured to show above that besides the text which Ratnakarṭha copied from some now lost codex, only the readings of one other independent MS. (similary lost) have been preserved for us in the corrections and additions of A₂. Under these circumstances Ratnakarṭha's copy, as revised by A₂ from the same original, was the only possible basis of the present Edition. From this I have departed in favor of A₃ only where the readings of the latter hand appeared to me distinctly preferable and to represent a closer approach to Kalhaṇa's original. In every such case the text of A₁ has been carefully indicated in the footnotes. This has also been done in every instance where the text of A₁ had been corrected by A₂. Whenever the readings of A₁ appeared to me superior or equal to the variations of A₂, and accordingly were retained in the text, the readings of A₂ have been recorded in the notes. All words or letters which A₂ has supplied either where A₁ had marked a lacuna, or elsewhere, have been distinctly noted. Wherever the relative value of the readings cannot be settled by reference to grammar or dictionary, I must reserve a statement of the reasons which guided me in the selection, for the exegetical notes of the second Volume. I am aware that in such case I may have frequently erred; but I trust that the care which has been taken to record in all cases both the readings of A₁ and of the later annotators, will render such errors of less consequence.

I have naturally felt much more serious doubts and apprehensions in dealing with passages where the text actually found in A left me only the choice of accepting readings which were undoubtedly corrupt, or of deviating from the authority of our only MS. Attention has already been called to the fact that blunders of copying and evident corruptions which are of very rare occurrence in the first six cantos, make their appearance more frequently in the seventh canto. These corruptions increase in number and extent in the eight *tarāṅga*, especially towards its end, where they create serious obstacles to the interpretation of the work. The majority of the mistakes found in A is of such a nature that if we are allowed to take it for granted that Kalhaṇa was as careful to conform to the rules of grammar and prosody in the last two as in the preceding six cantos, we can indicate with perfect certainty the needed corrections. But in other passages the obscurity of the context and the defective state of whole verses make amendations much more hazardous.

I have considered it part of my duty as an editor to aid towards the interpretation of the work by indicating such emendations as appeared to me indispensable. Wherever this was done by placing the corrected reading in the text, attention has been called to the

1. See for local names thus metamorphosed in the Calcutta Edition, e.g., i. 102, 173; iii. 10; v.232; vii.1081.

emendation and a reference given to the reading of A which was carefully noted below. In other more doubtful cases where I was unable to find a satisfactory emendation, I had to content myself with marking the passage as corrupt in the notes and showing the corrections, if any, to be found in the Editions or later MSS. Wherever an emendation was based upon the evidence of parallel passages in Kalhana's *Rājataranginī*, the latter have been quoted in the critical notes. Where the reasons for an emendation could not be given in this concise form, they will be set forth in the second Volume. It is scarcely necessary, perhaps, to mention that in all cases where corrupt passages had to be restored, close attention has been paid to the palaeographical features of the *Śāradā* characters, as the text of A must be traced back through MSS; which, including Kalhana's original copy, have all been written in these characters.

I have endeavoured to keep constantly before my eyes the dangers with which any attempt at emendation is beset in the case of so difficult a text as the *Rājataranginī* and have accordingly tried to exercise the greatest caution. This may have led me sometimes to accept the text of A as correct where a closer examination may prove it to be defective; but I hope that those who are competent to judge will more readily pardon such shortcomings than errors in the opposite direction. For the same reasons I have abstained from suggesting emendations for passages in which the *lacunae* of A₁ have not been filled up by A₂, except where only a few *aksharas* are missing and can be restored from the nature of the context or by reference to related passages with a considerable degree of certainty.

I am too well aware of the many and serious difficulties which the eight *taraṅga* presents, not to feel that its text, as printed in the present Edition, stands still in need of further searching revision. I should have willingly undertaken the labor involved in this, but for the delay in publication which, from the limited amount of leisure at my disposal, would have been in that case inevitable. As most of what is of interest in Kalhana's work is contained in the preceding cantos the text of which is on the whole in a fair state of preservation, I did not feel justified in postponing the issue of the present Edition.

The complete restoration of Kalhana's text in the eight *taraṅga* is an end which if at all attainable with our present materials, would require continued application for many years. I have spared no trouble in recording as carefully as I could, the readings actually found in our only MS., and I hope that the materials thus furnished will enable others, specially qualified for the task, to free the text from its present blemishes more thoroughly than I have been able to do.

While endeavouring to acquaint the reader with the exact state of the text as found in A, I have not considered it necessary to reproduce all purely orthographical peculiarities of that codex. The orthography of A agrees on the whole with that followed in the old *Śāradā* MSS., but *Ratnakarṭha* is by no means so consistent in certain particulars as the writers of many birch-bark MSS of an earlier date.

Thus the two spirants *Jihvāmūliya* and *Upadhmanīya*¹ (*kḷ* and *pḷ*) are only occasionally used in place of the *visarga*, and instead of the final *s* being assimilated before an initial sibilant which is the rule in old *Śāradā* MSS., we find it in A often written as

1. See Professor Bühlers *Kashmir Report*, p. 32,

visarga. In view of such inconsistencies I have thought it best to follow in regard to details of *saṁdhi* the uniform practice adopted in European Editions. But whenever a reading of A had to be shown for critical purposes in the notes I have printed there the form actually found in the MS. The sign of *avagraha* (§) is employed by Ratnakapṛṣṭha not in the manner of the printed texts, but in order to mark in doubtful cases the division of parts of compounds. I have for this reason, in accordance with the system followed, e. g., in the Bombay Sanskrit Series, refrained from using in the Edition the *avagraha* as a sign to mark the elision of an initial *a*. A uses the *anusvāra* sign to indicate assimilated final *m* in external combination, but does not employ it regularly. I have adhered also in this respect to the uniform rule followed in the Editions of the Bombay Sanskrit Series.

As regards the orthography of individual words I had occasion to depart from A only in a small number of cases. We find the letters *b* and *v* used in A as in other Kashmirian MSS., in words which are more correctly spelt with *v* and *b*, respectively. A list of such words is given below.¹ Several words show almost regularly a duplication of consonants which is not justified by their etymology.² I have followed in all the above cases the spelling adopted in the St. Petersburg Dictionaries. This I have done also with regard to a few other words in which the spelling of A differs from that adopted by European Editors³; in such isolated cases, however, the discrepancies of spelling have been marked in the footnotes.

It will be clear from the remarks made above that it would have served no useful critical purpose if I had burdened the footnotes with a list of all the variations and mistakes which occur in the printed Editions of the *Rājatarāṅgini*. Their readings have, therefore, been referred to only where the text of A is defective or doubtful. On the other hand I have thought it necessary to record in the notes on glosses and explanatory notes written by A₂ or A₃. Many of the glosses are of importance for the interpretation of the *Rājatarāṅgini* and careful reference to them will bear good results in the interesting work of identifying the ancient sites mentioned in Kalhaṇa's narrative. They enable us to check and verify the present oral tradition of the Kashmirian Paṇḍits on this and kindred subjects, and their duplication in a complete form has, therefore, been considered essential. These glosses and notes go back evidently to different sources, and I have, therefore, not thought it advisable to correct the occasional mistakes of grammar and spelling which are found in them. Of the annotations by A₄ which have been shown to be of recent origin, I have reproduced only the few which appeared to me to contribute to the interpretation of the text.

The system of distinguishing the names of persons, tribes, localities, &c., by heavier type will, I hope, facilitate reference to the text and occasionally prove useful also for its interpretation. That it has not always been easy to carry out this plan will be readily understood by those who know the difficulties which arise in the explanation of the *Rājatarāṅgini* from Kalhaṇa's references to obscure details of the ancient topography and ethnography of Kashmir. In showing certain words like *Mahāsarit*, *Ḍhakka*, *Dāmara*,

1. A writes ढरबिन्द्, लीङ्, व्रीडा, व्रीहि and again उल्बण, पलीङ्, निषह्ण, पिषन्त्, बलङ्, बालिङ्, वाष्प, दाषल.

2. Thus we find in A क्षेत्र, गुड, बिन्, बड्यलौ, ब्यावृत्त्य instead of क्षेत्र, गुड, बिन्, बड्यलौ, व्यावृत्त्य of our Editions.

3. Thus A always writes जरढ्, कालुण्, रुक्व, बड्यन्, विमर्ष, स्कन्द्. for जरठ कालुण्, रुक्व, बड्यन्, विमर्ष, स्कन्ध—Here it may also be noted that in Ratnakapṛṣṭha's handwriting the ligatures ङ and ए which are very much alike all Sāradā MSS., cannot be distinguished.

Divya, as proper names, it was necessary to assume what has yet to be proved in the second Volume.¹

A visit which I paid to Europe during the Summer of 1890, enabled me to submit the materials I had collected, to Prof Bühler who granted me his valuable advice in all questions connected with the proposed Edition. It was chiefly due to the continued help and encouragement of this scholar who has done, perhaps, more than any living Sanskritist to lay open the true sources of ancient Indian History, that I was able on my return to India in the Autumn of 1890 to take up without further delay the preparation of the text for the present Edition.

Among those who have assisted me in carrying out this task, I must mention in the first place *Paṇḍit Govind Kaul* of Srinagar, whose help in connection with the *Rājatarāṅgiṇī* I was fortunate enough to secure during my first visit to Kashmir. *Paṇḍit Govind Kaul* accompanied me to Lahore in 1888, and has since rendered me very valuable assistance by communicating the oral traditions of the Kashmirian *Paṇḍits* as well as the results of his own researches on many points connected with *Kalhana's* narrative and with the ancient topography of the country. *Paṇḍit Govind Kaul's* spirit of scientific enquiry and his thorough acquaintance with the history and geography of his country which attracted already in 1875 the notice of Professor Bühler², have enabled him to find new explanations for many difficult passages of the *Rājatarāṅgiṇī*. These explanations which will be duly noticed in the second Volume, have frequently influenced me in the selection of readings for my text. I owe to *Paṇḍit Govind Kaul* a careful collation of the MSS. R G, which was made before I obtained the use of the archetypus. *Paṇḍit Govind Kaul's* aid has also facilitated my collating the archetypus for the first half of the text, and when his subsequent absence from Lahore prevented him from assisting me further in this task, he still continued to render valuable help in connection with the reading of proofs. I have received equally useful assistance for the second half of the text from a younger Kashmirian scholar, *Paṇḍit Mukundaśarmā*, who also prepared under my directions provisional indices to the *Rājatarāṅgiṇī* of which I have availed myself with advantage when revising the text of cantos vii. and viii. I am indebted to both scholars for much information on Kashmirian topics without which a correct comprehension of *Kalhaṇa's* text is unattainable, and I gladly take this opportunity to thank them publicly for the unflagging zeal and industry which they have shown in collecting it. I trust that the services they have thus rendered to all students of the *Chronicle of Kashmir* will meet with due recognition in their own country.

If I have left it to the last to mention my friend *Paṇḍit Dāmodar*, Head *Paṇḍit* of His Highness the *Mahārāja's* *Pāṭhaśālā* at Srinagar, it is merely because the distance at which we were placed from each other, did not allow me to appeal as frequently as I wished, to his wide learning in matters relating to the text of *Kalhaṇa*. *Paṇḍit Dāmodar* possesses a very intimate acquaintance with all that the Sanskrit poets of Kashmir have produced, and is thus, perhaps, better qualified than anybody else to expound the intricacies

1. Here I may mention that for convenience of reference the terms *अर* and *गु* where they stand for *अनार* and *प्रवृत्त*, and a few other abbreviations of this kind have been treated as proper names.

2. See Professor Bühler's *Kashmir Report*, p. 27.

cies of Kalhana's style. He has always been most ready to help me in collecting MSS. of texts bearing on the Rājatarāṅgini.¹

Ever since I first visited the Vale of Kashmir and formed the plan of editing the Chronicle of its earliest rulers, I have enjoyed every facility and help for my work which its present Government could afford me. It has therefore, been a source of sincere satisfaction to me to be permitted to dedicate this Edition to His Highness MAHARAJA PARTAB SINGH, G.C.S.I., as a slight mark of my deep gratitude and respect.

I must record my sincere thanks to His Highness RAJA AMAR SINGH K.C.S.I., Prime Minister of the State, who has helped me on all occasions and who by encouraging every effort directed towards the preservation of the monuments of the ancient culture and literature of Kashmir, worthily continues the best traditions of the rule of His Highness the late Mahārāja Ranbir Singh. Under the presidency of His Highness Rāja Amar Singh, the Kashmir State Council sanctioned a liberal grant towards the publication of the Rājatarāṅgini. This has made it possible for me to bring out the present Edition in a form which, I hope, will not be found unworthy of the distinguished patronage it has received. By a further grant which the State Council was pleased to sanction at the proposal of His Highness Rāja Amar Singh, I was enabled to undertake during the Summer vacation of 1891 an archaeological tour in the Eastern part of the valley of the Kashmir and in the adjoining alpine districts, and to collect, partly by means of excavations, fresh materials for the study of the antiquities of the country. These I hope to utilize in the second Volume of the present work.

My thanks are due to Colonel W. F. Prideaux, B.O.S.C., Resident in Kashmir, for having recommended my work for the patronage of the State Council. Himself a scholar deeply interested in the History and Geography of the East, he has never failed to accord me his generous support and aid in all matters affecting the progress of my researches in Kashmir.

The late Lieutenant-Governor of the Punjab, Sir James Lyall, G.C.I.E., K.C.S.I., at the recommendation of the Director of Public Instruction, J. Sime, Esq., LL.D., was pleased to aid this publication by a liberal subscription for which I offer my grateful acknowledgment.

For the drawing reproduced in the *Vignette* of the title page, I am indebted to my friend Fred H. Andrews, Esq., Vice-Principal of the Lahore School of Arts, who gave me his valuable help during part of last year's archaeological tour in Kashmir. Mr. Andrews' drawing shows the temple of *Mārtand*, famous in the Annals of Kashmir, as we saw it in its present state of ruin.

I must lastly thank the Superintendent of the Education Society's Press for his ready assistance in all matters relating to the typography of the Volume. It will be due largely to his care if the number of misprints is not found so large as might have been anticipated from the difficulties under which the reading of the proofs had sometimes to be carried on.

1. At the time that these pages are passing through the press news reaches me that this most learned and amiable of all Kashmirian scholars has fallen a victim to the epidemic now raging in the Valley. By the death of Pandit Damodar who is scholarly acquirements and nistic gifts was *facile princeps* among the Pandits of Srinagar, Sanskrit learning in Kashmir has suffered a service loss. My lamented friend had set himself the task of continuing the Rājatarāṅgini from the time of Akbar to the present date, and from what I had seen of the parts composed I may say that had he been spared to complete it, his work would have shown that Kalhana could have found for generations past no worthier successor.

I hope to give in the second Volume of this Edition exegetical notes on the text of the *Rājatarāṅgiṇi* with a running commentary on those points of Kalhaṇa's narrative which are of interest for the history, archaeology and topography of Kashmir. It will also contain an introduction to the work, complete indices and, if possible, a map showing the ancient geography of the country as ascertained from the *Rājatarāṅgiṇi* and other Kashmirian texts. The second Volume will be published as soon as the scanty leisure I can spare from teaching and office duties will permit me to complete the arrangement of the materials which I have collected during the last four year.

M. A. STEIN

SENATE HALL,
LAHORE :
June 7th, 1892.

LIST OF ABBREVIATIONS

A = *Rājānaka Ratnakaṇṭha's codex.*

A₁ = *Rājānaka Ratnakaṇṭha's own handwriting.*

A₂, A₃, A₄, A₅ = *Later annotators of Rājānaka Ratnakaṇṭha's codex (see Preface, pp. x—xii.).*

R = *MS. of P. Razdan Balabhadra.*

G = *MS. of P. Govind Kaul.*

C = *Calcutta Edition, 1835.*

P = *Paris Edition, 1840.*

Edd. = *Calcutta and Paris Editions.*

corr. = *corrected.*

cf. = *compare.*

N.B.—*The figures preceded by C., shown at the foot of the pages, refer to the verse numbers as marked on the margin of the Calcutta Edition.*

राजतरङ्गिणी ।

॥ प्रथमस्तरङ्गः ॥

ॐ स्वस्ति ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

भूषाभोगिर्गणारजरोचिःसिचरत्नधारवे । नमः प्रसीनमुक्ताय हरकल्पमहीदधे ॥१॥
 भालं वक्षिशिखाङ्गितं दधदंभिभोगं वदन्तंभृतक्रीडस्कुण्डलितजृम्भितं जलपिञ्जळायाच्छकण्डविविः ।
 वसो विशदशीनकञ्चुकैकितं बद्धाङ्गनार्धस्य वो मागः पुंगवलश्मणोस्तु वशसे वामोद्य वा दक्षिणः ॥२॥
 वन्धः कोपि द्रुधास्यन्दास्कन्दी स सुकवेर्गुणः । येनायाति वद्वाःकायः स्यैव स्वस्य परस्य च ॥३॥
 कोन्यः कालमतिक्रान्तं नेतुं प्रत्यक्षतां क्षमः । कविप्रजापतीस्त्वयक्ता रम्यनिर्माणशालिनः ॥४॥
 न पश्येत्सर्वसंवेद्यान्भावान्प्रतिभया यदि । तद्वन्वद्विष्यदृष्टिस्वे किमिव ज्ञापकं कवेः ॥५॥ 8
 कथादैर्घ्यान्तुरोधेन वैविध्यैष्यप्रपञ्चिते । सद्यः किंचिदस्त्वेष वस्तु यदधीतये सताम् ॥६॥
 ज्ञान्यः स एव गुणवाजागहेषवद्विष्कृता । भूतार्थकथने यस्य स्येयस्येव सरस्वती ॥७॥
 पूर्वैर्वेदं कथावस्तु मयि भूयो निबध्नति । प्रयोजनमनाकर्ण्य वैमुख्यं नोविनं सताम् ॥८॥
 दृढं दृढं नृपोदन्तं बद्धा प्रमथमीयुषाम् । अर्वाङ्कालमवैर्वाणां वरप्रबन्धेषु पुर्वेते ॥९॥
 दारुणं किंचिदिव तस्मादस्मिन्भूतार्थवर्णने । सर्वप्रकारं स्खलिते योजनाय मनोद्यमः ॥१०॥ सुगलकम् ॥ 10
 विस्तीर्णाः प्रथमे मन्थाः स्मृत्यै संक्षिप्तो वचः । सुव्रतस्य प्रबन्धेन छिन्ना राजकथाभवाः ॥११॥
 या मयामगमवैति सति वाच्यप्रकाशने । पाठवं दृष्टवैदुष्यतीमा सुव्रतभारती ॥१२॥
 केनाप्यनवधानेन कविकर्मणि सत्यपि । अंशोपि नास्ति निर्दोषः क्षेमिन्द्रस्य नृपावली ॥१३॥
 दृग्गोचरं पूर्ववद्विषयान् राजकथाभयाः । मम त्वेकादश गता मत् नीलमुनेरपि ॥१४॥
 दृष्टैश्च पूर्वभूमर्तुमतिष्ठावस्तुशालमैः । प्रशस्तिपटैः शास्त्रैश्च शान्तोशेषभ्रमरुनः ॥१५॥ 15
 द्वापञ्चाशतमाज्ञायधंशाद्यास्मरचृषान् । मेभ्यो नीलमतावृढं गोवन्दादिचतुष्टयम् ॥१६॥
 वक्ता द्वादशमिदंन्यसहस्रैः पार्थिवचलिः । शाङ्कहामतिना येन हेलाराजंविजयमना ॥१७॥

१. ') The aksharas शिक् written at the end of the first line in A, have been destroyed in binding; G and Edd. read as above; R नृवाहीनकथा, afterwards corrected as above.—') A, gloss वक्ता.—' हर being effaced at the end of the second line, has been supplemented by A. २. ') A, gloss अभिष्वान्य कुकुलं च.—' These three aksharas being faintly visible in the handwriting of A, have been repeated by A. —') A, gloss सर्वः कुकुलं च.—') A, gloss विषयः; A, gloss विषयं कुकुलं.—') A, कञ्चुकि; f smeared over. ३. ') Thus corrected by A, or later hand from वन; G and R वेना, v. ') The aksharas वाप effaced in A. ४. ') A, gloss दृष्ट. १६. ') A, gloss कथयः. १७. ') Thus corrected by A, from A, 'वैर्वा नृपावलिः; पार्थिवचलि; also in G R.—' To this word, marked by brackets in A, seems to refer a much effaced gloss or *varia lectio* written by A, or A, in the margin, looking like कुकुल (?). ') The akshara वा written at the beginning of a line has become unreadable; हेलापाराजं repeated in margin by A.

- तन्मतं पूर्वमिहिरो वृद्धाशोकादिपूर्वार्धम् । अद्य लवारीवृषमीन्वस्मिन्मन्थे न्यदशब्दत् ॥१८॥ युगलकम् ॥
 वेपथुशोकादयः पञ्च श्रीच्छब्दविलासकरोद्भवत् । तान्धापञ्चाशतौ मध्याच्छोकस्तस्य तथा शयम् ॥१९॥
- 20 आशोकादिभिमन्योर्वै गोप्ताः पञ्च मरीभुजः । ते हापञ्चाशतौ मध्यादेव लम्भाः पुरातनैः ॥२०॥
 इवं नृपाणामुक्तास्ते ह्रास्ते वा देशकालयोः । भिषज्ज्वभूतसंवाविकषा युक्तोपयुज्यते ॥२१॥
 संक्रान्तप्राक्तनानन्तव्यवहारः ह्रस्वतसः । कस्येदृशो न संदर्भो यदि वा इदंयंगमः ॥२२॥
 क्षणमङ्गिनि जन्तूनां स्फुरिते परिचिन्तिते । मूर्धाभिषेकः शान्तस्य रसस्वाद्य विचार्यताम् ॥२३॥
 तदमन्दरसस्वन्तुन्दरेवं विपीयताम् । भोजशुक्तिपुटैः स्पष्टमङ्ग राजतरङ्गिणी ॥२४॥
- 25 पुरा सतीसरः कल्पारम्भास्मृति भूरभूत् । कुक्षौ हिमाद्वेरौभिः पूर्णा मन्वन्तराणि वद् ॥२५॥
 अथ वैवस्वतीधिसिन्धुमात्रे मन्वन्तरे ह्यरान् । बुध्नोपेन्द्रवद्रादीनवतार्य मजाखया ॥२६॥
 कदयपेन तदन्तःस्थं वातविष्या जलोद्भवम् । निर्ममे तत्सरो भूमौ कदमीरा इति मण्डलम् ॥२७॥ युगलकम् ॥
 उषहैस्तस्मिन्ःस्वन्देदण्डकुण्डातपत्रिणा । कस्यैवागाभीशेन नीलिनं परिपास्यते ॥२८॥
 सुशोभ्युली नागमुखापीतभूरिपया सविम् । गौरी यत्र वितस्तात्वं वाताप्युज्जति नोचिताम् ॥२९॥
- 30 शार्ङ्गपद्ममुखिर्नैर्नानारत्नावभासिभिः । नगरे धनदस्येव निषिभिर्नविष्यते ॥३०॥
 यत्तात्पर्यमीत्या प्राप्तानां नागानां गुणये ध्रुवम् । प्रसारितभुजं पुष्टे शैलमाकारलीला ॥३१॥
 मुक्तिमुक्तिफलभाभिः काष्ठकूपमुमापतिम् । पापसूदनतीर्थान्तर्वयं संस्पृष्टातां भवेत् ॥३२॥
 संध्यादेवी' जलं वस्मिन्धर्मे निःसलिले गिरौ । दर्शनं पुण्यपापानामन्वयव्यतिरेकयोः ॥३३॥
 स्वर्धर्म्यर्थं ह्रुतमुर्मुंयो र्गर्भरसमुत्पिबन् । मुद्रतां प्रतिवृत्ताति ष्णालामुजवर्धनैः ॥३४॥
- 35 देवी भेदगिरिः शुक्ले गङ्गोद्भेदद्युवी स्वयम् । सरोन्तर्दश्यते यत्र हंसकणां सरस्वती ॥३५॥
 नन्दिक्षेत्रे हराबाणसावे सुचरार्पिताः । अद्यापि यत्र व्यव्यन्ते पुत्राचन्दनविन्दवः ॥३६॥
 आलोक्य शारदा' देवीं यत्र संयाप्यते क्षणात् । तरङ्गिणी मधुमती वाणी च कविसेविता ॥३७॥

१८. ¹) पूर्व of A₁ has been struck out and पुत्र written above by A₂; पुत्र also in G R.—²) Thus A₁; some of the letters having become faint, A₂ (?) has written in margin पूर्वार्धम्; A₄ adds the gloss अशोकादीनां पूर्वार्धम्. १९. ¹) क्ल corrected by A₁; original reading, smeared over, perhaps क. २०. ¹) A₂ marginal gloss भविमन्थीः लकाशाव अशोकाश्च आ अशोकावधिष्यान्व वे पञ्च राजानः उक्ताः.—²) Thus A₁; G R Edd. read 'सते'. २२. ¹) सु of A₁ corrected by a later hand into ह; G R read सु. २६. ²) A₂ 'विष्मन्'.—³) A₂ gloss in margin विरिधिरास्मिन्नेव नीलनागेव विरीणाव इति प्रसिद्धेन; A₄ interlinear gloss विरानास्मिन्नेव. २९. ¹) The following gloss has been written in margin by A₂ in red ink and partly retraced by the same hand in black ink. Words shown in brackets, having now become illegible in A₁, have been restored from copy in B: सुशोभ्युली कुमारसमुली कम्पराणि युक्ती च नागमुखापीतभूरिपया: [नागमुखिन यत्र-वनेन भाषांत भूरि]पया: पुण्ये ब्रह्मा: सा । नागानां मुखेन आपीतं भूरि पयो यस्याः यत्र वा गौरी पार्श्वी विन[स्तात्वं] वातापि दधिपानं उचिष्य इच्छा श्रीशक्ति न स्वस्वति स्वर्ग[वि] से. [दिको नात्य[त्रि]ख्यः गौरीस्थोपिनां ह्रिष सुशोभ्यु[ली]स्थो[विना] विन[स्तात्वं] वि न स्वस्वति वा[वा]पि तत्कारण.... ३२. ¹) A₂ adds between the lines the gloss कपटेन्द्रे and in margin कीटक्षिरपात्रे कोटमात्र-कपिपथे. ३३. ¹) A₂ gloss मुद्रनामविषये देवलपातलसीपथ्यते.—²) Thus A₁; corrected by A₂ into ह्ये which has been copied in G and R.—³) A₂ gloss (smeared over) नीलगिरि इति प्रसिद्धे. ३४. ¹) A₂ gloss कम्परा[त्रये] स्त्रैव इति प्रसिद्धः; A₂ adds कम्परात्रय कम्परात्रयात्वे विषये.—²) सु supplied between the lines by A₂. ३५. ¹) A₂ marginal gloss देवा यावु इति प्रसिद्धा.—²) A₂ gloss हंसवागीश्वरी. ३६. ²) A₂ gloss नगनागपाने. ३७. ¹) A₂ marginal gloss श्रीशक्ते हरेन्द इति प्रसिद्धे स्थाने हरेणामर्णसंनिधि.

आसन्नमाद्य मुनयः शासति इत्थं सुधिहिरे नृपतौ । बह्विकपन्धविभुतः शुककालस्तस्य राज्यस्य ॥५६॥

कश्मीरिन्द्रः स गोनन्दो वैष्णवः सुगुलका । विद्या कैलासवासिन्मा प्रतापी पर्वपात्यत ॥५७॥

विद्याय देहं शेषारोषिषाक्षेपभाविन । मूर्धास्मत्तराष्ट्रे भेजे तस्य मुने स्थितिम् ॥५८॥

सावानकार्यनाशूरो जरासंधिन बन्धुना । न संदरोष कंसारोमैयुरां द्रुमुमिर्बलैः ॥५९॥

60 तेनोपकृतं कालिन्ध्याः स्कन्धवारं निबध्ना । यादवीहस्तैः सार्धं योधानां मीलितं वशः ॥६०॥

एकदा सर्वतो भयाः स्वसेनास्त्रानुमुद्यतः । न संदरोष योद्धारं संगरे लाङ्गलध्वजः ॥६१॥

तयोस्तुल्यौजसोर्वुदे विराय करवर्तिनी । यस्मै विजयसंदेहे किं जयसंनयभयः ॥६२॥

अथ शस्त्रसत्तैरङ्गैरातिलिङ्ग रणाङ्गने । मुषं काश्मीरिक्तौ राजा यादवस्तु जयभियम् ॥६३॥

गतिं पथीरहलभां तस्मिन्वक्षत्रिणे गते । भीमान्दामोदरो नाम तत्सुनुभृत क्षितिम् ॥६४॥

65 भोगयोगोर्जितं राज्यं प्रापवानपि भूपतिः । आवाप्तिमुत्तमं मामी भोपतेमे स निर्बुधितम् ॥६५॥

अयोपसिन्धु गान्धारेः सज्जे कन्यास्वयंवरे । निगन्ध्वं द्युभावानीतान्मृत्प्रीणोद्प्रेषणदोर्ध्वम् ॥६६॥

तत्सत्सत्वाविसरंमत्तानदूरस्थिताम्पति । बाह्याभूजुजिगीवाजिरेणुपस्तनभस्तला ॥६७॥

तदाहने विबाहोत्का निग्रतिं स्म पतिवरा । आसीनु सुपुत्रप्रीणां गान्धारेषु स्वयंवराः ॥६८॥

तदाक्रान्ताह्वयवक्रः स चक्रांमुत्तमंगरे । चक्रधाराध्वना भीरवक्रवर्ती दिवं ययौ ॥६९॥

70 अन्तर्धर्मी तस्य पत्नी तदा यदुकलोद्भवः । राज्ये यशोवर्ती नाम द्विजैः कृत्तोज्ञध्वेषचवत् ॥७०॥

तस्मिन्काले स्वसविवांस्तासुपान्ध्वयवीवरत्नं । इमं पौराणिकं शोकमुरीरिषं मधुसूदनः ॥७१॥

कश्मीराः पार्वती तव राजा जेयो हरांशजः । नाचजेयः स दुष्टोपि विदुषां भूतिमिच्छता ॥७२॥

पुंसां निर्दोषता भोज्ये इव याः स्वीजने दृशाः । प्रजानां मातरं तास्मानपहयन्नेवतामिव ॥७३॥

अथ वैजयन्ते मासि सा देवी दिव्यलक्षणम् । विदग्धस्त्वाम्बवतरोरङ्कुरं हृदये हतम् ॥७४॥

75 तस्य राज्याभिषेकादिविधिभिः सह संभृताः । द्विजेन्द्रैर्मिरवस्थेयन्त जातकमौदिकाः क्रियाः ॥७५॥

स यद्रेवभिया सार्धं लम्बधान्वालभूपतिः । नाम गोवन्द इत्येवं नमा पैतामहं क्रमात् ॥७६॥

आस्तां बालस्य संनये द्वे प्राध्वी तस्य वृद्धये । एकां पयःप्रसविणीं सर्वसंपत्पयः परां ॥७७॥

५६. ') See *Brihat Samhita* XIII. 8.—A₁ marginal gloss राजकोशाब्धे कथितिर्यस्य इति आर्या । यस्मात्प्राचीनं राजमाना विहिता श्रीपतिना.—In A a later hand, not met with elsewhere, adds in margin a gloss which has faded in parts (words in brackets supplied from R): आसन्नपात्यति एकैकस्मिन्ध्वने शतं शतं चरन्ति हर्षाणामिति वचनात् तस्मिन्ने मयास्वद-
स्यानास्वदनीनां काश्मीरिष्यतिमसिद्वनीकिकसंभारपरिहाराधर्मितपुनःकन्यापन्धयेवीहारीतम् । बह्विकैति तस्य राजस्य सुधिरी-
वराजस्य ब. शुककालः पुरीकः शतेषु वरसु सार्धं निवस्यति । निपन्धाद्यधिकपरत्वात् (रुपः स) चरद्विकपन्धविभुतः २५२६ एतां वृता
वर्षेभ्यश्च नतः योगैकयुगं (ह्रस्वो) भवति ३१७१ अथं शुककालो वर्तमानशुककालो भवति इत्यन्वाहारः । गणितस्यवधारणं लौकिकः
शुककालः शास्त्रिणाङ्गीकृतः भवति इत्यर्थः ३१७१ एतावत्परिमिते कल्पेस्तावन्कल्पे नाने शास्त्रिणाङ्गीकृतस्यैव तदर्थं प्रकृत्याह्वये । कल्प-
परार्थं मन्वः परं तस्मात्प्राध्वं (ह्रस्वं चि)पयय भीमि कुसारीपि पुनयोगैकयुगं (पाः शक)प्राप्तोऽप्य इति ३०. ') A₁ writes in place of
the last three aksharas व...; A₂ has filled up the lacuna with हस्तैः, striking out व. ३२. ') Thus A₁; A₂ reads
वर्षस्यत्तः; G and R follow A₁. ३३. ') Thus corrected by A₁ from 'रुको. ३६. ') Thus corrected by A₁ from A₂
पुन्युत्तरा. ३८. ') Doubtful. Thus A₁; A₂ reads निग्रति, also copied in R; G has विग्रति. ३९. ') Thus A₁; A₂
तवा. ') Thus corrected by A₁; A₂ reads 'वक्र सचक्र'. ४०. ') Thus A₁; A₂ यशोवर्ती. ४१. ') Thus
corrected by A₁ from A₂ स्वसिवा. ') A₂ gloss सगवाहस्य. ४२. ') Thus corrected by A₂ from A₁ 'रा' पवती.—') A
later hand (perhaps A₂) in margin शेषविषयं प्राज्ञः. ') A₁ in margin स्वात्मने. ४४. ') A₂ gloss यदोपरी.
४५. ') A₂ gloss वपन्मा. ') A₂ reads वसविणी.—') A₂ has the marginal gloss भुविः below which यदोपरी is written,
perhaps by the same hand.

तस्यावन्वयप्रसादस्य रक्षन्तः पितृमन्त्रिणः । पार्थिवेभ्यो हर्षितानिर्मितस्मितेष्वपि ॥७८॥
 अनुद्धां ननुतिष्ठन्तस्याव्यक्तं शिशोर्वचः । कृतागसमिवात्मानममन्वन्नाधिकारिणः ॥७९॥
 पितुः सिंहासनं तेन क्रामता बालभूभुजा । नोत्काण्डा पारपीडस्य तन्वमानाङ्गिणा हता ॥८०॥ 90
 नं चामरमरुदोलकाकपक्षं नृपासने । विशाव मन्त्रिणोऽगुणव्यजानां धर्मसंज्ञकम् ॥८१॥
 इति कादमीरिको राजा वनेमानः स शैशवे । साहायकाव समरे न निष्पे कुक्कणहृद्वैः ॥८२॥
 आस्रावमङ्गाभिर्नटनामकृत्वास्ततः परम् । पञ्चमिश्रान्महीपाला ममा विस्मृतिसागरे ॥८३॥
 अथाभवह्रुवो नाम भूपालो भूविभूषणम् । वेल्लयशोदुगुन्नावाः प्रीतिपात्रं जवभियः ॥८४॥
 यस्य सेनानिवासेन जयदौषिष्ठादायिना । निन्दिते वैरिणश्चिन्तं दीर्घनिद्राविधेयताम् ॥८५॥ 95
 तेन बोधशर्मिलैर्दीर्घीनामश्मवेदमनाम् । कोटिं निष्पाद्य नगरं लोलोर्दं निरसीयत ॥८६॥
 वस्त्रावहारं सिद्धयौ लेवारं द्विजपर्वदे । स चामनिन्द्यशौर्येभ्योराहरोह महाभुजः ॥८७॥
 कुशेशयाक्षस्तंभुजः प्रतापकुशलः कुडाः । कुरुहारार्पणहारस्य दाताभूतद्वन्द्वतरम् ॥८८॥
 ततस्तस्य हतः प्राप रिपुनागकुलान्तकः । पुष्यः शौर्यभयः भीमान्छगेन्द्रः पार्थिवेन्द्रताम् ॥८९॥
 स खगिखानमुषयोः कर्ता मुख्यपहारयोः । हरहाससिन्धैः कृत्यैः क्रीतांसोकाङ्कमाद्यौ ॥९०॥ 90
 अनर्धमहिमा दीर्घमयवसावद्विभूतः । अथ साधर्वययौभूस्सुरेन्द्रस्तनुतो नृपः ॥९१॥
 शतमन्युः शान्तमन्योर्गौत्रभिद्रोत्ररक्षिणः । लेभे यस्य सुरेन्द्रस्य सुरेन्द्रो नोपमानताम् ॥९२॥
 दंष्ट्रिद्वान्तिके कृत्वा सौरकाव्यं स पत्तनम् । भीमान्विहारं विवधे नरेन्द्रभवनाभिधम् ॥९३॥
 तेन स्वमण्डलेखण्डयशसा पुण्यकर्मणा । बिहारः हकृतोदारो निर्मितः सौरसांभिधः ॥९४॥
 तस्मिज्जितनौ राशि प्रशान्तेन्यकुलोद्भवः । बभार गोधरो नाम समुद्रचरा पराम् ॥९५॥ 95
 गोधराहस्तिशालाक्यमवहारमुदारपीः । स प्रदाय द्विजन्मभ्यः पुण्यकर्मा दिवं यवौ ॥९६॥
 तस्य सन्तुः सुवर्णाख्यस्ततोभूत्स्वर्गशोधिताम् । सुवर्णमणिकुल्यायाः कारालं यः प्रवर्तकः ॥९७॥
 तस्मिन्नेवर्जको नाम प्रजानां जनकोपमः । बिहारमयहारं च जालोरकाव्यं च निर्मेमे ॥९८॥
 शशीनरस्तस्य सन्तुः सिनि सिनिशशीपतिः । ततः भीमान्भमाशीतो ररसक्षनशालवः ॥९९॥
 राजामयहारयोः कर्ता शमाङ्गासादानारयोः । लोभूदपुत्रः सुवामविहरार्धसमाभयो ॥१००॥ 100

७९. ¹) A₂ अनुद्धमनु. —²) A₂ gloss मन्त्रिणः. ८१. ¹) A₂ adds the following notes in the margin: हापस्थासन्पदभ्याम् अस्याकं पञ्चविंशत्युपा विस्तृताः अन्वयोऽथ हापस्थासति नृपाः । हर्षयुक्तं आगोत्राणास्त्वस्मिन् स्प न हापस्थासत् नृपानिति ॥ and हापस्थासतो गन्धास्त्रासत् नृपा अस्यानिर्दिष्टाः । पञ्चविंशत्युपा हन्वविषयं न प्राप्ताः । तत्र भाग्योन्मत्तावचः बालगो-
 नन्धान्ताः चत्वारः पूर्वं वर्णिताः । लघुनृपास्तारभ्य सचीनरान्ता अहो वर्णिताः । ततः अपावहरोकाव्य इत्यादिना अशोकवारभ्य
 अभिमन्युवर्चसं पञ्च हृषा वर्णयन्त्ये (sic) । एवं सत्पात्र नृपा वन्द्यान्तरान्वीर्य वर्णिता । अशोकवारः पञ्चविंशतिस्तु एव ॥ एवं
 सर्वे हापस्थासति नृपाः ॥ ८६. ¹) A₂ marginal gloss चतुरस्रसितहस्तपुष्पं नवरसिन्धवः. —²) A gloss below this word has
 been smeared over with yellow paint; it appears to be लो-व (Lohab?). ८८. ¹) Thus corrected by A₂ from A₁
 "हवाकव"; "शात" also in G and R. —²) An old gloss, apparently गङ्गा (?), has been smeared over with yellow paint;
 A₂ adds कुलम्. ९२. ¹) Thus corrected by A₂ from A₁ तस्मिन्. —²) A₂ in margin न हरेन्द्रः सयानाव. ९४. ¹) A₂ reads
 सौर. ९६. ¹) A₂ has the glosses लोवारं and अस्तीहित. ९७. ¹) A₂ gloss in margin स्वजनम् नारो, smeared over
 and repeated between the lines by A₂. —²) A₂ gloss शार्चवने. १००. ¹) This word has been left out by A₂ and
 supplied by A₂. —²) A₂ writes the glosses चतुरस्र and चतु over older glosses, apparently by A₁, which have been
 smeared over with yellow paint; the older glosses which can be traced only in single letters, seem to have been
 identical with those written above them by A₁. R has the glosses आङ्गल and चार (sic). A₁ puts a small *daya*
 after शमाङ्गासा, indicating the division of words.

- प्रयत्नः शकुनेस्तस्य भूपतेः प्रपितुष्वजः । अथावहदशोकाख्यः सत्यसंघे वसुंधराम् ॥१०१॥
 वः शान्तवृजिनो राजा प्रयो जिनशासनम् । शुष्कलेत्रवितस्तात्री तत्सार स्तूपमण्डलैः ॥१०२॥
 धर्मारण्याविहारान्प्रवितस्तात्रपुरेमवत् । यत्कृतं वैत्यमुस्तेषावपिशान्त्यनेक्षणम् ॥१०३॥
 स वचनवत्या गेहानां लक्षितैर्मौलसमुज्ज्वलैः । गरीयसीं पुरीं भीमांशके श्रीनगरीं नृपः ॥१०४॥
 105 जीर्णं श्रीविजयेन्द्रस्य विनिवार्य ह्यधामवम् । निष्कल्मषेणारममयः प्राकारो येन कारितः ॥१०५॥
 सभायां विजयेन्द्रस्य समीपे च विनिर्ममे । शान्तावसादः प्रासादावशोकेश्वरसंज्ञितौ ॥१०६॥
 स्लेष्मैः संष्कादिते देशे स तनुष्णितवे नृपः । तपःसंतोषिताक्षेमे भूतेशाल्लङ्करी हतम् ॥१०७॥
 सोय भूमज्जलौकीभूत्रूलोकखरनायकः । यो वशः ह्यधर्मां शुद्धं व्याघ्राष्ट्रमण्डलम् ॥१०८॥
 वस्य दिव्यप्रभाभवत् कथाः भुतिपर्यं गताः । आधर्वाचार्यतां यान्ति नियतं सुषुधार्मिणं ॥१०९॥
 110 कोटिप्रेक्षिभिः सिद्धे हि स रसे शटकार्पणः । आसीत्स्वविरतां हनुं हेमाण्डल्यं ध्रुवं क्षमः ॥११०॥
 संस्तव्याभ्यामः प्रविष्टेन तेन नागसरोन्तरम् । तारुण्यं फणिकण्ठानां निन्ये संभोगमव्यताम् ॥१११॥
 तत्कालप्रबलमेवबौद्धवादिमूहजित् । अवभूतोभयस्तिदस्तस्य शानोपदेशकृत् ॥११२॥
 विजयेन्द्रनन्दीदाक्षेत्रज्येष्ठेन्द्रापूजने । नस्य सत्यगिरो राक्षः प्रविष्टा सर्वधामवत् ॥११३॥
 धामे धामे स्थितैरधैर्धोवनं प्रतिविद्धान् । स्वेनावहन् सततं नागः कोपि हृदयत्वा ॥११४॥
 115 स हृदयहृष्टाभ्यन्तरेष्वाभिर्वास्तव्यैर्विक्रमः । जिगाय जैत्रवात्राभिर्मैहीनगैर्गवमेखलाम् ॥११५॥
 ते वयोऽस्मद्वितास्तेन स्लेष्माऽऽवाहितमण्डलाः । स्थानमुज्जटडिम्बं तज्जनैरद्यापि गद्यते ॥११६॥
 जित्योर्ध्वं कन्यकुन्जार्थां तत्रत्यं स न्यवेशयत् । धातुर्वैष्ये मित्रे देशे धर्म्यौघं व्यवहारजिः ॥११७॥
 यथावद्विद्विभामे व्यवहारधनाविभिः । सामान्यदेशवशाज्ज्यं तावदस्मिन्दि मण्डले ॥११८॥
 धर्मोध्यक्षो धनाध्यक्षः कोशाध्यक्षश्चभूपतिः । इतः पुरोधा दैवतः सप्त प्रकृतयोभवनम् ॥११९॥ युगलकम् ॥
 120 कर्मस्थानानि धर्म्याणि तेनाष्टादश कुर्वता । ततः प्रभृति भूयेन कृता यौधिष्ठिरी स्थितिः ॥१२०॥
 स विक्रमप्रभावाभ्यां समुपार्जितया भिया । विदधे वारवालादीनमहारानुवधपीः ॥१२१॥
 हाराविर्गुं प्रदेशेषु प्रभावोपागुदधया । ईशानदेव्या तत्प्रभ्या मातृचक्राणि चक्रिरे ॥१२२॥

१०१. 'A₁ writes the gloss हसलेत्रो between the lines and adds in margin: शुष्कलेत्रव वि(न)स्ता(म)च लौ शुष्कलेत्रवित-स्तासी । द्वितीया द्विपचनमेतत्. G adds to the gloss हसलेत्र another: वसरादि.—' A₂ gloss बोधविहारैः. १०२. 'A₂ gloss विषययोः; another gloss in margin smeared over with yellow paint and illegible, १०५. 'A₂ gloss सोयम्.—' A₂ reads प्रासादो.—' A₁ had first written निर्मितः (?) and then erased it. १०६. 'A₂ gloss नागसर्व. १०८. 'G gloss हन्य.—' Thus corrected by A₂ from A₁ अन्वया. १०९. 'A₂ reads आधर्वाचार्यतां.—' Thus corrected by A₂ from A₁ निधाय.—' Emended; A₂ G सुत्. ११०. 'A₂ adds a marginal note, the last line of which has become faded; this has been copied by a different hand below and is shown in brackets: सिद्धे रसे कोटिप्रेक्षिणि सति । शटकार्पणेः स्वपेशनेः कृत्वा स राज्या प्रह्लाण्डस्य सुषिरतां धूम्यतां दधुं ह्रीकुरुं ध्रुवं निधयेन क्षमः धर्म्योभूत् । कोटिप्रेक्षिणिद्वरस्तथाविषयावाह्यं सुषर्णं शान्तं [शान्तोभूयेन प्रह्लाण्डस्यापि पुर्यं संनयेति नावः].—' A₂ reads 'वेतिनि.—' A₂ reads सुषिरतां.—' Thus corrected by A₂ from A₁ कर्तुः; thus also in R and G.—' A₂ reads in margin प्रह्लाण्डस्य. ११६. 'The akshara व has been effaced in A at the beginning of a line and supplied by A₂ at the end of the preceding one; G and R also वयो.—' A₂ gloss निधायिताः ११७. 'A₂ reads 'कुन्जार्थो.—' A₁ had सः; corrected into स which is found also G and R. ११८. 'Thus corrected by later hand from A, 'प्रायः G and R read as above.—' A₂ reads 'राज्ञां. १२१. 'A₂ reads वनवाल्मीकि. R has the gloss वारवली. १२२. 'The faded gloss of A₂ [व]स्विधामाविषु has been repeated in margin by A₂.

भुतगन्धिपुराणः स ध्यासान्नेवासिनो नृपः । सेवनं सोदरादीनां नन्दीशस्पर्धना व्यभक्तम् ॥१२३॥
 पतितां ज्येष्ठरुद्रस्य श्रीनगयी वितम्बता । तेन नन्दीशस्पर्धना न मेने सोदरे विना ॥१२४॥
 विस्मारितो, निवृत्तत्वं कार्त्तव्यपतयैकरा । विदुरसोदरजलाद्रावकलाभमुन्मत्ताः ॥१२५॥ 125
 अथदक्षिणैरास्त्रानादकस्मात्स्थितं पयः । स सोदराविस्मयार्थं वर्णास्त्रादसिनिर्गुणैः ॥१२६॥ युगलकम् ॥
 प्रादुर्भूते तत्तस्मिंस्तीर्थे कृतविमज्जनः । स नन्दिहृद्रस्पर्धनां मानी पर्वोन्निमासदम् ॥१२७॥
 तेन जातु परीक्षाये निक्षिप्तः सोदरान्तरे । सपिधानावकः स्वर्णमुक्कुराः द्वाविरोदरः ॥१२८॥
 दिवद्वयेन सार्धेन भीमगर्जुनबाभ्रसः । उन्मत्तः स महीमर्गुस्तस्य चिच्छेद संशयम् ॥१२९॥
 नृपं नन्दीश एवासौ भोक्तुं भोगानवातरत् । वृष्टावृष्टाकिवासिर्विर्न मयेसाङ्गव्यवसा ॥१३०॥ 130
 राघस्तस्य कदाचिन्नु नजतो विजयेभ्यतरम् । वयाये काचिद्वला भोजनं मागमध्याग ॥१३१॥
 वयेष्टमंशनं दातुं ततोमेन प्रतिभुते । व्यवृणोदिकृता मूत्वा सा नृमांसाभयां कृताम् ॥१३२॥
 स सत्त्वहिंसाविरतस्तस्यै मांसं स्वविषहाम् । अनुशां वदौ भोक्तुं वरा सैत्रं तदावसीन् ॥१३३॥
 बोधिसत्त्वोसि भूपाल कोपि सत्त्वोर्जितप्रताः । कारुण्यं प्राणिषु वृष्टं यत्सेवृके महात्मनः ॥१३४॥
 बौद्धभाषाभजानानो माहेश्वरतया नृपः । को बोधिसत्त्वो वं महे मां वेत्सीति नगरं ताम् ॥१३५॥ 135
 पुनर्वमाये सा भृपं भोतत्वं मय्ययोजनम् । अहं सुत्वापिता वौद्वैः कोपाहिमकुलैस्त्वया ॥१३६॥
 लोकालोकादिपार्थस्यास्तामस्यः कृतिका वयम् । बोधिसत्त्वैकशरणाः काङ्क्षन्त्यस्तमसः क्षयम् ॥१३७॥
 कोके भगवतो लोकनाथादारभ्य केचन । वे जन्मवो गतकेशा बोधिसत्त्वानपेहि ताम् ॥१३८॥
 सागतेपि न कुप्यन्ति क्षमायां बोधकुर्वते । बोधिं स्वस्वैव नेष्कन्ति ते विप्रभरणैस्ततः ॥१३९॥
 विहारार्थमिषोवैरुद्रिहः प्रेरितः खलैः । पुरा भवान्मन्त्रास्तोपाहिहारोहलनं वरां ॥१४०॥ 140
 महाशाक्यः स नृपतिर्न शक्यो बाधिषुं त्वया । तस्मिन्कृष्टे नु कल्प्याणि भविता ते तमःक्षयः ॥१४१॥
 अस्मन्निरा प्रेरणीयो विहारकरणाव सः । इत्था स्वहेमसंभारं त्वया मतिनिर्तः खलैः ॥१४२॥
 तस्मिन्कृते न आयेत विहारच्छेदवैशसम् । तस्यं तयैरकाणां च मायाविप्तं कृतं भवेत् ॥१४३॥
 कुद्वैर्वैद्विगुध्याता त्वहर्थां प्रधाविता । अनुशिष्टा समाहूयं बोधिसत्त्वैस्त्वहेत्यहम् ॥१४४॥ कुलकम् ॥
 तस्मात्सत्त्वानिरेकस्ते मिथादेवं परीक्षितः । क्षीणपापाय संवृतां स्वस्ति ते साधवाम्महम् ॥१४५॥ 145
 कृतप्रतिभवे राक्षि विहारकृतये पुनः । प्रहर्षोत्प्लुनवना कृत्वादेवी तिरोदधे ॥१४६॥
 अथ कृत्वाभने कृत्वा विहारं बहुधापिपः । तत्रैव क्षीणतमसं कृत्वादेवीमसंभवम् ॥१४७॥
 विषाव सोदरम्रासाहं नन्दिशेले क्षमापतिः । भूतिशाय क्षमां कौशैः पूनां रत्नमयीं वदौ ॥१४८॥

१२३. ¹) A, gloss सृष्ट. G has the marginal gloss सोदरपदं यगतिवत्. १२४. ¹) A, reads तव. This various reading is not found in G and R.—²) A, gloss रिक्त. १२५. ¹) Thus A₁; also G and R. In A the various reading यवेच्छम् is indicated between the lines, perhaps by A₁. १२६. ¹) Thus corrected by A₂ from A, दातुं. G and R read दातुं. १२७. ¹) A, reads तपय. १२८. ¹) A, कृपय.—²) A, विद.—³) A, नेच्छन्ति.—⁴) A, विन्दोदर. १२९. ¹) A, marginal gloss नृप बोधिसत्त्वैस्त्वहेत्यहम् इत्यनेन वरमपिप संभवत्. १३०. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ 'सायः'; A₂ 'सत्त्वः'. G and R have both 'सायः' and 'सत्त्वः'. १३१. ¹) A, gloss शक्त. —²) A₂ gloss मतिनः कृतः. १३२. ¹) A, gloss राज्ञः. १३४. ¹) A, बोधाय (?) in margin; struck out. १३५. ¹) A, gloss सत्त्वविषयः.—²) A, जला. G reads 'पापघनसङ्घः'. —³) A, gloss विदुः मय्याव. १३६. ¹) A, ततः. १३७. ¹) A, 'बन्धयत्'. G has both readings, R only that of A₁. १३८. ¹) A, as above; A, सोप्य.—²) Thus A₁; A₂ सय.

धीरमोक्षवसीर्यान्तराणरात्रं तपस्वता । ब्रह्माक्षमनिविष्टेन ध्यानिभिःस्पन्दमूर्तिना ॥१४९॥

150 राजा कनककाशिन्याः क्षुधिरासुष्यकर्मणा । जम्बीरास्पृशोर्गोकण्डा तेषामीयत कुण्डतारम् ॥१५०॥

हूतोदवावृत्तगीतशृणु मर्तिनुमुखितम् । मरुतैः श्रेष्ठैश्चाय स्वांशरोधवभूततम् ॥१५१॥

मुष्कैश्चैव स पर्वन्ते प्रविष्टधीरमोक्षनम् । वल्गवा सनं बवौ राजा सायुज्यं गिरिजापतेः ॥१५२॥

अपाशांककुलोत्पन्नो बहान्याभिजनेन्द्रवः । भूमिं दामोदरो नाम जुगोप जगतीपतिः ॥१५३॥

अरुन्धता जाज्वलितस्त्र्योषैर्मोक्षेश्वरशिलायनेः । श्वगर्पाभिः भूयते यस्व प्रभवां भुवनान्जितः ॥१५४॥

155 हरप्रसादशायणं सचरिकातुराणिना । बहन्ध लुक्षिवा लक्ष्यं येन वैभजणः स्वयम् ॥१५५॥

कुनेर इव यो राज्ञामग्न्यः स्वाज्ञाविधाविनः । आविश्य गुह्यकान्दीर्घं गुह्येतुमवन्धयत् ॥१५६॥

खरे दामोदरीयं बलस्वासीत्स्वकृतं पुरम् । सेतुना तेन तथैच्छकतुं संश्रमः प्रतारणम् ॥१५७॥

दितं लोकेश्वरं किञ्चिद्विकीर्षोदसवात्मजः । रोहन्ति हा भिषग्वत्सवः मितपुण्यतया नृणाम् ॥१५८॥

स हि कार्यावितुं यथैवैतते स्म स्वस्पन्दते । सीर्षान्वहममयाभ्युत्सोयविद्वदशागतये ॥१५९॥

160 तपोविभूतबोधिविन्वा विज्ञानामुयतेजसाम् । सावृक्षानां पि के कुर्तुः प्रभावस्य विषयवम् ॥१६०॥

हायाहादिवकैर्मैत्रां वृद्धा भूयः समुत्थिता । भीर्षिवावज्ञया राज्ञामपुनःसंभवा पुनः ॥१६१॥

भात्यार्थमुत्थितः स्नानुं द्विजैः कैश्चिद्भूमिसितैः । शक्यस्नानाज्जोर्जनं राजा स कदाविदवाच्यत ॥१६२॥

विषाजुना वितस्तान्त्यर्षदा तेनावधीरितम् । तदा प्रभावात्ते तस्य तां पुनीमप्रतो व्यभुः ॥१६३॥

सेवं वितस्ता वृद्धैर्नां भोजयासमान्स् तौरिति । उक्तोपि भार्याविहितामहासीत्सरितादहितम् ॥१६४॥

165 भोज्यं दद्यामि नास्मात्ते विप्राः सपंत क्षात्रतम । तेनेत्युक्तस्तमश्वायस्यतः सपंत भवेति ते ॥१६५॥

अशेषमेकैवाह्ना भुत्वा रामायणं तव । शापस्व शान्तिमर्षितेत्यूचिरे ते प्रसादिताः ॥१६६॥

स दामोदरमुदान्तीर्यवनूरमुदन्ववा । शापोर्णधसधूमेन जवैरद्यापि लक्ष्यते ॥१६७॥

अधामवन्वनामाहूपुरप्रविधाविनः । हृत्कलुष्ककनिष्ठकास्त्रास्त्रयस्तत्रैव पार्थिवाः ॥१६८॥

स बिहारस्य निर्माता जुष्को जुष्कपुरस्थं यः । जयस्वामिपुरस्थापि शुद्धधीः संविधायकः ॥१६९॥

170 ते तुल्यकान्वयोभूता अपि पुष्पाभया नृपाः । शुष्कलेत्रादिदेशेषु मज्जैत्यादि यकिरे ॥१७०॥

प्राज्ये राज्यक्षणे तेषां प्रायः कद्वर्मीहमण्डलम् । भोज्यवास्ते स्म बीहानां प्रमज्ज्योर्जिततेजसाम् ॥१७१॥

तदा भगवतः शाक्यसिंहस्य परविभूतेः । अस्मिन्महीलोकधातौ साधि वर्षशतं दद्यात् ॥१७२॥

बोधिसत्त्वश्च देहेस्मिन्नेको भूमीचरोभवत् । स व जागार्जुनः भीमान्वहर्हर्षज्ञसंभवी ॥१७३॥

अथ निष्कण्टको राजा कण्टकोत्सावहारः । अभीर्षभूवाभिर्मन्युः क्षामम्युरिषापरः ॥१७४॥

१५०. ¹) G has thev. I. स्पृशो in margin. — ²) Thus A₂; A₁, कुण्डतारम्. १५१. ¹) A₂, लोचरोष. १५२. ¹) A₂, gloss कुण्डं १५४. ¹) Thus A₂; A₁, अस्मात्पि. १५५. ¹) Thus A₂; A₁, मासावमायेव १५६. ¹) A₂, gloss मुहुर्युयो इति वाच्यता. १५७. ¹) A₂, gloss सान्द्र भोदः. १५८. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁, 'वर्षविश्वम्'. — ²) A₂, gloss रामोदरपुण्यसदृशायां. १५९. ¹) A₂, 'वमासरा. १६१. ¹) ²) A₂, gloss मासयः, वर्षः, चतुः. १६४. ¹) A₂, स्पृष्टै. — ²) A₂, gloss राजा — ³) A₂, gloss मायवा. १६५. ¹) A₂, gloss मासयः. १६६. ¹) Thus A₂; A₁, च in margin. G and B follow A₂. १६७. ¹) A₂, gloss मृगया. — ²) A₂, शोषोष्. १६८. ¹) A₂, gloss above these names दण्डोरो. जोकोरो. कावेष्टु. १६९. ¹) A₂, gloss जोकोरस्य. — ²) A₂, gloss जिहासपुर. १७०. ¹) A₂, पुष्पाभया. — ²) A₂, gloss इक्ष्वायो. — ³) A₂, 'क्षेत्वापि. १७१. ¹) A₂, gloss जलं माय. १७२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁, मृष्टेयरी. — ²) A₂, वस्य. — ³) Thus corr. by A₂ from A₁, 'क्षेत्वापि. A₂, gloss इक्ष्वा. पाय. १७४. ¹) A₂, gloss क्षणको.

स्वप्नाङ्गुलीं शशाङ्गकुलोदरे विरचय्य सः । परार्थविमर्षं भीमानभिमुख्युपरं व्यधात् ॥१७६॥ 175
 चन्द्राचार्याविमर्शित्वा देशार्थस्मात्तदागमम् । प्रार्थितं महाभाज्यं स्वं च व्याकरुषं कृतम् ॥१७७॥
 तस्मिन्नवधरे बीडा देशे भवतां वयुः । नागास्तुमेव हविषा बोधितस्त्वेव राक्षसाः ॥१७८॥
 ते नादिनः पराजित्य भादेव निजितान्मुधात् । क्रिपां नीलपुराणीकामाङ्गिन्वदागमदिवः ॥१७८॥
 मण्डले विद्युताधारे विच्छिन्नबलिकर्मभिः । शरीरैर्यत्तद्वधके भूतसहिमर्षाभिः ॥१७९॥
 दिग्मास्यां बीडबाधाय पत्न्यां प्रतिपत्स्रजम् । शीते दार्ढ्याभिसाराशौ वन्मासास्याधिकोवसत् ॥१८०॥ 180
 तदा प्रभातः कोप्यासीद्वलिहोमविधापिनः । नागरवन्धवहाहिमा बीडाश्च निघ्नं गताः ॥१८१॥
 नीलमुद्रिह्य देशस्य रक्षितारमहीश्वरम् । काश्यपधन्वदेवाकबलपलेने ततो हिजः ॥१८२॥
 तस्य प्रत्यक्षतां यातो नीलस्तुहिनविग्रहम् । श्ववारपञ्चमाहावि स्वपुराणविधिं पुनः ॥१८३॥
 आयेन चन्द्रेक्षेन शमिगे वक्षविग्रहः । हितैवेव नु देशेस्मिन्नुत्तरो भिक्षुविग्रहः ॥१८४॥
 राजा तृतीयो गोमन्दः प्राप्ते राज्ये तदन्वरे । नाभायावादि नागानां शरवत्तव पूर्ववत् ॥१८५॥ 185
 राजा प्रार्थिते तेव पुनर्वीलोदिते विधौ । मिश्रवो दिग्दोषाश्च सर्वतः पञ्चनं वयुः ॥१८६॥
 काले काले वजापुण्यैः संभवन्ति महीभुजः । वैर्मण्डलस्य क्रिबते दूरोत्सन्नस्य योजनम् ॥१८७॥
 ये प्रमापीडनपरास्ते विनश्यन्ति साम्बराः । महं नु ये योजयेन्नुत्तेषां वंशानुभाः भिवः ॥१८८॥
 इत्येतत्प्रतिपुत्तान्तं देशोऽस्मिन्वीक्ष्य लक्षणम् । भाविनां भूमिपालानां शक्तिर्धैर्यं ह्यभाद्युमम ॥१८९॥
 गभीकृतवतो देशं तस्यं वंदयैरिचं मही । सिद्धेः प्रवर्तनाद्यैश्चिदं मुष्कं हकर्मभिः ॥१९०॥ 190
 गोमन्दाग्रविनामाद्यः स रघूणां रघुयुधे । काश्यपं वसिष्ठां चार्थोन्मन्त्रिणांतिमन्त्रिणम् ॥१९१॥
 वर्षवर्षं सप्तमासेः शक्तिर्धैर्यं विजिताम् । विभीषणाभिधोरक्षस्मिन्ति गोमन्दमन्त्रिनः ॥१९२॥
 इन्द्रजिह्वावजावासां पितृपुत्री नृपैः क्रमात् । पञ्चविंशत्सहार्थं चर्चादिमहाद्यवोदैवुः ॥१९३॥
 विन्दुरेखाश्चविर्वैत्यं दृष्ट्वा भाव्यर्चयिषिणी । स रावणस्य पूजार्थं लिङ्गं भाति वटेश्वरः ॥१९४॥
 वयुः क्षालामतस्यान्तःकृतावाहावि भूमुजः । वटेश्वराय निक्षिप्तं तेव करसीरमण्डलम् ॥१९५॥ 195
 पञ्चविंशतमन्त्राणां रत्नां बुभोव महाभुजः । रावणसौजेमृच्छनुः सार्धान्गणो विभीषणः ॥१९६॥
 किंनरापरनामाश्च किंनरैर्गतिविक्रयः । विभीषणस्य पुत्रोमूर्ध्वरनामा वराधिपः ॥१९७॥
 सहारादोपि स नृपः प्रजामागवविपर्षयैः । अथाहिषवहोयेन महानर्षपरंररात् ॥१९८॥
 विहारे निवसन्नेकः किंनरप्रार्थनार्थिनि । तस्य योगबलात्कोपि जमनोपाहरतिवान् ॥१९९॥
 विहाराणां सहस्राणि तत्कोपाधिर्वेदाश्च सः । अजिबहव तन्नामाज्यैर्मध्यमटाभयैः ॥२००॥ 200
 अष्टापरं राजपथैर्वीनानोऽवबलनिग्रहम् । स्कीनपुष्पकलोद्यानं स्वर्गस्विधविधानम् ॥२०१॥

१७६. '1) A, seems to have read 'कु'; corr. as above by A₂.—') A₂ reads 'सशाङ्गुली'. १७७. '1) A, originally as above; A₂ or a later hand has altered this to 'देशं सन्मह', but A₂ has restored the first reading. G and B have 'देशं' in text and 'देशात्' in margin.—') A₂ gloss 'चन्द्राचार्य'. १८०. '1) A₂ gloss 'मन्त्रेण रावणस्य देशे'. १८१. '1) A₂ 'वाविनाम्'. १८२. '1) A, तत्सर्वे; corr. by A₂ as above. १८३. '1) A, 'वीडवि'. १८५. '1) A₂ as above; a later hand corr. 'तृतीयगोमन्त्रः' 'महाभयस्य'.—') A₂ gloss 'वीडु'. १८६. '1) A, 'मन्त्रेण'; सप्तमन्त्रा. १८७. '1) Thus A₂; A₁ 'देशे'. १९०. '1) A₂ gloss 'गोमन्त्रस्य'. १९३. '1) A₂ gloss 'रक्त'.—') A₂ 'रुक्मि'. १९५. '1) A₂ gloss 'क्षानीयं पातः पतिवृत्ति'.—') A₂ gloss 'वीडु'.

- विजयोपार्जितैर्विजयविनेश्वरचमम् । वितस्तापुलिने तेन मगदं विरमीवत ॥२०२॥ युयनकम् ॥
 तत्रैकस्मिन्लोकोद्यते स्वच्छस्वादुमलाश्लितम् । आसीत्पुत्रभवतो नाम्नो नागस्य वसतिः सरः ॥२०३॥
 कदाचित्सर्व दूराभ्रह्मलो मोक्षदिने' बुध । आपार्थी तस्तरः कथं विशालास्योविशुद्धिः ॥२०४॥
 205 सञ्चायपादपते समीरैः क्षमितक्रमः । शनैर्जलमुपस्वद्वय भोक्तुं सक्तम्यपक्रमे ॥२०५॥
 तान्पागौ गृह्णतेषां तेन तीरविशारिभिः । पूर्वमाकर्णितो ईक्षेः द्युभुवे नूपुरजनिः ॥२०६॥
 निर्गते मञ्जरीकुञ्जादपश्यत्पुरतस्ततः । कन्ये नीलविबोतिन्मौ स केमिषादलोचने ॥२०७॥
 कणिकापद्मरागाम्बनातलीलावितस्पृशा । मनोज्ञपथलापाङ्गे तनीवोच्चनरेखया ॥२०८॥
 हारिनेषाञ्चलैर्मन्दमासतान्दोलनाकुलैः । सनाथांसयुगे रूपताकापलवैरिव ॥२०९॥ तिलकम् ॥
 210 ते दद्यात्कानने दृष्ट्वा शनैर्भर्ग्यमाणे । विररामाक्षानरम्भाम्मुर्ध्निडाजनीकृतः ॥२१०॥
 भुञ्जाने कच्छपुच्छाणां शिखीरंम्युजलोचने । ते पुनर्दृष्ट्वायमे किञ्चिद्व्यापारितेक्षणः ॥२११॥
 आकृतैर्हो भिगीदृष्ट्वा भोज्यमेतदिति हिजः । आचम्यकृपार्द्रैः संमान्य सं ते सक्तम्यभोजनम् ॥२१२॥
 उपनिम्बे च संगृह्य पुटकैषटसीकृतैः । तयोः पानाय पानीयं सरसः स्वच्छसीतलम् ॥२१३॥
 आपान्ते' द्युषितां ग्रामे कृतासवनपरिषदे । ततश्च कीदृशवर्णनालवृत्तैरभाषत ॥२१४॥
 215 भवत्यौ पूर्वमुक्तैः कैचित्संज्ञादर्शणः । आपलाहिषलुलभात्यमुमिच्छत्यर्थं जनः ॥२१५॥
 कल्पाणिनीभ्यां कतमा पुण्या जातिः परिष्कृता । कुत्र वा ज्ञानमेतादृश्विरसं येन मुञ्चते ॥२१६॥
 दंका तन्मूचे विदधापापस्य सुभ्रवसः सुने । स्वादुभोक्तव्यमार्गं किमीदृशोपमुच्यते ॥२१७॥
 पित्रा विद्याधरेभ्यां प्रशान्तं परिकल्पिता । इरावत्यद्वयेषा च चन्द्रलेखा बबीबली ॥२१८॥
 पुनर्हिजोभ्रमादेवं वैष्णिकचम्यं किमस्ति वः । ताभ्यामवादि तातोव हेतुं येति स पृच्छताम् ॥२१९॥
 220 ज्येष्ठेण कृष्णहादर्यां वाचायै तत्क्षकस्य तम् । आगतं बृहदां सोयस्कन्दिन्या ज्ञात्वाति ध्रुवम् ॥२२०॥
 द्रव्यस्यावामपि तदा तदभर्ग्यकृतस्थिनी । इत्युक्त्वा कणिकन्ये ते क्षणास्तां निरिहिते ॥२२१॥
 क्रमावधवृत्ते सोष मटचारणसंकुलः । मेक्षितोक्तसमाकीर्णस्य वाचामहोत्सवः ॥२२२॥
 हिजोपि कौतुकाकृतः पर्वटभङ्गमञ्जसा । कन्योक्तचिह्नज्ञातव्य नायस्याप्तिकमायवौ ॥२२३॥
 पार्श्वस्थिताभ्यां कन्याभ्यां पूर्वमावेदितोयं सः । हिजमन्ये व्याजहार स्वागतं नागनायकः ॥२२४॥
 225 ततः कथान्तरे क्वापि दृष्टः कारणमापदाम् । जगदं तं द्विजन्मानं निःश्वस्य चसनाक्षम् ॥२२५॥
 अभिमानवतां ब्रह्मण्युक्तायुक्ताविवेकिनाम् । युज्यतेवद्वभोग्यानां तुःखानामप्रकाशनम् ॥२२६॥
 परदुःखं समाकर्ण्य स्वभावसुजने जनः । उपकारासमर्थस्यात्यामोनि इदमव्ययाम् ॥२२७॥

२०२. '1) A₁ gloss कुपेर. २०४. '1) A₂ gloss मन्त्राह. २०६. '1) A₂ gloss सरोजम्. २०७. '1) A₂ gloss विषयम्. २०८. '1) A₂ gloss कणिकायां कपोतरणे. २०९. '1) A₂ gloss अशुक्. २११. '1) A₂ gloss कच्छपान्ते, शिव इति भाषया. २१२. '1) A₂ gloss विष्णु. २१३. '1) Thus corr. from A₁. 'असलीकृतैः by A₂ which adds the note 'असलीकृतैः अन्तराभाषतया विरचितैः पुटकैः पद्म-पुटैः सङ्गृह्य सम्बन्धुनीया पानीयं उपनिम्बे । चतस्रं कृष्णाधारी कृष्णपुत्रकोलोपयमाचम्य । इति विवरणकारः । चतस्रीकृतपुटैः प्रोक्तमन्यवर्णना उच्यते इति । यथा कीलकां प्रति कुम्भो रामवर्णमपवादां आचरति । पिहितद्यवनेककम्पासैरनौकपरमैः कलितक-लसीकायैः कृमीरैश्चरसीकृतैः । अथ विरचितः किञ्चिन्मानमनोहिं कुम्भे ते परिसरसिद्धिस्तुल्यं निक्षेपपरिवर इति (1.—) Thus corr. by A₂ from A₁. 'असलीकृतम्. २१४. '1) A₂ gloss चतुःकरणे. २१५. '1) This verse is supplied in margin by a hand resembling A₂; found in G R Edd.—' A₂ gloss किञ्चिद्. २२०. '1) Emended; A R G ज्येष्ठे.—' Thus corr. by A₂ from A₁. २२२. '1) A₂ gloss मेक्षितः. २२४. '1) A₂ gloss विष्णु. २२५. '1) A₂ gloss व्याज. २२७. '1) A₂ gloss दया.

पृथि स्वां बहू नमन्ते इति शुभं धनेमुक्त्योक्तिभिर्वर्कं निन्दति योगवतां नित्यमर्थः। सुदृष्ट्युत्तीरात्मनः।
गर्भोपावनिवेष्टनं कथयति स्वास्तु बह्व्यापदं भुत्वा तुःखमहंशुर्न नित्यते पीडां जर्षः माकृतः॥२२८॥

अथ एव विवेकपूर्णं बोधदायुः स्वभावे। कीर्णमि ह्यल्लुःकाणि दृष्टव्ये विनायकः॥२२९॥

कः स्वभावागभीराणां लक्षवेद्विरापदम्। बातापत्वेन मृत्वेन यदि सा न प्रकाशयते॥२३०॥

230

तदस्मिन्नेतदीर्घात्साहस्युनि व्यक्तित्वाते। तथाये गोपयं साये न ममानुपपद्यते॥२३१॥

स्वभावात्मवितायां विवर्णसरत्तात्मना। ईषत्वासाः कल्याणिनिवतां यदि प्राप्नोते॥२३२॥

योर्वं तदन्ते मुग्धबुद्धौ दृष्टव्ये प्रती। अमुना सस्वपातेन कान्तिरीकाः कृता वचम्॥२३३॥

अमुक्ते माण्डिकैरज्ञे नर्षे नार्थैर्भुज्यते। अर्धं नाति य तथेन समयेन इवा वचम्॥२३४॥

क्षेत्राणि रक्षस्तेनस्मिन्प्रापि कृतसंपदम्। मोक्षं नैव समर्थाः स्मः प्रेता इव सरिजालम्॥२३५॥

235

तथा कुद वषा भ्रष्टवेत्तमयादेव नैष्ठिकः। योग्यां प्रतिक्रियां विद्यो वचमनुपकर्तुम्॥२३६॥

स तथेति ततो नागमुत्त्वा वज्रपरो द्विजः। अविन्यवधिवारायं सस्वपातस्य वञ्चनाम्॥२३७॥

गूढं तस्य बहिःशेषकुटीरमेकतस्विते। पञ्चमानात्रमाग्यान्तर्भावं न्यक्षिपयतः॥२३८॥

भुञ्जान एव तत्तस्मिन्समादेव जहार सः। अहीन्द्रः करकासारवर्षी स्तीनां कलभिवन्॥२३९॥

तं च ध्युत्क्रान्तदारिद्र्यः सरसोऽर्धगमागतम्। कृतोपकारमन्वेयुर्निर्गोर्धमवधिवन्॥२४०॥

240

स नच विमुरादेशात्कन्याभ्यां विहितार्णः। अमर्त्यहृलक्ष्मीर्गौरतोप्यन दिने दिने॥२४१॥

कालेन सर्वाणामन्य स्वां भुवं गन्तुमुद्यतः। प्रविभुतवर्षं नायं चन्द्रलेखामवाचत॥२४२॥

संक्षयायोग्यमपि तं कृतबन्धबन्धः। लज्जिते स मुजगः कण्ठवा य ध्येन य॥२४३॥

एवं नागवरावामभिवस्तस्य द्विजमनः। महाभरपुरे कालःसैत्तौर्षिस्तोरसवैर्षी॥२४४॥

भुजगेन्द्रतनुजापि तं वर्ति पतिवेचता। जगोवत्पराधर्षीः श्रीलाचारादिभिर्गुणैः॥२४५॥

245

तस्यां कदाचित्सीधामस्थितायां माङ्गनाद्रुहिः। आतपाचोऽजितं धाम्यं बुभुजे विहरन्धवः॥२४६॥

नं वारयितुमादृता भूर्या नासंगृहे वरा। शिञ्जानमस्तुमञ्जीरा सा तदावातरस्त्ववम्॥२४७॥

एकदस्तपुतायेगलस्तशीर्षोऽशुकान्तवा। नया पागिलरोमेन भाविता सोध ताडितः॥२४८॥

भोज्यमुत्क्षुज्य आतस्य पणिस्त्रीस्पर्शतस्ततः। सीधर्णी पागिमुद्राङ्गे नुरगस्योदपथम्॥२४९॥

तस्मिन्काले नरो राजा वारैस्तां वादलोचनाम्। भुत्वा द्विजधू तस्यो नायेवाकुरितस्मरः॥२५०॥

250

तस्य धावन्तनुन्मत्तमनःकरणवारणम्। वलाप्रिवमिनुं नासीदपवाहमयाकुक्षः॥२५१॥

तस्मिन्नुत्तरागाभिषिद्धये भूपतेः पुनः। उवाह हवदृष्टान्तो द्रष्टवानुकारिताम्॥२५२॥

यत्ने पर्यस्तमर्वादः सरलाङ्गुलिद्योमिना। स काञ्चनकराङ्गेन शयाङ्गेनैव वारिधिः॥२५३॥

श्रीडागिगवनिर्मुक्तो दूतैराकृतशोभिभिः। पायुपञ्चदशन्तोष चन्दरीमुखवेजवन्॥२५४॥

सर्वोपवैरताभ्यां च विषस्तयतिरप्यसौ। तेनाथाप्यत लुण्ठेन रागाभ्यां कुतस्त्वया॥२५५॥

255

२२८. ') Thus corr. by A₂ from A₁ भवेः—') Thus corr. by A₂ from A₁ सुतेत—') A₂ पुनः; A₁ gloss नीचो जय. २३२. ') A₂ द्विजान्ते. २३४. ') A₂ अमुक्ते माण्डिकैरज्ञे नर्षे. २३९. ') Thus A₂; A₁ तानी. २३६. ') Thus A₂; a later hand alters this into नकाजान्क्षिपय, found also in G and B. २४९. ') Thus A₂; A₁ उवाङ्गे.

- अथ निर्मलैर्ना तस्मादपि मातृपतासङ्गम् । इदं वदुं वा राधा समादिरयन्म कैमिकाः ॥२६६॥
 तैर्गृह्यते कृतात्मनो निर्मलान्धेन वर्त्मना । वागार्थं मातृमनसं तन्मिः प्राविशद्विजः ॥२६७॥
 ताभ्यामभ्येक्ष्य वृषाभ्ये ततस्त्वस्मिन्निवेदितः । कोशमथः सरस्वतस्मादुज्ज्वलाम कणीश्वरः ॥२६८॥
 चन्द्रजिह्वाजीवूतनमित्प्रान्तसंततिः । स कोराश्वभिर्बेण इदाह तपुर् नृपम् ॥२६९॥
- २६० इक्ष्वाकुप्रियतल्लक्ष्मणैश्चैवद्वितीयः । मयूरचन्द्रकाङ्केन वितस्ता समपद्यत ॥२७०॥
 शरणाय गदिद्यावां अवाचक्राधरात्मिकम् । मुहूर्ताधिरदक्ष्ण सहाणि शरीरिणाम् ॥२७१॥
 मधुकैठभयोर्मेवः मातृवोरिष चक्रिणम् । इक्ष्वावां प्राणिनां तत्पत्तयं चर्षाङ्गमस्तृणम् ॥२७२॥
 स्वर्गा सुधवसो नावी रमण्याब्जवद्विहरात् । साहायकाबाहमराक्षीन्समादाय तदावतौ ॥२७३॥
 सा योजनाधिके शोभे मार्गस्वारास्वसोदरम् । कृतकार्ये निश्चय्याश्मनसं प्राप्तेषु तज्जहौ ॥२७४॥
- २७५ योजनानि ततः क्वञ्च ज्ञात मातृपरा जित्वा । सा रमण्यादकीर्त्यध्याम्यस्ति स्मूलशिलाजित्वा ॥२७५॥
 योर् अमलसं कृत्वा मातः सानुशयोप्यदिः । लोकापवादार्थिर्पिणः स्वानमुत्सृज्य तथ्यौ ॥२७६॥
 दुग्धाभ्यध्वजतं तेन सरो दूरगिरौ कृतम् । अमरेश्वरयात्रायां ज्वैरद्यापि इदमेत ॥२७७॥
 अधुरानुपशकासीभूतस्वापि क्षिण्यमनः । आमासुखर इत्यन्यतश्च च मयितं सरः ॥२७८॥
 मयानां पालनध्यानाजिः शुक्रमयकारिणः । अकस्मादन्तकाः केचित्संभवन्ति तथाविधाः ॥२७९॥
- २८० अद्यापि तपुर् इक्ष्वां चक्षीमृतं च तत्सरः । उपपन्नधरं दृष्ट्वा कथं सर्वमेतं जयैः ॥२८०॥
 राज्ञो रागः किवाद्यानं दोषः स्वल्पवृथां मते । तत्तस्य तेन संवृतं वचामूक्तापि कस्तस्मिन् ॥२८१॥
 क्षतीवैवतविभाणामन्येकस्य प्रयोधतः । भुतो हि अतिवृत्तान्ते वैलोक्यस्वापि विव्रतः ॥२८२॥
 चत्वारिंशत्तन्मन्त्राणां मातृशोभां विमिः समाम् । मुचं मुक्ता सिनिवृत्तां दुर्बलेन सनं वतौ ॥२८३॥
 अन्त्येकालसंहृष्टमाकाराङ्गलमन्त्रलम् । तत्किञ्चरपुरं लेने वण्धर्वमनरोपमान् ॥२८४॥
- २८५ एकस्तु तनवस्तस्य वैशिष्ट्यात्कर्तव्यं गतेः । स्वधाभ्या विजयक्षेत्रं गीतः प्रापेन तद्वजे ॥२८५॥
 राजा सिद्धमिषः क्षीब तथा निःशेषितं जनम् । नवीचकार जलदो दावदग्धमिषाचलम् ॥२८६॥
 इति वृत्तं महाधर्मं तस्य पिब्यं महामतेः । संसारासारताडाने प्राप पुण्योपदेशानाम् ॥२८७॥
 भोगयोगेन मातृत्वं मेतुं मध्यगोपि सः । न शक्यते स्म पञ्चन प्रतिमेनपुरिचामतः ॥२८८॥
 दर्पज्वरोन्मूलमभ्ये निर्भाषतोविशाम् । हृषाद्यतिकलागौर्ति तस्यैवास्त्राफलोययौ ॥२८९॥
- २९० वसितं गुणिना तेन मणीस्तुगमिषोद्धता । क्षण्डेन्मुमन्त्रनाथोर्वा मन्त्रनस्त्वमखण्डितम् ॥२९०॥
 राजस्त्वस्यैव राजश्रीः परलोकांनुगमयत् । वसामयोजनवद्वृतं धर्मनाम्भविचारिणा ॥२९१॥
 वदित्वान्नायस्त्वैवर्वासासज्जानुचाराभितः । आसरोह सहोदौ लोकाङ्गशशिखिलानगेः ॥२९२॥

२६६. ^१) A₂ gloss सत्ता: मर्तुः.—^२) A₂ gloss चन्द्रमेकाः. २६७. ^१) A₂ सं तु सरः. २६८. ^१) A₂ gloss रमण्या नावी. २६९. ^१) Thus A₂; A₁ रमण्यावतौ रमेणाव इति मयिन्.—^२) A₂ originally चक्षित, altered by later hand as above. G and B चक्षित. २७०. ^१) A₂ adds the note मयूरचक्राधराणां मातृविद्योर्बे मातः सुधवा इत्याद्यः सुधव नाम इति मातृवा मयिन्; तस्यैवोपरि [मिज] इत्यनेन ज्ञाना[र]माय इति मातृवा मयिन्; स विद्यालक्षणां प्राकृत्य एव निश्चयधु-
 रानुपशेन मातृवृत्तौ माय इत्यर्थः. The *ashvras* in brackets are effaced in A and have been supplied here from B. २७१. ^१) A G R मिश्रङ्ग.—^२) A₂ glosses राज्ञः, वरानमसृष्टाः. २७२. ^१) A₂ राक्षी.—^२) Emended; A G R किञ्चामन. २७३. ^१) A₂ gloss इन्द्रः. २७४. ^१) A₂ मत्तवन्. २८१. ^१) Thus A₂; A₁ कर्णेन इव.

भूत्वा नरं समाभित्य प्रवयुः शोचनीयताम् । तच्छब्दं तु समात्म्य यन्मुपवन्द्यताम् ॥२८३॥

वात्साभितः किल समाभयणीयत्वात् निष्ठां वतिं वयति सर्वज्याभितं वा ।

गच्छत्यवस्तृणपुणः भितकूपवन्तः पुष्पाभवी सुराशिरोमुषि कठिमेति ॥२८४॥

सिद्धः सिद्धः सहोदयमिति शब्दं सुरा शिवि । माधोवर्त्ताद्वयन्तः पदं सप्त वाचराम् ॥२८५॥

285

उत्पत्ताक्ष इति क्याति पेशलाक्षतया नयः । तत्पुनरुक्तिश्चार्थं वाच्यं वर्त्तामानव्यवस्थामदीन् ॥२८६॥

तस्य तुपुर्हिरण्याक्षः स्वनाम्नाङ्गं पुरं व्यधात् । र्नां सप्तविंशतिं वर्त्तामानं मातांश्च मुक्तवान् ॥२८७॥

हिरण्यकुल इत्यस्य हिरण्योत्सृक्तदात्मजः । वटि वटि वसुकुलस्तत्पुनरुपवस्तमाः ॥२८८॥

अथ म्लेच्छगणाकीर्णं भण्डते वण्डयेदितः । तत्वात्मजोभूमिहिरकुलः कालोपमो नृपः ॥२८९॥

दक्षिणां क्षान्तकामाद्यां स्पर्षका जेतुमुद्यता । यन्मिषातुत्तरदरिद्रमाराग्याभिवान्तकम् ॥२९०॥

290

सांनिध्यं यस्य सैन्यान्तर्गम्यमानाद्येतुमुद्यता । अजानन्गृध्रकाकादीन्पुनः भावतो जनाः ॥२९१॥

दिवारात्रं इतप्रागितहस्यपरिवारितः । योभूतपालवेतालो विलासमयमेवम् ॥२९२॥

वातेषु कदगा बीजं पुष्पा वृक्षेषु गौरवम् । न वभूव वृक्षंस्व यस्य योराकृतेर्धनः ॥२९३॥

स जानु देवीं संवीरसिंहलाङ्गुककम्पुकाम् । हैमपादाङ्गितकुचां वृद्धा जम्बाल मन्थुना ॥२९४॥

सिंहलेषु गन्देराङ्गिमुद्राङ्गुः क्षिपते पटः । इति कञ्चुकिना वृष्टेनोक्तो वात्रामदास्ततः ॥२९५॥

295

तत्सेनाकुम्भिद्वाराभ्योनिब्रगाकृतसंयमः । यमुनालिङ्गनयीति प्रपेदे दक्षिणार्णवः ॥२९६॥

स सिंहलेन्ध्रेण सनं संरम्भादुदपातवत् । विरेण चरणसृष्टमियातोक्तजनयां दधम् ॥२९७॥

दुरासत्सैन्यमालोक्य लङ्कासौधैर्मिश्राचराः । भूयोपि राघवोद्योयमाद्यङ्गुल्य प्रवक्ष्यति ॥२९८॥

स तथान्वं नृपं इत्था तीव्रशक्तिर्वाचरत् । पदं यमुषदेवाक्यं मार्तण्डप्रतिमाङ्गितम् ॥२९९॥

व्यावृत्त्य चोलकर्णाटलाटार्थं नरेचरान् । सिन्धुतानि वन्धेमो वन्धेमैव व्यवहारवत् ॥३००॥

300

तस्मिन्प्रकाते प्राप्तेभ्यः प्राशतुस्तत्परामर्शम् । वयसौ नरनाथेभ्यस्तुष्टघटहातमेखलाः ॥३०१॥

काश्मीरं शरमांसाद्य अधभटस्य दन्तिनः । भूत्वा स वाचजं योषं तोषरोमाञ्जितोभवत् ॥३०२॥

तदाकर्जनसंरम्भे सधर्षो विदधधीः । घातमन्ध्रज्येन्द्राणां हतेन निरलोठवत् ॥३०३॥

स्पर्धोङ्गानि यथा वार्यं कीर्तयं यापिनां तथा । संदूषयेदतो नोक्ता तत्स्वाम्यापि नृशंसता ॥३०४॥

को वेत्स्वतुर्तवेष्टानां कृत्यं शाकृतचेतसाम् । धर्मं सुकृतसंगमिहेतोः सोपि वद्वादरे ॥३०५॥

305

धीनगर्वा वि दुर्बुद्धिर्विदधे मिहिरेन्द्वरम् । होलहायां स मिहिरपुराक्यं वपुषतनम् ॥३०६॥

अयशाराङ्गपुष्टिरे गान्धारा प्राक्षणास्ततः । समावशीलास्तस्यैव धुवं तेषि हिजाभयाः ॥३०७॥

२८३. ¹) Thus corr. by A, from A₁ 'वन्द्यताम्'. २८५. ¹) Thus A₁; A₂ 'सोदोषवन्ताम्'. २८६. ¹) Thus corr. by later hand from A, 'पेशलाक्षितया'. २८७. ¹) A₂ gloss लम्प्य, with note स्वनामाङ्गुपुनरुपवस्तुमिहिरपाठः.—²) A सप्तविंशतिं. २९१. ¹) A₂ gloss इन्ध्रमयाणां लोकानां वपुषं । वयसं । तपोऽवकाः. २९५. ¹) A₂ gloss सिङ्गलदीप. २९७. ¹) Thus corr. by A₁ from इज्ज. २९९. ¹) Thus corr. by A₂ from A, 'सन्धिरप'. ३०२. ¹) A₂ gloss तारा-न हस्तिपक्ष इति प्रसिद्धा वपुषतनं येन आवायो मिहिरपाठः. ३०५. ¹) A₂ वेत्स्वतु. ३०६. ¹) Emended; A होलहायां. Cf. vii. 1228. viii. 738. 1432 (C.). 2909 (C.). 3216 (C.).

- मेधागमः कणिभूजं प्रथितान्धकारः प्रीणाति हंसममलो जलदास्त्वयम् ।
 प्रीतेः समानवधितैव मधेवितान्त् हातुः प्रथिप्रहङ्कनर्त् परस्परस्व ॥३०८॥
- स वर्षसप्रति भुक्ता भुवं भूलोकभैरवः । भूरिरोगादितवपुः प्राथिशाज्जातवेदवत् ॥३०९॥
- 810 लोयं त्रिकोटिहा मुक्ती वः स्वात्मन्यपि निर्गुणः । देहत्यागेत्य गगनादुत्थारति भारती ॥३१०॥
 इत्युच्यते मते तेषां स एव परिहारः । खञ्जवन्धीतवृणवामप्रहारदिकर्मभिः ॥३११॥
 आक्रान्ते दारदेर्भीष्टैर्लक्ष्यैरभुचिकर्मभिः । विनष्टधर्मे देशेस्मिन्पुण्याचारमवर्तनम् ॥३१२॥
 आर्यदेइद्यान्व संस्थाप्य व्यननोद्धारणं तपः । संकल्प्य स्ववपुर्दाहं प्रायश्चित्तक्रियां व्यवधात् ॥३१३॥
 भवत एवाप्रहारणां सदसं प्रत्यपावर्धन् । गान्धारदेशागतेभ्यो द्विजेभ्यो विजयेभ्यरे ॥३१४॥
- 818 भुरखन्नासिधेन्याविपूर्णेवःफलके तथा । वङ्गिप्रदीपे सहसा पर्यन्ते स्वां तनुं जहौ ॥३१५॥
 इत्येतस्मिन्नाद्याये केचिदभ्यभिचारिणि । प्राहः पुरुषसिंहस्य क्रौर्यं तस्याविगर्हितम् ॥३१६॥ कुतकम् ॥
 वे नागेन स्या भुष्टे नगरे प्राभवन्खशाः । तेषां नाशाव वृत्तान्तं पूर्वोक्तं जगदुः परे ॥३१७॥
 भवतावतस्तस्य चन्द्रकुल्याभिर्भां मदीम् । अश्वयोन्मूलना मध्ये शिलामूर्ध्निकादिणी ॥३१८॥
 ततः कृततपाः स्वमे देवैरुक्तः स भूपतिः । यक्षः शिलायां बलवान्प्रवृत्तार्थं तिष्ठति ॥३१९॥
- 820 साध्वी सृष्टाति वेदेनां विरोधुं न बं शक्रुवात् । ततोपरेषुः स्वभोक्तं शिलायां तेन कारितम् ॥३२०॥
 तासु तासु कुलस्त्रीषु व्यययत्तास्वधाचलत् । चन्द्रवत्याकथया सृष्टा कुलान्या सा महाशिला ॥३२१॥
 कोटिर्ध्वं नरपतिः क्रुद्धस्तेनागसा ततः । सपतिभानुपुत्राणामवधीत्कुलवितानम् ॥३२२॥
 इत्थं शान्तमते क्वातिः प्रयते तथ्यतः पुनः । अभय्या सनिमितापि प्राणिर्हिंसा गरीयसी ॥३२३॥
 एवं भुष्टोपि यत्राजा संभूय न हनो जैः । तत्कर्म कारयन्निलैवैतैरेव रसितः ॥३२४॥
- 825 प्रजापुण्योदयैस्तीक्ष्णैर्धिरास्मिन्सर्वं गते । बकस्तत्त्वमवः गौरैः सहाचारोभ्यधियत् ॥३२५॥
 तथापि पूर्वसंस्कारादुक्तं त्रासं दधे जनः । इमंशानविहिते लीलावेष्टमनीय नृपास्यदे ॥३२६॥
 अतिसंतापदाज्जातः स जनाह्लादकोमयत् । जलौघो जलदधामासपास्वयनिदायि ॥३२७॥
 लोकान्तरादिबायानं मेने धर्मं तथा जनः । भयवं च परानृत्तं यत्रासहृदनादिव ॥३२८॥
 स बकैर्दा बकश्चभे बकवत्यापगां तथा । कृत्वा पुंरं परार्धेभीरुवणोत्साभिधं व्यवधात् ॥३२९॥
- 830 तत्र विषट्ठिर्वर्णां सत्रयोदशवासरा । अत्यबाधत भूपेन तेन धूर्ध्वं प्रशासता ॥३३०॥
 अथ योगेश्वरी काचिद्ब्रह्माख्या रजनीमुखे । कृत्वा कान्ताकृतिं काम्यामुपवस्ये विश्वां पतिम् ॥३३१॥
 तथा मनोहरैस्तैर्ध्वजैर्लपितस्मृतिः । स यागोत्सवमहाहर्ष्यं ब्रह्म ब्रह्मो न्यमन्वत ॥३३२॥
 पुत्रपौत्रशतोपेतः प्रातस्तत्र ततो गतः । चक्रवर्ती तथा निन्ये देवीचक्रोपहारताम् ॥३३३॥
 कर्मणा तेन सिद्धाया व्योमाक्रमणसूचकम् । जानुमुद्राह्वं तस्या दृष्टायथापि दृश्यते ॥३३४॥

३०८. ¹) Edd. add before this verse the following verses, not found in A G R: अथिपिर्णेसम्मीगर्मिन्ज्जान्नेच्छवेषा-
 जाः । त्नुवासकुतिसक्त्या च शारदाः सन्ति पाणिनः ॥ वस्तुभावेत्यया महा मार्वाविकवकारिणः । परोपनीगितारत्तेषां विर्त्तज्जाल्हा
 योपितः ॥—²) A₂ "विनिर्त्त—³) Thus A₂; A₃ "अहलत्त. ३३०. ¹) Thus corr. by A₂ (from A₁ न च. ३२९. ²) Emended;
 A R G एकत्त. ३२६. ³) G क्वात्तावात्. ३३२. ¹) Thus corr. by A₁ from A₂ "देवैस्तैरेव".

देवः शतकपालेशो मानृषकं शिला च सा । स्त्रीमण्डेषु तदानीं स्मृतिमयापि वक्षति ॥३३६॥ 885
 देव्या कुतस्त्रोः कन्दः क्षितिमन्दो बोधितः । ततस्तस्य सुतस्त्रिशङ्खस्त्रायम्बशान्महीम् ॥३३७॥
 शपम्बशान्मम्बान्महीम् ही च मासी तदात्मजः । अपासीद्वसुन्मन्दाद्यः प्रकयातस्मरशाङ्कम् ॥३३८॥
 वरः षष्टिं तस्य सुनुस्तापनोक्षम् तस्तुतः । वर्णभमप्रत्यवेक्षां ह्यक्षितादिमुगोदयः ॥३३९॥
 जुगोप गोपादित्योष र्भमां सहीपां तदात्मजः । वर्णाभमप्रत्यवेक्षां ह्यक्षितादिमुगोदयः ॥३४०॥ 840
 सखोलखागिकाहाडिप्रामस्कन्दपुराभिधान् । शमाङ्गासंमुखांश्चापहारान्बः प्रत्यपादयत् ॥३४१॥
 ज्येष्ठेश्वरं प्रतिष्ठाप्य गोपाङ्गावर्च्यदेशजाः । गोपापहारान्कृतिना येन स्वीकारिता हिजाः ॥३४२॥
 भूक्षीरवाटिकायां यो निर्वास्य लमुनाशिनः । खासट्यायां व्यधादिषां विजाचारविषाजितान् ॥३४३॥
 अन्धांधानीय देशेभ्यः पुण्येभ्यो बन्धिकावितुं । पावनापहारेषु ब्राह्मणान् प्रत्यरोपयत् ॥३४४॥
 उत्तमो लोकपालो वमिति लक्ष्म प्रशस्तिषु । वः प्राप्तवान्निवा वरं वक्षसे न पशुक्षयम् ॥३४५॥ 845
 सचर्विनां वर्षषष्टिं पालयित्वा स मेदिनीम् । मोक्षुं पुण्यपरीषाकं लोकान्मुकृतिनामगात् ॥३४६॥
 गोकर्णस्तस्तुतः क्षोणीं गोकर्णेश्वरकृपे । अष्टपञ्चाशत् वर्षास्त्रिशङ्खाङ्गां विषाजितान् ॥३४७॥
 सुनुर्वेन्द्रादित्योष खिल्लिलान्याभिषेकयत् । भूतेश्वरपतिष्ठानामक्षयिण्याङ्गं कारकं ॥३४८॥
 दिव्यानुपबन्धागुप्राभिषेको वस्य गुरुर्ध्वजान् । उन्नेष्टां मानृषकं च प्रमावोदयविमहः ॥३४९॥
 भूत्वा वटर्षिशतं वर्षाञ्छतं बाङ्गां विभुर्भुवः । स र्षिर्नवांशो कानासदस्तुकृतिः कृती ॥३५०॥ 850
 युधिष्ठिराभिषेको भूदध राजा तदात्मजः । वः वृक्षमक्षतयां लोकैः कथितोन्मयुधिष्ठिरः ॥३५१॥
 तेन क्रमायत् राज्यं सावधानेन शासता । अनुजग्मे मितं कालं पूर्वभूपातपटतिः ॥३५२॥
 काले कियत्पथि ततो वात्यभाष्यवशादसी । सिधेये श्रीमदसीवो यत्किंचन विधासितम् ॥३५३॥
 मान्दवहीदनुप्राज्ञाञ्च संजयाह भीमतः । न प्रवृत्तोपचाराणां प्रागिवासीस्त्रिबंकरः ॥३५४॥
 सुर्वेद्यपर्वदा साकं निर्विशेषं समाजितैः । परिनेष्टे स दुर्जतो जाततेजोवर्धुषे ॥३५५॥
 सर्वत्र समदृष्टित्वं गुणोयं खलु योगिनः । अकीर्तिहेतुः स महान्दोषस्तु दृषिबीजतेः ॥३५६॥ 855
 मयस्त्रिगुणांतं बोधान्दोषतां च गुणान्वितैः । स लुप्तपतिमक्षके शानकैः स्त्रीजितोपमः ॥३५७॥
 वाङ्मन्येद्वेदिनी दीपे नर्म शम्भस्कया विष्टैः । अनीचरोयिता तस्य क्रीडापि भयदामयत् ॥३५८॥
 पुरो मिथ्या गुणवाही परोक्षं दोषदर्शकः । असुस्थिरादरो भूभूतोभूतेभ्यो नुजीविनाम् ॥३५९॥
 मनागमवधानेन स्वलतलतस्य भूपतेः । इत्थं राज्यस्थितिर्नादचिरेण विस्तृताम् ॥३६०॥
 उपेक्षितस्य मित्रोद्द्वैतयन्ताजितात्मनः । अथ लब्धबलास्तस्य नाद्याह इति हिमज्जिनः ॥३६१॥ 860

३३९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁, प्रत्यवेक्षा. ३४०. ¹) A₂ gloss आदेवाङ्. —²) A₂ gloss खन्धोद. —³) A₂ प्रमाणाङ्गा, with gloss विमल जासव. ३४१. ¹) A₂ gloss गोपकाङ् हति प्रसिद्धस्यने. ३४२. ¹) A₂ gloss मुक्तयेषाङ् हति माषया प्रसिद्धस्यने. —²) A₂ gloss लोपवने. —³) Emended; A B व्यधादिषां; G व्यधादिषां. ३४३. ¹) A₂ gloss बन्धिकावितु. ३४४. ¹) A₂ लक्ष्मणास्त. ३४५. ¹) Thus corr. from A₂, प्माच by A₂, which adds the glosses अविच्छिन्नमनमपममममिनी पममममिनि च प्रसिद्धा, and अमममिनि हति पार्थनीयवेष्टाको कथमीरोपकण्ववर्षिणि अकथीय्या हति प्रसिद्धा: वात्तु (A₂, वत्तां) लक्ष्मिं मुनिप्राज्ञाप-
 मीजनं विनीयते. Of a third gloss by A₂, which has been smeared over with ink, only the following can be read:
 उद्यापनं दहमित्यवस्थिति. —²) Thus corr. by A₂ from A₁, कारव. ३५०. ¹) Thus A₂; A₁ वृक्षमक्षितया. ३५१. ¹) Thus A₂; A₁ विष्टै. ३५२. ¹) A₂ gloss ममिनि.

- प्रभोः संकोचिताश्चैतैश्चरित्रिर्निरवग्रहम् । राज्यं गिरीर्षयो भूपाधकिरे भूयन्मन्त्रराः ॥३६९॥
 तदनुमणिताः सर्वे ते ते' नावादिवाचवाः । आसन्नाज्यामिषं शामुं हवेना इव ससंभवाः ॥३६९॥
 अथोत्पन्नमनो राजा न शशाक निजस्थितिम् । स्ववस्थापयितुं वर्ण्यच्युतां कादः शिलाभिः ॥३६९॥
 चिदं क्षुण्णे क्षमामर्तुस्तस्मिन्नाज्ये विसंस्थुते । उपायोऽयं स्थितेर्हनुर्निकः कथनं पश्ये ॥३६५॥
 ३७३ इहोपास्थितिं प्राप्ते हस्यादस्यानसंशयम् । विचिन्त्येति न सामास्यं जगृह्मिजमग्निजः ॥३६५॥
 अथ निदलपुस्तो खनय्या बलैर्मुपमन्त्रिदं व्यवहितजनाक्रन्दं भेरीरधैरतिभेरीरधैः ।
 मदकरिषटाकेतुष्कावानिद्वारविप्रभा मधनबलभीः संतम्बन्तो विद्यापि तमोवृताः ॥३६६॥
 तैर्मन्नु स्वभुवो निवारितरणैर्देवकायो' ततस्त्वक्भीर्नगरान्तरास्व नृपतिस्तापयेतो निर्वयौ ।
 आजानेवरजोऽक्रान्तलनामस्थानसंदर्शनमुभयैरजनासुलाजकणिकाकीर्णेन राजाभवा ॥३६७॥
 राज्याहनुतस्य बहुशः परिवाररामांकोशादि तस्य रिपवो व्रजतोपजहुः ।
 वर्षादहो विगतितस्य मयेन्द्रभृङ्गाहलीकलादि रमसःविष गण्डयौलाः ॥३६८॥
 रट्यैः शैलपथैर्मजम्भमवशाच्छावां भिनः शालिनामासीनपचलावितेनं सुमहदुःखं विलस्मार सः ।
 दूरात्यामरपूकृतैः भुगिपचमोः प्रबुद्धस्त्वभूदहो निर्हृत्वारिभिः सह मर्गःअग्ने निमज्जजिव ॥३६९॥
 नावादीदृष्टपुणपरिमलैरुपगन्धा वनोर्वीरम्मःक्षोभयतिहताशिलाः पिच्छलाधात्रिकुल्याः ।
 ३७० क्रान्त्वा भागैर्विसकिलतपश्चापमुरधाङ्गलेखैरभुस्तङ्गं निहिततनुमिर्मूर्धितं तस्य हारैः ॥३७०॥
 पर्यन्तान्त्रितदाहिलोप्य सुचिरं दूरीमवमण्डलं द्रागाममजयितुं जहस्युं नृपतेर्वारेषु पुष्पास्त्रलीन् ।
 क्षोणीवृषविकीर्णपक्षतिममसुण्डं स्वमीदस्थितैः तावेनं गिरिकन्द्रासु पततां वृन्दैरपि कन्दितम् ॥३७१॥
 स्तनयुततलनदक्षस्तमूर्धानुकानां विकचलनविलोतं वीक्ष्य दूरास्त्वदेक्षम् ।
 भवहत ददतीनां मौलिचिन्मस्तहस्तं पथि नृपवनितानामसुभिर्निर्हृतराम्यः ॥३७२॥
 मीतित्वैर्वैराचितवचनान्निमया शोकशाम्पवा निर्व्यानाशायहणगुरुमिस्तेषु तैथोपवारैः ।
 तस्य जेहादुपगतवतो राज्ञश्चिन्तशुःखं मन्वीचक्रुः स्वभुवि सुजना भूपतेर्भूमिपालाः ॥३७३॥
 इति काश्मीरिकप्रहमात्यश्रीचण्णकप्रसूनोः कल्हणस्य कृतो राजतरङ्गिण्यां प्रथमस्तरङ्गः ॥
 अनुदैर्घ्याधिकं वर्षसहस्रं नव वासराः । मासाश्च विगता ह्यस्मिन्नेकविंशतिराक्षसु ॥

३६२. ') A, had written च after ते ते; struck out. A, सपुपाधिया वैरिपुपा नाम'. ३६९. ') A, gloss चन्द्रवद् इति
 सेनायां कुत्रापि प्रसिद्धम्. ३६५. ') Thus corr. by A, from A, कस्य न. ३६५. ') Thus corr. by A, from A, प्रासाद'.
 ३६७. ') A, gloss पश्येद्वारे. ३६८. ') Thus corr. by A,; A, 'रावा'को'.—') Thus corr. by A, from A, 'विजह'.
 ') A, विचलितस्य. ३६९. ') G has sec. mans the v. l. असलीनः प्रकवाचितेन.—') Thus A,; A, gives the v. l. महत् for
 मः between the lines and another v. l. पुनः in margin. ३७०. ') A, अक्षरार्थः. ३७१. ') Thus A,; A, पर्यन्त'.—
 ') A, विपश्य. ३७२. ') A, बलमवलम्बा, with gloss अवलम्बां बलं कर्तुं.—') A, gloss कर्म. Colophon. ') A, adds before
 this the note रा ३८ ॥ ३७३ ॥.—') A, चतुर्विंशति'.—') Thus A,; A, 'चतुर्विंशति रा'.

॥ द्वितीयस्तरः ॥

विहितमजगोशुङ्गाद्याभ्यां धनुर्वेदितं तथा मरकरटिनोर्देहाधीभ्यां वणं परिगृह्यतः ।
 विविधघटनावास्तव्यानां निषेधवितां विभोर्जयति सतनापुंभागाभ्यां शरीरविनिर्मितिः ॥१॥
 भूयोराज्वार्जनोद्योगस्तेनात्यज्यत भूभुजा । जरसा शुभिक्षाण्या च कर्णमूलमभायया ॥२॥
 अमवाहिनयोद्योतः समं स्वविषयेण तान् । विषयान्वाशिनामप्यः स तान्यञ्चापि विस्मृतिम् ॥३॥
 भावमाज्येष्वया दुर्गागालिकायां स्वमन्त्रिभिः । कालेन स्वादिनो बद्धेत्स्वभ्यपायि तु कैरपि ॥४॥
 भव प्रतापादिन्याख्यस्तैरानीव दिगन्तरान् । विक्रमादिस्यभूमनुज्ञानिरवाभ्यविष्यत ॥५॥
 शकारिविक्रमादित्य इति स भ्रममोचितैः । अन्यैरत्रान्धघालेभिः विसंभारि कदाचितम् ॥६॥
 इदं स्वमेहविपुरं हर्षादीनां धराभुजाम् । केचिक्तालमभूजोऽयं ततः प्रभुति मण्डलम् ॥७॥
 असपूर्वपि तेनोर्वी सपूर्वेव महीभुजा । तालिता इदमङ्गेन पत्या नमवधूरिव ॥८॥
 भुक्ता हाविशानं वर्षाभुवं तस्मिन्निदं गते । जलौकास्तत्त्वतो भूमेर्भूषणं समवधत् ॥९॥
 पितुरेव समं कालं बृद्धिदेतोः स विपुते । विषुवत्पूर्णशीतानुश्रिव शीतेतरादिषुः ॥१०॥
 अथ बाक्पुष्टया साधे देव्या दिव्यप्रभायया । भुवं तत्प्रभवो भुञ्जस्तुज्जीनोरक्षयस्त्रयाः ॥११॥
 इंपतिभ्यामियं ताभ्यामभूष्यत वस्त्रधरा । गङ्गाभुजाकुल्लण्डाभ्यां जटाभूरिव धूर्जटेः ॥१२॥
 मण्डलं साध्वधत्तां तौ नानावर्णमनोरमम् । शतद्वहापयोवाही माहेन्द्रमिव कार्मुकम् ॥१३॥
 चक्राते च महाभागौ विश्वमामरणं भुवः । तुङ्गेऽथैव हराबासं कतिकांक्ष्यं च पत्नयम् ॥१४॥
 कविन्महद्वराज्यान्मःस्थाने षण्डातपोज्ज्वले । तस्यभावेण कलितं मृष्टैस्तत्क्षणरोपितैः ॥१५॥
 नाट्यं सर्वजनप्रेक्ष्यं प्रथक्ते स महाकविः । द्वैपायनमुनेरंशस्तत्काले चन्द्रकोमलम् ॥१६॥
 तयोः प्रभावमाहात्म्यजिज्ञासार्धमिषोद्यता । प्रजासु दुःसहा जानु व्यापयौषीं स्वजुम्भत ॥१७॥
 पाकोन्मुखशरण्यातिष्ठककेदारमण्डले । मासि भाद्रपदेकस्मात्पपात नृभिर्न महत् ॥१८॥
 तस्मिन्विषययोरुक्तकालाद्दृष्टिसितोपमे । न्यमञ्जञ्छालयः बाकं प्रजानां जीविताश्रया ॥१९॥
 अथासीत्सुत्यरिषामजमवेतकुलाकुलः । प्राकारो निरवस्थेव घोरो दुर्मिक्षविश्रवः ॥२०॥
 पवीपतिं छत्रजैहं पित्रुवाक्षिण्यमातुरः । कुक्षिभरिः भुवनाग्नौ विसस्माराखिलो जनः ॥२१॥

१. ') Thus corr. by A₁ from A₁ "सौभुजः—") Thus corr. by A₂ from A₁ प्रतिगृह्यतः—') A₁ gloss अ-वस्ता.
 २. ') A₁ gloss वितोहिषानां. V. ') A₁ gloss दुपचय. ६. ') A₂ स शवि वनः' R G follow this reading and write
 'वितः—') A₁ विसंभारक'. १४. ') A₁ gloss केश. १५. ') A₁ 'सपौष्य'. १६. ') Thus A₂, also R G; A₁ 'कवे'.
 १७. ') A₂ gloss देवैः छतस्तोत्राणां संवाग्धनी देवी. २०. ') TE as A₁; altered by A₂ into प्राकारः.

- भुक्तापाद्यस्मरलक्ष्मामभिधानं कुलोद्यतिम् । अशनाहंक्रियाम्रातो लोको' लक्ष्मीकटाक्षितः ॥२२॥
 भामं कण्ठवत्तर्पणं पाचमानं द्रवं पिता । पुत्रो वा पितरं स्वच्छा चकार स्वस्य पोषणम् ॥२३॥
 क्षात्स्वस्त्रिगुणे भीमस्ते स्मदेहेहंक्रियावताम् । अमृज्जोर्ज्वायिनां युवं वेतानामिव देहिनाम् ॥२४॥
 25 कृत्वाभिभाषी भुक्त्यामो घोरो दिक्वक्षिणी क्षितम् । एक एको जगज्जीवैरिवेव स्वात्मपोषणम् ॥२५॥
 तस्मिन्महाभये बोरे प्राणिनामतिदुःखे । इदृशे लोकनाथस्य तस्यैव कर्णहारिता ॥२६॥
 विवारितप्रतीहारः स रक्षीषधिभोमिना । इहोमेवैव दीनानामलक्ष्मीरुममच्छिनत् ॥२७॥
 सपत्नीको विभैः कोशैः संचयैर्मन्विषामपि । क्रीताक्षः स दिवारात्रं प्राणिनः समजीवयत् ॥२८॥
 भटवीषु ह्मद्यानेषु रथ्यास्ववसयेषु च । भुक्त्यामः श्मामुना तेन नहि कश्चिदुपैक्ष्यत् ॥२९॥
 30 ततो विःशेषितधनः क्षीणायां वीक्ष्य मेदिनीम् । क्षपायामेकदा देवीमेवमूचे सं दुःखितः ॥३०॥
 देव्यस्मदपचारेण भुवं केनापि दुस्तरा । आत्मा निरपराधानां जनानां व्यापदीवृष्टी ॥३१॥
 भिक्षुमधन्यं यस्यामे लोकोर्धं शोकपीडितः । पद्मवत्सुराणामुर्ध्वीमनुग्राहो विपद्यते ॥३२॥
 प्रजा निःशरणा एता अन्त्योन्मं बाण्यबोज्झिताः । अरक्षतो भयेमुष्मिन्मिन् कार्यं जीवितेन मे ॥३३॥
 यथा कथंभिलोकोर्धं दिनान्येतामि यजतः । मयातिबाहितः सर्वो न च कोपि व्यपद्यत ॥३४॥
 35 अतिक्रान्तप्रभावेयं कालदौरात्म्यपीडिता । निर्विकचनाथ संजाता वृषिवी गतगौरवा ॥३५॥
 नदिमाः सर्वतो ममा हादणे ध्वसनार्णवे । उपायः कतमस्तावत्समुद्भूतु क्षमः प्रजाः ॥३६॥
 निरालोको हि लोकोर्धं दुर्दिनप्रस्तभास्करः । कालरात्रिकुर्तेर्बिध्वङ्गपरीत इव वर्तते ॥३७॥
 हिमसंघातदुर्लङ्घं क्षितिमुत्तुङ्गनिर्गमाः । बद्धहारकुलार्थस्थलगतहिवशा जनाः ॥३८॥
 भूराध मतिमन्तश्च विद्याबन्तश्च जन्मवः । कालदौरात्म्यतः पश्य जाता निहतवोऽप्यताः ॥३९॥
 आशाः काम्बनपुष्पकुट्टमलकुलच्छाया न काः श्मातले सौजन्यापृतवर्षाभिस्तिलकितं सेव्यैर्न किं मण्डलम् ।
 40 पन्थानः सुषिरोपचारस्वदेवर्षाया न कैः संस्तुतैस्तेषामेव वसन्ति विद्वन्पुणाः कालेन ये' मोहिताः ॥४०॥
 तदेव गतितोषायो जुतोमि ध्वजने तनुम् । ननु ब्रह्मं समर्थोस्मि प्रजानां नाशमीकृशम् ॥४१॥
 पन्थास्ते वृषिनीपाताः छलं ये निशि शेरने । पौराण्युत्रानिव पुरः सर्वतो वीक्ष्य निर्मृतान् ॥४२॥
 इत्युक्त्वा कर्णान्विष्टो मुखमाच्छाद्य वाससा । निपत्य तल्पे निःशर्म्य हरो वृषिवीपतिः ॥४३॥
 निवानस्तिमितैर्दीपैरक्षीयैः कौमुकादिब । वीक्षमाणाथ तं देवी जगद जगतीभुजम् ॥४४॥
 45 राजन्मजानां कुक्षैः कोर्धं मतिविपर्ययः । येनेतर इव स्वैरमपीरोचितमीहसे ॥४५॥
 यद्यत्ताभ्यामि दुःखानि भेतुं न प्रमविष्णुता । तन्महीपाल महानां महत्स्वस्य किमङ्गुलम् ॥४६॥
 कः शक्रः कतमः क्षष्टा वराकः कतमो यमः । सत्यव्रतानां भूतानां कर्तुं शासनलङ्घनम् ॥४७॥
 पश्यौ भास्विर्न स्त्रीणामश्रोहो मन्त्रिणां प्रवम् । प्रजानुपालनेनन्वकर्मता भूभूतां प्रतम् ॥४८॥

२२. ') A, लोको'लक्ष्मी'. २९. ') Thus corr. 'A, from A, उपैक्ष्यते. ३०. ') Thus corr. By A, from A, '४'.
 ३८. ') A, हिमसंघातदुर्लक्षितः.—') A, gloss वीधः. ४०. ') A, प्रपुष्टो.—') A, संस्तुतेषां, with gloss एषां भूराजनिगृहणीतान्
 विद्वन्पुणाः ये भूराया अथ अस्मिन्नेव तेषां यस्यामि हेताम्यतं न मण्डलम् हे कालेन मोहिताः.—') A, न. ४४. ') Thus corr. by
 A, from A, 'सत्तु'.

उत्तिष्ठ श्रतिनामध्व क विपर्वति महवः । प्रजापाल प्रजायां ते नास्त्वेष सुकृतं भवम् ॥४९॥
 इति संरम्भतः प्रोक्तं तथानुध्याय देवताः । प्रतिवेष्टं गतम्राणः कपोतनिवहोपतम् ॥५०॥
 मातस्तत्पुत्रिर्वाक्ष्य ध्वरसीमरमोघमात् । प्रजापत्यं प्रमिः कपोतैर्जीवितं ह्युपः ॥५१॥
 वरस्त्वन्तरं किमपि तस्मात्प्रो नूनं ससर्गं सा । जनताजीविताबाधै न कपोतास्तु तेभवन् ॥५२॥
 तादृशां नहि निर्व्याजप्राप्तिकारुण्यशालिनाम् । हिंसया धर्मवर्षायाः शुक्लं ह्यपि कलङ्कनम् ॥५३॥
 अभवन्मिसेलं व्योम देवीकृत्यैः सह क्रमान् । साकं भूपालयोकेन दुर्मिते व शमं वयी ॥५४॥
 सा भूतिविमरोदपमप्रहारं द्विजम्भनान् । सती कर्त्तुमुत्थं चक्रे शमुत्थं चापकम्भवा ॥५५॥
 वर्षैः बद्धं शता शान्ते पत्यौ विरहजो ज्वरः । तस्यजे ज्वरतनून्वातानतिनमच्छदे तथा ॥५६॥
 सा यत्र भुविधारिता विषयं पतिमन्वगात् । स्थानं ज्वैस्तद्वाक्पुष्टादवीत्ययापि गद्ये ॥५७॥
 चाद्वारिचया तत्र तथा सजेवतारिते । नानापयागतानाद्यसाधैर्यापि भुज्यते ॥५८॥
 धाम्यामभधिकं कर्तुं शक्तिः कस्येति निश्चितम् । विचिन्त्यारोहकी धाना नापत्यं निमिमे तयोः ॥५९॥
 वेधाः परां भुत्तुमिनि परीक्षकाणामिसोः फलप्रजननेन कृतप्रभो यः ।
 विस्मारितोऽरुद्धपारसयोग्यतां तस्मादुदेव्यं किमिवाभधिकं विदध्यात् ॥६०॥
 दीर्घदुर्दिनष्टाकै राद्रुमास्मापचारतः । शाब्बा राक्षसिसाहेहं सा चकारेति केचन ॥६१॥
 ततोऽमुकुलजो राजा विजयोद्योद्यभुत्तमाः । पश्येन परीतं बधकारं विजयेश्वरम् ॥६२॥
 ज्ञतो महीमहेन्द्रस्य जयेन्द्रस्तस्य भूपतेः । क्षमाभाजानुभुजो राजा भुमीजाव वृधुप्रवः ॥६३॥
 अतोर्लकीर्तिकलोलदुगुलबलनोज्ज्वलाम् । बभार यदुजस्वम्यो जवभीषालमस्त्रिकाम् ॥६४॥
 तस्याभृदनुतोदन्मभयभक्तिविमूषितः । राक्षः संधिमनिर्वाभ मन्त्री मतिमतां वरः ॥६५॥
 नास्त्युपायः स संसारे कोपि योपोहितुं क्षमः । भूपालमक्षकणिशमेपां चपलकर्णताम् ॥६६॥
 भव्यभुवमतिः शङ्क्यः सोयमुक्तेति यद्विष्टैः । तस्मिन्धीसचिबे हेपलेनामाद्यत भ्रुभुजा ॥६७॥ बुध्नम् ॥
 निवारितप्रवेशोप सकोपस्तमहेनुकम् । निनाय हतसर्बस्वं बावरायुर्द्विर्रताम् ॥६८॥
 तस्य भूपतिविशेषमीप्सोऽम्भपरिशोषिणः । आप्त्वायं राजपुरुषा वार्त्तवापि न चकिरे ॥६९॥
 गिरं गभीरो गृह्णाति क्षमाभ्यावसदप्रगाः । उक्तानुवादिनस्यावहृच्छकं पतिरवा इव ॥७०॥
 स तु राजविरोद्धत्वशरिद्राभ्यां न विव्यये । गवप्रत्यह्वा शीतः शमया हरसेवया ॥७१॥
 भय भाव्यर्थमात्रास्याारपमे मतिमन्दिहम् । राज्यं संधिमेतेर्मावीत्यभुतापि सरस्वती ॥७२॥
 नाचोदिता बाववरतीत्याग्नेभ्यः भुतवाचुषः । ततः संभूतसंवासाः काराहेहमनि तं म्यर्षात् ॥७३॥

५०. ') A, हेयः. ५१. ') A, पवन. ५५. ') A, gloss केनोह.—') A, gloss राजोह. ६०. ') Thus A.; A, योग्यतासम् ; G योग्यतासात्, explained by योग्यतयापौ शरीतः and subsequently corrected into योग्यता दु.—') A, gloss उत्पारमिषा. ५४. ') G आलोम.—') Thus corr. by A, from A, 'लोम'.—') A, gloss पुष्पिकात्. ६५. ') A, 'रातो. ६८. ') A, कोपाप. ७३. ') Thus corr. by A, from A, वयन'; A, had explained in margin the original reading by a note which has been struck out: रावसे सन्धिमेते (sic) मावीत्यभुतापि सरस्वती इव वयनन्दिह पमे सन्धिमेतेरेराक्षस्य विमपुष्टुवद्विरपौषकपरशावमन्दिहकं तस्याभृदनुवाच भयभयभक्तिविमूषितः येन स तनुपरि राजाजीव कृत्यैर्दोमुषित नाचः. ७३. ') Thus corr. by A, from A, सद्गुह.—') Thus corr. by A, from A, म्यर्षात्.

- तत्र तस्योपनिगडैः पीडिताकुर्वन्शुष्यतः । पूर्णोभूद्यस्यो यषो मूपतेषामुपोयधिः ॥७४॥
- 75 निष्पुत्रः स महीपालो मुमुर्षुर्दीहमादधे । रोयोत्थया पीडया च विन्तया च तदीयया ॥७५॥
 ऊष्मायमाणो विद्वेषवह्निना ज्वलतामिद्यम् । न विना तद्वधं मेने मवितव्यवतिक्रियाम् ॥७६॥
 आन्धर्वस्यानुधाः कुर्वुस्पावं स्वयमाव यम् । स पषापावृत्तं हारं देवं दैवेन कल्पितम् ॥७७॥
 इग्धाङ्गारकदम्बको विलुठतः स्तोकोन्मिषसेनसो मेधा वह्निकणस्य शक्तिमनुलामाधातुकामो हठान् ।
 तन्निर्बापणमिच्छतः प्रतनुते पुंसः समीपस्थिते' संतापब्रुतभूरिसर्पिषि षटे पानीयकुम्भभ्रमम् ॥७८॥
 अथ राजाश्रया कुरैर्वधकर्माधिकारिभिः । निशि संधिमतिः भूले समारोप्य विपादितः ॥७९॥
- 80 गेतभूले भुते तस्मिन्लोकशङ्कुर्महीपतेः । निरवाश्रयभ्रमस्य पूर्व पषातु जीवितम् ॥८०॥
 समविशानिवर्षेषु आनेष्वस्मिन्निरन्धवे । प्रशान्तभूमिपालाभूत्कतिविधिविहसामि भूः ॥८१॥
 अथ संधिमतिं बुद्ध्या तथा व्यापादितं गुरोः । ईशानाख्यस्य इदं विषयं वक्षिनोप्यभूत् ॥८२॥
 शिरीष इव संसारे ह्यलोच्छेदे मनीषिणाम् । हन्तानुशंसं तद्वृत्तमिवैकमनसिष्यते ॥८३॥
 स ह्यज्ञानमुयं प्रापादनायस्येव शुष्यतः । कर्तुं विनयिनस्तस्य स्तोत्रिणामन्तसक्तियाम् ॥८४॥
- 85 तं चास्थिरपद्मप्रासीत्कृष्णमाणं बलादृक्कैः । भूतमूलावयवश्लिषखण्डभङ्गिधलम् ॥८५॥
 समीरणसमाकीर्णमुण्डरन्ध्रापनिर्गतेः । अवितैरनुद्योचन्तमिवावस्थां तथाविधाम् ॥८६॥
 हा बल्य इदुमीदृक्कै जीषान्धयेति वादिना । तस्याकृष्यत भूतान्तःपीतं तेनाव कीकलम् ॥८७॥
 वेदित्ताङ्गिः शिरःशीर्षस्तत्कथैर्धृतिभूतैः । अन्यैः स कङ्कालं वारयन्ममतो वृकान् ॥८८॥
 उचितां सक्तियां कर्तुं ततस्तस्य समुद्यतः । भाले विधातुलितं शोकमेतमवाचयत् ॥८९॥
- 90 दावज्जीवं दरिद्रस्थं दया यर्षाणि बन्धनम् । भूतस्य इहे मरणं पुनं राज्यं भविष्यति ॥९०॥
 पादत्रयस्य वृद्धार्धः श्लोकस्वासीस्त योगवित् । ब्रह्मणे तुर्यपदार्थमेत्येव कौतुकान्वितः ॥९१॥
 अविन्त्यथ संभ्रान्तः कथमेतन्नाविष्यति । उवाच च विधेः शक्तिमन्विन्यां कलयन्धिरम् ॥९२॥
 तत्सत्कर्मव्यतिकरकृतः पारतन्त्र्यानुरोधास्तज्ज्ञाः सर्वे व्यवसितहृदोन्मूलनाव प्रवल्गान् ।
 त्रिषं तन्नाप्युदयति विधेः शक्तिरत्यनुतेयं यन्माहात्म्याहिविषयतानासिद्धयो निर्निरोधाः ॥९३॥
 मणिपुरपुरे पार्थ निहतं समजीवयत् । कणिकम्पाप्रभावेण सर्वाध्वर्यनिधिर्धिधिः ॥९४॥
- 95 ज्ञेयपुण्ड्रस्त्रनिर्दग्धं मानुर्गर्भे परीक्षितम् । जीवयन्कृष्णमाहात्म्याज्ञाया धुर्योपकारिणाम् ॥९५॥
 कथं भस्मीकृतं दैत्यैर्नागांस्तार्क्ष्येण भस्मितान् । पुनर्जीवयितुं को वा दैवाह्वयः प्रगल्भते ॥९६॥
 हस्त्युक्ता भाविनोर्यस्य ब्रह्मं सिद्धिं समुद्यतः । तथैव बह्वसतिः कङ्कालं स ररस्य तम् ॥९७॥
 अथाधरेतरे निर्मिद्वस्तवैवाज्जुतखिलया । पूषापिषासमीशानो प्रातवाधिव्यमेकदा ॥९८॥
 उखण्डलाडनादङ्गोद्वृष्टपटौघटाङ्कतैः । चण्डैर्दमनघिर्धैर्वैर्वैरं भुतबान्धविम् ॥९९॥

७७. १) Thus corr. by later hand from A, 'यस्य बुधा'. ७८. १) Another hand alters this to 'स्थितः'. ८१. १) A, 'समा-
 द्युप' with gloss शिरः over पुण्ड्र. ९०. १) Thus A₁; A₂, पुनराज्यं. ९१. १) Thus corr. by later hand from A, 'वृद्धार्धः'.—
 १) A₂, gloss यतुर्ध—) Thus corr. by later hand from A, 'पार्थ'. ९२. १) Thus corr. by A₂ from A, 'कार्येण'. ९९. १) A₂,
 gloss मादना अन्तर्गता क्षमाका जाण्डु इति भाषया.—) A₂, 'अन्योप्येव'.

उद्धातितमोर्दिः स ततः पितृवनायौ । ददर्श योगिनीस्तेजःपरिवेषान्तरस्थिताः ॥१००॥
 मातां संभ्रममात्मन्य कङ्कालं चापवाहितम् । ईशानस्तां दृग्मानोनीं भुतासिचक्रितो बभौ ॥१०१॥
 भयापदवत्तदृच्छः शायितं मण्डलान्तरं । संधीवमानवर्षाङ्गं कङ्कालं योगिनीगणैः ॥१०२॥
 चङ्कसहरसंगोपवाच्या मयापदेवताः । बीरालाभास्तमाम्बिष्य कङ्कालं तमपाहरन् ॥१०३॥
 एकमेकं स्वमङ्गं च विविधाव क्षणादथ । कुतोऽप्यानीय पुनर्न पूर्णाङ्गं तं यथाकिरे ॥१०४॥
 अथ पुन्यष्टकं भास्वदनाकान्मान्यविषयम् । योगेनाकृष्य योगेद्वल्लय संधिमेतन्मैत्रुः ॥१०५॥
 ततः ह्युत्थितं इय प्रसदिव्यविलेपनः । सममुज्ज्वल ताभिः स वषेष्टं चक्रनायकः ॥१०६॥
 ईशानस्तस्त्व देवीनां विनीर्णाङ्गादति पुनः । क्षपायां क्षीयमाणानां चक्रितः पर्यङ्कजुत ॥१०७॥
 नईस्तद्वत्तया पीरः स च तस्त्वानामावयौ । तच्च योगेऽपरीचकं क्षिप्रमन्तरधीयत ॥१०८॥
 अथाभूयत बाक्कासां भामुदीशान भीस्तव । नास्त्यङ्गहाविरस्ताकं वृते चास्मिन्न बन्धना ॥१०९॥
 अस्महराविश्ववपुःसंथितः संधिमानसौ । भार्यत्वादायैराज्यञ्च ख्यातो मुग्धिं भविष्यति ॥११०॥
 ततो दिव्याम्बरः लब्धौ दिव्यभूषणभूषितः । वचने संधिमानसः शान्तपूर्वस्मृतिर्गुह्यम् ॥१११॥
 ईशानोपि तमातिरूच्य स्वदेवपि ह्यदुर्लभम् । भूमिकामातलस्ये कामिति को वक्तुमर्हति ॥११२॥
 अष्टादं च विचित्रं च संसारं ध्यायतोर्मिधः । विवेकविशदा तत्र वाचरत वयोः कथा ॥११३॥
 अथ वार्तो विदित्वेमां कुतोपि वयरीकसः । वयातवृद्धाः क्षमात्वास्तमे ईशमाचपुः ॥११४॥
 पूर्वाङ्कतिविवंवादाङ्गनो नायं स इत्यथ । तेनाच्छिद्यत संवादिनिक्षितान्पृच्छना वचः ॥११५॥
 अर्थनां शासितुं राष्ट्रं पीराणामपराजकम् । सोम्यमन्वत कृच्छ्रेण निःसृष्टः शास्त्रनादुरोः ॥११६॥
 प्राप्यवेषवनोपान्तं तं दिव्याकृतिशोभिनम् । सतृषं चापयामाह्वरभिवेकाम्बुमिर्हिजाः ॥११७॥
 मकराजोचिताकारे न स शिक्षामपेक्षत । इष्टकर्मां लजस्तासु विस्तृताः प्रक्रिया व्यधात् ॥११८॥
 स राजोचितनेपथ्यः पैराक्षीर्षोपशोभिनीम् । सौपोन्मिपहागवर्षां ससैन्धवः प्राविशत्युत्तरीम् ॥११९॥
 तस्मिन्चिरजति प्राज्यमाक्रामति गृध्रासनम् । भावक्राम प्रजा व्यापन्न देवी न च मानुरी ॥१२०॥
 अहरन्ददयं तस्य शृङ्गारदितविभ्रमाः । नितम्बिन्धो वनभुजः शमिनो न तु योषितः ॥१२१॥
 वनयत्नसंपर्कपुण्यगन्धैस्तपस्विनाम् । कर्पूरधूपसुरभिः करैः स्पृष्टः स पिप्रिये ॥१२२॥
 भूतेशवर्धमानेशविजयेशानपश्यतः । निवमो राजकार्येषु तस्याभ्युत्पतिवाहरम् ॥१२३॥
 हरायसनसोपानक्षालनाम्नः कणाञ्जलिः । संस्पृष्टः पवनैः सोमूदानम्रास्पन्दविषयः ॥१२४॥
 पूर्वपुजापनवने निराहंस्वरसुन्दरः । तेनैव द्रुममहाधि आपितो विजयेश्वरः ॥१२५॥
 लिङ्गपीडितुडस्त्राजकुम्भात्मः शोभन्मूर्धनिः । शयानस्याप्यभूचस्त्य बहसो बहसकीरिपः ॥१२६॥

१००. ') A₂ gloss तमोर्दिः बाह् इति नायकः. १०३. ') Thus corr. by A₂ from A₁, मयपदेवताः A₂ in margin मयमयेन ताः इत्य-
 व्याख्येयं.—') Thus corr. by A₂ from A₁, सनुपाहरन्. १०४. ') Thus corr. by later hand from A₁, तसो.—') Thus corr.
 by A₂ from A₁, दुर्लभम्. १०५. ') Thus corr. by A₂ from भास्वदनाम्.—') A₂ योगिन्धः. १०६. ') स supplied by A₂.
 १०७. ') Thus corr. by A₂ from A₁, ईशानतपः. ११०. ') A₂ एता. १११. ') Thus corr. by A₂ from A₁, सदेव्यां.
 ११२. ') A₂ gloss शृङ्गेषु अग्रहितः न त्यक्तः शीघ्रं चक्रितो वचः जनने वनिः ताः.—') A₂ gloss क्षान्तस्य. १२५. ') Thus corr. by
 A₂ from A₁, निवमो

- तापचैर्मस्मदरासजडाजुदाङ्गितैर्बभौ । तस्य माहेश्वरी वर्षदिष भूमिपतेः सभा ॥१२७॥
 शिवलिङ्गसहस्रस्य प्रतिष्ठाकर्म्मणि प्रभोः । प्रतिष्ठा प्रत्यङ् नस्य बामूहिषदिता कश्चित् ॥१२८॥
 प्रमादात्तदविष्यौ शिलामुक्तीर्ष कल्पिता । सखलित्त्रि तद्वस्त्रैः सर्वलोषाणि दृश्यते ॥१२९॥
 130 ताड ताड स वापीषु लिङ्गव्यासादरोपयत् । स्वपुण्यपुण्डरीकाणां जन्मनेत्रपरंपराम् ॥१३०॥
 स्थाने स्थाने जलान्तश्च बहुसंख्यैर्निषेधितैः । जनवन्नर्मदानङ्गि शिवलिङ्गैस्तरङ्गिणीः ॥१३१॥
 शतिलिङ्ग महाधामाः प्रत्यपाद्यन्त तेन ये । पर्यवामय तत्रोद्यः कालेनागार्धिनामयः ॥१३२॥
 भक्तरोस्त महाहर्ष्यैर्महालिङ्गैर्महानृषैः । महाविद्युलैर्महर्षी महामाहेश्वरो महीम् ॥१३३॥
 कृत्वा संधीश्वरं देहसंपानपितृकायने । ईदामस्य गुरोर्नासा व्यधाहीशेश्वरं हरम् ॥१३४॥
 135 येषां च भीमादंवी च देशांभ्याम्यदेवदे । स उपतिमातिङ्गैर्हर्ष्यैर्निष्ये महार्धताम् ॥१३५॥
 स्वयंभूमिष तीर्थेष पूते भक्तिविभूषितः । स एव भोक्तुमज्ञासोलासः कदमीर्मण्डलम् ॥१३६॥
 ज्ञातस्य निर्हाराभ्योभिः पुष्पसिङ्गाचनोत्सवे । राहस्तस्य वनोर्वापु मासः पण्यज्जगे ययौ ॥१३७॥
 स चातिरम्यः कादमीरो दीप्यस्तिविबुल्लभः । हिमलिङ्गार्चयैः प्रायाहान्त्यपु कुंतायताम् ॥१३८॥
 फुलाभ्यपण्डरहाद्याः प्राप्य पुष्करिणीतटीः । लक्ष्मीसखः स खण्डेनूचुब्धानपरोभवत् ॥१३९॥
 140 नीलोत्पलवतीशीर्षीरागस्योदयनिर्धयाः । अवगाद्य हरार्चोभिः शरदं निर्दिदेश सः ॥१४०॥
 सार्धं तपोधनैस्सैलैर्मजतो जागरोस्तथान् । तस्याभुवन्मुचो भर्तुरमोघा माधरात्रयः ॥१४१॥
 अत्यद्भुतं राज्यलामित्ये सकलचन्द्राः । पञ्चाशत् विवर्षोनामत्सकामस वत्सरान् ॥१४२॥
 शमम्यसनिवन्तस्य राज्यकार्याण्यपहृतः । तस्मिन्काले प्रकृतयो विरागं प्रतिषेधे ॥१४३॥
 अन्वैष्यन्त नृपस्ताभिः कश्चिद्राज्याय शुभुवे । राजपुत्रो जिगीषुष भीमान्यौषधिरे कुले ॥१४४॥
 145 जुगोप गोपादित्याख्यं कदमीरेन्द्रजिगीषया । युधिष्ठिरप्रपौत्रं हि गान्धारापितृत्वा ॥१४५॥
 वसन्ध्यामंसास्त्राज्यः स तत्र तनयं कृत्वा । अवाप लक्ष्णैर्वैद्यैरमोघं मेघवाहनम् ॥१४६॥
 स तत्रं विनुरादेशाश्चिन्तयन्वयज्जमनः । राष्ट्र प्राग्योनिषेन्द्रस्य ययौ कन्मास्त्रयंभरे ॥१४७॥
 तत्र तं बालं छत्रं छायाया राजसंविधौ । भजे वरज्जा राजकन्यका चामृतप्रभा ॥१४८॥
 तेन तस्य निमित्तेन वृद्धिमागामिनीं जनाः । भजानस्रमुवाहस्य पाथात्वेनेष वायुना ॥१४९॥
 150 राज्ञा हि नरकैर्नैतद्वृणादुष्णवारणम् । आनीतमकरोच्छायां न विना सकवर्तिनम् ॥१५०॥
 तमन्तिकं पितुः प्राप्तं पत्न्या लक्ष्म्या च संभितम् । भुवा निमन्त्रयामासुर्मन्त्रिणो वंशयोग्यया ॥१५१॥
 अयार्थराजो विज्ञाय स्वराज्यं भवजर्जरम् । प्रतिपत्ते न शक्तोपि तस्यौ तु त्यक्तुमुत्सुकः ॥१५२॥
 अचिन्तयन् सत्त्वं मे संप्रीतो भूतभावनः । सिद्धिनिदानमूनीर्वाणपाकुर्तुं समुद्यतः ॥१५३॥
 कृत्ये बहुनि निष्पाद्ये भ्रमात्कौसीद्यमाभयन् । प्रातृषीवाध्वगो दिष्ट्या मोहितोस्मि न विद्वया ॥१५४॥
 155 स्वकाले त्यजन्ता लक्ष्मीं विरक्तां बन्धकीमिव । इतिर्वीरसन्निधा दिष्ट्या नासादिता मया ॥१५५॥

१३०. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'पुण्डरीकासाज'. १३४. ^१) The aksharas 'र' supplied by A₂ in space left by A₁.—
^२) A₂ gloss ईश्वराद् इति प्रविष्टस्यते. १३६. ^१) A₂ 'विषोपतः'.—^२) Thus A₂; A₁ 'राज्य'.—^३) Thus corr. by later hand
from A₂; 'कादमीर'. १३९. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ 'पुण्डरीका'. १४५. ^१) Thus corr. by A₂ from 'स्वाभय'.
१४६. ^१) Thus A₂; A₁ 'वसन्ध्यामस्य'. १४७. ^१) A₂ 'युवा'. १४८. ^१) A₂ glosses आनन्द and 'न' कर्त्तुं कौशिक'.—^२) Thus
corr. by A₂ from A₁ 'अवध'. १५५. ^१) Thus A₂; A₁ 'स्वकुले'.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'सरन्ता'.

शैलपत्येव मे राज्यरङ्गस्मिन्मन्त्राधिरम् । निर्बुद्धमपि वैरस्यं ददृष्ट्वा न प्रेक्षका गताः ॥१९६॥
 दिष्टया सदैव वैमुख्यमुद्येदोपयञ्जिभवः । स्वायक्षणे न भीतोस्मि विकल्पेन हवाहने ॥१९७॥
 इति संक्षिप्तवचनैः सर्वत्यागोन्मुखो नृपः । मनोराज्यानि कुर्वीमो हरिश्च हव पित्रिये ॥१९८॥
 अन्येषुः प्रकृतिः खर्वाः संविपस्य सभाम्पते । ताभ्यः प्रत्यर्पयन्त्यासमिह राज्यं ह्यरक्षितम् ॥१९९॥
 चक्षितं स्वेच्छया तस्य प्रयत्नेनापि नाशकत् । तं स्वीकारयितुं कथित्कणीन्मित्रमिह कञ्चुकम् ॥१९०॥ 160
 अर्वालिङ्गमुपादाय सोध शयातुदकुलः । धौतवासा निरुण्णीपः पञ्चामेव प्रजेधरः ॥१९१॥
 तस्य पादापितदृशो वज्रो यौनिनः प्रभोः । पन्थानं जगृहः पौरा निःशब्दसचदसवः ॥१९२॥
 स विलङ्कितगन्धर्वतिरुपविहस्य तरोरधः । जनमेकैकमुद्रास्यं न्यवर्तयत सान्त्वयन् ॥१९३॥
 यद्यि शिखरिणां मूले मूले विलम्ब्य अहञ्जनान्मित्रपरिकरो गच्छन्धूधै क्रमात्समवृद्धत ।
 बहवस्तुषाः संपूर्णैश्चैत्रजन्स निजार्पदास्य हव विनिर्यातः स्तोत्रैः कृतानुगमो जलैः ॥१९४॥
 विशेषं निकटास्त लोकमटवीमध्ये निरुन्धन्यदं शोकावेशसन्नाप्यग्नवर्षं संमान्य चोत्सार्थ व ।
 भूर्जत्वंकपरितोषमर्मरमकश्चिद्राणिसिद्धाध्वगभेणीमौलिमणिप्रभोज्ज्वलगुहायेव अगाहे वनम् ॥१९५॥ 165
 अयं वनसरसीतटमुपाधः पुटकचटोदरसंभृताम्बुपूराम् ।
 वसन्तिमकृत बासरावसाने द्युवितरुपक्षवकम्पितामनल्पाम् ॥१९६॥
 शृङ्गासक्तलितानपाः शयलितच्छाबाभुवः शाहलैरुत्फुल्लमलमक्षिकानलमितल्लप्रज्जलसीजनाः ।
 सध्याना वनपालवेणुरागितोन्मिषैः प्रपाताम्बुभिः आननं दृक्पथमागतास्तमनयक्षिप्रामदूराग्रवैः ॥१९७॥
 वनकरिंसितैः पदे पदे स प्रतिभटतां पटह्यध्वजेर्धधामैः ।
 भ्रमन्तु रटितैश्च कर्करटोः परिगणितां गमनोन्मुखस्त्रियामाम् ॥१९८॥
 अन्येषुर्दिधिवदुपास्य पूर्वसंध्यामाससे नलिनसरस्यपास्तनिहः ।
 भ्रमापानः परिनितासोदराभ्युत्थीधै नन्दीशाधुपितमयापं भूतभर्तुः ॥१९९॥
 नन्दिक्षेत्रे त्रिभुवनगुरोः सोपतस्तत्र यावत्सस्यौ तावत्स्वेवमाभमतावप्रये जायते स्म ।
 भस्मस्मेरः स्रष्टितनटाजुटवन्धोभन्त्री रुद्राक्षान्जु जगदमुनिभिः ससृष्टं वीक्ष्यमाणः ॥१९०॥ 170
 आस्यञ्चभीकण्डस्रजतजनितमहासक्तियो भैक्षहेतोर्भिक्षदानोद्यतासु मतिमुनिमिलयं संभ्रमात्तापसीषु ।
 नृक्षैर्महाकपाले द्युवितरुपक्षवकभेणिभिः पूर्वमाणे मान्यो वैरागययोगेणुपवनपरमार्थनातासबोभूत् ॥१९१॥
 ६ ॥ १७१ ॥ आदिनः ४३ ॥ अं ५४३ ॥
 इति श्रीकादम्बरिकयहामान्यश्रीचण्डकप्रभुसूत्रोः कल्हणस्य कृत्वा राजनरङ्गिण्या द्वितीयस्तरङ्गः ॥
 शतद्वये वस्तराण्यष्टाभिः परिवर्जिते । अस्मिन्निवृत्तिषि व्याख्याताः पदसंख्यातमुपा नृपाः ॥

१९६. ¹) Thus A₁; the v. l. of A₂ निर्बुद्धमपि has been struck out again; G R निर्बुद्धमपि. १९०. ²) Thus corr. by later hand from A, सं. १९४. ³) Thus corr. by A₂ from A, लोकाधुनो. १९९. ⁴) Thus A₁; A, निरुद्धावपद.—
⁵) Thus corr. by later hand from A, नृक्षैस्त्व.—⁶) Thus corr. by A₂ from A, नृक्षैस्त्व.—⁷) The *akshara* लि supplied by A₂ in space left by A₁.—⁸) The gloss नोनवीषो, written by A₂ at the foot of this page, probably refers to this word. १९०. ⁹) Thus corr. by A₂ from A, शाहलैरुत्फुल्लमलमक्षिकानलमितल्लप्रज्जलसीजनाः; the latter reading repeated in margin by A₂.—¹⁰) Thus G *see* *manu* and P; A R C पालेणु.—¹¹) A₂ gloss पूर्वमाः १९६. ¹²) A, वनहृत्.—¹³) Thus corr. by later hand from A₁, यनैर्.—
 १९०. ¹⁴) A, कचतापद; supplemented as above by A₂, १९१. ¹⁵) A₂ अण्वक्षी.—¹⁶) Thus corr. by A₂ from A₁, योन्धो.—
¹⁷) A₂ writes "चनुपचन", with figures indicating transposition.

॥ तृतीयस्तरङ्गः ॥

- मुञ्चेभानिनमस्य कुम्भकुहरे मुक्ताः कुषापोषिताः किं भालज्वलनेन कज्जलमतः स्वीकार्यमशोः कृते ।
संभाने वपुरर्धयोः प्रतिवद्वेवं निषेधेऽप्येः कर्तव्ये विषयोऽनुरागसंरणोऽयुक्तो हरः पानु वः ॥१॥
अयोससस्यमुभाचमानिन्मुर्मेषवाहनम् । गान्धारविषयं गत्वा सविद्यापिठिताः प्रजाः ॥२॥
रक्तपत्रस्य भूभर्तुः पथासोकानुरक्षन्म् । तस्याज्ञावि जयैषौतक्षीमक्षालनसंविभम् ॥३॥
स पुनर्बोधिसत्त्वानामपि सत्यानुकम्पिनाम् । चर्योमुदात्तचरितैरस्वद्योत महाशयः ॥४॥
- 6 तस्याभिषेक एवाज्ञां धारयन्तोऽधिकारिणः । सर्वतोमार्गमर्योदापटहानुदघोषयन् ॥५॥
कल्याणिना प्राणिवे तेन राष्ट्रान्विवारिते । निष्पापां प्रापिता वृत्तिं स्वकोशास्तीनिकादयः ॥६॥
तस्य राज्ये जिनस्येव मारविहेषिणः प्रभोः । क्रतौ वृत्तपद्युः पिष्टपद्युर्मृतबलावभून् ॥७॥
स मेघवननामानमघहारे विनिर्ममे । मयुष्टग्रामरुस्तुण्वज्येष्ठं मेघमठं तदां ॥८॥
भोगाय देह्यर्धभिक्षुणां बलभास्यामृतप्रभा । विहारमुद्यैरमृतभवनाख्यमकारयत् ॥९॥
- 10 देवैकदेशाहोर्नक्षः ग्रामस्तस्याः पितुर्गुरुः । स्तुन्वां तद्वापया भोक्तो लोस्तीन्यास्तूपकार्यकृन् ॥१०॥
चक्रे नडवने राज्ञो युक्तदेव्यभिधा वधूः । विहारमद्भुताकारं सपत्नीस्पर्धयोद्यता ॥११॥
अर्धे मन्त्रिस्तत्र शिक्षाचारास्तर्पितास्तथा । अर्धे गार्हस्थ्यगर्हाथ सस्त्रीपुत्रपशुस्त्रियः ॥१२॥
अधेन्द्रदेवीभवनमिन्द्रदेव्यभिधा व्यधात् । विहारं संवतुः शान्तं स्तूपं भूप्रियापरा ॥१३॥
अन्याभिः स्वादनासम्प्राप्तमुखाभिर्निजाख्यया । देवीभिस्तस्य ग्रहिता विहारा अद्वयः कृताः ॥१४॥
- 15 अर्वाङ्गालोद्भवस्यापि राज्यकालोऽस्य भूपतेः । न्यकृतादिनृपोदनीर्धृत्सात्तैरद्भुतोभवत् ॥१५॥
स बहिर्बिहिरञ्जानु भुमुञ्जीतैरदिरितम् । वीरवीरोयमित्यारादशुणोत्कन्दितध्वनिम् ॥१६॥
कः कोत्र बभूवतां वीर इत्युक्ते तेन सकुषा । शाशमाकन्दितध्वानो न च वीरो व्यभाव्यत ॥१७॥
पुनर्हिर्दिवैस्तस्य निर्गतस्यायतस्ततः । अभवन्नभवार्थिन्वो हिंसा दिव्यप्रभाः स्त्रियः ॥१८॥
ताः संभुतोक्तितास्तेन ददाथेन कृपालुवा । अभवमायन्न सीमन्तपुञ्जिताञ्जलवो वयः ॥१९॥
- 20 देव दिव्यप्रभाषेण भुवने भवता धृते । अपरस्माद्भयं जातु कस्य स्यात्कदणानिधे ॥२०॥
तदावीं तोयदा भुत्वा छादयन्तो नभस्तलम् । अकान्ठककापातशक्तिभिः कार्यकैर्मृषा ॥२१॥
पक्षशालवमस्कीविरंशाभुभितमानवैः । नागास्त्वस्कापसेरम्भभूमितां गमिताः प्रभो ॥२२॥

२. '1) A, gloss इयस्व. ५. '1) A₂ gloss अगार अर्धिला. ६. '1) A₂ 'व्येष्टो.—'2) A, तथा. ९. '1) Thus A₂; A₁ 'वैष्य'.
१०. '1) Thus A₂; corr. by later hand into 'वैष्येक'.—'2) A, स्तुन्वा. ११. '1) A, वृत्त. १२. '1) A, gloss वृत्तपद्युः.
२२. '1) A 'स्वाति'.—'2) A, मूर्धित.

- अथापहयत्तथाभूतः कथिश्चिन्माकृतिं पुरः । न चण्डिकां न तं कथं न किरातं न दारकम् ॥५२॥
 स न दिव्यस्तवावासीनां स्वं सर्ववशीकृतम् । विधि मध्यमलोकेन्दो वरुणं करुणानिधे ॥५३॥
 यदेतत्त्वानुपास्तेषां कथं तन्मत्पुरासुरा । महाबलोहरद्वीमः पुराणचमुरस्तव ॥५४॥
 55 रसातलैकतिलकं माहात्म्यवर्धितं विना । उपद्रवाः प्राणहराः पीराणां नः परे परे ॥५५॥
 तदिदं मामुकाजेन स्वदीर्घार्थे परीक्षितुम् । कारुण्यमय मायेवं निरमायि मयेवृशी ॥५६॥
 स्वदादियौ ध्यपाञ्चन्युन्वयस्त्वसुकुलात्मजः । प्रायश्चित्तममारेण चरसीव तदेनसः ॥५७॥
 मयस्पृहाजनकयोर्धरणीधारणोचिते । शेषदेदे विषोद्धारफणारलौघयोरिव ॥५८॥
 तमः प्रकाशावबोस्तेजःप्रान्तदिवन्तरे । उषर्बुधे धूमजालज्वालापङ्कवयोरिव ॥५९॥
 60 क्रमाव्यापक्रियामागो रुद्धतेजस्विमण्डले । प्रावृद्धयोदच्छेद्वि संतापासारयोरिव ॥६०॥
 इयोरालोकितां चित्रं जन्मैकस्मिन्महाकुले । तस्य विकोटिहन्तुश्च तत्रार्हिसस्य च प्रभोः ॥६१॥ चकलकम् ॥
 नमः सत्ताडयैवं स वदतो वादसां प्रभोः । चकार पूजां स्तोत्रेण छजेण च कृताञ्जलिः ॥६२॥
 तं च स प्रतिगुह्यन्तं प्रणवावृण्वारणम् । जगद् गुणिगाम्यो वरुणं परणीधरः ॥६३॥
 कल्पद्रुमाश्च सन्तश्च नार्हन्ति समशीर्षिकाम् । अर्थिनां प्रार्थिताः पूर्वं फलम्यन्वये स्वयं यतः ॥६४॥
 65 अक्षालम्बिष्यत कथं कथं नः पुण्यपण्यताम् । तत्प्रार्थयिष्यतं न वेदार्तोपकृतये भवान् ॥६५॥
 यद्वाग्यः संविमायेर्भ्यः पूर्णं कुवादनुग्रहम् । ज्ञाययाव्यावयवन्द्याल्फलाग्नयि महीरुहः ॥६६॥
 नदेवं विहितोदात्तसंविभागाभितोदितः । जनोयं भगवन्किञ्चिद्दूरं प्रार्थयते परम् ॥६७॥
 वशीकृत्येवं पृथिवी कृत्स्ना भवदनुग्रहात् । जेतुं द्वीपान्कथ्यतां तु युक्तिः पाषोपिलङ्घने ॥६८॥
 इत्यर्धमानोकषयद्रुमिपालं जलेधरः । तित्तीर्षी भवति स्तम्भं नीयतेऽम्भो मयाम्बुधेः ॥६९॥
 70 ततो महागम्पादोवमित्युक्तो पृथिवीमुजा । तिरोबभूव भवशान्धरुणः सोष्णधारणः ॥७०॥
 अन्येयुर्विस्मयस्मेरैर्बैलेः सीमन्तवञ्जलम् । प्रभावस्तम्भितक्षोभं शीततार स चारिधिम् ॥७१॥
 गुणरत्नाकरः शैलं स रत्नाकरशेखरम् । नानारत्नाकरं सैन्यैरासरोहाय रोहजम् ॥७२॥
 तत्र तालीतदवनच्छायासितसैनिकम् । ग्रीत्वा लङ्काधिराजस्तमुपतस्थे विभीषणः ॥७३॥
 समागमः स पुत्रुमे नरराक्षसराजयोः । वन्दिवादांभुतान्योर्व्यग्रमालापसंभ्रमः ॥७४॥
 75 अथ रक्षःपतिलङ्कां गीत्वालंकरणं सितेः । भ्रमत्येसुलमाभिस्तं विभूतिमिहाचरन् ॥७५॥
 यदासीत्पिशिताशा इत्यन्वयं नाम रक्षसाम् । तदा तदाज्ञापहणे प्रापि तद्वृद्धिश्चन्द्रताम् ॥७६॥
 रक्षःशिरःप्रतिच्छन्दैः स्थिरगणितस्रचकैः । सनाथशिखरान्वादासत्सै रक्षःपतिर्ध्वजान् ॥७७॥
 पाराहादिनिधेः भासः कश्चरनीरेष्वपुमापि वे । राडां यावाद् निर्वोन्ति क्वाताः पारध्वजाः पुरः ॥७८॥
 हृद्यमाराक्षसकुलं प्राणिर्हिंसां निधिश्च सः । स्वमण्डलं प्रापि कृती न्यवर्तत नराधिपः ॥७९॥

५०. १) The *aksharas* स्वसूत्रसुक्तं and मारेण चरसीव तदेनसः supplied by A₂ in spaces left by A₁. ५८. १) यवस्पृहायम supplied by A₂ as above. ६१. १) स supplied by A₂. ६६. १) Emended; A B G वरुणः— A₁ gloss अर्थिभ्यः— १) Thus corr. by A₂ from A₁ वरुणः. ६९. १) Thus corr. by A₂ from A₁ तपयः. ७२. १) Thus A₂; A₁ जलं. ७४. १) स supplied by A₂— १) न्योन्व supplied by A₂ in space left by A₁. ७७. १) A₁ gloss प्रतिपदिः.

ततः प्रभृति तस्याद्या सार्वभौमस्य भूपतेः । हिंसाविरतिरूपा वा न कैचिदुदरकुल ॥८०॥ 80
 शुद्धैवप्रदिर्निर्गण्ड सिंहचैर्गह्वरे न च । न ह्येवममुस्मिन्मौलि तत्राज्ये जन्मवो हताः ॥८१॥
 अतिश्रामति कालेय कोपि शोककुलो हिजः । पुत्रं गवर्तमादाय हाति चक्रन्ध भूपतेः ॥८२॥
 दुर्गया माधितं राजन्प्रसाहार्दं विनैव मे । अनन्वसंवनेः वपुर्धरेणाथ विपद्यते ॥८३॥
 यद्यहिंसायहेगेमं क्षितिपाठ न रक्षसि । एतद्विपसौ तत्कोप्यो निमित्तं प्रतिभाति मे ॥८४॥
 निर्णयो वर्णमुद्रणा स्ववैवैष प्रदीयताम् । ब्राह्मणस्य पशोर्वा स्यात्पाणानां किमदन्तरम् ॥८५॥ 85
 तपःस्थानपि वै जमुर्ब्राह्मणमाणतन्धवे । हा मातस्तेधुना भूमे प्रजापालांस्तिरोहिताः ॥८६॥
 इति ब्रुवति साक्षेपं शोककक्षाक्षरं हिजे । आपन्नातिहरो राजा विरमेवं व्यविस्तयत् ॥८७॥
 न बध्याः पाणिन इति प्राकृया समयः कृतः । विशर्षमपि किं कुर्यां स प्रतिज्ञातविश्रमम् ॥८८॥
 निमिषीकृत्य मामथ विपद्येत हिजो बहि । तत्ताप्यत्यन्तपापीयानर्थः संकल्पविश्रवः ॥८९॥
 मैत्रि मे संशयभ्रान्तमेकपक्षावतम्बनम् । संभेदावर्तपतितं प्रवृत्तमिष मायसम् ॥ ९०॥ 90
 तत्सर्वदेशोपहारेण दुर्गा तोषयता यथा । प्रतिज्ञया समं न्याय्यं रक्षितुं जीवितं हयोः ॥९१॥
 इति संचिन्त्य छविर् देहदानोपतो नृपः । श्वः श्रियं तव कर्तास्मीत्युक्त्वा विषं व्यसर्जयत् ॥९२॥
 क्षपायां क्षमापतिमथ स्वमुपाहर्तुमुद्यतम् । निविध्य दुर्गां व्यधितं प्रकृतित्यं हिजन्मजम् ॥९३॥
 हत्याद्यद्यतनस्यापि चरितं तस्य भूपतेः । द्रव्यजनेष्वसंभाव्यं वर्णयन्तस्त्वपामहे ॥९४॥
 अंधया रचनानिर्दिशेषमार्गेण धर्मेना । प्रस्थितं नानुसंधन्ति श्रानृषिषानुवर्तनम् ॥९५॥ 95
 तस्मिन्नस्तंगते मुक्त्वा क्षमां चतुर्दिशतः समाः । अनादित्यमिवाशेषं निरालोकमभूज्जगत् ॥९६॥
 अथ क्षमाभूद्वरक्ष क्षमां श्रेष्ठत्वेनस्तदात्मजः । आहूः प्रवरसेनं यं तुस्त्रीनं चाक्षसा जनाः ॥९७॥
 दोःस्नमसंभृतासक्तौ कृपागमणिदर्पणे । संक्रान्तेवोन्मुखी यस्य भुवनश्रीर्थभाष्यत ॥९८॥
 समानुब्रूकं निर्माय यः पूर्वं प्रवरेश्वरम् । पुण्याः पुराणाधिष्ठाने प्रतिष्ठा विविधा व्यधात् ॥९९॥
 गृहाङ्गनमिव क्षोणीं गणयन्वशावर्तिनीम् । विगर्तोर्वी वाममध्ये प्रवरश्चाय यो वदौ ॥१००॥ 100
 द्वेयो नृपाणां निःशेषक्षमाकेदारकुटुम्बिनाम् । स समास्मिन्नश्नं भूभृदनिर्दिश्याशयोभवत् ॥१०१॥
 हिरण्यतोरमाणाख्यौ व्यधत्तामथ तत्पुत्रौ । साध्याज्ययुधराजत्वभाजने रक्षन्तं क्षितेः ॥१०२॥
 बलाहतामं प्रापुर्धे विनिवार्त्तासमस्तजसम् । तोरमाणेन शीघ्रातः स्वाहताः संभवर्तिताः ॥१०३॥
 मामनवज्ञाय राक्षेव कस्मादेतेनं बन्धिहम् । इति तं पूर्वजो राजा क्षोधनो बन्धने व्यधात् ॥१०४॥
 चिरस्थितित्यक्तपुत्रस्तथ तस्यास्त्रनाभिषा । देवकाकस्यात्मना राक्षी वज्रैश्चस्यास्त दुर्विणी ॥१०५॥ 105
 आसन्नप्रसवा भर्षा सा वपार्तेनं मोक्षिता । सुतं प्रविष्टा शोषोऽ कुलालनिलये कथित् ॥१०६॥
 स कुम्भकारगेहिन्वा काक्येव पिकशाचकः । पुत्रीकृतो राजपुत्रः पयोमे पर्ववर्षत ॥१०७॥

८०—८१. १) — १) These two verses have been supplied in margin by A₂. ८३. १) A₂, राजपुत्रपारं. ८८. १) A₂, प्राग्बो-
 दिन सप्तकल्पयम्. ९१. १) This verse is supplied by A₂ in margin. — १) A₂, gloss जनाः. १००. १) Thus A₂; A₁, 'सकथे
 १०३. १) Thus A₂; G R Edd. 'जनाः'. — १) A₂, gloss छवर्षमेवा (अतस्तत्रवचसा). — १) A₂, gloss स्वाहताः स्वनायकपुराङ्गनामेन
 आहताः संभवर्तिताः व्यवहारविधयाः कुल. १०४. १) A₂, gloss तोरमायिन. १०३. १) A₂, gloss वपार्तेन सप्तकल्पेन.

- जगन्निष्ठाः कुलाख्याय रक्षिण्या विदिनोभयत् । रत्नसूतेर्मुञ्जनाय प्रच्छन्न इव शेषधिः ॥१०८॥
 यैवः प्रवरसेनस्य गिरा मानुषात्मनः । पैतामहेन नादैव कुलाख्या कथापिनोभयत् ॥१०९॥
 110 वर्षमानः स संपदं न सेवे सद्यसाधिवान् । तेजस्विनीशौरिकाः शिपुः पद्म इवाम्भसाम् ॥११०॥
 न कुलीनैश्च भूरिश्च विद्याविशिष्टा दारकैः । अन्वीतमेव बहूनुः क्रीडन्तं विस्मयात्मनाः ॥१११॥
 स्ववृन्त्स्यात्पुद्गलादीनां राणा चक्रे स दारकैः । मृगेन्द्रशापः क्रीडन्निवेन बालमृगैरिव ॥११२॥
 सविभेजेनुजमाह वशीपक्वे च सोमकान् । अराजोचितमाचारं नैव कविर्दत्तेव ॥११३॥
 भाण्डादि कर्तुं मृत्पिण्डं कुम्भकारैः समर्पितम् । स्वीकृत्य चक्रिते तेन शिवालङ्कपरंपराः ॥११४॥
 115 तथा साधवैर्ययैः स क्रीडन्नातु ध्वलोकवत । मातुलेन जयेन्नेत्रेण सारं चाभ्यनन्द्यत ॥११५॥
 आयेद्यमानं शिपुमिलं जयेन्श्रीधरमित्यसौ । भूषालवस्त्रावहेतं परवचन्यपरीरिष ॥११६॥
 संभाष्य सत्पावदम्पत्यसमागम्यवर्षजम् । सारदयाद्रगिरीमर्तुर्भूमिनिवेनमसृज्जु ॥११७॥
 सुत्वरस्तस्वजिह्वासारसेनामुषसार तम् । प्राप्तस्तद्वहनीस्तस्वभास्वसारं च ध्वलोकवत् ॥११८॥
 सा स चान्दोन्वमुन्मन्मु परवन्ती धातरी विरान् । निःशासत्रिगुणोष्माणि मुहुरखूण्यमुन्मन्ताम् ॥११९॥
 120 कुलाख्या दारको मानः कावेताविति पृष्ठवान् । अकथ्यतेत्यं वत्सया मातायं मातुलव ते ॥१२०॥
 पितृवन्धेन सक्नोथं तं कालायेसवासमम् । शिष्यवित्वा जयेन्श्रीय कावेशेषाव निर्वयौ ॥१२१॥
 अस्मिन्नोत्पादनासज्जे तस्मिन्भाषा वदृच्छया । बन्धास्वको नृतरणिस्तोरमाणोस्तमायवौ ॥१२२॥
 निशार्थं मरणोद्योगं मातुर्निर्वेदजेदितः । ययौ प्रवरसेनोय कीर्तीत्युपदिगम्यनरम् ॥१२३॥
 रक्षित्वा दशमालोनाः रुमाकेर्कशिपानि जनाः । तस्मिन्क्षणे हिरण्योपि घामिन् किञ्चततिर्वयौ ॥१२४॥
 125 तत्रानेहसुज्जयिन्यां भीमान्कर्षापरामिधः । एकच्छन्नधककवतीं विक्रमादित्य इत्यभूत् ॥१२५॥
 भूपमन्त्रतलोभायं भीरवद्वरभसामजन् । विहाय हरिबाहुं चतुरः सागरांश्च यम् ॥१२६॥
 लक्ष्मीं कृत्वोपकरणं गुणे येन प्रवर्धिते । भीमस्य गुणिनोद्यापि तिष्ठत्युत्तुरकन्धराः ॥१२७॥
 मन्त्रोच्छेदाय बहुधां हरेरेवतदिष्यतः । शकान्निनाहय वेगावौ कार्यमारो लघुकृतः ॥१२८॥
 नामादिमन्तराकृतां गुणवस्तुल्यं वृषम् । तं कविर्मर्तुमुमाक्यः सर्वोत्थानत्वमासदन् ॥१२९॥
 30 स गम्भीरस्य भूमर्तुरनुभावं महाजुतम् । विविधास्थानसंवृद्धस्तस्याभूच्छ व्यधिन्नवत् ॥१३०॥
 सोयमासादितः पुण्यैः क्षोणिपालो गुणिमिवः । परभागोपलम्भाय पूर्वमुच्य मरीभुजः ॥१३१॥
 यस्मिन्नाजनि तत्पक्षैः क्षरिमिः संभृतमृतेः । नास्त्वतिर्हिवते जानु मानाय च गुणाय च ॥१३२॥
 भङ्गस्यामुष्मिन्निवपती स्वाभिषावप्रकाशानम् । वैदग्ध्यवन्धतां त्रैवि मुक्तिः कुलचपूरिव ॥१३३॥
 क्षितीकृतकलातापे युक्तायुक्तविवेकति । नायाति सेव्यमानेस्मिन्व्यगुणोपार्थकारिताम् ॥१३४॥
 35 अनामुवन्निः सावद्यदुर्विषयसमशीर्षिकात् । जीवन्मरणमस्यापि गुणिनिर्मानुमूते ॥१३५॥

१०८. ') A, gloss मुनेः ११२. ') A, gloss अतिशयेन उक्तं शीघ्रः कथम्. ११३. ') Thus corr. by later hand from A कविर्द'. ११४. ') A, gloss वरसेनः. १२२. ') Thus A, A, has given a *varia lectio* in margin of which only अस्मिन्नो-
 द्याय is legible (अस्मिन्नोत्पादनासज्जे ?) A, अस्मिन्नोत्पादने सज्जे. with gloss हृन्मन्त्राद्यं कोमादने सज्जे इति. १२७. ') G Edd.
 गुणो येन प्रवर्धिते. १२८. ') A, gloss कर्षितायः १३१. ') G acc. manus and Edd. समासात्. १३२. ') A, अस्मिन्ना'.

संभावनानुसरिण मृषासोत्साहिवेकिनः । शोषन्ते साञ्जितोच्छ्वासे श्रीविदायो महाशयैः ॥१३६॥
 मृद्वन्वद्यापुण्यं स्वागतमुचितप्रतिपत्तिभिः । अन्तरङ्गः खमस्तावामवमुत्साहवर्धनः ॥१३७॥
 लेखका वृहत्कष्टव्यं हासिष्योत्साहने भयः । अस्व यो न स मृत्वातां विमारी द्विमधिकव्यः ॥१३८॥
 मिथ्यास्वातापुण्यो मातो नामास्वः कलहविषः । अस्वस्यसंधः स्वैवो वा यास्वानेस्व महीपतेः ॥१३९॥
 अश्लीलाकापिनोन्मोन्मं नमोक्तवा नर्ममेदिनः । अन्वयनेशासहनाः संहता नास्व लेखकाः ॥१४०॥ 140
 छन्दानुवर्तिनामेव निजविज्ञानवन्निष्पाम् । सर्वज्ञमन्वयताम्भानां मुखपिपी न पार्थिवः ॥१४१॥
 अनेन सह संजातः संलापो विपुनोदयः । लभ्यते वान्तराष्ट्रेषु दुर्जनैर्जानु दुर्जनैः ॥१४२॥
 सर्वदोषोन्मिश्रं लेख्यं नृपमेवमिमं मम । समासाहवतः पुणैरदूरे स्वार्थशिखयः ॥१४३॥
 गम्भीरश्च गुणज्ञश्च स्थिरबुद्धिश्च पार्थिवः । एव लेखमर्चं स्वच्छा विधेयः प्रतिभाति मे ॥१४४॥
 न वास्माद्वनमादाव रञ्जितादन्ववराजवत् । धाम्यतो मृतलेमुधिमन्वेष्टोन्मव्यः प्रतिभाति मे ॥१४५॥ 145
 इति संक्षिप्य वृद्धं स नवाभिव तां समान् । नारद्वचनं बाले स्म गुणिगोष्ठीषु मन्वयः ॥१४६॥
 मूढपूर्वं गुणानेवं हर्षवन्तं विशांपतिः । विशिष्टबोधवताङ्गस्य विवेकाराधनोमुखम् ॥१४७॥
 अधिपत्यवद्य नायं स्वाहुगिमावं महाशयः । उदात्तं सत्किर्वाह्यं बहस्वस्य गभीरता ॥१४८॥
 इति संक्षिप्य रात्रापि ज्ञातुं तस्यान्तरं मतेः । जाकिवन्त परीक्षार्थं वधावज्ञाभसत्किषाः ॥१४९॥
 स तेनानुपन्दारेण तनुवाचाशयं नृपम् । स्वीकर्तारं विदग्धमीमांसितेये मीतिमाभितः ॥१५०॥ 150
 क्रमोपवीचमानेन सेना-वासेन भीमतः । तस्य योद्धानमगमस्वकाव इव पार्थिवः ॥१५१॥
 नातीव स्वल्पया स्थित्वा नातीवाप्यव हर्षया । शरविद्यासंगेनेव राजां निर्वर्षं मखजनाम् ॥१५२॥
 नर्ममिर्गर्भेभेटानां हाःस्थानां निक्तिवाक्रमैः । मिथ्यास्तर्कैर्विद्वानां च न स क्षोभमवीकृत ॥१५३॥
 मखजालापसंमारी ज्ञायामह इवाचलः । प्रतिस्पर्धीश्च व कुप्यवाचज्ञावाममूख्यभोः ॥१५४॥
 वीक्षणं राजहसीनां राजविष्टैः सहासनम् । राजाने च कथां वीथैः कालविषाचचार सः ॥१५५॥ 155
 स्वभावाद्वाजपुत्रैः सज्जै राजविन्दकैः । नास्मारेयमोदपातम्यो तेमे वैद्युन्वजीविभिः ॥१५६॥
 बहद्विरादरास्त्वैवं वैकल्याण्यन्यं प्रभोः । निन्दे मोत्साहशैथिल्यं सेनोत्साहासदिग्गुभिः ॥१५७॥
 अन्वोत्कर्षानपि बह्मसङ्केत निराग्रहः । स्वविद्याद्योतकः सोमूखम्भानां इद्वर्गमः ॥१५८॥
 एवं स लेखमानस्तमुद्योगेन बलीयसा । अनिर्दिष्टो मातृगुप्तः वदुनस्ववाहयत् ॥१५९॥
 अथ तं कृशसर्वाङ्गं भूतरे जीर्णवासवम् । बहिर्जानु विनिर्वातो राजा वीर्य व्यविन्यवत् ॥१६०॥ 160
 वैदेशिको निःशरणो गुणवान्मन्वोन्मिश्रतः । हासं जिज्ञाह्वना कष्टं लोचमाद्यासितो मया ॥१६१॥
 कोत्साभवः किमज्ञानं कापि भावरणापि वा । इत्येवर्षविभूतेन मया इह न चिन्तितम् ॥१६२॥
 वसन्तेनेव न मया क्षोभमाद्यापि योजितः । क्षीतवानानयैः भुव्यन्तोर्वं पुरुषपादपः ॥१६३॥

१३६. ¹) संभावनानुसा supplied by A₂ in space left by A₁. १३७. ¹) A₂ gloss प्रविपत्तिः स्वत्कारः सत्किषा वृत्तनं वा-
 यमभिति वाचय. १३८. ²) Thus corr. by A₂ from A₁ घान्ते. १३९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ नारद्वचन. १४२. ¹) A₂
 gloss उवाच घान्तेपि.—²) A₂ gloss नृपमेव. १४६. ¹) A₂ gloss राजपुत्रभिः. १५६. ¹) A₂ gloss वादगुप्तान. १५९. ¹) Thus
 corr. by A₂ from A₁ अनिर्दिष्टो.

- अस्य ग्लान्तस्य शिवउच्चं विविण्णस्य विनोदयम् । आन्तस्य वा क्रमच्छेदं को विदध्यादसंपदः ॥१६४॥
- 165 नास्मै चिन्तामणिं दध्यां नातृतं वा निवेदितः । नवा बहवमेतावद्यामूदेन परीक्ष्यते ॥१६५॥
तदमुष्य गुणित्वस्य सीमनेवाभमस्य च । प्रतिपत्त्यां कतमया तावदानृप्यमानुषान् ॥१६६॥
इति चिन्तयतस्तस्य राक्षसं लेखकं प्रति । स्वमखादोचिता काचित्स्वत्यभांश्च सत्क्रिया ॥१६७॥
ततः प्रावर्तत स्फारनीहारलवणाशिभिः । दहन्निवाङ्गं भलेष्वपवनागैर्हिमागमः ॥१६८॥
संनतध्वान्तमिषतस्मीमशीतवशीकृताः । आशाषकाशिरे नीलमिषोलाप्यादिता इव ॥१६९॥
- 170 शीतास्वी क्षुमणावीर्यदहनोप्याभिलाषतः । हुतं वातीव जलधिं विनामि लघुतं वयुः ॥१७०॥
अथ दीपोज्ज्वले धात्रि लसहीमहसन्तिके । कदाचिच्चृपतिर्देवादधरावे व्यकुञ्चत ॥१७१॥
स हेमन्तानिर्भुरिभांकारपक्षैः पुरः । दीपान्यकम्पितानीवस्यमिष्टिर्भात्रि दृष्टवान् ॥१७२॥
तानुज्ज्वलयितुं भृत्यान्विष्यद्यभ्यधासतः । वामिकेतुं बहिः सज्जः को वर्तत इति स्फुटम् ॥१७३॥
छलछमेषु सर्वेषु बाह्यकस्यान्तरासतः । राजज्वलमहं मानुगुप्त इत्यभुणोद्वहः ॥१७४॥
- 175 प्रविशेति स्वयं राज्ञा द्वातानुसक्तो गृहम् । लक्ष्मीसांनिधयस्य तद्वृष्टोऽप्यिषिवेष्ट सः ॥१७५॥
दीपानुज्ज्वलनेत्युक्तो निष्पाद्य चतुरैः पदैः । बहिर्यवास्तुक्पेयं क्षणं तिष्ठते भूभुजा ॥१७६॥
स भवद्विगुणीभूतशीतकम्पः प्रभोः पुरः । किं स्विद्वक्तीति विमृषन्नातिदूरेभुपाविशत् ॥१७७॥
अथ पश्च भूपातः किवत्प्रासितं निशेति तम् । सोभ्यधारेव वामिन्या वामः सार्धोवशिष्यते ॥१७८॥
ततो भूभुजाधैनं कथं सम्पद्भिः शासनः । स्ववाचधारितो निद्रा कथं नाभुज ते निशि ॥१७९॥
- 180 अथ कृत्वा क्षणाच्छोकेति तं स व्यजिह्वयत् । अवस्थावेदमादांशौ दैव्यं वा स्वकुमुदातः ॥१८०॥
शीतेनोद्भूतस्य मावशिमिषधिन्यागैवे मज्जतः शान्तामि स्फुटिताधरस्य धमनः क्षुत्तामकण्ठस्य मे ।
निद्रा काप्यवभावितेव दधिता संत्वज्य दूरं गता सत्यावयतिपादितेव वस्तुषा न क्षीयते शर्वरी ॥१८१॥
तदाकर्णं महीपातः साधुवादैः परिभ्रमम् । अभिनन्द्य कवीन्द्रं तं पूर्वस्थानं व्यसर्जयत् ॥१८२॥
अचिन्त्यद्य भिक्षुं वः सगुणास्त्रिजनेतसः । दुःखोत्तमं वचः भृगुलेखमेवाधुना स्थितः ॥१८३॥
निरर्थकान्साधुवाहान्त्वस्येव विदन्मम । अयमज्ञातद्वदो दुःखमास्ते भुषं बहिः ॥१८४॥
- 185 चिरं चिन्तयतो यत्नात्सदृशीमस्य सत्क्रियाम् । देवं महार्हमद्यापि न किञ्चित्प्रतिपत्तिं मे ॥१८५॥
अथ वास्यैव लूकेन स्फारितोऽस्म्यधुना यथा । वर्तते राजरहितं काम्यं क्रूरमीदमण्डलम् ॥१८६॥
पात्रावास्मै मही तस्मात्सा नवा प्रतिपाद्यते । अवधीर्य महीपालान्महतोऽवर्धनापरान् ॥१८७॥
इति निश्चित्य चतुरं क्षपायामेव पार्थिवः । गृहं व्यसर्जयद्वात्काङ्क्षीरीः प्रकृतीः प्रति ॥१८८॥
आदिदेश च तान्यो यो दर्शयेच्छासनं नमः । मानुगुमाभिषो राज्यं निःशङ्कं सोभिषिष्यताम् ॥१८९॥
- 190 अथ दुतेषु यातेषु लेखयित्वा स्वशासनम् । क्षपायामिदं क्षपाशेषं कृतकृत्योऽस्यवाहयत् ॥१९०॥

१६५. ') A, gloss अनेव इत्यर्थः. १६६. ') A, gloss सत्क्रियया. १६७. ') A, gloss विषयविषयं न गता इत्यर्थः. १७१. ') A, gloss हस्तान्तिका मन्त्रिका. १७३. ') A, gloss पार्थिवान्तेषु पुत्रेषु. १७५. ') A, तद्वृष्टो. १७६. ') Thus corr. by A, from A, 'कथं च. १८०. ') A, gloss अवस्थायाः अवस्थेनं तस्याम्. १८१. ') A, gloss सत्यावस्थायाः. १८८. ') A, gloss सत्क्रियया इति.

मानुगुप्तसु नृपतेः संतापमपि निष्कलम् । अत्रानुगृहीतवैरादयस्त्वन्मात्र इवाभवत् ॥१९१॥
 अन्तर्द्वैतौ च वार्त्तम् कृतं शान्तोद्य संघायः । अतश्चापिद्याधिकारत्वात्परिष्कार्यभुक्ता ह्यलम् ॥१९२॥
 गतानुगतिकात्वेन कोयमासीन्मम धमः । मयमवादास्तेभ्यस्त्वं मेनास्व ज्ञातवानहम् ॥१९३॥
 भुम्भायाः पवनं सरीसृपगणाः प्रकवापिता भोगिनो गावद्भृङ्गनिवारका विनाशिता विलीयितकर्णा यमाः ।
 यथाभ्यन्तरसंभूतोऽप्यधिकृतिः शोक्तः शमी स भूमौ लोकेष्वेति निर्यतं मलपता सर्वं विपर्वीक्षितम् ॥१९४॥
 अथ वा विद्यतेमुष्य न काप्यनभिगम्यता । तद्विभीषणविनो येन कृताः प्रणविनां गृहाः ॥१९५॥ 195
 त्यागिनो निष्कलङ्कस्व को दोषोऽयं महीपतेः । ममापुण्यं तु तच्चिन्त्यं यच्छेद्यः प्रतिबन्धकम् ॥१९६॥
 रजोऽज्यमताः शक्तिरसहरीः समीरैरग्निः क्रियेत यदि ह्यज्यतद्वामिमुक्थः ।
 दोषोर्ध्वनः स ह्यनु भाग्यविपर्ययाणां शत्रुर्मेनावपि न तस्व तु शत्रुतायाः ॥१९७॥
 उत्पानकलतुम्भानां वरं राजोऽमीश्वरः । न तु तत्स्वामिनस्तीव्रपरिक्षेपीः कलम्बि वे ॥१९८॥
 निहन्ति वे पशुपतेः किंल वादमृते संयाप्यते ह्यति तैर्नहि मममोन्मत्तम् ।
 वे तदृचस्य तु समुज्ज्वलज्वालकपपास्या न कानि ह्यदिनां सदैव मेभाम् ॥१९९॥
 विन्मवन्नपि पदवाग्नि न कंचिदोषमारमनः । वातो विरक्तिं च ज्ञात्वा सेव्यमात्रोऽप्यर्थं नृपः ॥२००॥ 200
 अथ वानादृतोऽन्येन संयापोऽनिकमायुधात् । कः फलेनाभिसंबन्धं गतानुगतिकाद्यभ्योः ॥२०१॥
 अन्तर्द्वैतं समतं मुद्रन्त्यंगितास्मानेव पाथोऽधैरात्मानापवनस्तरङ्गबलवैरातिङ्गस्य गृह्यल्लो ।
 व्यवक्तं मौक्तिकरत्नानां जलकणान्संभाषयत्यव्युधिः प्रायोऽन्येन कृतादरो तदुपपि प्रायोऽर्थतः स्वाभिनिः ॥२०२॥
 इदं संबिन्मवन्नोऽमृतेष्वेव तस्मिन्निरादरः । स्त्रिजस्व हि विपर्येति तत्त्वज्ञस्यापि श्रेयुषी ॥२०३॥
 प्रभातायां विभावर्त्तमवासात्स्थितो नृपः । आकार्यतां मातृगुण इति क्षत्वारमोदितान् ॥२०४॥
 नतः प्रधावितानेकपतीवारपथेक्षितः । शक्तिवेषा महीभर्तुस्त्वन्काश इव सौमिकम् ॥२०५॥ 205
 तस्मै कृतवणामात्र मुहूर्त्तदेव पार्श्विभः । भुसंक्षितेन स्वतरमेखं लेखाधिकारिणा ॥२०६॥
 स्वयं च तनुवाचाङ्ग कश्मीरान्येति किं भवान् । गत्वा तत्राधिकारिभ्य एतच्छासनमर्पयताम् ॥२०७॥
 स श्रापितोऽस्महेदेव यो लेखं वाचयेत्पथि । संबिडेवा प्रयत्नेन विस्मर्तव्या न जातु चित् ॥२०८॥
 अविज्ञाताशयो राज्ञ्यानाञ्च क्लेशाङ्कितः । सोऽनुज दहनज्वालां न तु रत्नाङ्कुरद्युतिम् ॥२०९॥
 यथादेशस्तथेऽनुक्ता मातृगुणे विविर्गते । निर्गर्भः पूर्ववद्वाजा तस्यावतिः सहान्वय ॥२१०॥ 210
 अथाक्लेशोचितं क्षाममपायेवमवाग्धम् । रघ्वा वाग्यं मातृगुणं विविन्देति नृप जनः ॥२११॥
 अहो नरेभ्यस्त्वेवं यत्किंचनविधापिता । वृक्षजनीचिरे कर्मवर्हेतो विदधाति यः ॥२१२॥
 दुराज्ञाया भूतक्लेशं सेवमानमहर्निशम् । ध्रुवं क्लेशार्हमेवैनं ज्ञातवाननुषो नृपः ॥२१३॥
 उपायं च दुरस्कुल्य सेवते सेवकः प्रभुम् । अनन्तरहस्तवैव योऽर्थं न किल मग्नये ॥२१४॥

१९०. ') A₂ 'वर्धयेत्'. १९८. ') A₂ glosses राजीवजीविनः गृह्याः, तत्प्रापिनः तेषां त्यागिनः कर्तारः च वरं. २०२. ') Thus corr. by later hand from A, उपायि च.—') Thus A₂; A₁ 'अर्धते'. २०४. ') A₂ gloss दास्यत्. २०८. ') A₂ gloss क्षिप्र. २११. ') Thus corr. by later hand from A, अथ क्लेशं. २१२. ') A₂ gloss वृक्षजम्. २१४. ') Doubtful emendation; on account of an ink blot only the following is legible in the handwriting of A₁; उपाय—इष्टव्य. A₂ reads उपायनं दुरस्कुल्य; this reading is found also in R. G and Edd. end इत्यर्थं च.

- द्वयार्थं भागारिप्रतिभवश्चास्त्वस्तु त्वत् जही शेषस्तत्पीकृततनु निवेम्बाद्वरिपुम् ।
 215 यतस्तेनामुष्मिन्नपिगतवता हेष्टासहतां भमारावि न्यस्तं निरवधि परामारवहम् ॥२१५॥
 भवमेतद्वृहीतेषु गुणवत्तु गुणाधिकम् । आत्मानं गुणवान्पश्यन्वाद्यैरन्वयमिच्छियम् ॥२१६॥
 अनन्तरङ्गः कोन्वोस्मादुपान्वर्णयतेपिकान् । अस्मै गुणवते पूजां यथकार कितेहसीम् ॥२१७॥
 यो नानाद्युतिमत्पदावैरसिकोसारेपि शक्तायुधे सप्रेमा स विलोक्य वरिमिह मे किं किं न कुर्वामियम् ।
 हत्वाविष्कृतवर्षराणि नटते यो वरिणोऽम्भोलवाचाप्यन्मुञ्चति तं विहारं जलदं कोन्वोस्ति भूत्याशयः ॥२१८॥
 गच्छतो मातृगुप्तस्य निर्द्वन्द्वस्यैव वर्यम् । नाभूज्जाव्यर्धमाहात्म्याद्विकल्पः कोपि जेतसि ॥२१९॥
 220 अरैर्पूषिकयोश्चिर्मिमसैः भुमशंसिभिः । स वितीर्णकरात्म्य इव न भममावदे ॥२२०॥
 भवद्वयत्स फणाकोटी खञ्जरीटमहेः पथि । स्वमे प्रासादमादद्य स्वं चोत्तङ्कितसागरम् ॥२२१॥
 अभिन्नवद्य शास्त्रज्ञो विमिसैः भुमशंसिभिः । एतैर्भूमतुरादेशो भुव मे व्याचक्षुभावहः ॥२२२॥
 फलं मम तनीयोपि कदमीरेषु भवेद्यदि । भवर्धरेशमाहात्म्यार्त्तिकं किं नातिशयेत तत् ॥२२३॥
 अङ्गुष्ठलङ्कृतोः पद्मानो वल्लभातिथयो गृहाः । उपानमन्यच्छतोस्व सत्किमाद्य पदे पदे ॥२२४॥
 225 इत्थं विलङ्किताभ्या स लोतालोकोद्देशालम् । मङ्गल्यवधिषाणाम् वर्यस्यै हिमाचलम् ॥२२५॥
 खरलस्वन्द्वभगा-गङ्गाशीकरवाहिनः । पत्युषुपुस्तं मदतः पाल्यायाः संसृता भुवः ॥२२६॥
 क्रमवर्ताभिधाने स प्रवेशे प्राग्भास्ततः । दृक् काम्बुवनामानं योध भूरपुरे स्थितः ॥२२७॥
 नानाजनपदाकीर्णे स्थाने तत्राद्य भुभुवान् । कादमीरिकात्महारात्म्यानिष्ठतांकोनापि हेतुना ॥२२८॥
 ततोपनीतप्राग्धेः प्राकृतो धवलांशुकैः । स जगामान्तिकं तेषां शान्तिं नृपतिद्यासनम् ॥२२९॥
 230 तं प्रयातं समुद्यजिः शकुनैः ध्वजितोदयम् । पान्थाः कोप्यन्वपुर्दुर्गं निमिसानां फलोद्गमम् ॥२३०॥
 सुस्वाद्य विक्रमादित्यदूतः प्राग् इति हुतम् । हाःस्थाः कादमीरमन्त्रिभ्यस्तमासधं न्यवेदयन् ॥२३१॥
 आगच्छत प्रविशतेत्युच्यमानोद्य सर्वतः । स तान्समस्तसामन्तानाससादानिवारितः ॥२३२॥
 यथाप्रधानं सविधैर्विहितोचितसत्किवः । ततः परार्थमभ्यास्त तन्निर्दिष्टमासनम् ॥२३३॥
 कृताईणैरधामात्यैराज्ञां वृष्टो महीभुजः । शनैस्तच्छासनं तेभ्यो लज्जमान इवापिपत् ॥२३४॥
 235 तेमिवन्ध प्रमोर्लेखमुपांशुं मिलितास्ततः । उन्मुच्य बाधयित्वैतमयोचन्विनयान्विताः ॥२३५॥
 मातृगुप्त इति शब्धं भवतामेव नाम किम् । एवमेवैतस्मिन्ने सोपि तान्विहितस्मितः ॥२३६॥
 कः कोत्र संविधातृणामित्यभूयत बाष्कतः । राज्याभिषेकसंभारो दृश्यते स्म य संभृतः ॥२३७॥
 ततः कलकलोत्तालभूरिलोकसमाकुलः । प्रदेशः क्षणमात्रेण सोमूल्याध्वजिवाणैः ॥२३८॥
 अथ प्राङ्मुखौचर्गमन्त्रपीठपतिष्ठितः । संनिपत्य प्रकृतिभिर्मानुगुप्तोऽध्विष्यत ॥२३९॥
 240 तस्य विन्ध्यतटवृद्धवक्षसः परिनिर्तुतत् । सशब्धमभिषेकाम्बु रेवाकोतं इवावभौ ॥२४०॥
 अथ क्षातानुलिमाङ्गं सर्वज्ञानुक्तभूषणम् । ध्वजिष्ठपत्तं राजानं क्रान्तराजासनं प्रजाः ॥२४१॥

२१०. १) A₂ gloss मूलपुरवः. २१८. १) A₂ विलोक्य जलपतिवन्धवाधैः. २२५. १) Thus A₁; corr. by A₂ into "मीकह", as also in G B. २२५. १) A₂ gloss पाल्याया इति प्रमुनियन्ता येवैरवर्धः. २२५. १) A₂ gloss परैर् भूयते यत्पुत्रांशु परिकीर्तितम् A₂ adds मन्त्रवाचने. २३५. १) Thus A₁; A₁ "अथ, corr. by later hand into "अथ".

अर्थितेन स्वर्धं वातु विक्रमादित्यमुमुखा । विदितः स्वधनानसर्धं ह्यपि नः दुविधीमिनाम् ॥२४२॥
 मण्डलानि विलम्बने वेनामेव प्रतिलक्षणम् । मा मल्ल मण्डलं राक्षसितर्धं तद्विदं वरैः ॥२४३॥
 कर्मभिः स्वेरवाप्तस्य जन्मनः पितरौ वया । राक्षो वयान्धे राज्यस्य मनुष्यायेव कारयन् ॥२४४॥
 इत्थं स्थितेपरं कोविद्वदीयोस्त्रीयि संसत् । न मेवा भवता राजन्ध्वनमात्मा च तावद्वन् ॥२४५॥ 245
 इति तैस्तथ्यमुक्तोपि संस्मरन्वामिवास्त्रिकाम् । मातृगुप्तो गरीपालः क्षणमासीत्कनस्मितः ॥२४६॥
 शानेन ह्यदिनं सुर्ध्ववराभ्योर्जितेन सः । तथैव मङ्गलौहर्षं तद्वद्वे निरवर्तयत् ॥२४७॥
 पुरमेवेशावान्धेपुरार्धमानोश्च मन्त्रिभिः । अनुतमाभून् दूयं राज्यशतुर्ध्वसर्जयत् ॥२४८॥
 देशौघस्यानुसारेण स्वर्धमिष च तां विदन् । स्वाभितो मयति क्षितः क्षान्तं स्वममन्वत ॥२४९॥
 अवाहवापराम्भृत्वात्मकुं लेवास्मृतिं प्रयोः । अन्तार्धमपि सास्त्रमार्धं वाहिणोभ्यामृताभिः सः ॥२५०॥ 250
 अक्षाम्नाम्नागुणांस्तस्य स्मरन्ध्ववसुतोयनः । स्वयं लिखित्वा श्लोकं च स्वकमेकं ध्वसर्जयत् ॥२५१॥
 वाकारमुदहसि नैव विकल्पते त्वं दिव्यां न ह्यवसति मुष्मति सत्कलायि ।
 निःशब्दवर्णमिषाम्भृत्परस्य राजन्ध्वलक्षणे कलत एव तर्धं प्रकाशः ॥२५२॥
 ततः प्रविष्टव नयतं क्षैम्यैः पिहितदिक्कटैः । कनायत्तमिष मर्धं वयावल्ध्वपालयत् ॥२५३॥
 स्वाधे वा दौधवे वापि तत्तौविश्वोक्तसारमयः । क्षमायुक्तस्तर्धुक्तस्वैर्धं कामुत्पदिमितेभ्यता ॥२५४॥
 वधुं वक्षाम्भुतोपोपस्तानी विततदक्षिणम् । पनुवन्धमनुभाव कवनाकूपितोमयत् ॥२५५॥ 255
 अमारमादिशेषाय वाचद्वयं स्वमण्डले । पूर्णोद्धृत्य ह्यवर्णीदि वदती च करम्भकम् ॥२५६॥
 करम्भके कीर्धमाने मातृगुप्तेन भूमना । वैतृज्यमुष्मिषलोपो न को नाम ध्ववेयत ॥२५७॥
 गुणी च वृद्धकष्टव वक्षाम्भ्वं स पार्धिवः । विक्रमदिरघतोप्यासीद्विजयन्ध्वः शुभाधिनाम् ॥२५८॥
 विधेयकतया तस्य ज्ञान्यव्यव हर्धभीकृताः । तत्तन्नीयितायाः क्षमाजुर्दोषोन्मय गनीयिषु ॥२५९॥
 ह्ययमिववधं मेण्डस्तद्वे दधौवचयत् । आसमाभि वतो वापस्ताभवाभिमि वा वयः ॥२६०॥ 260
 अथ मयविनुं तस्मिन्पुस्तकं वस्तुते म्बभात् । तावन्ध्वविर्धोयनिवा तद्वधः स्वर्धमाजयम् ॥२६१॥
 अन्तरङ्गता तस्य तादृशवा कृतसत्कृतिः । भर्तुमेण्डः कविर्मेने पुनर्वक्तुं भिवोर्धनम् ॥२६२॥
 स मातृगुप्तस्वाम्याक्यं निर्धमे नपुद्धनम् । कालेनाद्वय वक्षाम्भ्वममः स्वहृदरक्षणे ॥२६३॥
 इत्याद्यादितराज्यस्य छासतः क्षमा क्षमापतेः । विनालोना वनुस्तस्य कैकादाः पन्ध्र वल्हराः ॥२६४॥
 कृतार्धतां तीर्थतोयैराज्यमेधोमयम्पिभूम् । ज्ञातं तादृशमभीपीस्त्वस्मिन्ध्वे पराक्रमम् ॥२६५॥ 265
 विनृषोक्तार्धता तस्य कोपेमात्तरधीयत । ततोदिरार्कसायेन नैद्याम्भुलघविकृता ॥२६६॥
 श्रीपर्वते कामुपतप्रतिवेष्टमांगतम् । आचक्षवावम्भपादायनः सिद्धः कन्दराद्यं ददन् ॥२६७॥

२४२. '1) 'A, indicates the sv. II. विधीयन्ते and विधत्. २४२. '1) Thus A₂, A, राजा. २४६. '1) Thus corr. by later hand from A, 'गुप्त' ; G R as above. २४७. '1) A₂ gloss अन्धवाहव. २४७. '1) Thus A₂, A, स्वाभिमि, also G R; Edd. क्षाद्यानि. २४९. '1) स्व supplied by A₂. २५२. '1) Thus corr. by later hand from A, 'विश्वोक्त'.—'1) A₂ gloss वाचकस्त्वय. २५५. '1) Thus A; G R °कृतिः; Edd. °कृतिः. २५६. '1) Emended: A B G वक्षाम्भ्व. २५७. '1) A₂ gloss कायं. २५९. '1) A, उमायः. २६३. '1) A₂ gloss स्वध्वगुहा. २६५. '1) A₂ gloss वपरीता.—'1) A, परानयः. २६७. '1) A₂ gloss वपरीतेन.

- जन्मान्तरे लम्बसिद्धिस्त्वामस्त्युपरि साधकम् । वाञ्छामयच्छं राज्ञार्यममिलापस्तु तमवत् ॥२६८॥
 सयत्नं तव कर्तुं तन्मनोरथमन्यथा । अथ मामिच्छामासिंस्तत्तत्तदमगोचरैः ॥२६९॥
- 270 गणोर्ध्वं मामकः सिद्धे वस्तुवोधे साधकः । जन्मान्तरेऽथ राज्येच्छां कुर्वामहमन्यथा ॥२७०॥
 भावं भवस्तज्जवतो भगवान्भक्तदर्शनः । साकल्यं मेऽप्यनीत्येवमभिधाव तिरोबधे ॥२७१॥
 साम्राज्येच्छाः समानेकां तव तत्त्वं तपस्वतः । लम्बस्त्युतिः सिद्धिरा प्रददौ दर्शनं शिवः ॥२७२॥
 प्रतिषेधं तमादिष्टवाञ्छितायैसमर्पणम् । स जगदिर्जयोधिर्न नरेन्द्रस्त्वमवाचत ॥२७३॥
 उपेक्ष्य मोक्षं किं क्षमाभूजोगामिच्छसि भक्तुराजम् । इति जिज्ञासुना भावं दांभुना सेभ्यधीयत ॥२७४॥
- 275 स तं वधाये दांभुं त्वां दुष्टा व्याजतपोधनम् । अभ्यभामिदमग्रा त्वं न स देवो जगद्गुरुः ॥२७५॥
 महात्मनो आर्थाः स्वल्पं फलमन्यत्प्रेतरेऽस्त्ववम् । उदन्ववां वदान्बोदांभुधामिध सं पयोधिने ॥२७६॥
 भव्य वैक्लव्यैकवल्गुलाभविश्वलेतसः । नो वेत्स्वभिजनस्याभिभूमिं मर्मव्यधावहाम् ॥२७७॥
 जगत्परिवृष्टः शौडमीतिलं सफलार्थनम् । कृत्वा दातुं कृतवपुस्ततो भूयोऽभ्यभाषत ॥२७८॥
 मज्जतो राज्यसीकषेण सापुञ्ज्यावाप्रिदूतिकाम् । मराज्जवाञ्छपादस्ते सहां काले करिष्यति ॥२७९॥
- 280 इत्युक्तान्मार्तिने देवे स कृतव्रतपारणः । आगच्छदश्चपादे तमापुञ्ज्यामिमतां भुवम् ॥२८०॥
 ततो विवितवृत्तान्तो मातृगुप्ताभिषेजनात् । निषिध्य सविधावातानमात्मानमनीहृषः ॥२८१॥
 विक्रमादित्यमुत्सिक्तमुच्छेत्तुं वतने मनः । मातृगुप्तं प्रति न नो रोपेणाकृषितं मनः ॥२८२॥
 अभिवैरपि निषिद्धैः किं स्वात्केशासविष्णुभिः । ये तदुन्मूलने शक्ता जिगीषा तेषु शोभते ॥२८३॥
 दान्त्वज्जान्मुदवं हिमन्ति शशिनः कोऽवस्ततोऽसमस्तविर्मोक्षिकरीन्द्रहन्तलने वधाम कोयं नवः ।
 सामर्थ्यमथनाव विषमसर्गैः स्पर्षी विधूयोजना ये तेषु प्रभवन्ति तव जहति व्यक्तं प्रकटा हवः ॥२८४॥
- 285 त्रिगर्तायां भुवं जित्वा स वज्रवध भूपतिः । विक्रमादित्यमभूगोस्कातधर्ममुपागतम् ॥२८५॥
 तस्मिन्नहनि भूमर्षा शोकाग्निःक्षलतामिश्रम् । नास्त्राहि नाशि नास्त्रापि स्थितेवावनतानवन ॥२८६॥
 अन्वेष्टुर्भुवमुदञ्च कश्मीरिभ्यो विनिर्गतम् । भुधाव मातृगुप्तं स वातिदूरे कृतस्थितिम् ॥२८७॥
 कैश्चिर्वासितो अस्त्विन्दवीवैरिति शङ्कितः । वधौ प्रवरसेनोऽथ पार्थे नितपरिच्छदः ॥२८८॥
 कृतार्थं दुःखालीनं ततः पथच्छ तं शनैः । विनवाचनतो राजां राज्यत्यागस्य कारणम् ॥२८९॥
- 290 वधाये तं क्षणं स्थित्वा सं जिघत्सं विहस्य च । वतः स दुकृती राजन्येन भूमिभुजो वधम् ॥२९०॥
 यावन्मूर्ध्नि रवेः पादास्त्रावद्योतयते दिशः । द्योतते नाञ्चया किञ्चिद्वाधैव तपनोपलः ॥२९१॥

२६८. ') मस्त्यु supplied by A₂ in space left by A₁. २६९. ') ') A₂ glosses आदिशे and ईश्वरः. २७१. ') A₂ gloss
 अथवाः. २७२. ') A₂ gloss प्रवरसेनस्य.—') Thus A₁; corr. by later hand into 'रहते', as found also in R. २७३. ') A₂ gloss स्वल्पमादिसा वपु कवन्ति महात्मः.—') A₂ gloss उदन्ववा विवासा.—') Emended : A R G वदन्वो.—') A₂
 gloss शिवः. २७४. ') A₂ gloss पराभवः. २७८. ') A₂ gloss वपुः.—') Thus corr. by A₂ from A₁ स फलार्थवत्.
 २७९. ') Thus A₁; corr. by later hand into सांख्यिकः. २८०. ') A₂ अवच्छादः. २८१. ') स supplied by A₂ in space left
 by A₁.—') A₂ gloss निहर्षः. २८२. ') A₂ gloss क्षेपः.—') A₂ gloss नीचेः. २८३. ') Emended : A निषिद्धः. २८९. ') A₂
 gloss प्रवरसेनः. २९०. ') A₂ gloss नावगुप्तः.—') Thus corr. by later hand from A₁ निषिद्धः.—') A₂ gloss विक्रमादित्यः.
 २९१. ') Thus A₁; corr. by A₂ into द्योतयतेनाञ्चया किं न which reading is found also in G R Edd.—') A₂ gloss
 दुर्धकात्मः.

अथ राजाभ्यधात्केन राजवपकृतं तव । वयस्त्वपचिकीर्षां नमीशमनुशोचसि ॥२९२॥
 मानुषसुस्तेवादीत्कोपास्मितसिताधरः । अस्मानुस्सहते कश्चापकर्तुं बलाधिकः ॥२९३॥
 नयता गण्यतामस्मान्नरत्नेन तेन हि । न मस्मिन् हतं सार्पिर्नाम वा सत्यमूपरे ॥२९४॥
 उपकारं स्मरन्तस्मिन् कृतज्ञत्ववशांश्चदाः । पद्मीमुपकर्तृणां यान्ति निषेधना अपि ॥२९५॥ 295
 निर्वाणमनुनिर्वाति तपनं तपनोपलः । हन्तुमिन्नुमणिः किं च बुध्यन्तमनुभुष्यति ॥२९६॥
 पुण्यां वाराणसीं गत्वा तस्माच्छमस्तुल्यः । इच्छामि सर्वसंन्यासं कर्तुं हिमजनीवितम् ॥२९७॥
 मणिकीपमिवेशं तमन्तरेणान्धकारिताम् । बिभेमि ब्रह्मपुर्वी भोगयोगे कथैव का ॥२९८॥
 इत्यैवित्पानिषेस्तस्य वाणीमाकर्ण्य विस्मितः । धीरः प्रवरसंनोपि व्याजहारोचितं वचः ॥२९९॥
 सत्यं विश्वभरा देवी भूपते रत्नसुरियम् । उत्पत्त्या द्योतते धर्मैः कृतज्ञैर्वा भवाद्दृष्टौ ॥३००॥ 300
 भन्तरत्नतया ध्यायः कोऽप्यस्तस्मान्महीभुजः । इत्थं जडे जगत्येकस्त्वां यथावद्विवेच वः ॥३०१॥
 चिदं खलु खिलीभुताः कृतज्ञत्वस्य वीथयः । धीर त्वयैव न स्वाद्यं संचारो यदि दहयेत् ॥३०२॥
 पाकधेयं भुमस्य मेघ तद्वती प्रागेव नादात्किमु स्वार्थधेयं मयास्य किं न भजते दीनान्स्वबन्धुनवम् ।
 न तो रन्ध्रदुशोस्य भीरुदि न तनुभूः किमेव त्यजेदित्यन्तः पुरुषाधमः कलयति प्रायः कृतोपाक्रियः ॥३०३॥
 अत्युदात्तगुणेष्वेवा कृतगुणैः प्रदीपिता । शतशालीभक्त्येव याचन्मात्राणि सत्किंवा ॥३०४॥
 तत्त्वं गुणवतामप्यस्तत्त्वज्ञैरामिनिन्दितः । परीक्षितो मणिरिव ध्येयं बहुमतः सताम् ॥३०५॥ 305
 तस्मादनुगृहाणामात्मा स्म त्याक्षीर्मेरेन्द्रताम् । मयापि ख्यातिमायायु गुणवत्पक्षपातिता ॥३०६॥
 पूर्वैरेताश्च चरमे मयापि प्रतिपादिताम् । भवान्प्रतिपणविनीं निदधातु पुनर्भुवम् ॥३०७॥
 अग्न्यागौदार्यचर्यस्य भुल्येति नृपतेर्वचः । कृतस्मितो मातृगुप्तः शनैर्वचनमब्रवीत् ॥३०८॥
 दान्यभराण्यन्तरेण वार्यं वक्तुं न पार्थते । का गतिस्तदुपादाने मर्यादोक्तं विना ॥३०९॥
 अतः पश्यमप्यथ किञ्चित्तेव मयोप्यते । अग्न्यागार्जवमप्येतदार्थस्त्वमवधीयते ॥३१०॥ 310
 सर्वः स्मरति सर्वस्य प्रागवस्थाद्यु तावयम् । आत्मैव वेति माहात्म्यं वर्तमाने क्षणे पुनः ॥३११॥
 पूर्वोक्तस्या मदीया ते त्वदीया या च मे यदि । ताभ्यां विमोहितावाचं न विशोऽन्योन्यामाशयम् ॥३१२॥
 राजा भूत्वा कथं मातृक्यतिगृह्णातु संपदः । कथमेकपदे सर्वमौचित्यं परिमाणम् ॥३१३॥
 असाधारणमौदार्यमाहात्म्यं तस्य भूपतेः । भोगमात्रकृते मातृर्किं साधारणतां नयेत् ॥३१४॥
 अपि च स्पृहायुतः स्वां भोगेभ्यो यदि भूपते । प्रियमाणेभिमाने मे केन ते विनिवारिताः ॥३१५॥ 315
 यस्मिन्पुत्रकृतं तेन तद्विना मत्पुत्रक्रियाम् । जीर्णैवापुनाङ्गेषु प्रभवत्येव विषयः ॥३१६॥
 या गतिर्भूजोमुख्य मया तामनुगच्छता । पात्रापात्रविशेषकृत्वव्यतिरेक्या प्रकाश्यताम् ॥३१७॥
 एतावत्येव कर्तव्ये द्योतेस्मिन्कीर्तिशेषनाम् । भोगमात्रपरित्यागादिद्विधां सत्यसंभताम् ॥३१८॥

२९२. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'वायव्यद्वार'. २९४. ') A₂ gloss मेघ हर्षदेवेन. २९५. ') A₂ 'वसीकृतवा'. २९८. ') A₂ gloss विकारादिव. ३०१. ') A₂ gloss हर्षदेवान्. ३०२. ') A₂ gloss वीथीयु.—') एवमेति supplied by A₂ in space left by A₁. ३०७. ') Thus A₁; A₂ 'व्यापि'. ३०९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'वायव्यद्वार'. ३१०. ') This verse has been omitted by A₁ and supplied in margin by A₂; found in R. G. ३१५. ') A₂ gloss ते भोगा हर्षयः. ३१८. ') A₂ gloss विकारादिव.

- इत्युक्त्वा विरते तस्मिन्मगद जगतीपतिः । स्वहीमा न मया स्पृहयास्तस्य जीवति संपदः ॥३१९॥
- 320 अथ वाराणसीं गत्वा कृतकापावसंपदः । सर्वे संन्यस्य हकृती मानुगुप्तेमवधतिः ॥३२०॥
 राजा प्रवरसेनोपि काश्मीरोत्पत्तिमञ्जसा । निजितां मानुगुप्ताय प्राणिगोहृदमिषयः ॥३२१॥
 स इदपतितो लक्ष्मीं शिखामुष्मतिपादयन् । सर्वोधिभ्यः कृती वर्षान्दश प्राणानधारयन् ॥३२२॥
 अन्योन्यं समिभानातान्मन्वोन्वीचित्वशालिनाम् । ब्रह्मणामपि वृक्षान् एव विपद्यगापयः ॥३२३॥
 राजा प्रवरसेनोऽथ नमयन्नवनीपराजम् । अकृष्णलङ्कयाः ककुभो वृक्षस्य यशसो व्यधात् ॥३२४॥
- 325 पीताभिर्लेङ्कितोर्ध्वामुत्कुम्भबोभिरेविवानवन् । तस्य प्रतापः प्रभवन्मुवनानिं प्रसन्नताम् ॥३२५॥
 शुभ्यत्तमालपञ्चाणि शीर्षेणालीदलानि च । तस्तेनार्णवनीराणि चक्रेरिस्त्रीमुखानि च ॥३२६॥
 स गङ्गातिक्लिताङ्गस्य पूर्वचारिनिधेर्म्यधात् । सैन्धेभमदनपत्न्यैः कालिन्दीसंगमभिवम् ॥३२७॥
 रोषस्वपरपद्मोपेः कटकैः स्पृष्टदिकटैः । चकारोत्पाट्य सौराष्ट्रान्तौ राष्ट्रियाटनम् ॥३२८॥
 यशोर्ध्विः पार्श्वेभ्यो हेमरागवद्विभक्तः । वज्रधे भर्मविजयस्यस्य सितिद्यतकोः ॥३२९॥
- 330 कैरिनिर्वासितं पिप्प्ले विक्रमादित्यं न्यधात् । राज्ये प्रतापशीलं स शीलादिस्थापराभिधम् ॥३३०॥
 सिंहासनं स्वचन्दनानां तेनाविदधत् ततः । विक्रमादित्यवसतेरानीतं स्पृष्टे पुरः पुनः ॥३३१॥
 हेतुमुदीर्य विविधानमन्त्रान् पराजयम् । सप्त वारान्सं तत्प्राजं जित्वा मुम्मुनिंमुजम् ॥३३२॥
 भाटर्थाद्याद्यहमे वारे हेतुमाकृन्मानुद्यतम् । धिक्मन्त्रबन्धनां क्षोयमित्यूरे नृपतिः क्षुधा ॥३३३॥
 अवधोर्ध्वं पयुत्सेन वीरेत्युक्त्वा मयोत्सुकः । मध्येसमं ननतास्य सेतुर्कुर्वन्कलपिनम् ॥३३४॥
- 335 नृपं केकां च शिखिनीं दुष्टास्त्रैर्द्विषि नृपः । अभयेन समं प्रादात्तालावधरणोचितम् ॥३३५॥
 वसतोस्य विशो जित्वा नद्युः पैतामहे पुरे । कर्तुं पुरं स्वनामाङ्कं प्रपते स्म मनोरथः ॥३३६॥
 राक्षो सेनं च लक्षं च दिष्मं क्षातुमयैकदा । स वीरो वीरचर्यायां विर्यवौ पार्श्वचार्यमा ॥३३७॥
 गच्छतः श्मनापतेस्तस्य मौलिरज्जामविधितः । बभार ताराप्रकरो रक्षासर्पपविधमम् ॥३३८॥
 अधानन्मृतेतलोकस्पृष्टभीमवद्विभ्रामम् । हमशानमान्ततटिनीं पर्यट्पाससाद सः ॥३३९॥
- 340 ततस्तस्य सरित्पारे मुक्तसरावमयतः । ऊर्ध्वबाहू महद्वृतं मादुरासीन्महौजसः ॥३४०॥
 नृपतिलस्य दृक्पातैर्ज्वलन्निः कपिशिकृतः । उत्काञ्चयोनिः कृताश्लेषः कुलाश्रितिव दियुते ॥३४१॥
 तमव प्रसिद्धान्धेन बोरेणापूरयन्दिशः । अघासं विहस्युच्चैश्चवाच क्षणदाचरः ॥३४२॥
 संत्वज्ज्व विक्रमादित्यं सख्योद्विक्तं च भूदकम् । त्वां च भूपात पर्याप्तं पैर्यमग्नयं दुर्लभम् ॥३४३॥
 वलुधापिपते पाष्ठासिद्धिस्तव विधीयते । सेतुमेतं समुत्पीर्य पार्थमागम्यतां मम ॥३४४॥
- 345 इत्युदीर्य निजं जानुं रक्षः पारायसारयत् । तन्महासरितो वारि सेतुसीमन्तिनं व्यधात् ॥३४५॥
 अङ्गेन रक्षःकावत्स्य ज्ञात्वा सेतुं प्रकल्पितम् । वीरः प्रवरसेनोऽथ विकोशां क्षुरिकां दधे ॥३४६॥

३२१. ¹) A₁ gloss ब्रह्मणां विक्रमादित्यमहद्युवप्रवरसेनानाम्. ३२५. ¹) A₂ gloss जगन्मन्त्रि. ३३३. ¹) A₂ gloss प्रवर-
 सेनः.—) Doubtful emendation: मुनि has been supplied by A₂ in space left by A₁; A₂ has marked a different
 division of the words, जित्वाऽङ्कं मुनिमुजम्, which is also indicated by the interlinear gloss of A₂ प्रतापशीलं; C reads
 मुम्मुनि. For the name मुम्मुनि see iv. 167; v. 516; viii. 2180 (C).—३३५. ¹) A₂ gloss पितृविरुद्धा.—) Thus
 A₁; A₂ तालपत्रचर्यो. ३३८. ¹) Thus A₂; A₁ आङ्क. ३३९. ¹) Thus apparently A₁; A₂ वन.

स तयोक्तस्य तन्मांसं कृतसोपानपद्धतिः । अवरश्च तत्स्वानं क्षुरिकादलं उच्यते ॥३४७॥
 पार्थस्य तं तममुक्त्वा प्रातर्मत्स्यप्रातनम् । दृष्ट्वा पुरं विंधीति बद्धूतं तिरोदधे ॥३४८॥
 देव्या शारिकाद्यैरेन यक्षेणाधिष्ठिते च सः । यमि शारीटके परवत्स्वर्गं वेतालपातिनम् ॥३४९॥
 भक्त्या प्रविष्टो प्राक्तस्मिन्निमीची प्रवरेम्बरम् । जयस्वामी स्वयं पीठे भिरवा बन्धुमुपाविशान् ॥३५०॥
 वेतालावेदिनं तमं जानतो जगतीभुजा । स्वपतेः स जयाकथस्वर्गं नाशा प्रख्यापितोभवत् ॥३५१॥
 नगराप्रतिलोम्याय भक्त्या तस्य विनायकः । प्रत्यकुलः पाकुलतां भीमस्वामी स्वयं यवी ॥३५२॥
 सद्भावध्यादिका देव्यस्तेन श्रीशब्दताडिताः । पञ्च पञ्चजनेन्द्रेण पुरे तस्मिन्निवेशिताः ॥३५३॥
 वितस्तायां स भूपालो बृहत्सेनुमकारयत् । क्वाता ततः प्रमत्सेव तादृशीसेनुकल्पना ॥३५४॥
 श्रीजयेन्द्रविहारस्य बृहद्बुद्धस्य च व्यव्धात् । मानुसः स नरेन्द्रस्य जयेन्द्रो विमिविज्ञानम् ॥३५५॥ 355
 शुभो ज सिंहलादीन्यो हीपान्स सचिवोकोरत् । मोराकनाया मोराकभवनं भुवनजुतम् ॥३५६॥
 षट्शिवदृष्टक्षणि पुरं तत्पथे पुरा । यस्यास्तां वर्धनस्वामी विम्बकर्मा च सीमयोः ॥३५७॥
 दक्षिणस्मिन्नेव पारे वितस्तायाः पुरा किल । निर्मितं तेन नगरं विभक्तैर्युक्तमागणैः ॥३५८॥
 ते तत्राभंलिहाः सौधा यानध्यास्य दृश्यते । वृष्टिक्वथं निदाधाने चैत्रे वोस्तुह्यमं जगत् ॥३५९॥
 तदिना नगरं कुच पवित्राः क्षुत्तभा मुवि । क्षुभगाः सिन्धुसंभेदाः क्रीडावसथवीधिषु ॥३६०॥ 360
 दृष्टः क्रीडावगोम्यव न मन्धेनगरं कवित् । यतः सर्वौकसां तस्मीः संलक्ष्या शुपधादि ॥३६१॥
 वेतस्तं वारि बालम्यैर्वृक्षान्निनशर्करम् । पीप्प्योवेद्वि स्ववेदनापाक्ता ततोम्यव लभ्यते ॥३६२॥
 प्रतिदेवगृहं कोशास्ते तस्मिन्नापिता नृपैः । सहस्रशः शक्यते यैः केतुं भूः सागराम्बरा ॥३६३॥
 पुरे निवसनस्तस्मिन्स्य राजप्रजासृजः । शनैः साक्षाज्यलाभस्य वष्टिः संवत्सरा ययुः ॥३६४॥
 ललाटे भूतमुद्राङ्गे जराभुक्ताः शिरोदहाः । तस्य शंभुभ्रमासङ्गिगङ्गाभ्योविभ्रमं बहुः ॥३६५॥ 365
 अद्याभ्यपदेनेशाननिदेशास्तक्षणायनः । कार्मरारिको जयन्ताख्यो हिजन्मायोजि पार्श्वगः ॥३६६॥
 आन्तोस्यध्वज्य मान्यस्मादेशाभिमनं भवेत् । राजे प्रवरसेनाय लेख एव परदर्यताम् ॥३६७॥
 इत्युक्त्वापितलेखोसावसमर्थः पथः पृथुम् । गन्तुं प्रस्थानलिखोस्मि सद्यस्तेनेत्यगद्यत ॥३६८॥
 क्षात्राय तावत्त्वं स्पृष्टो हिजः कापालिना मया । उक्तेति तेन क्षिमोसावासस्ये दीर्घिकाजले ॥३६९॥
 उन्मीलितेक्ष्णोब्राक्षीत्स्वं स्वदेष्टावधोद्यितम् । तस्युपधार्यने राजो भूत्यान्यपाञ्चलाहतौ ॥३७०॥ 370
 स्वमावेदयितुं नया नीयमाने नृपान्तिकम् । अवयाक्षिमोक्षिपलेखं स ज्ञानकलशे ततः ॥३७१॥
 प्रवरेशं आपयता कस्तं तत्कलशास्तुनः । राज्ञा लेखं वाचयित्वा जयन्तः पापितोन्तिकम् ॥३७२॥
 कृतं कृत्यं महत्त्वं भोगा भुक्ता यवो गतम् । किमन्यत्करणीयं ते पक्षि गच्छ शिवालयम् ॥३७३॥
 ततस्तं वृत्तसंकेतः संतोष्याभिमनार्पणात् । भिरवा तमहमशासादं जगारे विमलं भवः ॥३७४॥
 जनैः स इदृशे गच्छकैलासलितिकां दिशम् । विद्यादे बटवन्धोक्षि द्वितीयतपनोदयम् ॥३७५॥ 375

३४७. ') Thus corr. by A, from A, आल; G 'आल. ३४९. ') Thus corr. by later hand from A, 'द्विस्त्रि-'. A, gloss
 क्षारद्व. ३५१. ') स्व supplied by A, ३५४. ') This corr. by A, from A, वक्ष. ३५९. ') A gloss एषावय, ३६२. ') A, 'वैष्णु'. ३६६. ') Thus corr. by A, from A, 'निष्'.

- अयन्तेनाहुतोदन्तरेणुनावाप्य संपदः । स्वनामाङ्गपहारादिकर्मभिर्मिलाः कृताः ॥३७६॥
 एवं स मुक्तैश्वर्यं मुक्तां मूमिभूतां वरः । अनेनैव शरीरेण मेने भूतपतेः सभाम् ॥३७७॥
 पासादे प्रवरेशस्य सिद्धिलेने समापतेः । स्वर्षद्धारप्रतिमटं हारमंथापि लभ्यते ॥३७८॥
 तस्य रत्नप्रभादिभ्यां जातो राजा युधिष्ठिरः । अपासीचबमासोनाः श्मां वसार्दिशार्तिं समाः ॥३७९॥
 380 सर्वरत्नजयस्कन्दगुणशङ्खाङ्गिनाभिभाः । आसन्निहारपैत्वादिहृत्पैस्तस्मिन् वराः ॥३८०॥
 भवच्छेदाभिषं पार्श्वं स्तुत्यं पैत्वादिसिद्धिभिः । यो अभास्तोस्व वज्रेन्द्रोप्यासीन्मन्त्री अयेन्द्रजः ॥३८१॥
 दिकामिनीमुखोत्कीर्णकीर्तिचम्पनाचित्रकाः । आसन्कुमारसेनायास्तस्यान्वेप्यमन्त्रिणः ॥३८२॥
 पद्मावत्यां सुतस्तस्य नरेन्द्रादित्य इत्यभूत् । लःखणांपरनामा यो नरेन्द्रस्वामिनं व्यधात् ॥३८३॥
 वज्रेन्द्रतनयौ वज्रजनकौ बन्ध मन्त्रिणौ । अभूतां वृकतोदन्तौ राक्षी च विमलप्रभा ॥३८४॥
 385 स विधायाधिकरणं लिखितस्थितये निजम् । थां वयोदशभिर्वर्षैरारोह महाभुजः ॥३८५॥
 तस्याभुजो धरणिमृगणादित्यस्ततोभवत् । तुच्छीनापरनामानं यं जनाः प्रादुरञ्जसा ॥३८६॥
 जगद्विलक्षणं बन्धुशकुमुदाङ्गितं शिरः । अपूर्वशर्वरीशान्तर्लानभाभुजिषं हरे ॥३८७॥
 रिपुकण्ठादपीष्पासीयस्य धाराधरः पतन् । तद्वपुनेत्रकुण्डैस्तु जलाधिक्यमधार्थत् ॥३८८॥
 अपूर्वो बल्यतापामिः प्रविष्टोर्वी हिवां न्यधात् । मारीनेत्रेषु मीरोर्मन्मन्दिरेषु तृणाङ्कुरान् ॥३८९॥
 390 यस्य पाणिप्रणयितां कृपाणे समुपायते । कबन्धेभ्यः परो नृपं न व्यपन्न हिबद्धते ॥३९०॥
 तस्याप्यपोग्रमाहात्म्या देवी दिव्याकृतेः मिया । विष्णुशक्तिः क्षितिं प्राप्ता रणारम्भाभिधामवत् ॥३९१॥
 स हि जन्मान्तरे पूर्वं धूतकारोभवत्किल । कदापि प्राप निर्गदे सर्वस्य कितवैजितः ॥३९२॥
 देहत्यागोद्यतोप्यासीत्याप्यं किंचिद्विचिन्तयन् । न पर्यन्तेषुपेक्षन्ते कितवाः स्वार्थसाधनम् ॥३९३॥
 अवलम्बदर्शनां विन्ध्ये देवीं भ्रमरवाशिनीम् । इदुमैष्वहराकाङ्क्षी निर्व्यपेक्षः स्वजीविते ॥३९४॥
 395 भ्रमरैः शकुपुष्पाभैः खण्डमानस्य देहिनः । तदास्पदं हि विशतो दुर्लङ्घ्या पञ्चजोनीम् ॥३९५॥
 स वयश्शकुपुष्पाणां धीमांस्तेषां प्रतिक्रियाद् । देहेवह्यपरित्याज्ये मन्वानोभूदुष्कराम् ॥३९६॥
 प्रागवोचमेणा देहं ततो महिषचर्मणा । तेन छादयता दत्तो मृलेपोष सगोमयः ॥३९७॥
 अथ भानुकरोष्णुष्कमृलेपाधेजिताङ्गकः । स लोट इव संचारी प्रतस्ये कूरविधयः ॥३९८॥
 सरलां सरणिं त्यक्त्वा जीवितस्पृहया समम् । गुहा तेन ततः सान्द्रतमोभीमा व्यग्राग्रत ॥३९९॥
 400 अयोदशतिष्ठन्मर्मभ्यो घोरा भ्रमरमण्डलाः । पक्षशब्दैः सुतिं प्रणतो मृत्युमूर्धैरैरिव ॥४००॥
 ते तमुष्णुष्कमृलेपरेणुमणितलोचनाः । सहसा नाक्रमन्ते स्म महरन्तोपि बाधितुम् ॥४०१॥
 रेणुमर्मैश्चित्तदृष्टाले न्यवर्तन्त वटपदाः । तेखण्डयन्सु मृलेषु व्यपतन्वे नवा नवाः ॥४०२॥
 शैः खण्डमानमुष्णैर्मजतो योजनचवीम् । क्रमान्मृत्कवचं तस्य पथि संक्षयमाययौ ॥४०३॥
 ततो मुहुः महरतां तेषां महिषचर्मणि । घोरवटवटायोषः पादुरासीज्वरकरः ॥४०४॥

३७७. १) Thus A₁; A₂ स्वच्छा. ३७८. १) A₂ चिह्नं. ३७९. १) Thus corr. by A₂ from A₁, चतुर्विधं. ३८९. १) A₂ gloss मीरो. ३८९. १) A₂ म × लना. ३९०. १) A₂ indicates a *varia lectio* in the marginal note अन्धान् कबन्धेभ्यः परं नृपं न व्यपन्न विषद्वते; over the last word the gloss कवचं by the same hand.

अनुर्थयोगनस्वार्थमतिक्रम्य विवेद सः । रणस्फारीरिफांस्तानयोवर्गमिपातिवः ॥४०६॥
 धार्यस्ततोविशेनेन खण्ड्यामानेन वदपदैः । स ह्यस्त्ववर्गमावोधि विर्धं कैवेयं यो पुनः ॥४०७॥
 गन्धूतिमावमासने देवीधामनि धैर्यवान् । पुण्यकार्त्तमां मधुपान्धावति स्म स भीरवीः ॥४०७॥
 अथ स्यात्स्थितोपाङ्गो लूनमांसः पञ्चक्रिभिः । कराभ्यामशिणी रत्नदेव्याद्यतनमासहन् ॥४०८॥
 प्रशान्ते भृङ्गसंपाने पकास्रमवलोकयन् । स देव्याः पादबोरये पपातोद्भान्तजीवितः ॥४०९॥
 स्वोकावशेषप्राणं तं देव्याश्वासयितुं ततः । अमिरामं वपुः कृत्वा स्वपङ्क्तिषु पाणिना ॥४१०॥
 दिग्धेन पाणित्पक्षेन तेन वीजवर्षिणा । स क्षिप्रसाहितस्वात्म्ये दिभ्यु विक्षेप वधुवी ॥४११॥
 मयिष्ठमावः प्रैक्षिष्ठ सिंहाविष्टरसीति वाम् । बोरकांरां स तां देवीं तदाश्रसीव तां पुनः ॥४१२॥
 दवर्शं पुनरुद्यानलतावासे विलासिनीम् । स्थितां पुष्करिणीतीरे हवामां पुष्करलोचनम् ॥४१३॥
 गृहीतहारमुक्तायीं वक्रां धीमत्सनाञ्जलिम् । महार्हैः कान्तिकुसुमैर्वैषण्येनापिताङ्गकाम् ॥४१४॥
 पावकाहारिणी पादौ दधतीं कृष्णधारिणी । स्तनच्छन्नमुखं ह्रदु तपस्वनाविवाग्वधम् ॥४१५॥
 भास्वद्विधाधारां कृष्णकेर्षीं सितकरानवाम् । हरिमर्थां शिवाकारां सर्वदेवमयीमिव ॥४१६॥
 तां विभाभ्यामवधाङ्गर्त्तं निर्भेने यौवमोजिताम् । निग्येधारितशामेव स कामेन विधेयताम् ॥४१७॥
 दधती कृपमाधुर्यपुरच्छन्नामधृष्यताम् । अप्सराः प्रत्यभासस्व सा हि चित्ते न देवता ॥४१८॥
 कृपामुबुरवाहीनं व्यधितोसि चिरं पथि । मुहुः सोम्य सप्ताधस्व प्रार्थ्यतामुचितो वरः ॥४१९॥
 स तां वभाषे शान्तो मे अवत्या दर्शनाच्छ्रमः । अदेवी किं नु भवती वरं शतं कथं क्षमा ॥४२०॥
 देवी अगाहं तं भद्रं कोयं ते मनसि ध्रुमः । देवी वा स्यामदेवी वा वरीतुं स्वां नु शीकुपाम् ॥४२१॥
 इति लोभीहृलप्रमोदी कारयित्वा प्रतिभवम् । दूरमुत्कान्तरमर्यादः संघमं तामयाचत ॥ ४२२॥
 नमभ्यधात्वा दुर्बुद्धे कोवं तेनुचितो विधिः । प्रार्थयस्वेतरयस्मात्साहं भ्रमरवासिनी ॥४२३॥
 देवीं तां जानतोप्यस्य नाभूद्वदितं मनः । निरुद्धा वासनाः केन जन्मान्तरनिबन्धनाः ॥४२४॥
 स तामुवाच सत्यां वेदेति स्वां गिरमिच्छसि । प्रमाणीकुद महागीमहमन्यव कामये ॥४२५॥
 पुर्वमेव हि जन्नुनां योधिवासो निलीयते । तिलानामिव तेषां स पर्यन्तेषि न धीर्यते ॥४२६॥
 देवी वा अथ कान्ता वा भीमा वा शोभनापि वा । यादृशीं पूर्वमश्रासं तादृश्येवावभासि मे ॥४२७॥
 तमित्थं कथयन्तं सा ह्यात्वा निचलनिधयम् । एवं जन्मान्तरे भावीत्यभ्यधावतुरोवतः ॥४२८॥
 छत्सहन्ते हि संस्पृष्टं न दिव्यां मर्त्यधमिणः । तद्वच्छ कूरतंकल्पेत्युक्ता सान्त्वयेधे ततः ॥४२९॥
 जन्मन्यजन्मा भूयासं तथा देव्येति चिन्तयन् । प्रयागवदशालामादृशसीत्स वपुस्ततः ॥४३०॥
 लोभायत रणादिस्थौ रणारम्भा व सा भुवि । मर्त्यभावेपि वा नैव जहौ जन्मान्तरस्मृतिम् ॥४३१॥
 रसितेनामिषस्योल्लासः सज्जोभिधपूजने । तां तरङ्गान्तरालेभे रत्नराजिमिषोज्ज्वलाम् ॥४३२॥

४०६. ') A, विध. ४१२. ') Thus A₁; A, G पुनः; R and Edd. read पुनः. ४१४. ') Thus A₁; altered by A₂ to 'कुतापान्धुः'. A₂ reads in margin गृहीतहारमुक्तायीं वक्रावीनस्वनाञ्जलिम्, with gloss कुता एवापी. G and R follow A₁. ४१०. ') A, व्रित्तं & after निम्नै. ४१६. ') This division of the words is indicated by A₁. ४१९. ') Thus corr. by later hand from A₁ सर्व; सर्व also in G and R. ४२९. ') A, देव्यो.

- आ भाल्याद्यस्तद्विष्योक्तिं तामलंकृतवीचयान् । दिव्याही पृथिवीशेभ्यो नम्रैर्भ्योपि ददौ नृपः ॥४३३॥
 रणादित्यनृपमास्वे वृत्त्यावाते तथैव तम् । मत्वाक्यानेष्टुमाचक्यौ सैव तद्वर्णनं वरम् ॥४३४॥
 435 तदर्थमेव कथितस्त्वोत्पत्तिं तां ततः पिता । हुवं कुलूतभूर्भुतुः छद्मः प्राणिगृह्णान् ॥४३५॥
 मरुतो विप्रकूटं तं देशं गत्वा व्यधत्त ताम् । परिणीत रणादित्यः भुजान्तस्वाधिदेवताम् ॥४३६॥
 मर्यत्संस्पर्शभीरुः सा महादेवी भवन्त्वपि । तं मावया मोहयन्ती न पत्युर्हं कराचन ॥४३७॥
 व्यधान्मावामयीं राजस्तल्पे स्वसदुशीं स्निग्धम् । स्वयं सा भ्रमरीरूपा निर्मगाम बहिर्निशि ॥४३८॥
 स नासा स्वस्य देव्याश्च कृत्वा छरगृह्णन् । माहेश्वरः शैललिङ्गे कारयामास काशभिः ॥४३९॥
 440 यः प्रतिष्ठापयत्क्षेत्रे सज्जे तसिद्धिर्भीदैवम् । देशान्तरायतः कथिष्वयामास देवविन् ॥४४०॥
 स वृद्धपथ्यः श्वाचक्षुर्नोषठितलिङ्गयोः । अष्टमखण्डैः समण्डकैर्भावे गर्भमावृतम् ॥४४१॥
 किंकर्तव्यतया मूर्धं प्रतिष्ठापिष्यद्वलम् । दिव्यदृष्टिः स्वयं देवी ततो राजानमब्रवीत् ॥४४२॥
 राजगिरिच्छतोद्भावे पीरोहिवं पुरा भवम् । स्वमर्चदेवमादत्तं पूजाभाण्डास्त्रजापतिः ॥४४३॥
 तां विष्णोः प्रतिमां पीक्ष्य पूजितां तेन पूजितः । नृप्यामिव तदा मेने शक्तिरूपां विना शिवम् ॥४४४॥
 445 निमग्नितैर्हं किंतामि रत्नान्यथ छराद्धरैः । पिण्डीकृत्य स्वयं वक्ति लिङ्गं भुवनवन्धितम् ॥४४५॥
 तां विष्णुप्रतिमां तथ लिङ्गमीशानपूजितम् । स्वयं प्रजासृजः पूज्यं कालिदास रावणः ॥४४६॥
 तेनाप्यभ्यर्च्यमानं तद्धङ्गुणायामभवाधिरम् । देवद्वयं राजजान्ते नीलमासीध कार्दरैः ॥४४७॥
 विरक्तया ते कथयो मुग्धा शिवनगीकृतः । शान्तीस्त्वस्याः शनैर्देवी न्यबुद्धस्तमानसे ॥४४८॥
 प्रागेव सरस्तस्मात्कुशतैः शिल्पिभिर्मवा । नाबुद्धतौ पातरथ प्राप्ते ब्रह्मस्यलंकायम् ॥४४९॥
 450 तयोः प्रतिष्ठा क्रियतामिच्छुक्ता पृथिवीभुजम् । देवी प्रयाता भुजान्तं सिद्धान्तस्मार लेखरात् ॥४५०॥
 ते' ध्यातमावाः संयामा देव्यादेशेन पापसः । उद्धृत्य नृपतेर्प्राप्तिं देवी हरिहरौ न्यधुः ॥४५१॥
 विज्यैः प्रसूतैः संवीतौ हरनारायणौ जनः । पातर्नृपगृहे रट्ना परं विस्मयमायवी ॥४५२॥
 सज्जे प्रतिष्ठातमेध माहेश्वरतया नृपः । रणेभ्यश्च प्रतिष्ठायां पूजैः वापस्तमुद्यतः ॥४५३॥
 रणारम्भानुभावेन तावदेवाजुतावहः । स्वयं पीठे रणस्वामी भिन्वा वन्द्यमुपाविशत् ॥४५४॥
 455 कर्तुं प्रभावजिज्ञासां राक्षसां दत्तधनस्ततः । स स्वयंभूः स्वयं भक्तांस्तान्मान्यामानदाययत् ॥४५५॥
 कुम्भदास्तया ह्यक्षः सिद्धो ब्रह्माभिधो वसन् । परिहाय तयोर्विद्या प्रतिष्ठाकर्म कारितः ॥४५६॥
 स वृत्तप्रत्यभिज्ञः सन्प्रतिष्ठाप्य रणेभ्यश्च । व्योम्ना वज्रजलस्वामिप्रतिष्ठां गृध्रमारधे ॥४५७॥
 जनास्त्वलक्षयन्त्यस्य स्वयं पीठमवातरत् । इति कोशमपि इदि प्रभावोपाधि वर्धते ॥४५८॥
 सा ब्रह्मप्रतिमं सिद्धं देवी ब्रह्मविदां वरम् । अकारयत्तमुद्दिश्य परार्धे' ब्रह्ममण्डपम् ॥४५९॥
 460 रणारम्भास्वामिदेवीं दंपतिभ्यां व्यधीकृत । मठः पाशुपतामां च ताम्भ्यं प्रसूज्यमूर्धनि' ॥४६०॥

४४०. ') A, gloss धिपतिजुहवन्. ४४१. ') Thus A₂; A, 'वस ४४१. ') Thus corr. by later hand from A 'वाच. पापस.—') Thus A₂; A, 'व्यधुः. ४४३. ') Thus A₂; A, 'लिङ्गे. ४४५. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'वत् ४४५. ') Thus A₂; A, 'भक्तैस्तां. ४४६. ') A₂ gloss हरिहरयोः. ४४६. ') Thus A₂; A, 'प्रवयो. ४४९. ') Thus corr. by hand from A₁ 'स.—') Thus corr. by A₂ from A, 'वरायम्.—') Thus A₂; A, 'सत्तनय. ४५०. ') A₂ gloss प्रसूज्य कारिकागिरी.

अरोग्यशाला निरघातुल्लासत्वाय रोगिणाम् । तेन सेनामुखीदेवीमयद्यान्यै च कारिता ॥४६१॥
 क्वापि रणपुरस्वामिसंज्ञया सर्वतो वतम् । च सिंहरोत्सिकाग्रामे मार्तण्डं वल्यपादवत् ॥४६२॥
 अमृतमभया तस्य राज्ञः पश्याम्यथा कृतः । दक्षिणस्त्रिजनेशस्य पादं हेमामृतेश्वरः ॥४६३॥
 मेघबाह्वनभूमर्ष्यया मित्राकृतया कृते । विहारेपि तथा कुङ्किम्यं साधु निवेशितम् ॥४६४॥
 राज्ञे देव्यनुरक्ताय सानुकोशाय सैकदा । पानाकसिद्धिं मन्त्रं यद्वै हाटकेश्वरम् ॥४६५॥ 465
 मा भून्मोघास्य मत्यागिरिति मत्वा तवार्पितम् । असाधयस्त तं प्राप्य वशान्तं वत्सराग्न्यद्वयम् ॥४६६॥
 कृत्वाष्टिकापथे कष्टं तपो नन्दिशिलां यतः । भूरिभिर्वस्त्रैर्मन्त्रसिद्धेः प्रणयितां वयौ ॥४६७॥
 स्वदेशे सिद्धिर्निषेध जायामञ्जुरविधयः । चन्द्रभागागलं भित्त्वा नमुनेः वाचिशुद्धितम् ॥४६८॥
 विलपावृततां याने विवसान्येकविंशतिम् । प्रविश्य यौरान्यामिन्ये दैत्यवीभोगमोषिताम् ॥४६९॥
 एवं स भूपतिभुक्तां भुयं वपंशतत्रयम् । निर्वाणह्नाप्यनिर्मुक्तिं पातालैश्वर्यमासदन् ॥४७०॥ 470
 सानुपे नृपतौ याने दैत्यदयितान्तिकम् । देवी सा जैष्ठ्यवी शक्तिः श्वेतद्वीपमगाहत ॥४७१॥
 राजवंशेष्वनेकेषु राजावंशहाये परम् । हवीरेवाव निर्ध्वं प्रजावास्तस्यमागतम् ॥४७२॥
 रणादित्यस्य गोमन्दवंशे रामस्य राधेवं । लोकान्तरद्वयत्वापि यथैरंशमुजः प्रजाः ॥४७३॥
 विक्रमाक्रान्तविधस्य विक्रमेश्वरकृच्छतः । तस्यासीद्विक्रमादित्यस्त्रिविक्रमपराक्रमः ॥४७४॥
 राजा ब्रह्मगन्तुनाभ्यां सचिवाभ्यां समं महीम् । सोपासीहासवस्त्रो हावस्यादिंशतिं समाः ॥४७५॥ 475
 चक्रे ब्रह्ममठं ब्रह्मा गन्तुनो लुप्तदुष्कृतः । रक्षावल्यासवया वध्या विहारं निरमापवत् ॥४७६॥
 राजानन्तरजस्यस्य राजाभूतदनन्तरम् । नापितारानिभूपालो बालादित्यो बलोजितः ॥४७७॥
 लवणार्णवपानेन तथोत्कर्षमिषोद्धरन् । दत्यतापो रिपुस्त्रीणां सनेषाम्भोमज्जमुक्षम् ॥४७८॥
 आसन्धैरिमनोगाधकोपदण्डा इवाहताः । यस्याद्यापि जयस्तस्याः सन्ति ते पुर्वकारिणौ ॥४७९॥
 प्रभावाङ्केन वज्रान्ताञ्जित्वा येन व्यधीयत । कारसीरिकनिषासाय कालम्याक्यो जनाभवः ॥४८०॥ 480
 कश्मरिषु धनोदममयहारं हिज्जन्मनाम् । राजा मङ्गलराज्ये यो भेडारक्षमकारयत् ॥४८१॥
 विशां विपाटितारिष्टमरिष्टोत्सादनें व्यधात् । वसुधा वत्स बिम्बोष्ठी बिम्बा बिम्बेश्वरं हरम् ॥४८२॥
 भ्रातरो मन्त्रिणस्तस्य वयो मजसुरीकसोः । सेतोथ कारकां आसन्स्त्रुशानुप्रमालवाः ॥४८३॥
 बभूव तस्य भूर्भुवनाञ्जितविधमा । तनयानङ्गलेखाक्या भृङ्गारोवपिकीमुदी ॥४८४॥
 नो वीक्ष्य लक्षणोपेतां मृगाक्षीं पितुरन्तिके । अमोघपत्यवो व्यक्तं व्याजहारेति दैवचित् ॥४८५॥ 485
 भविता तत्र आमाता जगतीभोगभाजनम् । स्वदन्तमेघ साकाज्यं गोमन्दान्धवज्रजम्भनाम् ॥४८६॥
 क्षतासंतापसाकाज्यमनिच्छन्नं पार्थिवः । दैवं पुरुषकारेण जेतुमासीत्कृतोद्यमः ॥४८७॥

४६१. ¹) Thus A; R G संज्ञास्य; Edd. वसन्त. ४६१. ¹) Thus A₂; A₁ ततो. ४६२. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ नाम्. ४६२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ मृगाक्षी.—²) Thus A₂; A₁ लक्ष्म्य. ४६३. ¹) A₁ gloss वंश.—²) A₂ gloss वयोः रामरपाविष्करी. ४६४. ¹) Emended; A R G मञ्जुरा. ४६५. ¹) The words from कालम्याक्यो to कारका in verse 483 have been supplied by A₁ at a later date and in a smaller handwriting, partly in space left for this purpose, partly in margin. ४६६. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ जेडा. ४६६. ¹) A₂ gloss रहोसने. ४६६. ¹) See note to verse 480 above.

- भराजाम्बाधिने दत्ता नेव साकाज्यधारिणी । मत्सेवि ग्रही कम्पां न कलौचन भूभुजे ॥४८८॥
 हेतुं स क्यतामार्गं कृत्वा जानातं वृषः । अथाप्यासकावर्षं चक्रे दुर्लभवर्धनम् ॥४८९॥
- 490 मातुः कार्कोटनगिन सुधातायाः सतीभुवा । राज्यादेव वि संजातो राजा नाशाय तेन संः ॥४९०॥
 विधिन्वते वि श्रमन्वा घनेवाचोयन्मापरात् । विगीचयेव तथैव विदधाति विधिः मुमम् ॥४९१॥
 मात्सर्वेण जहद्गोपिचतुष्टो भूमभवे योग्यतां ज्ञात्वा स्वां विदधातिवर्धनं दिनपतिर्होत्रः । यद्यान्मुमुक्षुः ।
 हैव मेसि न वः शिखी तु परतो नामास्तु तत्संभवाः स्तुर्हीया अपि बहरोन जगत्सिग्मांभुविस्मारकाः ॥४९२॥
 पिवा भाग्यानुवाग्निन्वा येष्टमानो नयोचितम् । अभूत्सर्वस्व चमुष्यः स तु दुर्लभवर्धनः ॥४९३॥
 यद्यवा योतमानं तं प्रज्ञादित्य इति यद्याम् । कौवीरभाग्यस्वायं च शनकैः अभुरोनयत् ॥४९४॥
- 495 पिगोः प्रेक्षस्तयोहृतां तादृश्यादिवदेन च । राजपुत्री यथावपु पणयासास तैव तम् ॥४९५॥
 स्मैरिणीसंजो भोगा युषानेपि पितुर्गृहम् । पत्युर्मुहुत्सामित्वत्वाः किं नामूचीलविग्रहम् ॥४९६॥
 सा विस्वर्षनाभ्यासाच्यकैर्विद्यता मनः । अनङ्गलेखा लङ्गेन संयामुज्यत मन्त्रिणा ॥४९७॥
 जङ्गमेतुखाभासतद्विभीतीति संभवा । धाष्ट्यं दिनादिनं यान्ती ततस्तन्मयतां वयी ॥४९८॥
 स मन्त्री दानमानाभ्यां यशीकृतपटिच्छहः । अन्तःपुरे यथाकार्यं विजहार तया सह ॥४९९॥
- 500 उपलेभे च शनकैस्तत्वास्तं श्रीलविग्रहम् । विरागतिर्हृद्यश्रिर्धोमादुर्लभवर्धनः ॥५००॥
 सखीमभवे हः स्मेरा विवर्णा अर्गृहर्षणे । अकाण्ड एव गोत्याव पदवन्ती तस्मिन् पचः ॥५०१॥
 पत्युः कोपे कृतायवा भूनेवाचिनुकाञ्चनैः । तदमिषं भाषमाणे तस्मिन् स्वस्तलोचना ॥५०२॥
 तत्तुल्यगुणनिर्विण्णा तद्विपक्षस्तुती दत्ता । रिदसां तस्य संतप्य सखीमिर्वरसंयया ॥५०३॥
 तमुष्येव भुषकण्ठी तदाज्ञेयेवराङ्गका । तत्संजोये स्वकार्क्ष्या तत्तले व्याजनिशितां ॥५०४॥
- 505 अवेदि माययो भोपित्वेयिकीतयेतया । निवेदयन्ती हीः श्रीष्वापिशाचावेद्यैकृतम् ॥५०५॥ कुलकम् ॥
 निगूढवदारीराज्यविन्ताकृशावपुस्ततः । भुक्तान्तमविशज्जातु निशि दुर्लभवर्धनः ॥५०६॥
 सोपद्वस्तुरतक्लान्तिष्ठतमस्वापनिःसहाम् । दुर्जोरभूर्गुरङ्गे तु वस्तुमामिष वक्षाम् ॥५०७॥
 आक्षिपरातितापेयैः कल्पयन्निः कुषाकुटी । निवेदयन्ती तत्कालमेव निर्वहणं रतेः ॥५०८॥
 अग्न्यस्यापि क्षुधो हेतुं पुनरप्यक्षमायवाम् । तां तयावस्थितां वीक्ष्य स वज्रजाल मन्वुना ॥५०९॥
- 510 मग्निहीर्षुः स रेषिण विमर्द्येन विचारितः । गदत्वेव गदत्वेव निवृत्तं स्वममन्वत ॥५१०॥
 ततस्तयाविधः शुभ्रवत्कोपावेद्यसागरः । विचारयेतवा तस्य बलाच्यममनीयत ॥५११॥
 नमस्तस्मै ततः कोन्पो गण्यते यक्षिनां धुरि । जीर्वन्ते येन रवीना ईर्ष्याविषविभूषिकाः ॥५१२॥
 सेरिन्नवदहो कष्टावेद्यारागानुमा इमाः । विचारयन्वाः सिप्यन्ते क्षिप्रं यामिरयो नराः ॥५१३॥

४८८. ') A, gloss अणुल्लङ्घनीयवाय दत्ता. ४८९. ') कृत्वा याग supplied by A, in space left by A, ४९०. ') Thus corr. by A, from A, सतीभुवा.—') Thus corr. by A, from A, सा. ४९१. ') Emended; A R G चरन्म.—') Thus A, A, स.—') A, gloss हेतु इत्यर्थः. ४९२. ') A, gloss जगत्सिग्मांभुवि. ४९३. ') Emended; A संयामु. ४९४. ') A, सन्म. ४९५. ') The text from मातुर्गृहवर्धनः to the end of verse 607 below has been supplied by A, partly in space left by A, partly in margin. ४९६. ') Emended with Edd.; A निग्रहा. ४९७. ') A, दुर्जोर, with v. l. as above.—') See note to verse 500 above. ४९८. ') Thus corr. by A, from A, कन्ती. ४९९. ') Thus corrected by A, from A, कष्टः श्रेष्ठः.

खीति नामेन्द्रिबार्थोयमिन्द्रियार्था यथा परे । तथैव सर्वसामान्या वक्षिणामत्र काः कुपः ॥६१४॥
 निसर्गतस्तदा गारीः को निबन्धयितुं शमः । निबन्धनेन किं वा स्वाद्यस्त्वतो स्मरणोचितम् ॥६१५॥ 515
 यः मुनेरिष संवर्षे एकाधमिनिविष्टयोः । रायिणोर्द्वि मानः स कोचमानस्ततः परः ॥६१६॥
 ममकारो मृगाक्षीषु क इवायं सचेतसाम् । स्वदेहेनुपपन्नोपि यः सोम्यव कथं मतः ॥६१७॥
 उद्देगोत्पादनादेवा मध्या चेत्थितिभाति मे । रायस्ताद्विस्मृतः कस्मान्मूलमुद्देगश्चाखिनः ॥६१८॥
 सप्तपातालनिक्षिप्तमूत्रो रायमहीरुहः । मूमिभूतमनुत्पाद्य देवमुन्मूल्यते कथम् ॥६१९॥
 हेयो नामैव दुर्धर्यो जितो येन विवेकिना । क्षणाधैवैव रायस्य तेन नामापि नाशितम् ॥६२०॥ 520
 वीर्यैतद्विषया दृष्ट्या रायिणां बाध्यमौषधम् । ईर्ष्या जेवा ततो रायः स्वयमाद्याः पलायते ॥६२१॥
 इति ध्यात्वातिस्वर्गान्खड्गदुर्य्याभुकपहवे । यद्योपि न इतो बरुषं स्मर्तव्यं तत्तत्वेत्यसौ ॥६२२॥
 जनैरतस्त्वमणेष्ट वाते दुर्लभवर्धने । त्यक्तविद्रः स जम्बी लङ्गुलु वर्णानवाचयत् ॥६२३॥
 शास्त्रिण्यात्मानदस्यास्य खड्गः स मनसा तदा । विसस्मारायङ्गुलिस्तां दधौ तु प्रत्युपकियाम् ॥६२४॥
 तस्योपकर्तुं दधितं प्रतिकारमिच्छोचिन्ताविशद्य तु मनः स्मरवाणपक्षिः ।
 दृग्गोचरे परिचयप्रणयं प्रपेदे निर्मिद्वता न तु कदाचन राजपुत्री ॥६२५॥ 525
 भूत्वा सप्तविंशतिमब्दास्त चतुर्मिमांसैर्वन्ध्या मूर्धनि रत्नं नृपतीनाम् ।
 तस्मिन्काले लोकमवापोऽञ्जलकृत्यो बालादित्यो बालशशाङ्काङ्कितमौलेः ॥६२६॥
 पूर्वं विपन्नतनयेभिजनस्य शोषे गोनन्दसंततिरजावत तर्षं शान्ते ।
 प्रादग्निमुमनलिनाथ हठमविष्टतोयौघपाटितविसा यत्तिवीर रीना ॥६२७॥
 अथ शिथिलितमुख्यानात्स्वैमत्पवित्रः कनकचटविनुक्तैः पावनं तीक्ष्णतोषैः ।
 कथमपि सं कृतज्ञो राजजामातुलवैर्ध्वषित विधिबहिष्टं मूर्ध्नि राज्याभियेकम् ॥६२८॥
 कार्कोटप्रभवः प्रभुः स मुकुटप्रत्युतमुक्ताकणघोतभेणिकणाङ्कुराङ्कितबृहद्वाहर्महीनुहहन् ।
 शातिप्रीतिसतोषशेषफणभृत्संकुल दृक्पल्लवग्यासावर्जकहाटकाम्पटलजम्भामशोभोमवन् ॥६२९॥
 अथ विनलिता गोनन्दोर्ध्वामुजोभिजनाबुधैरतिभुविनि भूः कार्कोटहिः कुले व्यपिण स्थितम् ।
 विरपरिधितास्त्वर्गभोषाध्वनः पतनं भिता विभुवनपुरोः शोभोर्मीलाविबामरविन्नगा ॥६३०॥ 530
 १० ॥ ५३६ ॥ आदिनः ५३ ॥ अं १०६९॥
 इति श्रीकाश्यमीरिकमहामात्यश्रीचणकप्रभुसूतोः कण्वस्य कृतो राजतरङ्गिण्यां तृतीयस्तरङ्गः ॥¹

५१६. ¹) A, gloss विरिषः. ५२२. ¹) Thus corr. by A, from A, 'अञ्जलकृत्य'. ५२३. ¹) जम्बी स supplied by A, in space left by A, ५२४. ¹) तथा वि supplied by A, in space left by A, ५२६. ¹) Thus A, altered by A, to कवाधि.—
¹) A, gloss कवाधिबर्धः. ५२७. ¹) A, gloss तस्मिन्. ५२८. ¹) A, gloss खड्गः. ५२९. ¹) Thus corr. by A, from A, कर्कोट. Colophon. ¹) A, adds here लिखितशेष मया राजानकराजकण्वेन.

॥ चतुर्थस्तरङ्गः ॥

- रहीतश्चतिरेकमश्रितवयावेहेन मिथीभवन्निष्पत्सूहमिह व्यपोहतु वपुः स्थाणोरभद्राणि वः ।
 वेण्या भोगिवधूशरीरकुटिलहयामखिषा वेष्टिता जूटाहेरपि यत्र भाति हयितामूर्त्येव पृक्ता तनुः ॥१॥
 स महीं राजकन्यां च भामवानेकतः कुलात् । रत्नानां च सुतानां च राजाभूश्रानं शनैः ॥२॥
 पतिनोपितदौःशील्या नुल्यसौभाग्यगौरवा । अनङ्गभवनं चक्रे विहारं नृपतिमया ॥३॥
 शिमुदेवायुषोल्पस्यैवशोक्तं विविन्तयन् । राज्ञः क्षतो मल्हणाख्यो मल्हणस्वामिनं व्यधात् ॥४॥
 ५ पारेविशोककोटादौ पदप्रतिपत्तिना । अरीयत द्विजेन्द्रेभ्यश्चन्द्रप्रामः क्षमाभुजा ॥५॥
 श्रीनगयीं प्रतिष्ठाय दुर्लभस्वामिनं हरिम् । पद्विंशता स वर्षाणां श्मावृषास्तमुपाययौ ॥६॥
 अनङ्गदेव्यां संभूतस्तस्य दुर्लभकः क्षतः । शशास वासवसमस्तनो बद्धमर्मा कृती ॥७॥
 मालामहस्य यो माया दौहित्रस्तनवीकृतः । प्रतापादिस्थ इत्याख्यां तत्कुलानुगुणं दधे ॥८॥
 औडेनैडबिडालामभिया वन्मन्त्रिणा कृताः । अमहारा हनुमता पुण्यानुमतसंपदा ॥९॥
 १० प्रतापतापितारातिः प्रतापपुरंपत्तनम् । मयवन्नगरस्पर्धि दीर्घबाह्वर्धन सः ॥१०॥
 नामादिगुणराधातत्तत्क्रयिकसंकुले । नोणामिषोवन्नस्य देशे रौहीतको वणिक् ॥११॥
 रौहीतदेशे जानानां निवेशार्थं द्विजन्मनाम् । महागुणो नोणमठं पुण्यज्येष्ठं चकार सः ॥१२॥
 स जातु राजभवनं राज्ञा मीत्या निमन्त्रितः । अधितोभवदेकाहमुपचरितुं पौचनैः ॥१३॥
 प्रातः सुखासिकां प्रेम्णा पृष्टोय वृधिबीभुजा । शीर्षव्यधामकथयत्यजातं दीपकज्जलैः ॥१४॥
 १५ ततः क्रमेण नृपतिस्तेन जातु कृतार्थमः । वसंस्तदास्पदेद्राक्षीत्सपायां मणिदीपकान् ॥१५॥
 बिलासित्वेन लक्ष्म्या च तावृद्या तस्य विस्मितः । अथ द्वित्राण्यहान्यासीत्तत्रैव स कृताह्णः ॥१६॥
 एकदा तेन तत्कान्ता व्यलेकिं ललिताकृतिः । श्रीनरेन्द्रप्रभां नाम हर्ष्य हिमकरानना ॥१७॥
 उरोजपुर्णकुम्भाङ्गा सद्बर्वाहितविभ्रमा । मूर्तिमन्मङ्गलमिव स्मरस्यं च गृहस्थ च ॥१८॥
 हर्षस्य निर्जनतया स निःशङ्कविहारिणीम् । तां विलोक्यानवद्याङ्गीमभिलाषेण पश्येशे ॥१९॥
 २० सापि हर्षितमालीभिः किंचित्सावीकृतानना । अपश्यत्सादृश्यपीकान्तं भोजविभ्रान्तया दृशा ॥२०॥
 प्राग्जन्मप्रेमबन्धनाहा निवेशाहा मनोभुवः । सपक्षपातं सा तस्य दृष्टौव विदधे मनः ॥२१॥
 क्षणादलम्भप्रदर्शयि तां सीमाग्यद्वयामयीम् । मज्जानमपि संस्पृश्य स्थितामिव विवद सः ॥२२॥

१०. '1) A, gloss लापट. १२. '1) A, gloss स्थितये. १४. '1) Thus corr. by A₂ from A, प्रजातां. १५. '1) Thus corr. by A₂; A, seems to have read कृतानमः. १६. '1) A, gloss सन्तोष्य च तावृक् सद्बर्वा अशिक्षी विभ्रमो यथा.—'1) व स्मरस्य supplied by A, in space left by A₁. २१. '1) Thus corr. by A₂ from A, निवेशाहा. २२. '1) Thus corr. by later hand from A, मन्त्राणामपि

हर्षस्तम्भच्छगात्री क्षणं भूम्ना जगाम सा । व्यावर्त्य वक्ष्यं पदवन्ती पार्थिवं तं मुहुर्मुहुः ॥२३॥

गृहीतवदयस्तस्यास्तावतैव महीपतिः । स चिन्ताविह्वलवदो राजधानीं क्षुब्धैवैवौ ॥२४॥

तत्र तस्य तदाकारध्यानावहितवक्षुषः । सममन्त्रः पुरभीत्या प्रपेदे तावत् तनुः ॥२५॥

25

अभिन्तवत्स धिक्कटं क्लोयमनुभावहः । अस्मिन्मे मानसोद्याने रागनामा विषमुनः ॥२६॥

अहो नु ह्यभगा रागनुक्षिप्तं विजित्व या । विवेकादीन्व्यभारैः क्षयः परिपन्थकान् ॥२७॥

भावं कौकीनमीनेन येन भूमिभृता सता । तस्य मे दुःसहः क्लोवं सदाचारविपर्ययः ॥२८॥

यत्र वारापहरणं राजैव कुर्वते विशाम् । परः को नाम तत्रास्तु क्षासितं नीत्यतिक्रमे ॥२९॥

विमुच्यन्निति भूपालो विस्मर्तुमभवत्समः । न पदतिं साधुसेव्यां न च तां दीर्घलोचनाम् ॥३०॥

30

तमथ प्रथितास्यास्थं वेदीयोमरणं वणिक् । स जनाज्ज्ञातवृत्तान्तः ह्यजने विजनेव्यदीत् ॥३१॥

इमामवस्थां प्राप्तेः किं धर्मेण निरुध्यसे । न प्राणसंशये जन्तीरकृत्यं नाम किंचन ॥३२॥

यन्मतानि प्रतीक्षन्ते विमुषैर्मसंशये । तेषामपीरयो कृत्ये भूषते संवमव्ययः ॥३३॥

यद्योनुरोधावुचितं नापि देहमुपेक्षितम् । स्वकीर्तिं परासूनां कीर्णां कर्णरसावना ॥३४॥

माभूमवतुरोपस्ते त्वत्पिपासै हि पार्थिव । पाणा अपि न मे गन्धा इन्द्रियायैषु का कथा ॥३५॥

35

एवमुक्तेऽपि नादस्ते तां चेतस्सां ह्यरास्पदात् । नृक्षणां वनेकीभूत्वा नृक्षत्वात्मन्यार्पिता ॥३६॥

तेनेति प्रथमाणः स वलिना च मनोभुवा । शान्तज्ज्ञामथ जवाह कथंविनां ह्यलोचनाम् ॥३७॥

कृत्यैवताः सापास्ततादृक्चारित्र्याववा । नरेभ्यमहिषी चक्रे श्रीनरेन्द्रेभ्यं हरम् ॥३८॥

क्रमेण च प्रजापुत्रैश्चन्द्रापीडाभिषं ह्यनम् । पालोष्ट पार्थिववधूर्निधानमिव मेदिनी ॥३९॥

तस्याभिजनमातिर्यं स्वच्छैरच्छेदि तदुणैः । शाणाहमकथणैः कार्णवमाकरोत्यं मणेरिव ॥४०॥

40

धुमाग्राहंमलीमसाम्बन्धि पयः स्तने घनस्योद्गमो लोहस्यातिशितस्य आतिरचलाकुण्डाहमालामयात् ।

किंचात्यन्तजडाज्जलाद्युनिमतो ज्वालाध्वजस्योद्गमो जन्मावध्यनुकारिणो न महतां सत्यं स्वभावाः कविन् ॥४१॥

नारापीडोऽपि तनयः क्रमात्तस्यामजयत । अविमुक्तापीडनामा मुक्तापीडोऽपि भूपतेः ॥४२॥

वज्रादिश्रेयादयादित्यल्लितादित्यसंज्ञकाः । प्रतापादित्यजाः क्वाताश्चन्द्रापीडादयोऽपि ते ॥४३॥

वर्षान्पञ्चाशत् भुक्ता भुवं दुर्लभभूपतिः । पुण्यनिःश्रेणिभिः पुण्यामाहरोह दिवं क्षमैः ॥४४॥

राजपुत्रादमणिः श्रीमांश्चन्द्रापीडस्ततोभवत् । पीडितेनुस्विबा कीर्त्या कलेः पीडां चकार यः ॥४५॥

45

एकपादाकृतिर्धर्मः समवेद्येवोद्दिष्टो नृपैः । भुदस्रोक्तना येन पदैः संयोजितस्त्रिभिः ॥४६॥

यं क्षमाविक्रममुखाः परस्परविरोधिनः । सिधेचिरे गुणास्तुल्यं दिव्योद्यानमिवतवः ॥४७॥

स्थाने स्थाने यदीया भीस्तुल्यमाप्याययन्त्यमून् । हुवानुधानकुल्येव निखिलाननुजीविनः ॥४८॥

दोषास्त्यक्तान्यभूषेव यं भुडा भीरशिभिद्यत् । मार्गात्रिणोपकातुषं क्षिप्त्वा सिन्धुदिवर्णवम् ॥४९॥

२६. '१) चार supplied by A₂ in space left by A₁. २९. '१) सित्त supplied by A₂ in space left by A₁. ३०. '१) पालो supplied by A₂ in space left by A₁. ३४. '१) Thus corr. by A₂ from A₁, 'दुर्लभ'—') Thus corr. by A₂ from A₁, 'कीर्त्यक'. ३५. '१) A₂ तथा.—') A₁ gloss देवमुखा. ४०. '१) A₂ gloss हुमसोक्त.—') Thus corr. by A₂ from A₁, 'क्षमैः'. ४१. '१) Thus corr. by A₂ from धुमोद्ग्रा.—') Thus corr. by A₂ from A₁, 'अवनस्त्रो'—') Thus A₂ with A₂ gloss नृवि R G Edd. wrongly अन्तावध'.

- 59 कार्यज्ञो यो न तत्रैकं यत्कलेभूद्विधिवधौ । परं समाचरन्त्युत्वं स्मृयमानस्वपां हये ॥५०॥
 ज्ञानीयत न योमास्त्वैर्विचयं तान्त्वत्तुक्षितम् । बयं न मिथो नैविद्विद्वेयव्यान्मर्गस्तु तत् ॥५१॥
 यस्मां धर्ममवादासीत्स्वाज्यो धर्मसंक्षये । निजोपि यः कुलिशत्रासादिषु गह्वरतः ॥५२॥
 स्वाप्य दक्षीयता वर्त्य तेन राज्ञा प्रवर्तिताः । स्थितयो वीतमन्देहा भास्वतेव दिनक्रियाः ॥५३॥
 नियन्त्रितां यज्जगतिस्तदुणोदीरणादियम् । अविपक्षज्जमङ्गाक्षयेवसावामितः पुनः ॥५४॥
- 65 तस्य विभुवनस्यामिमासाहारम्यकर्मणि । चर्मकृत्कोपि न प्रादात्कुटीं क्षेमोपयोधिनीम् ॥५५॥
 शाश्वत्यमिभुवार्थानां नवकर्मोधिकारिणाम् । नैसर्गिकाप्रहयस्तः सूत्रापाते न चक्षमे ॥५६॥
 विद्यापितोष तैरेव तस्यै पृथिवीपतिः । तानेव सायसो मेने चर्मकारं न तं पुनः ॥५७॥
 सोभ्यवासांश्चितेयामपेक्षापूर्वकारिताम् । प्रागेव वैरघृष्टा तं प्रविष्टं नवकर्मणि ॥५८॥
 नियम्यतां विनिर्माणं यद्वात्यव विधीयताम् । परभूम्भपहारेण सुकृतं कः कलकुर्वेत् ॥५९॥
- 60 ये ह्यहारः सदसतां ते धर्मविगुणाः क्रियाः । बयमेव विदाम्येषास्तु न्याय्येन कोभन ॥६०॥
 इत्युक्तवति भूपाले भेवितां जगत्पर्यदा । पार्थोत्यादुक्तं तस्तस्य दूतः प्राप्तो ज्वलिजपत् ॥६१॥
 हृष्यति स्वामिनं द्रष्टुं स च दूते न येन्मम । युक्तः प्रवेश आस्थाने बाह्यान्वयसरेस्तु तत् ॥६२॥
 अन्वेषयुरथ भूपेण स बहिर्हसदर्शनः । पुण्यकर्मणि नो विप्रः किं स्वमेवेत्यवृष्टयन ॥६३॥
 मतिभाति पूर्वं तथेदम्भं तव ततोधिकम् । तदर्थ्यतां धनं वापि भूयैव चाभ्यधीयत ॥६४॥
- 68 तूर्णीं स्थितं ततो भूपं चर्मकारो ज्वलिजपत् । दन्तांमुद्गैस्तस्त्वस्वमानं शानुमिषोद्यतः ॥६५॥
 राजजिह्वाप्यते किंचिदहमस्माभिर्मयसायवम् । न स्वेयवद्वक्तिमेनं तव द्रष्टा सता स्वदा ॥६६॥
 नाहभूतः भुनो नास्ति काकुत्स्थात्यादिषुः प्रभुः । शुभन्तीबाद्य तस्मभ्याः संलपोस्मिन्किमावयोः ॥६७॥
 जातस्य जन्तोः संसारे भङ्गुरः कायकम्बुकः । भङ्गताममतास्यार्थां शत्रुभ्यामेव बध्यते ॥६८॥
 कङ्कणाङ्गद्वारादिशोभिनां मयतां यथा । निष्किञ्चनामस्माकं स्वदेहेर्हक्रिया तथा ॥६९॥
- 70 देवस्य राजधान्येषा दार्ष्टी लीधवासीनी । कुटीं यटमुखान्दतमोरिस्तादृशी मम ॥७०॥
 आ जन्मनः साक्षिणीयं मातेव सुखदुःखयोः । मटिका लोचमनाय नैकिं क्षम्यते मया ॥७१॥
 नृणां यदेहमदरिणं दुःखमाख्यातुमीभरः । तद्विमानच्युतोमत्यो राज्यभ्रष्टोष पापिधः ॥७२॥
 एवमप्येत्यं मदेहम सा येहेमेनं वाच्यते । सदाचारानुरोधेन शानु तदुचितं मम ॥७३॥
 इति तेनोत्तरे दत्ते भूभूहत्वा तदास्वदम् । कुटीं जग्राह विलेन नाभिमानः शुभाभिनाम् ॥७४॥
- 75 अवाचचर्मकारस्तं तर्षं स ज्वलिजपत्प्रति । राजन्धर्मानुरोधेन परवत्ता तयोविता ॥७५॥
 अविमहेण धर्मेण पाण्डुसूतोः पुरा यथा । धार्मिकत्वं तथा तेव मयास्पृश्येनं वीक्षितम् ॥७६॥
 स्वस्ति तुभ्यं चिरं स्वेया धर्मां वृत्तान्तपञ्चवीः । दक्षीयवीदृशीः शुद्धाः अत्रेया धर्मचारिणाम् ॥७७॥

५०. ¹) Thus A₁; A₁ 'चरस्तुत्यं'. ५१. ¹) Thus A₁; A₁ 'नान्वैर्वि' G R Edd. follow A₂.—²) A₂ gloss तत्तु. ५२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'यस्य व'—²) Thus A₂; A₁ 'लता'. ५३. ¹) A₁ gloss यन्नेहा माय राक्षसविषोपाय. ५४. ¹) A₂ gloss मस्माभिः. ५५. ¹) A₁ gloss चर्मकारस्य. ५६. ¹) A₂ 'विह्वल्यते'—²) Thus corr. by A₁ from एवावयव. ५७. ¹) A₁ 'माहि'. ५८. ¹) A₂ 'उत्प्रेत'—²) Thus corr. by later hand from A₁ 'इव न'; A₂ gloss प्रयेन. ५९. ¹) A₁ 'ततः'. ६०. ¹) A₂ 'यथा संस्तुयते'; A₂ gloss अयमेव.

एवं निष्कलमवाचारः स चको पावनीं भुवम् । शम्भा त्रिभुवनस्वामिकेशावस्थं प्रतिष्ठा ॥७८॥
 हस्तैः प्रकाशयिष्याम्यथा प्रकाशाकाशकान्तिभिः । प्रकाशिकाविहारस्य तत्पत्नी कारयिष्यभूम् ॥७९॥
 गुर्वमिहिरुदासस्त्वहन्त्योदासगुणोभवत् । विन्धमरत्वं गम्भीरस्वामिनाको विभावकः ॥८०॥
 सर्वाधिकरणस्यैवोच्छेदा छलितकामिभिः । मगराधिकृतस्तस्य छलितस्त्वामिनं व्यभाम् ॥८१॥
 कदाचन सभासीनं पृष्टा धर्मोपकारिभिः । मायोपविष्टा राजानं ब्राह्मणी काविदवसीत् ॥८२॥
 स्वयि प्रशासति महीमहो गह्वरनिर्वाणे । छल्लसुमस्य मे पंथुरेतं केनापि वीवितम् ॥८३॥
 एषैव भवती लज्जा सदाचारस्य भूपते । वदकात्मनो मृत्सुलस्य संस्पृष्टाति प्रजाः ॥८४॥
 कतिकान्तबलान्तरेवाहशैरपि दृश्यते । पापात्पापतरेमुन्मिन्तोरे कथमुहास्यते ॥८५॥
 चिन्तयन्त्यपि नावैमि भर्तुः कंचिद्विरोधिनम् । निर्दोषस्य हि तस्यासम्भवेनः शीतला मिताः ॥८६॥
 भनस्यो निरुत्सर्कः प्रियवागुणवत्सलः । पूर्वमिमाषी नित्यो म न विद्वेभ्यो हि कस्यचित् ॥८७॥
 तस्य तुन्दवया बाल्बाल्भृत्यभयनेधमः । माक्षिकस्वामिमास्तस्यो विपः शङ्कचोभिचारवित् ॥८८॥
 गुणदारिद्र्यानिर्दिष्टः भूष्टैः कौशलशालिनाम् । गतिद्विस्पर्धया बन्धैर्बाधन्तेखवासवः ॥८९॥
 नापुंथकेयो दुःशीलो नाशोश्च नित्यशङ्कितः । नावाचाले कृपाभाषी नाकावस्थः कृतघ्नपीः ॥९०॥
 नादातृगृहो नुत्यो नानीर्यो नित्यदुःखितः । नाजीजिनः सर्वहास्यो नाबुद्धः क्षिप्रभावितः ॥९१॥
 नाभन्धजः पितृद्वेषी नारागी निरपवपः । नाभुजविद्यः पापीवागिति भूतार्थसंघः ॥९२॥ निलकम् ॥
 इत्थुक्तवत्यां ब्राह्मण्यां तच्छङ्कावसति हिजम् । ध्यानीय परिमुप्यस्वेत्यभ्यधातुपाधिपः ॥९३॥
 भूयो ब्राह्मण्यवादीन् ह्वयतः खार्खोदविधया । निःसंभ्रमः स्वम्भयितुं देव दिव्यक्रियायामयम् ॥९४॥
 म्लायहन्त्र इमावादीन्तस्तां मेदिनीपतिः । अदृष्टदोषे किं कुर्मो बयमवाधिकादिगः ॥९५॥
 नाम्यस्मिन्नपि दण्डस्य प्रसङ्गोनिधितागसि । किं पुनर्ब्राह्मणे दण्डो यो दोषेपि' वधं विना ॥९६॥
 उक्तेति विदते वस्मिन्निजजयाजवीत्युनः । चतस्रः क्षणदाः क्षीणा राजाननगतस्य मे' ॥९७॥
 नाम्नां परिणेतारं हन्तुः प्रतिकीर्षया । तत्ताविहितदण्डेर्द्विभस्यजाम्यनक्षत्रैरसून् ॥९८॥
 तथा स्थितायां ब्राह्मण्यां कृतपायोपवेशनः । स्वय त्रिभुवनस्वामिपाशानुहिद्य लोभभवत् ॥९९॥
 विरात्रोपोषितं तत्र राजानं रजनीसये । स्वमेस्वयोगोत्तमोकोचस्त्रयोक्तिं सत्त्ववाहनः । १००॥
 ईदृज् जुज्यते राजन्सत्यस्त्वान्वेषणं कली । विशीर्ये' कस्य सामर्थ्ये कर्तुं द्विवि विकर्तनम् ॥१०१॥
 भवच्छस्यनुरोधेन सकृदेतत्प्रवर्त्तये । मत्पासाहङ्गनमुन्मिन्महातिदूर्णे विकीर्षताम् ॥१०२॥
 प्रदक्षिणं कुर्वतोस्य विरज यवि दृश्यते । ब्रह्महत्यापापमुद्रा पापमुद्रानुवायिनी ॥१०३॥

८०. '1) A₂ gloss मारावस्यत्—' A₂ gloss गम्भीरचक्रम्. ८३. '1) A₂ varia lectio नमस्तु. ८५. '1) A₂ gloss अकालमरणं. ८७. '1) A₂ gloss निरुत्सर्कः. ८९. '1) A₂ gloss रक्षितः. ९५. '1) Thus corr. by later hand from A₁ तं ९६. '1) A₂ gloss भूदात्री.—' A₂ gloss सति. १०. '1) Thus A₂; A₁ राजवपि न शस्यते. १८. '1) A₂ gloss हन्तारि. १००. '1) A₂ gloss मारावपः and खस्यन्तु गच्छते धृष्टे. १०३. '1) Thus corr. by A₂ from A₁ विषयि.—' A₂ gloss कर्तुं. १०३. '1) A₂ अपवस्यत्.—' A₂ gloss विदम्. १०३. '1) A later hand, not met with elsewhere, adds in margin of A the following note: ब्रह्महत्या इति । यः काचिद्ब्रह्महत्यां करोति तस्य ब्रह्महत्या नृतिपत्नी भद्रा वा अनुवायिनी भवति । द्विविधिरुच्छेदेन महादेवस्य । इत्यभिप्रायवाचाह ब्रह्महत्याविधिकीर्षाति दृश्यते । ब्रह्महत्यावरणमुद्रा कथंकाश्चिदपराहमुद्रा यः कथमुद्रावपिचकीर्षयति तर्हि एव एव रिजो वधः तर्हि यानिचुनैकैकजने पारम्परीवधं कारयितव्यं वेदाजुगलं । अनेनैव वधः कुलः वधः पारमुद्राहं अधिकं कार्यं । एवं महाहत्यापत्यमुद्रा मुनच्छस्यति एवं भवता उपायः लुपितः.—' A₂ gloss विजसंभयि

- नदेव वधको मृत्वा सदृशं दण्डमर्हति । रात्रावेव विधिः कार्यो दिने पापदहर्दमा ॥१०४॥
 106 अथ तत्कारविद्या स दृष्टदोषे विजन्मनि । दण्डं दण्डपरम्यके विजन्माहर्षाभितम् ॥१०५॥
 महीमघोना भर्तृषि तस्मिन्विद्विद्यासने । ततो विजन्मनाथा सा कृताशीरभ्यधादिदम् ॥१०६॥
 इत्यवधनिभृत्सर्गे गूढपापानुशासनम् । कार्तवीर्यस्य वा दृष्टं तव वा पृथिवीपते ॥१०७॥
 दण्डभारे स्वयि क्षमाप सिन्निनेतां प्रशासति । की वैरक्षेहयोः पारमनासाधायसीदति ॥१०८॥
 इत्थं कृतयुगध्वैर्यैर्मनुष्यान्तवस्तुभिः । स्वल्पोपि राज्यकालोऽस्य पर्याप्तः पर्यपूर्वत ॥१०९॥
 110 जगुर्विष्टरपायोजसंसर्गेण निरर्गतः । निविडं जडिमा जाने व्यथन धिनि संमिधिम् ॥११०॥
 विमलकर्णशोभस्य तस्यासावन्यथा कथम् । माहेन्द्रस्येव धनुषो विदधे दृढनटताम् ॥१११॥
 कारयित्वाभिचारं तं नियहोवधं विजम् । तं यथाःशेषतामीशं तारापीडोनुजोनयम् ॥११२॥
 दुष्कर्मदुर्भगान्भोगान्भोक्तुं पापा गुणोन्नतम् । मृग्नन्ति कण्टकान्मातुं करमा इव केतकम् ॥११३॥
 ततः प्रभृति भूमायां राज्येच्छूनां नुकल्पति । दुष्टाः प्रवृत्ता राज्येस्मिन्नभिचारिकाः क्रियाः ॥११४॥
 115 श्रीचन्द्रापीडदेवस्य लक्ष्मीत्वमपाधिमम् । संस्मर्यमाणं कुरुते न कस्योत्पुलकं वपुः ॥११५॥
 मुमुर्ध्वस्य लक्ष्मापि तं कृत्वापाधिनं विजम् । वराकेन्यप्रयुक्तेस्मिन्को दोष इति नावधीत् ॥११६॥
 विस्मृतः स कृतक्षमाभृत्क्षिम्भेषां वेधसा । दत्त्वा काकपर्वं नूनं न्यस्तः कलितृषावली ॥११७॥
 अष्टौ वर्षास्तादृशमाननुगृक्षेति मेदिनीम् । प्रविशेश वशी स्वर्गमनिशं च सतां मनः ॥११८॥
 भानुब्रह्माक्षद्वयं प्रतापेन भयावहः । उवाच तारापीडः स वण्डः क्षमामण्डलं ततः ॥११९॥
 120 पूर्णपात्रप्रतिभटं हिंसां लुण्ठयता यदाः । शिशोः प्रतापस्योत्पत्तौ कबन्धा येन नर्तिताः ॥१२०॥
 तस्मातिदुष्टचेष्टस्य लक्ष्मीर्दत्तापि सर्वतः । अभूद्वैजयन्ती दमशानामेरिव मुनिः ॥१२१॥
 मन्त्रैः प्रभावसांनिध्यं देवानां क्रियते हिजैः । मत्सेति हेबहेषी स हिजानां दण्डमत्यजन् ॥१२२॥
 मासं वज्रिदिवैकनं चतस्रस्र समा भुवि । स प्राभंवदुक्रोहप्ररोहस्तु कृतात्ययः ॥१२३॥
 अथ गूढाभिचारेण विहितायुःक्षयो द्विजैः । स भानुः सदृशीं शान्तिं प्रपेदे न पुनर्गतिम् ॥१२४॥
 योयं परापकरणाय सज्जस्युपायं तेनैव तस्य नियमेन भवेद्दिनाशः ।
 125 धूमं प्रसौति गयनाभ्यकरं यममिर्मूल्याम्बुरः स शमयेत्सलिलैस्तमेव ॥१२५॥
 राजा भीलल्लितादित्याः सार्वभौमस्ततोभवत् । मादेशिकेधरसदुर्विधेर्दुर्देवोचरः ॥१२६॥
 प्रतापान्मुष्णटाकूटैः पटवाससधर्मभिः । जम्बुद्वीपद्विपेन्द्रस्य येनातन्यत मण्डनम् ॥१२७॥
 नयाञ्जलिपु बन्धे राजभिर्विजयोद्यमे । पार्थिवः प्रयुक्क्रान्तिर्गुणि क्रोधं मुमोच यः ॥१२८॥
 विनिःसरज्जनतया भयात्रभानिधामुचन् । हिंसां वसतवो यस्य निशान्वास्तन्दुन्दुभिम् ॥१२९॥

१११. ¹) A₂ gloss अज्ञा जाड्यं विधा.—²) A₂ gloss आशी दृष्टः पथाजटः. ११३. ¹) A₂ gloss उवाचना. ११७. ¹) A₂ gloss चन्द्रापीडः कृतयुगद्वयपृथिव्ये.—²) A₂ gloss काकपर्वं काकपर्वो । इति भाष्येति विधेया + . ११८. ¹) A₂ स्वर्गं विपदं ("विपदं). ११९. ¹) A₂ आश्विदेशादुपुषा.—²) Thus corr. by A₂ from A₁ उवाच.—³) Thus A₁; A₂ नमः. १२०. ¹) A₂ gloss सदा. १२२. ¹) A₂ gloss अभिप्रायस्य. १२३. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ मासे.—²) A₂ gloss पुष्पनाथाः. १२४. ¹) The text from here to गयनाभ्यकरं यम in following verse has been supplied by A₂ in space left by A₁. १२५. ¹) See note to preceding verse.

चितोलतिलकान्धैः सवेद्याभ्योभिरावधैः । विद्यापञ्चलिशानि दिवां नारीरकारयन् ॥१३०॥ 130
 शिनिं प्रदक्षिणयतो रवेरिव महीपते । विधीयोः पाषाणस्तस्य बाणस्तैव यवो यवौ ॥१३१॥
 करं पूर्वदिशो गृह्यन्तानात्संविधौ । अन्तर्वैद्यां महाराजः स्वकीयं ग्रीवमुद्धरौ ॥१३२॥
 पान्यानां यव कुञ्जत्वं व्यधाग्राभिपुरे महन् । तत्रैव शंसनीयः स पुंसां चको मयस्तृशान् ॥१३३॥
 यज्ञोवर्मात्रिवादित्याः क्षणात्कुर्वन्विशेषगम् । नृपालिलितादिस्थः प्रतापादिप्रतां यवौ ॥१३४॥
 मतिभान्कन्यकुञ्जेन्द्रः प्रत्यभारुत्यवेदिनाम् । दीर्घं बहुलितादिस्थं वृद्धं हस्त्वा न्यपेयत् ॥१३५॥ 135
 तत्सहायास्ततोऽप्यासन्निकाममभिमानिनः । कुत्तुमाकर्तुं प्युधैः सुरभिधन्वानिलः ॥१३६॥
 श्रीयज्ञोवर्मणः संपौ साधिविपक्षिको न यत् । नवं नियमनालेखि मित्रशर्मस्थं चक्षमे ॥१३७॥
 सोमैस्संधिर्द्योवर्मलरितादिस्थयोरिति । लिखितेनादिभिर्देशाद्वैतं विद्वन्मयोः ॥१३८॥ युगलकम् ॥
 सुदीर्घविषहाशानैः सेनानीभिरसूयिताम् । औचित्यापेक्षतां तस्य क्षितिभृद्भक्तमन्यत् ॥१३९॥
 भीतः पञ्चमहाशब्दभाजनं तं व्यपक्ष सः । यज्ञोवर्मनृपं तं तु समूलमुद्घाटयन् ॥१४०॥ 140
 अष्टादशानामुपरि प्राप्तिस्त्रयां तदुद्धवैः । कर्मस्थानैः स्थितिः ग्रामा नतः प्रभृति पञ्चभिः ॥१४१॥
 महाप्रतीहारपीडां स महासंधिविषहः । महाशशांलापि महाभाण्डागारश्च पञ्चमः ॥१४२॥
 महासाधनभागधेत्येता वैरभिधाः भिताः । शाहिमुख्या येचमववध्वक्षः पृथिवीभुजः ॥१४३॥
 कविर्वाक्पतिराजभीमवभृत्यादिसेवितः । जिहो यवौ यज्ञोवर्मा तनुनस्तुतिवद्वितान् ॥१४४॥
 किमन्यत्कन्यकुञ्जोर्मौ यमुनापारतोस्य नां । अभूशकालिकातीरं गृह्णाङ्गनवदशे ॥१४५॥ 145
 यज्ञोवर्मणमुल्लङ्घ्य हिमाद्रिभिर्व जाह्नवी । सुत्वेन प्राविशस्तस्य बाहिनी पूर्वसागरम् ॥१४६॥
 पदयन्त्रिन्मन्त्रं वृथा तेषांभोरणमस्तिनैः । तन्मातङ्गैः कलिक्लेभ्यः कर्षयिष्यस्थितं पथि ॥१४७॥
 आकृष्टक्ष्मीपर्वद्वदभितसक्यादिबाणताः । अशिभयंस्तं विःशेषा द्भिनतो गौडमण्डलान् ॥१४८॥
 कटकेमघटाहस्तकृतनीचिकवपहः । अदृष्टवनामपैस्तस्य गृहीतः पूर्ववारिधिः ॥१४९॥
 वनरात्रिद्वयामतेन दिशं वैवस्वताङ्कितान् । स प्रतस्थेऽग्निरीण तत्कृपाणेन नु विषः ॥१५०॥ 150
 तस्योर्ध्वगूढाः कर्णाटाः कृतप्रणययोनयन् । छवर्णकेवकीस्त्यक्ता प्रतापमयतंसताम् ॥१५१॥
 तस्मिन्सक्ले रक्षाव्या कर्णाटी यटुलेक्षणा । अपासीक्षुपतिर्भूत्वा पृथुभीर्दक्षिणापचम् ॥१५२॥
 विन्ध्यत्रिमागीः पर्वोप्रा निष्पद्यन्तप्रभायया । दुर्गयैव तथा देव्या कृता निहतकण्टकाः ॥१५३॥
 ललितादिस्थपाह्वाञ्जलखड्गणमण्डले । स्वमूर्तिं वीक्ष्य संक्रान्तां प्रणता सापि विप्रिये ॥१५४॥

१३०. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'कारयन्'. १३१. ') A₂ gloss पाषाणस्तैव ग्रीवमुद्धरतोऽन्तरात्मनिरन्तर्वैद्यः. १३३. ') A₂ gloss कुञ्जत्वं. १३४. ') A₂ प्रतापादिप्रतां. १३८. ') A₂ gloss स-विषयार्थः. १४१. ') Thus corr. by later hand from A₂ 'तन्-'. Thus A G R; Edd. 'क्षितिः'. १४०. ') A₂ has left before this verse a blank space for four lines, writing in the middle न क्षितिस्तस्य. १४२. ') Thus A G R: perhaps to be emended to 'पिठ'. Cf. महाप्रतीहारपीड-विषयः iv. 485. १४५. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'कान्'. १४६. ') सोमस्तथा कान्तिरि supplied by A₂ in spaces left by A₁. १४७. ') Thus A₂; A₁ अभुशानि, altered by later hand to अभुशानि. १४८. ') These words have been written twice by A₂, at the end of fol. 68 (here struck out again) and at the head of fol. 63. १५०. ') A₂ gives the notes यमपिहितं यमिनां विषं and तस्य राहः कृपाणेन कङ्केन नु पुनर्दक्षिणे विषो वैवस्वताङ्कं पितं प्रतस्थिरे इत्यर्थः. १५२. ') H supplied by A₂ in space left by A₁. १५३. ') A₂ पृथुभीरिति. corr. by later hand into 'भी'.

- 155 तार्ततलत्तात्तान्तादिरेरुदरीर्मयः । कावेरीतीरपयैस्तद्योषाः क्लमस्त्यजन् ॥१५५॥
 चन्दनाद्वेस्त्रहास्कर्त्तृवासभयदक्षिणतान् । श्रीखण्डमुदोःपण्डांमण्डलायां इवापतन् ॥१५६॥
 उत्तराहमस्त्रिषं पदं सिम्भा द्वीपेष्वभिमतः । स कुल्याया इवाम्भोपेः क्षिप्रं चक्रे गतागतम् ॥१५७॥
 ततोऽपि विचित्रोपैद्वित्रीतमममङ्गलः । प्रत्ये पथिमामाशां जिगीषूनामपथिमः ॥१५८॥
 आक्रम्य क्रमुकास्त्रमं कौङ्कुणास्त्रम तापयन् । तुरगानिब सिम्भांशोः प्रतापस्तस्य पश्ये ॥१५९॥
- 160 पथिमाम्भोर्मरुद्व्यस्तवीचेराविर्भवन्वभूत् । शरका तस्य सैम्यानां प्रवेदोस्तुद्वयद्विनी ॥१६०॥
 विन्ध्याद्रिस्तद्वलभुण्णधामतुरेश्वामृताम्बरः । प्रत्यभास्त्रकमयोदः कोपताम इवोद्यमन् ॥१६१॥
 विशालं दशनभेष्यस्तस्यावन्तिषु इन्तिनाम् । महाकालकिरीटेऽनुज्योस्त्रया खण्डिताः परम् ॥१६२॥
 सर्वसाधिकमातोऽयं जितप्रादांस्ततो नृपान् । स प्राविशस्तुविस्तीर्णमप्येनोत्तरापथम् ॥१६३॥
 राजभित्तस्य तयोपेः संधामोभूत्पदे पदे । कुलाद्रिभिरिवेन्द्रस्य पक्ष्मदोद्यमस्पृशः ॥१६४॥
- 165 काम्बोजानां बाणिशाला जायन्ते स्म ह्योज्झिताः । ध्वान्छलात्तल्लिखितैर्निरुद्धा महिषैरिव ॥१६५॥
 तुःखाराः शिखरिणीर्मान्नः संत्यज्य बाजिनः । कुण्डभाषं तदुक्तां मित्रुर्दृष्ट्वा हयाननान् ॥१६६॥
 श्रीम्बारांस्त्रमरे जिह्वा जितं मेने स मुम्मुनिम् । सङ्गज्जयमरेर्वीरा मन्यन्ते हि धुणाक्षरम् ॥१६७॥
 बिन्ता न वृष्टा भौष्टानां वक्त्रे प्रकृतिपाण्डुरे । वनीकलामिषं क्रोधः स्वभावकपिते मुखे ॥१६८॥
 तस्य प्रतापो दग्धां न सेहवारतं मधु । दरीणामोषाधिज्योतिः प्रत्युषार्क इवोदितः ॥१६९॥
- 170 कस्तूरीमृगसंस्पर्शां धूतकुङ्कुमकेसरः । सैन्धवीमन्तिनीस्तस्य संवत्कारोत्तराविलः ॥१७०॥
 मूष्ये प्राग्ज्योतिषपुरं निजिहानं ददर्श सः । धूपधूमं वनमुष्टात्कालगुरुननास्परम् ॥१७१॥
 मरीचिकावतीर्णोर्णोर्विश्रमे बालुकास्मृष्टौ । तद्वज्रेन्द्रा महापाहसमुहसमतौ ययुः ॥१७२॥
 तथोषाचिगतदैर्वांस्त्रोराज्ये क्षीणोऽकरोत् । तुङ्गी स्तनौ पुरस्कृत्य न तु कुम्भी कवाटिनाम् ॥१७३॥
 स्त्रीराज्यदेव्यास्तस्यापे वीक्ष्य कम्पाविक्रियाम् । संश्रामभिलाषं वा निधिकाय न कथन ॥१७४॥
- 175 उचराः कुर्वोर्विशंस्त्रयाज्जन्मपादयान् । उरगान्तकसंश्रामाद्विहानीब महोरगाः ॥१७५॥
 जयान्तधनः सोष प्रविशेश स्वमण्डलम् । भिन्नेभगौक्तिकापूर्णपाणिः सिंह इवायलम् ॥१७६॥
 आलंधरं तोहर् च मण्डलानीतराणि च । प्रसारीकृत्य विदधे राजत्वं सोनुजीविनाम् ॥१७७॥
 पराजयव्यञ्जनाय नामा लिङ्गानि पार्थिवाः । उषेण प्राग्निस्तेन बहन्व्यथापि निर्मदाः ॥१७८॥
 बन्धमुद्वाभिधानाय पथाद्वाह तबाहवा । तुरुट्का दधते व्यक्तं मूर्धानं चार्धमुण्डितम् ॥१७९॥
- 180 भित्तिभूषाणिपाद्यानां निर्वृत्तज्ञापनाय सः । पुच्छं महीतलस्पर्शां चक्रे कौपीनवासवि ॥१८०॥
 न तत्पुरं न स धामो न सा सिन्धुर्न ज्योत्स्नः । न स द्वीपोऽस्ति यत्रासौ पतिष्ठानं विनिर्ममे ॥१८१॥

१५५. ¹) Thus A₁; A₁ 'स्त्यजन्' १५६. ¹) A₂ gloss यतयान्.—²) A₂ gloss मसमववर्तननास्त्रान्.—³) A₂ gloss ओ-
 तण्डुला चन्दनदुग्धा एव दोष्यण्डा पुञ्जलमृगस्य सः सधाविधात्.—⁴) A₂ gloss लङ्गा. १५७. ¹) A₂ gloss उत्तरापथे अग्रमानः
 उत्तराग्रमानः ये कुल्यायां कजे भवति, to this gloss A₂ has added उदयवत् इति नाथवा. १५९. ¹) Thus A₁; A₂ कमुक-
 द्वाभाज्यो.—²) Thus A₂; A₁ सिम्भांशु १६१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'तुङ्गी'. १६३. ¹) A₂ मखाराः A₁ G R
 मुखराः.—²) Thus corr. by later hand from A₁ 'पादा'.—³) Thus A₂; A₁ नयान्. १६९. ¹) Thus A₂: misread तुल्यवि-
 न C R and Edd. A₂ gloss मुनेन ह्यान्. Cf iii 392; v. 516. viii 2180 (C). १८८. ¹) Thus A₁; corr. by later hand
 into योत्स्ना.—²) A₁ gloss क्षान्तायां.

कविष्वेष्टासमुपितं कविषु समवानुयम् । बाह्व्येन वसिष्ठानां स यानी' नाम संदधे ॥१८९॥
 सुनिश्चितपुरं चक्रे दिग्जये कृतनिधयः । सयनीं दार्पितपुरं कृतचार्णककेद्यावम् ॥१८९॥
 कर्त्तुं गृह्यफलपुरं पणौत्सं पणमादहतम् । श्रीडारामविहारीं च श्रीडामाया विनिर्ममे ॥१८४॥
 एकमूर्धे नयद्रुममयः कर्षयथापरम् । वृद्धां व्यवधिरातम्बं स्त्रीराज्ये गृहार्त्तं च सः ॥१८५॥ 183
 दिगन्तरस्य भूपाले तस्मिन्सत्कर्मकुंक्षितः । पुरं विधाप्य वचासा तत्कोपकलमयम्भूम् ॥१८६॥
 ललितार्थं पुरं तस्मिन्नादित्वाय स भूपतिः । सयमां कन्यकुञ्जोर्वीमधिमामोर्जितो रदौ ॥१८७॥
 तेन हुक्कपुरे भीमान्मुक्तस्वामी व्यधीयत । वृहद्विहारो भूपेन सत्सुपच महात्मना ॥१८८॥
 एकां कोटिं गृहीत्वा स दिग्जयाय विनिर्मतः । भूतेशाय रदौ मुकुटौ कीर्तिरेकाद्विद्यमानः ॥१८९॥
 स तत्र ज्येष्ठसदस्य शिलाप्रासादयोगनम् । भूमिपार्श्वगहनं च विदधे वज्रधापिचः ॥१९०॥ 190
 चक्रे चक्रधरे तेन वितस्ताम्भः प्रवारणम् । विनिर्मावारचङ्गातीलांस्तान्मामान्यमप्यथा ॥१९१॥
 सोलङ्गितादमप्राकारे प्रासादान्मप्येष च । मार्तण्डस्याश्रुतं दत्ता द्वासास्तीति च पचनम् ॥१९२॥
 लोकपुण्ये पुरं कृत्वा नानोपकृणावलीम् । प्रतिपादितवास्त्रिगुर्धर्मैः साकं स विष्णवे ॥१९३॥
 ततः परं परीहासशीतो भूलोकवासवः । विदधत्तासवाचारं परिहासपुरं व्यवधात् ॥१९४॥
 विरेजे राजनो देवः श्रीपरीहासकेन्द्रात् । लिङ्गे रत्नाकरस्वापे मुक्ताज्योतिर्मरेदिष ॥१९५॥ 195
 नामीयतिनक्तिस्त्रल्लपुञ्जेनेवानुरक्षितः । अचक्रांस्तान्मनमयः श्रीमुक्ताकेन्द्रावो हरिः ॥१९६॥
 महावराहः भूर्धर्मे काम्बनं कवचं दधत् । पाताले निमिर्तं हस्तं वरविषयं रथिः प्रभाः ॥१९७॥
 गोवर्धनधरो देवो रागनस्तेन कारितः । यो गोकुलपथः परैरिव पाण्डुरतां दधे ॥१९८॥
 चतुष्पञ्चाशत् हस्ताकोपयित्वा महाशिलाम् । ध्वजाने दिनिगरातेस्तार्क्ष्यसेन विधेयितः ॥१९९॥
 चक्रे वृहदनुःशालावृहद्वैत्यवृहज्जिह्वैः । राजा राजविह्वलं स विरजाः सतनोर्जितम् ॥२००॥ 200
 तोलकानां सहस्राणि चतुर्भिरपिकानि सः । अक्षीतिं निदधे हेनो मुक्ताकेन्द्रावपिचरे ॥२०१॥
 तावन्त्येव सहस्राणि पलावां रजतस्य च । संधाव मुकुटधीके श्रीपरीहासकेन्द्रावम् ॥२०२॥
 रतिप्रस्यसहस्रेषु तेव तावज्जिरेव सः । व्योमप्यापिचपुः भीमान्वृहद्वैत्ये व्यधीयत ॥२०३॥
 चतुःशालां च चैत्यं च तावता तावता व्यवधात् । धनैवेति तत्त्वासम्पन्नं निर्मितवः समाः ॥२०४॥
 राजतान्कापि सौवर्गान्कापि देवान्निर्ममे । पार्श्वेषु मुकुटदेवाणां पार्श्वदो' धनदोपमः ॥२०५॥ 205
 किवन्ति तत्र रत्नाणि प्रामाण्यरिकरांस्तथा । स प्रादादिति कः शक्तः परिष्केषुमिवचनम् ॥२०६॥
 अवरोधैरमात्यैश्च सेवकैश्च नरेभ्यैः । तत्र प्रतिष्ठाः शतशो विहिता मुक्तामृताः ॥२०७॥

१८९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ दुर्ग. १८९. ') A₂ सयनी.—') A₂ कुचपी. १८९. ') A₂ श्रीडारामवि. १८९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ दुर्ग. १८९. ') A₂ पुनिर्माणाधिकारी.—') स्त्री and अ supplied by A₂. १८९. ') A₂ gloss निगुह. १९०. ') Thus corr. by later hand from A₁ मुनिमाये. १९१. ') Thus A₂; A₁ करलेव. १९१. ') Thus corr. by A₂ from A₁ पु. —') Thus A₂; A₁ जिह्वामाये. १९४. ') Thus corr. by later hand from A₁ पार्.—') Over हस्तपुरं A₂ has written सतु (for परिसतु). १९६. ') A₂ अकचन, with gloss कच सीधिवन्धनयो. १९७. ') Thus corr. by A₂ from A₁ दुर्ग.—') Thus G acc. मामः; A रविमनाः १९९. ') Thus corr. by later hand from A₁ हस्तात्रो. २०१. ') The words from चतुर्भिर to सहस्राणि in the following verse have been omitted by A₁ and supplied by A₂ in margin. २०५. ') Thus A₁; A₂ पार्श्वयो. २०५. ') Thus A₂; A₁ करं तथा.

- राज्ञी कमलवर्त्यस्य कमलाहङ्कारिणी । राजतं विपुलाकारं कमलाकिशवं व्यधात् ॥२०८॥
 अमास्यो मित्रशर्मापि चक्रे मित्रेश्वरं हृष्टम् । श्रीकट्यस्वामिनं चक्रे लाटः कट्याभिधो नृपः ॥२०९॥
- 210 श्रीमास्कट्यविहारोपि तेनैव विवधेभुनः । मिधुः सर्वशमिबोभूक्तमाद्य जिनोपमः ॥२१०॥
 सुःखारंश्चकुण्ठश्चे स चकुण्ठविहासकृत । भूपविचोचतं स्रुपं जिमान्हेममयांसया ॥२११॥
 ईशानदेव्या तत्पत्न्या ज्ञानाम्बु प्रतिपादितम् । सुधारसमिधु स्वच्छमारोग्याधाया रोगिणाम् ॥२१२॥
 सल्लितादित्यभूमनुर्वैलभः पञ्चमर्दिका । सहस्राण्योक्ततां समं तत्र चक्रपुरं व्यधात् ॥२१३॥
 आचार्यो भण्डो नाम विद्वे भण्डेश्वरम् । अन्येपि हकुण्ठेश्या बहवो बभूवुः कृताः ॥२१४॥
- 215 अधिष्ठानान्तरेष्वथ चकुणिनाम्बुमन्त्रिणा । सचैत्यः स्रक्तोहारो विहारो निरमीयत ॥ २१५॥
 मिषगीशानचन्द्राख्यः स्यात्तच्छकुण्ठमन्त्रिणः । विहारमकरोत्तथा तक्षकानुपवादिष्यम् ॥ २१६॥
 एवं हेममयीमुवी स कुर्वन्कुर्वतापतिः । गुणैरीश्वर्यशौर्याद्यैर्मन्त्रानमलकुचम् ॥२१७॥
 हेतयापि विनिर्वाणी बह्व्याहस्रमतीपतेः । न कदाचन तत्पाशा हेतैरप्युदलकुचत ॥२१८॥
 तथाहि पूर्वपाद्येपेक्षते सकटको वसन् । आनीयन्तां कपित्थानीत्यादिदेश स जानु चित् ॥२१९॥
- 220 किंकरतस्थतामधेभुं पुरोगेपु स्थितेष्वथ । उपानयनैकपित्थानि दिष्यः कौपि पुमान्पुरः ॥२२०॥
 अमातुपाचनं गृह्णन्कृतसंज्ञो भुवा प्रभोः । कस्य स्वमिति पश्यन् प्रतीहारः प्रसृत्य नम् ॥२२१॥
 लोभधाम्नं कपित्थानि हस्वा राक्षः प्रियाण्वहम् । प्रहितोद्य महेन्द्रेण नन्दनोद्यानपालकः ॥२२२॥
 रक्षो महेन्द्रसंदिष्टं बन्धव्यं किंचिदस्ति मे । इति भुक्त्वा प्रतीहारः सर्वां वक्त्रे स निर्जनाम् ॥२२३॥
 नतो दिष्यः पुमानुषे शक्रत्वां वक्ति भूपते । सन्तव्यं पथमप्येतस्तीजम्याक्षिहुरं वचः ॥२२४॥
- 225 तुयै नृपेपि भूपाल दिक्पाला अपि ते वचम् । विभ्रमो वत्पणम्याहां भूयतां तत्र कारणम् ॥२२५॥
 पुरा पामगृहस्थस्य कस्यचित्पुंससदृहः । जन्मान्तरे कर्मकरो हालिकोभूज्ज्वात्किन्त ॥२२६॥
 एकदा तस्य ते कीप्ते वारंयित्वा महावृषान् । भ्रान्तस्य निर्जेतरण्ये क्षीणप्रायमभूद्वहः ॥२२७॥
 ततः स्वामिगृहास्तुनृदक्षिणस्य भवतोन्मिकम् । वारिकुम्भीमपूषं च गृहीत्वा कथिहायवौ ॥२२८॥
 निर्धौतपाणिपादस्त्वं भोक्तुं संप्रत्युतस्तनः । विमं कण्ठगतप्राणमपश्यः पुरतोतिथिम् ॥२२९॥
- 230 स स्वामिबोधयन् भुङ्क्ते बुभिक्षोपहतस्य मे । कण्ठे विषामयः प्राणा वर्तन्ते भोजनं विना ॥२३०॥
 वारितः पार्श्वेनापि तस्यै त्वं प्रीतिपूर्वकम् । पूषार्थं वारिकुम्भीं च वाराः विषमुदीरयन् ॥२३१॥
 पात्रे प्रसन्नचित्तस्य काले दानेन तेव ते । अजण्डितानामाहाणां शतमासीत्किञ्चिदे ॥२३२॥
 तेन वारिवदानेन वाञ्छामात्रेपि दक्षिते । प्रातुर्भवन्ति सुखादा नद्यो मरुपथेष्वपि ॥२३३॥
 सस्त्रेभ्यमतिपादितः प्रियवचोबडालचालावलिनिर्देविण मनःप्रसादपयसा निष्पन्नलोकक्रियः ।
 हेतुस्तत्तदभीप्सितं किन् कलन्कालेतिबालोप्यसौ राजन्दानमदीक्ष्यो विजयते कल्पद्रुमादीनपि ॥२३४॥

२०८. ') Thus A₁; A₂ कमलवर्त्यः. २११. ') A₁ सुःखारः. २१२. ') Thus corr. by A₁ from A₁ सुषासरविष. २१३. ') Thus A₁; A₂ बह्व्याहस्रमतीपतेः. G B copy both readings, Ed. follow A₁. २१४. ') Emended with Ed.; A मपरी.—') Thus A₁; A₂ कर्कशः. २१७. ') Thus corr. by A₁ from A₁ उर्वरी. २२०. ') A₁; A₂ धाम्नं.—') Thus corr. by A₁ from A₁ 'मन्त्रिणा'. २२१. ') A₁ gloss राक्षोपे हृष्टः. २२३. ') Thus corr. by later hand from A₁ धाम्. २३०. ') Thus A₁; A₂ उद्धा (for उद्धा?). २३४. ') A₁ 'प्रतिपादितः.—') A₁ 'एष तत्पत्रभीप्सितं किन् कलन् काले हृष्टव्यापयः'.

अल्पावशेषास्तास्त्वय सन्त्याशास्तव भूपते । वयोतङ्क्यं क्षयतो वय तत्राधिघातः ॥२३६॥ 235
 अपि चेतर्भूपातद्वलतं महतः सतः । कस्माद्विघातभूयस्वं तथापि इवि रोहति ॥२३७॥
 विमानि कतिविधानि कश्मरिषु वनायमे । आबन्ते तानि पूर्वोन्वी कलावि शिथिरे कुतः ॥२३७॥
 विगाहते दिशं वां वां तव तत्रैव तत्पतेः । स्वदाशापहणे यत्रः पूर्वदानप्रभावतः ॥२३८॥
 आशां भित्तस्य माहेन्म्रीमाशा स्त्वल्पापि तेभुना । गृहीता कथमन्येषा शक्रेणाममशक्तिना ॥२३९॥
 विना प्रयोजनं मुख्यं तस्मादाशास्त्वयां कवित् । नैवमेव पुनर्देवा विरलाः सन्ति ता यतः ॥२४०॥ 240
 इत्युक्तान्नादितं तस्मिन्भूपातो विपुलाशयः । चिन्तयन्दानमाहात्म्यं परं चिन्तयमायवी ॥२४१॥
 ततः प्रभृति तादृक्षयोग्यार्थप्राप्तितालसः । परिहासपुरे चक्रे स्थिरां गुर्वी च पर्विणीम् ॥२४२॥
 सहस्रभक्तमित्येवं प्रख्यातायां सदक्षिणम् । लक्षमेकोत्तरं भक्तवाचाणां वय दीयते ॥२४३॥
 अभिमायेण तेनैव पत्तनान्यूपरेषु सः । चक्रे वयोषु तृणातैः कथिज्जातु विवेदपः ॥२४४॥
 संजघाह स देवोऽवस्थांस्तानन्तरविचरान् । विक्रान्द्युमनःस्तोमान्पादेष्वभ्य इवाभिलः ॥२४५॥ 245
 तेन कङ्कणवर्षस्य रससिद्धस्य सोदरः । अङ्गुणो नाम भुःस्त्रादिदेशाशीतो गुणोन्नतः ॥२४६॥
 स रसेन समातन्वन्कोशे बहुद्वर्णताम् । पद्याकर इवाञ्जस्य भूभूतोभूद्व्युत्साहः ॥२४७॥
 दहः पञ्चन्द्रे जातु दुस्तरीः सिन्धुसंगमैः । तटे स्तम्भितसैन्योभूद्वाता विन्तापरः क्षणम् ॥२४८॥
 ततोऽम्बुतरणोपायं तस्मिन्पृच्छति मन्त्रिणः । अगाधेभ्यसि रोधःस्थङ्कङ्गो मणिमसिपत् ॥२४९॥
 तत्प्रभावाद्वाभूतं सारिणीं ससैनिकः । उचीर्णो नृपतिस्तूष्णीं परं पारं समासदत् ॥२५०॥ 250
 मणिमन्त्रेण मणिना अङ्गुणोऽप्याचकर्ष तम् । सलिलं प्रागवर्षं च क्षणेन मरितामभूत् ॥२५१॥
 परिभाषाद्भुतं तस्य प्रशंसामुखराननः । प्रणवाङ्कङ्गं राजा मणिवृत्तमवाचत ॥२५२॥
 स तमाह स्म विहसन्कर्ममौ कुक्षतो मणी । मोन्वी मस्याणिवायेव किं स्वात्स्वीकरणेन वः ॥२५३॥
 सामान्येष्वेव लभते लोकस्यं वस्तु संयथा । महस्तु तस्य का शोभा किञ्चिदुत्कृष्टवस्तु ॥२५४॥
 प्रत्यन्दनं द्वाशिमगेर्गणयन्ति तावद्यावत्स्थितो जलनिधेः पुलिनैकदेशे ।
 सं स्वीक्रियेत यदि तेनं ततस्तदास्य स्वयंभूः स्फुरत्तपि न तत्सलिते विभाष्यः ॥२५५॥ 255
 इत्युक्त्वा विरते तस्मिन्नाजा सस्मितमब्रवीत् । संभावयसि किं रत्नमाभ्यामभ्यधिकं मम ॥२५६॥
 भूतोऽधिकतरं दहा किञ्चिदं मम पश्यसि । तदाहाय प्रयच्छेदं निष्कयेण मणिद्वयम् ॥२५७॥
 ततो महाप्रसादोयमित्युक्त्वा अङ्गुणीब्रवीत् । स्वायत्ते स्वामिने रत्ने मन्त्रिमहौ नु शिवताम् ॥२५८॥
 गजस्कन्धेधिरौघैर्नन्मागन्धेभ्यो यदाहतम् । दत्त्वा सुगतंविभ्यं तन्नजोयमनुगृह्यताम् ॥२५९॥
 सलिलोत्तरणोपायो मणीं देवेन गृह्यताम् । संसारोत्तरणोपायः सुगतो मन्त्रमर्थ्यताम् ॥२६०॥ 260

२३६. ^{१)} Thus A₂; A₁ वसति भूपाल सु^{२)}. २३६. ^{१)} A₂ gloss तविष्णुपालस्व. २४०. ^{१)} Thus A₂; A₁ 'शाशा स्वभा.
 २४१. ^{१)} A₂ 'अ' 'स्त्रा'—^{२)} Thus corr. by A₂ from A₁ 'विद्यापीठो. २४६. ^{१)} Thus A₂; A₂ 'स्तिमित'. २५२. ^{१)} A₂ 'म-
 तिभाष्य'. २५४. ^{१)} A₂ 'कृष्टमृषि'. २५५. ^{१)} A₂ gloss 'अन्तःकान्तस्व.—^{२)} A₂ gloss 'वासिनि'.—^{३)} A₂ gloss 'अलनिधिना.—
^{४)} Thus corr. by A₂ from A₁ 'स्वयंभू'—^{५)} Thus corr. by A₂ from A₁ 'इवाच्छा'. २५७. ^{१)} Thus A₂; A₁ 'ततो.—^{२)} Thus
 A₂; A₂ in margin 'कोशे रत्ने. २५९. ^{१)} A₂ gloss 'जुष्ट. २६०. ^{१)} A₂ gloss 'मणी एव संसारोत्तरणोपाय इत्यादीपः । अत एव सुगता-
 निष्कयेचत्तामं किञ्चापहण मणी एव संसारोत्तरणोपाय इत्यादि गृह्यतामि'—अन्वयः.

- इति तेनार्थितो मुचया जिनविम्बं इदौ नृपः । बाग्मिनां कस्य सामर्थ्यं परिपन्थयितुं वचः ॥२६१॥
 स्वविहारेष भगवान्ध तेन विनिवेशितः । कपिशामिः सकाशान् इव यो भाति कान्तिभिः ॥२६२॥
 इदमतेषां कटकैरावसैः परिवेष्टितः । गजस्कन्धनिबद्धस्य सूचको वस्य विष्टरः ॥२६३॥
 अभिमायानुसारेण प्रकटीकुरुते पिबन् । अहो महाप्रभावाणां भूपतीनां वज्रधरा ॥२६४॥
- २६५ अशिशितं कदाचित्स स्वयं दमयितुं इयम् । निनाधारण्यमेकाकी इवविद्याविशारदः ॥२६५॥
 दूराभिर्मानुषे तत्र ललनां ललिताकृतिम् । एकां वदशं गायन्तीं नृप्यन्तीमपरामपि ॥२६६॥
 क्षणाच्च ते समाप्य गीतमृते मृगीदृशौ । पणम्य किंचिन्नृप्यन्त्यावपश्यदमयन्त्यम् ॥२६७॥
 तुरगं तं समारुह्य तन्नागच्छद्दिने दिने । वृष्ट्वा तथैव ते कान्ते गत्वापृच्छत्सविस्मयः ॥२६८॥
 तमुच्यन्ते नर्तक्यानां देवगुहाधिते । यः भूर्वर्धमानोयं यामस्तत्राचयोगुहम् ॥२६९॥
- २७० इत्यजीवनभुजां मातृणामुपदेशतः । अस्मत्कुलेन नियतं नृत्तमर्थं विधीयते ॥२७०॥
 ऋषिः परंपरायाता सेचमस्मद्वृहे स्थिता । आवागम्योपि वा नात्र निमित्तं ज्ञातुमीश्वरः ॥२७१॥
 एवं वचस्तथोः भुत्वा नृपोन्वेष्टुः सविस्मयः । तदुच्यतां मेदिमां कृत्वा कारुणिर्नरदारयन् ॥२७२॥
 दूरं निर्दममृत्तिस्त्रिधाश्रीक्षिबोदितम् । नृपतिः पिहितहारं क्षीरं देवगुहद्वयम् ॥२७३॥
 उद्युष्टितारिर्षणैः पीठोत्कीर्णैर्विबेदितौ । अपश्यत्क्षेत्राभौ तत्र रामलक्ष्मणनिर्मितौ ॥२७४॥
- २७५ परिहासहर्षैः पार्श्वं पृथक्त्वा शिलागृहम् । स रामस्वामिनः श्रीमान्प्रतिष्ठाकर्म निर्मेमे ॥२७५॥
 देवोपि लक्ष्मणस्वामी तथैवाभ्यर्च्य पार्थिवम् । चक्रमार्दिकया चक्रेश्वरपार्श्वे विवेशितः ॥२७६॥
 दिग्जये दुरुवः कश्चिद्भूतप्रत्यक्षनिषहः । अये न्यक्षिपदास्मानं गजाच्छस्य भुभुजः ॥२७७॥
 तं कृतपाणिप्राणादिप्रणैः शोणितवर्णिणम् । प्राणार्थिनं कावणिकः स्वेदन्तं पृष्ट्वावृणुः ॥२७८॥
 स तस्मै सिक्कतासिन्धुसविधस्थस्य भूपतेः । प्रकृयातमूचे सचिवमारम्भानं हितकारिणम् ॥२७९॥
- २८० प्रणतिर्ललितादित्यनृपतेः कियतामिति । हितं कथयतः स्वस्व निषहं च ततो नृपात् ॥२८०॥ युग्मम् ॥
 प्रतिज्ज्ञे च भूयेन ततस्तस्त्वामिनिषहः । ऋद्धप्रणोगर्दकारैः स चाकार्यत सक्तुनैः ॥२८१॥
 ततो विहितयात्रं तं स गम्भी कृतसत्क्रियः । कदाचिदेवमवद्विजने जगतीभुजम् ॥२८२॥
 एवंविधस्य कावस्य राजन्वस्परिरक्षणम् । तत्र वैरविभुद्धाशा विजम्बयति मामियम् ॥२८३॥
 वायैर्जलास्त्रालिं इत्वा दुःखाय च दुःखाय च । कृतकृत्यो धुवं जगामवमानहतानसन् ॥२८४॥
- २८५ अपकृत्याधिकं शरीरपकारं जयेन्मिमतम् । गम्भीरं प्रतिनयेव निनादं वदतो गिरिः ॥२८५॥
 इतो मासैस्त्रिभिर्गम्या भूः प्राप्या स्वरितं कथम् । वहा वा प्राप्यते वैरी तदा तथैव किं वसेत् ॥२८६॥
 मासार्थलक्षणं पन्थानं तस्मदुपदिशामि ते । गृहीत्वा स जलं यम्यथभूमौ किं नु निर्जलः ॥२८७॥
 तद्विजिज्ञा वन्धवो मे न वदन्ति स्वहागमम् । सामात्यान्तपुरो राजा कथमानेन गृह्यते ॥२८८॥

२६१. ') Thus corr. by A₂ from A₁ लस्य. २६३. ') Thus emended with Edd.; A₁ 'रकस्य'—') Thus A₁, A₂ सूचकैवत्य. २६५. ') A₂ glosses अस्वरज्जलमेव and देवगुह. २६७. ') Thus corr. by A₂ from तदुच्यते; A₂ 'कान्ति'—') Thus A₂; A₁ कान्ति. २६९. ') Thus A₁; altered by later hand to दूरं. २७५. ') A₂ gloss अक्षरैः. २७९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ नाव्यात्. २८०. ') A₂ gloss ललितादित्येव प्रणमं कुर्वति मयुक्तं हितमिति भुत्वा तेन राजा यम कथंमासावयोचयः कृत्वा. २८६. ') Thus A₁, A₂ 'रिजेन. २८८. ') Thus A₂; A₁ जगता. २८९. ') A₂ gloss पन्थाः.

इत्युक्त्वा लोकरोक्तस्य प्रवेशं बालुकार्णवे । पते क्षीमे च कटको मिलोचः समपद्यन् ॥२८९॥
 तत्राप्स्यहानि हिवाणि वक्ष्येवाभवन्तुः । तृष्णातं वीक्ष्य सैन्यं च मन्त्रिणं तमभाषत ॥२९०॥ 290
 वक्तृकालाधिका यावद्वासरता गमिताः पथि । मुमुर्षु तृष्णया सैन्यं तद्व्या शिष्यते किञ्चाम् ॥२९१॥
 ततो विहस्य सोबासीज्जिगीषो शेषमभ्यनः । किं वृष्यत्वारिराष्ट्रस्य यमराष्ट्रस्य वा भवान् ॥२९२॥
 त्वं हि स्वाभिहितायैव समुपेक्ष्य स्वजीवितम् । मृत्युवक्तं सकटको मया युक्तवा प्रवेशितः ॥२९३॥
 नेवं मरुमहीमात्रं भीमोयं बालुकार्णवः । आम्नोश्च लभ्यते कापि कस्मात्ता तेय भूपते ॥२९४॥
 भुत्वेति पुनरा कृत्वा समभूरीतलौठवा । करकार्षंश्चितकला स्तम्भशेषेव शालिभूः ॥२९५॥ 295
 संत्यक्तजीविताद्यानां भीष्मणां क्रान्तिरभ्यनिम् । मुञ्जमुद्यम्य शमयस्ततो नृपतिरब्रवीत् ॥२९६॥
 अमात्य तव कृत्येन प्रीताः स्वाभिहितैविणः । मरावप्यत्र क्षीतार्ता इव रोमाञ्छिता वषम् ॥२९७॥
 अभ्येक्षसादे मयि नु ध्वस्तमेयंविधोपि मे । प्रवासः कुण्ठतां बातो लोहं वयमणाविष ॥२९८॥
 मणिभ्रमाहङ्गिकणं गृह्णन्त्या इवाङ्गुलीः । त्वं मिभाषयवाङ्मनानय शोचिष्यसि ध्रुवम् ॥२९९॥
 निदेशेनैव मे परव पयः क्षुतेय मेदिनी । रसितेनाम्बुबाहस्य रजं क्षुब्धभूरिव ॥३००॥ 300
 इत्युक्त्वा सोम्यु निष्कटुं कुन्तेनोर्वीं व्यवहारवत् । उज्जिरीर्षुर्धितस्ताम्भः भूतेनेव मिलोचनः ॥३०१॥
 अधोज्ञायाम पाताललक्ष्मीलीलास्मितवक्त्रविः । रसातलास्सरित्साकं सैन्यानां जीविताद्याया ॥३०२॥
 तस्य सेनाचराणां सा ह्रमं विच्छेद बाहिरी । वृषाण्ववीकृताङ्गस्य मन्त्रिणस्तस्य चेत्सितम् ॥३०३॥
 लूनाङ्गोमङ्गलाशुंसी स मन्त्री विकलभ्रमः । स्वस्य भर्तृविशेषादौ नगरीमन्तकस्ततः ॥३०४॥
 राक्षसि कुटिलाचारो निगृह्य स महीपतिः । निजस्य मन्त्रिणस्तस्य तुल्यावस्थो व्यवधीत ॥३०५॥ 305
 यद्योपयोगं तैश्च स्थाने स्थाने प्रवर्तिताः । अद्यापि कुन्तबाहिन्त्यः प्रवहन्त्युत्तरापथे ॥३०६॥
 सहस्रशः संभवन्तोऽप्यपरे भुवनानुताः । अतिपलङ्कमङ्गेन तद्वृत्तान्ता न दर्शिताः ॥३०७॥
 वज्रिः शम्भुजला वनाहमपवधे देशेतिषोरारवा वचाच्छाः समये पयोदमलिते कालुष्यसङ्गृहिताः ।
 वृहदयन्ते कुलमिश्रा अपि परं दिग्देशं कालाविमौ तत्सत्यं महतामपि स्वसदृशाचारप्रवृत्तिप्रदी ॥३०८॥
 कतेर्वीर्यं प्रभावः स्यान्नरनाथासनस्य वा । वत्सोपि भीमकलुषाः प्रवृत्तौः समदर्शयन् ॥३०९॥ सुग्मम् ॥
 अवरोधस्तलो राजा परिहासपुरे स्थितः । स जानु मदिराक्षीयः सन्निधानेवमन्वशात् ॥३१०॥ 310
 कृतं प्रवरसेनेन यदेतत्प्रवरं पुरम् । तन्निर्देह्य मन्त्र्यध्वे मत्पुरस्येवं चेच्छिष्यम् ॥३११॥
 घोरामलङ्कितानस्य भुत्वेत्याह्वां महीपतिः । गत्याध्वंवासकृतापि तेदहन्मानुलानके ॥३१२॥
 हर्ष्याप्राक्षमाणस्तद्वह्निज्वालोज्ज्वलाननः । वल्कामुल्य इवाभूत्स हर्षाङ्गहसितोक्तदः ॥३१३॥
 द्वेपारिद्वैकृतवतः प्रतिभासतेभ्यो मिथैव चित्रमधिको विद्यादासमनोपि ।
 चन्द्रादि पद्यति पुरो हिगुणं प्रकृत्या तेजोमयं तिमिरदोषहनं हि चक्षुः ॥३१४॥

२९५. ^१) A₂ gloss वृष्यत्वारि. २९६. ^१) Thus corr. by A₂; A₁ 'मेषीविधोपि द्व.—' Thus A₂; A₁ प्रयोगः. २९९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ वक्तृकालं. ३००. ^१) Thus Edd. and G sec. manu; A R and G prima manu विदेशेनैव. ३०४. ^१) A₂ gloss सन्निधानेव एव यवः. ३०६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ विदेशः; A₂ gloss निक्षि देशः विदेशः स च कालाय लो. ३११. ^१) Thus A₁; A₂ मत्पुरस्यैव. ३१३. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ गत्याध्वंवासः.

- 815 नैव वेदेकमपि तत्पुत्रं प्रवरभूषते । असंख्यपुरनिर्माता स विवेकाधिकं कुतः ॥३१५॥ वृग्मम् ॥
 क्षीणक्षेत्रोऽपि निर्माणं नगरशोकास्त्रिषण्म् । सन्ध्याभिः शालद्वयं वसन्तं नुप्रावाप्रिना ॥३१६॥
 तत्पुत्रं तेनः सुविदं ब्रूयं वेनानुसवम् । इत्यन्ते कीर्तयः कोटरस्थानला इव ॥३१७॥
 प्रातस्तमय शोचन्तं सद्यः क्षीयं मन्त्रिणः । विन्वाविषयनाबोऽनुः पुरदोषं नृपैव तत् ॥३१८॥
 भुतेनष्टे नगरे निःशोकोमूयसीपतिः । स्वयान्तर्धरिते पुत्रे यदुद्योय इव स्थिते ॥३१९॥
- 820 कार्यं न जानु तद्वाक्यं वरसीवेन नकोच्यते । तावुक्तकारिणोऽन्त्यान्वयस्यति सोऽग्रवीन् ॥३२०॥
 विषमनुचितं क्षमापण्यस्त्रीक्षणप्रभुरीचरो रमयति यत्ते भिक्ताम्भृत्प्राप्तवृत्तिद्विजाधिनः ।
 नृपमपययं पान्ति प्राणानुपेक्ष्य निजानपि प्रसन्नमिह वे तैः पूतेषं महात्मभिर्दर्शनी ॥३२१॥
 अतीन्द्रमपि माहात्म्यं राक्षस्तत्त्वाधितिष्ठतः । अन्नमन्त्रोपि दोषोऽभितरसितियोचितः ॥३२२॥
 इत्यपि वत्स मध्यस्थं श्रीपरीहासकेशवम् । जन्मन तीक्ष्णपुष्टैस्त्रिप्राप्त्या गौडपार्थिवम् ॥३२३॥
 गौडोपनीविनामासीत्स्वयमव्युत्तं तदा । जहुर्वै जीवितं धीराः परोक्षस्य प्रभोः कृते ॥३२४॥
- 825 शारदादार्शनियात्कृद्मीरान्तं पविह्वयते । मध्यस्थदेवावसयं संहताः समवेष्टयन् ॥३२५॥
 विगन्तरस्ये भूगते प्रविषेधूनवेक्ष्य तान् । परिहासहर्षिं चक्रुः पूजकाः पिबितारिम् ॥३२६॥
 ते रामस्वामिनं प्राप्य राजन् विक्रमोर्जिताः । परिहासहर्षिभ्यान्वा चक्रुस्पाद्य रेणुशः ॥३२७॥
 तिलं तिलं तं कृत्वा च बिसिपुर्दिशु सर्वतः । नगराभिगैतैः सैन्यैर्हिन्यमानाः पदे पदे ॥३२८॥
 इयामला रक्तसंस्मितास्तेनभिहता भुवि । अश्रुनाद्रिदृष्टस्वच्छा धातुस्वन्तोऽज्ज्वला इव ॥३२९॥
- 830 तदीयवधिराचारैः सममुद्विज्यलीकृता । स्वाधिमक्षिरसामान्या भव्या चेयं वसुंधरा ॥३३०॥
 वचाह्वयकृतं भवं विरमति श्रीः पद्मरागाद्रवेसानाकारमपि प्रशाम्यति विषं गारुत्मतादहनमः ।
 एकैकं क्रियते प्रभावनियमात्कर्मैति रहैः परं पुरैः पुनरर्पमेवमहिमोऽनैर्न किं साध्यते ॥३३१॥
 क दीर्घकाललङ्घयोऽपि शान्ते भक्तिः क्व च प्रभौ । विधातुरप्यसाध्यं तद्यद्गौडैर्विहितं तदा ॥३३२॥
 लोकोत्तरं स्वाधिमक्षिमाभावापि पदे पदे । तादृशापि तदाभूवन्मूलरजानि भूभुताम् ॥३३३॥
 राज्ञः मित्रो रक्षितोभूद्गौडराक्षसविग्रहे । रामस्वाम्युपशारेण श्रीपरीहासकेशवः ॥३३४॥
- 835 अद्यापि दृश्यते शून्यं रामस्वामिपुरास्वदम् । ब्रह्माण्डं गौडवीराणां सनाथं यद्यस्य पुनः ॥३३५॥
 एवं नावाविधोऽन्तेर्वासराः क्षमापतेर्बभूवुः । त्रिरलाः स्वपुरे तस्य भूयांसस्तु विगन्तरे ॥३३६॥
 अनन्याक्रान्तपृथिवीसमालोकनकौतुकी । अगारं प्रविशेद्याद्य पुनरेवोनारापथम् ॥३३७॥
 कर्तुं प्रभावनिश्रवां प्रवितैर्धनहादिभिः । नैर्ऋतैः सह वृत्तान्तास्तस्य ते ते तदाभवन् ॥३३८॥
 नाद्यापि या भुवो दृष्टा जाने भानुकैरपि । राक्षस्तस्य बभूवाद्या तर्षं स्यैरविहारिणी ॥३३९॥
- 840 विरमन्नातपृत्तान्मैत्रिभिः प्रहितस्ततः । यस्यावृत्तस्तस्य पार्थीवतत्त्वानि वक्तव्याम् ॥३४०॥

३१०. १) A₂ gloss अन्तर्निष्ठः.—२) A₂ gloss मध्ये इव.—३) A₂ gloss किंवाविषयपण्.—४) A₂ gloss कर्मकर्तरि लकारः स्वयमेव दृष्टान्ते । अन्तर्निष्ठः पुरास्तत्त्वाधे कर्तृते । वेग कार्येण अतनुस्यं वया भवति यथा स्वयमेव दृष्टान्ते । यथा कोटरस्थानस्तत्त्वाधे स्वयमेव ब्रूयं अन्तरेव दृष्टान्ते ॥. ३११. १) Thus corr. by A₂ from A₁ कर्मोति.—२) Thus corr. by A₂ from A₁ वत्स.
 ३३३. १) 'r supplied by A₂. ३३०. १) Thus corr. by A₂ from A₁ अनन्या ३३१. १) A₂ कर्तुः.

इत्यादिशति यः स्वामी कोयं मोक्षो भवादृशाम् । क्षमाभिर्मां मे प्रविष्टस्य प्रतीक्षते यदागमम् ॥३५१॥

नवं नवं प्रतिदिनं संत्यज्य विजयार्जनम् । स्वराष्ट्रं संप्रविष्टस्य किं कार्यं मम पश्यण ॥३५२॥

विनिर्गतानां स्वमुखः सतितां सलिलाकरः । न विख्याजंजिगीषूणां वृथयते ह्यवधिः क्वचित् ॥३५३॥

नस्मादाचारसारं यो वक्ष्ये स्वविषयोचितम् । राज्यं तदनुसारेण निर्विघ्नं कुतस्तानवाः ॥३५४॥

अत्रस्थैः सर्वदा रक्ष्यः स्वभेदः प्रमायिष्णुभिः । चार्वाकाणामिवैषां हि भवं न परलोकतः ॥३५५॥

348

अपराधं विनाप्यत्र दण्ड्या गह्वरवासिनः । ते हि संभृतवित्ताः स्युर्दुर्भेषां दुर्गसंभयाः ॥३५६॥

वर्षोपभोग्यान्वयानि क्षेत्रभूसंमिता वृषाः । पाम्याणां नातिरिच्यन्ते यथा कार्यं तथासक्तम् ॥३५७॥

अधिकीभृतवित्ता हि वत्सरेणैव ते भृशम् । भवेयुर्दुर्गमराः कूरा नृपाश्चातिकमक्षमाः ॥३५८॥

वर्षं स्त्रियः कुथा भोज्यमलंकारा इवा गृहाः । आसाद्यन्ते यदा जातु भामीर्निगरोचिताः ॥३५९॥

महाहर्गण्युपेक्ष्यन्ते संरक्ष्याणि यदा नृपैः । यदा चानन्तरात्स्वं तेषां भूत्येपु दुहयन्ते ॥३६०॥

850

प्रदेशादेकतो कृष्टा यदा वृत्तिश्च दासिण्यम् । अन्योन्योद्वाहाहसंभवैः कायस्याः संहता यदि ॥३६१॥

कर्मस्थानानि वीक्षन्ते क्षमायाः कायस्थवधरा । तदा निःसंशयं श्रेयः प्रमाभाग्यविपर्ययः ॥३६२॥ अकलकम् ॥

वेष्टानुसारोपसीय गूढमाशयसंविदम् । मयोक्तं वदये कार्यमन्तरं राजवीजिनाम् ॥३६३॥

पयासति मदकरटिभो दानगन्धेन वायुर्गणैर्भूतिं प्रकटितवचिषश्चन्द्रैराम्बुदस्य ।

वेष्टा स्पष्टं वदति मतमन्त्रेणोपेयतत्त्वा जन्तोर्जन्मान्तरपरिवितां निश्चितां वितनुस्मि ॥३६४॥

पुत्रः कुत्रलयादिस्थो वज्रादिस्थश्च मे समौ । भिष्यशीला तयोर्धर्मोर्धोर्हिमानुरयोः पुनः ॥३६५॥

255

ज्यायात्राज्येभिरुक्तैः स च स्वाद्रलवान्यदा । तस्याज्ञातकमः कार्यो भवज्ज्ञेनियमास्तदा ॥३६६॥

उत्सृजन्स्त्रीविनं वापि राज्यं वापि स पार्थिवः । शोचनीयो न केनापि स्मरतेहं यद्यो मम ॥३६७॥

कार्यः कनीयात्र नृपः प्रमादात्किञ्चन यदि । नोद्धृक्कनीया तस्याज्ञा रक्ष्यश्च विषमोपि सः ॥३६८॥

पौत्रेषु मे कनीयान्यो जग्रापीडोस्ति दारकः । पितामहसमो भूया इति वाच्यः स सर्वदा ॥३६९॥

भर्तुर्गृहीतनैराज्ञयाः साभिप्रायां प्रणम्य ताम् । आनर्तुः पश्चिमामाज्ञां ते वात्पार्थक्यगत्सजः ॥३७०॥

260

उवाच चकुणो जातु सनिपट्यालिताः प्रजाः । बाष्पैः पतिवियोगाभिमतां सिन्धुन्वद्वंधराम् ॥३७१॥

राज्ये कुवल्त्यापीडो राजपुत्रोभिविध्यताम् । द्रुगृहीताभिधो राजा गतः स द्रुक्नी दिवम् ॥३७२॥

सख्ये यस्य कृतिनो द्वैतैः कोशानुदये । रससिद्धिरकस्मान्मे यस्मात्सास्तमुपागता ॥३७३॥

दूरस्थोपि हि भूभूतस भाग्यशक्त्या कयाचन । कार्याणि घटयन्नासीदुर्वैद्यान्वपि हेतया ॥३७४॥

अभ्यभोजानि वनाचनव्यवहितान्युल्लाघयस्वंभुमान्भूरस्थोपि पयोधरोतिशिरस्त्वयौ करोत्यानपम् ।

शक्तिः काट्यपरिक्षतास्ति महतां स्वैर इविलान्वयो यन्माहात्म्यवशेन यान्ति घटनां कार्याणि निर्यन्त्रणाम् ॥३७५॥

365

सैकादशविनासप्र मासान्दर्शिशतं समाः । एकमाह्राण स महीं प्रजाचन्द्रोस्तमाययौ ॥३७६॥

१५१. ¹) The words from प्रतीक्षते to संप्रविष्टस्य in the following verse have been omitted by A₁ and supplied in margin by A₂. १५३. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ निष्ठाजं. १५६. ¹) Thus A₁; altered by later hand to दुर्भेषा which is found in R. G. १५४. ¹) A₂ gloss करती इत्सी. १५६. ¹) A₂ gloss कुवल्त्यापीडो.—²) Emended, A₁ पितामहः. १५९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ चन्द्रवज्र.

- मुषारवर्षैर्बहैस्मकाण्डनिपातिभिः । आर्याण्यकार्मिषे देवो विपन्नं केचिद्विरे ॥३६७॥
 राजपठो^१ प्रतिष्ठां स रक्षितुं विरसेचिवाम् । संकटे कापि दहनं प्राविशदिति केचन ॥३६८॥
 केचोविषु मते भूमृषीयस्युत्तरापथे । सोमसर्वस्त्रलो भूमिं प्रविष्टः कटकान्वितः ॥३६९॥
- 370 अथ्यनुतानि कृत्यानि भुताम्यस्य यथा किल । विपत्तिरपि भूमर्तुस्तयैवात्यहुता भुता ॥३७०॥
 यातोस्तं शुमणिः पयोधिसलिलं कैथिस्वविष्टोपरैः संगतो दहनं गतः किल परैलोकान्तरं कीर्यते ।
 जायन्ते महतामहो निरुपमप्रस्थानहेवाकिनां निःसामान्यमहस्वयोगिभुना वार्ता विपत्तावपि ॥३७१॥
 ततः कुवलयापीडो भजे कुवलयेष्टताम् । जातः कमलदेव्या यः श्रीमाञ्छक इत्यादितेः ॥३७२॥
 स्यायेव चक्रे विद्यादां योनुरक्तां नृपधियम् । महोरगस्त्वचमिव स्वभावमतिनामपि ॥३७३॥
 आभा नुन्यप्रभावेण कंचित्कान्तं इत्ययमः । स हुताशोष्मणाक्रान्तः प्रदीप इव नावृणत् ॥३७४॥
- 375 भूद्वैरिबानुगैर्वानतोभास्पर्शयवृत्तिभिः । भीर्दुःस्थाभूतयोरन्तर्मेलेभकटयोरिव ॥३७५॥
 अयोधयधनादायिभृन्वचक्रिकयां समम् । राजा कुवलयापीडो बभञ्जानुजमञ्जसा ॥३७६॥
 राज्यं निष्कण्टकं कृत्वा ततः प्राप्तबलो नृपः । दिग्जयायोजितक्रान्तिः सौभस्संभूतसाधनः ॥३७७॥
 एकस्मिन्क्षणे मन्थी तस्याशामुदलङ्घयत् । स्मरन्वा तस्मिन्वर्षं भजन्वा वर्षविक्रियाम् ॥३७८॥
 प्रामाथ्यमथ यामिन्यां तल्पे कोपाकुलो नृपः । तमाज्ञातिक्रमं ध्यायन्न निद्रां क्षणमप्यगात् ॥३७९॥
- 380 एवं कृतागतं हन्तुं सत्पृष्ठस्य तदाभयात् । बह्व्यः प्रत्यभासन्त बध्नास्तस्याद्यतकुपः ॥३८०॥
 विचारशैलमथिता तस्य विलसद्दोदधेः । प्रकोपकालकूटस्य पथावगमप्रभेदागात् ॥३८१॥
 दध्नी सोध गतक्रोधः प्रवृद्धः प्राणिसंक्षयः । एतावान्कस्य नु कृते कर्तव्यः प्रत्यभान्मम ॥३८२॥
 अकार्यण्यपि पर्याव्य कृत्वापि नृजिनार्जनम् । विधीयते हिंसे यस्य सं देहः कस्य सुस्थिरः ॥३८३॥
 कृतज्ञस्यास्य कायस्य हेमोरगलितस्मृतेः । हन्तव्याः कस्य पन्थानः प्रणिभान्यनपायिनः ॥३८४॥
- 385 विदमिन् जन्तवो हन्त पच्यमानस्य नात्मनः । अवस्थां कालसूदेन कृतां तां तां क्षणे क्षणे ॥३८५॥
 साः पश्यन्निरकारणस्मितसितं पायोजकोशाकृति इमभूद्देवंकडोरमद्य रमसादुत्सप्रतामप्रभम् ।
 मानर्जीर्णवलक्षकेषाविकृतं घृष्टाजघीर्षोपमं वक्रं नः परिहस्यते ध्रुवमिदं भूतिधिरस्थायुभिः ॥३८६॥
 इत्याद्यानिष्ठानाविन्तादुल्लसन्तिद्विखादरः । राज्यं संत्यज्य स वनं प्रक्षप्रसन्नार्णं ययौ ॥३८७॥
 गच्छ भद्र वनाधैव तपस्याधीवतां मनः । सापायाः क्षणमङ्गिन्य एवमाया विभूतयः ॥३८८॥
 तेन संत्यजता राज्यं लिखितेन निजासने । वैराग्यवासनोत्सेकः श्लोकनानेन वृत्तितः ॥३८९॥
- 390 अभद्रशमसंवेगलक्षसिद्धिर्वैराधिपः । श्रीपर्वताशाययापि भव्यानामति दृक्पथम् ॥३९०॥
 तथा याने प्रभोः जुषे मित्रदर्शनीं^२ भुजान्वितः । वितस्तासिन्धुसंभेदे सभायां जीविते जहौ ॥३९१॥
 राज्यं समां समासायी कृत्वा स वल्लभाधिपः । निःश्रेयसामिनिःश्रेणीं^३ सुधीः सिद्धिं समासदत् ॥३९२॥

३६८. ^१) Thus A₁; A₂ 'पठः'. ३७१. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'पठे'. ३७२. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'युद्ध मते'; A₂ adds the gloss की भूमे. चलनः कुवलयः. ३७५. ^१) A 'चक्रि'. ३८०. ^१) This and the following verse have been omitted by A₁ and supplied in margin by A₂. ३८३. ^१) A₂ 'देहं नरकमग्नं सुस्थिरवः'. ३८६. ^१) Thus A₂; A₁ 'दण्डभूतोप'. ३८७. ^१) A₂ gloss 'मैत्रिपारण्य'. ३९१. ^१) A₂ gloss 'मन्थी'.

वज्रादित्यो बप्पियको ललितादित्यं इत्यपि । स्यातोष भूभृदभयश्यामाता चक्रमर्दिता ॥३९३॥

स कूरचरितो भ्रातुः प्रजाह्लादविधाविनः । ह्युधोरोरिष दुर्वासा नृवं विरवृशोभवत् ॥३९४॥

परिहासपुरात्पिण्यां नानोपकरणावलीम् । स जहार दुराचारो भूभृतोमवशंवदः ॥३९५॥

395

रागिणो भूमिपालस्य भूयस्योन्तःपुरस्त्रियः । भीमाश्वस्येव बद्धवास्तास्ताः समभवन्निवाः ॥३९६॥

विक्रमेण प्रयच्छन् स्तेच्छेभ्यः पुरुषाण्वबून् । स्तेच्छोनितां प्यवर्तिं प्रावर्तयत् मण्डले ॥३९७॥

समाश्रान्वद्धां भुक्त्वा तोतिसंभोगजम्भना । जवान् संसर्षं भ्यामृत्स्वदरोगेण किल्बिषी ॥३९८॥

तस्मान्मञ्जविकदिष्यां जातो राजा प्रजान्तकः । ततः पृथिव्यापीडोभूत्समासाधनुरः समाः ॥३९९॥

जातो मम्मामिधानायां बप्पियास्सप्त वाहरान् । संघामापीडनामाय तमुत्पाद्याभवचूयः ॥४००॥

400

भ्रातरौ तौ समासाध राजवं नैव श्वराजत । देवन्नाशिधिरावाप्य षण्डांशोरिष मण्डलम् ॥४०१॥

शान्तेषु संघामापीडे कनीयान्बप्पियात्मजः । राजा भीमाश्वयापीडः प्राप राज्यं ततः क्रमात् ॥४०२॥

पितामहस्यो भूयादित्यमात्यवधः स्मरन् । जिगीषुः संभृतबलो दिग्जवाय स निर्वयौ ॥४०३॥

स्वदेशादेव नयविहशं गीतैः समं नृपैः । वृद्धान्पयच्छ निर्गच्छन्कश्मीरशारोचरान् ॥४०४॥

पितामहस्य नः सैव्यं कियचिरंघटतोभवत् । इति नृत्ताय यात्राद्य यूवं संख्यातसैनिकाः ॥४०५॥

405

कृतस्मितास्तमुचुस्ते किं प्रथेनामुना प्रभो । वस्तु कश्चित्कान्तं नानुकुतौ क्षमोभुना ॥४०६॥

कर्णीरयानां तस्यासीत्सपादं लक्षमीक्षितुः । अक्षीतित्तु सहाजाणि देवस्याव जयोद्यमे ॥४०७॥

तदाकर्ण्य जयापीडो बहू मेने न निर्जबम् । क्षिप्रं क्षिमेः संकुचन्त्वाः कालस्य बलवत्तया ॥४०८॥

जिगीषोः भ्यामुजस्तस्य भावमालोक्य तादृशम् । दध्युर्भावज्ञतां वृद्धा ललितादित्यभूपतेः ॥४०९॥

तस्य दूरप्रयातस्य स्यातो अज्ज्ञाभिषो बलान् । द्वेदेशाक्रम्य कश्मीराम्स्वयं मेने नृपासनम् ॥४१०॥

410

दिने दिने राजसैन्यास्वदेशस्मारिणस्ततः । सैनिकाः संस्वयतेन्म स्यामिभक्तिपराङ्मुखाः ॥४११॥

प्रत्ययापिष्वन्त्वामेव शक्तिं परिकरं विना । निधिकाय जयापीडो नृक्षां कांचित्तु संविदम् ॥४१२॥

भ्रमज्जुरास्तेभिमानास्तस्यैवासम्भनस्त्विनः । जत्स्ववर्तत कैरेव वैपाकीरपि वामताः ॥४१३॥

स विस्म्य मुवं द्वां द्वां भूपतीनन्याविकान् । प्रयागमगमस्यैवैः परिमैयैर्निजैः समम् ॥४१४॥

तत्राचक्षिष्टानुक्षित्य वाजिनः स मनोजवान् । हिजेभ्यो लक्षमेकोनं प्रददौ भृदिक्षिणम् ॥४१५॥

415

संपूर्णमन्यो लक्ष वः प्रदद्यादत्र वाजिनाम् । तन्मुद्रयेयं मन्मुद्रा विनिययेत्युदीर्य च ॥४१६॥

श्रीजयापीडदेवस्येवक्षरैकफलक्षितान् । दिग्देशगामिनो मुद्रां गाक्ष्य पयसो इहौ ॥४१७॥

तन्मुद्राङ्कं पदः पीत्वा गाक्ष्मयापि निर्मलम् । क्षिते प्रवर्धते तापो भूषणामभिमानिनाम् ॥४१८॥

स्वदेशगमनानुज्ञां सैन्यस्याप्रमुखेन सः । द्रव्यां निशायामेकाकी निर्वयौ कटकान्तरात् ॥४१९॥

मण्डलेषु नरेन्द्राणां पयोद्वानामिवार्धमा । गौडराजाधवं गुप्तं जयन्ताख्येन भूभुजा ॥४२०॥

420

नविषेष्ट क्रमेणाथ नगरं पीण्डवर्धनम् । वस्मिन्सौराज्वरम्याभिः शीतः पौरविभूतिभिः ॥४२१॥

३९३. ¹ A, ललितापीड. ३९४. ¹ A, दूर. ४००. ¹ Thus A, B G; A, बलराज. ४११. ¹ Thus A₂; A₁ स्या प्यवर्तन्त्व. ४११. ¹ Thus corr. by A₂ from A₁ "प्रददौ सः." Thus corr. by A₂ from A₁ कृत्वा (?). ४२१. ¹ Thus corr. by A₂ from A, तस्मिन्" and श्रीभि.

- लास्य स हृद्यमधिधारकातिकेयनिकेयनम् । भरतानुवर्णालयनृत्तमीलादिशास्त्रवित् ॥४२२॥
 ततो देवगृहहारशिलामध्यास्त स क्षणम् । ॥४२३॥
 तेजोविशेषाकितैर्जैः पारितान्तिकम् । नर्तकी कमला नाम कान्तिमन्त इदंश तम् ॥४२४॥
 435 असामान्याकृतेः पुंसः सा इदंश सविस्मया । अंशपृष्ठेन धावन्तं करं तस्यान्तरान्तरा ॥४२५॥
 भविन्तवसतो गृहं चरन्ते भवेज्ज्वलम् । राजा वा राजपुत्रो वा लोकोत्तरकुलोद्भवः ॥४२६॥
 पर्वं प्रसीदुमभ्यासः पृष्ठस्थाः पर्वमीटिकाः । अंशपृष्ठेन येनायं लसत्पाणिः प्रतिक्षणम् ॥४२७॥
 लोलभ्रोत्रपुटो मरोत्कमपुष्पापातात्ययेपि द्विपः सिरोक्षित्यपि पृक्तः करिकुले व्यावृत्त्य विभक्तिता ।
 मेघौन्मुक्यशमेप्यशान्तवदनोद्गीर्णस्वरो बर्हिणधेष्टानां विरमेच हेतुविगमेप्यभ्यासदीर्घा स्थितिः ॥४२८॥
 इत्यन्मभिनवगन्त्री सा कृत्वा संक्रान्तसंविहम् । सखीमभिषददवां विसर्ज्य तदन्तिकम् ॥४२९॥
 430 श्राव्यसृष्टं गते पाणी पूगस्यञ्जालवार्पितान् । बभ्रवोक्षिपञ्जयापीडः परिपृच्य इदंश ताम् ॥४३०॥
 भूसंज्ञासि कस्य त्वं पुटया इति सुभुजः । इदस्यां बीटिकास्तस्या वृत्तान्तमुपलब्धवान् ॥४३१॥
 तथा जनिताक्षिण्यस्तैस्तैर्मधुरभाविनैः । सख्याः समाप्रनृत्ताया निन्ये सं वसन्ति शनैः ॥४३२॥
 अघाम्यपेक्षालाया तथा न सा विलासिनी । उपाचरत्परार्धभीः सोप्यभूद्विस्मितो यथा ॥४३३॥
 ततः क्षात्राङ्गधत्ते संजाते रजनीमुखे । पाणिनालस्य भूपालं शय्यावेहम् विवेश सा ॥४३४॥
 435 ततः काञ्चनपर्वकृशाया मरेयमस्या । तयाधितोपि शिथिलं विरधे नाधरामुकम् ॥४३५॥
 श्वेशाक्षिष बृहद्वस्तानं सत्रयां ततः । दीर्घबाहुः समाक्षिप्य स शनैरिवमवधीत् ॥४३६॥
 न त्वं पद्मपलाशाक्षि न मे इदंशहारिणी । किं तु कालानुरोधेन सापराधं करोति माम् ॥४३७॥
 शसस्तवायं कल्याणि गुणैः क्रीनोम्यकृत्रिभिः । अत्रिराज्ज्ञानवृत्तान्ता धुवं क्षणित्यमेप्यसि ॥४३८॥
 कार्यशेषमनिष्पाद्य सज्जं मानिनि केचन । अभोगे कृतसंकल्पं सुखानां त्वमत्रेहि माम् ॥४३९॥
 440 तामेवमुक्त्वा पर्वकुं साङ्गुलीयेन पाणिना । बाहवक्षिष विःश्वस्य श्लोकमेतं पवात सः ॥४४०॥
 असमाप्रजिगीषस्य स्त्रीचिन्ता का मनस्विनः । अनाकम्प्य जगत्कृत्स्नं नो संध्यां भजते रविः ॥४४१॥
 श्लोकेनात्मगतं तेन पठितेन महीभुजा । सा कलाकुशलाशासीन्महान् कविदेव तम् ॥४४२॥
 गन्तुकामं च तं प्राप्तुं पणयिनी बलात् । अर्धयित्वा चिरं कालमवस्थानमयावत ॥४४३॥
 एकदा वन्तिर्तु संध्यां प्रयातः सरितस्तटम् । विरायातो गृहं तस्या इदंश भृशविहलम् ॥४४४॥
 445 किमेतदिति पृष्ठाय तमूचे सा मुचिदिमता । सिरोक्षं क्षमशान्नामौ निपत्याहन्ति देहिनः ॥४४५॥
 नरनागाधसंहारः कृतस्तेन दिने दिने । त्ववधभुवं विरायाते नञ्जयेन समकुला ॥४४६॥
 राजानो राजपुत्रा वा तत्रयेन विवृजिताः । गृहेभ्यो नात्र निर्वाण्ति प्रवृत्ते क्षणदास्ये ॥४४७॥
 तामिति भुवर्षी मुग्धां निविध्य च विहस्य च । मनीष इव तां रात्रिं जयापीडोत्पनाहवन् ॥४४८॥

४२२. ¹) हृद्य supplied by A₂ in space left by A₁.—²) A₁ gloss भरतानुवर्णालयनृत्तमीलादिशास्त्रवित् लास्य. ४२३. ¹) Here two padas seem to be wanting. ४२४. ¹) Thus A₁; A₂ पुत्रव. ४२७. ¹) A₂ नृत्त.—²) Emended; A मुनीकु.—³) A₁ पावत्ता. ४२८. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ सिंह. ४३१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ इदस्या. ४३२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ एव. ४४०. ¹) A₂ कयवक्षिष. ४४१. ¹) Thus A₂; A₁ जगत्विष. ४४३. ¹) A₁ विह. ४४४. ¹) A₂ स रजद्व.—²) Thus A₁; altered by later hand to "हृत्तम्". ४४८. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ भुवर्षी.

अपरेयुर्दिवापावे निर्गतो मगरान्तरात् । विहायमन्तीत्येमुन्महापदसरोदयः ॥४४९॥

अदृश्यत ततो दूरादुत्प्लुतवकुलपङ्क्तिः । अहसतः कृतान्तस्य संघाटीय मृगाधिपः ॥४५०॥

450

अधवाग्नेयं घातं तमघं मन्वरवाग्निम् । रागसिंहो बह्मसिंहं सनाहवत देवता ॥४५१॥

सम्प्रभोतो व्यातनपद्मः कर्णकूर्वाः प्रदीप्तदृक् । दहस्वपूर्वकावन्तं सज्जः समुपाह्वयत् ॥४५२॥

तस्य म्वत्स्थाननविते कफोर्षि पतनः क्षुधा । सिक्काटी अयापीडो वसः क्षुरिकवाग्निम् ॥४५३॥

शोणितं जम्बगन्धेमसिन्धुरामं विमुञ्चता । एकप्रहारमिधेयं तेषास्वज्वल जीवितम् ॥४५४॥

आमुक्कमप्यष्टः स कफोर्षिमघ गोपयन् । शविदघं वर्तकीवेदम निधिं हृत्पाप पूर्ववत् ॥४५५॥

455

प्रमातायो विभावर्षी भुत्वा सिंहं वनं नृपः । प्रवृत्तः कौतुकाद्भुत् अयन्तो निर्देवी स्वयम् ॥४५६॥

स दृष्टा तं महाकावयेकमदितिसंहतम् । आघर्षो निधवाग्नेये महार्तरमामनुषम् ॥४५७॥

तस्य हन्तान्तरात्सम्भं केनूरं पार्श्वगर्पितम् । श्रीजयापीडनामाहुं दहर्तां सविस्मयः ॥४५८॥

स्वात्कुतोष स भूपात इषि भुवति पार्श्वे । अयापीडाममाह्वात् पुरमासीन्नमाकुलम् ॥४५९॥

ततः पौराण्यमृदयैवं अयन्तः शिलिपोन्नवीत् । प्रवर्षावसरे मूढः कस्मादो मयसंभयः ॥४६०॥

460

भूषणे हि अयापीडो राजा भुजवलोणितः । केनापि हेतुना धाम्बयेकाक्येय दिगन्तरे ॥४६१॥

राजपुत्रः कल्लट इत्युक्ता कल्याणदेव्यसौ । तस्मै विवमिता दानुं निष्पुत्रेण सता मया ॥४६२॥

शोन्वेत्येवैस्त्वयं प्राप्तस्त्रजाहरणेच्छया । रजहीपं पवित्रासौर्निधाकासाहं नृदरात् ॥४६३॥

अस्मिन्नेव पुरे तेन धाम्यं भुवनशासिना । हृत्पादेन सन्मन्वेत्यं बोद्धे दद्यामभीष्टितम् ॥४६४॥

पापि सप्रत्यवाः पौरा भूपतेः सत्यवादिनः । अन्विष्य कर्मलाघासवर्तिनं तं म्वयेदवन् ॥४६५॥

465

सामास्यान्तःपुरोभ्येत्य प्रयत्नेन प्रलास्य तम् । ततः स्वयेदम नृपतिर्निवाय विशिरोत्सवः ॥४६६॥

कल्याणदेव्यास्तेनैव कल्याणानिनिवेशिना । राजलब्ध्या म्वपास्तया इव सौजिघहस्करम् ॥४६७॥

म्वपादिनापि सामर्थ्यं तव शक्तिं प्रकाशयन् । पञ्च गौडापिपायित्वा धनुरं तदधीरवन् ॥४६८॥

मनशेषं धमुत्पन्नं सैम्बं संवाहयन्निवतः । मित्रशार्मात्मजो देवशार्मासायस्तमायवी ॥४६९॥

निजवेद्यं प्रति ततः स प्रतस्ये तद्वर्तिता । अने जगदिषं कुर्वन्मवासेयं ह्यलोचने ॥४७०॥

470

सिंहासनं जिताशनीं कम्पकुञ्जमशीमुजः । स राज्यकानुरं राजा जहातोदारपौदयः ॥४७१॥

तस्मिन्पविष्टे स्वभुवं स्फूर्जदूर्जितविक्रमे । सैन्धेः समं समित्स्वस्त्रैर्जज्जो योऽनुं विनिर्वयी ॥४७२॥

भुत्कलेनाभिषे भाने तेन साधे दूरावयनः । अयापीडस्य संघामः खड्गहनि दिगन्तवभूत् ॥४७३॥

अनुरक्तपत्नी राजा अज्जाराज्यासदिष्णुभिः । कुपि क्षोन्वीचमामोमृष्टाभ्यासविक्रमपङ्क्तिः ॥४७४॥

अदिवो घामवन्ध्यातः प्राप्नो घाम्यैः सनं युधि । कोष अज्ज इति धाम्बन्धोधान्यमपघं सर्वतः ॥४७५॥

475

नृण्याते स्वर्णमृत्तारास्त्रिजन्तं घाति तस्य ते । रणमध्ये हवाकंभं तं दूरास्तमदहर्षवन् ॥४७६॥

४५१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ सिंह. ४५२. ²) Thus corr. by A₂ from A₁ कम्प. ४५३. ³) A₂ gloss सख्खु. ४५४. ⁴) A₂ gloss दृष्टान्तोचय. ४५५. ⁵) A₂ gloss सविवासा. ४५६. ⁶) A₂ gloss मकुलं कथासम्बन्धं स्मारयति घनलोचनमिति. ४५७. ⁷) A₂ gloss कनकमयसौर्णं कल्याणदेवी च. ४५९. ⁸) Thus A₂; A₁ 'सौरी'. ४६४. ⁹) Thus A₂; A₁ लोचिष्यमानो.

- धनवन्धोपवीर्यं स सिन्धवाश्चान्नं तद्वाक्ये । सोऽहं हने मया अज्ज इत्यमोक्षकियोनरन् ॥४७७॥
 माहायकाय रात्रौर्धं वासीत्युक्तापिनास्यः । म्मुर्ध्वसन्त्या अज्जस्य प्रतिज्ञायावयौ वधम् ॥४७८॥
 अदमत्तवर्णमीमांसं मुमुर्षु पतितं दधात् । विरेडमन्नं मेरिन्त्यां अज्जं स्वक्का वपुर्निजाः ॥४७९॥
 480 स सनर्थादितापावयिन्तासततदुःस्थितः । रोहाभिनेनं राजदेव विभिर्धैर्व्यजुज्जत ॥४८०॥
 न्यासापदाराहमिर्जा वेदकाकां कामिवन्धनात् । रोहाकोपनतां राजामस्थिरा एव संपदः ॥४८१॥
 हने अउञ्जे अयापीडः मत्तापृत्तं विनां भिवन् । वयाह रोणा मूभारं कृत्वेन च सतां मनः ॥४८२॥
 मयेवे वध कल्पाणं स विरोपिषधावृषः । देशे कल्याणपुरकृत्तव कल्याणदेव्यमूत् ॥४८३॥
 राजा मरुत्तापुर्कृत्तके विमुल्लेकेशावन् । कमला खां स्वनाम्नापि कमलाकर्थं पुंरं व्यधात् ॥४८४॥
 485 महामतीहारपीडाभितारं प्रतिपद्य सः । कल्याणदेवीदासिन्धवादेकरीषकोत्तानिम् ॥४८५॥
 उत्पत्तिभूमी वेष्टीस्मिन्दूरदूरिरोरिता । कश्यपेन वितस्तेष तेन विषादवाराता ॥४८६॥
 वयोमूर्धौवमिवेव कस्मिन्निहने स्फुटम् । सर्वज्ञानान्द्रवके सर्वान्पिषाभिकोगिनः ॥४८७॥
 देशान्तरादागम्यं व्याचक्षाणान्धमापतिः । प्रायतैवत विच्छिन्नं महाभाण्यं स्वमण्डले ॥४८८॥
 क्षीराभिषाण्यंविषयोषाधायास्तंभृतभुतः । दुषेः सह वयौ वृद्धिं स अयापीडपण्डितः ॥४८९॥
 490 भूनेरालम्बा स्वर्षी वक्षसे न स कस्यचित् । आत्मनस्तु दुषेः स्वर्षी मुदधीर्धममन्वत ॥४९०॥
 तावत्पण्डितस्त्रायेभूराजशब्दारापि यथा । तैस्तैर्धैर्वै नु म्मानि कालान्तरवधावयौ ॥४९१॥
 नृपती विहदायने राजसामुख्यकाङ्क्षिभिः । गृहा वम्भुर्धितुषां व्याप्राः सेवान्तैर्धैः ॥४९२॥
 समयदीक्षया राजा सोमिष्य निखिलान्धुषान् । विह्वलिषममन्यथाप्यनृपमण्डले ॥४९३॥
 अभ्यसे मन्त्रशास्त्रायां मुक्तदन्तस्य मन्त्रिणः । विह्वलया धर्क्षियाक्यस्तेन स्वीकृत्य वधिः ॥४९४॥
 495 विहानीनारल्लेणे मत्स्यर्धं कृतवेतनः । भद्रोभुदुर्दन्तस्तस्य भूमिभर्तुः समापतिः ॥४९५॥
 स दामोदरमुसाक्यं कुडनीमतकारिणम् । कविं कविं बलिरिष पुर्वे धीसविषं व्यधात् ॥४९६॥
 मनोरथः शुङ्गदन्तश्चटकः संधिमांस्तथा । वम्भुः कवयस्तस्य वामनायाथ मन्त्रिणः ॥४९७॥
 स स्वर्षे पविषाद्यायां लक्ष्यबुद्धयं रवेः । देशे धर्मोत्तराचार्यं प्रविष्टे साधमन्वत ॥४९८॥
 सयेताः संतदव्यक्तविवृत्यो वम्भुव सः । भावानां भुज्यमानानामास्वादान्तरवितृषः ॥४९९॥
 500 अपश्यमिर्गहास्कादाम्नाभास्त्वानुविचैकिभिः । किं ज्ञेयमज्ञादमन्त्रमापैरन्धैरिदोक्षभिः ॥५००॥

४७८. ') A₂ indicates by asterisks and the marginal note मण्डले: साक्षात्काय, a different reading, in which this verse followed after verse 474.—') Thus A₁, A, हितापान. ४७९. ') Thus A₁; A₂ 'सैरीष'. ४८०. ') Thus A₂; A₁ 'सैरीषिण'. ४८१. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'सोपदत्ता'. ४८४. ') A₂ gloss मन्त्रो एति माधवा.—') Doubtful: thus A₂; A, विरतके; A₂ मन्त्रकेषवन्.—') Thus corr. by A₂ from A₁, दहा.—') A₂ gloss कन्युर्. ४८९. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'विदापि'. Cf. महामतीहारपीडा iv. 142.—') Thus A₁; A₂ 'वैर्षी' and 'वत्ताम्'. ४८९. ') Thus G R Edd.; A 'विष्णु'. ४८९. ') वक्षाना supplied by A₂ in space left by A₁. ४८८. ') A₂ gloss प्राप्यन्.—') Thus A₂; A₁, 'वक्षान्'. ४८९. ') A₂ gloss क्षीरसाविषः. ४९२. ') Thus corr. by A₁ from राजव. ४९४. ') Thus corr. by later hand from A₁, प्राकया. ४९५. ') A₂ gloss महीद्वय आनकुत्तिक. ४९६. ') A₂, 'कारपन्'.—') A₂ gloss मुक्त. ४९८. ') Thus A₂; A₁, 'स्वर्ष्य'.—') Thus according to marginal note of A₂, देश धर्मोत्तराचार्यनिष्यन्धवर्ष; A₂, देशे धर्मोत्तराचार्य. ५००. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'रम्भैरि'.

आकृष्टव विना कृतानुमरणोपयोगविनातिष्ठन् पुण्येभ्यश्चैव नानुत्पन्नमहोदयमुत्पन्नुते ।
 वीतालोपचरसमात्पचतबामोदय आरम्भवेद्वाचानां ह्यभयः स्वभावमहिमा विधेयतस्तादृशः ॥५०१॥
 मन्वधिक्रमनोस्तस्य ह्योदर्यणयोरिव । एकैव विधित्वा भूमिः सहस्रगुणतां बभौ ॥५०२॥
 आर्कुर्बन्धिवगुणमाहां लङ्क्रेन्द्रात्सम्भ राक्षसान् । तेनानयेति जगदे दूरो जातु पुरः स्थितः ॥५०३॥
 सांघिवियहिकां सोष गच्छन्पोताकृतोऽमुषौ । प्राप वारं तिमिघासं तिमिगुल्फादथ विग्नः ॥५०४॥
 प्रियमर्त्यो रश्मभक्त्या नृपाश्चातेजदाविनम् । स्वदेशमनवयसै रसोभिस्तं विभीषणः ॥५०५॥ 505
 दूर्गं विनैः पूरयित्वा सतोगार्धं च राक्षसैः । चक्रे अयपुरं कोहं विविष्टपत्नं नृपः ॥५०६॥
 सुहृद्वचं महारकारं विहारं च विभाव सः । मगरान्मज्जयादिर्घो पुण्यकर्म स विर्ममे ॥५०७॥
 तत्पुत्रे वतुरात्मा च शेषशायी च केशवः । विष्णुलोकास्थितिं त्यक्त्वा ध्रुवं बभ्राति संनिधिम् ॥५०८॥
 अन्वत्कर्मन्तरे किंचित्कारयित्वा स राक्षसान् । प्वधात्कारुमिरेवास्म इति शंसन्ति केचन ॥५०९॥
 स हि स्वमे जलान्तर्गं कुक्षं शरवतीमिति । वक्कः कंसारिणा चक्रे विनिर्माणं तथाविधम् ॥५१०॥ 510
 श्रीदारवत्यपिष्ठानं बाह्यं कोहं तथा कृतौ । अभ्यन्तरं अयपुरं ज्ञेयाप्यखिलो जनः ॥५११॥
 मन्त्री पञ्चमहाशब्दमाजयं जगतीभुजः । तस्मिञ्जयपुरे कोहो जयदत्तो व्यधाम्मठम् ॥५१२॥
 राजभृत्यः प्रमोदस्य आमाता मधुरापर्णेः । आचाभिधो वरचयश्चक्रविराचिन्धरं वरम् ॥५१३॥
 पुनः संभृतसामन्थो हिङ्गवाय विनिर्घौ । बलैर्जलधिषेताद्रीन्द्रावचलनपुष्टिः ॥५१४॥
 संप्रविष्टापि पूर्वाग्निमंविधिज्ञा हिमाचले । भगीरथस्य गङ्गे च रेजे तस्यानुगा चतुः ॥५१५॥ 515
 सार्धं प्रवष्टैषण्डालैरटमः कटकाद्बहिः । तस्यासन्वामिका रात्रौ मुमुन्निमग्नमुखा नृपाः ॥५१६॥
 नामाभ्यक्षिनयादित्य इति प्रथयापचतुः । पूर्वाशां विनयादित्यपुरेणात्कृतां व्यधात् ॥५१७॥
 अत्युत्सेकेन महतां साहसार्धवत्तायिनान् । श्रीरातोहति संवेहं महतामपि भूभृताम् ॥५१८॥
 भीमसेनाभिधानस्य स हर्षं पूर्वदिक्पतेः । निःशब्दो व्रतितिः सार्धं व्रतितिक्री विषेय यत् ॥५१९॥
 तं रन्धान्बोधिं तत्र परिहृत्य विरस्थितः । भाता अज्जस्य सिद्धाख्यो गत्वा रात्रौ न्यवेदयत् ॥५२०॥ 520
 भूयति' भीमसेनोद्य राजाकस्माद्भवन्ध तम् । ननुपाजगरो भीममिव भीमपराकामम् ॥५२१॥
 तस्मिन्वीरे तथा बद्धे ध्रुवं पुरुषकारिणाम् । वीरवहेयिणा जाने हैवेनोन्नमितं शिरः ॥५२२॥
 अयापीडस्त्वसंमूले व्यसनेय्यतिहादणे । तांस्तान्संविन्त्यन्नासीदुपायानुबोयोमुखः ॥५२३॥
 अश्वान्तरे नरपतेः पौराणामतिदुस्तरा । तूतामयकृता व्यापदुहपद्यत मण्डले ॥५२४॥

५०१. ^१) A, note in margin: आकृष्टवेरसावित्येति वण्टस्त्वोन्मयत्वात्पुनः अन्वोपीनस्तमातिष्ठन्तमित्यपि वादो रम्भः. ५०३. ^१) The original reading of A, अकुर्वन्, has been corrected into आर्कुर्बन् by a later hand, probably A₂; A₁ explains the latter reading by the gloss विद्युतामपि आह्वानं कुर्वन् वा अकुर्वन्. A₂ gives the interlinear note अकुर्वन्विद्युतामपि लङ्क्रेन्द्रात्सम्भ-
 विस्तरः.—^२) Thus corr. by A₂ from A, लङ्क्रेन्द्रात्सम्भ. ५०४. ^१) Thus corr. by later hand from A, महकः. ५०७. ^१) सुहृद्वचं supplied by A₂ in space left by A₁; found also in G R; C पु. ५११. ^१) Thus A R G; C राक्षसः.—^२) A gloss अन्वत्कर्मन्तरे इति भाषया. ५१३. ^१) Thus corr. by A₂ from A, मधुरा. ५१५. ^१) Thus corr. by A₂ from A, वि. ५१६. ^१) Thus A₂; A, सहसा.—^२) Thus corr. by A₂ from A, सहसाव्यवसायिनाम्; A₂ gloss साहसेन हिताहितान्यपेक्षेन कर्म-
 या अभ्यवसायो येषां. ५१९. ^१) Thus A₂; A, पूरते. ५२१. ^१) Thus corr. by A₂ from A, पतिनीम्. ५२४. ^१) A, gloss उन्मत्तो रक्तवर्णः विरकाकृतविरहः सन्ध्याः पी च स्वधि शेषविषेयः मृतवत्त्वः लोभ इति धिक्कः.

- 595 आभयः स्वर्गसंचारी^१ तत्र व्यासदत्तः सः । देशदोषादतो जन्मूर्ताभ्यामो विवर्ज्यते ॥६२५॥
 तदाकर्ण्य अयापीडो जातोऽथमनुकम्पिः । स्वमृत्वेनोपनुकानि ब्रह्मणाभीतनामहः ॥६२६॥
 वैः पितोद्देशैर्मैत्रैर्मन्त्रैस्तिस्रोऽवस्तरम् । बन्धवृक्षपत्राङ्गैः शिष्या सपिडकोभयत् ॥६२७॥
 तं तूताभ्यामभ्यामर्ण्य विपत्ते रक्षिणां मुक्तात् । विपत्त्यते ध्रुवमिति ध्यात्वा देशाद्भविर्भूतः ॥६२८॥
 एवं स्वमतिमाहात्म्यास्वर्गीयो विपद्गर्भान् । व्यामृदोऽमायसीदुर्गैः दशाश्च परिपन्थिनः ॥६२९॥
 यः सर्वकालमनुयैः परिहृत्वमागे मूलाकुराद्यपि न जातु पुरस्करोति ।
- 600 व्यापल्य छात्रविदपी स कलं मलय पुंसः किलैकपद एव तुनाम्यलक्ष्मीम् ॥६३०॥
 तमैच्छभित्तंशानु विद्याविक्रमसंयुतः । माताभ्यर्त्तमुड्गिर्नाम राजा नेपालपालकः ॥६३१॥
 अकृतमगतिस्तस्य प्रविष्टस्य स्वमण्डलम् । जपाच्छ्रद्धामभ्यानं सख्यैर्बोधसारः सः ॥६३२॥
 जिवीधोस्तस्य तु तथा तत्सत्ताधिकविजयः । वृक्षमवकाविर्बर्षो नामभूतदुसारिणः ॥६३३॥
 ममं क्वापि कविद्वयं मतिदोष्टं स वैरिणम् । रघुनः कपोतं कश्चान्तादिवाग्मिष्वर्द्धगामः सः ॥६३४॥
- 605 ततो विःशेषितायाव तस्मिन्कुर्वन्व दिग्भयम् । आसन्नाभ्येस्तते सिन्धोः समुपावेशमङ्गलम् ॥६३५॥
 मन्त्रे विषसिद्धिर्बैरव पूर्णार्थयोगुलः । कर्षन्नेतानितस्त्रोस्तुष्टभयपटाभयः ॥६३६॥
 ततस्तस्मिन्सरित्पारे दक्षिणस्मिन्समापतेः । तस्यावरमुडिः सैव स्वच्छाङ्गं प्रकाशयत् ॥६३७॥
 मूर्तिभेदीरवोद्गाति मण्डं बीर्य तद्वलम् । मज्ज्वाल अयापीडः पीतसर्पिश्चिन्तकः ॥६३८॥
 स जानुद्वयं शिर्षं पदवचने सरिज्जलम् । अपूर्वत्वादभूमिदः कुञ्जस्तु^२ ध्यावत् ॥६३९॥
- 640 मधं प्राते नृपे पूर्णा वेत्ता वर्षमानया । अकालभृङ्गाभाभ्याः सार्णवाभर्गना सरित् ॥६४०॥
 मरुतागचक्रदुर्गं द्रष्टा सैव महीपतेः । मृदुत्वा ब्राह्ममाणं क्षणात्संभवमायौ ॥६४१॥
 नृपतिर्वाचिंसमर्षोऽपि सारणांभुक्तः । बाह्व्यां लक्ष्मीमिच्छन्लक्ष्मैर्दूरमनीयत ॥६४२॥
 एकस्य कदवाङ्गमैः सैवस्वाभ्यस्य गर्भितैः । सरित्तरङ्गवैष बभूवस्तुमुला दिशः ॥६४३॥
 क्षिप्रकारी सप्तमिभिः संवदैः सरितोन्मत्तान् । स चाकृष्य अयापीडं बबन्ध जिह्वितोत्सवः ॥६४४॥
 दैवस्यानुनुष्य नास्ति विषयः कोऽप्यनुकूल्यं मति व्यञ्जयः मिथमुक्तं वदयते जन्तोः क्षणादियम् ।
- 54 क्षिप्रं दीपविद्युत्प्रकाशरविपल्लवापनिर्वापनं ग्राह्यत्वं वनस्पतेः प्रकृते विद्युदितर्गं च यः ॥६४५॥
 स कालगण्डिकातीराभवास्तुबाहमवेधमति । निषिञ्जेय अयापीडमागानां रक्षिणां करे ॥६४६॥
 तथा काश्मीरिणो राजा निमग्नो व्यसने पुनः । स किंकर्तव्यतामूढः नृपा ब्रूहमवसत ॥६४७॥
 कलावल्ह छात्राङ्गोपि तेजस्विभ्यर्चयामासि तम् । न ददर्श यथा धीमान्तर ररत्त तथा नृपः ॥६४८॥
 अप्रत्यक्षिर्गतः किंवातोऽकम्पस्तलोचनः । आसन्नां तद्विनीमासीदुपायोऽथ स चिन्तयत् ॥६४९॥

६३५. ^१) Thus corr. by A₁ from सर्वसं. ६३२. ^२) A₁ gloss आरुह्यति.—^३) Thus A₁; A₂ अया. ६३५. G B have both readings. ६३६. ^४) A₁ gloss अयापीडस्य. ६३७. ^५) A₂ gloss रघुनः कपोतं मलयमिति मतिद्वि. —^६) Emended; A G B 'मन्त्रे'. ६३९. ^७) A₂ gloss सरितः. ६३९. ^८) Thus corr. by A₂ from A₁ तस्यापुनः. ६३९. ^९) Thus corr. by A₁ from A₂ 'स्तं'. ६४२. ^{१०}) Thus corr. by A₂ from A₁ 'वर्ष'. ६४४. ^{११}) A₂ gloss वृत्तिः जमीनरक्षणं मास इति मतिद्वि. ६४५. ^{१२}) Thus corr. by A₁ from A₂ 'वीरं सारण'. ६४६. ^{१३}) Thus corr. by later hand from A₁ 'निर्वर्त्त'—^{१४}) A₂ gloss आनीकमनेनेरवानीकः बातावन । तस्मिन् स्थिते लोचने वेत्त सः.

अथस्यावेदकालं प्रथिताः शुचिर्भुजा । आर्शान्तःकरणैः श्लोकाः स्मरन्नेवापि वरिभिः ॥५५०॥

550

तथा तदिमस्थितं मानी देवशर्मैव मन्त्रिषु । चिन्तयन्स्यामिसंज्ञानमविद्यं पर्यतप्यत ॥५५१॥

भर्तुः स्वदेहस्यागेनं स हितं कर्तुमुद्यतः । दूतैररमुद्धेयं च विवशाग्निः प्रलीमनम् ॥५५२॥

अयापीडभिषा साकं राज्यं कदमीरमण्डते । हास्यामि तुभ्यमित्यस्व दूतैः स आविरोभवत ॥५५३॥

प्राप्तेषु प्रतिदूतेषु पूर्णायामं च संविदि । प्रहीतकटको मन्त्री नेपालविष्वं वधौ ॥५५४॥

स कालगण्डिकासिन्धोरवापि कटकं तटे । स्थापयित्वा परं वारं वधौ मितपरिच्छदः ॥५५५॥

555

सामन्तैरयमावातैस्तं सभां संश्लेषितम् । लक्ष्म्यारमुद्धिः प्रहं श्वश्रेष्ठाय विदधे ॥५५६॥

अध्वभान्न इति क्षिप्रं प्रतिमुक्तः क्षमाभुजा । तद्विद्योपचारस्तानिनापायसमे दिवम् ॥५५७॥

स चारमुडिभूभृष पीतकोशौ परस्परम् । आसनां निर्जनेभ्येषु कल्यणकृतनिषधौ ॥५५८॥

नृपमूषे च विनो अयापीडाभितं धनम् । अस्ति सैन्ये तदाप्राप्तं तस्य वा विहितं च तत् ॥५५९॥

दानेन भविता मोक्षस्तवेत्युक्ता विनोदयत् । तस्मात्तं प्रमुनिष्ठाभि क्व बद्धं स्वस्मित्यहम् ॥५६०॥

560

अत एव मया सैन्यं संहरं न प्रवेशितम् । वदेतन्मध्यायः शम्भवा न बन्धुं न्यासधारिणः ॥५६१॥

तस्मादैकैकमाहूय तेषु वदेषु सैनिकाः । कोपमज्ञातदृढा न वास्यान्ति विषक्षयः ॥५६२॥

एवं विनोदिनास्तस्मात्प्राप्तोमुक्तां स लम्बवान् । बद्धस्य प्रवयौ पाथे अयापीडमहीभुजः ॥५६३॥

तदालोकनं शोकं गोपवन्धेयैवावरः । गृहं तन्निर्जनं कृत्वा क्षिप्रं पयच्छ तं नृपम् ॥५६४॥

अपि स्वधा निजं तेजो मितिभूतं न शारितम् । तस्मिन्नि क्षति सिन्धवन्ति साहसालेख्यकल्पनाः ॥५६५॥

565

स तं ब्रह्मैव निःशस्त्रो मन्त्रिजैवं स्ववास्थितः । अजुतं कर्म किं कुर्वी धियमाणेन तेजसा ॥५६६॥

मन्त्री तमूचे तेजश्रेष्ठजज्ञं निवृत्तं तव । जानीहि तस्मिन्नेव लङ्कितं विपदार्णवम् ॥५६७॥

अपि वातायनादस्ताप्यतिस्था निद्रायाम्पथि । वारं गन्तुं समर्थोऽसि सैन्यं सद्य निजं तव ॥५६८॥

राजा जगद तं नास्ताप्यतिस्त्रीस्त्रीजनेभ्यसः । विना कृतिं कृतिबाध दूरपातादिहीयते ॥५६९॥

तस्मात्तावमुपायो न च माम विमानितः । बहु मन्ये तनुस्यामनिर्मध्यापकारिणम् ॥५७०॥

570

ततो निधित्व सोमास्त्यस्तमपादीन्महीपते । बहिः केनाप्युपायेन वहेत्स्ये नातिकाहवम् ॥५७१॥

प्रविष्टैकाकिनैवाद्य ब्रह्मणः संभृतो मया । हरिदुत्तरणोपायः सोनुद्वेगोप्यशङ्कितम् ॥५७२॥

भुत्सेति निर्गतो गत्वा पाशुशालनवेष्टन सः । सविलम्बं बहिर्वैतो नकुक्तामत्यवाहयत् ॥५७३॥

पकाकी संप्रविष्टोऽयं ददौ स्पृतं क्षिती । विषमं गलमुद्गृह्य दृढवा चेतवीरया ॥५७४॥

५५०. ') A₂ gloss वधमयैवयमि. ५५१. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'विपद्यते. ५५२. ') न supplied by A₁.—') Emended; A₁ 'रारमुद्धेयं', changed by later hand to 'मुद्धेयं'.—') Thus corr. by later hand from A₁ 'प्रमु-
विनीमनम्. ५५६. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'हे. ५५७. ') Thus A₁; A₂ वसिष्ठाय. ५५८. ') A₂ gloss पीतकोशौ
कुलश्रीहिकाविरचयः; to शौचिका? A₂ adds the note लक्षयः. ५५९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ बहि तन्म'; A₂ gloss
एतन्मध्यायः संहरसैन्यमध्यायः इत्यर्थः.—') Thus corr. by A₂ from A₁ बन्धु. ५६१. ') Thus A₁; A₂ प्राक्षोप्यासां; R G
follow A₂. ५६५. ') Thus corr. by A₂ from A₁ वरुणम्. ५७१. ') Thus corr. by A₂ from A₁ इति.—') Thus corr.
by later hand from A₁ बहस्यं; A₂ gloss बहिः वनविषयः.—') A₂ gloss हरिवाहवमित्यर्थः. ५७३. ') Thus corr. by A₂
from A₁ पाद'.—') A₂ gloss वरिकाहवकपा.

- 575 संद्यो व्यापादिततनुः श्वासापूरितविषहः । अमेद्योहं तव हृतिर्मानोऽहम् तरापयाम् ॥५७६॥
 आरौदुर्लभं बन्धाय स्वोर्ध्वोऽष्ठीषपट्टिका । बद्धा मया तां प्रविश्य सिगमेव पताम्भसि ॥५७६॥
 नखनिर्मिषगयाशालिसिनामिति खविदम् । दृष्ट्वा श्वावाचयत्कण्ठनिबद्धानुपकपलने ॥५७७॥ तिलकम् ॥
 बिस्मयखेदयोः पथात्पूर्वं स सरितस्ततः । प्रवाहे पतितो राजा परं पारे समासतत् ॥५७८॥
 प्रातस्तैष्यः प्रविष्टवाय क्षणेनैव विनाय सः । तमशोर्षं समुपातं नेपादविषयं सयम् ॥५७९॥
- 580 रक्षिणीपि न यावत्तमजानन्बन्धनाप्युतम् । तावदेव कथाशोर्षं विषयं तं चकार सः ॥५८०॥
 नृत्सत्कवन्धः स्वर्गेलीमुक्तस्रग्मूर्धपोषवान् । भूपतेर्बन्धनाग्मोक्षे बभूव समरोत्सवः ॥५८१॥
 दाबन्तलोत्सवमुद्यो गिरयो निदाधे बधैव दूरमितरे परिवर्जनीयाः ।
 तथैव संभवति सान्द्रहिमद्रवार्धभिर्षं तुषारशिलरी नितरां निवेज्यः ॥५८२॥
 अज्जारीनां क्षणं यद्य जन्म स्वाभिमुद्गहामभूत् । तथैव मन्त्रिणभिर्षं कृतितो देवदार्मणः ॥५८३॥
 नामूचि सदृशाः सन्तुः स पितुर्मित्रदार्मणः । तमोमयो भास्वरस्यं भागोरिव शनैश्चरः ॥५८४॥
- 585 रक्षारक्षोपमे तस्मिन्सन्निवेशस्तमुपागते । पात्रामपि भियं मेने नृपतिर्हरितामिव ॥५८५॥
 तस्य दिग्विजयस्यान्ते मानस्तानिर्दिनिर्येवो । मानसात्पृथिवीभर्तुर्मानोऽपक्रिया पुनः ॥५८६॥
 बिर्षं जितवत्तस्य स्वरीराज्ये नष्टतं महत् । हन्निषयामविजयं बहमन्वन्त भूभुजः ॥५८७॥
 कर्णधीपटमाध्व स्वरीराज्याजिजितादुतम् । धर्मोधिकरणाख्यं च कर्मस्थानं विनिर्ममे ॥५८८॥
 हितोर्षं चलगज्जाख्यं कर्मस्थानमपि व्यपात् । उपयुक्तं प्रयाणेषु गच्छे दूरस्थिते निजे ॥५८९॥
- 590 किमन्यस्तनुजावातनिवासासिन्ध्या जवविधः । चत्वारोऽमुषधोभूयन्निबलासमनिर्दण्डः ॥५९०॥
 पुनः प्रविश्य कश्मीरान्त भूपैः परिवारितः । विराज बुभुजे राजा विजयोपाजितो भियम् ॥५९१॥
 तं कदाचिद्वृषं स्वमे सर्वाद्याभिनयोजितम् । पुमान्दिव्याकृतिः कोपि व्याजहार कृताञ्जलिः ॥५९२॥
 क्षलं स्वविषये राजन्वत्तस्मिन् सवान्धवः । नागेन्द्रोऽहं महापद्मनामा त्वां शरणं भितः ॥५९३॥
 द्वाविडो मान्त्रिकः कथिन्नामितो नेपुमुषतः । जलाकाङ्क्षिणि विषेन विक्रेतुं मरुमण्डले ॥५९४॥
- 595 तस्माद्येत्पासि मां तत्तं स्वर्गपातुख्यं गिरिम् । स्वदेशो बर्धयिष्यामि स्कीतोपकृतिकारिणः ॥५९५॥
 राजा स्वमे निदाम्येति दिक्षु समिदितैधरैः । कुतोपि प्राप्तमानीय तं पश्यच्च विकीर्षितम् ॥५९६॥
 दत्तामयः स नागोर्षं यथावत्सर्वमुक्तवान् । सविस्मयेन भूमर्त्रो स्वयं भूयोऽप्यपृच्छत ॥५९७॥
 भूरिद्योजनविस्तीर्णास्सरलोभ्यन्तराच्यया । नागः प्रभायोत्कृष्टः स निष्कटुं शक्यते कथम् ॥५९८॥
 स तं व्यजिज्ञापद्मजघनिष्यन्वा मन्त्रशक्तयः । ताधेहिदृक्षसि क्षिप्रमेत्वाधर्षं त्रिलोक्यताम् ॥५९९॥
- 600 अद्यानुगम्यमानः स राजा प्राप्तः सरोन्तिकम् । अभिमन्वयोज्जितैर्बाणैर्बैद्वाशोषयज्जतम् ॥६००॥

५७६. ¹) A, gloss सद्यो व्यापादिततनुर्विषाहं पताम्भसीत्यन्ता शिवा राहः कृते जलनिर्मिषत्वचरीरकं खिलता तेन कृतक्षेपं मन्त्रिणैश्च स्वर्गोपकवन्धविषये वक्ष्यते. —²) A, gloss अत एव इति विषयः. —³) A, originally दुर्लभः; to this reading refers the gloss of A₂. दुर्लभः सकाराद्यन्वयेद्योऽस्तित्यर्थः. On altering the reading to दुर्लभः, A₂ has struck out the first gloss and added a fresh one: अहमेद्यो हृतिरस्मि. —⁴) A₂ gloss मां हृतिरस्मि. ५७६. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ कवन्ध-बन्धाय. —²) A, gloss उन्नीपपट्टिका वेदनाश्चन्द्रवपट्टिकेत्यर्थः. ५७७. ¹) Thus corr. by later hand from A, अन्. ५८४. ¹) Thus A B G; C नाभुवेतद्वत्. —²) Thus A₁; A₂ भास्वरस्य. ५९६. ¹) Thus A₁; A₂ 'प्रविषेध'.

राजापवचनतः पङ्के तुल्यं मानुषाननम् । वितस्तिहेरदमुत्तं भूरिहस्तेरपाश्वितम् ॥६०१॥
 मन्त्रसंकोचितं राजनृकाम्बमुमिति ब्रुवन् । आ वहीरिति भूयेन होमिषाचं न्यभिष्वन् ॥६०२॥
 नृगं राजाज्ञाया तेन मन्त्रवीर्येण संघते । सहोमूल्यानवत्वं तत्पुनर्वाप्तदिव्यनरम् ॥६०३॥
 श्राविष्टं हविर्ण वत्सा विसृज्याचिन्त्यवचुपः । दद्याद्याद्याच्यसौ नागः कथं स्वर्णाकर्तृगिरिम् ॥६०४॥
 ध्यायन्त्येव तं स्वमे ततः शोषाच पचयः । केनोपकारेण गिरिः स्वर्णसूतश्च दहयते ॥६०५॥ 605
 स्वदेशोर्ध्वं विदेशोयमिति बुद्धेः प्रवर्तकः । अन्वयव्यतिरेकाभ्यां स्थित्यभ्यासः शरीरिणाम् ॥६०६॥
 शरणं त्वामहमयामयमानमवाप्तुनः । शरण्येन सता तप्तु मयतैव प्रहसितम् ॥६०७॥
 उदम्यानिव योक्षोभ्यो ज्ञायते संभितैः प्रभुः । का ह्रीस्तोत्रेणा सोमैर्यसिचामधेमिभूयते ॥६०८॥
 वाभिरन्यामिभुतामिरीक्षितस्त्वानुमक्षमः । तासां केनाभिमानेन स्त्रीणां इक्ष्वाक्यम् मुञ्चन् ॥६०९॥
 विकारणवधर्माणो ध्यामूहस्य भवाम ते । विदम्यमानाः क्रीडायै ते बवं शकृता इव ॥६१०॥ 610
 अथ वा भीमदाशानामपेक्षापूर्वकारिणाम् । वत्किंचनविधावित्त्वं प्राधिचानां किमनुतम् ॥६११॥
 मन्त्रेण क्षमाभुजः क्रीडामुसतानां विमाननाम् । यावज्जीवं तु सखाचं मरणं तां विदग्धि ते ॥६१२॥
 उपेक्ष्यपक्षे भूपानां मानः स्वार्थस्य सिद्धये । स तु माणानुपेक्ष्यापि पात्रपक्षे भवस्त्विनाम् ॥६१३॥
 महतो जेवमन्यन्ते घटन्ते च विमानितैः । मनःस्वरूपाभिज्ञत्वं तेषां केनानुमीयते ॥६१४॥
 भवन्त इव तत्रापि न बवं ध्वर्यदर्शनाः । तावधानुरसस्वग्दी दहयते तद्विदित्स्व ॥६१५॥ 615
 इत्युक्त्वा संविदं तस्मै स्वम एव स तां ददौ । यथा प्रबुद्धः प्रभूये प्राप ताकाकर्तृगिरिम् ॥६१६॥
 स तस्मात्प्रमराज्यस्थापाचमाकृष्य निर्मेमे । शानं वीभारंकोटीनामेकोनं स्वाभिधाकृतम् ॥६१७॥
 पूर्णं कोटिशतं कुर्वाणः स मां निर्जयेदिति । रपेमङ्गाय भूपानां समग्रं स्थापयवचुपः ॥६१८॥
 समस्या इव स क्षमाभूत्सावशेषैर्विचेष्टितैः । विक्षेप तुल्यनिर्माणकुण्डत्वायेति भूभूताम् ॥६१९॥
 अथाकस्मान्महीपालः प्रजाभाग्यविपर्ययैः । त्यक्त्वा पैतामहं मानं वयौ पित्र्येण सोध्वना ॥६२०॥ 620
 किं दिग्गयादिभिः क्रैष्टैः स्वदेशादहर्ज्यतां धनम् । इत्यध्वयानः कावस्यैः स्वमण्डलमदण्डयत् ॥६२१॥
 शिवदासादिभिर्तुषैर्धनस्थानाधिकारिभिः । प्रविर्धितविलेच्छः सोमूक्षोमवचोवहः ॥६२२॥
 काश्मीरिकाणामुत्पथं निजाश्वाम्यवधायकम् । कायस्ववचनमेक्षित्वं ततः प्रमृति भूभूताम् ॥६२३॥
 मन्त्रस्तस्य महीमनुर्वोभुत्सत्सुपमहे । वास्तव्यबन्धविन्तायां स एव स्थैर्यमावयौ ॥६२४॥
 यत्सतां प्रशमाधावि पापस्योपदिदेश तत् । जयापीडस्य पाण्डित्यं प्रजापीडनशौण्डताम् ॥६२५॥ 625
 स सौदास इवानेकलोकप्राणापशरकृत् । अस्तुत्यह्वस्वसौहित्यं स्वमेपि न समाचयौ ॥६२६॥
 कुर्मः कित्त्विषमेतदेव ददये कृत्वेति कौमुहलात्स्वैरिण्यः सितिपाचं विषचपलतां कौषे च कुर्कुः सकृत् ।
 पापाक्तान्तयिषो भवन्त्यथ तथां गान्ध्यामस्तृशान्योपि ता इत्यनेन च ते यथा स्ववित्तैः प्रन्योपि शान्तवचनः ॥६२७॥

६०२. ') Emended; A सोमपाच. ६०३. ') Thus corr. by A₂ from A₁, जाये. ६०६. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'भुनये. ६१०. ') A, वेऽकाच. ६१२. ') Thus corr. by later hand from A, विमानिपः. ६१३. ') A₂ gloss स्वाय. ६१७. ') Thus A₁; A, सीमा. ६२२. ') Thus corr. by A₂ from A, 'जायसिपि. ६२३. ') Thus corr. by A₂ from A₁, काश्मीरका. ६२७. ') Thus A₂; A, यथा.

- लोभाभासात्तथा कौर्व स यवी वस्त्रवचम् । सह कार्पकमायेन यथाहारीष्करकलम् ॥६२८॥
 तुम्भस्त्वभ्यस्तथीर्भूमृत्स्वल्पाविलतवप्रशम् । सर्वस्वहारिणो भेने कावस्थान्वितकारिणः ॥६२९॥
 650 सामुद्रास्तिमयो नृपाश्च वरुणा एके इतारम्भसः स्वस्मादेव कणान्धनस्य जहतो आनन्ति ये हातृताम् ।
 सर्वस्मात्सुदुर्लुगिवाहिर्भूतो लेष्टान्किलान्धेपि ये दुष्कावस्थकुलस्य हन्त कलयन्त्यन्तार्हिताधाविताम् ॥६३०॥
 सर्वकालं ब्राह्मणामामहो धैर्यमकुण्ठितम् । निक्षिप्तस्य बभ्रुवर्षे तस्यापि परिपन्थिनः ॥६३१॥
 देशान्तरं प्रयातेभ्यो ये शेषास्ते ष्वरंस्त्रिभुः । विक्रोशन्तो न मरणादरणाच्चापि पार्थिवः ॥६३२॥
 विप्राणां शतमेकोनमेकाहेन विपद्यते । विवेचयेतदित्यूवे कौर्वोक्तान्तोष पार्थिवः ॥६३३॥
 विपर्षस्तथरिषस्य तस्यै कूरस्य भूपतेः । एवं स्तुतिविपर्षासः काव्येष्वपि भूपेः कृतः ॥६३४॥
 635 नितान्तं कृतकृत्यस्य गुणवृक्षिविधाविनः । श्रीजयापीडदेवस्य पाणिनेश्च किमन्तरम् ॥६३५॥
 भाष्यव्याख्याक्षणे क्रोर्कैर्षेक्षणावहणैः कृतः । खोबं तस्य विपर्षासो भूपरेणं प्रवर्तितः ॥६३६॥
 कृतविपौषसर्वस्य भूतविष्टाविधाविनः । श्रीजयापीडदेवस्य पाणिनेश्च किमन्तरम् ॥६३७॥
 तूलमूल्यापहर्णा न चन्द्रभागातटे स्थितः । विप्राणां शतमेकोनमभूणोत्तज्जले मृतम् ॥६३८॥
 ततोपहारहरणादेव प्रविरतोभवत् । वास्तव्यानां इतां भूमि न तु निःशेषतो जहौ ॥६३९॥
 640 अथ विश्वामित्रो नूलमूल्याकसो रिजाः । युक्रुमुर्णानु तस्यामे प्रतीहारकराहताः ॥६४०॥
 मनुमान्धातुरामाणा बभ्रुवः प्रवरा नृपाः । जन्मभावि तदपि ब्राह्मणैर्षे विमानना ॥६४१॥
 सेनं स्वर्षे सरीतां र्थां सनायेनं रसातलम् । निर्दग्धुं हि क्षणेनैव विनाः शक्ताः प्रकोपिताः ॥६४२॥
 तदाकर्ण्यस्त सामन्तस्यकृष्टः क्षमापतिः । उल्लासितैकधुलेखो र्धार्ष्ट्यनमप्रवीत् ॥६४३॥
 शिक्षाकणमुर्षां कोषं शठानां यो मरुचरः । येनैष इव ब्रूय प्रभावव्यापकं वचः ॥६४४॥
 645 भीमभूम्भ्रमीतेतु तेतु नृणां स्थितेष्वथ । इर्हिलाख्यस्तमाह स्म जयतेजोनिधिर्हिजः ॥६४५॥
 राजन्मुगानुकृतेण भाषाभाषानुवर्तिनः । शाखितुस्तेनुसारेण न कस्मादृषयो वयम् ॥६४६॥
 आह स्म विश्वामित्रो वा वसिष्ठो वा तपोनिधिः । स्वमगस्त्योष वा किं स्या इति र्वेण तं नृपः ॥६४७॥
 जललिख ततः स्फूर्जनेजोदुष्यैर्धार्ष्ट्यविमहः । स कणीवोत्कणस्ताम्यन्कोपावृपतिमब्रवीत् ॥६४८॥
 भंवाप्यव हरिश्चन्द्रस्त्रिगुणुर्भुषोपि वा । विश्वामित्रमुलेभ्योहं तवैको भवितुं क्षमः ॥६४९॥
 650 विहस्योवाच त राजा विश्वामित्रादिकोपतः । हरिश्चन्द्रादयो नष्टास्त्वमि कुडे तु किं भवेत् ॥६५०॥
 पाणिना ताडयजुर्वी ततः कुडोभवाद्भिजः । मयि कुडे क्षणादेव ब्रह्मदण्डः पतेच किम् ॥६५१॥
 तच्छ्रुत्वा विहसत्तजा कोपाद्ब्राह्मणमब्रवीत् । पततु ब्रह्मदण्डोसौ किमथापि विलम्बते ॥६५२॥
 मन्थवं पतितो जाल्मेत्यथ विमेग भाषिते । राज्ञः कनकदण्डोक्ते वितानसखलितोपतत् ॥६५३॥

६३०. ') Thus A₁; A₂ इतान्.—') Thus A₁; A₂ 'मानि'. ६३१. ') Thus A₁; A₂ 'काहे येहि'. ६३६. ') Thus A₁; A₂ 'कोके वै'.—') Thus corr. by A₂ from A₁ विपर्षास्ते.—') Thus corr. by A₂ from A₁ विपर्षास्ते. ६३०. ') A₂ gloss विष्टावच इह वासवाचो. ६३८. ') Thus corr. by A₂ from A₁ तुलमूल'. ६४०. ') Thus A₁; A₂ तुलमूल'. A₂ gloss तुलमूलको नामः (V. १). Thus corr. by A₂ from A₁ 'व्यापक'. ६४२. ') Thus corr. by A₂ from A₁ नृणां.—') Thus corr. by A₂ from A₁ इतिना. ६४५. ') A₂ विषा नृपानुवर्तिनः इत्यन्वयार्थः. ६४६. ') Thus A₁; A₂ कुप्येव. ६४९. ') A₂ gloss भवाभ्यवेति विश्वामित्रापाद्विषमो जहः स्वपरां वसिष्ठपापाधिकुडोः भयव्याप्याय गह्वो जहः इति गृह्यान्तोष वचः.

कृतमग्नः स तेनाग्ने विमर्शितश्चविषहः । कीर्तयान्किमिच्छुः कृकचैश्चरितैरभूत् ॥६५४॥
 भनुभाष्य इष्यां भाविनिरवर्द्धेष्टवार्थकाम् । गवरात्रेण तं प्राणाः काङ्क्षितापवमा जहः ॥६५५॥ 655
 प्रक्षरदङ्कृतं दण्डं मुक्ता दण्डधराधिपः । अक्षारदण्डस्रष्टाश्च बभौ दण्डधरात्मिकम् ॥६५६॥
 तस्यानियतचित्तस्य विंशतं परिवस्सरान् । एवं वनापिनः सैकान्मूढो यूपनेरभूत् ॥६५७॥
 तथा भूमन्मस्या इविणकतुषाम्भःकृततृषः स्थितिं स्थामुज्ज्वलतो विरधति कुमारानुसरणम् ।
 क्रियन्ते कार्तान्तानुगविकृतकैवर्तविद्यैर्यथा ज्ञेतेकस्मात्स्थिरनिरचमालगणविनः ॥६५८॥
 कृतपापं तमुद्दिश्य विपन्नममृतप्रभा । मृतोदाराव तन्माता व्यपत्तामृतकेशवम् ॥६५९॥
 ललितापीडनाभूत्ततो वल्लमतीपतिः । देव्यां दुर्गाभिधायां यो जयापीडादजायत ॥६६०॥ 660
 बभूव रागिणो राज्ये राज्यकार्याण्यपश्यतः । बलव बाराङ्गनामोऽयं राज्यं दुर्नयदूषितम् ॥६६१॥
 दुष्कृतेनाशितं वित्तं पित्रा निरवभाषिना । वंशारणादिषु स्वत्यक्तनुकृपं स्वयं व्यधात् ॥६६२॥
 बन्धकीबन्धुभावेन प्राप्तराजगृहाभयाः । तं शीघ्रतीव्रविद्यानामन्तरङ्गं व्यधुर्षिताः ॥६६३॥
 केशान्तीदृशान्किञ्चान्त्वक्षस्तत्रलताञ्जितम् । वपुषो मण्डनां मेने किरीटकटकोज्जितः ॥६६४॥
 यो यो वेदवाक्याभिज्ञो यो यो नर्मविचक्षणः । स स तन्निवतां लेभे न मृतो न च पण्डितः ॥६६५॥ 665
 अतः स्त्रीभिरल्पाभिरुपरायः स पार्थिवः । जडं मेने जयापीडं स्त्रीराज्याभिर्गते जितान् ॥६६६॥
 दिङ्मूर्जयम्यसनिनः पूर्वभूपाञ्जलास सः । यणिकामोगल्लितः स्वसामयिकमध्यगः ॥६६७॥
 संकोचकारिणो वृक्षमसंयतोद्देज्य वारयन् । तस्माद्विदमनो लेभे संमृतात्पारितोषकम् ॥६६८॥
 अह्वेद हव स्पष्टपरिहृतासविचक्षणः । सोलज्जयमग्निवृक्षानास्थाने यणिकासलः ॥६६९॥
 बन्धकीपादनुशङ्कं शर मावरादि सः । गौरवार्हन्तुराकारः सविबान्धुधायकम् ॥६७०॥ 670
 मानी मनोरथो मन्त्री परं परिजहार तम् । अशक्तुन्वयमयितुं मध्यपातपराकुलः ॥६७१॥
 कुक्कुर्धं योगराहित्यं वैपुर्धं होहवृत्तिता । दुर्धृत्तस्य पथोरन्वयपरिहारास मेघजम् ॥६७२॥
 सुवर्णपात्रं विधेभ्यो दधत्कलपुर्धं तथा । भूमत्स लीचनोत्सं च हादशान्धान्भुविभुः ॥६७३॥
 कल्याणदेव्यां संजातो जयापीडमहीभुजः । संप्रामापीडनामाध बभूव भुवनेश्वरः ॥६७४॥
 प्रथित्यापीड इत्यन्यन्नाम बिभल्ल भूपतिः । समार्तिं सप्तभिर्बर्धैः साक्षाज्यस्य समासदत् ॥६७५॥ 675
 श्रीचिष्यजयापीडो बृहस्पत्यपराभिधः । ललितापीडजो राजा शिषुदेहवस्तनोभवत् ॥६७६॥
 रागयवगृहीतस्य ललितापीडभूपतेः । वेदवायां कल्बपल्यां यो जयादिप्यामजायत ॥६७७॥
 उपाख्यस्यखुवप्रामकल्पपालस्य तां हताम् । कृतुन्धोवदन्त्यन्वैषीस्त हि भूतिः ॥६७८॥
 पदोत्पलककल्याणमम्भधर्मैः स मानुजैः । बातकैः पाल्यमानोभूत्पृथिवीमोगमागिमिः ॥६७९॥

६५४. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ विसर्ग. ६५६. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ निर्वर्. ६६२. ¹) A₂ seems to have read बभौ; corrected by A₂. ६६५. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'अपारिहृते. ६७१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ मन्. ६७२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'योगराहित्यं.—' Here seems to be a lacuna in the text. ६७३. ¹) A₂ gloss लूनपाह.—
²) A₂ gloss परिहृतपुरस्तमि. ६७६. ¹) A₂ gloss कल्पं हरां पालयतीति कल्पपालः कल्पनाम इति भाषणा.—²) Thus corr. by A₂; two aksharas of A₁, corresponding to हता, are illegible on account of an ink blot. A₂ gloss अवहता उरता इति भाषणा. ६७९. ¹) Thus A₂; A₁ 'अन्धैः.

- 680 तस्य पञ्च महाशयशय्यायानुत्पलकोपरीत् । अन्वे जगृह्णित्वा वि कर्मस्थानानि मातुलाः ॥६८०॥
 भावसीकृतसाध्वीर्धार्मिकनिष्ठाश्च । मूर्खान्गन्धा विषये जयादिभ्यां उद्येश्वरः ॥६८१॥
 राज्ञां कृपयानिर्घर्षजनिहृदयमे धनम् । अचिरादीपते शान्तिमूर्धः कैवलिदेव तत् ॥६८२॥
 जयापीडस्य यत्किंचित्स्त्वन्मां हि ध्वसीकृतम् । हनुस्वातैरंशेषं तसैः क्रमेण हतं वद्ध ॥६८३॥
 भगिनीभयसौभाग्यसंभैर्भिभूयैः कृताः । तेभङ्गुराणां भोक्तृणां भोक्तारो भाग्यभागिनः ॥६८४॥
- 685 निरकुशं चेष्टमानाः शनकैस्त्वक्तृशयान् । ते स्वकीयावृषावाद्यमकुलीनाः शशकिरे ॥६८५॥
 अथाभिचारकिचया मिथः संमन्थ्य शपिभिः । राख्येष्वा तैः स्वकीयः स्वामी य स नृपो हतः ॥६८६॥
 भुक्तसितौ हादशांश्चांस्तस्मिन्वापादिने तथा । कैष्कलेकस्य ते राज्यं परस्परमङ्कृताः ॥६८७॥
 तेवामाक्रान्तदेशानां नाममावमरीषयीन् । तांस्तान्कर्तुममामान्यान्विरोधोपयोग्यमुख्यौ ॥६८८॥
 अथ मेधाबलीदिभ्यां जातो दधिदयभूषितः । अमेजोष्यवाकिंकतया बोधूद्भवाविचरितः ॥६८९॥
- 690 सोऽत्रिभुवनपीडो जयादिभ्यामनीकनन् । राजानमजितापीडं तं बलातुत्पलौ ज्वभान् ॥६९०॥ कुम्भम् ॥
 शोडादिगणमास्थाननिष्यन्शोडावृषाव ते । पञ्चवाज्रगणमास्थानादृष्टान्माख्यते हतुः ॥६९१॥
 एकसंभाषणस्थेर्दं वात्सल्येन दिने दिने । पञ्च पुण्यमुकाशैष्कुरुः स्वो राजा तदाश्रितः ॥६९२॥
 ॐ राजन्यजिवापीडे राज्योत्पत्त्यपहारिणः । पुरदेवगृहादीनां प्रतिष्ठाकर्म चकिरे ॥६९३॥
 सापस्यास्ते मुमुक्षिरे राज्यं स्वानिविचरितम् । निर्जने महिषं शान्तं मिथः सेव्यां वृक्षा इव ॥६९४॥
- 695 उत्पलेनीत्पलस्वामी तथोत्पलपुरं कृतम् । पद्मस्य पद्मस्वाम्यास्ते कृतिः पद्मपुरं तथा ॥६९५॥
 यभूर्धनपथ पद्मस्य गुणादेवी गुणोज्ज्वला । मञ्जुकमपिष्ठानि शिरीषं विजयेश्वरे ॥६९६॥
 धर्मो धर्मोद्यमी देवधर्मस्वामिनिर्भिनेः । कल्याणवर्मा सत्कर्मा कल्याणस्वामिकेशवे ॥६९७॥
 दीवाराराणां लक्ष्मिणि पञ्चोपकरणं कृती । एकैकस्याः क्षीर्धेनोः कृत्वा मम्मो महाधनः ॥६९८॥
 पञ्चाशीतिस्त्रिंशानि गणां दत्त्वा यकल्पवन् । कुम्भमणिष्ठासंभारं यो मम्मस्वामिनं व्यधात् ॥६९९॥
- 700 तत्कैकल्यैव सामम्यां काः संख्यां कर्तुमर्हति । भानूनां किं पुनस्तेषां सर्वेषां भूरिचपदाम् ॥७००॥
 शोवाजितास्तु वा लक्ष्मीः ह्यकृतोपाजिताश्च वा । सर्वेषां सृष्टीवैव तेषां शत्रुनया तथा ॥७०१॥
 कृता देवगृहास्तेषां तत्पार्थेन्यसुरास्यदेः । दिङ्मातङ्गतमीपस्यकलमौपस्यमाभितम् ॥७०२॥
 एकोनवने बर्षे स्वकीये शान्तिमागते । निर्दिष्टमोहास्तेभ्यश्चान्द्रिशाम्बात्यवाभिमि ॥७०३॥
 अथ मम्मोत्पलकृत्योदरभृशरुणो रजः । हृदयवाशा यवासीदितस्ता ह्यमर्तैर्हतिः ॥७०४॥
- 705 कविर्बुधमनसिन्पुशशाङ्कः शङ्कुकाभिषः । यमुनिहवाकरोत्काण्यं भुवनाभ्युदयाभिषम् ॥७०५॥

६८०. ¹) A₂ gloss कर्मस्थानानि कारकाय इति प्रसिद्धाभिः. ६८१. ¹) A₂ glosses ममितापीडेन and पञ्चोत्पलकाभिभिः. ६८६. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'देहानां.—?) A₁ wrote 'महासाध्वी'; A₂ altered this to 'महम्मन्वा'; A₃ has struck out the reading of A₂ and has written above 'महासाध्वी'.—?) Thus corr. by A₂ from A₁ 'मावसी'. ६९०. ¹) कुम्भम् added by A₂. ६९१. ¹) Thus corr. by a later hand from A₁ 'देवा'; B Edd. 'देवा'; G 'देवा'. Cf. viii. 578 (C.).—²) A₂ gives the marginal note सलसलं नमिन्वायकं विधानं यथावाहि एषां यमुनां सम्पन्नी एकीत्यभिप्रायेण स पञ्चमगणमास्थान-मिति लोकास्त्राव. ६९२. ¹) Thus A₂; A₁ 'युलान्ये' ६९६. ¹) To this verse seems to refer the gloss of 'A₂': यमुनायां. ७०५. ¹) A₂ gloss श्रीचक्रकाभिषःप्रतिष्ठ भालङ्कारिकः यस्य नवं रसविकरणं प्राप्यवकाशे यमुनीनास्ते शीघ्रमन्दावाधेन निकसितम्.

मम्मसुन्यशोर्बर्मा संभामये व्यवहारत् । स यच्च तेजः भूराणां वक्ष्यमाणमिवार्चना ॥७०६॥
 अथोत्पादधात्रितापीडं संप्रामापीडसंभवः । अनङ्गापीडनामभूक्तो मम्मसिनिर्गुणः ॥७०७॥
 मम्मोत्साहावशिष्टत्वात्संभृतमर्षवैकृतः । तस्य राज्यं हिचक्षासीत्सुखवर्मीत्यलमजः ॥७०८॥
 वर्षचवेणोत्पलको ततः प्रभवमागते । सं चकारीत्पलापीडमजितापीडनं नृपम् ॥७०९॥
 तेषामाश्वजीराजसदृशानां नवीभुजाम् । भूत्वापि भूत्वाः कृतिर्नो विभूतिं केपि लेभिते ॥७१०॥ 710
 सांघिविप्रहिकस्तस्य रजो नाम विभूतिभाक् । तस्मिन्कालेपि यद्यके रत्नस्त्रामिसुरास्वदम् ॥७११॥
 भेनुर्दार्वाभिसारावीन्धेशानुसम्भूय भूयताम् । विमलाश्वा जामभुजो नराश्वा व्यवहारिजः ॥७१२॥
 राज्ञां कार्कोटबंदयानां क्षीणमावमभूत्कुलम् । बंशस्युत्पलकुल्याणां मुषि वैपुल्यमावदौ ॥७१३॥
 सामर्थ्योपनतमावधारिबत्सो व्यवथात् । विहेपात्सुखवर्माय शुष्काक्ष्येन स्वबन्धुना ॥७१४॥
 ततः भूराभिषो मन्थी सुखवर्मात्मजेकरोत् । राज्यवोयवमित्याख्यां सगुणेवन्तिवर्मणि ॥७१५॥ 715
 एकविंशे स वर्षेय प्रजाविह्वलशान्तये । विविचार्योत्पलापीडं तमेव नृपतिं व्यवथात् ॥७१६॥
 यत्कृते विफलकेशा आसन्पिपृषितामहाः । वीत्रेण हेलवा शान्त सा सिद्धिः पुण्यकर्मणा ॥७१७॥
 कुम्भाः पवोनिधिपयोहरणप्रवृत्ता त्रित्यं वहन्ति किल ये विफलभमस्तवम् ।
 चित्रं क्षणादिह तदेकसमुद्रवेन संदीक्षिता निखिलवारिधिपानलीला ॥७१८॥
 अभृत तदनुं मूर्ध्नि राजलक्ष्मीवटितकटासकृतादिप्रह्वयन् ।
 कनकवटमुज्ज्वलमाभिषेकं क्षाटिनि पतन्तमवन्तिवर्मदेवः ॥७१९॥
 संभामाशुपदेष्टुमिन्नुपपन्नानुक्तं स्वर्गशोत्रवैभूतैर्नवराम्यतन्मन्त्रिण स मोक्षहवे धारयन् ।
 राजा मण्डनकुण्डलहवमिपास्त्वच्छातपत्रच्छलाक्ष्मीविहृत्पुण्डरीकवटितच्छायोदयो विद्युते ॥७२०॥ 720
 'इति श्रीकाश्यमीरिकमहासात्यचण्यकप्रष्टुसूतोः कल्हणस्य कुतौ राजतरङ्गिण्यां चतुर्थसारङ्गः ॥
 समाप्तमद्वये वक्षिषुने मासेषु षट्सु च । निर्वशाहेषु कार्कोटवंशे सप्तदशमवधन् ॥

७०९. ') A₂ gloss सुखवर्मा. ७१०. ') Thus corr. by A₁ from 'बुधे मासवः'; A₂ gloss आश्वज्ये मासि यथर्वे ये विर्यं कृत्वि ते हेवारवा इति प्रसिद्धास्तत्सदृशानां.—') Thus A₂; A₁ कश्चिना. ७१६. ') A₂ gloss अवन्तिवर्मनम्. ७१९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ तद्वत्. ७२०. ') Thus A₁; A₂ 'तपनो बुक्तः'. Colophon. ') A₂ inserts before this the following note: रा २० वं ७१६ आविष्टः राजावः ७० वं १०८६

॥ पञ्चमस्तरङ्गः ॥

- कांक्ष्येतेषु दधिः कचेषु फणिनां पुंस्कोकिलस्वेव ते गोभिः कण्ठतटस्य हृष्यति पुरो हृषपदय चक्षुःश्रुतेः ।
 संपानेभितवे मियो भगवतोर्जिह्वापृथक्स्पन्दिनी' मित्रायौ सदृशाक्षरामपि वदन्त्येवं गिरं पातु वः ॥१॥
- अवन्निवर्मां साक्षाज्यं प्राप्य पाटिनकण्टकः । चकार चरितैर्धिवं सतां कण्टकितं वपुः ॥२॥
- भासतां क्षितिपामास्यौ तौ द्वावपि परस्परम् । आह्वायाने परिमुहौ भृत्वावाज्ञापरिपदे ॥३॥
- कृतज्ञः क्षान्तिमान्दमभृमन्त्री भक्तः स्मयोज्जितः । अभङ्कुरोयं संयोगः सङ्कृतर्जातु हृष्यते ॥४॥
- 8 विवेक्ता प्रामाज्यः स क्षमाभृक्ष्य नृपभियम् । अवितुपस्मृतिर्धर्मानन्तरेवमविन्यवत् ॥५॥
- गोभुजां वल्लभा तक्ष्मीर्मातङ्गोत्सङ्गलालिता । सेषं स्पृहां समुत्पाद्य दूषयत्युद्यतात्मनः ॥६॥
- स नास्ति कश्चित्पथं यः प्रदह्योक्तुलताम् । संताप्यते न चरमं नीक्ष्मीस्येव मानया ॥७॥
- चपलाभिः प्रवृद्धैर्यं स्वर्वेदयाभिः सहाश्रुषौ । तदेकचारिणीवृत्तमनया शिक्षितं कुतः ॥८॥
- निःशेहा पान्थवाक्कांक्षित्वचिरं संस्तुताप्यतौ । परलोकाध्वगान्धुमानपाथेयान्वाध्वगान् ॥९॥
- 10 हेमभोजनभाण्डादि भाण्डागारे यदर्जितम् । कस्मादस्व न नाभास्ते लोकात्तरगता नृपाः ॥१०॥
- अभ्योच्छिष्टेषु पात्रेषु भुक्ष्येतेषु महीभुजः । कस्मात्त लज्जामवहऽशीचरित्वा न वा दधुः ॥११॥
- स्पृष्टेषु राजनस्थालकपात्रेष्ववलोकितैः । वेगभूपातनामाङ्गैः शङ्कान् कस्य न जायते ॥१२॥
- कृष्टाः प्रविष्टे ये कालपाशे कण्ठागमुर्ध्वताम् । अशस्ता अपविषाध ते हाराः कस्य हारिणः ॥१३॥
- संदूष्य बाष्पैर्दुःखोष्णैर्म्यक्तान्पूर्वैर्मुमुषुभिः । स्पृष्टाशेषान्तकाराण कः संकोचमायुयात् ॥१४॥
- या चारिराशिः सलिलान्तरसंनिधानसंसेवयापि सततं मलिनैव लक्ष्मीः ।
- 12 पात्रेषु रोरंशिखिभागिषु सा विमुक्ता धैर्मल्यमेति हरिणीव हृताशशौचा ॥१५॥

१. '1) A, glosses कांक्ष्येतेषु इति । एतेषु प्रथमविषयेषु फणिनां सर्पाणां कचेषु वन्धनेषु ते कापि दधिः कांक्षित्वमिलाप्यसि । अत्राभूद-
 कांक्षाविषयार्थमवस्थानं सर्पानामित्यसंगतं हेतुवचनम् । वन्धनस्थानानां कण्ठप्रकोष्ठकाक्षादीनां वदृशाङ्गानामपि वदृष्यवचनम् । एतेषु
 कचेषु केषुच फणिनां सम्बन्धिनी अर्थाग्न्यादकारिणी कापि दधिर्निर्वचनीया आन्तिस्तवास्ति न च कालान्नमस्यस्यसि च प्रोक्तवानीय
 मोदी जायते इति मयावेकवचनम् । पुंस्कोकिलस्वेव तव कण्ठतटस्य गोविचंचने चक्षुःश्रुतेः संपदय हृष्यते इति ह्यस्यते मोक्षते । कोकिलस्तमिष
 तव कण्ठभारिं भुत्वा संपदय दूषयं सर्पाणां चक्षुरव भवन्त्यानीयमिष्यते इति ह्यस्तीत्युक्तम् । रोरंशेषु हि सर्पः । यद्युक्तम् । शिष्टेषु च
 पशुर्वाच येन गीतसं कर्ता । साहित्याद्वचनस्य चक्षुरे वेति वा न वेति ॥ इति मयावेकवचनम् । वेणीयवत् तु । तव कण्ठतटस्य को-
 किलस्वेव करे पुरोवे मेधं हृष्यति । गोविः किरणैः । कोकिलमुन्मथनं कण्ठतटस्यैव संपदयं संपदय इत्यर्थः । हृष्यकासः कोकिलस्य भुत्वा
 सर्पाणां नेचविवासी जायते शीतसमये तु संकोच इति लोकाः ॥—' Thus A₁; A₂ 'स्पन्दिनी'. 2. '1) Thus corr. by A₁ from
 A₂ 'धने. 3. '1) Thus corr. by later hand from A₁ 'हृष्टवत्'. 4. '1) supplied by A₂. 5. '1) A₂ glosses रोरंशः शरिः—
 '1) A₁ 'शौच' altered by later hand to 'शौचा'; A₂ glosses: अशिताशौचां वृणाणां अशिताशौचमुत्ति अशिताशौचमवत्, and
 हृताशौचाशौचा शौचं मुत्तिर्हृताः सा हृताशौचा । हरिणी वृणी इव यथा सा भस्मी प्रसिद्धां सती भुङ्क्षतीति भवति तद्वत्.

इति निर्धाय नृपतिर्नीत्वा स्वर्णारिं चूर्णताम् । विधौदञ्जलिभिः शाराद्विजग्मभ्यः कटम्भकम् ॥१६॥

साधु भूषति वक्रव्ये हर्षाभिगौरवं द्विजः । साधवन्तिथिति वरवैकः शपाञ्जलीन्महम् ॥१७॥

तस्मै कृत्वाधिसाकृत्वा कृतिनावन्तिवर्मणा । विमुक्तिधामरच्छत्रमावशेषा व्यधीयत ॥१८॥

अनन्तपत्तं पञ्चमूर्त्योत्रमविद्वेह । राजश्रीर्दुर्गैरा तस्य नवत्ये भूमौमभवत् ॥१९॥

विमुक्तान्समरे भ्रान्ताभानृप्यांश्च विजित्य सः । वकाट भूरिभिर्भारै राजवं विगतकण्टकम् ॥२०॥

20

राजवं निष्पाद्य निर्दिष्टमद्य वात्सल्यपेक्षतः । विभज्य बन्धुभृत्येषु मुमुने पाथिवः भिवम् ॥२१॥

भाना हैमातुरस्तेन भूरवर्मानिधः क्षुभीः । ज्ञातिविशेषेण वितते वीवरान्येभ्यश्चिष्यत ॥२२॥

खाधूयाहस्तिकर्णोक्त्वावमहारी प्रहार्यं यः । भूरवर्मस्वामिनं च योक्तुं च विनिर्ममे ॥२३॥

संपूर्णः पूर्णमहिमांस्तर्षनाहात्स्वमग्निदरम् । पञ्चहस्तार्पादयत्ते मत्तं ह्यकृतकश्रेष्ठः ॥२४॥

भाना वधवत् नृपतेरपरः समराभिधः । केशवं चतुरास्मानं समरस्वामिर्मे तथा ॥२५॥

25

हौ भूरावरजौ धीरविज्जपाक्षौ निजाक्षया । व्यधत्तां विनुषावासौ शत्रव्यौ गणनापती ॥२६॥

भूत्वा वातुतलच्छत्रप्रभावातुभवौ मुषि । वतौ सविषहावेव हरावासाञ्चसभ्यताम् ॥२७॥ गुग्मम् ॥

राजदौधारिकः श्रीमाञ्चभूरस्यासीन्महोदयः । महोदयस्वामिनो यः पतिष्ठां समपादयत् ॥२८॥

रामटाक्ष्यनुषाध्यायं कथातप्याकरणभ्रमम् । व्याख्यानुपदकं चक्रे स तस्मिन्मन्दिरम् ॥२९॥

अमात्येन महीभर्तुः श्रीप्रभाकरवर्मणा । कृतं प्रभाकरस्वामिनामो विष्णोर्निकेतनम् ॥३०॥

30

आपातेन भुक्तेः सार्धं दत्ता गृहमुकेन यः । मुक्ताः शप्य प्रतिष्ठायां चक्रे कथायां शुक्रावलीम् ॥३१॥

विज्जपपसरा विद्या भुवः भूरेण मन्त्रिणा । सत्कृत्य विदुषः सभ्यान्देशिस्त्विववतारिता ॥३२॥

गुह्यैः क्षितिभुजां योगैरुद्यमाना महर्षयः । गुप्ताः प्रवृद्धसत्कारा विविधभूषणैः सभाम् ॥३३॥

मुक्ताकणः शिवस्वामी कथिरानन्दवर्धनः । प्रयां रजाकराश्यामास्वाभाज्येवन्तिवर्मणः ॥३४॥

आस्थाने कृतमन्दारो वन्दौ भूरस्य मन्त्रिणः । संकल्पस्मृतिभाषातुमिमामावी सहायवत् ॥३५॥

35

अयमवसर उपकृतये प्रकृतिचला यावदस्ति संपदिवम् । विपदि सदाभुदयिण्यां पुनरपकुरुं कुतोवसतः ॥३६॥

ह्रतः सुरेश्वरीक्षेत्रे बहुगहविषाणिना । शिवयोर्मिभबोस्तेन मासाहः सोप्यवत्यतिः ॥३७॥

भूरेभरं पतिष्ठाव्य स्ववेदमेव समुज्जतम् । चक्रे भूरमठं धीमांस्य योगाव तपस्विनाम् ॥३८॥

स्वकृते पत्तनवरे तेन भूरपुराभिधे । क्रमवर्त्तप्रवेशस्थो ह्यक्षोर्मुहिनिरेशितः ॥३९॥

सुरेश्वरीप्राङ्गनतथके भूतेश्वरं हरम् । मत्तं भूरमठान्तश्च भूरजौ रजवर्धनः ॥४०॥

40

काव्यदेव्यभिषा भूरवधूः शुक्रान्ववा व्यभात् । सहाशिषं सुरेश्वर्यौ काव्यदेवीश्वरानिधम् ॥४१॥

१६. ') A₂ gloss आदिशब्देन मौक्तिकाः परिधायः—') A₂ glosses इत्यन्तं and करत्वं व्यापिभं विषयं इति भाषया. २३. ') A₂ gloss युषकोशः—') A₂ gloss व्याप्यान्ने वागहाये.—') A₂ विषयः. २४. ') Thus A₁; A₂ सपुर्णपुष्पमणिना.—') Thus A₁; A₂ मन्त्रम्.—') A₂ gloss वाङ्मयः. २५. ') A₂ gloss शास्त्राणामाये समरमोहः. २६. ') न written above the line by A₂; corresponding letter of A₁ smeared over. A₂ gloss इत्यै वातुतानुप्यनतिथि स्वस्य तत्रापि विषय मौक्तिकादे यो-पितनिजप्रमावविषयः—') Thus corr. by A₂ from A₁ सुपै. २६. ') A₂ gloss नवपात्रे. ३१. ') सार्धं supplied by A₂ in space left by A₁.—') Thus corr. by later hand from A₂ व्यापयमुक्ता. ३५. ') A₂ gloss वीरवर्धनः काव्यान्तु-रभ्यानिधयकारः—') A₂ gloss दत्ताकरः इतिवचकार. ३६. ') Thus corr. by A₂ from A₁ सदाभुः. ३६. ') A₂ gloss भूरपुरः. ३९. ') A₂ gloss कथितमकौशल्याः—') A₂ gloss ह्रतः.

- निर्मलरोचन्निवर्मा सोदरेभ्योनपायिनीम् । भूराय च सपुत्राय नृपतिप्रकिर्ता ददौ ॥४२॥
 छन्दानुवर्ती भूपालो देवतस्यैव मन्त्रिणः । आ बाल्याद्देव्योपासीक्यैवैतामुपदर्शयन् ॥४३॥
 क्षेत्रे विश्वैकसारारब्धे मृत्नानामपकर्णे । भूरिभोगास्पर्दं राज्ञा तेनावन्तिपुरं कृतम् ॥४४॥
 45 अवन्तिस्वामिनं तत्र प्रमाज्याधिगमात्कृती । विधाय प्राप्तसाम्राज्यधकेवन्तीभ्ररं तदा ॥४५॥
 त्रिपुरेश्वरभूतेशाविजयंशेषु भूमता । ज्ञानश्रेण्या रूपमभ्या तेन पीठत्रयं कृतम् ॥४६॥
 भूरस्यापि नरेन्द्रं तं ध्यायतः स्वाधिवैतनम् । तत्प्रियार्थमुपेक्ष्योभूदर्थः प्राणाः सन्तोषि वा ॥४७॥
 तथा चार्चयितुं जानुं यातो भूतेश्वरं नृपः । विप्रवानुगुणे स्वस्मिन्पूजोपकरणोपैते ॥४८॥
 ददर्श पीठे देवस्य पूजकैरुपपादितम् । वन्यमुत्पलशाकाख्यं तिलकशाकमवस्थितम् ॥४९॥
 50 तत्रस्थाः श्मशाना वृष्टास्तन्निवेदनकारणम् । व्यभिक्तपान्शितिन्यस्तजानुपाञ्चलपलतः ॥५०॥
 डामरो धन्वनामास्ति लहरेः विषये बली । भूरस्य मन्त्रिणो देव लेखको वः सुतोषमः ॥५१॥
 एतेषु तेन प्राप्तेषु निरवयवशक्तिना । निवेशमेतदेवास्मै भूतेशाय निवेद्यते ॥५२॥
 अक्षाण्डभूलजनितां पार्थिवः कथयन्त्यधाम् । भुतमभुतवत्कृत्वा स्वकपूजोप निर्वयौ ॥५३॥
 पूजां संवज्ज्य यवनं भूतं चाकस्मिकं प्रभोः । सर्वेतुकं विदधुर्भूरा वृक्षान्त्वेषकोभवत् ॥५४॥
 55 ज्ञानतत्त्वस्तनूलूने भूतेशाभ्यर्चनार्थिनः । क्रुद्धः समानृषकस्यैवैवस्याविशद्वहम् ॥५५॥
 निषिद्धजनबाहुल्याङ्गुल्या विरलपार्श्वगः । पाणिगोहन्वमानेन ततो वृत्तान्पुनः पुनः ॥५६॥
 स क्षितिं पक्षिपुननासंमर्देन प्ररुम्ययन् । अमकम्पतनुः प्राप क्रूरः भूरात्मिकं शनैः ॥५७॥
 तस्य प्रविष्टमात्रस्य शशिणः भूरुचोदिताः । मुण्डं सजीवितस्यैव किञ्चिदुभैरवावतः ॥५८॥
 आसवे सरसि क्षिप्त्वा दधिरोद्धारि तदपुः । श्मशपतेः क्षालितामर्षोः भीरः भूरो निनिर्वयौ ॥५९॥
 60 तस्य भुल्या शिरश्चिह्नं स्वपुत्रस्यैव मन्त्रिणा । क्षीणमन्युः क्षितिपतिः सचैलक्ष्य इवाभवत् ॥६०॥
 भूरोऽथ वृष्टकुशलो निर्वर्षोऽस्मीति भाषिणम् । उत्थाप्य तत्पात्रं देवं पूजाशेषमकारयत् ॥६१॥
 इत्थं समस्तकृत्वेषु भाषणैः स महीपतेः । अनुक्लेशं हितं तत्सत्याणांस्त्वक्ताप्यसाधयत् ॥६२॥
 परस्परमनुत्पन्नमन्युकालुष्यदृष्टौ । न दृष्टौ न भुमौ बान्धवौ तादृशौ राजमन्त्रिणौ ॥६३॥
 श्रमिषवाहनस्यैव साम्राज्येवन्तिवर्मणः । अशेषभाणिनामासीदमारो दश वत्सरान् ॥६४॥
 65 जलं जहन्निः शिशिरं तटातेत्याकुतोभयैः । तत्कालं लेखितः वृष्टे पादौषैः शरदातपः ॥६५॥
 अनुप्रहाय लोकानां भद्रश्रीकृष्णदायः । अवन्तिवर्मणः काले सिद्धा भुवमवातरन् ॥६६॥
 चरित्रे बहुवक्तायै येषामेकस्य पावनः । अयं प्राप्तजिकः कश्चिद्वृक्षान्तो वर्णविष्यते ॥६७॥
 देशः प्रबलतोयोधं महोपदसरोजलैः । मूलिनीभिश्च शबलः स्वलोत्पत्तिः सदाभवत् ॥६८॥
 ललितदिद्युर्भूर्भुवोद्योगेन बलीयसा । किञ्चिदाकृष्टलिलः प्रापोर्यसि मनाक्कतः ॥६९॥

४४. ') A, gloss विश्वैकसारारब्धे मारतो इति पाठे. —') Thus corr. by later hand from A, राज्ञा. ४६. ') Thus corr. by later hand from A, जातो. ५१. ') A, gloss नार इति पक्षिजे पक्षे. ५५. ') A, separates व from the following and gives the gloss भूरः to स. ५६. ') Thus A₁; B, "बाहुल्याङ्गुल्या". ५७. ') Thus A₂; A, पुनः. ६०. ') Thus corr. by A₂ from A, सप. "

अयापीडे क्रमाधाने स्वल्पवीमंनु राजह । सलिलोपग्रवैरासीसुनरेवावृता शितिः ॥७०॥ 70
 शीबाराणां दृशद्यती पञ्चाशत्परिकामवत् । धान्यसारीक्रे हेतुर्देशे दुर्मितवितने ॥७१॥
 अवन्तिवर्मणः पुण्यैर्जन्तुञ्जीवयितुं ततः । स्वयम्बवपतिः भीमान्मुद्युः सतिमन्नातत् ॥७२॥
 वरवाविज्ञातसंभूतेस्तुयै कालेपि निश्चितम् । अयोनिगतं कृतिवधरिर्मुंवनानुते ॥७३॥
 पुरा रभ्यारजःपुञ्जं संमार्जनी पिधानवत् । सुय्याभिधावा चण्डाली मृगण्डं प्राप नूतनम् ॥७४॥
 तस्मिन्पिधानमुद्युः सापहन्मन्त्राध्यायिनम् । बालं कमलपद्मार्धं धवन्नं स्वकराकुलीः ॥७५॥ 75
 माना कयापि स्वकोलौ हृन्दरो मन्दभाग्यया । अयेति चिन्तयन्वासीत्वा स्नेहास्सुतस्मनी ॥७६॥
 अद्वयवन्त्यां स्पशेन धाव्याः भूद्वलिवो गृहे । तया विहितवृत्तिः स शिमुर्नृदिमनीवत् ॥७७॥
 स सुय्यनामा मतिमान्मन्त्रः शिशिताक्षरः । कस्याप्यासीद्दृष्टतेर्मक्षाध्यापको गृहे ॥७८॥
 व्रतज्ञानादिनिवर्तैस्तं ततां हृदयंगमम् । गोक्षीषु विशदपदं विदग्धाः पर्यवारयन् ॥७९॥
 नेषां कथाव्यवस्थाद्यु निन्दतां जलविद्वदम् । धीरस्ति मे निरर्थस्तु किं कुर्यामिति सोद्वधीन् ॥८०॥ 80
 उन्नतस्येव वदनस्तस्य तविवमाहवः । निशम्य भूभृष्टारेभ्यश्चिरमासीत्सविस्मयः ॥८१॥
 ततस्तमानिव नृपः किं नृप इति वृष्टवान् । धीरस्तीत्वाहि राजायेत्यबोधस्तोष्यसंभ्रमः ॥८२॥
 बानुलोसाधिति निजैश्चकोप्यथ महीपतिः । पिबं दिदृक्षुर्दिधे तस्यावत् निजं धनम् ॥८३॥
 कोशाशीघ्रादभाण्डानि बह्व्यादाय हेलवा । ययौ मृद्वराज्यं स नावमाद्यु रंरता ॥८४॥
 प्राप्ते तत्र प्रवृत्ताम्बुनिगमे नन्दक्रामिधे । एकं विस्मिय शीघ्राभरणं व्यावर्तनं दुर्गम् ॥८५॥ 85
 सत्यं बानुल पशतो सभ्येणपि वदस्त्वपि । बाली निशम्य मां राजा तज्जिह्वाम्बेवकोमवत् ॥८६॥
 क्रामराज्यं स संग्राह्य देशे यक्षदरामिधे । अज्जालिभ्यां निचिमेप शीघ्राग्न्यालितान्तरे ॥८७॥
 यत्र तीरद्वालम्बिश्चैतर्विर्जुजिताः शिलाः । चक्रुर्दिनस्तां विष्णीय पयः प्रतिपद्योन्मुखम् ॥८८॥
 दुर्मितोपहता पाय्या शीघ्राग्न्येविगतदा । शिलाः प्रवाहादुद्युत्स्य वितस्तां समवोपयन् ॥८९॥
 एवं दिनानि हिवाणि पयो युष्मदा विरूयन् तत् । वितस्तामेकनः स्थानात्कर्मकृत्रिरवन्धवत् ॥९०॥ 90
 पाषाणसेतुबन्धेन सुय्येनावृतकर्मणा । सम्राट्ममवद्वदा निजिला नीलजा सरित् ॥९१॥
 अथः प्रवाहं संशोष्य लुहद्वमप्रतिक्रियाम् । कृत्वा बह्वैः शिलाबन्धैः सेतुबन्धमपाटवत् ॥९२॥
 चिरकालनिरौपेन सोत्कण्ठेवाम्बुभिः प्रति । ततः शयर्तनं जवाह्रम् सागरगामिनी ॥९३॥
 जम्बालाङ्गुल स्फुरन्मीना भूर्बमौ सलिलोज्ज्वला । व्यक्तकाण्ड्यां समक्षधा निर्मयेव यमःस्थली ॥९४॥
 यत्र यत्र विप्रेदीवधेर् सलिलविद्वदे । तत्र तत्र वितस्तायाः प्रवाहावृतनान्मवधान् ॥९५॥ 95
 मूलकोतोऽनित्ययुतभूरिकोता बभौ सरित् । एकमेवाधर्मायैककण्ठेवासितप्रवृत्ति ॥९६॥
 बानेन सिन्धुसिन्धुप्राम्या वितस्ता दक्षिणेन गु । बान्ध्वी मे समगंसातां प्राग्वैन्यस्त्वामिनोन्तिके ॥९७॥
 बर्मेव महानयोः कल्याणवेपथ्ववधः । संगमौ मयरोगान्ते स सुय्योपक्रमस्तयोः ॥९८॥

७९. '1) Thus A₁; A₂ पञ्चाशत्परि.—') Thus corr. by A₂ from A₁ 'सारी'. ७९. '1) A₂ gloss वरुणं वृषे. ७९. '1) Thus A₁; A₂ पुनर्नि'. ८०. '1) Thus corr. by later hand from A₁ 'मन्त्र'. ८१. '1) Thus corr. by A₂ from A₁ 'समन्वय'. ८०. '1) A₂ gloss धारमन्त्रवधे. ९०. '1) समर्थं supplied by A₂ in space left by A₁.

- अथाप्यास्ता फलपुरपरिहासपुरस्वितौ । विष्णुस्वामी संगमस्य वैष्ण्वस्वामी च तीरयोः ॥१९॥
- 100 सुन्दरीभङ्गाभर्षगामस्माद्यतनस्य तु । योगशायी हरीकेशः सुट्यस्याभर्षितस्तटे ॥१००॥
 इत्यन्तेषां चरितोऽर्चकोतस्तटोद्गताः । निषादाकृन्तोरञ्जुरेखाङ्गा जीर्णपादयोः ॥१०१॥
 स्फुरत्तारङ्गजिह्वाः स महीर्गमभिपद्यन् । तास्ताः स्वेष्णानुसारेण भास्विकः पद्मपीरिव ॥१०२॥
 बद्धा शैलमवान्तेषुन्वितस्तां सप्तबोजसीम् । महापद्मसरोवारे स पकार निवन्निभम् ॥१०३॥
 महापद्मसरः कुण्डाहितस्ता येन योजिता । जवाभिर्वाति कोदण्डवन्प्राविशतिबाधना ॥१०४॥
- 105 उद्धृत्य सलिलादुर्ध्वमिषमादिवराहवत् । अनेकजनसंकीर्णान्मात्रानाविधान्यधात् ॥१०५॥
 पात्नीरित्यः संरोध्व भाष्कुण्डलवृष्ट्यान्वधात् । कुण्डलानीनि सर्वावसमुद्रान्मुवते जनाः ॥१०६॥
 उत्सावकीलविपद्वाजयोषापि शरत्कृशाः । व्यञ्जगति जलगन्धेभबन्धनस्तम्भसंनिभान् ॥१०७॥
 शीघारमाण्डनैश्चरित्य यद्वापजलान्वरे । मन्दके निर्गतजले स्थलान्पादलभ्यत ॥१०८॥
 अविमयानुकामान्परीक्ष्य विविधाः सितैः । संविभेजे विभक्तेन नादेयेन स वारिणा ॥१०९॥
- 110 अस्मिन्महा जलैर्गामान्मात्रमृदमुपाहताम् । वा वाक्वा सनेनावायोषं तां तावता हृदि ॥११०॥
 कालेन मत्वा सेकाहीं प्रतिपामं जलजुतेः । परिमाणं विभागं च परिकल्प्य निरत्ययम् ॥१११॥
 चकार चानुलायाभिः सिन्धुभिः सर्वतो दिशः । सत्फलोदारकेदारत्पस्तपच्चविभमाः ॥११२॥ तिलकम् ॥
 न कक्ष्येनोपकृतं न वस्तुर्कषेणेन वा । हेलवा मण्डलेमुर्मिस्तत्सुट्येन दृक्कर्मणा ॥११३॥
 भूमेर्जलानुदरणं द्विज्येते तथार्पणम् । सेतुबन्धोद्दममिस्तोषे वननं कालियस्य च ॥११४॥
- 115 चतुर्षु सिद्धमिति बहिर्ज्योः सत्कर्मजम्भ । सुट्यस्य तत्पुनराधारेकस्मिन्नेव जन्मनि ॥११५॥ युग्मम् ॥
 यस्मिन्महाद्विभेदेषु शीघारणां शतहवी । भाष्कसारैः मामिहेतुरा सर्गावभवत्पुरा ॥११६॥
 ततः प्रभृति तत्रैव विषं कद्मीरमण्डले । बद्धिश्चतां भाष्कसारैर्दीपारैरहितः कवः ॥११७॥
 निर्गतानां महापद्मसलिलास्वर्गसंनिभम् । वितस्तायास्तटे चके स्वनामाङ्कः स पचनम् ॥११८॥
 स्वकृता स्थापिता तेन सरसि व्यामदिकटे । आसंखारं स्थितामार्गवार्द्धा ह्रवपतिनाम् ॥११९॥
- 120 सुट्याकुण्डलनामार्गं पानं कृत्वा द्विजातिनात् । सुट्यामुर्विरच तत्राद्या सुट्यासितुं स निर्ममे ॥१२०॥
 नेनोन्मुताड सलिलाङ्गुलि पामाः सखस्रशः । अवन्तिवर्ममनुकैर्ज्यस्थलमुखाः कृताः ॥१२१॥
 ईदृशैर्धर्मेषुपानैः पवर्तिनकृतोदयः । अवन्तिदेवः पानिभ्य माग्धातेव वडंभराम् ॥१२२॥
 माग्यमाणसोषोपरोनपस्ततो ययौ । सेषं स त्रिपुरेशाद्विनिजड्येष्टेभ्यारभितम् ॥१२३॥
 आत्मनस्तत्र विविध विपत्तिं निरगोपिताम् । मागाम्ने भाञ्जलिः मूरो वैष्णवत्वमर्हवत् ॥१२४॥
- 125 तेनान्नैर्भगवद्गीताः शृण्वता भावितात्मना । ध्यावता वैष्णवं धाम निरमुच्यत जीवितम् ॥१२५॥

११. '1) Emended; A, लक्ष्मणा, altered by later hand to लक्ष्मणा. १०१. '1) Thus G and Edd.; A 'द्वयः. १०४. '1) Thus G and Edd.; A 'भास्विक. १०८. '1) Emended; A 'मण्डलानी. ११२. '1) Supplied by A. ११५. '1) Thus corr. by A, from A, सलिलाङ्गुलि. —'1) युग्मम् supplied by A. ११६. '1) Thus corr. by A, from सारो. ११७. '1) A, gloss हावस-शीघारणां वाक्वाभ्य इति कश्चिदपि कृतवान्वा प्रतिपामे वरपिशीघाराः विवाहमन्त्र इति हेतुः. ११८. '1) Thus corr. by A, from A, निर्गता वा. —'1) A, gloss ह्रवपुत्रकवः. ११९. '1) Thus corr. by A, from A, स्थितपाद. १२०. '1) Thus corr. by later hand from A, सुट्याङ्गुलि. —'1) Emended; A सखा. —'1) Thus corr. by later hand from A, सखा. १२१. '1) A, gloss विपद्य.

- दरसुलकाधिपयोः केसरिवरादयोः । हिमवन्निच्ययोरासीदार्थावर्त इवान्तरे ॥१५१॥
 उदभाण्डपुरे तत्पुनर्वीने निर्भया नृपाः । पञ्चमेदम्पथापत्ता महार्णव इवाग्रयः ॥१५२॥
 नक्षत्रेष्विव भूषेण नमसीयोत्तरापथे । बलैव विपुला क्वातिर्मोतीण्डस्येव मण्डलम् ॥१५४॥
 155 स श्रीमांछाक्षिः शाहिरल्लानाभयः क्षुधा । निराकरिणोः साक्षाज्यास्य सेवां न लब्धवान् ॥१५५॥
 एवं विग्विजयं कृत्वा नामः स विजयमण्डलम् । त्रैशो पञ्चसत्राख्ये स्वनाम्नां विदधे पुरम् ॥१५६॥
 तस्य श्रीस्वामिराजस्य तनयोदेव्यस्यमनोः । पुष्पिमेव क्षपावन्धोः सुगन्धाक्यामबलिया ॥१५७॥
 तथा सर्वं पुरचरे छरराजोपमो नृपः । तस्मिन्शंकरगौरीशंखगन्धेशौ विनिर्ममे ॥१५८॥
 हिजस्योनोयकाख्यो गौरीशंखरसद्योः । चातुर्विधः कृतस्तेन वाग्देवीकुलमन्त्रिरम् ॥१५९॥
 160 परकाव्येन कवयः पररञ्जयेण वैश्वराः । निर्वोदितेन स्वकृतिं पुष्पन्वयतने क्षणे ॥१६०॥
 स्वल्पसंशयो वरपतिः स्वपुरस्कापनाय सः । क्षारापरमकरोत्परिहासपुरस्य यत् ॥१६१॥
 क्वातिरेतुः पञ्चवानं पञ्चानां कवयिकवौ । इत्यादि वल्लभनेस्ति तस्मिन्निह पुरेभवत् ॥१६२॥
 राज्यप्रदेन नृपते रत्नवर्धनमन्त्रिणा । श्रीरत्नवर्धनेशाख्यो व्यधीयत सहाशिनः ॥१६३॥
 विश्वं नपहिषाः पुनर्मृतयः कीर्तिभिर्दरैः । भवन्ति व्यसनासक्तिपांशुक्षाममलीमताः ॥१६४॥
 165 अथ क्रमेण नृपतिर्लोभाभासेन भूयसा । आधीयमानंविषोमूलजापीडनपण्डितः ॥१६५॥
 आरक्ष्यैर्वसन्भूसा क्षीणकोशः क्षणे क्षणे । देवादीनां स सर्वस्य जहारायासमुक्तिभिः ॥१६६॥
 कर्मस्थाने पुरगृहधामाविधनहारिणा । तेनाङ्गपतिभागाख्यगृहकृत्याभिधे कृते ॥१६७॥
 भूपदन्वयनैलादिविक्रयोत्थं समाददे । इविणं देवदेवदम्भः कथमूल्यकलापलार्त्तम् ॥१६८॥
 मयवैशो मुखे दत्त्वा विभक्तैरधिकारिभिः । यतुःपटिं छरगृहानुमोषेत्तरदञ्जला ॥१६९॥
 170 धामान्देवगृहपाशाजा मतिकरेण सः । स्वयं स्वीकृत्य योत्सर्त्ति क्षमां कार्ष्णं इव व्यभान् ॥१७०॥
 तुलां कृत्वा विभागानां वर्धदेवां स पर्वदे । भुक्तिं कम्पलमूल्यादिवर्मादाभ्यधिकं ददौ ॥१७१॥
 दिव्यन्तरस्थो धामीनाडुभारानागतान् । तद्देशार्थैर्भारमूल्यं वर्धमेकमण्डपम् ॥१७२॥
 बर्षेपरस्मिन्निखिलान्भारमूल्यं निरागतः । तथैव संकमया धामान्यतिधाममण्डपम् ॥१७३॥
 इत्येषा कृष्टभारोधिः प्रथमं तेन पातिता । शारिद्रहूती धामाणां वा यवोदशा स्थिता ॥१७४॥
 175 स्कन्दकथामकायस्थमासवृत्तादिसंयहैः । अन्यैश्च विविधायास्तैर्व्यपाहामान्स निर्धनान् ॥१७५॥
 तुलापहारोपयधाममण्डपादिसंयहैः । इत्येव तेन संवाहो गृहकृत्यै प्रवर्तितः ॥१७६॥
 व्यधत्त पञ्च दिविरान्स तस्मिन्निभसकर्मणि । वष्टं तथा गज्जवरं शाक्यं लवटमिधम् ॥१७७॥

१५१. ') This verse is added in margin by A₁; found in G R. १५५. ') A₁ विपुलकवाति ना^०; A₂ has altered this to विपुला क्वातिर्मा^०, but has subsequently restored the reading of A₁. G follows A₂, R reads as A₂. १५५. ') Thus corr. by A₂; A₁ "नक्षिः—") Thus corr. by A₁ from "रिपुः"; R G "रिपुः". १५६. ') A₂ gloss छत्रवर्धनो.—") A₂ gloss कृत्वा. १५६. ') Emended; A "विपुल". १५६. ') Thus corr. by A₂ from A₁; अन्येधामम्. १५६. ') Thus A₁; A₂ "नक्षिः—") Thus corr. by later hand from A₁; "नक्षिः—") A₂ gloss कलापलार्त्तम्. १५६. ') Thus A₂; A₁ "युक्तेषु". १५६. ') Thus A₁; A₂ "युक्तेषु"—") यन्मा supplied by A₂ in space left by A₁. १५६. ') Thus A₂. Cf. vi. 130, vii. 111, 119; misread विपिरान्स in R G Edd.

आत्मनो निरयं मूढः सोऽङ्गीकृत्येवमुपक्रियाम् । भाविनामकरोद्वाहो पापी बहो निर्वोविनाम् ॥१७८॥

निमित्तं मण्डलेमुधिमन्त्रविद्यानामवाहरे । राहो प्रतापहानी च नाम्नः शूकरवर्मणः ॥१७९॥

मुख्येन गुणिनां राहा धनहान्वा प्रधापहाः । मूर्खेण येन कावल्या हास्याः पुत्राः प्रवर्तिताः ॥१८०॥ 180

तथा कायस्थभोज्या भूर्जोता तत्त्वस्थवैश्या । वया संजायतेभ्यै हरणविध मृगुजाम् ॥१८१॥

तस्मिन्चोद्रे प्रजादुःखे कृपार्हः श्रियिषीर्षितम् । पुत्रो गोपालवर्माम्बयः कशाधिदिदमन्त्रवीन् ॥१८२॥

प्रदानुस्तात भवतः पूर्वे न्वासीकृतः स्थितः । वरो यः सत्यसंधस्य सोपुना प्रार्थ्यते मया ॥१८३॥

कायस्थपेरणादेतैर्देवेनाद्य प्रवर्तिताः । आयातैः आसशेषिष्व प्राणवृत्तिः शरीरिणाम् ॥१८४॥

न च नामास्ति तातस्य काचित्सोकहृदयेतिता । मनागपि हितयान्त्रितया जनपीडया ॥१८५॥ 185

अट्टविषयां धार्मी गहनां विनुणोति कः । वृष्टेऽप्यनिष्टादम्बन्न कर्मणायेन हृदये ॥१८६॥

एकतो व्याधिरुमिक्षप्रमुखा विषोदखिलाः । प्रजानामेकतस्त्वेका लुब्धता बद्धपापेः ॥१८७॥

भूमजोभ्यस्तलोमस्य श्रीः कैथिषामिन्द्रव्यते । अकालकुक्षमस्यैव कलसंभावनोऽज्ञिता ॥१८८॥

वारं च वृत्तना सृक्तिर्विशसंभवेनं प्रभोः । लोभः पूर्वे तवोदेव विनाशाद्य महोद्यमः ॥१८९॥

प्रतापमायतिं शोभो हेमन्ताहस्य वारिदः । स्मृतिशेषां करोत्येव लोभश्च वृथिषीमुजाम् ॥१९०॥ 190

हायादा व्यवभीक्ष्णतापरिहाराग्धेर्बन्धुवृत्ता भृत्वाः । मरुपकारकान्तरमतेः कुर्मर्षं केपि प्रियम् ।

राशीभूतभनस्य जीवितदृष्टौ शान्धयतेरजिजा भूमर्तुः । क्रियते हिषेव रमसाक्षेभेन किं नाप्रियम् ॥१९१॥

राजसंवाहनामायं नवायासो जगद्धृत् । तदेव लोभप्रभवः प्रजानाद्य निवार्यताम् ॥१९२॥

भुत्वेति राजपुत्रस्य सौजन्येनोऽज्जनं वयः । स्मितपीताधरो राजा शनैर्बन्धनमन्ववीत् ॥१९३॥

नशाकृत्यविशेषादि वयः सौजन्यपेक्षतम् । स्मारयत्स्वद्य मामेतद्विषयवृत्तिं पुरातनीम् ॥१९४॥

कुमारभावे पूर्वं मे तवेवार्हान्तरात्मनः । प्रजावत्सलता वस्त पर्याप्ता पर्यवर्धत ॥१९५॥ 195

सोहं धर्मे महर्हमे शीते इत्याच्छर्मभुक् । पदानिरपपादश्च पित्रा संचारितोभवम् ॥१९६॥

मृगज्यादौ हयैः सार्धमटन्तं कण्टकक्षतम् । भन्तर्वाण्य मां विलोक्य तमस्यविचुरप्रगाः ॥१९७॥

स तानुवाच सामान्यो भूत्वाह राज्यमाप्रवान् । काले काले सेवकायां जाने सेवापरिभ्रमम् ॥१९८॥

ईरदुःखमयं मुक्ता ह्यास्वत्यम्बव्यथां ध्रुवम् । प्राप्तिर्धर्यो भवेन्मूढो गर्भेश्वरतयाव्यथा ॥१९९॥

उपादेयैर्दृष्टीर्योहं कृतः पित्रा सुशिक्षितः । तेनापि प्राप्तराज्येन मयैवं पीडिताः प्रजाः ॥२००॥ 200

गर्भेश्वरस्ययां जातः शरीरी विस्मदेद्यथा । प्राप्तराज्यस्त्वया राजा नियते पूर्वेष्वन्तनम् ॥२०१॥

स्वदैव तस्मादेकोद्य वरो महो प्रवीयताम् । प्राप्तराज्यः प्रजापीडो मा कार्षीत्स्वमतोविक्राम् ॥२०२॥

साक्ष्यमिति तेनोक्तः कृतान्योन्यस्मितैर्मिष्टैः । राजाप्रैर्वीक्षितवासील्लुमारो क्षीयमानः ॥२०३॥

स्यान्महीदृताया तस्मिन्गुणितज्ञपराकुले । आसेवन्तावरा वृत्तीः कचयो भङ्गटावयः ॥२०४॥

निर्वैतनाः ह्यकचयो भारिको लघटस्त्वभूत् । प्रसारात्स्य हीनारसहस्रहृदयेतनः ॥२०५॥ 205

186. ') Thus A; *varia lectio* in B G पापीवल्पा.—') Thus corr. by A, from A₁ विषीति. 187. ') A₂ gloss अपवयः. 188. ') Thus A₂; A₁ 'एतयोवय'. 189. ') Thus corr. by A, from A₁ 'पञ्च'. 200. ') Thus corr. by A, from A₁ 'सिन्ध'. 201. ') A₂ 'विश्वितम्'.

- कल्पपालकुले अन्ध तत्तैश्च प्रमादितम् । क्षीबोधिपथंशोकेर्द्वी भाग्यस्य नाभवत् ॥२०६॥
 वेदितममुदुष्णीषो प्राणस्यापे प्रवेशिनी । धानैकाया दृगित्यासीत्सुखराजस्य मन्त्रिणः ॥२०७॥
 योयमाद्योविनो वेपो पुनवासेविनः प्रभोः । उन्वानुवृत्त्या स प्राप नटस्त्वेव विजम्बनाम् ॥२०८॥ बुग्मम्॥
 सोन्यैः सह निर्दोहं जगाम श्रोतृशुक्रया । मूर्त दार्ढ्याभिसारेण शर्वरी नरबाहनम् ॥२०९॥
 210 प्रजामिष्टापे पतिते वृषस्त्रोन्मार्गवार्तिनः । विशुद्धिंश्रुः क्षतास्तत्त्वं व्यवधानामयं विना ॥२१०॥
 वंशः श्रीर्जीविनं द्वारा नावापि श्रुतिवीमुजाम् । क्षणादेव क्षयं याति प्रजामिविकारिणाम् ॥२११॥
 इत्युक्तं वक्ष्यते षामे व्यक्तेतस्तु विन्यताम् । पनष्टे तस्य मामापि वया क्रूरेण कर्मणा ॥२१२॥
 नाद्या पञ्चनुमित्वेव प्रख्यातं स्वपुरं कृतम् । कस्यान्यस्याभिधासि वया शौकरवर्मणः ॥२१३॥
 स्वकीयः सुखराजस्य तेन द्वारापिपः कृतः । वीरानकाभिधे स्थाने प्रमादाबासद्वयम् ॥२१४॥
 215 तत्कोपास्त स्वयं राजा इत्तवायो मदोर्जितः । वीरानकं समुन्मूल्य प्रविशेशोत्तरापथम् ॥२१५॥
 सिन्धुक्षुद्राभवाप्येवाश्रित्या भूरीन्भवानुरैः । कृतानतिमैहीपालैः मत्यानुतोभवततः ॥२१६॥
 उरग्रां विद्यतस्तस्य बास्तव्यैरौदृशैः समम् । निकेतनेतोः सैन्यानामकस्मादुद्भूतकलिः ॥२१७॥
 गिरिमुद्राधिक्येन षपाकेन विपातितः । बेगवाही शरस्तस्य प्रमादादविश्राजलम् ॥२१८॥
 मुमुर्षुप्राप्ताकटकं तंरस्य नचतेति सः । उष्मा कर्णारिषाकटं स्थानात्तस्माद्दिनिर्वयौ ॥२१९॥
 220 हीनदर्शनसामर्थ्यः परिश्रम शनैर्मितः । क्रन्दन्त्या वपुरातिक्लृष्टं स्थितायाः क्षामभाषितः ॥२२०॥
 पुत्रं गोपालवर्माख्यं न्यासीकृत्य च रक्षितुम् । शिमुदेव्यं नरादेव्याः सुगन्ध्या अवाग्वचम् ॥२२१॥
 काल्पुषे कृष्णसम्पदां वस्तरे नमनप्रतौ । उत्सावगानविशिखौ मार्गे एव व्यपद्यत ॥२२२॥ तिलकम् ॥
 सुखराजादयः सैन्यं रक्षन्तः परभूमिषु । वृत्तान्तैर्गोपवन्तस्तं वान्त एवामवन्पथि ॥२२३॥
 तं वन्धतूषेस्ते भूधौ मन्त्रोत्पद्यमानवैः । पतिपणामं प्रापानां सामन्तानामकारयन् ॥२२४॥
 225 वज्रिर्दैनैतेन स्थाने प्राप्ते बोल्यासकांभिधे । वज्रिरे गतसंवासास्ततस्तस्मान्तस्किद्याम् ॥२२५॥
 विक्रः सुरेन्द्रवत्याया राख्यो राजानमन्धवुः । वेलावित्तः कृतहथ जयसिंहादयः कृत्तौ ॥२२६॥
 ही लाडो वज्रसारथ्यं तं भूत्यावनुगमन्तुः । इति वज्रिभिताकटैः सहस्राक्रियतामिसान् ॥२२७॥
 ततो गुणोप गोपालवर्मा धार्मिकतोऽज्ज्वलः । सुगन्ध्या पाल्यमानः सख्यसंघे वलुंधराय ॥२२८॥
 मध्ये लालितकादीनां दुर्वृत्तानां वसन्तपि । अनतिक्रान्तवात्येपि दुःसंकारान् सोपहीन् ॥२२९॥
 230 भूपालजननी भौर्द्वैषपथ्येपिकमुग्महा । सा प्रभाकरदेवालयमचीकमत मन्त्रिणम् ॥२३०॥
 तया निर्भरसंयोगीतया स स्वधीयत । सौभाग्यपदभृङ्गारनौलिककचवाङ्कितः ॥२३१॥
 कोशाभ्यक्षेण रागिण्यालस्यवा लुण्ठितसंपदा । उदभाण्डपुरे तेन शाहिराज्यं व्यजीयतं ॥२३२॥

२०६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'रागस्य'. २१०. ^१) as supplied by A₂.—^२) A₁ writes below this word ५०. २११. ^१) A₂ gloss पञ्च. २१४. ^१) A₂ gloss द्वाराविद्यानां वीरानक.—^२) A₂ gloss सुखराजस्वकीय. २१७. ^१) A₂ gloss वज्र. २१९. ^१) Thus A₂; A₁ 'कस्यान्या'. २२०. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ 'निकृष्टा'. २२३. ^१) A₂ gloss मन्त्रिण.—^२) Thus A₂; A₁ 'वृत्तान्तं गो'. २२५. ^१) Thus A R G; A₂ gloss वाराहमलनीये द्वारावस्था. २२६. ^१) Emended: A R वासावित्तः; G वास्तवित्तु. Cf. वेलावित्तः vi. 73, 106; 324. २२९. ^१) A₂ gloss लालितकाः पशानकः. २३२. ^१) Thus corr. from A₁ 'उदभाण्ड' by A₂, which adds the gloss हैमङ्ग; B G read as A₂. Cf. उदभाण्डपुरे v. 183.—^२) Thus A₁; A₂ स्वधीयत; G R follow A₂.

आज्ञातिक्रमिणः श्राहिः कृत्वा कमलकुमाभिधाम् । तोरमाणार्थं च माराहान् लक्ष्मियवन्वे ॥२३२॥

प्रत्यावृत्तोऽयं नगरं विवेश विप्रयोर्जितः । शीर्षभृङ्गारचलतीं साभिमानः स्वविभवे ॥२३४॥

स राजजननीमारः साहकारोऽयं ययार्जनात् । मार्गक्षतिमपि र्षेर्वीराणां व्यधिताम्वहम् ॥२३६॥

235

शुद्धेण कामिना वेदयावेदमयी च नृपास्पदे । तेनायुते संवेदेशो नाभूद्वस्व कस्यचित् ॥२३६॥

ज्ञानेर्विज्ञातवार्तस्य धनमावापहारकृत् । सोमवक्षिणमोत्सवं राज्ञो गोपालवर्मणः ॥२३७॥

विद्यते यत्र गच्छेत्स्मिन्तत्सर्वं श्राहिविभवे । गतमित्त्वद्भवीकृतं स कोद्यगणनोद्यतम् ॥२३८॥

अथ गच्छाधिपे राजभीतः खालोदधेदिनम् । रामदेवाह्वयं बन्धुमभिचारमकारयत् ॥२३९॥

तवाभिचारक्रियया भुक्तभूयस्सरहयम् । गोपालवर्मनृपतिर्जातदारो व्यपद्यत ॥२४०॥

240

व्यकीर्णभुक्तकर्मा स राजदण्डभयाकुलः । रामदेवोऽप्यपीत्यापः स्ववमेव स्वविषयम् ॥२४१॥

रभ्यागृहीतो गोपालवर्मभाताथ संकटः । बभूव आपराध्यः स दृष्टमिर्वैरैर्व्यस्रः ॥२४२॥

अथ बंधशये वृत्ते राज्ञः शंकरवर्मणः । प्रजापार्थनया राज्यं सुगन्धां विदधे स्ववर्मम् ॥२४३॥

गोपालपुरंगोपालमटगोपालकेशवान् । सा पुरं च स्वनामाङ्कं विदधे धर्मवृद्धये ॥२४४॥

गोपालवर्मणो जाया जन्दाविन्धान्वयोर्युद्धया । शिभुरप्यभवन्नन्दानटकेन्द्रावधारिणी ॥२४५॥

245

अन्तर्वल्वाः क्षणे तस्मिन्पत्न्या गोपालवर्मणः । जयलक्ष्म्यां बबन्धास्यां भयः संतामकाक्षिणी ॥२४६॥

तस्यां विपद्यपत्यायां प्रसवान्नेविदुःक्षिता । सामुद्रव्यविवे राज्यं कस्मैविशानुमुद्यता ॥२४७॥

तस्मिन्काले महीपालनिपहानुयहक्षमम् । तत्र तन्निर्घरातीनां कृतसेहस्यभूकुलम् ॥२४८॥

ततः समाभितैकाङ्गा स्वयं संवत्सरहयम् । सुगन्धा विदधे राज्यं सां भिषत्वेन तन्निर्णयम् ॥२४९॥

योगवाय दानुं साक्षाज्यं कस्मैचित्सा कितैकदा । मन्त्राय मन्त्रितामन्तास्तन्प्यैकाङ्गानदीकयत् ॥२५०॥

250

अवन्तिवर्मवंशान्ते मरारं भूरवर्मणः । गग्गांयाः स्वकुटुम्बिन्वाः संजातं सुखवर्मणा ॥२५१॥

अनुव्रतो मे संबन्धिखेहादेवं भवेदिति । राज्ये निजितवर्मालदं कर्तुं तस्या मनोभवत् ॥२५२॥

तथा तदुक्तं विषयव्यसवित्वेन जागरात् । रावौ दिवाशयतया योष्यनुत्थानवृत्तितः ॥२५३॥

नाम पञ्चुसिर्तिं शाय राज्ये का तस्य योग्यता । इत्युदीर्यामचमन्तो यावत्सेचन मन्त्रिणः ॥२५४॥

संहतैर्भेदयितैस्तावज्जितितवर्मणः । दशवर्षैः कृतो राजा पार्थस्तन्निपदातिभिः ॥२५५॥

255

ते गच्छाधिपवाक्यानां सुगन्धोत्पाटनाकृतम् । प्रायश्चित्तममन्त्रन् मानसतिथिधाविनाम् ॥२५६॥

सा राजधान्याः साक्षाज्यपरिभ्रष्टा विविर्वयी । कुताधिकारा हारस्व पतितैर्व्यापिन्मुनिः ॥२५७॥

शरणं प्रत्यमाहुत्यो यो दत्तस्याः क्रमागतः । तं तमैक्षिष्ट विद्यान्ती विषसिः सह संगतम् ॥२५८॥

वर्षे एकाक्षरवन्ते संभुयैकाङ्गसैनिकाः । गत्वा सुगन्धामाविन्धुः पुनर्हुत्कपुर्यैत्थनाम् ॥२५९॥

२३३. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁, "वृष."—^{२)} Thus A₁; A₂, तोरमाणाय. २३५. ^{१)} Thus A₁; A₂, "अपनीवज्जुत्वा-
विमानो."—^{२)} Thus corr. by A₂ from A₁, वनः. २३६. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁, "मात्तप". २३७. ^{१)} A₂, gloss यमाक्षर.
२३८. ^{१)} A₂, gloss गोपालवर्मसङ्ग्रहयोगीश्वर सुगन्धा. —^{२)} Thus corr. by A₂ from A₁, पुरः. २३९. ^{१)} A₂, gloss सुदीपयत्.
२४०. ^{१)} A₂, gloss मन्त्रिणः. २४१. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁, विषयः.—^{२)} Thus A₂; A₁, तव. २४२. ^{१)} Thus emended;
A G B सविषः.—^{२)} A₂, s. l. मन्त्रिणाय; struck out. २४३. ^{१)} Thus A₂; A₁, "मात्तपम्". २४४. ^{१)} A₂, gloss निजितवर्मा.
२४५. ^{१)} A₂, gloss कोहरारः. २४६. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁, रावः.—^{२)} Thus A₂; A₁, हतः. २४७. ^{१)} Thus
A₂; A₁, एकोन.—^{२)} A₂, gloss वराहकृते.

- 260 तामापनन्तीमाकण्वं पार्थापुत्रहता मदात् । वैशान्ते तन्मित्रजः सर्वे निर्वयुः समरोन्मुखाः ॥२६०॥
 ते जित्वा नवते वर्षे वैशाखे भिषसंशतम् । एकाङ्गान्बुद्धसंवातान्बन्धुपुतां पलायिताम् ॥२६१॥
 निष्पान्द्रुक्विहारान्तैर्बद्धा सा व्यपद्यत । अनित्यपननोच्छाया विविधा भाग्यवृत्तयः ॥२६२॥
 अस्मिन्धनजनसिन्धयनिमित्तं मण्डलोत्तमे । सर्वतोदिकमुत्स्थावधानार्थपरेषा ॥२६३॥
 जनकः पालको भूत्वा पार्श्वमौलस्य भूपतेः । सामास्योपीड्यमहोक्तमुत्कोचयहतत्परः ॥२६४॥
 265 मभूजो वामक्रायस्या हवाभ्योन्यविषाडनम् । दत्ताधिकधिकोत्कोचा विद्वुस्तन्निशेयया ॥२६५॥
 वज्राजैः कण्ठकुञ्ज्याया विलम्बास्तत्र मण्डले । तन्मित्राणां वृण्डिकादानाद्भूमजां जीविकाभयम् ॥२६६॥
 विष्णुः पुराणाधिष्ठाने मेरुवर्धनमन्त्रिणां । श्रीमेरुवर्धनस्वामिनामा येन व्यधीयत ॥२६७॥
 तदात्मजाः क्षणे तस्मिन्महन्मोहवाकिकाः । वक्तुर्मगूढराज्येच्छाः प्रजासत्तेर्नार्जनम् ॥२६८॥ युग्मम् ॥
 सार्धं सुगन्धादित्येवं गूढं शोकरवर्धनः । तेषां ज्येष्ठो बद्धसकरो मुमोष नृपमन्दिरम् ॥२६९॥
 270 क्षीणप्रणे क्षणे तस्मिन्सारपात इव क्षते । उदीपः प्राविताशेषशरच्छालिरज्ज्मृत ॥२७०॥
 खार्यो सहस्रकेशायां दुर्लभे भोजनेभयम् । वर्षे विनवते घोरे दुर्मिक्षेण जनक्षयः ॥२७१॥
 शबैरिप्रमविष्टान्संसेकोच्यन्विवरैः । बितस्ता सर्वतश्चत्ता दुर्लक्ष्यसलिलाभयम् ॥२७२॥
 विश्वतोत्थितमे जाते नैविद्यास्तितिमण्डले । सर्वभूतमयादावि दमशानैक्यमभायत ॥२७३॥
 महाहैषान्त्वभंभारविक्रयभाससंपदः । मन्त्रिणः क्षमापतः प्रापुस्तन्मित्रजघ्न धनाद्यताम् ॥२७४॥
 275 आपेयः क्षमाभुजः सोभूमन्मयी यत्तादृशीः प्रजाः । विक्रीय बाहवप्रासीतन्मित्रजां वृण्डिकाधनम् ॥२७५॥
 अटम्यां वृत्तिसंपाते वातमर्षैरपद्रुतम् । बहिः सर्वे जने पदबन्धविल्लातोष्णमन्दिरः ॥२७६॥
 यथा तथा जने दुःस्थं वीक्ष्य कापुरुषधिरम् । राजधानीस्थितः पृक्तुः स्वद्वलं बहमन्वत ॥२७७॥ युग्मम् ॥
 मुञ्जोन्मन्त्रापीडादिप्रजापालमियाः प्रजाः । एवं तस्मिन्क्षणे नीताः संक्षयं राजराक्षसैः ॥२७८॥
 प्रापुञ्जिरमवस्थानं पार्थिवा न तदा कथित् । भारासंपातसंभूता बुद्धा इव दुर्दिने ॥२७९॥
 280 पार्थः पितरमुत्पाद्य कदाचित्त्वामवगन्वयम् । कदाचित्स तमुत्पाद्य तन्मित्रजिक्रवाप्यभूत् ॥२८०॥
 अधीगवत्पृक्तुबधूवडवामण्डले बुधा । सुगन्धादिर्यकीजायो द्यवाद्यविधितेयगा ॥२८१॥
 रास्त्रां व्यपटदेव्याः स निर्दयैः छरनोत्सहैः । खण्डयामास कणकुति साध्यस्मार्थेणान् धनैः ॥२८२॥
 भगिनीभगतीभाग्यबद्धराज्याः स्वयं हतुः । वां पृक्तुये मनोवार्त्ता मेरुवर्धनखनवः ॥२८३॥
 सुगन्धादित्यमौल्यन्यास्तावि हेवी मृगावती । स्वयं संभुभोजेभ्यर्थं कान्ता कामितकामिनी ॥२८४॥
 285 पर्यायेणामद्वयः स तयोर्मोर्गवृद्धये । हरिद्वयोपितोरेकं मुक्तिपात्रमिवावहम् ॥२८५॥

२६४. '1) A, gloss निजितवर्णः. २६६. '1) Thus A₁; altered by later hand to वज्राजैः. २६७. '1) A₂ gloss पांडवद्वयं
 द्वि पतिवै पात्रे.—' A₁ gloss पञ्चमस्तोत्रम्. २६८. '1) A₂ gloss निजितवर्णः क्षमापतः. अकण्ठो भूपती । समुद्रधनेः संकरधनेः
 मेरुवर्धनपुत्राः २६९. '1) A₂ gloss मन्त्रिणः.—' A₂ सुगन्धादित्येन सह. २७०. '1) Thus corr. by later hand from
 A, वृष्टिः; A₂ gloss ज्योति (Kāśmiri). २७१. '1) A₂ gives the full date Saptarshi ११११. २७२. '1) Thus A₁; altered by
 later hand to दुर्लभः. २७३. '1) आते supplied by A₂ in space left by A₁. २७४. '1) A₂ महावै. २७५. '1) Thus A₁; A₂
 आपेयः. २७६. '1) Thus corr. by A₂ from A, हृष्टि. २७९. '1) A₂ gloss वन्मयी.—' A₂ gloss स्वपायः येनान्.
 २८२. '1) A₂ gloss वक्तव्यमात्रः. २८५. '1) A₂ gloss तयोर्मोर्गवृद्धयोः पृक्तुपत्न्योः.

पुत्रयो राज्यलाभाय स्वर्धवाभ्यां स्वमन्त्रिणे । इत्या निधुववभञ्जा भवद्वैः सदक्षिणा ॥२८६॥
 अथ पार्थ समुत्पाद्य तत्पिता पञ्चुराधितः । तन्त्रिभिः समनयते बर्षे शैवेभिवेधिनः ॥२८७॥
 मायेहानयते बर्षे सेभिपिष्व शिशुं हृतम् । चक्रवर्माभिर्ध राज्ये क्षीणपुण्यो व्यवयत् ॥२८८॥
 पैतृके बाञ्जको राज्यं पार्थस्त्यानुवरा व्यवयुः । एकाङ्कः सह संमानं तव तन्त्रिपदातवः ॥२८९॥
 मातुर्बन्धुदेव्याः स कौविल्कालं शिशुर्नृपः । मानामन्नाः क्षिप्रिकायाः पाल्यस्वासीत्समा ह्य ॥२९०॥ 290
 बाल्यादभ्यक्तद्वैः क्षील्ये तस्मिंस्तत्पालनं तयोः । निर्दोषमासीदण्डस्वफणिलालनसंनिभम् ॥२९१॥
 जातः पञ्चोर्मुगावल्यां नवमेधेय तन्त्रिभिः । चक्रवर्माणमुत्पाद्य भूरवर्मा नृपः कृतः ॥२९२॥
 निःशेषा मानुतामात्माः प्रवयुः स्वार्यतत्पराः । अदस्या तन्त्रिणां देवं तस्योत्पादनहेतुनाम् ॥२९३॥
 धनुर्वृत्तोपि स श्माभृदिना भूरिधनार्पणम् । गुणवानिह वेश्यानां तन्त्रिणां नामवत्पिब ॥२९४॥
 बर्षे गते तनुत्पाद्य वृद्धोत्पतितया नृपम् । बहर्षदं पुनः पार्थं व्यधुतन्त्रिपदातवः ॥२९५॥ 295
 भभूत्साम्बवती वेश्या साम्बेश्वरविधायिनी । पार्थश्रिया तन्त्रिचक्रसंघे ज्ञातवत्क्रिका ॥२९६॥
 कालापेक्षी चक्रवर्मा ततोऽप्यैश्वर्यं बह । एकादशाभ्यस्यापादे कृतो भूयोपि तन्त्रिभिः ॥२९७॥
 पार्थाक्षिभ्यः समुत्पाद्य भुक्तं पत्निकया पुरा । तैलैः स्वाधैव ये तेभ्यो जीवनायुषतेभिरे ॥२९८॥
 पितां धातां च वैरत्वं राज्यादुत्पादितोभवत् । संवत्त्रिभ्योपि पैतृकं कन्यां दत्त्वेतरेतरम् ॥२९९॥
 अकरोद्वृद्धोपाणां तेजामेव स नष्टधीः । मेववर्धनपुत्राणामधिकारसमर्पणम् ॥३००॥ तिलकम् ॥ 300
 कृतोत्पदलाभीक्ष्ण्येन शंकरवर्धनः । नृहृत्पत्येवसत्कृत्यो हस्मिकः शोभुवर्धनः ॥३०१॥
 शैवे नत्येव बर्षेव भवामावात्स तन्त्रिणाम् । भरतद्विष्टकादेवः पलायित भवाकुलः ॥३०२॥
 स्थिते महवराज्यान्तस्तस्मिन्शंकरवर्धनः । राज्यार्थी तन्त्रिणां दूतं प्राणिणोच्छुभुवर्धनम् ॥३०३॥
 आवाजितैः स निखिलैरपिकोक्तोवचर्चया । वञ्चयित्वायजं राज्ये तैः स्वमेवाभ्यवेचयम् ॥३०४॥
 मीर्यस्थितः स्वकुलजांस्तिमिरासि मुकुं मौनी वकस्तिमिमुपेत्य वनान्तवासी ।
 व्याधो विहन्ति तु वक्तं प्रभवन्ति ते ते पात्राण्युपपुंरि वञ्चनवञ्जुतायाः ॥३०५॥ 305
 भट्टश्रीश्वरवर्माय निशि श्रीहृत्कवासिनः । एकदा डामराभ्यस्य संग्रामस्याविशद्वहम् ॥३०६॥
 ज्ञात्वा काण्तिविशेषेण राजानं स कृताञ्जलिः । प्रणम्य दाहयामास संभ्रमाक्षिजमासनम् ॥३०७॥
 राज्यभ्रंशादिदृष्ट्यन्तमुक्त्वा साहायकार्यिनम् । तं विपत्येष्टालं महो विविन्त्योवाच डामरः ॥३०८॥
 तन्त्रिणां वा नृणामं वा राजन्का गणना रणे । स्वसेवनावै सामर्थ्यं कस्मिन्मम कर्मणि ॥३०९॥
 शत्रोत्साहः पुनर्नूनमस्मानेव हनिष्यसि । विस्मरन्त्युपकारं वि कृतकार्यो मरीमुजः ॥३१०॥ 310
 ऊर्ध्वारोहे च आलम्ब्येनमुर्मूढमिदमिति तम् । कुठारिकस्तस्मिन्प्रविधाजोगमनोन्मुलः ॥३११॥
 भीषैर्वादिमकर्षेण वेनोपक्रियते नृपः । शत्रोदयः स तेनैव शत्रुः वेत्युपकारिणम् ॥३१२॥

296. ¹) A. reads धनवाभ्यः. 296. ²) Thus corr. by later hand from A. क्षिप्रिका. 297. ³) A. gloss मेववर्धनपुत्रम् —
⁴) Thus A. 2. तन्त्रिभिः. 298. ⁵) A. gloss साम्बेश्वरविधायिनी. 299. ⁶) A. gloss अथ सर्वत्र वञ्चयन्नेव वेदवर्धनपुत्रपदमर्थः. —
⁷) A. पार्थश्रिया. 300. ⁸) A. gloss पञ्चुराधितः. — ⁹) A. gloss पार्थः भूरवर्मा वर. — ¹⁰) A. gloss चक्रवर्धनम्. — ¹¹) A. gloss श्माभृदिना. —
¹²) A. gloss वञ्चये. 304. ¹³) Emended; A. वञ्चयु. 310. ¹⁴) Thus corr. by A. from A. 'स्वमेव'.

अस्मिन्स्थिते विपद्भूतिरिति संविद्यस्व वर्ज्यते । भूतैः परिवृष्टैरापस्तेवको मङ्गलेषुभिः ॥३१३॥

संप्रसापसहायस्य विस्मृतोपक्रिया नृपाः । मध्ये प्रमादस्तलितमुत्पथं हदि कुर्वते ॥३१४॥

815 आमन्त्रागिरिपुत्राससुदादौ दृष्टवैकृतान् । लम्बोदया ह्रीभवेन क्षमाया प्रन्त्यनुयायिनः ॥३१५॥

राक्षः सतोपि नाश्नातो यस्येभस्तेष्व कर्णयोः । अभिमुखं कृतयो ध्वनन्ति मधुषा इव ॥३१६॥

दिवसे संनिधानेन पिशुनप्रेरणा प्रभोः । ईर्ष्यालुना स्वैरिणीव रक्षितुं यदि पार्यते ॥ ३१७॥

राजव्रजान्युपाध्यायो देवी वशिष्ठयेवमहः । तत्र प्रजागरः कर्तुमसर्वज्ञेन शक्यते ॥३१८॥

कथंविदङ्कि हृदये कुशलैर्धिनिवेशिता । शिष्य गौरवरेणेव राज्ञा विस्मयन्ते निशि ॥३१९॥

३२० न के लोभं समुत्थाय जिह्वा जिग्धरीर्यया । पिपीलका इव प्रस्ताः क्षमापारैः शन्यकैरिव ॥३२०॥

जानाति ह्यनु हस्तव्यमासत्रं न तु दूरगम् । एको बकः परः सत्यं ब्रह्मवृत्तिर्महीपतिः ॥३२१॥

न नाम कण्टकाकीर्णः कौटिल्यं लब्ध्वा नयेत् । कालापेक्षी क्षितिपतिः शरीरमिव जाह्नकः ॥३२२॥

नमन्नपि हरिर्हन्वाहाक्षिप्यन्नपि पक्षगः । विहसन्नपि बेतालः स्तुवन्नपि महीपतिः ॥३२३॥

अग्नेहवृत्त्या तस्मात्त्वं ब्रह्मस्यस्मान्सदा यदि । ससैन्यस्तो तदेषोऽहं प्रातरेव पुरःसरः ॥३२४॥

385 तदाकर्ण्यब्रवीद्वाजा लज्जास्मितसिताधरः । स्वास्मेव युष्ं संरक्ष्या मम पूर्वोपकारिणः ॥३२५॥

ततो निक्षिप्य चरणं रक्ताक्षे मेघवर्मणि । कोशं चक्रतुरन्योन्यं सखद्वौ नृपडामरौ ॥३२६॥

अथ संपदितासंक्षयण्डहामरमण्डलः । चक्रवर्माकरोयात्रां प्रभूषे नगरोन्मुखः ॥३२७॥

तस्मिन्क्षणे पुरस्कृत्य योऽङ्गं शंकरवर्धनम् । विनिर्ययुः सिताष्टम्यां चैत्रे तन्निपदातयः ॥३२८॥

कालानुवृत्तिप्रसङ्गं तेषां समावनोज्झितम् । स तस्यै पुरस्कर्तुं अक्रवर्मा स्वधिक्रमम् ॥३२९॥

४३० अथ प्रवृत्ते संभामे घोरे पद्मपुराद्वहिः । जघान मेरितद्वयः पूर्वं शंकरवर्धनम् ॥३३०॥

इते सेनाधिपे तत्र शतधा तन्निष्ठाहिनी । प्रबधौ पद्मपातमेरितां नौरिवार्णवे ॥३३॥

पृष्ठानुसरणोद्युक्तो नृपस्तेषामपाहरत् । गतिं तुरगमेगेन शिरःश्रेणिं तथासिना ॥३३॥

धूमतः समरे बभ्रुवीरिण्याब्जलच्छटाः । सक्रवर्ममुगेन्द्रस्य सटापटलविभ्रमम् ॥३३३॥

किमन्यत्पञ्चबाण्यस्तन्सहस्राणि रणाङ्गणे । पतितानि क्षणादेव इमानां तत्र तन्निष्णाम् ॥३३४॥

३३५ तन्निजो रणसंरम्भपरिभ्रांताः क्षमाते । गृध्रपक्षकृतष्णाय शायिताश्चक्रवर्म्णा ॥३३५॥

विभुत्ववश्यैर्गुणिभिनिवृत्तैः संभितैः समम् । अभूवशीरघायां भूरः शंकरवर्धनः ॥३३६॥

उदयं संहता एव संहता एव च क्षयम् । प्रवान्तः स्पृहणीयस्य तान्त्रिणः कस्य नागमम् ॥६३७॥

माननीयानधृष्याथ महावदयाम्महीपतीन् । महीनिव खिलीकृत्व भिद्यन्तः क्षणे क्षणे ॥३३८॥

१११. ¹) A, note n विमुक्तुः कतिपयैः वे। अभिविमुक्तुः प्रकृत्याः सूचकाः सन्त्य एतैः। कार्योपविषये भवन्ति। तस्य सत्तोषि साधोपि स्वरं गण्यते। इत्यन्त्ये। यथा इतिवः कार्योपनिष्ठाः सुप्रा भवन्ति। ॥—²) A, gloss कुडिङ्गः १११. ³) A, गोषल् १२०. ⁴) A, गोर्षः १२१. ⁵) Thus corr. by later hand from A, वृत् १२२. ⁶) Thus A, and R, misread in G and Edd. जायकः; A, gloss जायको युक्तमार्जकचक्रः गन्धकायैति विवृत् १२१. ⁷) A, gloss विद्याविषयः। इतो मैत्रीसन्ध्यायै रण्यकम् वैदग्ध्यनी (gloss गन्धकायै) चत्सर्गं वासवर्षेण कृतम् इति उपपन्नं चत्सर्गः विषये च। यस्यापि कुल्लासिगिधायोपि वृत् १२१. ⁸) A, विघीर्षा १२२. ⁹) Thus corr. by later hand from A, 'सत्पथः' १०३. ¹⁰) A, gloss अघातकम्.—¹¹) A, gloss विस्तरकथन्यायै वयो वी रोषयः रोषश्च इति प्रसिद्धः। तस्य अद्यात्तच्छब्दः इति वृत्ते वसिष्ठः १११. ¹²) Thus A; altered by later hand to 'वसि'.

अथ वज्रसूक्तं श्रीशं मासन्तो जीविकाकृते । प्रावाहितुभिः कः कुरा इव ते गर्भमृत्तवः ॥३३९॥
 ते सन्निधयः क्षणाग्रहा नृधैरविशामिना । विमाननामिधियेन चक्रवर्त्मवाहिना ॥३४०॥ तिलकम् ॥ ३४०
 अथ द्वितीये विद्यते ममानामपि सन्निधयाम् । वीरः संवर्तना वाक्करोच्छंभुवर्धनः ॥३४१॥
 तामिधितितितामन्सपथिविकाङ्गलातितः । कैशैर्योनापथायातेनैहङ्गिभ्योनादिकथः ॥३४२॥
 वस्तान्मध्यधवारानां नृत्सवेवाध्यामिना । वस्तान्तेनोद्दहन्त्य शिरसां वामपाणिना ॥३४३॥
 सत्वेदेतद्वस्तापयेद्वोक्तासमस्तुतः । कङ्कस्य विध्विर्लोकस्य मामिधोमितकुण्डलः ॥३४४॥
 कवचोत्थेचस्तेरन्धकण्डावायेन ताम्येता । बद्धभुङ्गुटिबन्धेन वदनेन मवावहः ॥३४५॥ ३४५
 तर्जवन्कुरुकाराङ्गुष्ठकाङ्गुष्ठितापणम् । शिरोक्षितं वज्रा वस्तवास्तम्यकृतशान्धवनः ॥३४६॥
 भेरीरवेः मुति भिन्नयौराक्षीर्धरोभिनिः । संभामकवशोमाङ्गुष्ठकवर्मविशसुरम् ॥३४७॥ कुलकम् ॥
 तस्मिन्निधिरावणं प्राक्कमाक्रामति नयोमिने । बद्ध कुलविशान्धिये भूधतः शंभुवर्धनम् ॥३४८॥
 राक्षः पुरस्तात् सत्सपातमीमीलितेक्षणम् । अर्धं वदार्धवपापचण्डाल इव लोचनीत् ॥३४९॥
 पञ्जनां धर्मवर्धनां भूत्वाणां वनकोपमान् । वन्तु वरेन्द्राग्नेयेण शरदः शंभुवर्धनः ॥३५०॥ ३५०
 प्राप्य निष्कण्टकं राज्यं चक्रवर्त्मनूषः क्षमात् । अथायत पृतोत्सको नृशंसनिषमक्रियः ॥३५१॥
 स्वविक्रमकथास्रोमन्धमिदतादितः । सोभमहिटवन्धादिषाटुकारविषयधीः ॥३५२॥
 आस्मानं दैवतमिव स्तुतिमोहितयेतद्यः । जानतः शर्मन्सत्य विवेकविमुखाः क्षिपाः ॥३५३॥
 तस्मिन्सङ्गं रङ्गाद्यवः मन्वातो डोम्भगायनः । वैदेशिकोमवद्राज्ञा वितीर्णवसरो वधिः ॥३५४॥
 प्राप्तान्सविषयसामन्तान्निष्यस्वन्तो यथाक्रमम् । प्रवीहारा नृपस्यापमनवन्त विविष्णवाम् ॥३५५॥ ३५५
 विद्यमो भवलोष्णीषा सभा दीपमभोज्यमला । शेषशय्येव मणिभिः कृतालोका कणोज्ज्वलैः ॥३५६॥
 कृतावरोधधम्मिहमालान्धोलयकलिभिः । मद्योपपन्नैश्चक्रे शिष्टिर्ग्राणवर्धनम् ॥३५७॥
 जातगीतदिवृक्षाणां गवाक्षानलपो बभुः । आसवानोदिभिर्बन्धैरवरोधमृगिष्ठानम् ॥३५८॥
 हारकङ्कुलकवूरपारिहावादिशोभिना । स्वध्वेनानुयातोश्च प्राविशडोम्भगायनः ॥३५९॥
 हृदी नागलता चास्य कृते ललितलोचने । चक्रतुः कौमुकोद्गीर्वा सभां विधार्पितामिव ॥३६०॥ ३६०
 तयोर्विलासचलितैश्चलितापाङ्गविधमैः । द्वितीयपुष्पमकरो म्यकीर्यत सभाम्भरे ॥३६१॥
 गार्धनैर्जय जीवेति कृतकोलाहलैरभूत् । सद्यः सद्यम् कुर्वन्निस्तनृपगुणमहम् ॥३६२॥
 भुक्तोत्तरोचितोदम्भस्वम्भस्वानधारिणः । संशौ रागविशेषस्य दन्ते स्थाने सतः रुमैः ॥३६३॥
 अथिक्लिबशिरःकम्पभूनेवममसोमितः । अभिष इव गवन्धोर्गीतध्वनिजम्भत ॥३६४॥
 अथ ताम्बूलरोमन्धस्यागनिधलमूर्तिना । ज्ञातं राजकुरङ्गेन प्रमोहास्यवद्वटिना ॥३६५॥ ३६५
 गवन्धो मावन्तारस्य तस्य क्षिप्रमगावताम् । अधिकोद्वेगितामिधमं विलासस्मितविधमैः ॥३६६॥

३४०. ^१) Thus A₁; A₂ स पावत्. ३४०. ^२) A₂ संवर्त. — ^३) A₂ चक्रवर्त्. ३४१. ^४) Thus corr. by A₂ from A₁ 'कुण्डलक'.
 ३४२. ^५) Thus A₂; A₁ 'मायमि'. ३४३. ^६) A₂ 'वर्धन'. ३४४. ^७) Thus G Edd.; A₁ 'स्वस्त्युप'. ३४५. ^८) A₂ 'ताने'.
 ३४६. ^९) Thus corr. by later hand from A₁ 'वाग्मन्मोद'. ३४७. ^{१०}) Thus corr. by later hand from A₁ 'गवन्धो'. —
^{११}) A₂ gloss आस्य.

- राक्षसयोश्च संस्रकाचिषयोरितरेतरम् । इग्व्याधरैः स्वस्रविधैः संताप इव पश्ये ॥३६७॥
 नृपं हारितचित्रं तं विश्रायैकः प्रियो विदः । ततः प्रसङ्गे शोभाय मीतिमुत्तिकरं वयः ॥३६८॥
 देव गीतमिदं वातं संश्रयैते जयोरमे । कर्पूरवारीपतितं श्रैरेवमिष हारिताम् ॥३६९॥
 ३70 शायन्त्येर्मांजितामेतां रागाहन्तचतुष्किकाम् । अनयोः प्रथिमाभ्यामाभुम्वतीव निशाकरः ॥३७०॥
 कस्यस्तकपोलान्तमुद्रावन्त्याधिमि ध्रुवम् । कटाक्षैः कुदतो व्योम्नि वैमानिकविभोवनम् ॥३७१॥
 जानत्वा स्वाभवां चर्चामनयोरेकवाचनोः । मध्यास्मिन्मगधोर्ध्वं कटाक्षः पश्य पातितः ॥३७२॥
 शायन्त्येकान्तमुज्जी कर्णव्यालोलकुण्डला । विपरीतरनोद्रेककृतारम्भेन शोभते ॥३७३॥
 सकलं तस्य तादृशमीदृशो विभेने खिपः । मौल्यव्याहिरहे वस्य शायन्त्येवविधिः स्मरैः ॥३७४॥
 ३75 उपपत्तिपरित्यक्तशालानुशावमोहितैः । एकसार्यमवातेभ्यः कथमेको विभज्यते ॥३७५॥
 नेत्रव्य कर्णं श्रोत्रव्य ध्वनिं संस्पृशतो न वेत् । तदङ्गस्यांशकान्ताङ्गं स्पृशतो दुष्कृतं कुतः ॥३७६॥
 कमिलापाकुटः सिक्तं इव तैर्विदमाहितैः । राक्षः स्वभावतोत्स्य श्यतशाल्यस्वमावधौ ॥३७७॥
 ये^१ विस्तारितवर्णसंकरदयः संहर्यं शोभान्तकृद्रावस्थितिषावलङ्घनमलं पार्थे^२ ज्वनन्स्पृशताः ।
 नीचमने विपद्यांवातपरतो लम्बोदरैस्तैः क्षणास्तिहा वारिपरैरमी च रमसाङ्गुणलसिहा विदः ॥३७८॥
 वस्तु क्षणानुपपन्नपत्तिमुक्तं कृत्वा जहान्महि विमोहवितुं समर्थाः ।
 न स्फुटिता अभ्य कुतर्कपयस्थिताव नित्योद्वेगेषु निरयेषु मृगान्तरेषुः ॥३७९॥
 ३80 संतोष्य शरकेयुरज्ज्वलैर्होम्बमण्डलम् । अमार्गत्वाग्राधियैः मुद्रान्तमनमन्युषः ॥३८०॥
 क्षान्तोत्थाः क्षितिबलमोचमंभिधेनुर्वीपवेरेकौ^३ मूलेषार्चतिमण्डलाण्डवपुर्णं होम्बः स्वनामान्यतः ।
 मध्ये वायिकमपीति गीतरचना काव्यं यदेतद्विदो^४ बलक्षमीं^५ क्षपयन्ति तामिधनुषाष्कीर्येधिनः पार्थिवान् ॥३८१॥
 वेदयानुरागस्य महेन्द्रचापपाद्यो हरिहरसरस्जगत्स्य । उपाङ्गगीतस्य च हारिणोपि लीन्यर्चमस्त्यैर्वहतपकर्षम् ॥३८२॥
 दर्शनाभालसंवृद्धचक्षुरागः क्षमापतिः । धिना श्रयाककम्पे ते न पुनः माप निर्वृतिम् ॥३८३॥
 शायन्त्यौ शयनोपात्ते शनैर्विहितेषुज्वनम् । नृपं रतिद्विखामिर्धनं वडाते प्रचक्रतुः ॥३८४॥
 ३85 समागमेन मध्येन जयोर्वैवात्यशोभिना । चक्रे क्षपितसामर्थ्यः स लज्जोद्वहनाक्षमः ॥३८५॥
 रत्यन्तद्वलतोभ्रेदैर्मिः क्षतैः स्वेदविन्मुभिः । भाग्योन्मत्तसंज्ञजडं वपुस्तस्य व्यधीयत ॥३८६॥
 रागान्धेन कृता हृत्ती महादेवी महीमुजा । मेमे रामचधूमध्ये बालव्य वनवीजानम् ॥३८७॥

३६८. ^१ A, तस्य ३६९. ^१ A, gloss इति वय इति हारी तस्य मायः तस्या तां वातमिति सन्ध्याः. ३७०. ^२ Thus corr. by A, from A, शायन्त्यौ. —^३ Thus A, A, कथा. —^४ A, gloss इन्धुपतिरुद्रव. ३७६. ^५ A, gloss दुष्कृतं. —^६ A, gloss एवमिषिचक्षुः. ३७८. ^७ A, gloss वारिहराः विप्रय. —^८ A, gloss वनीः गीतपीठायाः शालयाद्याच. —^९ A, gloss नीचान्तकृते इमे वडा अवस्थितियेन स पायो पायः वडः इन्द्रपायः तस्य लङ्घनं । शोभान्तकृतिः क्षणवकाशरितिः पापिभिः वडा स्थितिविषयः । तस्य चापस्य प्रपदं ज्वनन्ति इति च वर्णं निविष्टं इति चापस्यविषयः. —^{१०} Thus corr. by later hand from गीतमते. —^{११} A, कुपयाव. —^{१२} A, सरला मु. ३७९. ^{१३} A, gloss निव्यन्त्येषु. ३८०. ^{१४} A, gloss अपावस्थायो कर्षः. ३८१. ^{१५} A, gloss अर्धं सितवहनः रागा अस्याः कस्याधिष्ठायाः अस्यां विपद्ये अर्धं रागा तस्य इत्यविधा—कथिनमेकतः. —^{१६} A, gloss होम्बोपादित उर्ध्वपतेः क्षान्तिना नामधेयं एकतः इत्यस्ति इति कथमिति कान्तोत्था इति. —^{१७} A, gloss उर्ध्वपतिः. —^{१८} A, वामान्त्य माय. —^{१९} A, कथेन्द्रक्षितम्. —^{२०} A, gloss कथितवपीति । चक्रिचिह्नस्य बालस्यार्धं लोकेकं गीतं । तस्य रक्षता इव काव्यं. —^{२१} A, gloss एतम् गीतिरचनाकाव्यं विशन्ति एतद्विः. —^{२२} A, gloss जेषां पार्थिवानां मक्षीः यक्षक्षीः क्षा. —^{२३} A, gloss अपहरामि.

तस्या धैर्यमुच्छिष्टं ते वया चक्रवर्त्मनः । नृपास्तृणावन्नेषावन्मूढवन्महातरः ॥३८८॥
 मन्त्रिणानक्षपटलं वक्रमुखापरिकरा । मनुजिहेनुतां यत्र क्षीयतेनवाक्रिका ॥३८९॥
 जीवार्थस्वधितां केचिच्छुषा न वधुः स्वयम् । केचिच्छुषुर्वशीश्या राजकार्वाणि मन्त्रिवत् ॥३९०॥ 389
 मन्त्रिणस्तस्करा राक्षी अपाक्षी अपपाः विषाः । किं न लोकोचरममूढपतेश्चक्रवर्त्मनः ॥३९१॥
 कनुषातार्त्ताकुनि अपाक्षी स्वांमुकान्वसान् । तराकावमृतेष्वा मन्त्रिणः शशिद्युस्त्वाम् ॥३९२॥
 कैचिस्त्रिभिर्भुजा धैरमङ्गीकृत्वापि तत्त्वमम् । वैर्नाशि अपयोच्छिष्टं तेष्वन्तोमयैः समाः ॥३९३॥
 मण्डलेस्मिन्ममोषा न हेयः स्ववक्षन्धुवम् । वहेदमानि वदा नो चेच्छुषाक्षी प्राविशेत्कथम् ॥३९४॥
 तां रणस्वामिन् ब्रह्म विलहादवहे वताम् । सामन्तेभ्यः सामिनामा मान्यपुर्जमराः परम् ॥३९५॥ 395
 राजकौटुम्बवृत्तानां क्षीमन्नां विगता मुखात् । राक्षसिनाश्च दुर्लक्ष्या न केनाप्युदलक्ष्मन् ॥३९६॥
 राक्षा मयैव रङ्गाय हेतुं प्रमियसारवत् । तिलेन वष्टोपाध्माक्षी न वया शानवृक्षम् ॥३९७॥
 तदाक्षपटलं तस्या रङ्गः कोपाचमब्रवीत् । रङ्गस्व हेतु दिग्नेतिं शालीक्षन न लिखते ॥३९८॥
 तिलेन सोम संवासाङ्गभूमङ्गतामिति । को न राजनि दुर्गुप्ते मयेक्षीमन्त्रिणिक्रमः ॥३९९॥
 अन्त्यागमनपापस्य पापः दृष्टञ्च निष्कृतिम् । विटैर्हास्यावधान्येव शयिष्यामि कारितः ॥४००॥ 400
 हिमैव शिरं शान्येदुष्कतेनैव दुष्कृतम् । सोमुशिष्टो विटैरेव वक्ष्यामरसारतान् ॥४०१॥
 पवित्रास्पर्शोत्सृष्टास्पर्शोपायं निरीर्षुमा । तेनादृष्ट्यत विपस्य कोपिन्मासोपवाशिनः ॥४०२॥
 ततोपि फणिवोभूवन्केपि तस्मिन्मये हिजाः । तस्मादप्यमहारात्र्ये जगृहृष्टमोमिवः ॥४०३॥
 वक्ते चक्रमण्डं क्षीपि यत्रः पानुपलाभयम् । तस्मिन्मयेर्धमिष्यं तद्दूर्ध्वमंशोक्षयत् ॥४०४॥
 पूर्वोपकारान्मिमृष्य क्षमराण्य निरावहः । नृपतिः श्वपाकाक्षी विशस्ताञ्जयनावधीत् ॥४०५॥ 405
 हय्मुं व्याजेन विशस्ताः केचिद्भ्रामरतस्कराः । तस्युत्तस्वाम्तिके शोश्छिद्राग्निहःपतीणिः ॥४०६॥
 अपाक्षीद्यवमासासचापस्करमन्दिरे । शौचस्त्रिभं तं निःशस्त्रं ते राक्षी शपुदेकहा ॥४०७॥
 अथ तैः शमसमधैरकस्माच्चय सर्वतः । शिर्यं श्वपावताशेषशान्त्यस्तमपररा ॥४०८॥
 क्षमस्तटाग्रदे अट इव विशालसेनः । मनुजः शस्त्रपातैः स श्वमुषक्षैरचापवान् ॥४०९॥
 निःशस्त्रः शस्त्रमग्निष्वप्सरस्तनजनिर्हरः । अनुजुतोरिभिर्धिवरुडप्यायेरम विवेश तत् ॥४१०॥ 410
 अग्रामहेति कण्डवस्था श्वपक्वातिङ्गिताङ्गकम् । तस्कुचोत्तङ्गलमाङ्गं जमुस्तेनुमविशय तम् ॥४११॥
 स्वैरेव मेतिता दारैले तस्य मृतेः किल । मुमूर्षोर्जमुनी स्वैरं शिलयां समचूर्णयत् ॥४१२॥
 बभौवशान्धे ज्यैष्ठ्यव मुक्ताडम्यां क्षपाक्षणे । श्वपाकमोग्यः स शेषावस्करो तत्करैरेतः ॥४१३॥
 उन्मत्तावन्तिनामाच पार्थवगुहुराशयः । अन्धविष्यत वैधैः क्षयिषैः शार्ङ्गटाविमिः ॥४१४॥
 अपाक्षीकामुक्ते पापे निहते निशि तत्करैः । मजानां पाप्मना सोमूपासास्त्रपतरो मृषः ॥४१५॥ 415

३८९. ^१) A₂ gloss मन्त्रिणं मन्त्राविषयविषयवत् क्लृप्तमन्त्रमग्रहे इति मापचा माय विटैश्च इति केचित्. ३९२. ^१) A₂ gloss रणः. ३९५. ^१) A₂ gloss केवर्त. ३९७. ^१) Thus corr. by later hand here and in following verse from A₁ 'हनु'.
^२) A₂ gloss (रङ्गवत् हेतुः रणः. ३९९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ के—') Thus corr. by A₂ from A₁ मन्त्रिणं.
 ४०९. ^१) A₂ श्वपावताशेषशान्त्यस्तमपररा. ४०९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'विशयो'; A₂ gloss नट. ४१२. ^१) Thus A₁ G R Edd. पिलाता. ४१३. ^१) Thus G Edd.; A₂ अन्धविष्यत.

- स्थागता तत्कथापापस्पर्शमीत्वा सरस्वती । कार्यचिन्तयुरथेव सेवं प्रस्थाप्यते नवा ॥४१६॥
 आसीत्पिपुसुल तस्य मन्वं दुर्गुपराक्षः । और्ध्वमिधस्य इत्याशुशिष्टेष्वेव जीवन् ॥४१७॥
 तत्पातंष्टकपातासताकारकरोटिकाः । प्राणस्कन्दादिवायवाः समायां मुख्यमग्निजः ॥४१८॥
 तमात्माधारमथैव तिलैर्यमास्तमरप्लवम् । कालान्तरेण वैदेव भूमिपालैर्मधिप्यते ॥४१९॥
 420 पर्यैगुप्तोभयस्य सर्वेभ्योऽधिकं विभः । आस्थानि नर्तनं कुर्वन्प्राकृतकटीपटः ॥४२०॥
 आ तन्निविष्टवाहुडा कीटमायान्महीपतीन् । पर्यैगुप्तः सर्वदाम्भूदायानामिहृतोद्यमः ॥४२१॥
 नवा निगूढराज्येष्वः सख्यं मुख्यैः स मन्त्रिभिः । पीतकोशैः प्रविष्टे पञ्चभिर्भूभटादिभिः ॥४२२॥
 भूभटः शर्वटभोजः कुमुदः सोमृताकरः । पर्यैगुप्तेन संबन्धं चकिते कोशपीथिनः ॥४२३॥
 गवाक्षासरसि शामधीजलोवागलक्षिणः । संप्रामहामरगृहे यो रक्तः क्वातपीथनः ॥४२४॥
 425 पदानिमायो भूयेव दृष्टसौमः स संयुगे । महोदरो महाकायः पापितो मुख्यमन्त्रिणाम् ॥४२५॥
 यादृशी तेन दृष्टो वैभी श्रीः सरसोन्तरे । तादृग्नर्कजयादेवीत्यभिधानेन निर्ममे ॥४२६॥
 राजवं विष्कण्टकं कृत्वा भूतेनापिशीर्षुणा । धेरितः पर्यैगुप्तेन भूभृषके कुलसयम् ॥४२७॥
 तेन तुविनसर्वस्वः पार्यस्तस्यौ कलत्रवान् । श्रीजयेन्द्रविहारान्तः श्रमजैर्वैसमोजनः ॥४२८॥
 शिभून्नांकर्वर्मासीन्महाराजितोऽथ सः । तत्र स्थिताननद्यैवतकालाद्यनकारयत् ॥४२९॥
 430 उद्यतः पितरं हन्तुं मन्त्रिणोनुमतपदान् । बद्धपद्मान्बधधाद्वन्द्विगजानिरान्पुनः ॥४३०॥
 एकदा मन्त्रिसामन्ततन्त्रिकायस्थसैनिकाः । पार्थे तदाहामासाद्य निशार्थां पर्यवेष्टयन् ॥४३१॥
 म्मानभीषाम्बरां पर्षीं दहदहारां निपात्य ते । आतिङ्गचमानां कन्धत्रिस्तणैरैव शरकैः ॥४३२॥
 केशानालम्ब्य कर्णतः शर्करोत्पादिताङ्गकम् । विषमं गोकुलाशान्तमिव निर्द्वैत्यं तं गृहात् ॥४३३॥
 भुक्तामकषं कन्दर्पं निजतुर्गन्धविषयम् । चण्डाला इव निःशस्त्रं कुमुदाया नृपमियाः ॥४३४॥
 435 पितरं निहतं भुत्वा राजा संजातकौतुकः । शतः स्वसन्धिः सार्धं गत्वा दृष्टो दृष्टवान् ॥४३५॥
 अथाङ्गैस्त्व मशरोर्ध्वं मयस इति वादिनः । तत्सर्वे राजपुत्राः शोचन्निजविक्रमम् ॥४३६॥
 म्यहृत्य स्वीकृतो राजा तदा तद्वस्त्रयोद्यतः । अथचुवत्यर्धगुप्तो देवगुप्तामिधं हतम् ॥४३७॥
 पार्थस्य निहतस्याङ्गे सोक्षिपस्तुरिकां ततः । रक्षितो येन भूषतो जातहासोमचक्षिरम् ॥४३८॥
 क्षामैर्लुण्ठितो देशः प्रणयो चक्रवर्त्मजः । उत्थाप्य वापान्कायस्थान्तेन भूयोपि दण्डितः ॥४३९॥
 440 संघेरितः कुलचिह्नैः शस्त्राभ्यासं चकार सः । गतवन्सुरिकाभातैः कोटवीस्तनकोटरम् ॥४४०॥
 गर्भिणीनां च जठरं गर्भोन्मूढमुपाटयत् । काठिन्यस्य परीक्षार्थमङ्गं कर्मकृतामपि ॥४४१॥
 मतिप्रहामहाहोर/यथा चमवाहिजाः । 'यस्यगृहचमपरांस्तस्मादपि नृपचमाम् ॥४४२॥
 कूरपापानुक्पेण क्षयरोणेन पार्थिवः । ततोमुत्थाप्यमानोभूत्पर्यवन्त्यपानुरः ॥४४३॥
 व्यववा तस्य तादृहया मया एव न केवलम् । नुनुर्भुजिनुन्नात्यमिधोपि चतुर्दश ॥४४४॥

४३६. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'वाचदह'. ४३९. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'निपत्य'. ४४०. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'कोटरम्'. ४४१. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'हृत्'.

अथान्तःपुरदासीभिर्वैः कृतविदुषाहतः । त्रितियालालगमोयमिति प्रकथापितो मृषा ॥४४६॥ 446
 नं शिर्षु भूरवर्माकं विनिवेश्य मृषासने । इत्ते विक्षिप्य सामन्तसवैकैकाङ्गतात्मिणाम् ॥४४७॥
 कल्पयापिपेर्बद्धैः कमलवर्धनात् । विभम्भद्वाराज्यस्थापामरोत्पादयन्तमात् ॥४४७॥
 आसन्नविदुषाभिः' पितृहा पार्थिवाधनः । मुचौ पञ्चदशाब्दस्य प्रजापुत्रैः सर्वं यवौ ॥४४८॥ चकलकम् ॥
 विनुवातिष्ठतो राजा जयस्वामिबिरोचनम् । आषाढंभुक्तप्रम्यां सिमुर्दुं विमिर्षया ॥४४९॥
 यथा विरेजे रामभीर्बालस्य वृषिबीपदेः । कृष्णमेणिलसिता वज्रवामरहासिनी ॥४५०॥ 450
 अत्रान्तरे जवावातैश्चरैरावेक्षितभुतः । सामन्तैर्नगरोचान्तं गतः कमलवर्धनः ॥४५१॥
 एकाङ्गतात्मिसामन्तस्यालहारकसादिभिः । नगरं प्रविशन्भ्रान्तः खमं सैन्यैरुत्थवत् ॥४५२॥
 विरहडामरासीकान्तुशुभा मार्गेषु विप्रेतः । भ्रान्तोप्यसौ वैरितेनामजयहिकमोजितः ॥४५३॥
 सख्यमन्धकाराणां विशास्य नुरगैर्मितेः । राजधानीमसदृशः प्रविशेश ततः क्षणात् ॥४५४॥
 न लम्भजयमाकर्ष्य सैन्यैस्स्यक्तं पलायितैः । एकाकिनं काप्यनयज्जननी शिशुभूषणिम् ॥४५५॥ 455
 माकर्मभिर्गोहिने वा मेरितो वा कुमन्तिभिः । मामूर्त्तिहासनास्को मूढः कमलवर्धनः ॥४५६॥
 तदानीं स्वगृहान्गतो राज्यकामोन्वयासरे । संघट्टवन्दिमान्सर्वाननुबुद्धमीतिबिन् ॥४५७॥
 ग्रीढं शकं च कुतश्च क्षमां कंक्षित्यदेशजम् । मामेव कुर्वुः सामर्थ्यादिभिः मूढः स चिन्तयन् ॥४५८॥
 एकाकिनं रहः क्षीवां लब्ध्वा दुर्लभयोपितिम् । क्षीरीडोनुचमुत्पान्वादिने दुत्पार्थयेत यः ॥४५९॥
 विभूतिं दमसावाहं यन् संत्यज्य मत्सजम् । गोत्वा कामयतेन्येषुः शोष्यस्ताभ्यां परोत्तिक कः ॥४६०॥ बुग्मम् ॥ 460
 अर्धोत्पलकुले विधे स्मृतकमलवाहिनः । अमृद्भोक्षणिभा मित्राः समगंत गौकुले ॥४६१॥
 धूमनिर्दग्धकुर्वानां राजसांस्तान्निवीयताम् । राजपञ्चवस्थोपन्वावस्तेषां विरमयधत् ॥४६२॥
 क्षेमत्येव मिथस्तेषां नाम्बः कोप्यन्वविष्यत् । कुर्वी' भक्षणमिष्टयुनिः स्वकूर्चक्षीरनैः परम् ॥४६३॥
 राज्याहर्णयोभिर्भिभिः प्राहः स्वस्तुतिक्रमये । अनावर्तेहकाचातैर्मुग्धः कमलवर्धनः ॥४६४॥
 पञ्चपाणि विनाम्येव यावत्सर्वभुजिजनयः । काहलाकास्यातागाहिवायकौलाहलाकुलम् ॥४६५॥ 465
 उत्पत्ताकामजन्मवशोमि युवार्पितासमन् । अशेषं पारिचर्यानां तावत्प्रामिलहलम् ॥४६६॥ बुग्मम् ॥
 स्वयजो' बन्धकीभूतामिवाप्यवशवर्तिनीम् । कीदृशं राजमिधं शोचकासीत्कमलवर्धनः ॥४६७॥
 पितृघातिवपूङ्गवपुत्रराज्यादिनी ततः । ग्राहिगोराजपुरुषान्पार्थ प्रायोपवेशिनाम् ॥४६८॥
 पिशाचकपुरगामे वीरदेवाभिष्वस्य वः । क्षुद्रमिधः कामेदेवनामा सुनुरजावत् ॥४६९॥
 स शिथिलासरो लब्ध्वा मेदुवर्धनमन्दिरे । शालाभापकतां ज्ञानक्षीलाहिगुणभूषितः ॥४७०॥ 470
 क्रमात्रस्त्राधिकार्यसीदध तस्यात्मजः श्वैः । तेमे वज्राधिकारिणं राज्ञः शंकरवर्मणः ॥४७१॥

vcc. '1) Thus corr. by A₂ from A₁ ग्राहि. vcc. '2) Thus corr. by A₂ from A₁ अथदे. ४६१. '3) चारै supplied by A₂. ४६०. '4) Thus A₁; A₂ संघट्ट. ४६१. '5) G. sec. manus अमोदो गोपमुद्भूत्यादि वृत्तार्थयेत वः. ४६१. '6) A₂ अमो-
 एतम्.—' A₂ घोष वस्थी नाम कवचवालः तेन विपण्डजवापीवं स्वकीयं निहन्त्याविचारक्रियया स्वकीयभातुपुत्रः जजितापीडः राज्ये
 स्थापितः । ततः प्रवृत्ति कल्पयापिपेर्बद्धैः उज्ज्वलावापिपेर्बद्धैः प्राप्य कामपान्कुरुपत्य प्लेहः । अत एवाकः । उत्पन्नकुले पिच्छादि इति ।
 ४६१. '7) Thus A₁; A₂ कसना. ४६४. '8) A₂ ग्राहि. ४६१. '9) तासनम् supplied by A₂ in space left by A₁.

- यः प्रभाकरदेवोपि सुगन्धाच्छकायुक्तः । तस्या वरस्वतीरिवाहेशविश्रवतोष वा ॥४७२॥
 विशाग्यशास्त्रतो नाम तत्पुत्रोत्पन्नवर्तः । सस्या फल्गुणकाश्वने सप्त देशाग्नारं गतः ॥४७३॥
 ह्यस्ववदर्थैः पीतदेव्याशीर्मिथ हर्षुतः । तस्मिन्पत्रे सोत्साहः मस्यावृणो निजां भुवम् ॥४७४॥
 475 विनुमानिवधुद्वैवतिर्बोधविनुं हिजान् । मध्वे गृहीतो वाग्मिस्वाल्पविश्रवतस्मिन्कम् ॥४७५॥ कुलकम् ॥
 दृष्ट्वैव तं दैवमशादैकमत्वसृष्टो हिजाः । ध्वनिं राजावमेवास्त्वित्युचकैरद्वारवम् ॥४७६॥
 अथाभ्यविष्यत शिरं विप्रैस्त्व यशास्करः । श्वाभुतिशैवसामर्थ्यः सानुमानिष तोषैः ॥४७७॥
 हर्षं वेणुवनं परस्परमहासंघर्षजमाग्निना तन्मूलोद्भूतिरमसा क्षणभूतोद्येकेण संपादिता ।
 वात्वायेवनिपाटितं विदपिनं श्राप्तं कुतश्चिदृदां कर्हि नेतुमशो महाशिकुहरे भात्रा न किं क्षयितम् ॥४७८॥
 भृत्प्रेरणया वंशं पार्थजः स्वं न वेदरेत् । तत्पुत्रोत्पादनं कुर्याव चेत्कमलवर्धनः ॥४७९॥
 480 अमुचकुलजातस्यं हरिद्रस्यादतः स्तिविम् । तद्वाशास्करदेवस्य राज्यमाभिः कथं भवेत् ॥४८०॥
 पद्मां अवाधिरनुगो वरशे जनेन वस्तत्क्षणं निक्षिप्तलोकसमानमूर्तिः ।
 साक्षात्परम्यममुमीक्षितुमास्त नारीरुज्ज्विरनस्तवकितो नरनाथमार्गः ॥४८१॥
 नृपतिवसति प्रत्यागच्छन्त्यशास्करभूपतिः पुरमृगद्वयामाशीर्मध्ये बधोपि विवक्षितम् ।
 स्तिमितपलितपाङ्गं भृन्धभिमीलदहंक्रुतिः कृतपरिकरस्तज्जैर्जज्ञे मजापरिपालने ॥४८२॥
 प्रतिभितरविदीपोद्भासिभुआतपत्रमववरजनपात्राङ्गुजितारात्रिकाभीः ।
 अथ सुखरितमाशीर्मङ्गलैरङ्गनानामवनिहरिणधामा राजधामं वपेदे ॥४८३॥

इति श्रीकाश्यीरिक्कवहामाव्यच्छन्पत्रसुखोः कञ्चनस्य कुनौ राजनरक्रिण्यां पञ्चमस्तर्कः ।
 अधिकायां सयाशीनौ भासेषु च क्षतुर्भागम् । कञ्चपाकाहकं ल्याहृतस्त्रीसिद्धिवा अपि ॥

४७३. '1' Thus A.; A₁ 'तो गवः. ४७०. '1' A₂ gloss अमावाः पुनः धृतिः पारयं तास्मिन् शीघ्रं सायकं यस्य सः. ४७८. '1' ह supplied by A₂.—'1' A₂ वैषेण किं क्षयितमित्याद्योपान्तं पाठः. ४८०. '1' A₂ gloss नीचकुलोत्पन्नस्य. ४८१. '1' Thus A₂; A₁ 'कोर्ति. ४८३. '1' A₂ glosses अवगो भूमी हरिपञ्चान चन्द्रः and राजासप्त.

॥ षष्ठस्तरङ्गः ॥

नेदं पर्णसमीरणायानयोमाहात्म्यमुभोरगौ पश्येतावत एव संयति कृती तन्मात्रवृत्ती^१ बहिः ।
 श्रेयैवार्धमिदं चराचरगुतोः प्रापेयमात्मस्तुतीरेषं देवधूमुक्ताच्छ्रुतिहस्ताः भृगवन्वर्णायताम् ॥१॥
 इच्छतलकुनीयस्वमय कक्ष्यां विलङ्घयन् । प्रतीहाराभिरा दूरं कार्यन्तामिति सौम्यश्याम् ॥२॥
 येनविश्रान्तस्वमानांस्तु तान्कृताञ्जलिरन्नवीत् । राज्यप्रदाय पूज्याथ युवं नो दैवतैः समाः ॥३॥
 राज्यदानाभिमानेन वर्तिष्यत मदोद्धताः । सत्कार्यकालादन्वयं नागन्तव्यं महम्मिकम् ॥४॥
 तदाकर्ण्योसितो लोकस्तमधृष्यममन्वयत । व्यवसरस्वहसंवाससंभूतमपि लाघवम् ॥५॥
 जिलीभूताः पूर्वराजव्यवस्थाः प्रतिभावताम् । उद्यीतवान्छ ह्यकाधिः प्राक्कविप्रक्रिया इव ॥६॥
 अथौराभूतया भूमिर्वया राक्षी बणिकपयाः । अतिछान्दिवृत्तहारा मार्गाध्याविप्रिताध्वगाः ॥७॥
 पश्यवेक्ष्यपरे तस्मिन्नासीत्सर्वपद्वारिणाम् । कृष्णभक्त्यमुत्सृज्य कृत्स्वं नान्ध्याविवोनिनाम् ॥८॥
 याम्याः कृषिपराधीना नापश्यन्नाजमन्विरम् । विभाः स्वाध्यायसंस्तका नाकुर्वन्प्रखधारणम् ॥९॥
 न विप्रगुरुषः साम गायन्तो मदिरां पयुः । न तापसाः पुत्रदारपमुधान्याम्यदौकिकम् ॥१०॥
 न मूर्खगुरुवो मत्स्यापूषयागविधायिनः । चक्रिरे स्वकृतैर्मन्थैस्तर्कागमपरीक्षणम् ॥११॥
 नादृश्यन् च गेहिन्यो गुरुहीनोत्थदेवताः । कुर्वाणा भर्तृशीलभीनिषेधं मूर्धधूमनैः ॥१२॥
 कार्तात्मिको भिषकसन्धो गुरुर्मन्थी पुरोहितः । दूतः स्थेयो^२ लेखको वा न तदाभूदपण्डितः ॥१३॥
 प्रायोपवेशाधिकृतैर्बोधिनेन महीभूता । प्रायोपविष्टो निकटं प्रापितः कथिदन्नमीत् ॥१४॥
 भद्रमाहचोमवं पूर्वं चास्तभ्योत्र महीपते । निर्विकचवन्धे शनकैरप्यष्टं दैवयोगतः ॥१५॥
 उत्तमर्णैः पीडितस्य प्रभृदृगीस्य तस्य मे । निधयोभूरुणं छिन्वा परिधान्तु दिगन्तरे ॥१६॥
 अथ विक्रीय सर्वस्वमृणं शोधयता मया । महाधनाय वंणिजे विक्रीतं निजमन्विरम् ॥१७॥
 भार्यामुद्दिश्य भवेध्यामेक एव तु वर्जितः । सोपानकूपो विक्रीतात्ममहतो वेदमनस्ततः ॥१८॥
 निदाघे पुष्पताम्बूलीपर्णीयश्रातिशीतले । न्यस्वज्जिर्मात्तिकैर्दस्तात्सा जीवेज्जाटकादिति^३ ॥१९॥
 ततो दिगन्तराङ्गान्वा विंशत्या वत्सरैरहम् । लम्भात्पवित्रः संप्राप्तो जन्मभूमिमिमां पुनः ॥२०॥
 अन्विष्यता मया साध्वी स्ववधूर्दृशेय सा । विषुर्गदेहा जीवन्ती श्रेष्ठ्यादेवनाम्यवेदमह ॥२१॥
 किं हनजीविकापि स्वमीर्ध्नीं कृतिमाभिता । मयेति सा सद्युःखेन पृष्टा स्वेदन्तमन्नवीत् ॥२२॥

१. ^१) A₂ gloss पर्णमात्रवृत्ती.—^२) A₂ gloss वती चराचरगुता बहिः कृती इत्यन्वयः.—^३) Thus A₁; A₂ "ह्यस्यान्वृत्तं".
 ११. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ पूर्णां गुं. ११. ^१) A₂ gloss विचारपरिनिर्णया स्येचः. १५. ^१) A₂ gloss पुतापन
 सने यावो बाह्ये चहृष्टे भिद्यु इति कोषः. १९. ^१) A₂ gloss पीडितः.—^२) A₂ gloss गारी इति नावया । प्रत्यहं भेतवं गारी.

- सोपानकूपं संपाप्ता स्वधि धाते विपन्तरम् । लघुडैस्ताडयित्वाहं वणिजा तेन वारिता ॥१३॥
 तदस्या कास्त मे वृत्तिरित्युक्ता विरराम वा । तदाकर्ण्य निमग्नोऽहमन्ते शोककोपयोः ॥१४॥
- 25 कृतपायोपवेशीय स्थेषैस्तेः परे परे । प्रत्यर्धिनो दत्तजयैः किमप्यस्मि पराजितः ॥१५॥
 जडत्वादिति न न्यायं व विक्रीतो मया पुनः । सोपानकूप इत्यस्मिन्नर्थे पाशा इमे वणः ॥१६॥
 सोहं विषये क्षीणार्थो हारि ह्यास्तुल्यव धुवनम् । वृजिनाहस्ति वैक्लीमिवेस्तु निर्णीयता स्वयम् ॥१७॥
 राजेति तेन विडम्बो इत्यां धर्मासनं स्वयम् । संचटय्याखिलान्धेयानासीत्तत्त्वं विचारयम् ॥१८॥
 स्थेयास्तमृचुर्बहुशो विचार्यायं पराजितः । द्याद्यादगणयक्रयायं इण्यो लिखितदूषकः ॥१९॥
- 30 सोपानकूपसहितं विक्रीतं गृहमित्यथ । राजा विक्रयपत्रस्यान्वयं वर्णानवाचयत् ॥२०॥
 ततोऽपि यतमित्येव सन्धेयु निगदस्त्वपि । अन्तरात्मा जगदेव नृपतेरर्धिनो जयम् ॥२१॥
 मुहूर्तमिव संचित्य राजान्याभिरभूश्चिरम् । कथाभिरतिविचित्राभिर्मोहयन्सन्धमण्डलम् ॥२२॥
 कथान्तराते सर्वभ्यो गृहजन्तानि वीक्षितुम् । हसन्प्रत्यर्धिनो हस्तावुपादत्ताङ्गुलीयकम् ॥२३॥
 क्षणदेवांस्त्रिलैः स्थेयमित्यभेदेति सस्मितम् । बबो दुवाणः प्रययौ पादशालनकैतवात् ॥२४॥
- 35 अभिज्ञानाय तदस्यः स वित्तीयङ्गुलीयकम् । भृत्यमेकं वणिग्देवम् प्राणिणोऽहसत्वाचिकम् ॥२५॥
 स वणिग्गणनाध्वर्यं यथाथे साङ्गुलीयकः । यत्राभ्ये पत्रमुत्पन्नं गणनापत्रिकां ततः ॥२६॥
 विर्णयेथ तया कृत्यमस्ति भाण्डपतेरिति । भृत्वादाहणनाध्वर्यसां गृहीताङ्गुलीयकः ॥२७॥
 दीवाराणां दशशतीं तन्वां प्रमुद्रवाचयत् । व्यवस्येधिकरणलेखकार्यं समाप्तमाप् ॥२८॥
 तस्मै मितपादार्हाय बहुमूल्यापणांशुपः । रेकैः सकारं वणिजा कारितं निधिकाय सः ॥२९॥
 सभायां तत्पददर्शाय प्रहृष्टा इत्यामयं च तम् । आनीय लेखकं सभ्यान्वर्जानमप्ययान्धयान् ॥३०॥
 सभ्यैरभ्यर्चयमानेन राजा साथे वणिग्गृहम् । वित्तीयमर्धिनं देशालत्यर्थी च प्रवासितः ॥३१॥
 कृताद्विकं भोक्तुकामं नं दिनान्ते च भूषतिम् । अकालावेदनाद्विभ्रमस्तथा जानु व्यञ्जिह्वपत् ॥३२॥
 देवः समानकृत्योद्य विश्वतौ श्वस्तव क्षणः । इत्युक्तो दर्शने पाणरवाणी विमो बहिः स्थितः ॥३३॥
 इत्तमवेशादेशोऽयं रुद्धदेन भूभुजा । द्विजः प्रविष्टः पृष्ठध्वं तीव्रातिरिदमवती ॥३४॥
- 45 क्षवर्णरूपकशतं भ्रान्त्या देशान्तरोक्षितम् । गृहीत्वा भुजसीराज्यः स्वदेशमहमागतः ॥३५॥
 त्वयि राजनि निषीदित्वाभिर्विश्रुतः दुःखम् । क्षोभवह्नुवणोत्से मे दिनान्ते भ्राम्यतः स्थितिः ॥३६॥
 दीर्घाध्वलङ्कनहानस्तत्राहमकुतोभयः । मार्गारामतरोर्मैले त्रियामामत्यदाह्वयम् ॥३७॥
 जेतनं प्रविशयत् तदुद्याकोरयत्तन्मम । अरघुं समीपस्थे कसयोगादलक्षिते ॥३८॥

२६. १) Thus A₂ G has sen. means the conjectural reading सत्ता. ३४. १) Thus A₂, A 'विवा'. ३९. १) A₂ gloss गणत वस्तु इति गुणवा मरी इति मन्धरेवावा. ३६. १) A₂ gloss वीक्षारः द्याह इति करमौत्ताचवा.— १) A₂ gloss वस्तुविमो अधिमर्त्यार्थिनापुनो भूति क्षवविषयं कुहत्. ३७. १) A₂ gloss अधिकरणलेखकार्यं देव पादस्तरानं क्रियते साधिकरणलेखकः । अन्तरपरिमाणलेखपत्रकारी साराह इति भाषया. ३९. १) A₂ gloss अधिकरणलेखकार्यं वीचारपत्रासतावतात्.— १) A₂ gloss मुहूर्तिक्रिया यद्विना विक्रयवने लिखित । सोपानकूपसहितं विक्रीतं गृहमिति । तत्परेण लुब्धेन वणिजा प्रत्यर्धिनो विक्रयये सकारः कारितं अधिकरणलेखकार्यम् । उक्ताय वीचारपत्रासताय दशश कूपसहितं गृहं विक्रीतमिति लिखितं । ततोऽन्तरं राजान्मिति लेखपत्राचिकनार्थं किमर्थं वीचारपत्रासती । बहुमूल्यापणैः । रेकैस्त सकार एव कुतोभय इति ॥. ३९. १) A₂ gloss विश्विकराय. ३९. १) A₂ gloss द्वास्त्यः ३९. १) Thus corr. by later hand from A, पृष्ठध्व. ३६. १) Thus corr. by A₂ from A₁ 'मन्धवि'.

तस्मिन्पुरवरोहेतिनिर्वृत्त्याज्ञाहवपुः । सोऽहं क्षारितसर्वस्वः शोचमुद्धरिं जनेः ॥४९॥
 एकोऽध्वयसितः कोपि साहसं पुण्योऽवनीम् । मर्षं क्षयित्विषां किं दहासीति मां ततः ॥५०॥ 50
 तमस्यकोऽहं विवशस्तस्मात्स्वास्मि कः वपुः । तुभ्यं वप्रोचते मर्षं तत्ततो दीयतां स्वया ॥५१॥
 भवदद्याधिरुद्रोऽहं रूपकेभ्यो ह्यं मम । स मादात्स्वदनेवाष्टानवर्ति स्वीकृता तु ॥५२॥
 व्यवहारा वचोनिष्ठं एव राक्षि यज्ञास्करे । निवृत्त्यवस्थां तां लोकैर्न्यक्तुतोऽस्मीति क्षादिभिः ॥५३॥
 उपवारोक्तिसारत्वं च लह्यारितवेनवः । सोऽहं जहाम्यसुहारे दुर्म्यवस्थापकस्य ते ॥५४॥
 पुंसस्तस्य स राज्ञाय वृष्टः प्रकृतिनामनी । वदनप्रस्थाभिर्देव ममास्तीत्याभ्यभाषण ॥५५॥ 55
 प्रातस्तवेष्टितावामि करिष्यामीति भुभुजा । प्रतिज्ञाय कथं चित्स स्वपार्थं कारितोऽयम् ॥५६॥
 लवणोत्सोकासां हुताह्वानां स विशां तनः । स्थितमन्तर्हि गोत्रेद्युस्तं राक्षेदर्थवचरम् ॥५७॥
 वृष्टः स राज्ञा विनेय यथैवोक्तं तथैव तत् । सर्वमूचे वाक्यनिष्ठं व्यवहारमुदीरयन् ॥५८॥
 सत्यवाक्यारतन्त्यस्य वस्तुमुच्यस्य चान्तरम् । अलक्ष्यन्तः प्रैक्षन्त दोलाकुलधियो धराम् ॥५९॥
 धर्मोत्तमस्यो राजाय रूपकाणामभाषत । तमष्टानवतेः पार्थं विप्रमन्त्रं हवस्व तु ॥६०॥ 60
 अनुयोक्तृज्ञावापि दुःसंविप्स्या महात्मनः । धर्मस्याधर्ममुद्धृतं निहन्तुं प्रावतो गतिः ॥६१॥
 सायं हुताशं पविशाममर्षं वेन्दुमण्डलम् । स्वतेजसा संविभजन्तदीपैर्ज्योत्स्नयाप्यसौ ॥६२॥
 तदुत्थाय यथा मानुर्निहत्य ध्वान्तमुद्धतम् । अनन्वकर्मा धर्मोऽहं तथाधर्मं व्यपोहति ॥६३॥ गुणम् ॥
 दुःसंतत्यस्य धर्मोत्तमवधर्मं बाधतेऽज्ञसा । निष्ठसित्यंवापिष्ठाय दाक्षं काष्ठमिवातलः ॥६४॥
 दद्याति यज्ञदानदासां तदियायुक्तमुन्मत्तः । तुभ्यं रोचते इत्यादि वचोत्सव निवृत्तं तदा ॥६५॥ 65
 रुचितास्य बभूवाष्टानवर्तिलोभिनोस्य ताम् । मादादस्मावचरितं रूपकाणां ह्यं ददत् ॥६६॥
 इत्यादिद्वेषेक्षिकाया धर्मोऽधर्मोन्तरं विदन् । प्रत्यवेक्ष्यपरः क्षमाभूद्यथाकृतमुगोदयम् ॥६७॥
 इत्थं जन् स विनयन्तास्वोभूषिजहुर्नयैः । परस्तोषदिशान्ध्वमपध्याशीव रोगहृत् ॥६८॥
 ओषिधेयेण तेनापि मृदमः शौचशालिना । क्षोभोऽपिष्ठमुजो मृत्याः पार्थाञ्च परिजहरे ॥६९॥
 यद्योन्तरं संभितार्थैरन्योन्यं वृष्टपातिभिः । नगराधिकृतैर्धके चतुर्भिः सोऽर्थसंपदम् ॥७०॥ 70
 तेभिरे निधनं तस्मात्सत्यकारात्पदातयः । श्रीरणेश्वरपीठामन्यस्तत्प्रदादपि प्रभोः ॥७१॥
 स ज्येष्ठे भ्रातरि मृते तथामनुदितचिरम् । तदुपज्ञं यथा प्राक्षेत्तत्रोत्प्रेक्षं रसांघर्षणम् ॥७२॥
 नीतस्य मण्डलेक्षत्वं वेलावित्तत्वं भुभुजा । हेवीः कामवमानस्य चक्रे गजनिमीलिकां ॥७३॥
 रागाच्छुद्धान्तकान्तानां मूर्धानमधिरौपिता । लज्जा नामाभवकस्य वेदया वैवदयकारिणी ॥७४॥

५०. ') Thus A₁; A₂ "सी.—" A₃ क्षयित्विषां. ५१. ') A₂ gloss वपुसि वाक्य एव निष्ठा येषां । न तु व्यावर्तित्वारणे इति व्यवस्थां निवृत्तम्. ५२. ') Thus corr. by later hand from A₁ "सारत्वेच्छ". ५३. ') A₂ gloss वपनमेव कर्षणं तदीयं विविधं नव न तु मायकृती इत्यर्थः. ५४. ') A₂ gloss आन्यं. ५५. ') Thus corr. by A₂ from A₁ निष्ठमिदम्. ५६. ') Thus A₁; A₂ "वेदेष.—" Thus corr. by A₂ from A₁ "वृत्त्याम्". ५७. ') A₂ gloss इष्टविनिः.—" Thus corr. by A₂ from A₁ सोऽर्थः. ५८. ') Thus A₂; A₁ "मुद्रुषि.—" Thus corr. by A₂ from A₁ तदुपज्ञं; Edd. "सर्वेभ्यः.—" Emended; A R G "सीक्षि.—" A₂ gloss वपुः. ५९. ') A₂ gloss एतन्मनस्यचित्तस्य; एतन्मनस्य struck out again.—" A₂ gloss अवेक्ष्य कृता इत्यर्थः.

- 75 अथकाशः सुवृत्तानां इदवान्तर्धे योषिताम् । इतीव विहीतो धामा सुवृत्तौ तद्विधिः कुषौ ॥७६॥
 उत्तमाधमसंलक्ष्यौ ज्ञानन्तरुद्युत्तिताम् । नारीणां मुचिवाद्यानामङ्गनात्वं व्यवाहितिः ॥७६॥
 सा ललितोषि रात्रा बल्लला ललितलोचना । चण्डालयामिकेनायाधामिनीषु समागमम् ॥७७॥ युग्मम् ॥
 ह्यमंगरकणं किंचिच्छण्डालतद्वगेभवत् । सं बल्यमावबिषया मेजे राजवधूरपि ॥७८॥
 सा वा चण्डालकुलजा स वा कामेयकर्मवित् । अन्वया संयमः किं स्वादसंभाव्यस्तथाविधः ॥७९॥
- 80 सोभुक्तेन प्रकारेण तथा सह समागतः । इत्येव तेमे वृत्तान्तः प्रतिभेदं न कुचचित् ॥८०॥
 केवलं प्रत्यभाचारक्यापिनोः प्रेम तत्तयोः । इन्व्यापारेक्षणास्तिर्षं ह्यङ्गिनास्रोधिकारिणः ॥८१॥
 तमर्थमथ तन्धेन वीक्ष्य प्रणिचिभिर्गुणः । मावचित्तानुचरणक्षमः कृष्णाजिनं इषौ ॥८२॥
 कुपितोपि स वधेनां न्यवधीक्ष्यमोहितः । तेवैवायास्युतोऽपि विनिकानकुपात्रताम् ॥८३॥
 होम्बोच्छिष्टानुगसङ्गादभुचित्वं यशस्करे । संक्रान्तं कुष्ठिसंस्पृष्टात्कुष्ठं दुःखमिवाभवत् ॥८४॥
- 85 सामान्येन समा कैचित्सदृशैः भुमकर्मभिः । जन्मान्तराद्यैः साक्षात्पं मया प्रापोति बित्तयत् ॥८५॥
 साक्षाज्यकामो नृपतिर्माविष्यपि स जन्मद्यु । युक्त्या शदानिरागत्यूनं राज्यलक्ष्मीं ह्रिजन्मने ॥८६॥
 भुभुजा दानशीण्डेन पैतृके स्थगिहले कृतैः । छात्राणामार्थदेह्यानां तेन विद्याधिनां मठः ॥८७॥
 मठाधिपतये तत्र उग्रवामरहासिनीम् । स नरेन्द्राभिर्षं प्रादाद्वक्तुस्तः पुराजितताम् ॥८८॥
 बित्तस्तापुलिने राजा नाजोपकरणाभितान् । ब्राह्मणेभ्यः सोपहारान्प्रपञ्च्यञ्चानं इदौ ॥८९॥
- 90 अथ जातोदरव्याधिर्मज्जानो नायमित्त्वसौ । जानन्संप्रामदेवाक्यं परिबर्ज्य निजान्मज्जम् ॥९०॥
 लम्प्यं सविधैकाङ्गसामन्तानभ्येषयत् । शम्भेदेवात्मजं राज्ये वर्ण्यं प्रणिमृष्यजम् ॥९१॥
 शक्ये राज्यादशक्तुं विशाखनभिषेधिते । निराशाः समपद्यन्त तदा राज्यजिहीर्षवः ॥९२॥
 स पर्वशुभकौटिल्यमयुक्तेऽवद्योन्मुखः । विपाककालस्तत्राङ्गि भङ्गोन्मुख इवामवत् ॥९३॥
 राजधानीस्थितस्वापि वर्ण्यटो राज्यदायिनः । आरोग्यवार्तावाप्यासीन्मुमूर्षोरनिरिषकः ॥९४॥
- 95 ततः सानुशयो राजा ताम्बनैर्वैत मन्त्रिभिः । राज्यं संप्रामदेवायं दानुमाश्वासकारिभिः ॥९५॥
 राजाहवा निशामेकां बहोदस्त्वममण्डपात् । बहिर्भित्तार्गनात्वातवर्ण्यटो निरवस्त्वैतं ॥९६॥
 भयाध्यजागराहापि तद्दृष्ट्यानां विवेकिनाम् । आस्थानमण्डपे प्राप पायुक्तालनभूमिताम् ॥९७॥
 एकाहराजयुद्धपत्न्यैर्वांसि विजयेभ्यः । श्रीवाहिवमसादाक्यो राजवीजी समर्पयत् ॥९८॥
 अधामिषिष्य संप्रामदेवं तीवीरभयव्यवः । स राजपाण्या निर्गत्य मर्गं निजममं वयौ ॥९९॥
- 100 वीः केशवश्चभुवने शिरःशाटकवर्जनम् । कापावपद्योनेयः शङ्खत्पागपहवः वः ॥१००॥
 राजमृत्यैः प्रतिज्ञातः स तस्मिन्निधितस्यै । जीवत्येव ह्यनहस्तव्यञ्जकैः परिवर्जितः ॥१०१॥ युग्मम् ॥

७६. ^१) Thus corr. by A₁, reading of A₁ illegible; A₂ in margin 'कुवाकाशः'. ७७. ^१) A₁ gloss महाराजककेय. ७८. ^१) A₁ gloss बहोदस्त्वमण्डपात्. Thus corr. by A₂ from A₁ सम्पद्य. ७९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'मायोद'. ८०. ^१) A₁ 'न्यवधीक्ष'. ८१. ^१) Thus A₁; A₂ 'कामोपि दुषो मा'. ८२. ^१) Thus A₂; A₁ स्थित. Thus corr. by A₂ from A₁ 'विद्यानां'. ८३. ^१) Thus A₂; A₁ 'नरेन्द्राभिर्ष'. ८४. ^१) A₁ gloss काष्ठिसंस्पृष्टात्कुष्ठं दुःखमिवाभवत्. ८५. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'दृष्टा'. ८६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'विपाककाल'. ८७. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'देवस्य'. ८८. ^१) Thus A₁; A₂ निराश्वय; perhaps to be emended निरवस्त्वय. ८९. ^१) A₁ gloss एकाहराजयुद्धपत्न्यैर्वांसि दुषो दृष्ट..

हे सहजे स्ववर्णस्य सार्धं बद्धां पटाम्बले । यो निर्जगाम राजासौ मुमुर्षुर्निजमभिरात् ॥१०२॥
 पञ्चभिः पर्वगुप्ताद्यैर्निकं तस्य मन्त्रिभिः । इतं सजीवितस्यैव विभक्ताम्बोन्मयमग्नः ॥१०३॥ युग्मम् ॥
 विषेष्टमानः शय्यायां ध्यापिहृधान्तरो नृपः । तिष्ठन्मठाङ्गनकुटीरार्धे ध्यान्ताम्बकारिते ॥१०४॥
 अजातसेविद्वंशोपे पश्यन्द्रोहराक्षिजान् । मागेरहानि हिषाणि न वरा निरमुष्यत ॥१०५॥ 106
 तदा वृद्धधुमुत्थवेलाविलैः कृतस्त्रैः । जिहृर्षुभिश्च साबाज्यं विषं हत्वा विपादितः ॥१०६॥
 अवरोधवधूमध्यासती तं पतिमन्वयान् । एका त्रैलोक्यदेव्यैव स्वपथेव विरोचनम् ॥१०७॥
 वर्णाश्रमपश्यवेक्षावदकस्यः सितीश्वरः । अक्रभान्त्रमिधं अक्रभेलके हिजनापसम् ॥१०८॥
 कृतात्याचारमालोक्य राजा धर्मवशंवदः । निजपाह् अपादेन तलाटतटमङ्कयन् ॥१०९॥
 नन्मातुलेन तद्रोषाहीरनाथेन योगिना । सांघिविप्रहिकेणार्थं स स्वेनैव न्यगृह्यत ॥११०॥ 110
 पूर्वार्चार्थप्रभागेन स्वमाहात्म्याधिरोपणम् । पञ्चापयज्ञिर्गुहभिः अद्वयेति बहुष्यते ॥१११॥
 मन्त्र्यापितैव सप्राहात्स विपन्न इति भुतिः । दीर्घस्याधिहते तस्मिन्नुपपत्तिः कथं भवेत् ॥११२॥
 अयामयान्तरेवाभूत्सा वार्तेत्युच्यते यदि । वर्णटाषाभिशापोपि तदावात्स्यव हेतुताम् ॥११३॥
 भुक्तैर्भयौ नवं समाधत्तुर्विशे स हायने । मासि माद्रूपे कृष्णतृतीयस्यां व्यपगतम् ॥११४॥
 पिनामर्हं शिशोर्गोर्ध्वं विनिवेद्य नृपासने । भूभटाद्यैः समं प्रामूर्त्पर्वगुप्तोप पञ्चभिः ॥११५॥ 115
 क्रमात्समं पितामहा ताभ्यापारयेतरान्बली । एकः स एवमाक्रान्तः प्रबभूव नृपास्पदे ॥११६॥
 स पार्थिवत्वमन्त्रिस्त्रिभया वेष्टया स्फुरन् । राजा राजानकंथेति मिश्रभेधं धियं व्यधात् ॥११७॥
 सेवमानः स्ववं बालभृषं भोज्यार्पणादिभिः । क्रज्जनां प्रत्यभास्पर्वगुप्तो द्रोहवहश्कृतः ॥११८॥
 यान्द्रोहमिच्छन्समाभ्यं संविभेजे यशस्करः । तस्य तत्तनयोच्छेदे त एवासम्प्रयोजकाः ॥११९॥
 करमाङ्गलहापिष्टे इमभुणि क्षितिपालवन् । स ददौ कुङ्कुमलेपं वर्षः शाहलवस्त्रुते ॥१२०॥ 120
 विभ्यंदेकाङ्गसंघातात्कटोत्पाटनाक्षमः । प्रमापणाय प्रायुक्तः शिशोः कर्माभिचारिकम् ॥१२१॥
 न्याय्यं ते साम्बवस्थासि राज्यं चैत्रादिवासरे । अन्ययाचरतो नाशः क्षिप्रं वंशायुषोर्भवेत् ॥१२२॥
 इनीमामपि यामिन्वां भुंतवाम्भूतभारमीम् । अभिचारस्व बन्धुत्वं निर्ध्यावाधिकशङ्कितः ॥१२३॥
 एकान्त्रेभ्यो विभिन्नेभ्यो विभ्यदुद्भिन्नसंभ्रमः । सदताम्यत्तया विन्तालुप्रसंविहिवाविशम् ॥१२४॥
 यथा महाहिमापातमिःसंवारजने दिने । अकस्मात्संभृतबलो राजधानीं निवृद्धवान् ॥१२५॥ 125
 विरोधकारिणं बुद्धाभिधेन सह खलुना । निद्रोहमाहवे हत्वा मन्त्रिणं रामवर्धनम् ॥१२६॥

१०३. ') Thus corr. by later hand from A₁ बद्धा. १०६. ') A₂ gloss, partly effaced: अक्र... जने... करसा .. अक्रमेन ... से... १०९. ') A₂ gloss अतिशयान्ताचारम्. ११०. ') A₂ gloss अक्रभानुविधयानुमेन.—') A₂ gloss सन्धिवाचिषयशुभान्ताम्ययक. मांघिकायी सांघिविप्रहिकः कटकपालः. ११४. ') नव supplied by A₂ in space left by A₁. ११५. ') A₂ gloss सङ्गमपेक्षम्.—') A₂ gloss स्फुरन्. ११६. ') Emended with G Edd.; A₁ एव साङ्गान्तः which A₂ alters to एवमाक्रान्तिः. ११७. ') Thus A₂ A₁ स्फुरन्.—') A₂ gloss राजा पार्थिवः राजानकः मन्त्री । राजाः अतः प्रायतः । जीवने परिचरितक्षयलक्षणम् । अस्मात्सः राजानः अनन्तरकालम् । राजान एव राजानकः । स्वार्थे कः बहा अथ भिक्षुः । कः साहस्ये देवहस इव देवहसज हतिवत् । यथा प्रायतं विना देशविनिर्मासि । तथा धीराधिपं मन्त्रिणं विना पार्थिवानां स्ववं कायाकायार्थिककौशलसिद्धिषो य सम्भवति । राजानेकमपेक्षते राजा ॥ बहा राजः अतः प्राय इव राजानक इत्यर्थः ॥

- विश्वेन वेलाचितेन धूम्रतार्यमुपाहताम् । मते पुण्यजनं बद्धा पातितं पार्थिवसन्तानम् ॥१२७॥
 स तं वक्राङ्गिस्तंभ्रामं हतमन्वय मन्दिरे । पातयित्वा वितस्तान्तः कण्ठबद्धशिलं निशि ॥१२८॥
 वनुविशस्य वर्षस्य दशम्यां कृष्णकाल्मुणे । पापः सखङ्गकचयो न्यविशत नृपासने ॥१२९॥ चक्रलकम् ॥
 180 पारेविशोक्तं दिविराज्जातत्वाभिन्नबाभिधात् । ब्रतुः संग्रामगुप्तस्य स तदा पार्थिवोभवत् ॥१३०॥
 केचित्सं प्रत्यवस्थानं वै पुरा प्रतिजज्ञिरे । ते सर्व एव तज्जीताः पातरेव प्रणेमिरे ॥१३१॥
 पार्थिवैकाङ्गसामन्तमन्त्रिकावस्थसन्निजाम् । तज्जीत्वा श्राहवृत्तीनां श्राहद्वैतमवृण्वत ॥१३२॥
 एकाङ्गस्य तदास्थाने सुदृढाभिजनजन्मनः । प्रमादान्मदनादित्यनाम्नो ढक्का व्यतीर्यत ॥१३३॥
 हतांशुकैः भूमर्षा कुपितेन खलीकृतः । स निकृत्तकचहमभुस्तपस्वी समपद्यत ॥१३४॥
 185 तारुशस्य पुनस्तस्य सखीपुत्रत्वमीषुषः । अथाप्यभिजने जाता वसन्ति त्रिपुरेश्वरे ॥१३५॥
 कुर्वता पर्वगुप्तेन भूभृता इतिपाजैवम् । प्रापिताः पुनरुत्साहं प्रमारोगा निवेगिनः ॥१३६॥
 व्यपथा स्कन्दभवनविहारवद्व्यभान्तिके । पर्वगुप्तेश्वरं सोपि वृजिनार्जितया भिया ॥१३७॥
 श्रीशशस्करभूमृगमुखास्तस्य विभुःश्रीः । कौलीर्ममलुनदिका गौरीव नृपछन्दरी ॥१३८॥
 छत्रिप्राकुरितमिनेः पर्वगुप्तस्य वाकरोत् । समागमार्थिनो युसया वञ्चनामुचितं सती ॥१३९॥
 140 इवं यशस्करस्वामिद्वरवेदमार्थनिधितम् । स्वच्छा पशुविपक्षस्य कृत्वा निर्माणपुरगम् ॥१४०॥
 अमोघमस्मिं विषमादिधास्यामि स्वरीप्सितम् । स द्युपच्छन्दयवेवं द्युभुवाभिहतस्तया ॥१४१॥
 अध मवृद्धगणैः तत्स्वत्यैरेव वासतैः । संपुण्णतां द्युवृहं गमितं तेन भूभुजा ॥१४२॥
 सां वागज्वलने राजललना पीतसर्पिणि । पूर्णाहृत्या समं साध्वी जुहाव सहसा तनुम् ॥१४३॥
 वषर्वस्या निरत्नासोः पुष्टाः कुक्षमवृद्धयः । तस्काङ्गिणस्तु न्यपतन्नवर्गमुत्तरा गिरः ॥१४४॥
 145 छदीर्वसाहसारम्भचिन्तासंरम्भशोभितः । पर्वगुप्तो बभूवाथ नृणांमयपथानिधिः ॥१४५॥
 व्याध्यापिप्रशमावासैर्ज्ञात्वाप्यस्यायिनीं स्थितम् । मुढाः प्रकृष्टं नोज्ञानि श्राहश्रीलोममोहिताः ॥१४६॥
 आशङ्क्य तारङ्गिणोपि लोकुण्डैः प्राक्तनैः भूमैः । कैशिसुरेश्वरीक्षेत्रे पराष्टः समपद्यत ॥१४७॥
 वङ्गिश्चवत्सरावाढबहलेङ्गि चबोद्धयो । श्राहश्रीनेन नृपतिः स राज्येन व्ययुज्यत ॥१४८॥
 अतीन्नित्रायां परलोकवृत्ताविहैव तीन्नामुभपाकशंसी ।
 इत्येत वाशो यदि वाम नाम न कः कुक्कुत्वेन यतेत भूत्यै ॥१४९॥
 180 क्षेमगुप्तमिधानोभूदथ राजा तदारमजः । आसवासयेनोत्सिकाविपत्ताहण्यसंज्वरः ॥१५०॥
 सोमस्त्वभावदुर्वृत्तो जितरां तुर्जनाभवात् । कृष्णक्षपाक्षणो घोरमेघान्ध इव भीतिकृत ॥१५१॥
 स्वतुल्यवेवांलंकाराः शतं लालितकां नृपम् । तं फल्गुणप्रभृतयो दुराचाराः सिधेविरे ॥१५२॥
 वृत्तासवाङ्गनासेवाव्यसनेपि स पार्थिवः । विटनिलुण्ठयामोपि नामुल्लसमीबहिष्कृतः ॥१५३॥

१२७. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'हतम्'. १२९. ') चक्रलकम् added by A₂. १३०. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'विशोक्तं'.—') Thus A₂; A₁ सया. १३१. ') Thus A₂; A₁ केचित्सत्यम्. १३२. ') Thus A₂; A₁ श्राहश्री. १३६. ') A₂ gloss कौलीर्ममलुनदिका. —') Thus corr. by A₂ from A₁ 'वृजिताम्'. १४०. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'निर्माण'. १४१. ') A₂ gloss अमोघमस्मिं निषातः अमिषमर्थ. १४२. ') Thus A₂; A₁ 'विषा'.—') A₂ gloss पशुसह.

रागी मधुप्रणयवाग्विदितक्षसक्तिर्वैः सख्यमेति मधुपैवेतकोशसारैः ।

पद्ये मयाति दिनमात्रमपि प्रसक्तिं भीस्तत्र वैस्किमिष तत्र कुणुहताय ॥१५४॥

विदाः प्रविष्टा इदं जिघृक्षुः कामनादयः । पिशाचस्त्वेष खचितामभुवि तस्य चक्रिरे ॥१५५॥ 156

परोपहासकुशलः परनारीरतिप्रियः । परावसाद्यस्तस्यै पाथिवोनर्षतत्परः ॥१५६॥

डीवनं हम्भुमालाद्य गालवः भोजपालिषु । तेन क्षिताः प्रदीक्षाणां करोटीषु च टकराः ॥१५७॥

कटिसंघटनैर्नर्षैः मृगव्यवर्षा वनाटनैः । विदाभ्यांलीलरटनैर्वाल्भ्यं तस्य लेभिरे ॥१५८॥

पुष्पलीजालमवैषेयबालकद्रोग्भृतिर्भरा । समभूद्रपवेद्याहं राजपर्वन्मनस्विनाम् ॥१५९॥

जिघृक्षुषुषैः क्षेमगुमक्षमामृघन्मपुचकः । चारणस्पृगुणाकृष्टः किं न धूर्तैरनर्त्यतं ॥१६०॥ 160

तस्य कङ्कणवर्षोसीत्यभिधानं विधाय ते । तोविनाधासकृच्चकुर्वोष्णोः कङ्कणवर्षिताम् ॥१६१॥

निर्दोषदोषाविष्कारे नववस्तुपदशेने । अभुष्यटकराधानि प्रसारः प्रापि मैत्र्युताम् ॥१६२॥

सलक्ष्यकुचकक्षान्ताः कृत्वा निजबभूवुः पुरः । रागी राजा गृहाधीनो ध्रुमे तैर्निर्धनः कृतः ॥१६३॥

संभोगाप्रसौभाग्यकृतस्पर्षः परस्परम् । संभुज्यैता भवान्वक्तु विद्योषमिति बोधितः ॥१६४॥

उपभोगं स्वमार्याणां निर्लेज्यैस्तैः स कारितः । का इत्येति च रत्न्यने वृष्टोभीष्टधनपदः ॥१६५॥ युग्मम् ॥ 165

तस्य लालितकोष्पास्तां मूढैः संभोगहीकने । माबोधारिचरस्त्रिवाङ्मिक्षाकौ हरिभूर्जटी ॥१६६॥

नीम्बा नर्मकधाङ्गतां निजवपुर्मुञ्चन्ति मानोक्षतिं संदूष्य स्वयमङ्गताः भुजितया त्यक्तं कुतं कुर्वते ।

सौख्यं प्रप्ति सुदीर्घित्वनसमासक्त्या यदर्थं भयः प्रत्याख्याय तदेव वेदिन विटैः किं प्रार्थ्यते सेवया ॥१६७॥

यशस्करस्य भूत्वापि सचिवो भद्रफलगुणः । तस्याभुवनुजीव्यन्ते विष्मोगाभ्यासवासनानाम् ॥१६८॥

फलगुणस्वामिमुख्यानां प्रतिष्ठानां विधायिनः । तस्योपदेशो भूभर्त्रा पर्वहास्यसकृद्वहः ॥१६९॥

गृहान्विद्वेषितां हन्तुं टकरादि बलात्ततः । वृद्धो रक्तः कम्पनेशो दुर्गोष्ठीमध्यगोभवत् ॥१७०॥ 170

नीक्षणाक्षेपे संपदिष्टं हन्तुं संप्रामादामरम् । श्रीजयेन्द्रविहारं स निर्वृणो निरदाहयत् ॥१७१॥

सुगुणप्रतिमारीति इत्या इन्धान्तोत्तिलान् । अररेवगृहेभ्यश्च संगृह्यं यावसंजयम् ॥१७२॥

छरप्रतिष्ठा हाथी मूढः स्वयशसो विदन् । नगरापणवीथ्यन्तः क्षेमगौरीश्वरं व्यवहत् ॥१७३॥

एकः प्रयात्युपरमं ब्रजिणि तथैव इत्यापरः प्रसममुह्यति प्रमोहम् ।

नो वेत्ति तत्त्वनिधने परकोशयामि विष्वासनामसमोदकृतान्धकाराम् ॥१७४॥

त्यागिना क्षेमगुमेन भुक्तयथै खडाभूमुने । इत्या विहारासिर्वाभ्यान्मायाः पटविंशदार्पिताः ॥१७५॥ 176

दुर्गोणां लोहरादीनां शास्ता शतमखोपमैः । नृपतिः सिंहराजाख्यस्तस्मै स्वां तनयां ददौ ॥१७६॥

स तस्यां शास्त्रिदौहिण्यां दिहायां सक्तमानसः । दिहाक्षेम इति ख्यातिं ययौ लज्जावहं नृपः ॥१७७॥

मातामहेन भूमर्तृवन्धास्तस्या व्यधीयत । भीभीमद्राहिनीवात्समाधारे भीमकेशवः ॥१७८॥

१५४. ') Corr. by A₂ from A₁ 'वासलः'. १५८. ') Corr. by A₂ from A₁ 'वदनाक्ष'—') सुगुणज्ञा supplied by A₂ in space left by A₁. १६०. ') Corr. by A₂ from A₁ 'मन्त्राक्ष'. १६५. ') युग्मम् supplied by A₂. १६६. ') Thus corr. by A₂; A₁ 'रक्षिता निशा'. १७०. ') Thus A₂; A₁ 'निर्विषयता'. १७२. ') Thus A₂; A₁ 'वन्धा ततो'—') Thus A₂; A₁ 'सहाय'. १७५. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'कृष्ण'. १७५. ') A₂ gloss सिंहराजावः १७५. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'सप्तगुणो'. १७८. ') Thus A₂; A₁ 'भीमद्राहिनी'. Cf. *Albérda's Indica* (trans. by Suthau), ii. 13.

- अमलेश्वरिणां कन्यां राधे' वसयतामवत् । कल्याणशरपतिना समं दिहा समस्वरा ॥१७९॥
- 180 गुरुनृपाः क्षमहान्कुन्निविद्यामस्वरा । तस्य निर्वहणाश्रमांशुमुजो हास्यतां वयी ॥१८०॥
 अनोद्यतान्मार्गार्थान्मोक्षान्ध्यामकर्मसु । हृणालमृगवाससया स हि श्रान्तानमन्यत ॥१८१॥
 तं वृत्तं चागुरावाहिहोम्बाटविकपेटकैः । पर्वटन्त श्रमिः सार्धमपश्यन्सततं जनाः ॥१८२॥
 तस्य ह्यमोदशरण्यालस्यानशिमिकाविषु । स्थानेषु क्रोडमृगवारसिकस्य वयोगमत् ॥१८३॥
 अथ कृष्णचतुर्विधां स कुर्वन्मृगबां वृषाः । ज्वालामपश्यत्कोशमस्याः हृणालेकं निर्गतां मुखात् ॥१८४॥
- 185 तदालोकनसंज्ञावसथासाकम्पितस्ततः । लूतामवम्बरेणाभूत्परीतो मृष्युहेतुना ॥१८५॥
 मर्तुं वयी य वाराहक्षेत्रं यथ विधायकः । श्रीकण्ठक्षेममठयीरासीदुष्कपुराणिके ॥१८६॥
 मन्त्रविदलाकारलूताक्षिककलेवरः । यौधेय्यान्वेषुविद्येनयमेक्षि' सिते मृतः ॥१८७॥
 क्षेमगुप्तात्मजः क्षमाभूविमन्धुरभूततः । शिमुर्मिक्षिप्रभिमिया दिहावेम्बानुपालितः ॥१८८॥
 संधिविषमह्युक्षान्तमुक्षकर्मधिकारिणः । निःसाध्वसं राजवपुमवन्मशयनां व्यधुः ॥१८९॥
- 190 अभिमन्यौ सिति रक्षस्वकस्मादेव शरुणः । तुङ्गेश्वराणोपात्तादुज्जगाम बुताशनः ॥१९०॥
 बर्धवस्वामिनाथसंधिभुक्कीपारकापधिः । वेतालसूत्रपातस्यान्वस दहाह महागृहान् ॥१९१॥
 होम्बाचण्डालसंस्तुष्टभूपसंपर्कदूषितात् । दग्धा महागृहान्वह्निर्भुवः मुक्तिमिवाकरोत् ॥१९२॥
 रक्षिणी क्षमापतेर्माता स्त्रीस्वभावाहिमूढधीः । सारासारविचारिण लोतकर्णी न पश्येत् ॥१९३॥
 राक्षः क्षतापेणाद्वज्रैरा मत्स्यै पुरा वतः । पतिवत्स्येवं सा सार्धं कल्याणनाम्नमन्त्रिणा ॥१९४॥
- 195 पत्नीं वृते सपत्नीनां दृष्टानुमरणं ततः । दम्भेनानुसुमूर्त्नीमनुमेने स तां वृत्तम् ॥१९५॥
 निविधेयानुबन्धानु सानुतापां चित्तात्मिके । कृपातुर्मरणदेतावमात्यो नरबाहनः ॥१९६॥
 अतो निवर्गपिभुवो रक्षस्तां मन्सुदूषिताम् । कल्याणश्राव्यभरणाशङ्कां राक्षीमजिघत्सु ॥१९७॥
 विराधसंधिभिर्लिङ्गैस्तां शाल्या विषयाशयाम् । समन्तुं साखिलामास्यां कल्याणोप्यास्य शङ्कितः ॥१९८॥
 स हि सर्वाधिकारस्थः सर्वस्थासिपतोमवत् । दीप्यमानोधिकं मन्मथीर्वासाधिविभुर्भुजैः ॥१९९॥
- 200 अस्त्रीनि क्षेमगुप्तस्य गृहीत्या आङ्गुलीं गते । पुत्रे कर्दमराजाख्ये प्रवर्तैरन्वितो वतैः ॥२००॥
 तस्यस्याममपर्वन्तं पर्णोस्ते स्थातुमुद्यतः । अविश्वसवृषपृष्टे कल्याणो वैरिशङ्कितः ॥२०१॥
 निर्वृत्य नगराद्यामस्वभागागारिस्त्रैलोकिकः । काष्ठवाटान्तिकं प्रापं तावद्गङ्गादिबोहिता ॥२०२॥
 आकलस्य हृतं दिहा संत्यज्य भार्ययाविकम् । दृष्टे मृत्युत वाष्टीकांस्तस्य हन्तुं व्यसर्जयत् ॥२०३॥
 नवापमानलिखः स मिलितानन्तसैनिकः । मत्स्यावृत्त्य ततो मानी वाराहं क्षेत्रमाययी ॥२०४॥
- 205 युत्वा समेतसैस्त्वं तं मत्स्याघातं प्रतापिवम् । आस्कन्दशङ्किनी दिहा सामास्या समकम्पत ॥२०५॥

१७९. ^१) Thus corr. by later hand from A, राधो. १८०. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मार्गान्'. १८१. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मतिनाम्ना'.—^२) A, कुन्नि. —^३) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यामन्'. १८२. ^१) Thus corr. by A, from A, 'विषये'. १८३. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १८४. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १८५. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १८६. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १८७. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १८८. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १८९. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९०. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९१. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९२. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९३. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९४. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९५. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९६. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९७. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९८. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. १९९. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. २००. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. २०१. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. २०२. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. २०३. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. २०४. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'. २०५. ^१) Thus corr. by A, from A, 'मत्स्यातिः'.

तस्मिन्क्षेत्रे यत् क्षान्तं विलम्ब स्वामिन् विदम् । वराहप्रादक्षिणे तेन क्षान्तं समर्पितम् ॥२०९॥
 श्रेष्ठसमायवापायं क्षान्त्यप्येव मन्त्रिणा । स्वस्व संभारितं तेन राजमानुष साध्वसम् ॥२१०॥
 पुष्कापुष्कविचारबाधमनसः सेवा महर्षिणां कुर्वेत्स्मिन्प्रतिकारकर्म वरप्रदोदापवादावहम् ।
 देव स्यूतगुणैश्चोपकरणीमावोपि तस्मै परं कोपः कोपि विधेद्विजः समुचितः शास्त्राव शास्त्राव वा ॥२११॥
 पर्णोत्सरेण द्यवकैः ससैवै फल्गुणे गते । विनयाध्यापका बाला इवामोरन्त मन्त्रिणः ॥२१२॥
 योगक्षेमौ विन्तवन्तौ क्षेमगुप्तधुरापि । अनिष्टं प्रजनापारं स्वयं कण्टकपाटने ॥२१३॥ 210
 राज्यमार्थं पर्वगुप्तौ मन्त्रिणौ कोशपीथिनौ । भजिमहत्करी पूर्वं पुष्पोर्वौ क्षोजभूमटौ ॥२१४॥
 तयोः प्रजातौ तनयौ क्वातौ महिमपाटलौ । अपरिषातां वी राजमन्त्रिरे रामपुत्रवत् ॥२१५॥
 तौ तन्मायस्थितायेव तत्कालं राज्यलालौ । संमन्य समरंसातामुत्तमैर्हिम्नैःकादिभिः ॥२१६॥
 बलिनौ तापबलवा, राक्षसास्तौ नृपास्वदात् । समन्वृ स्वगृहादास्तां याचकृत्पतागतौ ॥२१७॥
 एकवः वृष्टवः प्राशान्तहिंस्रो निर्गतस्य सा । निर्वासनाय बाहीकास्तावत्कटवैकृता ॥२१८॥ 215
 शक्तिसिन्धुभिधानस्य धनुस्त्व विवेचनम् । प्रविशेद्य स तज्ज्ञात्वा तं ते तथापि बुभुधुः ॥२१९॥
 शक्तिसेनेन बाहीकाः सान्निध्या याचतन्म्वहा । तदा भीतस्य जामातुर्वर्षे प्रादास्त संभवम् ॥२२०॥
 तं लभ्यन्तंभवं प्राप हिम्नको मुकुलस्तथा । परमन्तकानामा च परिहासपुराभवः ॥२२१॥
 भीमानुदयगुप्ताश्चोपमृताकरनन्दनः । ललितादित्यपुरणा यशोधरमुखा अपि ॥२२२॥
 एकैके ते' मित्रः सैन्यैर्मुनसोभकारिणः । संभूय बह्वैराज्यं महिषः पद्ममाभिवाः ॥२२३॥ 220
 तस्मिन्महाभवे दिहापलं मन्त्री सवान्भवः । एक एव तु तस्याज गार्होदो वरवाहनः ॥२२४॥
 प्रवर्षमानवृत्तना योऽनु बहोद्यमास्ततः । पद्मस्वाम्यग्निकं वापुर्दीप्यमानानुधा शिषः ॥२२५॥
 अथ भूरमटे दिहा विसृज्यात्मजमाकुला । आपञ्चाम्निक्षमांस्तांस्तानुवाचांस्तमन्त्रिणावत् ॥२२६॥
 ललितादित्यपुरजान्निगाम्बर्णेन भूरिणा । गुणै स्वीकृत्य विदधे रिपूनां संभवेदहम् ॥२२७॥
 एकाक्षेपेक्षितैः कोपो विधेय इति वादिभिः । महिषः पीतकोशैस्तैः संधिर्देष्या समं कृतः ॥२२८॥ 225
 गोप्यदोक्षकृन्ने यस्याः शक्तिर्नान्नायि केनचित् । वायुपुत्रावितं वक्त्रं तथा संघाग्निदकृन्ने ॥२२९॥
 यत्संभवे रत्नमहीधरीनां करोति सर्वव्यसनावसानम् ।
 स्वायेन तद्यस्य भवेन्नोस्तु विषप्रभावाय धनार्थं तस्मै ॥२३०॥
 उत्कोचकान्धनादानेभ्युक्तां ध्यावन्त्युपक्रियाम् । दिहा यद्योधरादिभ्यः कम्पनादि समर्पयत् ॥२३१॥
 अभिचारं महिषश्च कृतवत्या मित्रैर्हिभिः । मण्डलेकाण्डितावध्वं रण्वाचाः समजृम्भत ॥२३२॥
 कदाचित्पुष्कान्धवस्य शोहीशस्योपरि कुप्य । तथा स्वर्षद्यैर्नानां कम्पनाधिपतिर्देवौ ॥२३३॥ 230
 तेषां मित्रगाहीलङ्घनं प्रविशता जवात् । अजगज्ज्यकिना तेन बलादपहि यक्ष्मः ॥२३४॥

२०९. ^१) Corr. by later hand from A, सच. २११. ^१) Thus corr. by later hand from A, यो. २११. ^२) Emended; A R G 'पर्वमार्थ'. २११. ^३) Thus corr. by A, from A, ललितस्थिति. २११. ^४) Thus corr. by A, from A, तेषांभ्यः, A, gloss सं भविष्यत्. २१०. ^५) Thus A; A, इकोक्षं सं. २२०. ^६) Thus corr. by A, from A, योर्विस्तु. २२०. ^७) Emended; A R G समर्पयत्. २२९. ^८) Thus A; A, विहावा. Cf. vi. 260. २३०. ^९) Thus corr. by A, from 'विदुष्यवा'.

स हृतमणेतस्व करमादाय भूपतेः । अभिषेकाम्बुभिषक् भीतताप्यायनं पुनः ॥२३२॥
 लम्पमेवैः समये तस्मिन्काङ्क्षादिभिः क्लृप्तैः । कम्पनाधिपतौ राक्षसा विधेयोपाहि मूढया ॥२३३॥
 सर्वापिनेष स्फटिकाहमनस्य शीतोच्छ्रितकीदृशस्य चान्तः ।
 अस्मिन्निधानास्सततस्थिरीणामन्धोपरार्णः कुदने प्रवेशम् ॥२३४॥
 स्वचित्सर्वादि यथो वदन्तो धूर्ता वितन्वन्ति मनःप्रवेशम् ।

235 वृषजनानां गणिकावधूनां विटाः प्रभूणामपि गर्भवेटाः ॥२३५॥

श्रोत्रार्थं धृक्कृजं रक्षन्धनादासीति वैभुनम् । तथ्यमेव तदीयं सा स्वयंवादादमन्यत ॥२३६॥
 अथ स्ववसतिं प्राप्ते कम्पनेनो जयोजिते । चाटीकान्धवृजहिंहा स्फुटं निर्वासनोद्यता ॥२३७॥
 तदात्सेपं समाकर्ष्य स्मरन्तः कोशसंविदम् । ते हिम्मकैरमन्तायाः पूर्ववहिकियां ययुः ॥२३८॥
 नरबाह्वनमुख्यायुः राशीपक्षं न तत्त्वजुः । विमेषं पूर्ववत्यापदेवं निजवत् पुनः ॥२३९॥

240 प्रविष्टेषु ततः कोपास्तुरं शुभधराविषु । भहारकामटे दिहा भूयः पुत्रं व्यसर्जयन् ॥२४०॥
 हत्तायेते नृपगृहे स्थितां तां वैवमोहिताः । ते तदैव विना पुत्रं विमूढा नोदपांठयन् ॥२४१॥
 राक्षसाः संजपटे लोकः परस्मिन्नेव बासरे । वदन्तेन तदा स्वैर्यं सा किञ्चित्समदर्शयन् ॥२४२॥
 अयाभहारिकापार्थाद्यावच्छ्रममटान्तिकम् । व्याप्य स्थितैर्हिंस्तैर्न्यैरथ प्रवृत्ते रणः ॥२४३॥
 राजधानीं राजसैन्ये प्रविष्टे प्रासविह्वले । सिंहहारे घटाबन्धमेकाङ्गाः समदर्शयन् ॥२४४॥

245 शरीरनिरपेक्षास्ते भीमं संसम्मज्ज तद्वत् । अथावन्विहितां सैन्यं चेत्तुः केचिथ शङ्कवः ॥२४५॥
 तस्मिन्वचसरे राजकुलभट्टः समाचवी । नृवंषोर्विहितां सैन्यं भिन्वसान्द्रयाजिजम् ॥२४६॥
 तस्मिन्प्राप्ते हितां सैन्यं विनवाद्य विनधरम् । न त्रोहाविनयं जानु सहन्ते शास्त्रदेवताः ॥२४७॥
 कौटयस्यासान्धान्धस्फोटयत्पुलानिति । यः क्स्यातिमवहर्त्तयां हिम्मको भीमविक्रमः ॥२४८॥
 तस्यासिना राजकुलभट्टदेहाधपातिना । धर्ममात्रं न नुबोट कङ्कटस्यातिसंकटे ॥२४९॥
 250 विलोक्य तद्वसंभाव्यं सैन्यं सैव्यं समाभिते । अयानि हिम्मको योधैरवाहर्त्तयशोधरः ॥२५०॥
 तद्याप्यासीत्स्फुरन्सख्ये य एरमन्तकः क्षणम् । स भयासिधुतो वाहाज्जीवमाहमगृहत ॥२५१॥
 नाजौ तैरेव्यताधानु यः भीमाज्जाबान्धवः । जयामोदयगुणः स कापि त्यक्त्वा महाहवम् ॥२५२॥
 इत्थं लम्पजया राक्षी तत्त्वणाद्यपरीडुषा । यशोधरं शुभधरं मुकुलं च सन्धानयम् ॥२५३॥
 कादमीरिकाणां यः भाद्रमुल्लोच्छेता गयान्तरे । सोत्यैरमन्तकः भूरः परिहासपुराभवः ॥२५४॥

255 बह्वु महाशिलां कण्ठे वितस्ताम्भसि पातितः । स्वदुर्नयकृतं देव्याः प्रकोपेनानुभाषितः ॥२५५॥

* २३२. १) A, gloss मीः एव मणः. २३३. १) Thus corr. by later hand from A, 'वैधः' R G as above. २३४. १) Thus corr. by A, from A, 'म्बोम्बराय..'. २३५. १) Thus A, A, 'स्वसंवासा'. २३६. १) A, gloss एकाभिषेकितैः कोपौ विधेय इत्येवंकर्तुः. २३७. १) वृषया supplied by A, in space left by A, २३८. १) Thus corr. by A, from A, 'नोपपाद'. २३९. १) Thus corr. by A, from A, 'अपावहि'.—) The words from चेत्तुः to सैन्यं in the following verse are omitted by A, and supplied in margin by A, २४०. १) A, 'विजाय'. २४०. १) Thus A, A, G R विनेषयन्. २४१. १) Thus 'corr. by later hand from A, 'सोद'.—) तिमवहण supplied by A, in space left by A, २४२. १) Emended with C; A R G 'वदन्ति'. २४३. १) Thus A; R G 'हृ'. २४४. १) Thus corr. by A, from A, 'कादमीरिका'.—) Thus corr. by A, from A, 'धुम्मुल्लोच्छेता'.—) Thus corr. by A, from A, 'ययान्तरे'.—) Thus corr. by A, from A, 'शार'.

वे समसम्राट्प्रासा गोपालनृपात्पुत्रा । अभिमन्युं वाचरासन्धोऽद्यतां महीभुजान् ॥२६६॥
 वर्षवष्टि मतापानुःसीरता श्रोहवृत्तवः । ते क्षिप्रं मग्निजः सर्वं सान्धवाधाः वहापुगाः ॥२६७॥
 भीमभूमङ्गमायेण दिशदिग्वा सकोपवा । आसन्धिःशेषतां नीता दुर्गवेव नराह्वराः ॥२६८॥ तिलकम् ॥
 अभयविविता राहया तानुत्पाद्य मरोऽजान् । रक्षावचः कल्पनादिकर्मस्त्वानाधिकारिणः ॥२६९॥
 इत्थं मन्त्रिमहापदः स रण्डामाज्जगदुपमानम् । अजगदमण्डलां चक्रे निर्वोदो नरबाह्वनः ॥२७०॥ २६०
 राक्षी कृतज्ञभावेन सापि मन्त्रिजसमान्यते । तमाजुहाव निर्वोदं स्वयं राजानकाज्यवा ॥२७१॥
 छते ह्येषाव निष्पन्नमोजोस्मिन्नभुङ्क्तु सा । इडे जहर्ष निर्विण्णे निर्विबेरातुकुलवतः ॥२७२॥
 भारोऽन्यवेषणं शिक्षामार्घ्यानां गृहवर्तिनः । सात्यभस्तुविसर्गं च जाकृत्वा तस्य विधिने ॥२७३॥
 अभूतां युगवाहस्य कुट्यनासः छतो पुरा । वी सिन्धुभुज्यौ तज्जवावाप्तिस्त्रुल्लोत्तकः किल ॥२७४॥
 पर्वगुप्तगृहे मृत्वा गङ्गाध्वसे स्थिते' क्रमात् । लज्जया गङ्गाधिकारिणं तस्या राह्याः क्षयैरभूत् ॥२७५॥ २६५
 कथा तथैव गङ्गेशो नवावासविधावकः । कर्मस्थानस्य निर्माता सिन्धुगङ्गाभिधस्य यः ॥२७६॥
 प्रायशो इतराज्यस्ते वर्तन्ते नरबाह्वनः । इति नेवधिषं राक्षीं सौम्यभक्त दुराशयः ॥२७७॥
 सा तथेत्थन्नवीयावक्तावलेष्म्या स जातुचित् । मन्त्री सां मार्घयामास भोक्तुं निजगृहागमम् ॥२७८॥
 सा सानुतां तत्र वानां भुवं स्वामेव भव्यवति । इत्युक्ता सिन्धुगङ्गाध्वस्तत्कर्तव्यं भयाकुला ॥२७९॥
 भनूत्कैव प्रचलिता राजधानीमललिता । स्त्रीधर्मिण्यस्मि जातेति पद्माह्वती व्यसर्जयन् ॥२८०॥ २७०
 संप्रवृत्तोपचाराणां गतायां तत्प्रयात्तया । राह्यां नाद्यममात्यस्य यीतिः संविद्य सा ययौ ॥२८१॥
 तयोस्ततः प्रभृत्वेव निष्कृष्टजेरयोः कृतम् । चाकिर्कैरतिरुक्त्वं तिलपिण्याकयोदिव ॥२८२॥
 कुनिशं सर्वलोहानामभ्रसां शैलसेतवः । अभेद्याः प्रतिभाष्यन्ते न किंचिरसतां पुनः ॥२८३॥
 वे बालाहवि संभूदाः प्राज्ञाः छरगुरोरपि । तेषां न विद्यः के' नाचकिर्मानपरमाणवः ॥२८४॥
 विधासोऽज्ज्ञतपीः शिभून्कलयते काकोन्वरीयाजिगान्धसः । क्षीरपयोविभागकुशलस्तस्यव्यवहारानुनाम् ।
 लोकावेक्षणसीधधीः खलविदं जानाति सत्यां नृपो पिबैदग्ध्यविमुग्धताम्यतिकरस्त्वृष्टं विधानं विधेः ॥२८५॥ २७५
 मूढा चरणहीना सा भुतिबाह्यतया तया । कैथेयविप्रमहतिरिव प्रायाहिगर्भताम् ॥२८६॥
 छहेजितस्तथा शब्धतया स नरबाह्वनः । यथा विमाननोचतः स्वयं तस्याज जीवितम् ॥२८७॥
 प्रकुप्यत्यप्रतीकार्ये स्वनेजलमचेतसाम् । शरणं मरणं स्वस्था किमिषान्मद्यशोर्धाम् ॥२८८॥
 शाशिहीनेव रजनी सत्यत्यक्तेव भारती । विरराज न राजर्भोर्नरबाह्वनवर्जिता ॥२८९॥
 सा कौर्माभ्यासविजया हन्युं विततविक्रमान् । संप्रायडामरुद्धतामसीत्पद्मावचित्तवत् ॥२९०॥ २८०
 निजमुत्तरोधं ते तत्रयेन विनिर्गताः । कट्यकहारपत्मासीन्कृतारभीन्धवावयन् ॥२९१॥
 उत्पिञ्जभीतया राह्या स्वस्था परिभवन्नयाम् । ते वजास्तंसंघट्यन्त मानः स्थायोर्धिनो कुतः ॥२९२॥

२६६. ^१) A, glous कनो सुप्रापुवे यज्ञा मज्जागारे पुनावयेति कोषः.—^२) Thus A R G; perhaps, to be emended with G *sec. manu* यज्ञावधत्तनः क्रमात्. २६६. ^१) Thus emended according to conjectural reading (*sec. manu*) in G; A R G (*prima manu*) नवाचानधि. २६९. ^१) Emended; A, संस्थति; G P वत्स्थति; R नत्स्थति; C वत्स्थति. २७९. ^१) A, "दृष्टाव".—^२) A, तज्जवावयन्. २७९. ^१) Thus A, A, किन्ताव".

- स्थानेभ्यश्चादिभिर्मुञ्चैर्द्धामैरिन्दैः समम् । ते मीताः पुरतस्तस्याः पुनरेव जजुम्भरे ॥२८३॥
 अथ तन्नीतया राश्या रक्षे प्रभवमागवे । आमीतः फल्गुणो भूयो वीरार्धिव्या निजान्तिकम् ॥२८४॥
 285 राजकार्णाणि कुर्वाणः स भूयः शस्त्रमयवीर । स्वस्तशस्त्रोपि बलस्य दुस्त्वया भोगवासना ॥२८५॥
 मदिना राजपुर्योरिजयिनस्तस्य पथिमः । अङ्गुतो वृद्धबन्धव्या अवदद इवाभवत् ॥२८६॥
 अभ्युदयराजस्य देवीभानुरविमिषः । यः सहायोक्षपटले जयगुप्ताभिषः कुषीः ॥२८७॥
 अन्वेषिकारिणस्तेन सहिताः क्रूरवृत्तवः । काश्मीरेषु व्यपुर्लुण्डि दुष्कृतैस्तदुपायिभिः ॥२८८॥
 दौःश्रीलम्भानो मागुध पाप्मभिर्विपुरीकृतः । अभिमन्युः क्षणे तस्मिन्क्षवरोत्तेज पश्यते ॥२८९॥
 290 पण्डितः पुण्डरीकाक्षो विहस्युच्चैरपस्कृतः । कृतभुवः स वैदुष्यतादृग्वाभ्यां विदिशुते ॥२९०॥
 तथा विभुद्वन्द्वैस्तस्य दुष्कृतसंगमः । शोभापावी शिरीषस्य रविताप इवाभवत् ॥२९१॥
 अर्धमानः प्रजाबन्धुस्तृतीयस्यां स कार्तिके । मुक्रेष्टवत्पारिधान्ये यस्तो निषगिराड्गुणा ॥२९२॥
 तत्पुत्रो नन्दिगुप्तस्तु बालधके निजान्तरे । वृद्धस्तनवशोकस्तु दिहाया इदमे पश्य ॥२९३॥
 सा शोकविधिवत्प्रीत्या तस्यै प्रशमयितला । रविरजशलाकेन ध्वान्तच्छन्नोष्मभूकृता ॥२९४॥
 295 ततः प्रभृत्यनुतामिस्तस्या धर्मवृत्तिभिः । कुकर्म्मविदोदापि तस्मैः प्राप्ता पवित्रताम् ॥२९५॥
 नगराधिपतिर्भुज्यः सिन्धुधामा गुमाश्वयः । तदीयधर्मवर्षायां बभूव परिपोषकः ॥२९६॥
 सा तेनोदाहितानर्धमनराया गतैरसा । ततः प्रभृत्यभूदेषी सर्वलोकस्य संमत ॥२९७॥
 राज्ञः स सचिवः सत्यं दुष्पापो तुमचण्डिमा । कुर्वाणः वल्लभेभ्यस्त्वं हेमन्त इव भास्वतः ॥२९८॥
 सा निर्मयी विषयस्य ह्यनोः सुकृतवृद्धये । अभिमन्युस्त्वामिनोभूदभिमन्युपुरस्य च ॥२९९॥
 300 अथ दिशापुरोपेतो दिहास्त्वामी तथा हृतः । मटश्च मध्यदेशीयलाटशौडौर्ध्वसंभवः ॥३००॥
 भर्तुः कङ्कणवर्षस्य पुण्योत्कर्षाभिवृद्धये । चकार कङ्कणपुरं रमणी स्वर्गवर्षिणी ॥३०१॥
 श्वेतशैलमयं चान्यं सा दिहास्त्वामिनं व्यधात् । भवत् चरणोद्गतगङ्गाभ्यः प्रवर्तैरिव ॥३०२॥
 यत्ने काश्मीरिकाणां च शैशिकानां समाभयः । तयात्युच्चचतुःशालो विशारदादसंपदा ॥३०३॥
 श्रीसिंहस्वामिनं नासा सिंहराजस्य सा पितुः । मटं च विदधे स्थित्यै शैशिकानां हिमगमनाम् ॥३०४॥
 305 मठप्रतिष्ठावैकुण्ठनिर्माणयोः स्वकर्म्मभिः । तयातिपावनधके विलस्तासिन्धुसंगमः ॥३०५॥
 तेषु तेषु प्रवेशेषु किमुक्तैर्भूरिभिः मुमैः । सा प्रतिष्ठा व्यरचयचतुःपट्टिमिति भुतिः ॥३०६॥
 जीर्णोद्धारकृता देव्या दुष्टप्रकारमण्डलाः । गावः छरगृहाः सर्वे शिलावमावृताः कृताः ॥३०७॥
 क्रीडावज्जुने राश्याः पङ्का विषहवाहिनी । वल्ग्यामिथा वैवथिकी वल्ग्यामटमकारवत् ॥३०८॥
 तीर्थसिंघमौनभागपि तिभिः सक्तः स्वकुल्याक्षने बालाशान्धसते शिखी वनपथोमात्राशमोत्पन्नवत् ।
 विश्वस्ताञ्जलचारिणः प्रकटितभानोपि भुङ्क्ते बक्रः सत्कर्माचरणेपि दोषविकृतौ न प्रत्ययः पापिनाम् ॥३०९॥
 310 वर्षणीं वर्षमात्रेण शान्तशोका बभूव सा । भोगोत्सुकार्मके तस्मिन्प्रति व्यभिचारकृत् ॥३१०॥

३०१. ^१) Thus A R G; Edd. वर्षमानः, found also *see. mann* in R G. A, gloss वर्षवत्: सप्तदशिवर्ष. ३००. ^१) Thus A R G. ३०३. ^१) Thus corr. by A, from A, जगत्. ३०४. ^१) स्थित्यै omitted by A, and supplied in margin by A, ३०६. ^१) Thus A,; A, भुता. ३०९. ^१) Thus A,; A, विरली. ३१०. ^१) A, gloss वर्षणी अस्ती इत्यर्थः.

वर्षे एकाक्षपञ्चाशे नीतः पक्षे सिते क्षयम् । स मार्गशीर्षहाद्वयाममार्गव्ययया तथा ॥३११॥
 शैवस्मिभुवनो नाम मार्गशीर्षे सितेहनि । पञ्चमेत्येकपञ्चाशे वर्षे तद्वत्तथा इतः ॥३१२॥
 अथ मृत्पुत्रे राज्यमात्रि स्वैर विवेक्षितः । क्रूरया वरमः वीरो भीमगुप्ताभिधत्तया ॥३१३॥
 तस्मिन्नवसरे वृद्धः फल्गुणोपि व्यवस्यत । विगृहकौर्बदौःशील्या दिहा वशीरवावभूत् ॥३१४॥
 बभूव सार्धं ह्रस्वहृद्वेष्टाशतोत्कटा । भट्टवक्त्रपटा मसहन्तिमूर्तिरिभोत्कटा ॥३१५॥
 महाभिजनजातामपि हा धिक्त्रिषर्गतः । सरितामिव नारीणां वृत्तिर्निष्ठासुराणि ॥३१६॥
 क्षोतोपिराज्यमधिगम्य विराजमानास्तिन्धोः प्रख्य कमलारूपचोमिकेतै ।

815

जाते सरस्यविरतं जलजे वसन्ता मार्गे महाभिजनजा अपि वीचभोग्याः ॥३१७॥
 खडास्य बहिवासार्धवर्णौत्सवामजन्मनः । बाणस्य वनुस्तुङ्गाक्षवोविसम्भविषालकः ॥३१८॥
 मविष्टो जातु कश्मीरसिलशरककर्मेण । सुगन्धिशीह्रमकटनागाद्विक्रयन्मुखैः ॥३१९॥
 पञ्चभिर्भागुभिः सार्धं सांधिविपहिकान्तिके । देव्या हर्योचरं वातो दववाचर्कोमवत् ॥३२०॥ तिलकम् ॥ 820
 रहःप्रवेशितो दृष्ट्वा स भाव्यर्षवलापुवा । संभुक्तभूरिजाराया अपि तस्याः विद्योमवत् ॥३२१॥
 तुङ्गानुरागिणी रात्री पापा लज्जोज्जिता ततः । रसदानेव वैमुख्यमाजं भुट्टयमवातयत् ॥३२२॥
 धिक्त्रिधिवारान्कपतीन्येषां विषमचेतसाम् । कलभूया स्तुतिस्तोत्रे क्षेपे प्राणधनक्षयः ॥३२३॥
 रङ्गजो देवकलशो वेलावितः कृतस्तया । भुट्टयाधिकारे कौटुम्बमाचरसिखरे विटः ॥३२४॥
 वेपि कर्दमराजाया वीरा हारादिनायकाः । तेपि कौटुम्बमभजन्त्येषां गणनैव का ॥३२५॥
 वनुस्तुङ्गानि वर्षाणि त्रिचतुर्गुहे शिशुः । भीमगुप्तोभवयावर्तिकिल्वीहीमवन्मतिः ॥३२६॥
 राज्यव्यवस्था यावत् पितामक्षाव वृत्तयः । दुःस्थिताः प्रस्थमासन्त संस्थाप्यास्तस्य वेतसि ॥३२७॥
 भङ्गशीलविहीनाया निर्धुणया निखर्गतः । तावत्क्षेपधियस्तस्याः स धिन्यः समपद्यत ॥३२८॥
 अभिमन्युवधूस्तं हि वक्त्रे गूढप्रवेशितम् । महाभिजनजं पुत्रं तस्मात्सोमूतचाविधः ॥३२९॥
 सा देवकलशोनाय दत्तमन्त्रा विशाङ्किता । जपोज्जिता स्पष्टमेव भीमगुप्तमवधयत् ॥३३०॥
 विगृहे नन्दिगुप्ताविहारे लोकस्य योभवत् । संदेहः स तथा तेन व्यक्तकृत्येन कारितः ॥३३१॥
 तामिस्तामिर्वातनामिर्भीमगुप्तं निपात्य सा । वट्टपञ्चाशोभवहर्षं स्वयं क्रान्त्युपासना ॥३३२॥
 प्रवृद्धरागया राक्ष्या हतोद्रेको दिने दिने । सर्वाधिकारी तुङ्गोय बभूवधरितासिलः ॥३३३॥
 सभागुक्तेन तुङ्गेन मीलिताः पूर्वमन्त्रिणः । राज्यविश्रवमभाधानुमयतन्त विरागिणः ॥३३४॥
 तेव संमन्त्र्य कश्मीरानामिन्दुः क्रूररोषयम् । उयं विग्रहराजाख्यं दिहाभातुः क्षतं नृपम् ॥३३५॥
 मुख्यामहाराजस्य प्राप्नो विधातुं राज्यविश्रवम् । धीमान्मायोपवेशार्थं हुतं प्रावेशार्थद्विजाम् ॥३३६॥
 विहितियेव विधेः लोकाः सर्वोपि विमुतः । अन्विषेवाण्वहं तुङ्गं तत्र तत्र जिघांसया ॥३३७॥

830

835

३११. ') Thus A₁; A₂ 'एकोनष'. ३१२. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'मर्षेवीर्ष'. ३१३. ') वनुस्तुङ्गा supplied by A₂ in space left by A₁. ३१८. ') A₂ gloss वीरौ वातः. ३१९. ') वत् supplied by A₂ in space left by A₁. ३२०. ') Corr. by A₂ from A₁ 'सिख'.—') Thus A₁; A₂ 'क्रान्ते'. ३२५. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'कौटुम्ब'. ३२६. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'अभिजनव'. ३३३. ') वरि supplied by A₂ in space left by A₁. ३३६. ') A₂ gloss प्रायः वीचवन्त्यायाः—') Thus A₁; A₂ 'प्रायःवन्त्यायाः'.

- कार्त्तिकविशिष्टादौ शुक्लं पञ्चाशद्वेदमपि । दिनानि कतिविहिता तस्यावास्त्वन्दाङ्गिनी ॥३३८॥
 तथा स्वर्णप्रदानेन सुमनोमन्तकावयः । ब्राह्मणाः समगृह्णन्त ततः प्राचो न्यवर्तन्त ॥३३९॥
 ३४० एव तस्मिन्महाक्षेपे तथा दानेन कारिते । बभौ विग्रहराजः स भद्रशक्तिर्वैद्यधामम् ॥३४०॥
 अथ राधे सभासाधु लुक्तायाः प्रभविष्णवः । ह्यैः कर्दमराजारीम्भमुविहिमविग्रहान् ॥३४१॥
 सुलक्ष्मिनी रक्तमुस्तवान्ये मुकुटमन्त्रिणः । हृष्टैर्मिवाक्षिता देशानुष्टैः संप्रवेशिताः ॥३४२॥
 प्रवर्धमानवैरेण गृहद्वैर्विस्तारितैः । प्रायं विग्रहराजेन ब्राह्मणाः कारिताः पुनः ॥३४३॥
 उत्कोचादिस्तथा विद्या भूयः प्रायविधाविनः । लम्पस्वैर्वेण लुक्तेन सतिपत्यापहसिताः ॥३४४॥
 ३४५ तेषां मध्ये वसन्गुहमादित्याक्यः पलायितः । हतो विग्रहराजस्य शिष्यः कटकवारिकः ॥३४५॥
 शस्त्रशततः प्रतीहारी वत्सराजामिधः पुनः । न्यङ्कोत्तकादिभिर्भावज्जीवमाहमगृह्यत ॥३४६॥
 ते स्वर्णपाणिनो विद्याः सुमनोमन्तकावयः । सर्वेपि बद्धास्तुक्तेन कारागारं प्रवेशिताः ॥३४७॥
 अथ फल्गुगुणनाशेन हृष्टे राजपुरीपती । तां प्रत्यारम्भिरभयकुप्यतां सर्वमन्त्रिणाम् ॥३४८॥
 विप्लव संकटे वीरः पृथ्वीपालामिधस्ततः । चक्रे राजपुरीराजः काश्मीरिकाबलक्षयम् ॥३४९॥
 ३५० शिपाडको हंसराजो विपत्तौ तत्र मन्त्रिणौ । चन्द्राद्यैर्दुर्गमिर्दृष्टां मरणं यत्र भेषजम् ॥३५०॥
 अथाग्नयेन पचाकस्मानुक्ताः साधे सहोदरैः । कृत्वां राजपुरीं वीरः प्रविश्य सहस्रादहन् ॥३५१॥
 ननाथ तेनोपायेन पृथ्वीपालः स पाण्डित्यः । शेषाणां मन्त्रिणां सैन्यं प्राप मुक्तिं च संकटात् ॥३५२॥
 अवततः सन्तः भूपालस्तुक्ताय प्रवदौ करम् । एवं कृतं तदा तेन नष्टस्यायंस्व योजनम् ॥३५३॥
 मविद्याग्नौ तुङ्गस्ततः स्वीकृतकम्पनः । चकार डामरयामसंहारं सिंहविक्रमः ॥३५४॥
 ३५५ दिहाण्डुदयराजस्य भ्रातुः पुत्रं परीक्षितम् । चक्रे संप्रामराजाक्यं बुधराजमशङ्कितम् ॥३५५॥
 सा हि सर्वाञ्छिशुश्रयाप्युरो भ्रातृद्वयान्विषयान् । परीक्षितं मुमोचामि पातेयनकलावतिम् ॥३५६॥
 शक्तः कियन्ति कः प्राप्नुं फलान्वयेतिवादिनी । साभयव्राजपुत्राणां तेषां कलहकारणम् ॥३५७॥
 गृहीताल्पफलांक्षमहारस्तान्ददृश्यं च । संप्रामराजं स्वस्मल्पफलभाजमविक्षतम् ॥३५८॥
 अनन्तफलसंप्राप्तावक्षतत्वे च कारणम् । सविस्मयं तथा वृष्टः स तामेवं तदाव्रवीत् ॥३५९॥
 ३६० अन्योन्यफलहव्यप्रानेतान्कृत्वा वृधग्वसन् । समवापं फलान्वयस्मिन्न चाभूर्वं परित्ततः ॥३६०॥
 व्यवसन् संप्रवेश्यान्वास्थितानामप्रमाद्विनाम् । न काः क्लेशविहीनानां घटन्ते स्वार्थसिद्धयः ॥३६१॥
 भुवेति तस्य सा बाधमयमत्त्ववृत्तिकाम् । मीरुनारीस्वभावेन राज्येभ्यस्त्य योयताम् ॥३६२॥
 भूतस्य लब्धं शीघ्रैर्न मीरुर्मोदयता यथा । कार्ये हि प्रतिभात्यन्तरं भवेच्च तद्व्यथा ॥३६३॥
 काष्ठं वङ्गपुञ्जितमपि भवेच्छीतशान्त्यै कपीनां लोक्षां भुङ्क्ष्वे सतिलमनलधामिशीघ्रैकानाम् ।
 जन्तोर्भावा विदधति यथा भाविनः कार्यसिद्धिं तस्य तेषां कचन सहजं वस्तुतो नास्ति किञ्चित् ॥३६४॥

३५०. ') Thus A₁; A₂ 'दुर्गमिर्दृष्टा'—') Thus corr. by later hand from A₁ 'वैष'. ३५१. ') नष्टस्या supplied by A₂ in space left by A₁. ३५४. ') रात्रं omitted by A₂ and supplied by A₁. ३५९. ') Thus corr. by A₁; A₂ व्यवसने संप्रवेश्या'.—') Thus corr. by A₂ from A₁ 'विहीना'. ३६४. ') A₂ gloss अविद्याया यथा अभिमभन्ति विपमुपकाः शिष्यं च न विपद्यन्ते भीतिता - - - - - ') A₂ यथाभावन.

तस्यामिकावशीत्यब्दभुङ्गमाश्राष्टमीदिने । देव्यां दिवं प्रयातायां जुषराजोभयवृषः ॥३६६॥

शीलवन्धेन भूगलवर्षाणां भुवनानुतः । वृत्तीयः परिवर्तोऽयं वर्ततेभुव मण्डले ॥३६७॥

निर्गटकण्टककुले बह्वसंपदाद्ये श्रीसातवाहकुलमाप महीतलेस्मिन् ।

शाश्वमिदम्पकुतरौ जलदाभ्युसिके चूषवरोह इव केतिवने प्रवृद्धिम् ॥३६७॥

अथ स मृदुतवान्तर्गृहधेयानुभाषः सुखमवनिमशेषां होष्णि सप्रामराजः ।

विसकुलनिभशोभानिहृतप्राणसारः कथकुलं उरगाणामीक्षितेव न्यधत् ॥३६८॥

इति श्रीकादमीरिकमहाशास्त्रचण्डकप्रभुसुतोः कन्दव्यस्य कृतौ राजतरङ्गिण्यां बह्वस्तरङ्गः ॥

अथ वर्षचतुःषष्टौ मासेष्वधे दिनेषु च । अष्टस्वभूवन्भूषाला इवा भूयोगभोगिन् ॥

३६६. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ "वर्षा". ३६७. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ निष्पन्नक.—²) Thus corr. by A₂ from A₁ सातवा; B G as above.—³) A₂ बह्वस्तरङ्गः. ३६८. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ कथकुल. Colophon. ¹) A₂ inserts here the note: ए० १० अं ३६९ ॥ आश्विनः ए० ११ पञ्चः २६६३ ॥.—²) A₁ adds here: निक्षिप्तयेव राजाप्रकारकण्डेन.—³) A₂ भाषिणः.

॥ सममस्तरङ्गः ॥

- मानुस्तेजनि निर्मले' पितृकुले श्लाघ्या तनुर्बेपसा त्वं संधावितसंनिधिर्मम जगत्केपरे खेलसि ।
 संधावन्दनसाभ्यस्तुवगिरिजास्तुत्येदशैर्वाक्यलैर्यः संध्यामपि वन्दते इमं स जगत्पीणानु गौरीश्वरः ॥ १॥
- क्षमा' क्षमापतिर्बिभ्रन्मनसा च भुजेन च । गाम्भीर्येण च शक्त्या च सोनवद्वाहिनीपतीन् ॥ २॥
- जग्रे राक्षसीये भङ्गे वैस्तुङ्गस्य तदाखिलैः । दिनश्रीविगमे संधापसङ्गस्येव रागिणः ॥ ३॥
- तत्त्वविभट्टाटोपचोटनास्पद्युतास्य तैः । उदयो दृशे शशङ्गतिं को वेषि वेधसः ॥ ४॥ युग्मम् ॥
- 5 नृपेण जातज्ञानेनः भूराः शक्तिरसमन्वितः । सर्वाधिकारयोग्योर्गात्तदा चन्द्राकरः क्षयम् ॥ ५॥
- अन्ये भीमलिकाग्रामदिविरस्योरसंपदः । पुण्याकरस्य तनवाः भूराः शक्तिं प्रपेदिरे ॥ ६॥
- समर्थमन्त्रिविरहादविच्छन्नपि वेधसा । निन्ये गत्यन्तरस्यत्कस्तुङ्गपक्षं क्षमापतिः ॥ ७॥
- संप्रामराजनुङ्गारीन्देवी कोशमपायवत् । मुमूर्धनी पुरा स्यानुमङ्गोर्ध्वेनरेतरम् ॥ ८॥
- केशासरी महीपातस्ततः कार्यवशादपि । तुङ्गन्यस्तपत्राकार्यं भोग्यासातलोभयत् ॥ ९॥
- 10 पर्याप्तं तस्य भीक्षुत्वं कियदन्यत्काश्यताम् । असमैर्यीनसंबन्धैश्चक्षते यशसः क्षतिम् ॥ १०॥
- साहायकार्यं यत्प्रादाच्छ्रीशैर्योदितमे क्षुताम् । दिशामटाधिपतये प्रेमनाम्ने स लोटिकात् ॥ ११॥
- क लोकोद्भवोऽदभुभृयोग्या नृपात्मजा । प्रतिग्रहजन्तुस्त्रिपाणिः काल्पमना हिजः ॥ १२॥
- अथ तुङ्गादिभङ्गाव प्रायं ब्राह्मणमन्त्रिणः । परिहासपुरे विप्रपारिषद्यानकारयत् ॥ १३॥
- विप्रमन्त्रिमतेक्येन कृतो राक्षः स विज्रवः । दुःसहः पवमानाभिसमगमसमोभवत् ॥ १४॥
- 15 राक्षोऽप्युत्पाटने सज्जैः कथंविप्राधिर्तिर्हीजैः । मतिः क्षान्तिचरुपाये' तुङ्गनिःसारणे कृता ॥ १५॥
- राक्षां तुङ्गादिभिर्धितंयावसेभ्यः प्रतिश्रुतम् । अन्वत्पार्थयितुं लभास्तावते शूडबुद्धयः ॥ १६॥
- तुङ्गास्तुन्देन विरोधं यो भृतस्तद्दे' वयम् । तं निर्दहाम इत्युक्त्वा शयः कोत्परघट्टनः ॥ १७॥
- तैरुद्धृत्य यदानीतः शूडस्तुङ्गगृहान्प्रनि । केशलोभाच्च विहिताद्या कृत्योन्थापिताभवत् ॥ १८॥
- तया प्रनीपपानिन्या निःशैवानां हिजन्मनाम् । अकस्माच्चिरगाच्छस्त्रं विनाशायोत्थिते कलौ ॥ १९॥ तिलकम् ॥
- 20 ततः पलायिता विप्रा वस्तेषां मन्त्रदोभवत् । निगूढं राजकुलद्वारस्थेऽहम् प्राविशन्मयात् ॥ २०॥
- स व्यक्तीभूतकौटिल्यः संध्यां छविर् व्यधात् । अपहरैस्तु ते विप्राः पलाय्य स्वगृहान्ययुः ॥ २१॥

१. 'A, निर्मिते. २. 'A, gloss जुवं क्षान्ति च.—'A, gloss सेपावतीज सुदुर्गाच. ५. 'A, supplied by A, ८. 'A, gloss कोशं विषयं. अथावच्छ अकारयत् । सीतकीपाय कृतवती इत्यर्थाः. १५. 'A, Thus corr. by A, from A, प्रापितो.—'A, 'प्रापितु'. १६. 'A, Thus corr. by A, from A, राक्षसु.—'A, A, gloss वि. सारण. १७. 'A, supplied by A, —'A, A, gloss पुङ्गुवृषे.

विभिते राजकुलशो समकार्यं दिगन्तवः । मन्त्रिणः श्रीधरद्वयः समगल्यं स्वधुर्मधम् ॥२२॥
 ते कृत्वा ह्यमहर्कम् समार्तिं समरे गताः । विविधं मण्डलं सप्त सप्तमेर्द्धं वपुः ॥२३॥
 जितः सुगन्धिशीहेन^१ तेषु शान्तेषु संयुगे । बद्धाश्च राजकुलशस्त्रकुङ्केनागवितो गृहम् ॥२४॥
 गीषमानोधिरोप्याभु स्कर्णं श्यैरेषु विस्ततः । तुङ्गस्य पुण्यवाहैः स तर्जितोपदनायुधः ॥२५॥ 25
 भन्योपि भूतिकलशो नाम मन्त्री विविजितः । ह्येनं राजकाव्येन सह भूरमतं वधौ ॥२६॥
 क्रमात्सुगन्धिशीहायैर्मुक्तः करुणया ततः । सपुत्रः सोवमानाधितमो देशान्तरं वधौ ॥२७॥
 परिहासपुरादिषु जातो यो देशविद्वजः । स दैवयोगानुक्तस्य नुभाय प्रत्युत्ताभवत् ॥२८॥
 ततः प्रसादिते राशिं गुणदेवेन मन्त्रिणा । आचर्यौ भूतिकलशः कृतगङ्गानिमज्जनः ॥२९॥
 पुनर्नृपगृहे तस्मिन्किञ्चिदपदे शनैः । तुङ्गं निहन्तुं राक्षसं गृहं दूताः प्रयोजिताः ॥३०॥ 30
 ज्ञातवार्तेन तुङ्गेन तस्मिन्मध्यं प्रकाशिते । सपुत्रो भूतिकलशो राक्षसं विनाशितः पुनः ॥३१॥
 भवदृष्टं मनास्तेभे चन्द्राकरद्वयः शनैः । यो मद्यामन्तकः सोपि तस्मिन्काले व्यपद्यत ॥३२॥
 भूत्वा किञ्चिन्क्षणं भूभृत्कन्यासंयोगभाजनम् । राजोपकारकृष्णश्रीमान्प्रेमापि समर्थं वधौ ॥३३॥
 विप्रेदिरेन्ये गङ्गायाः सर्वेपि नृपतिप्रियाः । अवाशिष्यत भोगाय तुङ्गः सभ्रातृकः परम् ॥३४॥
 इति यो यो हि वृत्तान्तस्तस्य नाशाय शक्नुतः । स स दैवानुकुल्येन प्रयुनोत्रेषकोभवत् ॥३५॥ 35
 कालक्रममुदितसंभयभूः स्वमूलमावाधयी तटतटः सरितोन्मूर्धुरैः ।
 यैः शङ्क्यते निपतन्तीति विनीर्गमुद्गिरीरेव तस्य हि भवेत्स्तिप्तमूमिहार्यम् ॥३६॥
 नीत्युज्ज्वलं व्यवहरन्मजाराधनतत्परः । शाकपुण्यसंक्षयानुक्तः शनिस्त्वासीत्संवलमन्त्रिः ॥३७॥
 यस्त्वभाव्यापहाराय हीनजन्मानमाहवे । साहायकाय कायस्यं क्षुद्रं भद्रेभ्यराभिधम् ॥३८॥
 विद्वान्निगिण्य सौमिकत्वं काष्ठविक्रयितादि च । आरामिकस्य यस्यासीत्कृत्यं वंशक्रमोचितम् ॥३९॥
 कम्बलोद्वृष्टवृष्टो भोजनार्थमवालगतः । भस्त्रामयीभाण्डवाही बन्धुपथावियोगिनाम् ॥४०॥ 40
 अनन्तराजकार्यादिविन्ताभ्रान्तो विधाय तम् । तुङ्गः सहायं नाबुद्ध संसर्गाङ्गव्यसंक्षयम् ॥४१॥
 धार्मिकं तेन धर्माकं विनिवार्यार्थचेतसम् । गृहकृत्वाधिकारैः स तुङ्गकी विनिवेशितः ॥४२॥
 देवगोब्राह्मणानायातिधिराजोपजीविनाम् । अकालमुन्मुषिदधे घृतिच्छेदं स तुमेतिः ॥४३॥
 श्वाजीवोपि पुण्यानि कूरः कापालिको निगान् । भद्रेभ्यरस्तु पापेभूषिजानामपि जीवद्वृत् ॥४४॥
 तुङ्गेन चैत्रे सर्वत्र कृते भद्रेभ्यरे प्रभौ । सुगन्धिशीहः प्रयवावापादे श्यसि संक्षयम् ॥४५॥ 45
 परलोकं गते तस्मिन्सर्वभारसहेनुजे । तुङ्गच्छिन्नोत्समाङ्गत्वं सदैव्योमन्वनात्मनः ॥४६॥
 श्रीत्रिलोचनपालस्य शाहोः साहायकार्थिनः । देवां ततो मार्गशीर्षे मासि तं व्यवजन्तुषुः ॥४७॥
 राजपुत्रमहामात्यसामन्नादिनिन्तरम् । सैन्यं तमन्वगाद्रुरि भुवनक्षोभनक्षयम् ॥४८॥

२५. ^१) A₂ gloss उज्ज्वलयेन. ३६. ^१) A₂ gloss उद्विक्तः. ३७. ^१) Thus emended with C; A R G "सौमिकम्".
 ३९. ^१) A₂ gloss योगविक्रयित्वं.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ "विक्रयित्वं". ४०. ^१) The first half of this verse has
 been omitted by A₁ and supplied by A₂ in margin. ४६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ "कारी". ४७. ^१) A₂ gloss
 मुद्वन्तकः.—^२) A₂ gloss उज्ज्वल.

- अवागतेन सद्यतः शाहिना कृतस्तिक्यः । रम्भाणि दिगन्वासीचक्षे स चरोमदः ॥४९॥
 50 एवापरचरन्वाचसाध्वासाविशतयाः । अभिबोयोचिनाः शाहिरंपर्यन्तं तदावधीत् ॥५०॥ बुग्मम् ॥
 तुरुष्कसमरे पाषव बूर्ध्वं कृतबुधयः । आलस्वविद्यस्तावत्सिद्धतास्मिन्निरेसते ॥५१॥
 एवं विलोचनेनोक्तं सोमशीलं हितं वचः । तस्यै परं सर्वं सैवैस्तेकादाहमोत्सुकः ॥५२॥
 हर्म्यैरिणं तदा सैव्यं जिह्वासाधं विसर्जितम् । तौवीपारे' मितत्रावैस्ततस्तीर्त्वाचधीद्वलैः ॥५३॥
 ततस्त्वमाहितोत्सेकमपि शाहिः पुनः पुनः । जगादाहवतश्चक्षुः पूर्वोक्तामेव संविदम् ॥५४॥
 55 स तस्य नामशीहास्यं रणौत्सुक्यवशावदः । प्रत्यासक्तविनाशानामुपदेशो निरर्थकः ॥५५॥
 भ्रातस्ततः स्वयं कोपानुत्सुक्यामीकनायकः । सर्वाभिसारेणापञ्चल्लाहवविद्यारदः ॥५६॥
 अथ तुङ्गस्य कटकः सहसा भङ्गमाययौ । शाहिसैव्यं परं संख्ये ददौ विचरत्क्षणम् ॥५७॥
 शाहिसैव्ये गतेप्यासीज्जयसिंहः स्फुरजणे । श्रीवर्धनश्च सांप्रामिर्विभ्रमार्कश्च डामरः ॥५८॥
 बौदे तुरंगमुत्तुले महरत्रिस्त्रिमिमेटे । वीरक्षेत्रे निजे देशे रक्षितसौर्वैशः क्षयः ॥५९॥
 60 कस्त्रिलोचनपालस्य माहात्म्यं वक्तुमीधरः । निःसंख्या अपि यं संख्ये न जेतुमशकश्चिषः ॥६०॥
 मुमुमे हथिरासारवर्षी बुद्धे त्रिलोचनः । कल्पान्तदहनज्योतिर्विसारीव त्रिलोचनः ॥६१॥
 स योपविष्टा संधाये कोटीः कण्टकादिनाम् । एकाकी कार्कमर्मशो निर्वयौ रिपुसंकटात् ॥६२॥
 गते त्रिलोचने दूरमशेषं क्षितिर्मण्डलम् । प्रचण्डचण्डालचमूशालमच्छाद्यमानशे ॥६३॥
 संयात्रविजयोप्यासीव हर्म्यैरः समुच्छ्वसन् । श्रीत्रिलोचनपालस्य स्मरकश्रीर्ममनायुषम् ॥६४॥
 65 त्रिलोचनोपि संभित्य क्षालिकं स्वपदाद्युतः । सयजोभूममरोस्ताहः प्रत्याहन्तु जयभियम् ॥६५॥
 वचा नामापि निर्नेष्टं शीघ्रं शाहिभियस्तथा । इह मासङ्गिकत्वेन वर्णितं न सविस्तरम् ॥६६॥
 स्वमेपि वदसंभाष्यं यत्र ममा मनोरथाः । हेलवा तद्विदधतो नासाध्वं विद्यते विधेः ॥६७॥
 ईषद्यङ्गमिषैपुल्यं राक्षः शंकरवर्मणः । वृत्तान्तवर्णने पूर्वममुष प्रकटीकृतम् ॥६८॥
 स शाहिदेशः सामात्यः समुभ्रुस्तपरिच्छदः । किमभूत्किमु वा नामूरिति संविस्थतेधुना ॥६९॥
 70 अवनतारं तुरुष्काणां दस्वाशेषे महीतले । प्रागभङ्गस्ततस्तुङ्गः स्वदेशं प्राविशच्छनैः ॥७०॥
 सृगालायेव तुङ्गाय लम्बभङ्गाव भूपतिः । न तत्रापिचि पुकोष स पैर्नैसरशाशयः ॥७१॥
 किं नु जेदाय समभुत्तुङ्गायचत्वमीशिनुः । परायत्ततया विसं पशोरन्युपतप्यते ॥७२॥
 तुङ्गास्त्वगोपि कन्दर्पसिंहः श्रीशौर्यवर्जितः । राजोन्नितं स्ववहरंस्तयोद्देगप्रदोभवत् ॥७३॥
 मुदलेक्षिः क्षणे तस्मिन्निशान्वेषी स भूमजम् । आता विप्रह्राजोपि त्रैरचतुर्गुणमारणे ॥७४॥
 75 कोशादिस्मरणाद्वाजा विदं शोलावमानधीः । अभीक्ष्णप्रेरणोद्दिष्टः मेरकावन्नवीचतः ॥७५॥

४९. ') Thus A₂; A₁ स तथा. ५०. ') ए supplied by A₂ in space left by A₁.—') Thus corr. by A₂ from A₁. ५१. ') Thus corr. by A₂ from A₁. ५२. ') Thus corr. by A₂ from A₁. ५३. ') Thus A₂; A₁ 'तौवीपारे'. ५४. ') Thus A₂; A₁ 'मितावैस्ततस्तीर्त्वाचधीद्वलैः'. ५५. ') Thus A₂; A₁ 'सर्वाभिसारेणापञ्चल्लाहवविद्यारदः'. ५६. ') Thus A₂; A₁ 'संख्ये ददौ विचरत्क्षणम्'. ५७. ') Thus A₂; A₁ 'स्फुरजणे'. ५८. ') Thus A₂; A₁ 'श्रीवर्धनश्च सांप्रामिर्विभ्रमार्कश्च डामरः'. ५९. ') Thus A₂; A₁ 'रक्षितसौर्वैशः क्षयः'. ६०. ') Thus A₂; A₁ 'न जेतुमशकश्चिषः'. ६१. ') Thus A₂; A₁ 'कल्पान्तदहनज्योतिर्विसारीव त्रिलोचनः'. ६२. ') Thus A₂; A₁ 'रिपुसंकटात्'. ६३. ') Thus A₂; A₁ 'प्रचण्डचण्डालचमूशालमच्छाद्यमानशे'. ६४. ') Thus A₂; A₁ 'श्रीत्रिलोचनपालस्य स्मरकश्रीर्ममनायुषम्'. ६५. ') Thus A₂; A₁ 'जयभियम्'. ६६. ') Thus A₂; A₁ 'न सविस्तरम्'. ६७. ') Thus A₂; A₁ 'विद्यते विधेः'. ६८. ') Thus A₂; A₁ 'वृत्तान्तवर्णने पूर्वममुष प्रकटीकृतम्'. ६९. ') Thus A₂; A₁ 'किमभूत्किमु वा नामूरिति संविस्थतेधुना'. ७०. ') Thus A₂; A₁ 'स्वदेशं प्राविशच्छनैः'. ७१. ') Thus A₂; A₁ 'न तत्रापिचि पुकोष स पैर्नैसरशाशयः'. ७२. ') Thus A₂; A₁ 'परायत्ततया विसं पशोरन्युपतप्यते'. ७३. ') Thus A₂; A₁ 'स्ववहरंस्तयोद्देगप्रदोभवत्'. ७४. ') Thus A₂; A₁ 'त्रैरचतुर्गुणमारणे'. ७५. ') Thus A₂; A₁ 'मेरकावन्नवीचतः'.

पकाश्वेष सपुत्रः स गोपरो नः करावय । पतेद्यदि क्षणे तस्मिन्पद्वामः किं विदधते ॥७९॥
 अन्धया भुवमसितो हन्यादस्मानसौ मलान् । इति कालापहाराद्यमुक्ताभूदितो नृपः ॥८०॥
 नावन्मार्गं वयो बीजभूतं इति निभाव ते । विभानुं तदवस्वत्वं तुङ्गस्यासक्तोद्यमाः ॥८१॥
 षण्मासाभ्यन्तरे तुङ्गो भूपेनाकारितो गृहार्त् । सद्यो निर्बधौ दृष्टुः स्वयोपि विधेर्वशात् ॥८२॥
 स यद्विद्य नृपास्वान् स्थित्वा राज्ञेयतः क्षणम् । पञ्चैः सहितो भृत्यैः प्राविशाम्यममण्डपम् ॥८३॥ 80
 पश्चात्प्रविष्टास्तत्रैव पर्वशर्करावयः । अनुक्तापि महीपालं तुङ्गं शस्त्रैरपातयन् ॥८४॥
 मन्त्री महारथो नाम बोभूषणं करवर्मणः । तद्वदवस्तुङ्गभृत्येषु स्नाय्वः सिंहस्थः परम् ॥८५॥
 निःशस्त्रो यः क्षणे तस्मिन्परिचाणविधिरसवा । हन्यमानस्य तुङ्गस्य दृष्टे स्वं वपुरक्षिपत् ॥८६॥
 तुङ्गस्य मथमापते वज्रः आसोभवज्जवान् । राजा तस्मिन्निवृत्तसे शोचक्यासः समपद्यत ॥८७॥
 आस्थानराक्षणस्वासीर्द्धर्मनासः क्षतोन्तिके । यः पापकारी तुङ्गस्य पार्थः कङ्कथं दुर्मतिः ॥८८॥ 85
 ताभ्यामाभिवेदिकभ्यां चाणार्थे स्वाङ्गुलीमुखे । सिपन्न्यां पभुवत्तव शस्त्रं वासवशाज्जहरे ॥८९॥
 अन्तरङ्गाद्य चङ्गाद्या वेभृवस्तुङ्गमस्मिन्नः । तैः स्त्रीवहासितं नूर्णीं बलैः शस्त्राग्निवैरपि ॥९०॥
 अज्ञानतुङ्गमृष्युभ्यस्तुमुते तत्र भूपतिः । तद्वत्स्येभ्यः शङ्कमानो वक्रिहानाहवादिक् ॥९१॥
 आश्वासाय स्वभृत्यानां विपशा खल्लेन सत्वरम् । पातयामास तुङ्गस्य सद्यस्तव शिरो बहिः ॥९२॥
 दृष्ट्वा स्वामिशिरमिच्छं सैन्ये दैन्यात्पलायिते । भृत्यतामुज्ज्वलीयकुः कानिचित्तुङ्गसेवकाः ॥९३॥ 90
 भुजङ्गनामा सामन्तहिजापत्यो गृहावतः । संप्रामराजं विदधे गेहाद्रेहं पलायितम् ॥९४॥
 हारं कनकदण्डेन भञ्जवर्गानितं ततः । विदामि हतवान्योधान्स राजास्थानमण्डपे ॥९५॥
 कोशाधिकारी त्रैलोक्यराजनामा हतो रणे । कट्यामन्तकधात्रेवो वीरोऽप्यभिनवाभिधः ॥९६॥
 भङ्गने विशेदेकाङ्गा वीरास्तुङ्गोपजीविनः । भेर्णी बबन्धुनिहता निःभेर्णी स्वर्गपदतेः ॥९७॥
 संयामं पदराजाख्यः कृत्वापि निःसृतोत्ततः । स्वामिममदुःखामितापं तीर्थाभवाज्जहौ ॥९८॥ 95
 अन्ये लोकद्वयत्राणमित्रं दास्यं रणाङ्गने । संत्यजन्तो ध्वजुज्यन्त वशसा जीवितेन च ॥९९॥
 चन्दाकवः क्षमर्द्धमन्यो देशिकभार्जुनाभिधः । हेलचक्रो क्षामरश्च स्वक्तशस्त्राः परैर्हताः ॥१००॥
 लोडितावसथस्तुङ्गो तुण्डितभीर्महीभुजा । आषाढभुङ्गहाददयां कथाशेषे व्यधीयत ॥१०१॥
 निर्गोदबुधौ भूमर्षां तुङ्गे सतनये हते । लम्बोदवा ध्वजुज्यन्त खलशया नृपास्पदे ॥१०२॥
 राज्ञो जनः कतुष्यन्तुद्वैभुनकर्मणा । यो भानृभानृखनयोर्विपसौ हेतुनां यतः ॥१०३॥ 100
 स दुष्पवादनिर्दोषो नागो निजकुलान्तकः । तुङ्गपाता ततो राजा कम्पनाधिपतिः कृतः ॥१०४॥ युवलकम् ॥
 भार्यो कन्दर्पसिंहस्य क्षेमा परमवर्षणी । नागेन संयमं यत्के रक्षसेवामितसर्पां ॥१०५॥
 मद्यान्ते तुमुते बिम्बा चतुर्भिर्दधैः सती । तुङ्गकुषा क्षता शार्ङ्गे यद्विषेष्टा हुताशनम् ॥१०६॥

७९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ शवका. ७९. ') Thus corr. by A₂ from A₁ गृहार्त्. ८४. ') Emended; A R G दृष्ट्यालो. ८०. ') च supplied by A₂ in spac. left by A₁. ९२. ') Thus corr. by A₂ from A₁ रक्षन्तोर्विपसौ हतः. ९५. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'अथ कृत्वा.—') A₁ निवृत्तः; A₂ निवृत्तः. १००. ') Thus corr. by A₂ from A₁ आतुष्यन्तः. १०२. ') Emended; A 'वर्षणी.—') A₂ ग्लोस एतौ हि राणी चपति.

- मम्यायामवददायां कन्दर्पो वायमीजनत् । पुत्रं विविधसिंहं च मातृसिंहं च विभुनी ॥१०४॥
- 105 गृहीत्वा तौ स्तुषां वां च मङ्गना तुङ्गवल्गमा । देशादिनिगता सीमा राजपुत्री स्थितिं व्यधात् ॥१०५॥ सुग्मम् ॥
तुङ्गस्थाने ततो राज्ञा पाषे भङ्गेश्वरः कृतः । भूतिश्वरादिदेवानां यत्के कोशादितुण्डनम् ॥१०६॥
किमहिषिकवैकल्यमस्य राज्ञः प्रकाशयताम् । तत्तदज्ञानपि यत्के पार्थासीनधिकारिणः ॥१०७॥
पार्थः परमदुर्मेधाः कथानो भ्रातृकलत्रयः । निर्विचारेण यत्सेन नगराधिकृतः कृतः ॥१०८॥
वधादिपार्थ पार्थेन छकृतस्यक्तवेवसा । पवित्रे प्रवरोदास्य रङ्गपीठे प्रवर्तितम् ॥१०९॥
- 110 यत्के तुष्टपथ भूमर्तुर्मतङ्गः रूपणावणीः । सिन्धोः क्षतः कोशवृद्धिं प्रमापीजनपण्डनः ॥११०॥
पुरा देवमुखात्मस्य दिविरस्य कितानि । आपुणिकायां वेदवायां पुत्रध्वन्त्रमुखाभिपः ॥१११॥
वस्तुङ्गोपाभवात्तस्या लालितत्वं महीपते । वराटकात्प्रभृत्यासीत्कोटीनां कृतसंययः ॥११२॥
विभूतिमये तुष्टपथ त्रभूतायान्वद्धौकितैः । अपुषिर्भिजभूत्वेव विष्णोर्भूत्कुलोचितः ॥११३॥
प्रभूताधिरोगध भूत्वा लघोधोदयः पुनः । यो मन्त्राभिः सरंगध तिल्लोकेऽर्धहस्यन ॥११४॥
- 115 एकमेवामवधस्य सुकृतं मरणस्थे । कोटिस्त्रिमासं वददाच्छीरणेश्वराजोने ॥११५॥
तदात्मजाः कृता ज्ञानभागानन्दिमुखात्मनयः । भभीशाः प्रतनाङ्गस्य राज्ञा तुङ्गोपमीचिनः ॥११६॥
हास्यं बभूव भूमर्तुस्तेषां तुङ्गप्रदापिणम् । बन्धनं यवकाण्डीनां हेमस्थाने शिशोरिव ॥११७॥
ते तुलकाहवे राज्ञा तुङ्गप्रवहिताः पुनः । प्रत्वावृत्य यमुदंशं निजमेव पलायिताः ॥११८॥
इत्थं मन्त्रिणवयोगेयु सान्निध्याले च भूपती । केचिदुद्रेकममजन्दरद्विर्वारडामराः ॥११९॥
- 120 सा लोटिकामतं कृत्वा लोटिका नृपतेः क्षता । तिल्लोचमाया विदधे नानुनीक्षापदं मद्रम् ॥१२०॥
पापिनामपि हन्तेवं कापि सत्कर्मवासना । भङ्गेश्वरोपि यत्के विहारं छकृतोऽञ्जलम् ॥१२१॥
सत्यं विवेक्षा संप्रामराजो योग्याप्यतोऽजितम् । निजं बुध्दगो हविषिं प्रथमपि न निर्मेमे ॥१२२॥
श्रीलेखा पार्थिववधूः श्रीयशोमङ्गलात्मजा । पत्नी शिबिलसामर्थ्यं स्त्रैरिणीत्यमसेवत ॥१२३॥
क्षतः सुगन्धिसीमस्य जयलक्ष्म्यां बभूव यः । वल्लभो निर्भरं देव्याः सोऽस्यास्त्रिभुवनोभवत् ॥१२४॥
- 125 स अयाकरगङ्गादिगङ्गासटातिरीक्षणीः । कोशोपकारकृतस्या जातोप्यासीज्जयाकरः ॥१२५॥
मयप्रामीर्णगङ्गादिकर्त्री संयवनत्परा । साभुङ्गुः प्रसदेन क्षमया भूरिबैमवा ॥१२६॥
स चतुर्थसमाषाडशारम्भाहे महीपतिः । हरिराजामिधं पुत्रमभिविष्ट्यास्तमाययौ ॥१२७॥
क्षमनःसेवितः कुर्वसदोषाशापकाशनम् । ह्युदावहः स सर्वस्य चैकोत्तम इवाभवत् ॥१२८॥
अमेषाग्नेन तेनेमां निधीरौ कुर्वता महीम् । पश्यसीध्यां निशीयिन्मां निषिद्धा हारसंवृतिः ॥१२९॥
- 130 अभिरस्थायिनी राजस्तस्याज्ञाविमिनोक्षतिः । वन्द्या नवेन्दुलेखेन पार्थिवानामजावत ॥१३०॥

१०४. ') A₂ gloss कन्दर्पोसिंहः. १०५. ') सुग्मम्. added by A₂. ११०. ') Emended with G C; A R ह्वयं सप्तः. १११. ') A₂ gloss कोषाधिकार्य. ११७. ') Thus A₁; A₂ 'वरेष्वय. १२४. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'महर्षि. १२५-१२६. ') The words from 'सङ्गादिविजयवरा' to 'नवधामीन' in the following verse have been omitted by A₁ and supplied in margin by A₂; they are found in G B. १२८. ') A₂ gloss पण्डितैः पुण्डित. —') A₂ gloss आकाङ्क्षा विषय. —') A₂ gloss शैल्यं लोचय. १२९. ') ') Thus corr. by A₂ from A₁ पुण्डरीकं and निशीयिन्मां. १३०. ') Thus A₂; A₁ 'शायिन्मनोक्षतिः.

शक्तिशक्तिमहान्धुर्वी स रक्षित्वा क्षमापतिः । क्षयं यवी भुवि यथाः भुवि मुक्तादमीदिने ॥१३१॥
 प्राणिनां शोतमानानां नक्षत्राणामिव क्षमात् । लक्ष्मीर्भीष्मभयविषं संगता भङ्गुराविनी ॥१३२॥
 समन्वोः सैरिणीवृत्तिः सुतस्व जननी विजा । अभिचारं चकारास्वेत्यविनां जनभुतिः ॥१३३॥
 राज्योपकरणे सज्जीकृते राज्याधिषी स्वयम् । सा राजमाता श्रीलिङ्गा वायस्वास्ता समागता ॥१३४॥
 मिलितैस्तावदेकाङ्गिर्भावा धायेयकेण च । सागराख्येन तत्पुत्रो बालोऽनन्तो नृपः कृतः ॥१३५॥ पुनर्म ॥ 185
 निर्धिं जिवृक्षोरन्येन हते तत्र प्रमापणम् । तद्वशिणेर्हेतुं स्थस्य पापायैव यथा किल ॥१३६॥
 राममातुस्तया राज्यलुब्धायाः पुत्रनाशनम् । अभूद्व्यवहारे राज्ये वृत्तिमायैव केवलम् ॥१३७॥ पुनर्म ॥
 सा राज्यविवलभ्येन तादृशा व्यथिताश्रया । व्यस्मरत्ननवस्तेर्धं भिष्मोक्ताभ्यासवासवाम् ॥१३८॥
 अधानगम स्यधिरः विनुश्रो बालभूपतेः । राज्यं विप्रहराज्जाख्यो हर्षे निततधिक्रमः ॥१३९॥
 स लोहहस्त्यचलितो दग्धा हारमार्कितः । दिनहयेन सार्धेन नगरं सखरोजिह्वम् ॥१४०॥ 140
 श्रीलिङ्गाविरिताः सेनाः प्रविष्टं लंठिकामटम् । वरीपितामयस्तत्र निजमुत्तं सहायुगम् ॥१४१॥
 मरुहयं ततः कृत्वा स्वस्य मर्तुः सुतस्व च । तस्यै व्यवयती राज्ञी राज्यक्षोभोद्यमानिशम् ॥१४२॥
 ततो नरपतिः किञ्चिच्छनैः शिथिलशैशवः । अतिव्यथाविश्वसनी बभैश्चरतयाभवत् ॥१४३॥
 तस्यासज्जद्रपालायाः शाङ्गिपुत्राः परं प्रियाः । भवन्त्येतानादौ राजकोत्यव्यपहारिणः ॥१४४॥
 कृतमत्यहनिर्वाहः सार्धलक्षेण भूमना । रुद्रपालो हरिहरं कराविदधं नात्नजत् ॥१४५॥ 145
 दिवापालः क्षमापाललभ्यवा प्रनिवासरम् । सहस्राणामशीत्यापि शोते स्म न ह्यलं निशि ॥१४६॥
 अनङ्गपालवेतालधके क्षमापालललितः । शश्वत्सुर्ध्वगीर्वाणप्रतिमापाटने मनः ॥१४७॥
 रुद्रपालः परिचाता धनमणालविहारिणाम् । बभूव चौरचण्डालमायावं यथपञ्जरं ॥१४८॥
 कायस्था रुद्रपालायाः प्रजानां पीडनं व्यधुः । चकारान्धमटं भीमानुत्पलाख्यो वदपणीः ॥१४९॥
 किञ्चकुपालवाहभयमन्यतस्याभिधीयताम् । जालन्धराधिपस्येन्दुचन्द्रस्येन्दुमुत्तीं हृतम् ॥१५०॥ 150
 उपयेमे मनोज्ञस्याज्यंश्रामासंमतिं स्वयम् । यथा मरुः स्वाभिधया विदधे त्रिपुरेश्वरे ॥१५१॥
 तस्याः किञ्चिद्व्योन्मुनां स्वसारं यो वरीवलीम् । अथ सूर्यमर्ता देवीं भूभुजे परिणीतवान् ॥१५२॥
 रुद्रेण भूपतिः सख्या स कर्णहृत्तदायिना । पाषीकृतो दुर्नेवानां कर्णेनेव सुर्योधनः ॥१५३॥
 कम्पनाधिपतिस्तत्र क्षणे त्रिभुवनो बली । आययौ भूपतेर्हेतुं राज्यं संमृतडामरः ॥१५४॥
 आकृताशेषकटकं तस्मिन्वोद्धुमुपागते । एकाङ्गाः सह्यारोहा राजपर्वं न तत्त्वजुः ॥१५५॥ 155
 अलिना लङ्क्यन्नासनामोषाऽऽप्यधिक्रमः । प्रजहारानन्तदेवः स्ववं त्रिभुवनं रणे ॥१५६॥
 संनाहरक्षिताङ्गः स दृढमहनिपीडितः । विदहीं वदनेनासृक्स्वप्रतापमिषोहमन् ॥१५७॥
 विनयच्छदशौडीर्बैः शिमुपायः स भूपतिः । दृष्ट्वा बलमसंभाव्यं तस्मिन्स्वयत्का रणं गते ॥१५८॥

१३३. ') व्यथिताया supplied by A₂ in space left by A₁. १३५. ') A₂ gloss तस्या अपरः पुत्रः. १३६. ') Thus A₂; A₁ रत्नं १३९. ') Thus A B; G C हर्षम्. १४१. ') Thus corr. by A₂ from A₁ प्रविष्टो. १४४. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'मापटले. १५०. ') य supplied by A₂. १५१. ') वाय supplied by A₂ in space left by A₁. १५३. ') Thus A₂; A₁ किञ्चिद्वि. १५०. ') A₂ gloss चण्डाल. १५८. ') A₂ gloss शौडीर्बै अधिमानः प्रागल्भ्यं वा.—') A₂ gloss शिमुसदृष्ट.

- दामालाहामरं प्रन्तं शरैरभिनवाभिधम् । शालास्थले व्यषाच्छाप्यविक्रमो मोषविक्रमम् ॥१६९॥
- 160 मांसाह्वयेष्टनाष्टीभूतलङ्घो भनजणे । मुचनलोभकृदभूतैरबोनन्तभूपतिः ॥१६०॥
 परवन्महारलूनाङ्गनेकाङ्गान्स पदे पदे । निवेद्यमानानमस्यैर्नामपहनपूर्वकम् ॥१६१॥
 क्षितिभृज्जातवाक्षिण्यो विलम्बिस्वावरे ततः । चाञ्चल्यनक्षपटलावेकाङ्गानां न्यवारवत् ॥१६२॥ बुग्मम् ॥
 एवं तत्र कृतज्ञेन भृत्येभ्यः प्रतिपादिता । विलम्बिस्तेन दीप्तरकोटिपण्यवतेः क्रमात् ॥१६३॥
 राज्ञो रणाभिपृक्तस्य पुग्मसेकैः करास्सदः । स्थिरमहरदः कृष्टधिरैनेति जनभुतिः ॥१६४॥
- 165 अशो महत्त्वं भूमर्तुर्वीनो देशान्तरागतः । तारपिङ्गभुवनो येन संविभेजे विमन्तुना ॥१६५॥
 ब्रह्मराजाभिपस्तेन बन्धुर्गच्छापिपः कर्तः । रुद्रपालकृतज्ञेनो विरक्तधलिनो ययौ ॥१६६॥
 सप्तभिन्नेच्छमूपातैः समं मलितहामरः । तेनांनोतो दरद्राज्ञो यलाङ्घलमङ्गलः ॥१६७॥
 क्षीरपृष्ठाभिर्धं धामं प्राप्तस्य समरोत्सवः । तस्यायं त्रिकमोदयो रुद्रपालो विनिर्ययौ ॥१६८॥
 शो व्यवस्थापिते मुदे सैन्याभ्यां दरदीधरः । क्रीडन्पिण्डारक्राव्यस्य नागस्य भवनं ययौ ॥१६९॥
- 170 दुर्नवाचरणासत्र पार्श्वैर्वाहिरितोपि सः । द्रवमानस्य मत्स्यस्य गात्रे कुन्तमपातयत् ॥१७०॥
 अथोज्जगाम गोमातृवपुः कुण्डाहुर्जगमः । स च तं मृगयौस्तुक्पादधावदरदीधरः ॥१७१॥
 तमापतन्तमालोक्क व्यवस्थान्मूलनं विदत् । आस्कन्दाशङ्कि भूमर्तुः सैन्यं युद्धाय निर्ययौ ॥१७२॥
 भूमृक्ततोषसंघर्षं संजातानलसंहतिः । कृतस्वर्गाकुनोद्गारो वीराणां समरोत्सवः ॥१७३॥
 तस्मिन्महाभटादेरपि शिरमिच्छं दत्त्यतेः । रुद्रस्य रौद्रमहसः संघर्षं यशः पुनः ॥१७४॥
- 175 समरे वधवन्धादि स्तेष्वराजाः प्रेषिरे । संश्रप हेमरत्नादि पुनः कश्मीरभूपतिः ॥१७५॥
 उतंसमुक्ताद्योताम्यः क्षालिताक्षलज्वालम् । रुद्रपालो दरद्राक्षशिशो भर्तुवपानयत् ॥१७६॥
 भावोदयनवस्तेन कृतपादैस्तथा द्विजैः । बह्मधैर्विधापास्तस्य बभूवुरवतालिकाः ॥१७७॥
 रुद्रपाले ततो लूतामयेन प्रमयं गते । अन्येपि शाहितनयाः क्षिप्रमेव क्षयं वयुः ॥१७८॥
 पालकं हान्यधिगमे युद्धाशयजुषोभयत् । देवी सूर्यमती भर्तुर्द्विपण्येव बिम्बिता ॥१७९॥
- 180 सुभटापरनमा सा गौरीश्वरविधायिनी । पुण्यं वितस्तापुलिते निर्ममे सुभटामठम् ॥१८०॥
 गोहेमह्वरत्नादिप्रदानैः लब्धदृष्टिमान् । सदाशिवप्रतिष्ठायामवरिद्राधिकार सा ॥१८१॥
 आशाच्छन्दापराकव्यस्य कच्छनस्यानुजन्मनः । नास्ति व्यधापि वास्तव्यास्मापहारो मठस्तथा ॥१८२॥
 सिद्धनाकवत्सव च भ्रातुर्भुवंधुभिधया सती । मयौ वाकारवत्पार्थे विजयंशामेरशयोः ॥१८३॥
 अष्टोत्तरं चापहारधत्तं श्रीविजयेश्वरे । ब्राह्मणेभ्यो महापुण्यं विद्वजः प्रत्यपादयत् ॥१८४॥
- 185 पत्युर्नोक्षाव्यवहारान्ब्रह्मावमरेश्वरे । विभूलबाणविक्रान्तिष्ठाच विनिर्ममे ॥१८५॥

१६९. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ मोषविक्रमम्. १६९. ^{२)} Supplied by A₂. १६९. ^{३)} Emended with G C, A कृपः. १६९. ^{४)} A₂ gloss ब्रह्मराजः—^{५)} वचनमङ्गलः supplied by A₂ in space left by A₁; A₂ gloss नाम. १६८. ^{१)} Thus A₁, A₂ सरपुष्टा, with gloss खरोट हति घावः कनराज्ये. १७२. ^{२)} A₂ gloss उतंसमुक्ताः वा मुक्ताः मुक्ता-
 नमयः तासां यो योयिः श्रीभिः स एवाभ्यः तेन क्षान्तिता अभवत् कपिरस्य क्षमत्रहामकाचकचं प्रकाशः स्फार इति वाचनं अन्यं तत्र
 इति धिरेतिप्रयोगः । क्षमत्रहाम तु श्रीवाचाभित कोटः मुक्ताफलवीरिणमुक्तावपनरत्नैर् कपनम् । जलस्य हि मुक्तं कपनिमे वैशे.
 विकाः ॥.—^{३)} Thus corr. by A₂ from A₁ क्षमत्रहाम.—^{४)} Thus corr. by A₂ from A₁ एवाचनम्. १७०. ^{५)} Thus A₂; A₂
 मया कोषं

संपत्नी राजराजाख्ये मूने पुत्रे प्रचक्रुः । सदाशिवात्मिके राजवेश्म संत्वज्य तौ स्थितिम् ॥१८६॥

ततः प्रभृति सत्वज्य पूर्वरागकुलस्थितिम् । तथैव कृष्णं भूपालात्सर्वैश्च वसतीर्ष्युः ॥१८७॥

पार्थिवस्याश्वाशालीयाः प्रियवाजितया प्रियाः । मसाददंशानुष्णां च सर्वतः समतां वयुः ॥१८८॥

यमेश्वरतया भर्तुर्वैद्यो नर्मकोविदः । अनुष्ठायमा निर्यं डड्डको नाम दैशिकः ॥१८९॥

मालवाधिपतिर्भोजः प्रहितैः स्वर्णसंचयैः । अकारयद्येन कुण्डभोजनं कपटेश्वरे ॥१९०॥

190

प्रतिष्ठा भोजराजेन पापसुदनतीर्थयैः । सततं बदनचानि वा तोषैर्बहिताभवत् ॥१९१॥

अपूरयत्सर्व वस्तां दुस्तरां निबमादितः । प्रहितैः कार्यकलशीकुलैस्त्वहारिपुरितैः ॥१९२॥

स तस्य पद्मराजाख्यः पर्णप्राप्तिकंदैशिकः । प्रियनाम्बूलशीलस्य स्वागिनो बह्मभोभवत् ॥१९३॥ अकलकम् ॥

तेन नागरखण्डादिर्षाविक्रयिणा नृपः । देशोत्पत्तिधनं शयो निःशेषं दापितस्तदा ॥१९४॥

एच्छवन्नकशोभाङ्गमौलिसिंहासने' नृपात् । बन्धावावत्त लम्बये धने स धनिकोधिके ॥१९५॥

195

तद्वान्विह्वमास्यानोपयुक्तं तस्य मन्त्रिरात् । आनीयमानं मासार्धवासरे मासि मास्यभूत् ॥१९६॥

स्वकोशसंचयं इक्ष्वा देवी सूर्यमती ततः । पद्मराजोद्भवं देशस्याव्यवस्थां व्यवहारयत् ॥१९७॥

शमिते आश्वशालीयडड्डकादिभ्ये तदा । मायर्नन्त पुनर्देशे व्यवस्था निरूपद्रवाः ॥१९८॥

ततः प्रभृति राज्ये राजकार्येणतामवत् । तस्यै शौर्यकथां त्यक्त्वा राजा कार्यकरः पुनः ॥१९९॥

भर्तुर्नारीविषेभ्यं तस्या भर्तृजयस्तथा । निष्कलङ्कन शीलेनं नाम्योन्वं गर्भताममात् ॥२००॥

200

भवमक्तिप्रतप्तान्त्यागशीलादिभिर्मुणैः । कृतिनानन्तदेवेन मुनयोपि विनिर्जिताः ॥२०१॥

राज्ये तस्य महीभर्तुर्दक्षिणं तांस्तानलङ्कयत् । पतिवरेव राजभ्रीभृत्याववनचोन्मुखी ॥२०२॥

द्वैमाभिधो राजगच्छपूरणं बालभञ्जकं । व्यवहारदशभागादिप्रकारैर्द्वैकवन्धनम् ॥२०३॥

मन्त्री तनोभवस्तापुसैर्गतः केशवो' हिजः । सौधधन्नातपेनेव भूषातो येन भूषितः ॥२०४॥

धाम्यनगतशिरैकाकी स एव इदो जनेः । भाग्याम्बुवाहनडितो निविडाः कस्य संपदः ॥२०५॥ युग्मम् ॥ 205

भाग्यापीनं धनं ध्यात्वा मुधा मुग्धप्रियामसौ । कुलविक्रमयोर्दपं मिथैव प्रयुतां प्रति ॥२०६॥

प्रासादपालवैद्यस्य गौरीशक्तिबशालये । भूतेर्हलधरो वज्रो वराहश्चाभवच्छ्रुताः ॥२०७॥

तेभ्यो हलधरः सूर्यमन्या विहितसेवनः । वृद्धिं दिने दिने गच्छेत्तेभ्य सर्वाधिकारिताम् ॥२०८॥

विधेयान्वुदियुक्तेन कुर्वतः शिष्यनन्तरान् । सपत्नीकोमवत्तस्य मुखप्रेक्षी क्षमापतिः ॥२०९॥

दंभेण सञ्चितं पुत्रं सपादायमुदयपीः । कर्मस्थानं स्फुटीचक्रे सर्वस्वान्धुरंधरम् ॥२१०॥

210

अभूर्ध्वकमुत्प्लादितेखनं कनकस्य वत् । राजावत् जनस्वार्धसंचयानां प्रकाशकम् ॥२११॥

स तत्सिवारयामास भाविनां मुमुग्धां विदन् । शानीं संविज्वितस्य इण्डायायासकारिताम् ॥२१२॥

१८०. ') Thus corr. by A₂ from A₁ स्त्रा. १८६. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'कुण्ड'. १९०. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'भौते'. १९२. ') A₂ gloss प्रणितां.—') Thus corr. by later hand from A₁ 'प्रविते कावक'.—') A₂ gloss शेष इति भाषया. १९३. ') A₂ gloss शानविषयः. १९५. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'सने'. १९६. ') ई supplied by A₂ in space left by A₁. २००. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'शीलेन'.—') Thus corr. by A₂ from A₁ 'गुह्यता'. २०१. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'प्राप्त'. २०३. ') A₂ gloss मापितः. २०४. ') Thus corr. by later hand from A₁ 'केशवो'. २०५. ') Thus A₁; A₂ 'मुनिर्'. २०९. ') Thus A₁; A₂ 'कुर्वेत्'.—') Thus corr. by A₂ from A₁ 'नरन'. २१०. ') Thus A₁; A₂ 'सर्वकार्य'. २१२. ') Thus A₂; A₁ 'रात्रि'.

- भस्तिमानधशासीवाग्धनहारापहारिणः । कांक्षिद्यापाद्य स शम्भे निम्बे लोकस्व विप्रवन् ॥२१३॥
 तत्पावकपता भीतः कचस्त्वर्गैः क्षरास्वदैः । शोभां मठापहारैश्च वितस्तस्तिभुसंगमः ॥२१४॥
 २१५ भानरैश्च क्षतापाद्य तन्मीपरिचयोन्मदाः । विरदा इव न कापि शानवणितो जहः ॥२१५॥
 तद्भागुपुत्रो विष्माक्यश्च भीमान्वीरो वराहजः । हाराधिकारकार्यासीद्दानप्रलववारिहः ॥२१६॥
 स क्षामरकुलाकांतमृत्युः स्वल्पागुणोभयन् । स्वशाब्दे जहौ प्राणान्पलायनपराकुलः ॥२१७॥
 चम्पायां सालभूपालमुन्मूल्यानन्तभूपतिः । तत्तद्वृषजयी नम्बं धराधमरोपयन् ॥२१८॥
 मन्त्रभूष्येन शौर्वेण पररेषु भूपतिः । इत्यप्येताम्बिदधस्तोभूक्तृष्णगुणोत्कृत् ॥२१९॥
 २२० तुकात्मजस्य कलशस्यारम्भौ शिखरैरनिकम् । अमोचयद्दलधरो युक्त्या वल्लापुरादमुन् ॥२२०॥
 उरशां च प्रविष्टस्य वैरिद्विधाधनो व्यधात् । कम्पनाधिपतितस्व मार्गान्सौधोऽपि निर्गमम् ॥२२१॥
 कालेनन्तमहीभर्तुर्भैरविचिदहसंकटे । साहसाम्बुदमृन्मन्त्रं तावि तावि क्षणे क्षणे ॥२२२॥
 राजेश्वरो हारवतिः भीमान्भद्रेश्चरात्मजः । क्षामरैः क्रमराड्यस्यैरन्येपि बहवो वताः ॥२२३॥
 वीर्यं नीतिरुश काये भीत्या व्यचहरन्नापि । भुक्त्यां निष्परिमयां को मुद्रे नृपमन्त्रिरे ॥२२४॥
 २२५ गुणवारास्यदीभूतो देव्या निविडसेवनात् । आश्राचन्द्रादिभिः कुदैर्बद्धो हलधरोऽप्यभूत् ॥२२५॥
 स राजा इतस्तर्प्यो बन्धनक्रेशमन्त्रभूत् । भाग्यवभावे निःसारे ह्यलमेकान्ततः कुतः ॥२२६॥
 नृपेण बन्धनात्यक्तं तं श्रीः प्रयागता पुनः । आसितिकु सितच्छत्रलज्जास्मिन्सितानना ॥२२७॥
 स राव्याः प्रावृष इव वणधन क्षणे क्षणे । कोपप्रसारमेवाकर्षार्थावापातमन्त्रभूत् ॥२२८॥
 ततः सरलचित्तस्य क्रमेण समपद्यत । भार्याजितत्वं भूमर्तुर्दुर्धवाकाशेनोन्मुखम् ॥२२९॥
 २३० अधिकारपरित्यागाहोषानुशयावहान् । वदन्निर्वार्यमाणोऽपि प्राक्कैर्हलधरादिभिः ॥२३०॥
 पठ्या संश्रितः क्षात्रजनयज्ञेहमृदया । पुत्राय कलशायाभूद्राज्यं शतं समुद्यतः ॥२३१॥
 वात्यस्यनुशवं राज्ञेनवाधपि कारितः । सज्जं तेन रणादित्यनामा क्षणाभिषेचनम् ॥२३२॥
 एकाग्रचत्वारिंशस्य वर्षस्य तनयः सिते । वडेङ्किं बाहुलस्याभूदभिषिक्तो महीभुजा ॥२३३॥
 अध्यास्थाने रणादिन्यो राजपुत्रासिदेशयन् । विन्तयनाज्यमाहात्म्यं प्रतिपत्तिषु निहुरः ॥२३४॥
 २३५ अनन्तो राजपुत्रोऽयं देवेति कथयन्वचः । कूकाटिकान्यस्तहस्तः क्षितिपालं न्यवेदयन् ॥२३५॥
 कुपितेन स भूमर्ता परितृप्त्यावलीकितः । एवं कृतस्मितो व्यक्तं तदूचे नीतिनिहुरः ॥२३६॥
 इत्थं वच निवेद्यन्ते कान्यकुब्जादिभूभुजः । तथैव त्यक्कराज्यस्य कान्यास्तु प्रक्रिया तव ॥२३७॥
 दिने दिने सानुशयो नियतं भविता भवान् । नाभिमानपरित्यागः कर्तुं शक्यो मुनेरपि ॥२३८॥
 ह्यनूरुर्हर्षानां तव मन्त्रिणां इदयंगमम् । राजा नस्य वचः भुत्वा प्रतिपाक्यासमोभयन् ॥२३९॥
 २४० हृदयान्येषुर्नवं भूयं राजचक्रेण सेवितम् । नवेतरं च सहितं परिमेषैः परिच्छदैः ॥२४०॥

२१४ ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ कचस्त्वर्गैः; A₂ gloss कचस्त्वर्गैः स्वर्गैः कचैः सै. २१०. ^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'मठापहारैः'. ^३) Thus A₂; A₁ 'जहः'. ^४) वृक्षा supplied by A₂ in space left by A₁. २२१. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'मार्गान्सौधो'. २२२. ^२) वल्ल supplied by A₂ in space left by A₁.—^३) A₂ gloss तत्पावकपतावलेन पलायित-
 नाना क्षया प्रतीकारः अभिषेचनं सज्जं कारित इत्यन्वयः कथं भूयः एवंवापि भवि. २२३. ^१) A₂ gloss क्षामर-'. ^२) Thus corr. by later hand from A₁ 'वह'; A₂ gloss कारिकस्य. २२४. ^१) व supplied by A₂.

धीमान्मूलधरो बुद्ध्या कृतकाद्यया नृपम् । एवं निर्मलैर्बलैर्धर्मैर्न वक्ष्यामीदृशसुखः ॥२४१॥
विधाय निःसुखं ह्यनु राज्यभार्यार्णयिकमुम् । कस्यात्सङ्कलसापेक्षो न विज्ञेयश्च कार्यके ॥२४२॥
तत्त्वयं राजकार्याणां कार्यमुद्दहयं स्वया । धर्मून्वो वीरवामोर्गिरवमसु कृतस्तथ ॥२४३॥
इत्युक्त्वा स पुनर्मूपधिकारमभिमतम् । चक्रे कलशदेवं च कतया मुक्तिवन्धितम् ॥२४४॥
पिन्नोरेषामितके कुर्वन्नाहाराद्यपि संततम् । ततो बभूव कलशो नाममात्रमहीपतिः ॥२४५॥ 245
सर्वास्थानास्त्रपुजादिविधाने पार्थिवोक्ते । पितुः सहायकत्वाः स पौरोहित्यविधाकरोत् ॥२४६॥
अनिमित्तप्रदृष्टानामनिमित्तानुतापिनाम् । न क्वापि चलचित्तानां तिरश्चासि च निधयः ॥२४७॥
हापयित्वा पतिं राज्यं निर्द्वेष्टेनापि तवता । ह्यौ बभूव यद्वाही विप्रेर्मेज्ञानुतापिनी ॥२४८॥
तेज्ज्वां कुषाणामुत्कर्षं पार्थिवमदोचितम् । वेपार्तकरणादौ सा कक्षविधा न बहते ॥२४९॥
हासीकृत्यं तथा पुत्रमहिम्नः कारिताः सहा । नृलोपतेपने यावच्च वैमुक्त्यमदर्शयन् ॥२५०॥ 250
पुत्रो विप्रद्वाराजस्य क्षिप्रिराजाभिमतः । राज्ञः पितृश्वजो धाता कदाचित्पार्थमायवी ॥२५१॥
तस्मै न्यवेदयत्स्वैवं स चित्तस्वोपतापकम् । पुत्रे भुवनराजाख्ये राज्यलुब्धेतिविभुते ॥२५२॥
स हि तस्यात्मजो नीलपुराराज्यं समाभितः । तद्व्रतैः पितुरारब्धं विधातुं सोद्यमोभवत् ॥२५३॥
नाम भागवतानां च पूज्यानां स्वपितुर्व्यधात् । इत्थं यद्वोपवीतानां मुनामभुविमानसः ॥२५४॥
क्षिप्रिराजः स्वबन्धो च विद्वद्वायो विभुदधीः । मनस्तापापरे चक्रे सर्वस्यागामृते स्मृताम् ॥२५५॥ 255
राज्यं कलशपुत्राय ज्येष्ठानन्तरजन्मने । रामलेखाभिधानायां राज्ञां ज्ञाताय सत्वरम् ॥२५६॥
दत्त्वा स्तनभयायापि तदोक्तवार्तिमाय सः । राजार्थिर्धनुषैः सार्धं विदधे तीर्थसेवनम् ॥२५७॥
मुक्त्वा शमशूलं भूरीन्वर्षान्परमवैदग्धयः । स चक्राशुधसानुज्यं ययौ चक्रधरे ह्यधीः ॥२५८॥
सं च भोजनरेन्द्रेण शनोक्तर्षेण विभुनै । ह्यरी तस्मिन्क्षणे तुल्यं हावास्तां कविशान्धवी ॥२५९॥
पितुः पितृश्वयाङ्गानुर्गमस्वानन्तभुमुजा । तन्वज्जराजस्योस्तज्जे नमां म्यासीकृतः शिभुः ॥२६०॥ 260
तन्वज्जरापि विभुर्द्वि तवीत्या राष्ट्रं शिभुं च तम् । पुनः प्रविष्टः कश्मीरानन्तं चक्रधरं ययौ ॥२६१॥
सयंसाधारणीभूतभोगानां राजकीजिनाम् । तावज्ज्ञानेयमभवदेहं द्रोहकलङ्कितम् ॥२६२॥
इन्दुराजात्मजास्त्रिद्वाराजो यो बुद्धराजतः । जानो मदनराजाख्यं वीरं पुत्रमजीजनत् ॥२६३॥
अभ्युत्सिक्तः श्रुतस्तस्य दर्दश्रुपतिमण्डलान् । विभुरे राज्ञि निर्यातः शौचोद्रेकादखण्डितः ॥२६४॥
तदानीं जिन्दुराजाख्यो डामरोद्रेकखिन्ना । रात्र्या स्वयं गृधं नीत्वां सावित्र्यं पाहितोभवत् ॥२६५॥ 265
काणः शोभाभिजस्तेन गाढोद्देगावहः प्रभोः । देप्रार्मस्यो डामरोद्य इत्यास्त्वन्दं विधातितः ॥२६६॥

२४६. ^१) A₂ gloss विप्रेण निस्सेना । A₂ विप्रेणानुतापिनी इत्यन्वयार्थः. २५१. ^१) सः supplied by A₂ in space left by A₁. २५१. ^१) Thus A₂; A₂ नीलपुराराजः.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'राजर्षिः' ; A₂ gloss आसकन्तः. २५४. ^१) वस supplied by A₂ in space left by A₁. २५६. ^१) A₂ gloss कलशदेवस्य ही पुत्रो ज्येष्ठो इत्येव एकः कश्चिदुक्तो हितीवः. २५९. ^१) A₂ gloss अनन्तरजन्मने.—^२) A₂ gloss नीलपुराराजः. २६०. ^१) A₂ gives in margin a genealogical list showing the descendants of the brothers उद्वाराज and कान्तिवाराजः उद्वाराजः संभामदेवः अनन्तरजः कलङ्कः, and कान्तिवाराजः अन्तराजः, तन्वज्जः.—A₂ gloss (to पितुः) संभामदेवस्य.—^२) A₂ gloss कान्तिवाराजपुत्रवत्सराजः.—^३) A₂ gloss तन्वज्जः.—^४) Thus corr. by A₂ from A₁ तन्वज्जः.—^५) A₂ gloss वीर उक्तः. २६४. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ इत्यु.—^२) A₂ इति वृत्तौ रजन्वयार्थः. २६५. ^१) Thus A₂; A₂ गत्या. २६६. ^१) A₂ gloss देवानां इति नावत्.

- कम्पनाधिपतां दक्ष्या तत्सत्यं प्रतापिनः । पार्थिवो^१ राजपुण्यांश्चेष्टांश्चक्रे करप्रदान् ॥२६७॥
 अनन्तभुजो राज्ये तत्सत्यतिसंकटे । आलम्बयद्विश्रितो बभौ हलधरः शत्रुम् ॥२६८॥
 मुमुर्षुणा चक्रधरे^२ तेन पार्थस्थितो नृपः । सजानिदपदेशार्थं स तदेष्टमकथ्यत ॥२६९॥
 270 मा काष्ठं परराष्ट्रेषु रभसारब्धिसाहसम् । युक्त्वा बल्लापुरादौ नो व्यथोद^३ व्यसनं मया ॥२७०॥
 विशङ्क्यो जिन्दुराजो^४ परार्थ्यां वृद्धिमागतः । मेदं वः सह पुत्रेण जयानन्दो^५ विधास्यति ॥२७१॥
 कथितं तेनं तत्समुत्था जिन्दुराजं महौजसम् । विज्जेनावन्धयद्राजा युक्तिमात्स्याजितानुधम् ॥२७२॥
 अथ कालेन कलशश्चाभूत्कलुषिताशयः । भूत्वैरसाधुसंसेव्ये प्रसक्तिं पाशितोऽध्वनि ॥२७३॥
 तस्याभवन्विज्जपिस्थराजपाजादयः मियाः । तस्तेकदा राजपुत्राश्चत्वारः शाहिर्वंशजाः ॥२७४॥
 275 पुत्रो गच्छयतेनांगनाक्षो^६ निकटसेवकः । सोपि तस्य जयानन्दः कौटिल्याध्यापकोभवत् ॥२७५॥
 दिजेन्नेमरकण्ठे^७ तु याते शिवसमानताम् । राजा प्रमदकण्ठस्य वयौ तज्जस्य शिष्यताम् ॥२७६॥
 दुःशीलस्य प्रकृत्यैव तस्याकृत्योपदेशकृत् । गम्यागम्यविचारस्य परिहर्तोभवद्गुरुः ॥२७७॥
 गुरोर्गतविकल्पत्वं तस्यान्यत्किमिवोच्यताम् । त्यक्तशङ्कः प्रवृत्ते स्ववृत्ताद्वर्तेति यः ॥२७८॥
 महासमयसंचारचतुरैर्यैरभीहितः । गण्यते स्वप्रभाषोयैर्मैरकोपि न निर्भयैः^८ ॥२७९॥
 280 ते भट्टपादास्त्रासेन पतिता भगजानवः । बिडालवणिजा स्वस्याः शिरोहस्तापैः कृताः ॥२८०॥
 पुरा कृष्णबिडालाङ्गो वणिक्शिदिहाभिधाम् । बिडालवणितिल्यात्मनामविस्मरिकां दधे ॥२८१॥
 यो ध्यागमूर्खो^९ वैद्यस्वगुरुत्वाहं कृतः क्रमात् । पदकृद्वजकादीनां शिल्पिनां गुरुतामगात् ॥२८२॥
 स भट्टपादान्नाशांधक्रे मूर्ध्यधिरोपयन् । भेद्री बिडालविष्टीषादिङ्गुगन्धोत्कटं करम् ॥२८३॥
 एवं प्रकृतिनिःसारैरपि गजैर्जिह्वहम् । आन्ध्रं स गुरुमिर्नये दिवसोऽमुपरैरिव ॥२८४॥
 285 ये दीर्घजायतां रात्रौ भूमिभोजनसेविनः । अजीर्णपिशिनोद्धारनिव्यवृत्त्यन्धपराः ॥२८५॥
 अवस्करप्रणालाभाः वृष्टं क्षिप्रमंधःपथैः । शौचपाथ इव क्षिप्रमुज्जान्ति मधुनिर्हरम् ॥२८६॥
 नक्तमातोषायाद्यज्ञैः सार्धं कृतसेवनः । चारणो वेणुवाद्यज्ञो योषितां धर्षयन्हडात् ॥२८७॥
 कनकाग्नये मदांशमे कुडे हलधरात्मने । स्तम्भे निबद्धा तद्वृत्त्यैऽजिज्ञासो व्यधीयत ॥२८८॥
 यो विटश्चमको नाम लुनाङ्गोमङ्गलावहः । शनैर्लेभे स बाह्वर्थं कौहं व्यासवभुपतेः ॥२८९॥
 290 प्रसादवित्तो भुभुर्नुरन्तरे मन्त्रिणामपि । लब्धपतिष्ठः स प्राप ठकुराख्यां नृकुङ्कुरः ॥२९०॥
 प्रयां प्राप्नस्वपांहेन^{१०} स भञ्जन्वंशमञ्जसा । प्रागेव नासायंशस्य भञ्जनं बहमन्यत ॥२९१॥
 तेनैकीपितनैः शील्यः स यत्क्रे जपोज्झितः । अयाच्यमपि वृत्तान्त मध्यपातालकुञ्जने ॥२९२॥
 कलनाख्या स्वसा रात्रौ नागाख्या च तदात्मजा । परदारप्रसङ्गेन संभोक्तुं नावशेषिता ॥२९३॥

२६७. ^१) Thus corr. by A₂ from A, सपयो and 'विद्याश्चक्रे'—^२) A₂ gloss राजपति. २७१. ^१) A₂ gloss कलहोत्र.—^३) A₂ gloss अनन्तरेण गच्छयतेनांगनाक्षो भूयन्त्य पुत्रः. २७२. ^४) A₂ gloss हलधरेण. २७४. ^५) Extended; A R G 'नवदिक्ष'. २७५. ^६) A₂ gloss वृद्धिमागतः. २७६. ^७) Thus corr. by A₂ from A₁ वज्रगधि. २७८. ^८) R supplied by A₂; A₁ gloss रवा आसीत्वा यासौ पुत्री तस्याः सुरते सम्भोगे. २७९. ^९) Thus A₂; A₁ निर्भव. २८०. ^{१०}) Thus corr. by A₂ from A₁ विद्याम्. २८१. ^१) Thus corr. by A₂ from A, बिडालनाग हन्ता. २८२. ^२) This verse has been omitted by A₂ and added in margin by A₂; found in R G. २८५. ^३) Thus A₂; A₁ 'जागराजानी'. २८६. ^४) Thus corr. by A₂ from A₁ क्षिप्रम्. २८९. ^५) Thus corr. by A₂ from A, कौट. २९१. ^६) Thus A₂; A₁ कयागमोपारिहृ. २९२. ^७) Thus R G; A₁ कथय.

ननुवर्णं लपकीको मुखवाग्मूत्रमूतिः । य इत्यमैस्तीक्ष्णवा लसौ नु विभुतम्वयः ॥२९४॥
 निष्कर्षो धाम्नुसीमानोद्यवापानयो विजः । गोप्यभूतमदैवको वैधेयो लोहकामिभः ॥२९५॥ 305
 य वामसेनपातस्य मलारात्यर्षटत्रिभिः । यल्लुनां मुष्टिवादायां विशावाग्मुष्टिलोहकः ॥२९६॥
 परां मखिर्दे संशतो नवमपास्य रागिभः । आसीदुदत्यकोहृन्मदैवद्वलै रतिभिः ॥२९७॥ मिलकम् ॥
 भङ्गारकमटापीथः साधुर्व्योनिशिको जटी । कुर्तुंटाकवाधिकरणे गृहीतमिवमनः ॥२९८॥
 अन्धवाग्मर्षिकान्मन्मनाः स्वार्थेनयेवकात् । अवन्तिपुरं हस्तपादकहिंजेलकम् ॥२९९॥
 परिभ्रष्टमुपायं ललितत्येव र्भं पुरा । य तेन वारिवाद्यस्तमङ्गाद्यनवाभारः ॥३००॥ 300
 विशम्भमायः पुष्पाणि वाहयित्वा नृपास्तिकम् । ॥३०१॥
 मदनो नाम बाधालः प्रपेदेत्यनरकृतम् । यनैः कौहृन्मुदुगौडीमन्धारां वनाभवनम् ॥३०२॥ यक्षलकम् ॥
 तैषाम्येव विटिधातुकारिः शिप्रमिमोहितः । दोषायपि गुणाम्येव कलत्राः कलुषीकृतः ॥३०३॥
 गर्भे द्वेपणकारि बाधमुचितं कृत्वं यजापीडनं तेजस्विस्त्वमलज्जता सरसतागम्याङ्गुलार्धनमः ।
 सारस्यं ललपातिदानसहनं वैष्णवं य तत्संमिधौ किंचित्कर्म कुर्वन् शेष इति यद्विज्ञाय संत्यज्यते ॥३०४॥
 राजा श्रीवैरतौल्लभ्यास्त्यतिवेहं परिधमन् । स्वदारातिङ्गनैः शीतिं लणशङ्ख न लम्भयान् ॥३०५॥ 308
 भारतस्यकृताधारमितिः परबभूवतिः । अभिलाषानलोस्तेके रागभाजां वृत्तावृत्तिः ॥३०६॥
 तान्मुदुगान्पुरस्तस्य पम्पपायेकरा नृपः । जिन्दुराजगृहं मावास्व राशौ शैर्वाकामुकाः ॥३०७॥
 तवासीजिन्दुराजस्य स्तुवा परममुचली । स्वगृहे द्वापसंकेता यत् कलत्रामुमुजः ॥३०८॥
 प्रविशन्मन्धार्चस्तं भवतिः क्षयितं भूमिः । धृतासतो गृहद्वारं यन्मालापीरुष्णिगाः ॥३०९॥
 तान्मन्मुमुषवान्दृष्ट्वा तं क्षितौ पतितं भवान् । वृहस्पत्यस्त्वचपुत्रो ररभुरनुवाचिनः ॥३१०॥ 310
 तेभ्यः स मुष्टिवादादि द्रवजज्ञः कथमप्यमूर्तः । तैर्ब कलत्रादेयोवमित्युक्ता त्याजितो निजैः ॥३११॥
 प्राणहीनं पुरस्कृत्य मारीममिषसार यत् । तदेव कामिनस्तस्य नृपमासीदमङ्गलम् ॥३१२॥
 स निर्वातो गृहात्काम्याकटाक्षविवशीकृतः । यधि कालीकटाक्षार्थं दैवाय यत्नं ययौ ॥३१३॥
 निजविधापरपिण कुर्वन्नीतिमतिक्रमम् । अस्तरवेभ्यः परिमर्षं भूपालोत्पलपञ्चवान् ॥३१४॥
 इन्द्रिवैरिन्द्रचन्द्राया हेपिता वैः हृता अपि । अपरित्यागमायस्यै तैर्मत्वंस्थाप या कथम् ॥३१५॥ 315
 प्राग्गुणीकृति हुर्वैशः क्षयिभनं गर्भोभिलापस्ततो धर्मः पूर्वमुपेति संक्षयनयो ज्ञान्योभिमानकमः ।
 सहिं प्रथमं प्रयात्त्वमिजं पथापुनर्मीवितं किं माभ्येति विप्रर्षं विगलने क्षीलस्य विनामयेः ॥३१६॥
 राजधानीमवाप्तस्य दुःक्षीलस्य महीपतेः । लपायामेव तां भार्यां वितरायविजमनुः ॥३१७॥
 तौ हृदिस्था सुतयोऽलज्जाशोकाश्रितौ विरम् । निधनं गन्धमे तस्य खरोपस्य यक्षकम् ॥३१८॥
 सर्वविधाविधि ज्येष्ठं मन्त्रां वय्यिकात्मजम् । हर्षं राज्ये विकीर्णं य विष्णुमूर्तां निशीविनीम् ॥३१९॥

२९५. *) Thus A B G; C विष्णुः.—*) A, gloss वक्त्रं वायं वायः. २९८. *) A, gloss जटीमू. २९९. *) The second half of this verse has been omitted by A, and supplied by A, in margin. ३००. *) A, gloss यत्नं यक्षयानम्.—*) A gloss यक्षयानम्. ३०१. *) A, indicates here a lacuna of two verses. ३०२. *) Thus corr. by A, from A, कुर्वन्मनु. ३११. *) Thus A, originally; नृप has been subsequently erased by A, and replaced by two dots. ३१२. *) A, gloss यक्षकं विट. ३१३. *) Thus amended with C and G see. manu; A "कथासा". ३१४. *) य supplied by A.

- 820 आकारितस्तनस्ताभ्यां प्रातः कलशभूषतिः । कवे विज्जजयानन्दौ साक्षाद्धौ जनकाग्रयम् ॥३२०॥
 तन्मेतन् अयानन्दश्चरतः कथंचन । अन्वीयमानो विज्जेन स पितोः प्राविशद्दृष्टम् ॥३२१॥
 पिता प्रविष्टमात्रं तं वक्ष्ये दत्तचपेटकः । अभाग्यभागिञ्जहिहि भुरिकाभिव्यवाग्रवीत् ॥३२२॥
 एवं प्राचविष्टाङ्गस्तंभितालम्ब्य पाणिना । सावदृश्यं स्तुष्टाङ्गस्थं विज्जे राजानमग्रवीत् ॥३२३॥
 राजमानवतां पुत्रौ भवन्नापि भवान्कथम् । नात्याञ्च याविनां वेति मानप्रदमहावतम् ॥३२४॥
- 825 गृहीतवेतनेनार्वं राजपुत्रेण शस्त्रिणा । संकटोस्मिन्मया स्वामी जीवता स्वयन्ते कथम् ॥३२५॥
 पिता भवानवन् पुत्रः क्षणेन्मस्मिन्महीपते । मत्संनिहितेमुप्य वद्योग्यं तद्विधीयताम् ॥३२६॥
 मुग्धं विमोक्ष नृपतिं वचोभिः खिग्धकर्कशैः । विज्जः स्वामिनमादाय विराक्रामत्तदन्तिकत् ॥३२७॥
 विज्जस्यापुत्रवन्धीरालक्षैर्वमतिमानुषम् । अवन्तदेवस्याप्येव वदेवं स व्यनुभूत ॥३२८॥
 चण्डी नरपतेः पत्नी भाव्यर्चयत्तवत्वा । अस्याज्यमपमौनस्या तस्मिन्नवसरेभवत् ॥३२९॥
- 830 सां वेदासिप्यतोद्युक्ता नामविष्यत्तदेतत् । विवमात्सर्वनाशाहा वध्पनात्कलदास्य वा ॥३३०॥
 ततो विज्जेन कलदाः सत्त्वरेण प्रवेशितः । तस्यन्दिह्माभिधानाया वधभाया निवेशनम् ॥३३१॥
 शिरोर्निदस्य संजतेत्युक्ता भीतं पतिं व्यधात् । सा माहा ज्ञानवृक्षन्ता तैलेनाभ्यक्तमस्तकम् ॥३३२॥
 व्याजव तेन सर्वस्य सर्ववेशं निषिध्य सा । पतिं जुगोष विन्यस्य विज्जं हारस्य रक्षणे ॥३३३॥
 ततः समार्षेरिता राक्षी निर्मलस्य भूपतिम् । कुशलाग्नेषणमिषात्तयस्यान्तिकं वधौ ॥३३४॥
- 835 बभूव ब्रह्मोद्यमो राजा तथैव नययौ वदा । दत्तप्रवेशो विज्जेन तदैकाग्र्येव सोमवत् ॥३३५॥
 विषेधादनुगम्यतां ततः कुक्षौ पराधवः । कथित्वा विजयक्षेत्रं गन्तुं प्रार्थतेतोद्धतः ॥३३६॥
 तं प्रयान्तं सपत्नीकं प्राप्तं पद्मपुराग्निकम् । अबोधयेत्य तत्रस्या विद्वांश्चहृदयो दिजाः ॥३३७॥
 अपिकारं स्ववं त्यक्त्वा राजन्किमनुत्पत्ये । कृतस्यानुशयो युक्तो न सतो नास्तोपि वा ॥३३८॥
 न च ते तुर्मतौ त्यक्ताः प्रजा एता मयेत्यपि । ध्यात्वा धनोः समुचिता कर्तुं बुद्धस्य वाच्यतां ॥३३९॥
- 840 न वज्रपुत्रकस्यैव शक्तिः कापि हि भूभुजः । भवेत्सापुरसाधुर्वा स प्रजानो भुभाग्भूः ॥३४०॥
 उज्ज्वलिनं यत्पयोवाहा जलाभि तडितोय वा । वनस्पतीनां सदसत्कर्मपाकस्य तत्फलम् ॥३४१॥
 यथापयस्थितं पुत्रं त्यक्तेष्वस्वासितुं सुखम् । कोशं त्यक्त्वा प्रस्थितस्य घटते तत्कथं तव ॥३४२॥
 भाराधिक्यसामर्थ्यः सार्धशः भुविमानपि । संस्मृत्यते क्षीणकोशः कृपाण इव कैः पुमान् ॥३४३॥
 भुत्वेत्यैच्छद्भूयो वायव्यस्यावृत्तिं विचारवान् । नावच्छ पुत्रेणाभ्येत्य सभार्येण प्रसादितः ॥३४४॥
- 845 अथ प्रविष्ट्य नगरं च प्रासादापवाजिताम् । अद्यान्तमन्युराराव तर्ही भूयो विनिर्वहौ ॥३४५॥

३२०. 'A, gloss अयानन्दः नागपुत्रः पुङ्गवाद्यपुत्रः. ३२४. '.) Thus corr. by A, from A, न व्याजव. ३२९. '.) पत्नी नरपतेः and वाचसरेववत् supplied by A, in space left by A, ३३०. '.) विष्यतो supplied by A, in space left by A, —
 ३) वेनासाहा वध्प supplied by A, in space left by A, ३३९. '.) Emended: A, वन्तु; A, वन्तु. ३३९. '.) उतः supplied
 by A, in space left by A, ३३९. '.) Emended; A विचार. ३३९. '.) कृतस्या supplied by A, ३३९. '.) Thus corr. by A,
 from A, त्यक्त्वा. —) A, gloss, partly effaced, तुर्मतौ बुद्धिनिष्ठौ पुत्रे नवा दत्ताः वजाः त्यक्त्वा [तु] पुत्र एव राज्ञः [स्व] पत्नी-
 दिव्यपि [ध्या]त्वा बुद्धस्य पुत्रस्य वाच्यतां निष्ठा कर्तुं न सुचिन्ता ते —त्यन्तः. ३४९. '.) A, gloss नागरागारं. ३४९. '.) Emended:
 A प्रसादा; C प्रजागा.

हवापुधनुषाह स्वये स्वीकृत्य निर्वृतः । देवीं प्रतीक्षमाणोऽस्यार्धदिस्सारे ततः क्षणम् ॥३४६॥
 वानप्रकाराणोऽप्येकोऽज्ञातौ नृपाङ्गनाः । नावःशङ्कुमपि वृहे निर्वीर्यः परमेश्वरम् ॥३४७॥
 अज्ञातवार्तः भाङ्गपूर्णं तत्स्थानेनमधस्त्वः । ज्ञातवार्तज्ञता स्वासीदाक्रान्तमुत्तरागमः ॥३४८॥
 प्रतिशोक्तुं पुरे ताभ्यां हतपुण्यास्ततौ जनः । भाष्यविश्वमिषाहीच्छीहीर्षानर्षकणानि ॥३४९॥
 हा मातर्हा पितः केत्थं पृच्छतः परिदोषितात् । इत्यस्मादपरः शब्दो मार्गेषु न तदा भुतः ॥३५०॥ 850
 मार्गेऽन्तराम्तराक्रान्ताविरती विह्वरभनिः । शैलानां शोकनिःश्वसन्मुक्ता इव मुधुमे ॥३५१॥
 तवोराकम्पितैः शब्दस्यैव संभातसंस्तवी । कर्णौ भूमेऽप्यमृगुतामाकम्पितमिषासङ्गतम् ॥३५२॥
 पुत्रागवा तादृशी तौ हृष्टा मार्गे हुनीकसाम् । खगानां शायभरणमपि लोकोऽप्यगर्हतम् ॥३५३॥
 तयोः पुत्रानवोत्पन्नचेतसोर्विजयेऽश्वरः । मनःप्रसादं संरुहः क्षिप्रवन्मुद्रिकाकरोत् ॥३५४॥
 तत्तत्र भाङ्गगात्राधभृत्वाद्यावसवापिणिः । संविधानक्रियामिध व्यपचोरगमनिनम् ॥३५५॥ 855
 हेतौ कोशोपकरणपूर्णयोगीगणानृते । आसन्निधनगण्डातीच्छ्वरभ्या इवापणाः ॥३५६॥
 तन्त्रङ्गराजमुक्ताविज्ञातिपुत्रा नृपात्मजाः । तं सूर्यवर्मचन्द्राद्या ङामराधानुचक्रुः ॥३५७॥
 ङामराक्षीरभूपासीनामा नौनगरादिषु । स्थानेषु स्वेषु निक्षिप्य रक्षित्वे गुप्तिमावभूत् ॥३५८॥
 विभ्रान्तसर्वचित्तस्व भीमतीनन्तभूपते । प्रावर्तन्तोऽस्तवेर्गन्तुं दिवानि विजयेऽश्वरे ॥३५९॥
 राजपुत्रहयारोहशक्तिङ्गामरमण्डलैः । कृत्स्नैरेव स्थितिर्बद्धा सपिषे वृत्रभुजः ॥३६०॥ 860
 वस्त्रे पञ्चपञ्चाशे ज्यैष्ठे मासि विनिर्गतः । आसाद्य विजयक्षेत्रं स स्वर्गलक्ष्मणमभूत् ॥३६१॥
 कलशस्तु गते राज्ञि प्राप कीतवर्धं महीम् । रक्षाही चलिने वातरत्नां निधिमहीमिव ॥३६२॥
 स्वराज्यमुज्ज्वलीकुरुं रक्षोऽपि बिहितोद्यमः । वक्रे संवन्ध्य विज्ञातैः संमतानधिकारिणः ॥३६३॥
 तेन सर्वोपकारेषु ज्यायानन्दो नियोजितः । हारे वराहदेवश्च वितस्तावपुराङ्गवः ॥३६४॥
 यो ह्यम्बराधिकार्योऽसौजिन्दुराजस्य कम्पने । राज्ञां विजयमित्रः स कम्पनाधिपतिः कृतः ॥३६५॥ 865
 यथाधिकारमन्वांश्च विनिधायाधिकारिणः । राजार्थचिन्तामारेभे संरब्धः पितृविभहे ॥३६६॥
 ज्यायानन्दः पदातीनां विकीर्णैश्च सप्तहम् । यवाहनुजितेभ्योपि भनिकेद्योमहीरुणम् ॥३६७॥
 स्वीकृत्य पत्नीस्त्रिज्जादिराजपुत्रगणान्वितः । अथावान्तिपुरं प्राप योऽङ्गु वृद्धवराधिपम् ॥३६८॥
 अभ्यर्च्य कारितो वेलां राजा काराविनिर्गतः । शिमिकारत्नना बोधुं जिन्दुराजो विनिर्यया ॥३६९॥
 तेषामुद्योगमाकर्ष्य क्रुद्धा वृत्रमहीभुजम् । स्वे ङामराधवाराधाः संस्मार्तुपतस्थिरे ॥३७०॥ 870
 अजायत न्वस्तगुडक्रात्रमुत्तरगण्डला । हस्तैः सञ्चादवी कृत्वा संकटा विजयेऽश्वरे ॥३७१॥
 ततः सूर्यमती यवात्पति परमकोपनम् । यवाधे पुत्रवात्सल्यादमुद्धं दिवसद्वयम् ॥३७२॥

३४६. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'स्या छरि'. ३४६. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'स्तान्मासी'. ३५०. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'म'. ३५१. ') A₂ gloss वातः पोताः तेषां वरन् योयन. ३५१. ') A₂ gloss वातः यन्त्र इति भाष्य. ३५०. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'मुक्ता'. ३५१. ') A₂ gloss जगन्तेश्वरः.—') A₂ gloss स्वर्गलक्ष्मण वरमायन् नृपुं [सिन्]. ३५१. ') A₂ gloss वनविषय. ३५५. ') व supplied by A₂ in space left by A₁.—') A₂ gloss विपत्तयः यान वानुर. वस्तुवृद्धौ वस्तु स वितस्तावपुराङ्गवः. ३५५. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'यो ह्यम्बराधि'.—') A₂ gloss कालकोप. ३५५. ') व supplied by A₂ in space left by A₁. ३५०. ') संस्मार्तु supplied by A₂ in space left by A₁.

- अन्तातप मन्दासीनिजाशिधि विसृज्य सा । तन्मुखेनातिवात्सल्यादिदृष्टुं रयः क्षतम् ॥३७३॥
 विनाशस्तत्त्वं पुत्र कल्पे अतिविषयः । तीव्रदौर्बेण विषाद्य बधेर्धं योजुमिच्छति ॥३७४॥
 ३७५ बन्ध भूमन्त्रायेण इन्द्राज्जहो हताः । तत्प्रकोपान्ते कस्मादीदृशं शतभाविनुम् ॥३७५॥
 अस्मिन्नु सीमाशङ्के सीतिशेषमे नृपे । कल्पाता स्वास्वसीमां तृणामिव शस्त्रिणाम् ॥३७६॥
 सेवान्तेः कर्मैः केन दौर्बेण कर्मैर्धैः । अवाकशक्तिमतां पुत्रं योजुमेनं प्रभावति ॥३७७॥
 ईवास्तत्त्वकमेतेन भुङ्क्ते राज्यमखण्डितम् । पित्रा सीर्योपविष्टेन किमिवापकृतं तव ॥३७८॥
 ईधेच्छुभिः पादमानो व्यसनेस्मिन्महाक्षणे । प्रवास्तसि दिवैरेव रिक्तोऽप्यत्यन्तरिक्तनाम् ॥३७९॥
 ३८० नव सेनाः पितुर्मूर्तिर्जीवन्त्वां नवि नास्ति ते । हनुमेनं प्रवत्वाहं प्रत्युत्तानुनयोकमिः ॥३८०॥
 इति वृत्तनुसंगैर्धं पुत्रो माया कृतार्थनः । सर्वाशाभ्येनयस्सिन्धं राधावेव निजान्तिकम् ॥३८१॥
 भुनापसारं सेन्यां दूतैश्चैव प्रसादितम् । वपातेमे पतिं प्रातर्भुष्टा प्रत्युत बहमा ॥३८२॥
 राक्षसा निवस्तयेरेषं क्षमिताक्षेपवोरपि । पित्रुनमेरणात्पाप कालुष्यं धीः क्षणे क्षणे ॥३८३॥
 वैरस्य कर्ममहि मेदं याति मुहुर्मुहुः । संधीवमामपि बह्विज्जाम्बरनिवाशयम् ॥३८४॥
 ३८५ काशास्त्रादी द्रव्योत्पन्नं भुत्वा तन्नाशयो नृपः । गृहं प्रविष्टो भृष्टजीवाचितैर्जडतां वयौ ॥३८५॥
 एवं प्रतिदिनं तप्तस्वत्तापाः प्रतिसपम् । स्वच्छाशयः शरानुच्छतज्जाकीपम्यमावयौ ॥३८६॥
 चकार विपुत्रशार्णां पुत्रो वेदनादिवाधनम् । पिता तु पुत्रपक्षणां न किञ्चिदस्तीव्रशीकृतः ॥३८७॥
 पुत्रस्नेहाभक्त-कम्पा बाधितैधानुवायिभिः । क्लेशोक्तिमिस्त्राप्यमानस्तस्यौ दुःखः सर्वां नृपः ॥३८८॥
 राज्यं जिहीर्षुः पुत्रस्य निःसूरं तद्वत् विदन् । ईषस्य जिन्दुराजस्य गणनां लौकिकेकरोत् ॥३८९॥
 ३९० पुत्राज्जिहीर्षुणा राज्यं तेन सन्वज्जनन्वनाः । प्रार्थन्ते स्म तदा राज्यकृतये तत्परानुज्ञाः ॥३९०॥
 संवेधं न तदा राज्ञौ स्वान्वंवाशर्मशक्तिनी । हर्षं देवी मृगं कर्तुं हृत्पराहतवश्यम् ॥३९१॥
 स पितामहयोर्द्वैतराहतः साहसोन्मुक्तः । बाह्यान्वां निर्गतः सज्जै रक्षमाणोपि रक्षिमिः ॥३९२॥
 वत्सपार्थिकवाताः क्षणार्धेनोदलकुसत् । मनोजवेनामग्रीना वाजिना पञ्चयोजनीम् ॥३९३॥
 वाजिनं विजिताभ्यासमनुमन्तुं समुद्यताः । अगच्छन्बहवो मार्गे रीमाः सेनाहवाः भ्रमन् ॥३९४॥
 ३९५ मातस्य पादबोलस्य पतितस्य पितामही । आनन्दानुजलस्यन्दैरभिरुचिर्धं प्रचक्रुः ॥३९५॥
 पुत्रे लज्जितं मते कलशः कम्पिताशयः । अविषावरणात्पिबोः संपित्तः स प्यवर्तत ॥३९६॥
 स तस्य वग्रात्पक्षी पायं माहो व्यलज्जयत् । अकरोद्दिष्टुते रात्रे स्वमेहस्याप्रकाशनम् ॥३९७॥
 एवं मधर्षमात्रेपि वैरे कलशामुपतिः । कंचित्कालं मते मातुरवर्तित मनानिव ॥३९८॥
 खद्यालाः कलशप्रेक्षाविधायोः कम्पनापतेः । तदा प्रावर्तितनयेर्नयं संत्वाजितः पतिः ॥३९९॥
 ४०० अजान्तरे क्षमयितुं वैरं देहोपवातकम् । तानुविह्व पितापुत्री द्विजाः प्राबं प्रचक्रिरे ॥४००॥

३७५. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'सीधिवे'. ३७६. ') A₂ gloss अर्थ. ३७८. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'क्ष'.
 ३८१. ') A₂ gloss अन्तातपकर्मचयो. ३८२. ') कप supplied by A₂ in space left by A₁. ३८५. ') Thus corr. by A₂ from
 A₁, 'वाशान्ते'. ३८६. ') 'सुच्छ' supplied by A₂ in space left by A₁. ३८८. ') Thus A₂; A₁ वत्स. ३९१. ') Thus corr.
 by A₂ from A₁, 'स्वम्'. ३९२. ') A₂ gloss पितामहयोः पितान्प्रतिपत्तयोः.

संविषये समुत्पन्ने तत्सत्त्वमुदोषतः । इंपती संविद्विती तौ चाथै वाचद्वयं पुनम् ॥४०१॥
 अयानन्दारिबुद्धयाश्च नुना बन्धोद्यतं सुतम् । भुवोपि बन्धुः केदाभिर्गन्ध विजयेन्मरुत् ॥४०२॥
 तस्यावशासकूटानि पुनो राधावहाहवत् । व्यापादवत्पदातीक्ष विषशस्त्राभिमुक्तिभिः ॥४०३॥
 तथा प्रवर्धमानोपि विरोपे स्ववरीधवत् । वास्तव्यविषया राक्षी मर्तुः प्रतिषिक्तीर्षितम् ॥४०४॥
 लुब्धुभिधामुत्कैवर्तवन्धकी तद्विषेधीः । धक्कडामरमाया च तज्जारः कलतिलदा ॥४०५॥ 405
 स तज्जारीय दुष्टात्मा कथ्यमानो समीपयैः । शुभाश पितरौ निर्व्वं कीलास्मितलितानवः ॥४०६॥ मुग्धम् ॥
 तौ इंपती पुनर्मेमनुतापुदधमुग्धमदौ । विद्याभिर्धर्मवर्धभिर्मनस्तापममुच्छ्रिताम् ॥४०७॥
 यदा पुनस्तयोर्दीर्घमाद्यत्वाच्च ज्वहीयत । तदा सेर्व्वः स पुपुनो राक्षी बह्निमदाववत् ॥४०८॥
 तेनाभिनेर्बरीशश्च सर्वोपकरणैः समम् । भस्मावशेषमभवद्विजयेन्मरुपनम् ॥४०९॥
 सर्व्वनाशशुभा दीना राक्षी मर्तुः समुद्यता । तन्वज्जुर्व्वैधकूपे कथंविज्यन्मनो गृहम् ॥४१०॥ 410
 स्वक्कांशुकानि शय्याभ्यो निशायां सुप्रमुत्थितम् । निःशेषं राजसेन्धं तदजायत दिग्गम्बरम् ॥४११॥
 तज्जाराधनीसौधमास्पदवन्कूलशुभूपतिः । कोपादनुत्पज्ज्वालीधैर्यगनालिङ्गिभिः समम् ॥४१२॥
 अतरङ्गदसर्व्वेयः स पारं सरितो नृपः । निमज्जन् सजानिस्तु नुस्तरे क्षोकसागरे ॥४१३॥
 संगम्य धानरमुष्टं रजलिङ्गं नृपाङ्गनां । व्यङ्कीणास्रक्षसप्तत्वा टाकानां पार्थमीमुषाम् ॥४१४॥
 क्रीत्वा चं मददौ पुनै भूयानां भोजनानुके । धनेन तेन निर्देग्धान्यपि धामान्यशोधयत् ॥४१५॥ 415
 भस्मकूलतलाचावक्ष्यं स्वर्णदि भूमुजा । कथापि यावतो हन्त पथयत्यथ कौतुकम् ॥४१६॥
 राजा भूयादधीभूने पक्षमे तत्र सायुगः । नद्वस्त्वर्थधितच्छत्रपटलाच्छादितेदसम् ॥४१७॥
 शत्रवस्त्वर्थसामर्थ्यं विकीर्षोस्तत्पुनं नवम् । विना राजोक्तिमात्रां न सिद्धं वृद्धभूपतेः ॥४१८॥
 भर्त्ताभिभवो मानुरानुकूल्याचमो नृपः । परितापं पितृस्त्रैर्दुःसंदेशैः सदाकरोत् ॥४१९॥
 निर्बन्धावय पुत्रेण पर्णोत्सगमनं पिता । निवासनोत्सुकेनोक्तः शत्रुबूनमुत्सैर्वरा ॥४२०॥ 420
 प्रथमस्या यदा नालीपक्या तस्यैव वस्तुनः । निष्पत्तये प्रेक्षमाणः साधिसोपं क्षणे क्षणे ॥४२१॥
 तदा आनु रहः कुर्व्वस्तन्वज्जे धक्कजे स्थिते । उवाचानुकपूर्वं तामेवं स पद्वं वचः ॥४२२॥ तिलकम् ॥
 अभिमानो यथाः क्षीयै राज्यमनोमो मतिर्धनम् । यथा जायाविधेयेन हन्त किं किं न शारितम् ॥४२३॥
 मिथ्योपकरणं नारीर्गणवन्ति नृणां जनाः । परिणामे तु नारीणां क्रीडोपकरणं नराः ॥ ४२४ ॥
 हेयोन्मेधात्यसक्ताभिर्धिरक्तामिरुद्धया । के नाम नाव कात्याम्भिः कृतामस्तवातिथीहृताः ॥४२५॥ 425
 कपं काथिद्वन्दं काथिद्वन्दं काथिध कामैर्धैः । पुंस्त्वं काथिद्वन्दकाथिद्वन्दैर्नृणां नहुर्कृताः ॥४२६॥
 हरन्ति पात्रभिरिव धमां पुनैरन्यगोचरैः । यत्ताः यतोपरीक्षस्यासत्क्रिन्ध इवाक्रिताः ॥४२७॥
 पर्वन्ते वेतनमिने किं जीर्णैरीदृशैरिति । पोषयन्ति कृतामर्त्यमृच्छोचयन्ति तु योषितः ॥४२८॥
 सर्वकाष्ठं निदिरथापि शोषाम्योविष्कृतानमृत् । पतिपत्त्यनुदोषेन मयेवं नावधीरिता ॥४२९॥

४०६. ¹) A, gloss पितरपि पितरौ राजा राक्षी च राजा यज्जारावराजा समीपयैः कथ्यमानः राक्षी च मुग्धमिवा केपली नाश कथ्यमाना वरासार्थमित्यर्थः. ४१५. ²) Thus corr. by A, from A, दुपायवा.—³) Thus corr. by A, from A, विधी. ⁴) Thus A, A, पूर्वमीड. ४१६. ¹) Thus A, A, लव. ४१६. ²) नद्वज्जुर्व्वैधकूपे विष्णु इति भाष्य. ४१६. ³) वस्तुनाथि sup-
 plied by A, in space left by A, .

- 480 प्रभविष्णुर्निहस्वेवमैहिकीः ह्यसत्पदः । परलोकह्यसत्पदामपि इन्मुं ममोद्यता ॥४३०॥
 बलीपलितमुक्तस्य मेहोयोमरणावधेः । विह्वल विजयक्षेत्रं कुच गन्तुं ममोचितम् ॥४३१॥
 क्षपाकरकलामौलेः किलिबसपणक्षमा । हारोपकण्ठसंसेवोत्कण्ठा कुण्ठीमवेस्कयम् ॥४३२॥
 पुत्रो लोकह्यवता कस्मान्वस्वेद्यो मयेत् । तीर्थात्यस्थापयन्मां वरकुपये मृगमिच्छति ॥४३३॥
 प्रतिमात्यवगीतोर्व प्रसाहो मेघ येतसि । अगवान्वकुलोद्भूतो यदयं संगवेशितः ॥४३४॥
- 435 विसंवादिगमाकाराचारैर्वन्धुविरोधिनम् । पुत्रं पितुरसंक्षिप्तं जानीयादन्वरेतसम् ॥४३५॥
 ह्यचिराविष्कृताकूतां त्यक्त्वा प्राणाव यन्मगाम् । एवं वदन्पतितस्वाधके मर्मह्य ताडनम् ॥४३६॥
 गोत्रजस्य पुरः पुत्रोत्पत्तिगुणे प्रकाशिते । आमुहविमियालाया साभूरधिकतज्जिता ॥४३७॥
 महानमस्य पुत्रो हि प्रदास्ताव्यस्य सोमवत् । विप्रजापत्ययोपाकस्तयेत्यासीज्जनभुतिः ॥४३८॥
 उन्मिक्तभाविनं भर्तुर्बोधितो जितभर्तुकाः । जानन्मन्वस्याहंसंभुलशिरस्ताडनसंनिभम् ॥४३९॥
- 440 अतः सा ह्यहं प्रीक्षितस्कारपदं वचः । माकृतममरेद्येधिरित्युवाच हया पतिम् ॥४४०॥
 गतभीलापसो मग्धो जातभागवविपर्ययः । नृपा नृपः क किं वाप्यमिति मूढो न वेत्यवयम् ॥४४१॥
 क्षात्रोत्थिनस्य यस्यास्य नाभूत्पावरणं पुरा । लोको जानास्ववं किं न तेन मां प्राप्य हारितम् ॥४४२॥
 स्वकुलस्त्रीसमुचितं धर्तिकविन्मामभ्यवधाः । क्रियते किं न कालेवं यस्यावधिसंयत्ने ॥४४३॥
 भक्तमेघो गतवया देशास्तुत्रेण वारितः । पञ्चापि त्यक्त इत्यस्मात्परिवाहादि मे भयम् ॥४४४॥
- 445 कुलदोषादिवृत्तान्तगर्भोपालम्भविमिरेः । बभौभिर्भयितस्तस्वास्त्यौ नृणां वदा नृपः ॥४४५॥
 तदा तस्यासनायन्तनिःसृतः प्रसरन्बहिः । निर्विकाराकृतैर्यत्कं हृष्टो रक्तातिर्हृष्टः ॥४४६॥
- " संभ्रान्तावां ततो राक्षसपदव्यपन्नो हृदन् । अस्तिपेनुं गुदे तेन कुधा राज्ञा भवेक्षितम् ॥४४७॥
 ततोविभीरो राजैव सं रज्जाचक्रितोन्वशात् । राक्षो रक्तातिखरणं जातमित्युच्यतां बहिः ॥४४८॥
 विधेया मारीणां तनयनिहिताशेषविमथाः कृतम्लानौ भृत्ये पुनरुदितविश्वम्भरभसाः ।
 नयन्तो गण्यत्वं प्रसभमभियोगैर्लेभुमर्हि नयत्यक्ताः क्षमायाः प्रत्यमुपगच्छन्ति न विरात् ॥४४९॥
- 450 नृपतिर्बाहितद्वयः शरराजपसेदितः । नृप्यविपीव धान्याम्बुं द्युनाखज्जात इत्यभूत् ॥ ४५०॥
 गम्भीरे राजपुद्वैस्तथा वार्तां प्रकर्तिता । वया नाबुद्ध नृपान्तमेतं कोपि बहिर्जनः ॥४५१॥ युग्मम् ॥
 वस्त्रे सप्तपञ्चाशे शैर्गमास्यां च कार्तिके । विजयेज्ञायतो राजा जीवितेन व्ययुज्यत ॥४५२॥
 पञ्चाः पुत्रस्य वीरैर्यैस्त्वक्तो राजा ह्यलोचितः । प्रसार्य पादौ निहान्तुं प्राप सोवसरं विरात् ॥४५३॥
 पुत्रोपासी न कस्मैचिपुत्रोपास्यै न कथन । चक्रे ह्यली विमन्युध मरणेन महामनाः ॥४५४॥
- 455 संभ्रामराजदापादो न कस्वविदिष विवः । भंशुकाच्छादितो भूमावनाव ह्य स्रोतस्वपत् ॥४५५॥
 न मियाकन्तिः शिखरं कुप्यवधियोकभिः । सर्वस्यामी वयौ राजा दीर्घेभिर्हारसज्जताम् ॥४५६॥
 शशिर्बोद्धकनयावधितायेव स्वजघहन् । कृतहया सतिः पञ्चा ततो निम्बे सनायताम् ॥४५७॥

४४१. १) Thus A₂; A₁ 'वीरं लघु'. ४५०. १) A₂ glues धान्यं यन्मिा धान्यवत् इति भाष्यम् । सप्तपञ्च. ४५२. १) Thus corr. by A₂ from A₁ सप्तपञ्चिकी. ४५५. १) Thus corr. by A₂ from A₁ लोपवत्.

भारानुपुनचण्डालं देवं प्रत्यहवेननम् । इदौ स्वस्थेन भृत्येभ्यः सा कर्तुमनृणं पतिम् ॥४५८॥
 गृहीतवेनासा भृत्याः कोदां सर्वं तया स्वयम् । पुरस्ताद्विजयेनाश्रयं नमः सेनाय पाविताः ॥४५९॥
 पादभ्यस्तशिः शैवो रुद्रार्पितकोशया । मूर्धन्याग्राय कथितो मा पितुर्विचक्षीरिति ॥४६०॥ 460
 उद्यिनैव ततो भूया स्वयमास्ततां सती । प्रातिहार्यं च धात्रुः कारवन्त्यन्तमण्डनम् ॥४६१॥
 सादिनां शनमाविश्य नमुलवैव रक्षणे । सा पुनः शिविकास्तमय मास्वापयत्यतिम् ॥४६२॥
 क्षपामेकां दिनार्धं च स्थित्वैव पतिदेवता । प्रणम्य विजयेनाश्रयं युष्माकं विनिर्वयौ ॥४६३॥
 निर्यान्तां वीक्ष्य तौ प्रेनमूर्त्यकलोलमिभिः । लोकस्याकन्दतुमुत्तमं इव दिशोभयम् ॥४६४॥
 विमानस्योत्पत्ताकस्य परिष्कारेषु विस्मिताः । प्रजा राक्षान्तिके देजुरनुगम्यमिषोद्यताः ॥४६५॥ 465
 राक्षां वितीर्णस्कन्धानां मदल्लोताः शिरोरुहाः । विमानस्थस्य नृपतरुर्हयामराभयम् ॥४६६॥
 पश्यन्तीं पश्चिमां सेनां सैन्यानां नृपतिधिया । अस्माभिनापि दिने प्रपदे पितृकामनम् ॥४६७॥
 दुस्त्वज्जान्मुनवास्तलयाद्यहा केनापि हेतुना । सा बभूव क्षणे तस्मिन्सनवालोकोनोत्सुका ॥४६८॥
 जानन्ती पवनोद्भूतं रजः सेवासमुत्थिनम् । चकितोत्कण्ठिता साभूत्कलशाग्रमनांशया ॥४६९॥
 तस्मिन्क्षणे जनाः केचिदावाता नगराभ्यना । अङ्ग किं कलशः प्राप्त इति दृष्टास्तया स्वयम् ॥४७०॥ 470
 स तु पुनः सभे तस्मिन्विषयाद्यर्मानुरन्तिकम् । इत्था विभीषिकास्तास्ता निदो इषकारिभिः ॥४७१॥
 ततो गृहीतवैराह्या राक्षी पुत्रावलोकने । सा पार्थयित्वा वैतस्तं वारि शोकमवापयत् ॥४७२॥
 वैतस्तेन तु तोयेन जवरस्थेन ये मृताः । मोक्षं गच्छन्त्यसंहरं ते वया ब्रह्मादिवः ॥४७३॥
 उपनीतं वितस्ताम्बु पीत्योपपृष्ट्य नाथ सा । एवं शशाप विभुनाम्नेहसंशयकारिणः ॥४७४॥
 जनिं प्राणहर्तृं वैः पुत्रेण सहाययोः । सान्त्वयानां क्षयलेपां भूवात्परिमितैर्दिवैः ॥४७५॥ 475
 तस्यास्तेनोपतमायाः शापेनाध्यभिचारिणा । शिवमेव जयानन्दजिन्दुराजवयो मृताः ॥४७६॥
 चक्रे हलधराप्रत्यजानकौलीनशान्तये । परलोकं पणीकृत्य युक्त्वा च शपथं सती ॥४७७॥
 एवं विशुद्धशीलत्वं संयकाह्य भुविस्मिता । कर्णारयाद्वाम्भ्यां उच्यते जातवेदसि ॥४७८॥
 अजायत नमो बह्निज्ज्वालावलयमानितम् । तदागमोत्सवे इत्तस्मिन्पूरमिव निर्मरैः ॥४७९॥
 साक्रमैर्न चटकारी दुःखोत्तमैर्न चोन्मत्तः । परमानेकवलिखित इव जले शिखी जलैः ॥४८०॥ 480
 गङ्गाधरदण्डिबुद्धो युगवाहश्च दण्डकः । नाबुरा भोजिका बल्गा चेति दास्यस्तदाभ्युः ॥४८१॥
 वप्पटोद्भटयोः कुम्भी सेनदक्षेमटाकुम्भी । मृगालवल्गमाद्यास्तां वैराग्याद्विजयेन्द्रे ॥४८२॥
 भावा यन्मनिसर्गभङ्गुरतरास्तिष्ठन्ति नैते विरे वेतःकाचघटस्य तस्य घटते दीर्घोपमेको गुणः ।
 अस्तस्मिन्निहितमण्डपि न गलत्वायानि न म्लानतां धने नपचवं चमलमिवयो गीर्वाणगङ्गापयः ॥४८३॥
 एकघटिभक्तिम्य वर्षाभूपतिरायुवः । सपत्नीकः पुरातरतिगौरीसाबुम्बमासद्वत् ॥४८४॥

४५९. ') A, gloss विष्णु. ४६१. ') वरिष supplied by A, in space left by A,.—') A, gloss आया गृहीता मता वया.—
 ') A, gloss दास्यस्तदा. ४६१. ') A, gloss विस्मिताः इया स्तस्याः पुत्रादिवि विविधावापयार्थं वैः तेषां. ४६०. ') Thus corr.
 by A, from A, पश्यन्त्यवधि. ४६१. ') Thus corr. by A, from A, 'नवावया. ४६३. ') A, gloss वेदोक्ते काचघटे
 शिष्य इति प्रसिद्धे.

- 485 अवास्वीनि समाहाय चतुर्थे दिवसे तयोः । पुषास्तन्वत्रराजस्य सर्वे गङ्गां प्रतस्थिरे ॥४८६॥
 पैतामहेन कोशेन परिचारेण चाग्नितः । पित्रा विरोधं जगद् हर्षस्तु विजयेश्वरे ॥४८७॥
 आये पित्रा पुरचरे' पित्रा श्रीविजयेश्वरे । तस्मिन्पुत्रस्तु तत्रासीत्विना नु नगराग्निके ॥४८७॥
 ततोतिम्याविनं पुत्रं हरिद्रो मीतिमाग्नितः । अभ्यर्च्योनर्थमीतश्च संपि दूतैरवाचत ॥४८८॥
 स तैरसहृद्वावातैकस्तिक्तो युक्तवाविभिः । राजपुत्रः समं पित्रा संपि निन्द्ये कथंनम ॥४८९॥
- 490 रक्षां पैतामहे कोशे क्षरिरे बालजन्मने । प्रतिगुम्भाव जनकः कृतपत्यह्वेतनः ॥४९०॥
 नृपतिः पुत्रमानेन विद्यतो विजयेश्वरम् । इष्टिः पुष्टैर्गृहैर्गृहा भुतिश्च जनगर्हया ॥४९१॥
 स पीतकोशः संगृह्य तनवं प्राविशत्पुरम् । कोशं चात्थापयन्मुद्रां इत्वा तदभिधाकृतम् ॥४९२॥
 अवाप्तये तस्य राक्षो धार्मिकी पीरजायत । हरिद्राच्छेदिनी धर्म्या पनकुडिश्च सर्वतः ॥४९३॥
 तनयो नयनाकम्बस्य कम्बः सेत्यपुरौकसः । कुटुम्बिनो जय्यकाक्यः कमाङ्गामरतामगात् ॥४९४॥
- 495 स्वलोत्पत्तिः स दिवदेश्यविक्रीतायो बणिज्यया । संभृतार्थः शनैर्लुब्धो धनेशस्यर्धितां दधे' ॥४९५॥
 क्षापि कोशं कतिप्त्वा स नित्यं शीघारराशिभिः । पूरितायाः क्षितिः पृष्ठे बहून्मीहीनवापयत् ॥४९६॥
 शीघारग्वसनं भूयैः कारयित्वा प्रतिक्षपम् । बहवो भेदभीतेन तेन गूढं निपातिताः ॥४९७॥
 स भाङ्गुलं लम्बुमिच्छन्वलेकस्मात्पलायिते । द्राक्षालतानिदृष्टाधो हतः केनापि पत्निना ॥४९८॥
 तदीयेनोपलब्धेन धनेन बद्धपातलात् । पर्याग्रेनात्वनद्राजा वाचवायुर्द्विद्वताम् ॥४९९॥
- 500 समृद्धं क्षाल्यमानेषु तशीघारैश्चर्मिषाम् । कलुषाभ्या बहून्मासान्वितस्ता समपद्यत ॥५००॥
 शनोपभोगरहिताः काले ह्येतेन भुवसा । अन्वार्थमर्थजसन्ति विषं लुब्धा महाशयाः ॥५०१॥
 प्रणतभारवते निषीय मदतः शोते तमोन्धे बिले संभोगे परदत्ताभिच्छति पटे नमस्त्रपाशान्तये ।
 विस्तार्यति कदर्यतामहिरवत्यम्बस्य हेतोर्निषीधान्वः कोपि परं परोपकृतिषु शैकोस्ति लुब्धं विना ॥५०२॥
 जन्मैश्च बहुभिर्निर्मिषाः सिन्धुमिषाविशन् । नानार्थसंपदस्तास्तां भाग्यभागं महीभुजम् ॥५०३॥
 धर्या भाग्योदये जन्तुं विशन्ति क्षतशः स्वयम् । दिग्भ्योभुपत्य सर्वोभ्यः सावं तदभिषाण्डजाः ॥५०४॥
 कोणाक्षि मबलस्वमेत्य बद्धां मूलेषु पुण्यस्थधो व्याघ्रोम्भः पतति त्वजन्ति हरिणो वारि प्रणानीमुखैः ।
- 505 इत्थं पुष्कलतरः पयोदसमये संपूर्यते सर्वतो भाग्यानामुदये विशन्ति शतशो हारिर्न कैः संपदः ॥५०५॥
 जनरक्षणदाक्षिण्ये ततः पितुरिवाग्वहम् । कुक्षता कलशस्यासीत्यजापुण्योदयैर्मतिः ॥५०६॥
 स्ववं बणिगिषाचार्त्तां पणनाकुशलोपि सः । विवेका सत्यवस्थाने मुक्तहस्तः सदाभवत् ॥५०७॥
 उपस्थितौ भाविनी च पश्यन्वायम्बवौ स्वयम् । अन्तिकाप्रात्यजसूत्रं खटिकादि नियोगिषत् ॥५०८॥
 तस्य स्वकपमूल्येन रत्नादि क्रीणवः स्वयम् । नाशकम्बज्जनां कर्तुं केपि विक्रयकारिणः ॥५०९॥
- 510 विचरि' सेवामगः स विभज्य समं मुखी । मध्याह्नादूर्ध्वमभवद्दृष्टवः सर्वकारिणाम् ॥५१०॥
 तस्य स्वेषां परेषां च कृत्यमन्वित्यतथैः । अज्ञातः स्वबभूवस्तानः प्रजानामभवच्छादि ॥५११॥

४८६. ') Thus emended with G; A पुषचरे. ४९५. ') दत्त supplied by A₂ in space left by A₁.—') Thus corr. by A₂ from A₁ पैतामहा. ५००. ') Emended; A तशीघा. ५०३. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'स्तास. ५०३. ') ततः supplied by A₂ in space left by A₁.—') Thus corr. by A₂ from A₁ 'वाग्वहम्.

स्ववेदेनैव गृहस्वस्य ध्यायतथास्व मण्डलम् । जनो जगदे जातु न कथिहैन्ममस्तृप्तम् ॥५१२॥
 कौलीनचकितो राजा कुर्वन्कण्टकशोधनम् । प्रकटं नास्वकण्ठं चौरैर्योपि स जातु चित् ॥५१३॥
 न तस्यार्थः कोपि नष्टो मन्त्रिणो बभूवोजयन् । मन्त्रिणां स पुनश्चक्रे नष्टस्वार्थस्य योजनम् ॥५१४॥
 विवाहयज्ञयाचादिमहोत्सवशताकुलः । नित्यवष्टो निर्दैन्यस्तद्वान्मे दृष्टो जगत् ॥५१५॥ 515
 तेन मीतिविदाक्रान्ताः क्षमाभुजः शिष्यनन्तराः । आहाराचरणेष्वास्तंस्तद्व्यस्तान्निवासमाः ॥५१६॥
 तन्वङ्गस्थस्थक्कनारीस्त्रीनायानान्विगन्तरात् । ध्वयितैकानुगान्मल्लप्रमुखाङ्गुलानवपि ॥५१७॥
 अग्नीयवद्वन्धुभृत्यान्स भव्याभिर्बिभूतिभिः । कलाभिरमुताङ्गाभिः सोमैः ह्यरपितृनिव ॥५१८॥ युग्मम् ॥
 अयामपरिपाकोपि दैःशील्येन न भूयति । कुदैशिकोपरिष्टेन दुष्टाचारेण योजितः ॥५१९॥
 टक्केन बुद्ध्याकथ्येन कन्यकाः समुपाहताः । क्रीणस्तस्व तुषट्केभ्यो नानाविधैश्चसंभवाः ॥५२०॥ 520
 स ताभिः परदारिद्र्यं कपलोभादुपाहृतैः । अचरोधपुरंधीणां हासप्रतिमदौक्यम् ॥५२१॥
 बह्वीः कामयमानस्य बोधितः प्रतिवासरम् । मस्त्वयुपादिभिर्वृत्त्यैर्नास्व पुष्टिरहीयत ॥५२२॥
 महासमयपुगाश्च वध्रः स गुरुभिः समम् । महावक्त्रणामाहारं नीतिमुत्सृज्य चाकरोत् ॥५२३॥
 एवं शत्रवहृत्त्वेन पुरं तेन नवीकृतम् । निर्दये विजयक्षेत्रे शिलावेष्टनं न भूलिनः ॥५२४॥
 विजयेशशिलावेष्टनमौलावातपचारणम् । नृपोम्बरशिरधुम्बि जाम्बूनदमयं व्यधात् ॥५२५॥ 525
 व्ययस्थितिं चानपायां व्यधत् त्रिपुरेश्वरे । पिनाकिनश्च प्रासारं स स्वर्णमलसारकम् ॥५२६॥
 ततः सत्कर्मकुशलधकार कलशेश्वरम् । निःसंख्यशट्कचटीपटलकुशिलागृहम् ॥५२७॥
 कलशेशोपरि कञ्चं विकीर्षाः काञ्चनाञ्जितम् । नुक्कदेवाजः शिल्पी राक्षोभर्गमुपाययौ ॥५२८॥
 सहस्रैर्भूरिभिर्हेमैश्चलसिद्धिं वदन्कलाम् । स छादयन्निजां तांश्च काञ्चनारोपणं विदन् ॥५२९॥
 कामिचिद्विषयास्यासीत्पापुनश्चूपसत्क्रियाम् । ततोतिनीक्ष्यप्रभेन नैनकाख्येन मन्त्रिणा ॥५३०॥ 530
 अयूय शिशितकलो विलक्ष्योगाद्याधायतम् । तथ कञ्चं ययौ सिद्धिमत्यल्लैरेव काञ्चनैः ॥५३१॥
 अनन्तेशाभिषं बाणलिकुम्भन्याध भूपतिः । प्रतिष्ठा विविधाधके स शक्राधिकवैभवः ॥५३२॥
 नृपे सङ्गज्जपालाख्ये शान्तिं यतिभ्यविच्यत । ततः संग्रामपालाख्यो राजपुत्र्यौ तदारजः ॥५३३॥
 राज्यं जिहीर्षुर्बालस्य पितृव्यस्तस्य भूपतेः । भेजे मदनपालाख्यो बलीयानुद्यमं महान् ॥५३४॥
 तत्रयाच्यर्चनं प्रायश्चित्तं साहायकाधिनी । स्वसा संग्रामपालस्य जस्सराराजश्च ठकुरः ॥५३५॥ 535
 कृतप्रसादो नृपतिः साहायककृते ददौ । तयोः पञ्चाङ्गयानन्दं भूरिचिन्तादिभिः समम् ॥५३६॥
 तथ विद्रावितामित्रः स स्फूर्जन्कान्तमण्डलः । संग्रामपालमात्मानां कार्यान्ते शङ्कुनां ययौ ॥५३७॥
 काङ्कुन्तो गमनं तस्य दत्त्वा तास्ता विभीषिकाः । ते वासमैश्छापाधानुं स कीदो न त्यक्तम्पत ॥५३८॥
 मतिं राजपुरीयाणामसवेतामदादिति । शङ्कुमानेन तेनाथ विज्जे मन्वुरुपाहनः ॥५३९॥

५१२. ^१) Thus corr. by A₁ from जने. ५१३. ^१) Doubtful; thus A. ५१४. ^१) न: supplied by A₂ in space left by A₁. ५२०. ^१) Thus A₂; A. दुष्टमेव. ५२२. ^१) A₂ gloss वृत्त्यैः काशीकरये. A₂ quotes: इत्येकल्पमरी पारिमर्शसेनैव हिङ्गुलं धामनायकम् । नदीविषया पारवत्प्रातयेत्पूर्वमुक्ततः । योजनेत्सर्वयोगेन सप्तकालकचितम् ॥. ५२४. ^१) न supplied by A₂ in space left by A₁. ५३३. ^१) A₂ gloss राजशिर इति नायका. ५३५. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁; संग्रामराजस्य. ५३६. ^१) A₂ gloss ज्ञानान्ध. —^२) Thus amended with G sec. manu; A. शङ्कुनां.

- 540 तैस्तत्र हस्तद्विविधैः प्रार्थितोऽथ महामतिः । रक्षापदेशास्तत्रैव स्थापयित्वा न्यवर्तत ॥५४०॥
 एवं राजपुर्णं तस्मिन्स्वीकृत्यात्मिकमायते । नुतोऽथ कार्यमर्चयः प्राज्ञः कलशमुपतिः ॥५४१॥
 कनाराजायमानेषु विज्जविष्णव पश्ये । आभवेन जयानन्दो दैवात्मयहेतुना ॥५४२॥
 स्वास्थवार्तोपलम्भाय भूपतिं गृहमागतम् । बाण्यमस्ति रघुः किञ्चिदित्यूषे स कथान्तरे ॥५४३॥
 निर्वातेऽप्य सर्वेषु किञ्चिदैवाह्वयीयदा । तदा ताम्बूलनित्यक्षाम्यानाद्विज्जो विनिर्ययौ ॥५४४॥
- 545 आग्नेनोक्तोऽपि निर्यञ्जकः प्रयासीति भुभुजा । मन्त्रिणा चैत्य स प्राज्ञो बहिरैव व्यलम्बत ॥५४५॥
 जयानन्दोऽभ्यधाङ्गपमुक्त्वा राजपुरीकथाम् । व्यक्तं नास्त्येव ते राज्यं विज्जे वृद्धिमुपागते ॥५४६॥
 भारीयमानाद्विज्जेन कार्त्तव्यो नेतनादपि । दर्शयामास गणनां बहुमूल्यां महीभुजे ॥५४७॥
 प्राज्ञः कतुपतां राजा प्रयातः स्वगृहांस्ततः । वाचितो गमनानुज्ञां विज्जेनेऽङ्गितवेदिना ॥५४८॥
 निर्यधभिष दाक्षिण्यलेक्षाभिर्बन्धकारिणः । तस्वानुज्ञां इदौ गन्तुं सान्मत्तोऽथ महीपतिः ॥५४९॥
- 550 लम्भादेशो नृवाग्यत्वा सर्वोपकरणैः समम् । पस्याप्य सोमनो भ्रातृनामपुं नृपतिं ययौ ॥५५०॥
 राजधर्मगभीरस्वकुरवोः स्वासिमृत्वयोः । काविरेव क्षणे तस्मिन्नेष्टभूतदुनावहा ॥५५१॥
 न यत्प्रभुः प्रियं भूयं गमनात्स न्यवर्तयन् । उपातेभे समन्वुध न यद्वृत्त्यः प्रिय प्रभुम् ॥५५२॥
 सहोत्थितेन कतिचित्पदानि सह भुभुजा । विरं कृत्वा कथां नीचैर्हसन्विज्जो विनिर्ययौ ॥५५३॥
 जिन्दुराजं हलधरो मुमूर्खदूषयन्वया । तथा विज्जं जयानन्दः स व्यवहारोपवस्यहन् ॥५५४॥
- 555 तद्वह्नीमात्रशेषां श्मां कृत्वा गच्छन्निधीयताम् । इतावो विज्जा इत्युक्तिं नामदीप्समन्त्रिणां नृपः ॥५५५॥
 निवर्तयिष्यति श्मामभूषितं गमनादमुम् । इत्याशयान्वाग्विज्जं राजवज्रं जनोत्तिलः ॥५५६॥
 आस्तकम् शङ्कमानोऽप्याद्विज्जाश्राया बलोजितान् । नृगपन्नेऽपि कतिको निर्निद्रः पञ्च यामिनीः ॥५५७॥
 तस्मिन्मूर्धुरायाते निवृत्तेऽप्यनुगम्यन्तु । निवृत्तयाङ्गस्तां शङ्कतां प्रादुर्धके स मन्त्रिणाम् ॥५५८॥
 ते तदाकर्ण्य यं मन्त्रं विज्जाधरणेऽब्रुवन् । तस्याविधाने भूमर्तुरमन्यन्त नयज्ञताम् ॥५५९॥
- 560 विज्जाहवस्तु निद्रोऽथ यं यं देशमसिधयन् । तत्र तथैव पूज्यत्वं रत्नानीय प्रवेदिरे ॥५६०॥
 विज्जोभिर्धनं प्रभुद्वोऽपि दैवतस्यैव भक्तिमान् । पञ्चां कलशदेवस्य सत्यकारः सदाभवत् ॥५६१॥
 एवं निर्वास्य विज्जादीयविरावाप्तवैभवः । सिधं सूर्यमतीक्षापाञ्जयानन्दः क्षयं ययौ ॥५६२॥
 राजो विरोधकृद्गुं शापस्याव्यविचारिताम् । प्रमथं जिन्दुराजोऽपि तस्मिन्नेव क्षणे ययौ ॥५६३॥
 तेऽपि विज्जादयः क्षेममविरावाप्तवैभवः । प्रापुः शापोचितं सर्वं प्रमथं गौडमण्डले ॥५६४॥
- 565 आकस्मिकेऽथ प्रमथे विज्जः प्रमथमाययौ । छरीधैवन्धनक्षेत्रं प्रापुस्तदनुजा अपि ॥५६५॥
 पलायितेषु कारायास्तेषु व्याप्रेण पाञ्चकः । हर्तस्तदनुजाः शेषा मुक्तक्षेत्राः क्षयं ययुः ॥५६६॥
 हिमालयैर्धकाराणां नानाव्यन्मदनादयः । अदीर्घैश्च कालेन दुरन्तैर्धैर्धैर्विष्यते ॥५६७॥
 जयानन्दसहायोऽथ तत्पुत्रान्परिपालयन् । सर्वाधिकारी भूमेन वामनाक्यो व्यधीयत ॥५६८॥

५५१. '1) Thus corr. by later hand from A₁ राजधर्म. ५५६. '1) A₂ gloss दुराज. ५५९. '1) A₂ gloss आकस्मिके प्रमथे मारी-
 शेष इत्यर्थः. ५६६. '1) Thus A₁; A₂ R G राजकाः.—'1) Thus A₁; A₂ तत्तत्. ५६९. '1) Thus A₁; A₂ हिमालय
 द्वैव.—'1) Thus corr. by A₂ from A₁—हैलीनीवि.

वस्व तास्ता व्यवहसीर्नीतिज्ञस्यानुतावहाः । बर्षेवन्ति बबोवृद्धा गोष्ठीव्यवापि' भीमताम् ॥५६९॥
 धानानवन्तिस्वाम्यादिभोग्यानाहस्य तुम्पधीः । राजा कलशगङ्गाकथं कर्मस्थानं विमिश्रेते ॥५७०॥ 570
 मन्त्रिणे योनकायासी धनोत्पादविदेव्यदात् । क्षीरवस्तो न पारानं जनदक्षगहस्त्रिणः ॥५७१॥
 मन्त्रिणे राजकलशापल्यान्यस्वन्नरङ्गनाम् । लेमिरे स्नाभुजः पार्श्वे प्रशस्तकलशावहः ॥५७२॥
 सुताः स्वाप्यन्वाविबशाऔराः संध्यादिसंभवाः । युक्तवा निदधिरे राज्ञा निबद्धस्वाधिकारिणः ॥५७३॥
 पुनर्मदनपालेन क्रान्ते राजपुरीपती । साहायकान् व्यवहस्तेनान्वं वप्यटं नृपः ॥५७४॥
 प्रतापैर्भूपतेस्तेन भृत्यांशेनापि' निर्जितः । बद्धा मदनपालोपि कद्दमीरान्संप्रवेशितः ॥५७५॥ 575
 आता वराहदेवस्य कन्दर्पाक्यो महीभुजा । कृतो हाराभिषेको वीरौ विदधे क्षामरसवम् ॥५७६॥
 बभूव जिन्दुराजास्त शिशितो नवविक्रमी । भूयन्न्तरसामन्तमुकुटस्फुटछाद्यनः ॥५७७॥
 स राजपुर्योरिजयी हारं परमकोपनः । अग्ने अग्रेव्यमहाज्ञा प्रसाद्य माहितः स्ववम् ॥५७८॥
 मदनः शिपिपालेन प्रापितः कम्पनेशताम् । लब्धप्रकर्षान्मोपादीन्क्षामरान्बहुशोचपीत् ॥५७९॥
 सेवावशीकृतः श्वेनपालं सं नगराधिपम् । चक्रे विजयसिंहाकथं इताशेषमलित्स्त्रुचम् ॥५८०॥ 580
 कन्दर्पोर्दयमिहाद्यैः प्रहिते लोहरे सकृत् । राजा भुवनराजस्य दूरे निःसारणं व्यवहत् ॥५८१॥
 कीर्तिराजस्य तनयां स च नीलपुरमयोः । लब्ध्वा भुवनमस्याक्यो रियोरिञ्जितमयोभवत् ॥५८२॥
 कार्यवतिमहे कर्तुं प्रवृत्तिं प्राहितोभवत् । इत्या विजयसिंहाद्यो नृपेण नगरेशताम् ॥५८३॥
 शुक्लात्मजः स मल्लोय तेन हारपतिः कृतः । राज्ञो मौलितिमिस्थाने स्वनयतामरोपवत् ॥५८४॥ युग्मम् ॥
 शौचं विष्णुद्वारस्य पार्यस्त्योक्तं गोपये । उरदासंप्रवेशे वा भुम् मल्लस्य माविनः ॥५८५॥ 585
 पञ्चाशैस्तुरगैस्त्व कृष्णां तीर्त्वा व्यवहरन् । राज्ञं वाजिनैः सार्धमभयाक्यस्य भुभुजः ॥५८६॥
 एवं वशीकृतभुजो भूपतेनेववेदिनः । सममेवाटभृपालालिपट्टेभ्योविशस्पुरम् ॥५८७॥
 कीर्तिन्यन्मपुराधीशश्चाप्येयो भुभृवासटः । तुक्कात्मजस्तु कलशो बल्लपुरनरेश्वरः ॥५८८॥
 राजा संप्रामपालाक्यः स च राजपुरीपतिः । उत्कर्षो लोहरोर्वाभृदोर्वशो मुद्गजो नृपः ॥५८९॥
 गाम्भीरसीहः कान्देशः काष्ठवाटधराधिपः । भीमानुत्तमराजं पितृ राजानमुपनिस्थिरे ॥५९०॥ तिलकम् ॥ 590
 राजलोकः प्रवृद्धोपि धने जनपदेभवत् । दुर्लभो वार्धकसदित्युरो वारिनिधाविब ॥५९१॥
 तस्मिन्नेणे शिलीभूतवितस्तासलिते नृपैः । श्रितक्षणेप्यसंक्षीणं द्रव्यं तैरन्यभूयत ॥५९२॥
 मनसापि हि भृपाला वस्ते किञ्चिद्विन्त्यन् । प्राममेव पुरेपद्वयन्वामनेन तदाहतम् ॥५९३॥
 कौशलं मन्त्रिणस्तस्य रराजैतरदुर्लभम् । निमित्तं तदसंभान्तो नित्यवद्योस्ववाहवत् ॥५९४॥
 पार्थिवेव्यव यातेषु मल्ले कार्यपराकुले । शिपिपालेन कन्दर्पो हारं स्वीकारितः पुनः ॥५९५॥ 595
 अमिमानधनो मन्त्री कृतावधिर्निजैर्धनैः । दुर्गं स स्वापिकं नाम युक्तया दुर्ग्रहमवसीत् ॥५९६॥
 सः प्रविष्टोपि नगरं लिखः केनापि हेतुना । पार्थिवान्धर्षमानोपि कार्यं नैवावसीद्यदा ॥५९७॥

५६९. ') वि supplied by A₂. ५७५. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'लोपानि. ५७९. ') A₂ gloss धनमाला. ५८०. ') स supplied by A₂. ५८१. ') Thus corr. by A₂ from A₁, कम्पनी. ५८२. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'चिह्नतामयो'. ५८५. ') A₂ gloss अर्द्धवन्.—') A₂ gloss इत्येति विराट्पुनः.—') Thus A₂. A₁ दुर्ग.

- तदा प्रशस्तकलशौ^१ तित्थं दूत्वं समाचरन् । तनुस्त्रिकोक्तिसंज्ञः संशुद्धावनिमाविताम् ॥६१८॥
 निष्प्रभिताभिभूयस्वा भूरीन्संगृह्य क्षत्रियः । तत्पदे रत्नकलशौ स्वभातरमकारयन् ॥६१९॥
 ६०० सोमैः क्षीरघण्टासीत् कन्दर्पसंज्ञः कविः । किं विप्रोक्षिणिवः सिंहः सख्यसिंहक्रियां स्पृशेत् ॥६२०॥
 ततः क्रमेण भूमर्षी भूस्वरत्नं कथयन् । राजस्थानाधिकारं स जगदे पारितः पुनः ॥६२१॥
 अतिताडनतथैव विपक्षेयं कृपाकुलः । स्वच्छा तमप्यधीकारं विषण्णो जाह्नवीमगात् ॥६२२॥
 पदान्तरकृतसंरोधस्ताडयित्वा करं प्रभोः । कोपादेशान्तरं यातस्तं प्रत्यास्ते^२ स्म मन्वुमान् ॥६२३॥
 अस्वन्तलेदितोप्यासीदानीतस्याग्निकं पुनः । दधे हर्तुं नृपस्तस्य संनरो न तु जीवितम् ॥६२४॥
 ६०५ इत्थं पुष्टसंहानां यौद्धराष्ट्रौ विसोडवान् । भारोह्यचरोहं च सोमनरुद्धः क्षमापतिः ॥६२५॥
 उपाङ्ग-गीतव्यसने नर्तकीसंभवाहरः । देशान्तरोचितं राज्ञा देवैरेव प्रयतिताम् ॥६२६॥
 ततो जयवज्रोपात्ने निरन्तरमशगृहम् । स्वनामाङ्कं पुरं कर्तुं प्रावर्तन् विशापतिः ॥६२७॥
 मदापहारमासादमशगृहपरं वराः । ससोयोपवनास्तत्र ययुः सिद्धिं सहस्रधा ॥६२८॥
 अन्तरे राजसुतुर्हर्षः । सोत्कर्षपीरुषः । गुणैर्लभे प्रकाशस्वमन्वभूपालतुर्लभैः ॥६२९॥
 ६१० सोरोषदेशभाषाः सर्वभाषासु सत्काविः । कृत्स्नाविद्यानिधिः प्राप कदापि देशान्तरेष्वपि ॥६३०॥
 लुभेन पित्रा संस्थाप्य जना मानादिगायताः । गुणशौर्योञ्ज्वलास्तेन गृहीताः कृतवेतनाः ॥६३१॥
 अपर्वाभिः प्रिभृकृते केतने व्यवशालिनः । एकाहान्तरितं तस्य भोजनं स्वागिनोभवन् ॥६३२॥
 विनरं गायनं इव व्यक्तं गीतैः स रञ्जयन् । भवेद्यभरणं चक्रे तद्वैः पारितोषिकैः ॥६३३॥
 उद्गायति पुरस्तस्मिन्काविविषयं पार्थिवः । सभ्येषु प्रियमाणेषु शौचावलोत्थाय निर्वयौ ॥६३४॥
 ६१५ तेन प्रसङ्गभङ्गेन जाततेजोवधः क्षपीः । लुभ्यन्वैलक्ष्यकोपाभ्यां कुमारः क्षितिमिक्षत ॥६३५॥
 प्रभूर्वातस्याग्निः क्षुद्रवतिशवः क्षी पदपथास्सुतो गर्वोस्रजः परिजय उदात्तप्रतिपत्त्याः ।
 इयान्सोढुं शक्यो यनु हृदयदाही परिकरो न तु भोतावशालुलितनयनान् परिभवन् ॥६३६॥
 पितुरेव तदा भृत्यो विद्वशावहामिधो विटः । शापि राज्यं निरत्ययं नमैवेत्युवाच तम् ॥६३७॥
 अक्षिपिप्सत् तं रोषावातेनोक्तमसांयतम् । इत्यासन्नं हसता धम्मटंजांश्चक्षयन् ॥६३८॥
 अये भोगेच्छवच्छात्राः कुमाराननुगायितुः । केहं प्रवर्ष्य स्वीकुर्युर्वैद्या कामिसंज्ञीतिव ॥६३९॥
 ६२० पुनः सार्धं संप्रविष्टस्तं पिता पश्यतोषयन् । ग्रीदिदायैस्ततस्तैस्तैः साधुवादैश्च मानिनाम् ॥६४०॥
 अन्येषुस्तु पितुः पार्श्वेभ्यः मुक्ता स्वगृहान्गतः । अभ्येत्य विद्वशावहेन तदेव जगदे रजः ॥६४१॥
 उपपन्नं तत्समुक्ता तेनाभीष्टं विप्रेभ्यः । निर्बन्धवपि हस्तेन सौधं कोपादताद्यन् ॥६४२॥
 लग्नमिवाप्तं स्त्रियं वनन्तं प्राणवत्सना । तं वीक्ष्य सोभिजातोभूत्सदाक्षिण्यो नृपात्मजः ॥६४३॥
 भूतैः प्रशालयन्नसं तत्प्रेक्ष्यमानो भवेत् । उक्तेनापीति कथयन्मित्रत्वा वासांस्वदापयन् ॥६४४॥

६१८. ^१) Emended; A RG "कलशः. ६००. ^२) Thus A₁; A₂ नील".—^३) Thus corr. by later hand from A₁ कल्पः समः. ६०२. ^४) जाह्न supplied by A₂ in space left by A₁. ६०३. ^५) Thus corr. by A₂ from A₁ प्रत्यास्ते. ६०४. ^६) Thus A₁; A₂ क्षीरस्यसीत्. ६१३. ^७) Emended; A "सोपक्षः. ६१५. ^८) Thus A₁; A₂ लुभ्यन्. ^९) Thus corr. by A₂ from A₁ कुमातरः. ६१८. ^{१०}) Emended; A "वर्षेना". ६१९. ^{११}) Thus A₁; A₂ क्षायी स".

अनिच्छोरपि तस्येच्छा शान्तान्धनमीयत । दुःशीलेनाम्बकामिन्याः स्मितमात्रादिव स्पृहा ॥६२८॥ 635
 असकृत्कृतयवः स ततः कालेन भूयसा । तं धैर्यस्य कृत्वे मन्वे स्वीकृत्य धम्मटम् ॥६२९॥
 स रोहोद्गोहसकम्पनमना पाप्मना भितः । संमन्य विततं हन्तुं तीक्ष्णान्बायुक्लं सवैतः ॥६३०॥
 शाश्वत्स गोवरीभूतलेशो ज्वलनस्पृष्टात् । न घातितः सूनुना च वर्जिता न च तत्कथा ॥६३१॥
 आप्रसवं तीक्ष्णवर्गं प्रतिभेदभवाहते । तां विद्वद्वाक्य एवाभु वातो राज्ञे न्यवेदयत् ॥६३२॥
 बुद्धवान्जागृष्वस्तत्तस्मिन्नहनि जातभीः । भोक्तुं नागास्थितुः पार्थम्येन दूतैः कृतार्थेनः ॥६३३॥ 680
 सोपि तस्मिन्ननाथाते तत्रार्थे शान्तसंशयः । दिने तत्र मनस्तापात्तामुक्लं सपरिच्छदः ॥६३४॥
 सभ्रातृकस्य प्राप्तस्य प्राप्तुः ह्ये न्यवेदयत् । छत्रिरे थकनस्योक्लं शिरो विन्यस्य सोढवत् ॥६३५॥
 उक्त्वा च धम्मटोद्वेगं बद्धुं तस्य समर्पणम् । विधेहीस्वभ्यधापापि तं भङ्गीमणितिक्रमैः ॥६३६॥
 न कृताधिगमात्तां कृत्यस्यास्वेत्युदीर्य तम् । अभयेतां भ्रातुरर्थे पुनस्तन्वद्भनन्दौ ॥६३७॥
 स्वप्नसादबन्ताद्राजघापक्षत्राणदीक्षितौ । यात्रायां तस्यवेद्यां व्यक्तद्वारं निशास्वपि ॥६३८॥ 635
 कथं नु वृथिपीषाल प्राप्ति प्राणात्ययक्षणे । निर्दोषो वा सहोषो वा ताभ्यां संत्यज्यतेनुजः ॥६३९॥ युगलकम् ॥
 स्वामिद्रोहापवादश्च भवेत्तद्वत्सनाद्भुवम् । देशस्वार्थं तनुस्त्वञ्च शरणं नान्यहाचयोः ॥६४०॥
 इत्यादि संभाव्य तयोः पादन्वयोस्तमाङ्गयोः । रुदित्वा नमनानुक्तां कथयित्वाथिर्वो ददौ ॥६४१॥
 पथि कथिदम् हन्वात्मन्यीकृत्येति धम्मटम् । तौ विविर्जगत्तुर्देशास्ततः सल्लवाहवौ ॥६४२॥
 तन्वद्भजेषु पातेषु विविक्तीकृतमग्निदः । हृतमाभीय नृपतिः सान्त्वययिदमन्नवीन् ॥६४३॥ 640
 आसंसारं जगत्सर्वमिन्मर्त्यतः कथातकीर्तिना । जनकैवेद्य जन्मस्य क्षमिदस्याद्यते जनैः ॥६४४॥
 पुत्र क्षीतांभुनेवाग्निं दिग्द्वीपलयांतकीर्तिना । भवता नु क्षुपुणेन मां जानात्यखिलो जनः ॥६४५॥
 स त्वं गुणवतामभ्यो निरर्गलयशा भवन् । अनापुसेष्वमभ्यानं वद कस्माद्विषये ॥६४६॥
 पैतामहे निजे चार्थे यत्र तुभ्ये समाप्येयम् । तत्र हेतुमनाकर्ण्य नाखयां कर्तुमर्हसि ॥६४७॥
 रिक्तः स्वेभ्यः परेभ्यश्च प्राप्नोत्यभिभवं नृपः । इति दिग्धीव हि मया क्रियते कोशरक्षणम् ॥६४८॥ 645
 पुरप्रतिष्ठां निष्पाद्य सिन्धवा राज्यपुरं स्वधि । वाराणस्यां यमिष्यामि नन्दिक्षेत्रेण वा पुनः ॥६४९॥
 तद्वाज्यकोशयोः स्वामी तुभुवुर्न विराज्रवान् । अतिताम्यवैतः कस्मादमार्योपितमीहसे ॥६५०॥
 संभाव्यते स्वधि न तद्यन्ममावेदितं खलैः । यथार्थकथनात्तस्मात्स्कीतीनं विनिवार्यताम् ॥६५१॥
 विभुज्ये करोत्येव स्वकृतस्वाप्रतिभवं । जेहादिरीषंस्तद्वाजा साभिप्रायं, यत्रोभ्यधात् ॥६५२॥
 अवलापवचोमात्रं निमीपुस्तस्य हेतुनाम् । जनप्रवचनेन सोभूयस्मात्स्थान्तिसमुत्कृष्टः ॥६५३॥ 650
 हर्षस्तु साधुनादैस्तपितुः संपुज्य भाषितम् । वक्ष्याम्याममुक्षे तत्त्वमित्युक्त्वा निर्वयौ वहिः ॥६५४॥
 सामान्यैरेणादिषा विकीर्णाभूतिरि नृवन् । स पितृप्रहितं द्रुवं क्षीतः स्वावसथं ययौ ॥६५५॥

६२९. ') Thus corr. by A₁ from A₂, दुःशीलाम्ब'. ६२९. ') रं supplied by A₂. ६३०. ') Thus corr. by A₂ from A₁, 'पुनस्तस्य'. ६३१. ') A₂, तत्रार्थेऽशान्त'. ६३३. ') Emended; A इत्यदी'.—') ६३४. ') A₂, gloss यन्-
 टस्व. ६३५. ') वात्रायां तस्यवेद्या supplied by A₂ in space left by A₁. ६३६. ') Emended; इत्यदम् supplied by A₂ in
 space left by A₁. ६३९. ') A₂, gloss पुनश्च. ६४४. ') A₂, gloss जनस्तस्येवसन्त्यभिभवं'.—') Emended with C; A सनयेवम्.
 ६४६. ') Thus R G C; A पुनः. ६४९. ') Emended; A सावसथं.

- दुर्नं ज्ञानाननं वीक्ष्य पाणिभ्यां ताडयज्जिह्वरः । हा पुणेति वदन्नाजा तस्यास्कन्दमहापत्यम् ॥६५३॥
 हनेस्मिन्मृगशिरसिहृन्ध्यामिति श्लोकवतः प्रभोः । विदेद्याहोऽवित्यैव तस्युत्तरेहम् शक्तिगः ॥६५४॥
- 655 तीक्ष्णास्तु पक्षितहारः परिवार्य नृपात्मजम् । कुबुः सुपक्षं वाचमेव निश्चितमृत्युवः ॥६५५॥
 अस्मान्पृष्ठी ममारी च विहृदं कथं कारयन् । घातयित्वा दुराचार क जीवन्ध्यातुमिच्छसि ॥६५६॥
 रक्षिष्यति क्षुत्तं स त्वां स पिता रक्षितस्त्वया । ज्ञातेवं युवयोरस्ति वयमेव हताः पुनः ॥६५७॥
 युध्यस्व मध्यगोस्माकं त्वां निहन्मोन्ध्या वयम् । एवं सर्वमकारं ते व्यक्तं नास्त्येव जीवितम् ॥६५८॥
 तां वार्तां भूपतेः भुत्वा व्याकुलस्यावतः स्थितः । हर्षान्तिकं दण्डकाख्यः प्रायाजिजमहन्तरः ॥६५९॥
- 660 तीक्ष्णैर्निजतया हतपदेशः स नृपात्मजम् । प्रष्टव्योवाच मतिमानेवं सर्वाग्निमोहयन् ॥६६०॥
 क्षत्रियापुत्र जीवित्वा कल्पानल्पेतरानपि । कारणैरपि गन्तव्यं नियमाक्षियतेर्देशम् ॥६६१॥
 तवेतस्मिन्समासजे मरणव्यभिचारिणि । वदथै नृपते शस्त्रं स मानः पाल्यतां त्वया ॥६६२॥
 हुनभुतः कथातयया युवा क्षुक्षयियो भवान् । तदाहवाविलम्बेन कार्यं किमिव पश्यसि ॥६६३॥
 एतेषु वृत्तहायेषु मयि चायेसरेषुना । विपक्षिर्निजयो वापि प्रतापिस्तव शोभते ॥६६४॥
- 665 क्षणिकं नखकेशाविवोजनं कारय हुनम् । वीरपङ्कं ब्रधानापि स्वःक्षीपरिणयकजम् ॥६६५॥
 इत्युक्त्वा क्षुरकर्मणं राजपुत्रं सनापितम् । प्रावेशयन्मूज्यमानस्तीक्ष्णैराभ्यन्तरं गृहम् ॥६६६॥
 न्यस्तासिधेर्मुहूर्त्तं हतक्षरः क्षणास्त्वयम् । पश्चात्पविह्य तद्वेहम् चक्रे मुनिहितागर्तम् ॥६६७॥
 ततः स राजस्थानीयं तमरादव्रज्यीहवः । रक्षितो राजपुत्रोयं क्रियतां स्वेचितं त्वया ॥६६८॥
 भुजवहादिभयमोषपिभिर्धितोपिजानं बलैः प्रहरणमभवत् तनुषैः ।
 निर्वाच्यते प्रतिभयं वृथिवीपतीनां सार्वभिकं नु रमसाजुषि बुद्धिबुधैः ॥६६९॥
- 670 मदन्मस्तुमुलं योधास्तो राजगुतास्पदे । आरोहुमाययुर्वैप्रहर्ष्योदि प्रविशेक्षवः ॥६७०॥
 तीक्ष्णा इहद्वारगृहस्थिनं त्यक्त्वा नृपात्मजम् । यावन्निर्गन्तुमिच्छन्ति हन्यमाना युयुस्तवः ॥६७१॥
 द्विषाः प्रसङ्गसांनिध्याभ्यप्यतां समाभिताः । तावद्विनिर्गन्तुर्वीरा निर्दोहा अभिमानिनः ॥६७२॥
 ते विद्याताः सूर्यमतीगौरीशाश्रयिणो गृहान् । सदाशिवान्तिकं प्रापुर्मन्त्रो बुधि विरोधिनः ॥६७३॥
 रक्षमाणोपि भूमर्गिणरा ज्ञातेवशालिनः । राजज्ञानिर्हन्तस्तु प्रथमं सहजाभिधः ॥६७४॥
- 675 द्विजस्मिन्ध्यामिषो वीरः पण्डितः शौर्यमण्डितः । रामदेवश्च केशी च कर्णाटोरिमर्देकैः ॥६७५॥
 केसिचयनसः शस्त्राणि स्वं प्रप्तः केपि च स्वयम् । लेभिरे वधवन्धवि पापाः कापुरुषोचितम् ॥६७६॥
 सितवह्मणां सहस्यस्य चतुःषष्ठे स वसरे । वैरं नीत्वा पितापुत्रौ त्रिव्रजः कारितो विद्वैः ॥६७७॥
 हठस्थागासक्तिः निययुक्तिसंवेरणवचः खलासङ्गः पूर्वपण्यपरिहारो जनयितुः ।
 अमात्येन भ्रात्रा सममपरमात्राय कलहः कुमारानां बुद्धिं पितरि विपरीतां यतनुते ॥६७८॥
 एवं स ललनं गत्वा कुमारो लम्बलाचवः । बन्धं कारागृहे मापदसुखानि ह्यलोचितः ॥६७९॥

६५५. ') A₂ gloss स्वकीया एव दुर्गे राजवत् प्रति प्रोत्साहिताः. ६६१. ') A₂ gloss कारणाणि ब्रह्मणीनि वयम्. ६६७. ') Pol. 166 of A ends with वधाय; fol. 167 which ended with verse 688, is now lost. ६७५. ') Thus B; G कोषाच.

राज्ञी भुवनमस्यस्मिन्बद्धे माध्यस्थ्यं संविदि । स्थापिता मानिनी कण्ठच्छेदं कृत्वा जहाव हन् ॥६८०॥ 680
 रक्षिणे मन्त्रिणामाप्तांस्तस्य विन्यस्य भूयति । प्राक्षिणेतुविताम्भोवाग्मन्त्रतस्नेहाहिने दिने ॥६८१॥
 चक्रिकायामशक्तांयमिति संविन्त्य भूभुजा । भूर्यः प्रयागनामास्य निजः पार्थिवः कारितः ॥६८२॥
 नोनको हर्षमुद्दिश्य स्वेनाम्यैव महीभुजम् । जीवितं लोचने वास्य कृप्येनामित्यभाषत ॥६८३॥
 नृपः स शीलवैकल्ये पशुतुल्ये हिवं त्यजन् । रिपोरिव तनूजस्य एकमे कतिविधित्वाः ॥६८४॥
 तावधभूरवास्तभ्यमवाप्य सुगलाभिधा । बभूव तुकुर्मुमर्तृवन्शी मर्तृवधाधिनी ॥६८५॥ 685
 संमन्य नोनकः सा व हौ स्र्दावशान्तरे । रसं प्रदानं हर्षस्य पारं प्रैरयतां ततः ॥६८६॥
 अन्यस्र्दमुखाहतां प्रयागस्तामवाप्रयान् । प्रभुं तत्प्राप्यमानावपरिहारमकारयत् ॥६८७॥
 तेनाज्ञेन परीक्षां दापितेनापजीविनी । हर्षः भानौ निशम्याभून्निराद्यो निजजीविते ॥६८८॥
 प्रयुक्तिं गृहण्डस्य पितुरेव स तां विदन् । ततः सर्वाणि भोज्यानि स्पृष्ट्वैवौज्जीविने दिने ॥६८९॥
 प्रयागोपकृतेनासीत्यरं बाधेन सर्वथा । भोज्येन येन केनापि कुर्वन्जीवितधारणम् ॥६९०॥ 690
 अस्वस्थभोजनं भुत्वा राजा हर्षैर्विवेदितम् । ततः प्रयागमानीय तत्र पप्रच्छ कारणम् ॥६९१॥
 प्रयोजकौ च सुदो व सोपलभ्य न्यवेदयत् । रसार्पणकथां कृत्वा तज्ज्ञानं च स्वयं प्रभोः ॥६९२॥
 अद्यान्त्यैवार्प हृदेषु पित्रा दत्तेषु शङ्कितः । राजसूनुर्न भुभुजे प्रयागोपकृतं विना ॥६९३॥
 स सर्वेषु विद्वद्भ्यु यद्यत्तत्वास्ववाहयन् । मेने तत्तद्दिनं लब्धं शेषेष्वास्यापराकुलः ॥६९४॥
 अजान्तरे समुद्रभूतस्माक्षाशक्वचक्रः । अष्टदुर्गो भूभुजः सदाचारविधेयः ॥६९५॥ 695
 उत्पद्य तावद्वस्त्रम्याख्यं पूर्वं तावमयं रविम् । स रीतिप्रतिमाः स्वेरं बिहारेभ्योव्यपाहरत् ॥६९६॥
 धनानि निरपत्यानामाहर्तुं न्यवसायिना । न्यवार्यतार्दमर्यादा कौयोक्रान्तेन भूभुजा ॥६९७॥
 सतोमिशापसंतापपञ्चकेनास्त्रसामयत् । अतिसंभोगज्ञानेन धातुलैष्येन सोदितः ॥६९८॥
 कुम्भप्रतिष्ठासंभारं विकीर्णोर्हन्मन्त्रिरे । तस्यापतन्महाकालकुम्भे नासापुटादहत् ॥६९९॥
 आकस्मिकं दुर्मितिनं तत्परीकारसंविदा । न मनागप्यगाच्छाप्तिं प्रवृद्धिं प्रत्युताययौ ॥७००॥ 700
 अस्मत्सुत्यनुबन्धेन तेन ग्लपितलौष्ठवः । शनैः शय्याप्रणयितामनः स प्रवृषयत् ॥७०१॥
 बलमांसकृतसैष्यमभिमन्त्राद्युपद्रवैः । कलाशेषेण वाशिना तद्वपुः सात्वमाययौ ॥७०२॥
 राज्यं स दिव्यहर्षायै रद्वामात्याम्पराकुलान् । ततोभिषेकमीर्क्यमनिन्ये लोह्रावलात् ॥७०३॥
 उद्यावत्तस्तेन सर्वं संविभक्ता मुमुर्षुणा । परमीर्ष्याविधेयेन न भुदान्तवभूजनः ॥७०४॥
 कृत्वा धनार्पणं कुर्यां देशादस्य प्रवासनम् । इत्युक्त्वा हर्षमानेन तेनापार्थ्व्येन मन्त्रिणः ॥७०५॥ 705
 ते तु गोमूर्त्तिरायीषांष्टकुरास्त्रोहराभितान् । विन्यस्य रक्षिभावे समुत्कर्षाय न्यवेदयन् ॥७०६॥
 स नाद्यमण्डपात्तेन निष्कृष्टः क्षामविग्रहः । निवेशितधनुःस्तस्मै बद्धा बाणधनवर्जितः ॥७०७॥
 अयोजिगमिभुम्भाणाभिः सामर्थ्यो विद्वत्पुः । मुमुर्षुर्दमवतीर्थप्रस्थानाय कृतस्वरः ॥७०८॥

६८०. ') Thus R G *sec. manu*; C G *prima manu* गण्यस्य'. ६८१. ') Emended; G R 'भुवनमण्डपपाधिनी; C 'भुवनमण्डपपाधिनी'. ६८६. ') Thus G C; R स्ते. ६८८. ') Thus emended with C; A R G सेनासेन. ७०१. ') Emended; A अष्ट. ७०६. ') Emended with C; A गोमूर्त्ति. ७०८. ') Emended with C; A अयोधय'.

- स जानन्वैवत्क्रोधं तावत्स्वामिनिपाटनाम् । इयेष शरणं कर्तुं मार्ताण्डं प्राणलब्धये ॥७०९॥
- 710 संत्यज्य विजयक्षेत्रमत एवापवर्गदम् । महीश्वरोपि प्रवयौ तत्र नासवशंवदः ॥७१०॥
अधीकारमाप्त्वा तृणमिव बिदाम्निधमखिलं निबोगी जानार्निर्भमति गृहशरीरपि रुदन् ।
नदन्मूर्खो ज्ञानी बहुबुद्धपदेशाधिगमतः करोति प्राणान्ते शिशुरिव च किं किं न विगुणम् ॥७११॥
तारुह्या कृपणमायसेव्यया हैम्यसंधिदा । गुह्यपदेशाहंकारस्तस्य हास्यत्वमाययौ ॥७१२॥
मुक्तायां मार्गशीर्षेण तृतीयस्यां निष्ठामुखे । तत्तादेवाभिन्नो युगलं भूमन्मनुं विनिर्ययौ ॥७१३॥
स भेरीमूर्धनिर्बोधैर्जनाकन्दं निरोद्धधन् । सामास्यान्तःपुरो नौभिः प्रतस्थे जलवस्त्रेना ॥७१४॥
- 715 यामशेषे दिनेन्वस्मिन्मासस्य चरणान्तिके । मार्ताण्डस्य स्वजीवाप्त्यै सौवर्णीं प्रतिमां व्यवहन् ॥७१५॥
भृत्पैरगणिताक्षस्य दिरक्षोज्येष्ठमात्मजम् । औत्सुक्येनारतिस्तस्य व्यधितस्याधिकाभवत् ॥७१६॥
बहिर्हर्षकृतं गीतं गायनानां स गायताम् । विवृतहारविभरः भृणोति स्म विनिःश्वसन् ॥७१७॥
प्राणाबसामसमये परिसंकुचन्तो स्वप्रपसङ्ग इव धावनशक्तिराज्ञा ।
माधुर्यदा खलु हजो मरणोज्जवाया मर्मव्यथां प्रधयन्ते पृथिवीपनीताम् ॥७१८॥
प्रजाज्येष्ठं तनुजं च संविभक्तुं कृतार्थनः । उत्कर्षं याहय्यदिक्षां बद्धजिह्वोभवन्नतः ॥७१९॥
- 720 अव्यक्तं बहसो हर्ष इति वाचं पुनः पुनः । निह्नातुं नोनको भावं तस्यादर्शमेढौकवत् ॥७२०॥
स तस्मिन्निर्बोधे विहसन्द्दौष्टः कम्पय्यदिशरः । जपन्किमपि सार्धं हे बद्धबागभवहिने ॥७२१॥
आसन्नप्राणनिर्वाणः संज्ञाहाह्य मन्त्रिणः । ततः स्वं तैरसंमूर्धैर्मार्ताण्डाममनाययत् ॥७२२॥
वर्णनिकाषपञ्चाशङ्कुक्तवान्ध सितेहनि । मार्गस्य पञ्चषष्ठ्ये षष्ठ्यां निशामयासदत् ॥७२३॥
सप्त मम्मनिकाशुमुख्या देव्यः परिणयादताः । अवहन्तापि जयमत्यभिधाना नमन्वगुः ॥७२४॥
- 725 मसादविनया तस्य पुनः कट्याभिधानया । अवहन्तिकया कृत्वा स्त्रीजातिरपवित्रिता ॥७२५॥
सर्वाबरोधप्राणव्यग्रानं नास्मरयहि । मा स्मार्थीनाम भर्तुस्तदनुशाभिजनोज्ञवा ॥७२६॥
संभित्व विजयक्षेत्रं क्रमाश्रमनिबोधिन् । भेजे वस्त्रवस्त्रास्त्वमतो दुःखाकरोति नः ॥७२७॥
भूपालभोग्यं स्ववपुः सा भोगाभासमासुदम् । विनाय साम्यभोग्यत्वं पिङ्गरीर्नीचचेतसः ॥७२८॥
उत्कर्षस्याभिप्रेकाय व्यपेक्षखिलमन्त्रिषु । अन्येष्टेष्टिमकरोद्भाक्षः कृतज्ञो वामनः परम् ॥७२९॥
- 730 बोधोभिषेकनृपाणामेकतो गीतमङ्गलः । साकन्धः प्रेतनृपाणां नादोन्वय स मुद्ययौ ॥७३०॥
जातः पद्माश्रयो देव्याः पुत्रः कलदाभूमुखा । ततो विजयमल्लाख्यो धातुर्वैमत्यमादधे ॥७३१॥
बद्धाहर्षदेवस्य पिता प्रत्यहचेतनम् । प्रतिमुधाव तस्मै स तदेवात्कर्षभूपतिः ॥७३२॥
आश्वासाव च मध्वस्थान्दवौ सामन्तमन्त्रिणः । कट्यान्मनस्य चक्रे च जयराजस्य वेतनम् ॥७३३॥
अन्विष्यन्ति रुदस्य एव तरला गत्यन्तरं योषितो योगक्षेमकथां चिन्तान्तिकगता एवात्मजाः कुर्वन्ते ।
अन्येषां शतशोवसावसमये त्वया विचार्यैर्दृशी स्त्रीपुत्रादिकृते कुकर्म्मरिहो संविष्यन्तेषु जडाः ॥७३४॥

७११. ') Emended with C; A "द्वितीयः". ७२०. ') A, gloss हर्षं आनीक्यामिति राक्षो भावमभिप्रायं निह्नातुं आपत्तौ नोनकेना-
नीत इत्यर्थः हर्षः आदर्श इति वाच्यमप्यस्यान्विष्यः. ७२४. ') A, gloss उरुता इति वेद्यनायका. ७२९. ') Emended with C;
A अन्येष्टे. ७३१. ') A supplied by A. ७३२. ') Emended; A तदेवो.

प्रविशेद ततः श्रीमाज्जरं नृपतिर्भवः । न तु हर्षोदयाकाङ्क्षिः हृदयं नगरीकृतम् ॥७३५॥

785

नद्राज्यलाभविषयो जनस्याभोगदूषितः । सद्यपि प्रत्यभाषैव स रोगार्तेरिषोत्सवः ॥७३६॥

हर्षदेवस्तु पितरि प्रयाते मर्तुमानुरे । नयनदधतुःस्तम्भे न तस्मिन्नाङ्गि भुक्तवान् ॥७३७॥

सार्थभ्रष्टमियाध्वममन्यस्मिन्नङ्गि ठक्कुराः । ते शोकमूकं संपार्थ कथंचित्तमभोजयन् ॥७३८॥

राज्यं दातुं पिजे देशे चक्रुश्चास्य प्रतिभवम् । राज्यद्वयं नायमर्हत्येक एवेति यादिनः ॥७३९॥

एवं मिलितचित्तस्तैर्यतिभिः भुनक्तान्पितुः । कृतोपवासः सोम्येषुः शुभावोत्कर्षमागतम् ॥७४०॥

740

बाणैः पिबे प्रयच्छन्तं निषोपसन्तिलाञ्छतीन् । तं दूतैरनुजो राजा ज्ञातुं प्रार्थयताथ सः ॥७४१॥

तस्य ज्ञानक्षणे राक्षि सज्जे राज्याभिषेचने । घोषोर्भिवक्तनूयानामुद्भूतसम्यग्धनिः ॥७४२॥

स तेन क्षुनिमित्तेन प्राप्तां भेने न्मिस्तयित् । विशुद्योनेन जीमूतजामिव नृपभियम् ॥७४३॥

ततः प्रभृत्यमुत्तमा क्षुनिमित्तेरगृधत । तस्यात्वासन्नराज्यस्य भृत्यैरिव दिने दिने ॥७४४॥

स भोजनं कारयितुं वृत्ताभ्यां विसर्जितान् । देशाश्चर्यासयन्तु मां राजां संत्यज्य बन्धनान् ॥७४५॥

745

स्थानुमपत्यवस्थित्यां विदध्यां कोशसंविदम् । धियेभ्यथा निराशनेः संदिश्येति व्यसर्जयन् ॥७४६॥

स तन्मिथ्या प्रतिभुस्य तं दूतैः प्रहितैस्तनः । कृतकोशो सान्त्वयित्वा राजा भोजयमभोजयन् ॥७४७॥

निन्यं च श्रो विधास्ये तदर्थ्यमान इति भुवन् । कालापहारं कुर्वाणः शङ्क्यं तस्योद्घादयत् ॥७४८॥

विश्रालाय स्वताडङ्गुपाणिं कृत्वा प्रयागक्रम् । पार्थं विजयमल्लस्य सोध नृधं व्यवसर्जयत् ॥७४९॥

नदेवोक्ता तस्यैव स त्वां व्रूते दुःस्थितोभजः । कुमारै स्वयि राज्येस्मिन्मुच्यामी बन्धने वयम् ॥७५०॥ 750

संक्रान्तदुःखः संविन्य चिरेणापि तमब्रवीत् । कार्यं कुर्यान्कथमिदं महिरा नीतिमावृषः ॥७५१॥

तथाप्यस्मिन्मयाशक्ति यतिष्ये स्वहिमोक्षणे । त्वया तु सावधानेन रक्षणीयं स्वजीवितम् ॥७५२॥

ते पार्थ हर्षदेवस्य संविश्येति व्यसर्जयन् । उपायांश्चिन्तयन्नासीतस्य कार्यस्य सिद्धये ॥७५३॥

उत्कर्षः प्राप्ताराज्यस्तु वैवैतेरिव मोहितः । नारधे किञ्चिदारम्भं व्यवस्थापयनक्षमम् ॥७५४॥

समर्पिताधिकारोपि कन्दर्पादीन्स मन्त्रिणः । राज्यकृत्यं न पश्यच्छ विदधे स च न स्वयम् ॥७५५॥ 755

परिमातुं परीमाणं कोशसंचयवीक्षणे । परे क्षमापतेस्तस्य दिनकृत्यमजायत ॥७५६॥

कर्मणा निरर्थयेनास्य विन्यमानस्य येन वा । छरीर्षदर्शां लोकोभूतेन लुप्थस्वनिषधी ॥७५७॥

सा तस्य लुप्थतालयातिः समुद्राद्यपदायिनः । भूमर्तुः पितृपत्नीभिः स्वैरिणीभिः पवर्धिता ॥७५८॥

स भोजयि ह्योत्कर्षी' मयवहारमिताशयः । महावदयभोग्यानां प्रजानां नाभयविषः ॥७५९॥

ततो निवमितां वृत्तिं तस्मात्लुप्धादामुपयन् । कुप्यन्विजयमल्लोभुरेशान्गमन्तुं कृतोद्यमः ॥७६०॥ 760

स्वं रक्षितुं स मध्यस्थाननुग्रज्याकृतेखिलान् । प्रार्थयामास तेषांपि सज्जास्तमनुग्रहजुः ॥७६१॥

लवणोत्से निशामेकां पुराविर्गव्य तस्युषः । मध्यस्थसैन्धास्तस्यैवं बोधाः पक्षमशिश्वयन् ॥७६२॥

७३५. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'कविः'. ७४९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'राज्यात्सन्धः'. ७४६. ¹) स्वा supplied by A₂ in space left by A₁. ७४८. ¹) Emended; A 'हर्षमात्र'. ७४९. ¹) ताड supplied by A₂ in space left by A₁. ७५०. ¹) केन वा supplied by A₂ in space left by A₁. ७५१. ¹) A₂ gloss उत्कर्षी शान्तयन्ने सकस्य हत्यर्थः. ७६१. ¹) A₂ gloss हेतुवा. ७६२. ¹) मध्यस्थ supplied by A₂ in space left by A₁. —²) Thus corr. by A₂ from A₁ 'सन्धा'.

- हर्षे बदे त्वयि गते कृतकृत्यो मयेष्टुषः । तत् निष्कृत्य काराया गमनं तव सांपतम् ॥७६३॥
 इति तैः श्रेष्ठभाणः स राजहनुमदायुधैः । विनिवृत्त्याकरोषायां प्रयुधे नगरोन्मुखः ॥७६४॥
- 765 भुत्वा विकीर्णितं तस्य व्यावृत्तस्य तथाविधम् । सहायाः समपद्यन्त कतिविशामरा अपि ॥७६५॥
 अकरोन्मधुरावहो हवसेनापतिः सुतम् । राजहनुमद्विवाह्यै मध्वस्थाननुयायिकम् ॥७६६॥
 नागाद्वयो द्रोहशीनो राजपलमसंत्वजन् । कैषिस्सह हमारोहैः स पद्मपुरवर्त्मना ॥७६७॥
 आगच्छन्तिकं राक्षो दुर्मिनिहृतस्त्वरः । न यावन्नगरं प्राप क्षिप्रकारी नृपात्मजः ॥७६८॥
 शकुनैराहितोत्साहः शालामोहीपितामिभिः । सैन्यैर्गृहान्दहंस्तवराजधानीमवेष्टयत् ॥७६९॥ बल्लकम् ॥
- 770 समवाच विनिर्वातं त्वच्छतोत्कर्षं महीभुजम् । तत्पथं जयराजोपि राजहनुमदुपश्रयत् ॥७७०॥
 हस्तस्थितौ राजपुत्री तत्त्वाचिन्तवतां गतिम् । नवौ कवी व्यवदति सिद्धवाचः कवेरिषः ॥७७१॥
 हर्षदेवे परित्यक्ते वास्याम इति बादिनः । स हस्तिमहिषादीनां शालाः सैन्यैरदाहयत् ॥७७२॥
 व्याघ्रपलवजीमूतो हर्षदेवोभिषिष्यताम् । नुष्यः खड्गो वणिक्शायो राज्यादेव निवार्यताम् ॥७७३॥
 एवं बधन्तः सन्तोपि हर्षमेत्य पुरीकसः । पुष्यैः माच्छादवन्बद्धं तमोरिविवरार्पितः ॥७७४॥
- 775 अस्मिन्ने तव संजाते भ्रमसैन्यस्य भूपतेः । संप्रेष्य ठकुरान्हर्षस्तटस्थं तद्वत् व्यधात् ॥७७५॥
 इत्थं बद्धोपि तत्कृत्वा वैरिकायांविरोधिनः । संदेहवेषमानाङ्गस्ततस्तानेवमद्वधीत् ॥७७६॥
 यतैश्च संकटे दुष्टे तन्मां मुञ्चत बन्धनात् । न चेदाभु महीपालादनिष्टं नियमाङ्गवेत् ॥७७७॥
 हस्तुष्यमानास्ते यावद्दिग्गन्धि स्म तन्मुहुः । पादप्रहारा न्यपतंस्तावद्धारगृहाद्वहिः ॥७७८॥
 उषचार स किं श्रोहः प्रक्रान्तोऽयं दुराशयैः । रे ठकुरा विवृणुत हारमित्युक्तैर्वचः ॥७७९॥
- 780 ठकुलेऽप्यथ भीतेषु धैर्यादगणयन्ममम् । अकारयद्वर्षदेव एव हारमपावृत्तम् ॥७८०॥
 मेघमात्रस्थितप्राणो ददर्श विशतस्ततः । लौहराश्शस्त्रिणो हन्तुं प्रामान्धोऽदश बारिकान् ॥७८१॥
 ते हि त्रिषोऽधिकते हर्षशीर्षे सर्वमिदं क्षणात् । शाम्येद्विह भयं मन्वं नोनकस्येति जल्पतः ॥७८२॥
 उत्कर्षेणासकृच्छ्रुत्वा तं निहन्तुं विसंजिताः । विमृश्य चोक्ता गच्छन्तः कार्यशेषं विमुञ्चता ॥७८३॥
 कदाचित्तेन कृत्यं ह्यादहतेनेति तत्क्षणम् । निवार्य ठकुरान्जयो हन्तव्यश्च यदोदिकाम् ॥७८४॥
- 785 इमां दद्यामभिज्ञानं यदा चेयं विवृज्यते । तदा तु बन्धनास्वाज्य इत्युदीर्वाङ्गुलीयकम् ॥७८५॥
 पाणी दर्शयता चोक्ता विलम्बालम्बनं वतः । निवार्य ठकुरांस्तस्मिन्निषं न प्राहरस्ततः ॥७८६॥ कुलकम् ॥
 स तु प्रत्येकमाहूय मामप्रहणपूर्वकम् । अजिप्रहस्तांस्तान्मूलमप्युपावेशयत्पुरः ॥७८७॥
 अहस्ते कृतवत्कारास्ताम्बूलमरणक्षणे । श्रिताः करापाच्छस्त्राणि पतिशीर्षं च माकृतात् ॥७८८॥
 धनो भिर्यं सृजति कीर्तिमयं तुनीते मित्रत्वमानयति हन्त विरोधिनेषु ।
 यास्यभ्रमिः प्रतिपदं छमनोनकुलैर्गैः कामधुकमिष नाप्रहरत्यनर्थम् ॥७८९॥
- 790 राजपुत्रः स तामूचे किं श्रिता इव तिष्ठथ । निर्दोषाः सर्वथा प्रेष्याः स्वाम्यादेशानुपालने ॥७९०॥

७७०. १) Thus corr. by A, from A, लक्ष्मीलक्ष्. ७७६. १) Emended; A वैरि-वि; C वैरिकावर्षि. ७८९. १) Thus A; R "वार्षिकम्".

वितम्बतां तथाप्यत्र द्रष्टव्यं महद्भुतम् । ययोदेवस्वर्गस्थानामन्वयात् स्वर्गं क्षणे क्षणे ॥७९१॥
 द्विपदीपिकाभ्यामुत्तरगुरगादिभ्यन्तकृतो यथास्तां भिषग्ये द्विपि किल त एवाभ्युदयतः ।
 तथा सौम्यकूरकमधिकृतिमागस्तनुभृतां क्षणायां नावात्वाच्चनु इदि विकारोर्मव इमाः ॥७९२॥
 क्षणानुभृतिं कुर्वाणस्तद्यथा स्थिता यवम् । तथा सन्तु मयन्तोपि कार्वाणरादिदृशयः ॥७९३॥
 अपि चैवविधा एव वितम्बन्तो रक्षान्तरम् । आसन्नराज्यंवासीनां राज्ञां स्तुः शयनंशयाः ॥७९४॥
 मीमन्त्योऽप्या प्रजतिं यन्तां नूनमासन्नपृथेगैर्वा ग्राहीभवति विभिरं संनिष्ठव्यभगतम् ।
 जन्तोरेवं प्रसमविभक्तारसंपलवाराक्षिकामन्ती विषयुषचितोपह्वोद्रेकमेति ॥७९५॥ 795
 प्राणचारेण शत्रुर्न निषिष्येति यदन्तताम् । आचक्षते नृभोर्दंकाः स्वोदन्तसरशीः कथाः ॥७९६॥
 कालं क्षेमुमुपपन्नस्तनुद्विष्यन्तीभवन्नसम् । तेभ्यश्च कथयामास हृदिस्थन्नाभयां कथाम् ॥७९७॥
 तत्रञ्जने स्वरक्षायां वासवार्तागवेषणे । व्याघ्रतत्वं गभीरस्य न तस्य समलक्ष्यत ॥७९८॥
 अत्रान्तरे तमुद्दिश्य मते जाते मवे यवे । राजभिवश्च कान्थाश्च शतशोभूभगतगतम् ॥७९९॥
 उत्कर्षो भूमिपस्तस्य परित्यागं क्षमन्वत । आदिदेशानुगांस्तान्भूतिश्च प्रमाणे ॥८००॥ 800
 अभिज्ञानोमिकारानं यथादेशे तु नास्मरत् । ते नोक्तिं तस्य दूतानामन्वतिष्ठन्त रक्षिणः ॥८०१॥
 स तान्वन्द्यभमानवीक्ष्य स्मृत्वाभिज्ञानसंविदम् । सत्त्वात्मनं राजपुत्रं भूराज्यं व्यवजक्ततः ॥८०२॥
 अभिज्ञानं वितरतस्तन्करे तस्य मुक्ततः । दैवयोगात्क्षणे तस्मिन्मृत्काम्यस्ययोजनम् ॥८०३॥
 यः पानार्थमुपाहितोऽन्याशिरसस्तेनैव सिन्धुमुमुर्नृदक्षेयधरायः स्वशिरसः पातं वरेण्यभूत् ।
 दिव्या सैव यदा भुनायुधनृषं हन्तावपीडाहने यज्जाणाय विगण्यते विधिवशास्तेनैव नाशो भवेत् ॥८०४॥
 तथा चैकस्य विस्मृत्या व्यत्ययेनापरस्य च । अभिज्ञानस्य स नृपो नाशो प्रत्युत लब्धवान् ॥८०५॥ 805
 आभिजन्येन हर्षस्य ते क्षणादेव रक्षिणः । प्रेषिरे द्वितैस्त्वमुत्कर्षाक्षाविरोधिनः ॥८०६॥
 हात्माक्रान्तमुत्क्रोथो यथावायमुपागतः । इति निर्धाय ते भूम्नं हन्नुमैच्छन्नुदायुधाः ॥८०७॥
 उद्घाटितारतिपुटा दृष्ट्वा तस्योमिकां करे । तेनैव साकं नृस्यन्तो हर्षं समुपतस्थिरे ॥८०८॥
 पादव्यस्तोत्तमाङ्गैस्तैर्निर्व्येष्टेयार्धितस्ततः । अविश्वसन्नाजस्रुः क्षणमासीस्य चिन्तयन् ॥८०९॥
 तस्मिन्क्षणे हर्षदेवं हतं क्षात्वा रणे स्थितः । कुप्यन्विजयमल्लोभूरपिकोद्विक्तीरुषः ॥८१०॥ 810
 तं द्रष्टुमुद्यतं राजधानीं जीवति तेमनः । अभिधावेति वरुधुः कथंनित्याधिकानुगाः ॥८११॥
 प्रत्यवायं ततस्तस्य राज्ञा हर्षेणधुर्भुतम् । गृहीतमर्तुताडकू सुगला प्रैष्यतान्तिकम् ॥८१२॥
 तां विलोक्यैव वितरे षड्विंशद्वारमन्त्रे । राजा मयवतीकारं हर्षस्यागदमन्यत ॥८१३॥
 गत्वामात्याः स्वयं नोनप्रज्ञास्तकलज्ञादयः । हर्षं निर्निगडं कृत्वा कारागारात्ततोत्थयन् ॥८१४॥

७९१. ¹) Thus corr. by later hand from A, "नुताम्.—") दैवस्य supplied by A, in space left by A, ७९५. ¹) Thus corr. by A, from "प्रहायम्"; A, "प्रहाते. ७९६. ¹) Thus corr. by A, from A, "मुकोर". ७९९. ¹) A, gloss काली यन्त्री. ८०५. ¹) Doubtful; thus A R.G. ८०५. ¹) A, gloss यः यथापीडित एव नृपसहयोगावसानं महानारते क्षीयपर्यन्ति शेषम्. ८०६. ¹) A, gloss आसीदन् इति शेषमायवा. ८०८. ¹) कं हृत्स्यन्तो supplied by A, in space left by A, ८११. ¹) Emended; A R.G. तेभ्यः.

- 815 मन्त्रः स तेषां शोकेन वक्रारकृतगतगतः । अन्यक्षणे श्वास इव प्रससार बहिरधरम् ॥८१६॥
 हर्षः प्रच्छाद्यमानस्तु पीराणां पुष्पवृष्टिभिः । हयमादस्य सामास्यो रणस्थं नृपमासदम् ॥८१६॥
 अभिनयानुजो राजा तमुषे आतरं रणात् । निवार्योगम्बतां कुर्मः प्राप्रकालं ततो बधम् ॥८१७॥
 तथेति प्रस्थिते तस्मिन्स्थित्वा तत्स रणाजिरम् । याविशन्मन्त्रिभिः सार्धं कोशं हेमादिसंभयम् ॥८१८॥
 उत्पीर्णः महतः कृष्णाङ्घ्र्यदेवमुपस्थितम् । दृष्ट्वा विजयमङ्गोभूषणार्थोऽपि विप्रियः क्षणम् ॥८१९॥
 820 ततो बधन्ने तत्पादौ स चोत्क्राम्यान्ति त्रिङ्गु तम् । तास्ताः कथास्तयोरासमुपकर्तुं प्रकाशयोः ॥८२०॥
 व्यापादयित्वा तौ हर्षोत्कर्षे ततो नृपः । निष्कण्ठकोसि भवितुं व्यापस्वोपांशु जल्पन्तः ॥८२१॥
 ततो विजयमल्लेन नाशेहिणादृतं बधः । जालेक्षितशो हर्षस्तत्तत्स्तु चकितः क्षणम् ॥८२२॥ युगम् ॥
 स्वदेहमाभिर्धुतं स भ्रात्रोः हवेनयोरिव । निष्कण्ठपक्ष्मप्रतिमो ररक्षावर्गगतधरन् ॥८२३॥
 आसन्नाभ्रजलस्य शब्दविषये विषुज्ज्वलं शाखिनो नकास्वाङ्गलतथ मञ्जनमयी शङ्का भवेद्द्वारिणी ।
 भोक्तव्यस्य विधिः शुभस्य रभसास्वादुस्त्वनिष्पन्नये जन्तोः संतनुते निराकृतमियो भीत्यन्तरोत्पादनम् ॥८२४॥
 825 तं हयधमणव्याजाश्लिप्तं निजमीवितम् । ज्ञातवार्ता निजाः केचित्सन्तयः पर्यवारयन् ॥८२५॥
 साकं विजयमल्लेन ततः संमन्य स क्षणात् । चचाल विप्रवापायमाकृष्यान् तं महीभुजे ॥८२६॥
 अप्र तद्देहमनः प्राप्तं विनिर्वाणं नृपात्मजात् । ततो विजयसिद्धस्तं संप्रवेशाश्रयवारयन् ॥८२७॥
 ऊचे च मरणापीर्णो मर्तुं विशसि किं पुनः । निष्पन्न गन्धोपविश त्यक्तशङ्कुं नृपासने ॥८२८॥
 एवमुक्तवतस्तस्य भृत्यैः कोशादुपाहते । सिंहासने हर्षदेवस्ततस्सूर्गमुपाविशत् ॥८२९॥
 830 वैद्यस्य च्छादितानन्तप्राप्तिकूल्या तदन्तिके । उपाधिष्ठानं सुगन्धं महादेवीत्पसिद्धये ॥८३०॥
 तस्याभिषेकशब्देन समपद्यन्त सर्वतः । रसितेनाम्बुवाहस्य चातका इव मन्त्रिणः ॥८३१॥
 तद्द्वार्ताभ्रवणेवार्तमुत्कर्षे मन्त्रिरागतः । धूर्तो विजयसिंहोपि कृद्गान्धमनवहृहम् ॥८३२॥
 आस्थानस्थस्य भूमर्तुरेणे स मितानुगः । नष्टधीर्देशो गच्छन्तिधराः कस्य विभूतयः ॥८३३॥
 तस्य वेदमप्रविष्टस्य बहिर्यन्त्रस्य रक्षिणः । राशो विजयसिंहस्तत्कृतं कार्यं न्यवेदयत् ॥८३४॥
 835 कारायां संस्तुताभ्याजपार्थमानीय ठकुरान् । तस्मै न्यवेपथ्यितेत्याक्षीज्ज्वलं विजयमल्लतः ॥८३५॥
 सोप्यमजं प्राप्रारण्यं भुत्वा तत्सविधं व्रजन् । निग्ये संमान्य तद्भूतैः स्वामेव वसतिं क्षणात् ॥८३६॥
 तस्मै न्यवेपथ्यितं प्राप्रमद्यं वीर्य क्षमापतिः । आनिनाय तमभ्यर्णं क्षणमात्रेण नीतिवित् ॥८३७॥
 मद्यं प्राणाथ राज्यं च स्वया दत्तमिति ध्रुवन् । स पाञ्चलिस्तमकरोत्क्षेपसाफल्यदायिनम् ॥८३८॥
 तस्य दैवानुकूत्येन नीत्येव श्रममुक्तवा । तत्कालमेव तद्गान्धशय्यायां समुपाविशत् ॥८३९॥
 840 कारागृहान्तःसंवीतान्येव वासांसि धारयन् । सिंहासनेन शुभुषे भीसां निवासो नृपः ॥८४०॥
 तादृक्साहससंरम्भपरिभाणो दिनात्यये । कृतारोहोऽथ शय्यायां स्वकभार इवापतत् ॥८४१॥

८२०. ') स्कान्धा supplied by A₂ in space left by A₁.—") Emended with C; A 'मुपकर्तुम्'. ८२३. Thus A; perhaps, 'वसि' ८२४. ') The same hand which has supplanted the marginal note of A₂ in i. 110, writes here: नकास्वाङ्गलतथ मञ्जनमयी शङ्का न्यवेपथ्यो इत्यन्वार्थः, with the gloss नकाः मन्त्र्यानिविष्टेः यो बलहस्तिर्नापीरवात तन्मुखात्साकारावेवसा-
 चाभितस्यापि ध्रुवमयी शङ्का उदुपस्य स्वादेत्यर्थः.

पदवाचिषसवाचैव सर्वतो विद्याराधनाम् । न च मित्राह्वयं तव मीतिशालीनि सम्प्रधान् ॥८४२॥
 उत्कर्षो मुपि बहस्तु मन्त्रं वृष्णस्त्वमन्त्रिणः । आशिष्मन्महो वत्सं मौचकेनेत्यकथ्यत ॥८४३॥
 प्रातः मौचोविषं बन्धमन्त्रं तस्मात्कार्त्तमिदीयते । पत्निमानवधारस्याज्ञाविर्षी मृत्युं संविदम् ॥८४४॥
 अध्याशितो बन्धवस्यं तं तमुच्छिन्नोभियान् । यः शर्मोवापिनां हस्ते च तुस्त्वमपि विधाति ॥८४५॥ 845
 श्वर्यं मरणान्धबन्धमाहस्मिन्मरणेति किम् । त्वच्छादयमानस्माकं तदव्याप्यतां वतम् ॥८४६॥
 अवसादं कृतास्वावकातेत्यन्तमहंनुदम् । बहोभालम्भपाण्डित्यं न विपक्षेण क्षोभते ॥८४७॥
 त्ववापावमनालोभ्य न हपात्रः प्रवर्तितः । सर्वमेकपदे तेन मुहूर्तेनैव शारितम् ॥८४८॥
 संस्थाप्यमानो दुर्नीत्या हृष्येव जरटः पटः । वस्तुनोवह्नोऽप्येवोपि श्वतहारः मणानवे ॥८४९॥
 एवं भुक्त्वा स तन्मध्याभिर्गत्वाभ्यन्तरे गृहम् । अवसद्विक्रता सार्धं विविधं सहज्राकथना ॥८५०॥ 850
 तत्र संस्थासमाधित्वस्तिष्ठामील्यभिधाय ताम् । क्षणं विदस्करिण्यन्तरेकाकथनेवाकरोस्त्वितिम् ॥८५१॥
 निःशस्त्रेण गते सिन्ध्या पटच्छेदनकर्तरीम् । नाशः प्राणहरास्तेन विज्ञाः सिन्ध्यात्मना ततः ॥८५२॥
 कण्टकारेण कर्तव्यं भुनाया भुवि शङ्किता । अपरवस्तुहृद्वा रक्तं भोजनं नमिकान्तरात् ॥८५३॥
 शोषं तन्मशितो निर्दयस्त्वाभ्रासूदहरे तवा । वयानमधमृद्धान्तभोजनं दानुरिवाचलः ॥८५४॥
 तत्वास्तदाभीमौचित्ये निर्मूढं तेन योषितान् । अर्जुनसार्धप्राणामघातुष्वैलरां शिरः ॥८५५॥ 855
 भ्रजति रजनी त्वत्ता कापि क्षये क्षणशकटे परमुपगतत्वास्तं संध्या त्वेवमुपगच्छति ।
 इति परिणयी प्रेमणुषाचये परिविन्मिने कथनं निवमानिन्ध्या वन्धा व वा ह्यपिनां स्त्रियः ॥८५६॥
 कुलाचारपतिमेतसार्हदयेत्यभयवशा । कट्यासहज्जयोर्विस्माश्लिन्ध्या वन्धा व पवतिः ॥८५७॥ युग्मम् ॥
 सापि हि शुश्रूवो वेदमनन्तरी माद्यमण्डने । रट्टा तेमावकडात्यं मित्ये रात्रिबधुः पुरा ॥८५८॥
 कान्तात्तपैरिकास्वन्वकृतत्वाभ्राङ्गरागया । प्रेम्णो हेतु इवौज्ज्वल्यं प्रविष्ट्याग्निं तवापितम् ॥८५९॥
 हर्षदेवस्यापि पूर्वं वेदयात्ये सामवत्सिवा । अतस्तेनार्धमानापि मरणात् स्ववर्तत ॥८६०॥ 860
 चतुर्विंशत्येवैषो दिनहर्षाभिधायी नृपः । मृतस्तिष्ठति श्वामेकां प्रातः श्लोकियतामिसान् ॥८६१॥
 तस्यावरोधलोकाश्चो लोहराद्रिस्थिता अपि । कृशानुवर्त्मना काचित्पदवीं हुतमन्त्रयुः ॥८६२॥
 शास्त्रं संस्थाप्यमानेषु तन्मन्त्रिषु नृपानुगैः । मुमुर्षुर्नैनकः शार्ङ्गं न तस्याज क्षणं वरा ॥८६३॥
 विनास्मान्मन्त्रदो राक्षः कोऽप्यः स्याद्यदिनैरसौ । मोक्षस्य तस्मास्ततः प्राणाक्षोपेक्षिता विचारवत् ॥८६४॥
 स्वबुध्य पवति वयः प्रशस्तकलशो वरन् । तदा संस्थाप्यमास त्वर्चं तत्र समर्पितम् ॥८६५॥ तिलकम् ॥ 865
 नोनसिन्धवारभ्रशरमशस्तकलशावयः । वक्ष्यामि हर्षदेवेन कारागारं प्रवेक्षिताः ॥८६६॥
 इत्येवमेवेनैवाह्ला तारयाजविपर्ययेः । कृतञ्च हर्षदेवेन दैवेनेव महाजुतः ॥८६७॥
 यथाकर्षाचिद्युक्तान्वा बहवः प्रथिवीभृतः । प्रतीतिविषमो मार्गः कष्टमापतिमोयुगा ॥८६८॥
 सर्वोत्साहोवकक्षेत्रं सर्वानुल्लासदुत्तिका । सर्वमन्त्रस्याजमनी सर्वनीतिष्वपि हृहन् ॥८६९॥
 दक्षिणशालमस्तूर्णदक्षिणाज्ञाक्षयक्षितिः । दक्षिणस्यागसंप्रतिदक्षिणक्षरगमहा ॥८७०॥ 870

- काश्वोत्सेकद्वयमा हिंस्तोत्सेकमर्चकरी । उत्कर्मोत्सेकलक्षिता पाशोत्सेकलक्षिता ॥८७१॥
 लृहणीया व वज्रा व वज्रा विष्ठा व सर्वनः । विधोषा वोपहास्या व कम्पा शोषा व धीमताम् ॥८७२॥
 आशात्पा वापकीर्त्तया व स्मर्या त्याज्या व मानसात् । हर्षराजाभया वर्षाकथा व्यावर्णविध्यते ॥८७३॥ कुलकम् ॥
 नूनं स तैजसेरेव सद्यो परमायुषिः । कुतोन्वयामुपसने दुष्येभ्यो महतामपि ॥८७४॥
 875 न मर्त्येषु न देवेषु तद्वेदो हृदये कथित् । दामवेन्द्रेषु स प्राज्ञैः परमुत्सेह्यने यदि ॥८७५॥
 प्रतिमार्कपरीमागम्बलक्षुण्डलमण्डितः । उपकुमुकुदानद्विकटोष्णीषमण्डलः ॥८७६॥
 मलसहितविमेषी मीचहमभुच्छटाश्लितः । वृषस्कन्धो महाबाहुः स्वामलोहितविग्रहः ॥८७७॥
 म्बुह्वलाः शामनयो मेघवोषगमीरकाक् । सोमानुषाणामपि सत्यविमामङ्गकार्युभूत् ॥८७८॥ निलकम् ॥
 विहारे महांवटाधनुर्द्विकमवन्धवत् । ज्ञातुं विहृतिकामान्स प्राप्तास्तद्वाधसंज्ञया ॥८७९॥
 880 आनी व पाचमाकर्णं तेषां तृष्णांनिवारणम् । प्रावृषेण्यः पकोवाहयानकामाभिवाकरोत् ॥८८०॥
 आप वषजो निर्हेमभूजोत्पपरिषदः । हरो विगतो- ' न कश्चिन्नानमन्दिरे ॥८८१॥
 विहारे मरपतेर्कोनामनसमभिते । सर्वदेशभियोभान्तमासंक्षाशीकृता हव ॥८८२॥
 अपैतलंखवाः शौचर्णमुकुलकटकाश्रिताः । प्रेमुर्मन्त्रिपतीशारमुख्याः क्षमापतिसन्दिरे ॥८८३॥
 एवं स्फूर्णस्य नृपातिर्वसताम्बुद्वन्द्वरः । अमृदिजयमल्लस्य गुरोरेव अने स्थितः ॥८८४॥
 885 आशीषमानवचसः कृतज्ञेन महीमुजा । तस्याभूत्पार्थिवस्येव सेवकैः संकटा समा ॥८८५॥
 स्वधैरवानादृत्य रक्षस्त्वेषाम्बलिकमम् । विध्येभ्य एव कश्चिभ्यः शोधिकाराग्समर्पयत् ॥८८६॥
 हारे वकार कन्दर्पं मदनं चापि कल्पने । अन्धान्विजयसिंहादीनकर्तव्ये व निजे निजे ॥८८७॥
 केन महास्तकलक्ष्ममुखाः शान्तामन्तुना । बन्धास्तस्त्वज्ज्व कार्येषु निजेभ्येवं नियोजिताः ॥८८८॥
 स्फूर्त्वापकाराग्न्यवद्वनमास्यो मौजकः परम् । धावेवेण समं प्रात्रा कोपाच्छुले विपादितः ॥८८९॥
 890 काले काले तु कार्येषु संकटेषु महामतिम् । संस्मरन्त्वामिभक्तं तं पश्चात्तपेन पश्यते ॥८९०॥
 योग्यः कृतापकारोपि कदाचिदुपयुज्यते । विहितागारदाशोभिः शरणं भोज्यसिद्धये ॥८९१॥
 संहरयति स्वमाजीकाः कर्णमासावकर्तनम् । विज्ञाभटो राममृष्यैः मूलैर्नैव विपादितः ॥८९२॥
 उदये संविभेजे स मृष्यान्काराविनिर्गतान् । मघो मकुलः छास्त्रीय मृकान्मूढभिकरोत्थितान् ॥८९३॥
 राज्ञेः क्षेमस्य वः वीरो वज्रजः स महीमुजा । सर्वोमात्यप्रधानत्वं गिब्ये सुजः सहानुजः ॥८९४॥
 895 राज्ञो वाकादिसमये मेसकाणां पदे पदे । एक एकोभवमन्त्री महीपालप्रभवदः ॥८९५॥
 सर्वमतीशारवधानमूर्धन्यवधिरपितः । अयराजोनुजस्तस्य जीविनादधिकोमवत् ॥८९६॥
 आक्षयीपात्रना क्षाशीरानृक्षत्वा --- ' । धम्मटः सोपि तान्मङ्गैर्धौतुपुत्रैः सहावयौ ॥८९७॥

८७१. '1) Thus corr. by A₂ from A₁ वषा'. ८८०. '1) कर्णं व वृषा supplied by A₂ in space left by A₁. ८८१. '1) A₂ indicates here a lacuna of two aksharas; C विपरीताये; perhaps, विपरीतये (१). ८८२. '1) Emended; A 'मासीकाशी'. ८८६. '1) Thus corr. by A₂; A₁ ---- सन्ध्याय कार्येषु नियोजिताः. ८८९. '1) Thus corr. by later hand from A₁ स्फूर्त्वा'. ८९३. '1) Thus A₁; perhaps, to be read विपराशयो; cf. vii. 617, 621, 630. ८९३. '1) A₂ gloss मघो वसन्ते भुविपरोत्थिता वृकान् मौजवन्धवत् इति मायका मतिज्ञाः ये अस्तामन्त्रिणि कुर्वन् मुग्धैः भुविपरेभ्यः वसन्तसमये उचितानि आह्वानेपरि सन्ध्यापार्थे H. ८९७. '1) Here A₁ indicates a lacuna; C 'नृष्यकारिणवत्'.

संमाम्ब तं नृपतिः स्वकृते क्षरितावयम् । सञ्जानुपुनरासीत्वाविज्ञेयैव सर्वदा ॥८९८॥
 विमम्ब मुखतो राज्यं तस्यैव मेरिषः सतिः । क्रमाद्विजयमन्त्रोप द्रुमुत्पुष्टिर्भूति दधे ॥८९९॥
 राज्यं प्रादाः किमम्बस्ये जितेष्टुकाः स दुर्मेः । तस्मिन्मन्त्रायामास नृप प्रथमजन्मनः ॥९००॥ 900
 विजने मन्दिरे वृष्णमिति संमम्ब भूपतिः । वारं विधास व्याजेन देवानाम् विमन्त्रिवः ॥९०१॥
 मन्त्रे भूतिं वने दासः सोधास्त्वन्विद्युक्ताः । आदिरेष्ट स्वतेजसां हुतं संमन्त्रोपयम् ॥९०२॥
 संमन्त्रे राज्यतेज्येव हुतं विगेष्य भूपतेः । इता विजयमन्त्रेन मन्त्रुराभ्यसुरंगमाः ॥९०३॥
 संहरंस्तुरगाम्नीयं प्रहरदुष्टवैर्मतम् । कुर्वन्महादवं पीरो निर्बन्तुं तस्यैव पुरात् ॥९०४॥
 आशिष्यं पृष्टं तिष्ठन्त्या जायता सहितो वज्रम् । स वक्रात् नृदण्यः संभाममिनामुप ॥९०५॥ 905
 भारासारेः क्षणे तस्मिन्प्रकातजलदोऽज्जिते । विपर्वत्तेषु पृथिवी सर्वतः समलक्ष्यत् ॥९०६॥
 मांकारमासतारम्भमूर्धितेरीरवे रणे । आसारेण शरैवासीष्ठायमानो नृपाल्यनः ॥९०७॥
 तं क्षीयमाणपूतनं वान्तं हन्तुं समुद्यताः । कर्मणि शार्ङ्गनामीष न वण्डकक्षता जहः ॥९०८॥
 मन्त्रेणुं पयोधैर्गन्धितस्तस्मिन्पुसंगमम् । सञ्चारिद्वरदोर्भानवतीषं स वाजिनः ॥९०९॥
 सञ्चवानं करोत्यन्वां मन्त्रं रितुसंकटे । सिन्धुं प्रवृत्तानुसीर्यं नुरंगेति तमन्वयात् ॥९१०॥ 910
 हिषां दृग्गोचरायातः स तमावस्य वाजिनम् । दग्धेष्टोन्मुखो पीरः प्रासादहरमर्म्मा ॥९११॥
 कन्दर्पशरपतिनं सर्वतो वन्दयतिः । गिरीपुल्लङ्घ्यं वाविशगिरिगुप्तं ददत्तुसिम् ॥९१२॥
 दग्धांर्वापितं तत्र श्रीविद्याधर हिंसा । केचिभिजाः परिजनाः शयनीयं प्रवेदिरे ॥९१३॥
 भुत्वा स्वीकार्यमाणं च संरम्भं क्षामरादिभिः । पादुक्कं हर्षघ्नीमृदुपाचांचकितोन्वयम् ॥९१४॥
 तेषु वन्धेषु क्षीतं वीतिबाध ददत्तुरे । क्षामैः प्रसितालापयैषे वाचामदान्महात् ॥९१५॥ 915
 उसीर्यं संकटास्तिष्ठन्मार्गान्तः पटमन्त्रये । अकस्मादमवन्मामी हिमानीदतजीवितः ॥९१६॥
 बहुलासाव संरम्भो पीरैर्विस्तार्यते महान् । कृतं विनस्ति तद्विषमत्वत्पेनैव वस्तुना ॥९१७॥
 उन्मीलनं तिग्मशक्तिः प्रयत्नयेषां सहजेन करैः करोति ।
 वन्मूलवत्सेककरेण तानि पद्यानि धाता कुपितो द्विषेन ॥९१८॥
 द्वैराज्यशङ्कुषां कविस्कारं संकुचितं ततः । भूयः प्रभवतो लभं राज्यं हर्षमहीमुजः ॥९१९॥
 राजशब्दस्तदा सेहे न कुषाण्वधिरोपणम् । अत्युदयतया तस्मिन्मन्त्रेणान्मन्त्राजह ॥९२०॥ 920
 क्षयोभावादिनीर्मन्त्रिः शक्तवत्त मन्त्रले । निर्मस्सरो वरपतिः पुष्पतुरिष कामने ॥९२१॥
 मुक्तकेशा निवष्णीषा निष्कालमरणाः पुरा । संख्यैकं महीपालममवजिह देविनः ॥९२२॥
 धम्मिल्लपयमाद्यथ मदनः कल्पनापतिः । अद्यामन्दोऽप्यमास्यान्वविचापौलकधारणात् ॥९२३॥

९०२. ') वाक्कम्ब supplied by A₂ in space left by A₁.—') Extended; A 'मोद्यन्'. ९०४. ') संहर supplied by A₂ in space left by A₁. ९०६. ') Thus A₂, perhaps, to be read शार्ङ्गनामीष. ९०९. ') सञ्चारि supplied by A₂ in space left by A₁.—') Thus corr. by A₂ from A₁ 'सञ्चार'.—') Thus corr. by A₂ from A₁ 'सञ्चार'. ९१०. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'आपक'.—') वस्तुना and मं supplied by A₂ in space left by A₁. ९१३. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'दग्धा'.—') A₂ indicates a lacuna; O 'दग्धेष्टिना'. ९१५. ') अन्वात् supplied by A₂ in space left by A₁. ९१६. ') Thus corr. by A₂ from A₁ 'पुरा'. ९१९. ') प्रभवतो लभं राज्यं supplied by A₂ in space left by A₁.

- अन्धमूलाधिबक्रोधमविरोधेण मण्डले । तेन राज्ञोऽधिनो वेपस्ताम राज्ञा मर्षाभिः ॥९२४॥ कुम्भम् ॥
- 925 स केर्माविदमात्मावामाकल्योक्तासद्योभिनाम् । निर्मास्तरः स्वहासीमिरारात्रिकमकारवत् ॥९२५॥
 दक्षिणास्यामभक्रङ्गिः मित्रा तस्य विलासिनः । कर्णाटानुमुण्डकुलसत्तेन मर्षाभिः ॥९२६॥
 लङ्कातीरदत्ताः स्थूलचन्दनस्थासद्यन्वराः । रेजुर्जास्तदास्थाने ज्ञान्धदीर्घासिधेयवः ॥९२७॥
 स्वर्णकेतकपञ्चाङ्गजुडलम्बोजितमजः । चतुर्दशतिलकाग्निहिलोलतिलकाकुराः ॥९२८॥
 भपाङ्गभोवयोर्द्वयधयोक्तावरेखवा । निर्मास्तरङ्गकेष्टान्तबद्धेयोपवीतकाः ॥९२९॥
- 930 अधराम्बरपुष्पात्तैलम्बिमुम्बितभूतलाः । मष्कादितार्षदोर्लक्षकञ्चुकाङ्गपमोभराः ॥९३०॥
 कर्पूरोन्मूलनस्मेरा भ्रमन्वस्तरलभुवः । बभुराभितपुर्वेषां हृषाङ्गुच्छलदङ्कुताम् ॥९३१॥ चकलकम् ॥
 अन्धोपजीव्यतां प्रापुस्तस्याधित्वेन मार्गणाः । विश्वाव्यावकतां मेघाः मणवेनेव वारिधिः ॥९३२॥
 प्रसादैस्त्यागिनस्तस्य राज्ञः कनकवर्णिणः । समस्ता पाथकगणाः पार्थिवस्थानां वयुः ॥९३३॥
 विहङ्गूदामणिर्भूम्युपज्जितामलमण्डितान् । चकार मुग्धतुरगच्छन्नादिप्रक्रियामृतः ॥९३४॥
- 935 कश्मीरिभ्यो विनिर्वान्तं राज्ये कलद्वाभूततेः । विशापतिं च कर्णाटच्छके परमाङ्घ्रिभूततिः ॥९३५॥
 प्रसर्पतः करटिभिः कर्णाटककटान्तरे । रात्रौने इदं तुङ्गं वस्यैवातपमारणम् ॥९३६॥
 त्यागिनं हर्षदेवं स मुत्वा ह्रकविबान्धवम् । विन्ह्णो वञ्चनां मेने विमूतिं तावतीमपि ॥९३७॥
 लौघर्षाभलसाराद्यां राजभाण्यो धरापतेः । ह्रबह्मोभलित्गृहा भेजिरे मुक्तानुताः ॥९३८॥
 तदीये नन्दनवने द्रुमेभ्यो नो व्यपुः स्थितिम् । त्यागिना निर्जितास्तेन केवलं कल्पपादपाः ॥९३९॥
- 940 विशाभितरुन्मूलास्तु विहङ्गमृगजातिभिः । तेन व्यापदिगामेन चक्रे प्रप्याभिर्धं सरः ॥९४०॥
 लोहासीयावतीर्षियास्तासां नामापि विधितम् । वक्तुं नास्त्येव सामर्थ्यं व्यक्तं वाचस्पतेरपि ॥९४१॥
 गीतमाकण्ठेतेद्यापि तस्य बाण्येवकारिणः । विपक्षैरपि परमापनुडद्वाण्योदविन्दुभिः ॥९४२॥
 स्वपतो दिनयामौ द्वौ सर्वकालं विलासिनः । दसस्थानस्य तत्त्वासीद्यामिनीषु प्रजागरः ॥९४३॥
 तस्य दीपसहस्राङ्गि स्थितस्यास्याममण्डपे । विहङ्गोऽपीगीतनृत्नमस्तावेन क्षपा वयुः ॥९४४॥
- 945 कयान्ते मुभुवे तत्र पर्णचर्चणजः परम् । कान्नाभम्मिलशोफालीवृटिजन्मा च मर्मरः ॥९४५॥
 वितानैः सपयोदेव सासिधयेव दीपकैः । दम्भरण्डैः सद्यस्येव सधूमेवासिमण्डलैः ॥९४६॥
 साप्सरा इव कान्ताभिः सनक्षत्रेव मन्त्रिभिः । सर्षिसंघेव विवृषिः सगन्धर्वेव नायकैः ॥९४७॥
 निम्पसंकेतवसतिर्धनदस्य यमस्य च । एकं विहरणारण्यं दानस्य च भयस्य च ॥९४८॥
 क्षपास्थानस्थितित्वस्य राज्ञः शक्राधिकमिवः । कस्य वाचस्पतेर्यथा वक्तुं कात्स्न्येन शक्यते ॥९४९॥ चकलकम् ॥
- 950 रैः कैश्च राजतैषाधीन्यहारस्तदा वनः । मण्डले विरलामुध्मिनीधारैस्ताम्रैः पुनः ॥९५०॥
 इन्द्रनावकतां पाप्य सुजः सर्वोषति भजम् । तस्मिन्काले स्वमूक्तोभाषीषो मुष्टिपथः परम् ॥९५१॥
 निजा जयवने सूर्यामूलके विजयेऽन्धरे । आख्यान्ति वस्य लुम्बश्च निर्व्यवस्थितयो मठाः ॥९५२॥

९३८. ५) A, gloss लङ्कास्यलङ्काङ्गुलतिलको वनः. ९३९. १) Emended; A² पुष्टि. ९३९. १) Thus corr. by A₂ from A, "चक्रे. ९३८. १) Thus corr. by later hand from A₁ लोपनीयान्.—" राक्षस supplied by A₂ in space left by A₁.

शुपितम्याभितानाधलीनाधारनिवारणम् । हृत्पदं माप पदस्य राजवल्लभीः कृता-तान् ॥९५३॥
 नन्दिक्षेत्रे श्ववीकृत्य प्रत्यक्षं सप्त-वासरात् । चण्डकः सकलां वक्ते सर्वकालाभिवो विभम् ॥९५४॥
 कृष्णाजिनोमयमुखीमुख्यैरीषेः क्षमाभुजा । अदरित्रीकृता विवा निःशेषार्तिच्छिदार्थिनाम् ॥९५५॥ 955
 राज्ञो वसन्तल्लाल्या शार्ङ्गिण्यविवाकरोत् । मठापहराजगरे पुञ्च न त्रिपुरेश्वरे ॥९५६॥
 मारेश्वर्यमयी काचिदित्थं ज्वालेन तोषयौ । उदारम्वरहारं नु न तद्गान्धर्वं प्रचक्षते ॥९५७॥
 भय प्रवृद्धिं संप्राप्ताः शून्यकैर्बजन्निगः । पूर्वोमास्वहिरो राज्ञो मतिमोहं प्रचक्षिरे ॥९५८॥
 कुठार्ताकिमुगः शिखी बहुपदं गृहाति धावन्नहिं भानुः पारसहस्रमावयतिपदं संचार्यतेनूत्णा ।
 बन्धयन्ते बलिनोपि बल्लुबलेः सामर्थ्येहिथं बह्मज्ज्यन्ते परिपूर्णवृषभ इदं देवस्य लीलावितम् ॥९५९॥
 स सर्वज्ञास्त्राधिगम्यौघः परिवृढो विशाम् । बन्धोहितमतिथक्ते वैभैरवि मन्त्रिभिः ॥९६०॥ 960
 विप्रश्रयं पितुर्विरमतिकारविभिन्सवा । स राजधानीकमाङ्गमठादि विरलोटयत् ॥९६१॥
 स्वायी मत्कोशसंभारं श्ववीकुर्वन्निस्ततः । तुम्भस्व चाभिधां तस्य पापसेन इति श्वभान् ॥९६२॥
 मुद्गान्ते मुद्गशीलानां डौकितं मूढचेतसा । स्पष्टं वदद्यधिकं राज्ञा स्त्रीणां तेन शतबन्धम् ॥९६३॥
 बाह्यशीलाहृशीस्तत्र नारीर्विन्वस्यतानिष्ठम् । नागुद्यन्त परं ह्योम्बज्वलगमकुलाङ्गनाः ॥९६४॥
 भवान्ते पूर्वमागो गूढं कोटपदातिभिः । पुनर्भुवनराजोभूहृहरालम्बिमुष्णधीः ॥९६५॥ 965
 स दर्पितसुरं प्रातः कन्दर्पहारनायकम् । भुत्वा बोद्धुं विनिर्यातं वयौ भूयोऽप्यद्वयताम् ॥९६६॥
 तस्मिन्प्रसन्नेपि नृपे रज्यकाजपुरीपतिः । संप्रामपालः केनापि हेतुना विक्रिषां वयौ ॥९६७॥
 कन्दर्पं कोटभृत्यानां भिन्नानां संप्रहोषते । कुम्भकाजपुरीं राजा श्वज्जगन्मन्त्रावकम् ॥९६८॥
 स महर्षिः सन् सैन्यैर्गच्छंल्लोहवरमेना । अधीरः कोटकच्छेषु सार्धं मासं श्वलम्बत ॥९६९॥
 प्रत्यासन्नाच्छुभेर्मासात्मनायाच विरोधिनाम् । बल्यतस्तस्य बाधायां न संकल्पोऽप्यराजत ॥९७०॥ 970
 अविशेषज्ञभावेन भर्तुस्तिष्ठन्नित्ययमः । ततो जगाम कन्दर्प एवोपातम्यमाचलम् ॥९७१॥
 कृतप्रतिशोनाहारतया राजपुरीजये । उपातम्यार्द्रितः शोच विःसामम्योऽप्यवाचलम् ॥९७२॥
 निराहारस्य बलतः कन्दर्पस्याग्रिगह्वरे । पठेह्यभुम्भराजपुरी योजनेभ्यधिके स्थिता ॥९७३॥
 अज्याहतः सोरिबलाग्रिपच्छस्त्राणि पानयत् । कदलीपल्लवाभ्युद्गमनं सिंह इवाविशत् ॥९७४॥
 हण्डनायकसैन्येभ्यः परमेकस्तमन्वगात् । सेवामीः कुलराजाज्यो बुद्धराजकुलोद्भवः ॥९७५॥ 975
 तं बाधाल्यां राजपुर्यां हतासंख्यवाहितं द्विषः । निहत्य भुङ्क्ष्वन्नाङ्गं कन्दर्पं प्रेतिरे हतम् ॥९७६॥
 मध्याह्ने स तु कन्दर्पः स्वयं संपाविशद्वली । राजधानीं राजपुर्यां विद्याविशैः सन् मठैः ॥९७७॥
 द्विषां विद्यासहस्राणि बोधानामनिवर्तिनाम् । इतोऽप राजपुर्यये तत्प्रदातिशतप्रयम् ॥९७८॥
 काश्मीरिकाणां निहन् रणे तत्र शतद्वयम् । प्रत्यादि तु शतान्पूर्वीं खड्गानामप्यशेरत् ॥९७९॥
 भजे रिपुवले दूरमसंख्येयैश्चित्तामिभिः । संस्कुर्वन्निर्वृताणाशीमणो मृत्कोर्महानसः ॥९८०॥ 980
 तेनैव स्वाम्नुपातम्यवेतालो रभसार्पितः । राजहमद्याने वीरेण श्चमितो मांसशोणितैः ॥९८१॥

१५४. ') Emended: A जोम्. १०९. ') Emended: A काश्मीरका.

- वाममात्रावशेषेऽङ्गि पुनरेवाय संवत्सराः । द्विः परिभवोत्तमाः कन्दर्पं योऽनुमायनुः ॥९८९॥
 ततस्तान्वाय नाराचाक्षिपितेन स संयुगे । तिस्राणीवधितेन विद्या धैः पाञ्चलन्दिशः ॥९९०॥
 आश्वेयं वेत्त्यसावस्त्रमिति मूढा विद्याकुिताः । ते हूतं प्रययुर्भूता निन्दन्तः पुनरागमम् ॥९९१॥
 985 मगलमभावः प्रतिमानभोजः प्रयोगचानुर्यमसंभ्रमश्च । महाशयानामनिसंकटेषु धैर्योपनद्धा न धिक् जहाति ॥९९२॥
 राजभार्गो यविष्टः स मायावस्तामित्वाविणि । भूयोप्यपश्यत्स ङ्गानां बाह्यार्त्ता बहलेवैलैः ॥९९३॥
 योऽर्द्धं विद्याद्धः शुभाव प्राप्तं तं दण्डनायकम् । घोरां दणादर्थां दृष्ट्वा मयात्स्यगितसैनिकम् ॥९९४॥
 स्वीयेष्टैः क्षतैः कैश्चिद्व्यन्वयधिकमाहवे । पारकीयैस्त्रसन्त्यन्ये कोन्तरं वेत्ति देहिनाम् ॥९९५॥
 आनीतोद्य विभिर्गत्य तेषैव स भये ब्रुवन् । स्पर्धमानो यथाम्भोषो मज्जन्हसन् वायसः ॥९९६॥
 990 रक्तमजं कीतसैन्यमभिर्चं बह्वकोशवत् । परराष्ट्रं विशोदेवं स्ववीर्येणैव कोपरः ॥९९७॥
 मगतात्कदम्बादाय ततो राजपुरीपतेः । मासमात्रेण कन्दर्पः पुनः सं भुवमाययौ ॥९९८॥
 मन्त्रुग्रमादिसत्कारैः कृतपूजो महीभुजा । स दण्डनायकादीनां शिरःभूलावहोभवत् ॥९९९॥
 परिहासपुरे पारिपात्यं कुर्वन्कबोदधीः । वातगण्डाख्यया कथार्तिं निन्ये यत्नव पर्वदा ॥९९०॥
 मन्त्रोत्कोचसमीतसचिवधेरणस्पृशा । अपास्व वामनं राक्षा पादापादौ निव्योजितः ॥९९१॥
 995 आनन्दः स भगे तस्मिन्निष्कन्धाराधिकारिताम् । कन्दर्पेरेषिणामासीन्मन्त्रिणामनिसंमतः ॥९९२॥
 तलेरितस्ततः पातुं लोहुरं विमुताहितम् । मण्डलेश्वरतां दृष्ट्वा कन्दर्पं प्राहिणोक्नुपः ॥९९३॥
 मन्त्रविक्रमसंपन्नः कुभूयैः स्वोदयेच्छमिः । युस्त्वा तया राजपशोः समीपास्सोपवाहितः ॥९९४॥
 दृष्ट्वाहोयमिति प्रहाय निकटोद्देशान्तरं वाग्निनं ध्वरिं बन्धुवियोगकृत्तनुं वचोभूय्येति संत्यज्य च ।
 भूरो राज्यमसौ हरोदिति तया हित्वा विचारोन्मिक्तो धूर्तधेरणवाकुभो नृपपभुनीयानि नाशं चिरान् ॥९९५॥
 अवर्त्तनास्त्रबद्धापि कन्दर्पमीतिराशयान् । राक्षोः जगल कालेन सा मुष्टेरिर्ब वातुका ॥९९६॥
 1000 उरुकर्षपुत्रावादाय चिकीर्षुर्लोहुरेशताम् । कन्दर्पो वर्तत इति क्षितिपं मन्त्रिणोवबन् ॥९९७॥
 तथेति नृपतिर्गुह्यबन्धुं हन्नुमथाभु तम् । ससैन्यं व्यवजयपट्टं दत्तं चासिधराभिधम् ॥९९८॥
 तयोः संग्रामयोर्वीर्यौ तां लेख्यवत्प्रयाहिदन् । विमुखधकितात्मा च कन्दर्पोऽभूद्यथा मुहुः ॥९९९॥
 केलियुत्तरणे हस्तं मृगसेवकवत्सुरः । आसीदसिधरस्तस्य बन्धुर्मन्धुयतस्तदा ॥१०००॥
 ततः पार्णि विनिष्कृत्य सोऽकुलमेण तत्कारम् । अमृग्रायेण निस्त्वक्तं क्लिप्तः पक्षीव सोमगत् ॥१००१॥
 1005 अवन्तराक्षो भूभूष तेनात्मा च नृपाभितः । विगर्भते स्म लिखेन पट्टश्चैवमकथ्यत ॥१००२॥
 नेवाशयो नरपतिः सुदुर्गं प्राहिणोतु मे । अर्पयित्वा ततः कोटं प्रयास्यामि दिगन्तरम् ॥१००३॥
 आनीव दत्तासौर्द्धातीनादाय श्रोहवर्जितः । स विमुक्ताधिकारोऽप्य मन्त्री वाराणसीं वयौ ॥१००४॥
 दृष्ट्वा गयायां सामन्तमेकमन्त्रं निवेद्य च । काश्मीरिकाणां चक्रे स आर्यमुत्कनिवारणम् ॥१००५॥

९८९. ') Emended; A 'नचो वत्ताः १९१. ') Thus A; perhaps, to be read इत्युत्तः १९४. ') Thus A₁; A₂ वासन्. १९१. ') Thus corr. by A₂ from A₁ मुहिरि. १००१. ') A₂ gloss मन्त्रिण. —') Thus A₂; A₁ रक्षि. १००२. ') तां supplied by A₂ in space left by A₁. १००३. ') Emended with C; A 'सेवकवत्सुर. —') Emended; A बन्धु. १००४. ') Doubtful emendation; A apparently निस्त्वक्तं; B G निस्त्वक्तं. १००५. ') Emended; A काश्मीरिकाणां.

स हत्वा चौरसेनान् सत्तेनैव दुर्गमेधनि । पूर्वाद्यामध्वनीनां च स्वपाशिर्धूतकण्टकाम् ॥१००९॥
 व्याघ्रं निहत्वाप्रसन्नं वाराणस्यां निरस्वता । पूर्वा दिग्भूषिता तेन भवेः छकृतकर्मतैः ॥१०१०॥ 1010
 ते तक्षिर्वासमादेव लम्पलसाः कुमन्त्रिणः । अन्योन्यासूयया जगुरथ कार्याणि भूभुजः ॥१०११॥
 स्वैराहारोदितमुदमहाः शूद्रकण्डूतिशान्त्यै दुर्धारेभ्योऽकनुषमयो यत्र दुर्मन्त्रिभेदाः ।
 ग्रन्थ्यन्योन्यं भवति यणितैर्वासरैरेव कैश्चिन्मध्यस्थाणोरिव नरपतेस्तत्र सर्वाङ्गमङ्गः ॥१०१२॥
 अनिकामनि कालेय पार्थिवं हन्तुमुद्यमम् । दुद्रुक्षुर्जातराज्येष्ठस्तान्वाङ्गिर्धम्मटोभजत् ॥१०१३॥
 श्लोहापनादभोगेय भवेद्वाज्यमिदं पुनः । मामेव वैद्योऽपुत्रत्वादनर्हंस्मिन्नुपेय्यति ॥१०१४॥
 इति संमन्य ह्यविदं निहन्तुं पृथिवीभुजम् । प्रेरितो जयराजोभुत्तेनासरत्लचेतसा ॥१०१५॥ युग्मम् ॥ 1015
 विलासप्रामात्यान्निष्ठा नीत्यान्श्लोहाय भूपतेः । सोपरीषवभूहिना विदेष मध्यपातिनीः ॥१०१६॥
 क्रमास्तिदधुन्मुखे तस्मिन्कायं राजपुरीं नृपः । इत्याव व्यवजङ्गातु बह्वमानेव धम्मटम् ॥१०१७॥
 सहस्रमङ्गलगृहे क्षुदिनापेक्षया स्थितम् । तं सिद्धिभङ्गचकितो जयराजः समाययौ ॥१०१८॥
 तमयं मण्डपे गृहं तयोर्मन्त्रावमाणयोः । प्रयागानुवरः कश्चिन्निसिध्यवहितोऽग्नौ ॥१०१९॥
 तशयेदितनृत्तार्थप्रयागास्तत्कथां ततः । बुद्धा निवर्तयामास धम्मटं गमनाद्युपः ॥१०२०॥ 1020
 कुलक्षयमयासिद्धस्तत्परीकारमन्यरः । स्वमेव केवलं रक्षवासीत्स चकितोऽन्यदम् ॥१०२१॥
 असिद्धिं जयराजस्तु रष्ट्रा दूतैः स्वसंमुखी । शमालडामरौ धीरौ बागपाजामिधौ व्यधात् ॥१०२२॥
 स्वभूयैर्भेदनिर्घातैर्धियासुं तं निवेदितम् । भुत्वा क्षपायां सितिमृक्षिषु विशेषे रक्षिणः ॥१०२३॥
 व्याजाद्यानां वदन्सज्जः प्रातस्तान्वाङ्गिरेव तम् । चतुष्कं पूजनें भूतौ जयराजमुपासयत् ॥१०२४॥
 राज्ञो वचार्गते धाक्षिं स्थितस्य स्यान्मण्डपम् । सत्रा स भानुपुत्रेण धम्मटेन ततोविशत् ॥१०२५॥ 1025
 रक्षिणोय बहिर्व्यस्य प्रयागः पार्थिवाहया । जयराजं बधनेति नीचैर्धम्मटमभ्यधात् ॥१०२६॥
 धम्मटे विश्वसज्जस्यं जयराजस्त्वजेद्रुचम् । निदेशेनामुना वेत्ति स्वमङ्गलं च धम्मटः ॥१०२७॥
 इयोरैकस्य वा युद्धे तयोर्मृत्यौ हितं च नः । व्यक्तीकृतैक्ययोर्वापि यथो लोक्येयगर्हितः ॥१०२८॥
 इति निर्धायतः शाश्वदविरोधेन वेधसः । प्रज्ञास्व प्रत्यभाश्राद्धो मन्त्रो युक्ततमस्तथा ॥१०२९॥ नितिकम् ॥
 नाबुद्ध मां धुवं राजा सान्वाङ्गरिति विश्वसन् । जयराजमुपागत्य ततो धाट्यां हिवोन्नयित् ॥१०३०॥ 1030
 अयस्यस्त्वयि नृपो यद्यश्रोहोसि निधयात् । तत्रययानु विभुदधयमसिधेनुः समर्प्यताम् ॥१०३१॥
 दैवेन वा मोहितः स तद्विश्वासेन वात्यजत् । आक्षिप्यमाणः शास्त्रास्त्रकोविदः शास्त्रमन्यवत् ॥१०३२॥
 वैष्णवदर्शनास्तेर्वस्ततः स पदपां गिरम् । सन्वङ्गवीचदुल्लाङ्घ्यस्तं जगदाज्जकात्मजः ॥१०३३॥
 न स्वं निःसरय कट्यायां जातः कलशभूभुजा । आसीज्जनयिता नूनं ह्रीवो यः कश्चिदेव ते ॥१०३४॥
 निष्ठायां धैर्यचर्याणां परिणाममजानता । तेनेद्युक्तः स शीवास्तुलिकास्त्रमोपमोभवत् ॥१०३५॥ युगलकम् ॥ 1035
 श्लोहोदन्तं दृक्चक्रमगो धीरस्तन्मध्यपातिनम् । यातनाक्लेशितोऽप्युवे स्वमेव न तु धम्मटम् ॥१०३६॥

१००९. ^{१)} च has been erased by A₁. १०१३. ^{१)} Thus A₁; corr. by later hand दुर्मन्त्रिभेदाः. १०१४. ^{१)} Thus corr. by later hand from A, वेद्यया. १०१६. ^{१)} Thus corr. by later hand from A, स्थितिम्. १०२४. ^{१)} Thus corr. by A, from A₁ युल्ले; A₂ in margin नीचये. १०२९. ^{१)} Thus corr. by A₁ from A₂ यावय.

- विषयमन्त्रवीर्येण मोचीकृतविषाशनः । रज्ज्वा विषाद्य वीर्याय ततो निशि विपादितः ॥१०३७॥
 अट्यक्तेन प्रवीर्या शिरःस्थितोऽजितं वधौ । भट्टारनङ्गलातोये तदगुर्मस्वभोज्यताम् ॥१०३८॥
 तमेकसप्तमे वर्षे हत्वा मात्रपदे नृपः । बर्षं वमीरहरयो भूमटस्याप्यव्यन्तयत् ॥१०३९॥
 1040 आदिदेशाय तत्सिद्धये ररः शास्त्रभृतां वरम् । मूर्धं कलशाराजाख्यं ठकुरं लीहराभवम् ॥१०४०॥
 महिणीति यदा दूतं प्रयागस्ते तदा स्वया । संपाद्यमेतदित्यूने तं चोपचितसत्किंयम् ॥१०४१॥
 असिदिभीत्या स्वं दूतं स महिषवन्द्यागकः । संमन्त्र्य क्रियतामेतदित्यूने कुपितो नृपम् ॥१०४२॥
 राशि मन्त्रयमाणेय पञ्जानीयाप्यमन्त्रिणः । वामनः सार्गले हारे त्यक्तदेहोऽब्रवीद्वचः ॥१०४३॥
 मन्त्रय मन्त्रिणधैरे न यावन्निःशया बहिः । तावत्किंचित् वेदेतच्च भद्राणि ददिरति ॥१०४४॥
 1045 राजाज्ञया प्रयागेवं ततो दूते विसर्जिते । तीक्ष्णः कलशाराजाख्यस्तनयाभ्यां सहायवौ ॥१०४५॥
 तस्मिन्मसङ्गे सान्वाङ्गिः हवेनस्य दददातपम् । राजधान्यन्तरेवासीद्विचैरनुचरैः समम् ॥१०४६॥
 पुरः कलशाराजं तं दृष्ट्वा पथाच्च तच्छतौ । यावत्साशङ्कमाचख्यौ तावद्धृत्वेर्निजैर्जेहे ॥१०४७॥
 शक्तोपि धम्मटः क्रतुं कृपाणीमिति वारिणम् । हन्तुं कलशाराजं तु यावच्छस्त्रे व्यधात्करम् ॥१०४८॥
 तावतेनायतः पथात्तत्पुत्राभ्यां कृताहतिः । भावनानुबलजेव क्षिप्रं गगैरमुच्यत ॥१०४९॥
 1050 मुमुर्षुणा क्षणत्वेन ज्यायान्कलशाराजः । विप्रमायुधैरुन्मात्माभीक्ष्णप्रणितोभवत् ॥१०५०॥
 तस्य क्षमाग्नयोऽपि देवेबाहः शस्त्रिणः । विजा कृपाणी तुषोट तेनामद्रायुधोऽभवत् ॥१०५१॥
 विहस्य पातितः पृष्ठास्त तैर्योपेदिबाणहजः । भुनां यासाव संत्यक्तः श्वाकैः पार्थिवाहवा ॥१०५२॥
 राक्षा तन्वक्कूनमारी स्वयं रत्नहणमन्त्रहणौ । आगत्य पाङ्गवे त्यक्तकृपाणी परिरक्षितौ ॥१०५३॥
 हत्वाकन्दास्तुं दुष्ठायाः संरम्भेण युगुत्सवः । मावयोदयसिंहेन दाम्भिकेनैव वन्धिताः ॥१०५४॥
 1055 दूवं पुत्रा मनेत्युक्तवतस्ते पार्थिकस्य वत् । प्रत्ययात्तस्य शास्त्राणि तस्यगुर्जोऽधितेच्छवः ॥१०५५॥
 राक्षो विमुञ्चिः क्रियतां पार्थमेत्येति तद्वचः । तैः समागत्य गजुहे मागो राजगृहानयति ॥१०५६॥
 तन्वक्कूनगुहोऽधिष्ठैर्बाल एव विवर्धितः । दुष्टं ततो विहस्यैवं स्वच्छज्जमाहकोववत् ॥१०५७॥
 तन्वक्कूनतर्कैर्युर्वै जयराजमभाषथाः । न त्वं निःसत्त्व कट्याया इति तद्विस्मृतं तव ॥१०५८॥
 स ते तादृश एवायं वतते संकटः क्षणः । किं धैर्यावसरे मूढ वैहृष्यमवलम्बते ॥१०५९॥
 1060 तस्माज्जातोसि निवर्त मत्पिप्रोच्छिष्टमुष्टिना । अहं तु तेव बीरेण स्वल्पिवा कीर्तिभाषिना ॥१०६०॥
 इत्युक्त्वा स रणे गृह्णन्त्रपाराजलज्जलम् । पपात जन्ममालिन्वं मानी प्रक्षालयन्निव ॥१०६१॥
 नृपान्तिकं प्रयास्याम इति निषवतस्ततः । दुष्प्राणीजाजपुष्टाः कारागारे निचिस्त्रिपुः ॥१०६२॥
 ते वीर्यमरोन्मसा हुना वासन्तिका इव । प्रत्यभासन्त कारुण्याद्रक्षणीयाः क्षमाभुजः ॥१०६३॥
 टकस्तु विम्बियो नाम पापः संप्रेक्ष्य भूभुजम् । न्यजिपहन्तान्भीवाह निशि पाशानिवेशयन् ॥१०६४॥
 1065 दुष्टो विजयराजश्च बुद्धो गुह्यश्च नेतुम् । तन्वक्कूनैवाभस्वरो इता वध्यमहीते ॥१०६५॥

१०५१. ') Emended; A मन्त्रिण', १०५५. ') A here and elsewhere प्रयागेन. १०५७. ') Emended; A ° स्वच्छज्जमाह १०५८. ') Thus A; perhaps, to be emended कृपाणीमितिभाषिनीय. १०५९. ') उपो supplied by A, in space left by A, १०५४. ') Emended; A ° कन्दायास्तु. १०५८. ') Emended; A ° नवी बल्यै.

हतानामपि सौन्दर्यं तेषामद्यापि वर्ण्यते । कथाम्बरे बभौर्देवदासुस्वप्नसुदिने ॥१०६९॥
 सतताभ्यस्तनाम्बुतेः कस्तौलहाशनादुरैः । कीर्तिशोभाहमालेख द्युधिर् बभभूरभूत् ॥१०६७॥
 वृद्धिमान्नीतयो राशान्युत्कर्षापत्योस्ततः । ज्यायान्ममिमेयं डोम्बाक्यो गृहदण्डैः कुलच्छिदा ॥१०६८॥
 स्फुलिङ्गमिव संभाव्य तेजोविस्फूर्जितं शिशुम् । जवान जयमङ्गं च तद्विजयमङ्गमम् ॥१०६९॥
 गोमृत्स्वगोत्रजान्हत्वा भोक्तुमेकस्य कस्यचित् । कुर्वन्ति हैहोपहता राजवं निष्कण्टकं नृपाः ॥१०७०॥ 1070
 संकटं मधुगोलमुष्णविटपमृदावलीनद्वरे भूढः । कर्तुमङ्कशूराधिपमितिः कस्यापि भव्यात्मनः ।
 हैममेरण्या प्रकम्पविवशः पञ्चमहारैर्दृढं गङ्गोमृन्मधुपासिहत्वा शमनस्वचलवपुष्ठीकृतः ॥१०७१॥
 शान्तिद्वोहमहापात्मनश्चपीथय पार्थिवः । दिव्यानामप्यसंभाव्याममकृष्टिभोज्यवताम् ॥१०७२॥
 वामनस्यात्मजः क्षेमस्तं जानन्ननकादिपम् । प्रैवर्त्तकलशोदास्थच्छक्रेहमनिवर्हणे ॥१०७३॥
 तामिच्छामपिडनत्तस्य भक्तो युज्या प्रयागकः । धावतः श्रद्धपातेष्वां धीरो वल्लेख इन्तिनः ॥१०७४॥
 अनिशं नष्टेष्टानां शयानामिव भूभुजम् । अन्तःप्रवेशकुसलो यो वेताल इवामवत् ॥१०७५॥ 1075
 गता हलधरस्याय विडो लोष्टधराभिधः । जगाद विजये जानु राजानं रञ्जनेच्छया ॥१०७६॥ युग्मम्॥
 द्विषतां मामहेमादि कलशोभरसंभयम् । तत्पासादाहमभिः सेतुं विलस्तायां करोमि ते ॥१०७७॥
 आलेख्यं गगने तिज्जामि विजिनीसुरैर्वैवाभ्यम्बदं स्ववालोकितमानवाभि कनकं मन्थामि वर्णं दिनेः ।
 इत्यायुक्तमपि स्फुटं जडमतिर्जानाति सत्वं नृपो यत्साहस्यपथा न वक्ति स गतमौढिः परं बड्ढयते ॥१०७८॥
 निषिधेध विक्रीषीं नु प्रयागस्तामपि प्रभोः । सतुपस्यायिकोपध्याभ्यर्चनानामिव रोगिणः ॥१०७९॥
 भय लोष्टधरो हास्यावसरे जानु भूपतिम् । बड्ढस्य कोशो हेबस्य क्रिवतामित्यभाषत ॥१०८०॥ 1080
 तिमत्वा-किमेतदित्युक्तवन्तं तं स व्यजिज्ञपत् । उदभाण्डपुरे -¹ भीमशाहिरभूपुरा ॥१०८१॥
 विरोधागपारिषधानां तत्कृतो भीमकेशशः । राज्ये कलशदेवस्य बड्ढहारोभयविरम् ॥१०८२॥
 तैः शान्तैर्देविदधे यदाद्य विजुनारतिः । वीरापदतनुर्वर्णकवचो हरयो तदा ॥१०८३॥
 भुयोपि चक्रे तस्मिन्त्या कोशसामप्यभागिति । ततः प्रभूत्स्यथा यावद्बड्ढहारातिः स्फुटम् ॥१०८४॥
 भादीयतां तवीयस्तकोशंश्चौरमथावहः । सोपि बन्धादिमुक्तोस्तु पुण्यपीपादिभोगभाक् ॥१०८५॥ 1085
 इति संवेरितस्तेन तथा चक्रे स भूपतिः । कोशं ततः प्रवेदे च मणिस्वर्णादिनिर्भरम् ॥१०८६॥
 अचिन्त्यद्य यनेदग्न्वंस्तु भून्वड्ढरास्पदे । कीदृक्कत्रांपरेषु स्वादाद्येषु छरवेदमद्व ॥१०८७॥
 कृतप्रायः स तत्रत्यैः पारिषदैस्ततो नृपः । निष्कृत्य बड्ढमारोडिशारणेन प्रदापितः ॥१०८८॥
 क्रमेण सेवानानाङ्गम्यवयवनशालिनः । छरार्थहरणे कडा धीः संभावयता तथा ॥१०८९॥
 पूर्वैराजर्पितान्कोशास्ततः स भुवनभुजान् । सर्वगीर्वाणवेहमभ्यो तुम्भकुडिरपाहरत् ॥१०९०॥ 1090

१०६०. ¹) Thus A, altered by later hand into "भीमशाह". १०६८. ¹) Emended; A प्रसिद्धे. १०७०. ¹) Emended; गोपु. १०७९. ¹) Emended; A लोष्टपु. १०८३. ¹) Emended; A जान जनक.—²) व supplied by A. १०८९. ¹) Two sharas are wanting; A does not indicate the lacuna.—³) Emended; A भीमशाहिर. Cf. vi. 178. ५२. ¹) Doubtful emendation; A पारिषद्यानां. Cf. vii. 1088. १०८५. ¹) Emended; A लोष्टपु. १०८७. ¹) Emended; यनेदग्न्त्तु.—²) Emended with C; A कीदृक्कत्रा. १०८९. ¹) Thus A; G C छरकुडिर.

- इमेषु कोशेष्वनेन देवानां प्रतिमा अपि । चकारोदयराजाख्यं देवोत्पादननायकम् ॥१०९१॥
 बदेवेषु स नमोऽः क्षीर्णमाणाङ्गिपाणिभिः । मूर्तिनाशाख्यं देवानां शङ्कुन्मूषाधपातयन् ॥१०९२॥
 स्वर्णरूप्यादिचटिता गीर्वाणाकृतबोतुवन् । अश्वस्त्रिधनगण्डान्य इव सावस्करेष्वपि ॥१०९३॥
 विबुधप्रतिमाधकुराकृष्टा गुल्फदामभिः । घृत्कारकुसुमच्छा भग्नमपाटकादयः ॥१०९४॥
 1095 धामे पुरेण नगरे प्रासादो न स कथन । हर्षराजतुरुरुक्तेण न यो निष्प्रतिमीकृतः ॥१०९५॥
 तस्य देवावधूयौ द्वौ परमास्तां ममाविनौ । नगरे श्रीरणस्वामी मार्ताण्डः पत्तमेध्विव ॥१०९६॥
 द्वौ महाप्रतिमामध्यादुद्धिम्बावरक्षताम् । दानप्रसङ्गे तं जानु याचिन्वा स्यागिनं नृपम् ॥१०९७॥
 परिहासपुरं जन्ममेदिन्यां कनकामिधः । गायतः कुशलश्रीश्च भगणो नगरान्तरे ॥१०९८॥
 अधिगतवतां लोके विधादुतामपि संपदं न खतु विरतिदुष्कर्मभ्यो धनार्जनकाङ्क्षिणाम् ।
 किमपि कमलाबास्यै पद्माकरोद्धृतिपातकं भजति कमलातीलावासो भवन्नपि हि द्विपः ॥१०९९॥
 1100 पैतामहेन पित्रेण तथा राज्याचिकीर्षया । लोङ्गरादाहतायस्य कोशेनोत्कर्षभूयते ॥११००॥
 बुक्तोपि पूर्वराजार्थे देवैर्कोभ्यो जहार वः । ऐच्छद्धनार्जनं हा धिक्सोपि वास्तव्यपीडया ॥११०१॥ युग्मम् ॥
 तदाद्यामाद्यमादाय सचिवैरथ पापिभिः । ते ते नवनवायासनामाङ्का नायकाः कृताः ॥११०२॥
 कालानुवृत्तिपरतां धिग्धमजोफमीविनाम् । यत्र मन्त्री वयःस्थः सन्सदाचारोपि गौरवः ॥११०३॥
 सर्वदेवगृहपामसर्वेस्वापदतिश्रवम् । स्वीचकाराज्ञया भर्तुरर्थनायकतामपि ॥११०४॥ युग्मम् ॥
 1105 पार्श्वः समरस्वामिदेवागारे सहैलकः । आग्रे विजयमल्लस्य यो राशो ह्येयतां वयौ ॥११०५॥
 हिगुणोत्पत्तिदानेन सौर्यनायकतां गतः । लम्बायकाशो राजाग्रे क्रमेणासीन्महत्तमः ॥११०६॥
 किमन्यद्वरता तेन सर्वार्थान्सर्वनायकैः । व्यपीयत धनाबाधै पुरीशस्यापि नायकः ॥११०७॥
 श्रीगर्भेपदपर्यायच्छायाद्यप्रभावतः । तथाजितस्य कोशस्य सोनरूप्ययोभवत् ॥११०८॥
 मृगीहृतां तुलभतां हयानां आसान्वितानां कुवचःसहस्रम् ।
 पैतालिकानां च विकल्पनत्वं क्रेतुं क्षितीशाः क्षपयन्ति लक्ष्मीम् ॥११०९॥
 कोपप्रसादैर्देविताजनस्य हयादिवृत्तान्तगन्धेनेन ।
 1110 भृत्यानुवृत्त्या मृगयाकषाभी राक्षसं शिशुनामिव याति कालः ॥१११०॥
 विलासहासासनयानदानपानाशनाद्या असतीः सतीर्वा ।
 छायेव चेष्टाः क्षितिपालवर्गः परानुकारेण करोति सर्वाः ॥११११॥
 अमानुषत्वं पुत्राधिराजा मिटस्तस्यैः स्वस्य विचिन्त्य सत्यम् ।
 नृतीयमक्षयभयिकं भुजौ वा ममेति मत्वा न विदन्ति मृत्युम् ॥१११२॥
 निशाद्य येषां प्रभवन्ति दारा दिनेष्वमात्या निवताधिकाराः ।
 अहो भ्रमः स्वस्य बद्धं तेषां विदन्ति भूषा प्रभविष्णुमावम् ॥१११३॥

१०९१. ') Emended with B C; A 'स्पादनायकम्. १०९१. ') Emended; A 'रूपम्. १०९४. ') Thus corr. by later hand from A. रुद्रम्. ११००. ') Emended; A 'पुरासिः. ११०९. ') Emended; A च हेलकः. Cf. vii. 1170, 1319, 1358, 1369, [C. VII. 1093

स्वादूषितं स्वादुतयैव भुङ्क्ते धूक्तस्य मुञ्चत्यपि धूक्तानि ।

विद्यासितस्त्रासमुपेत्यकस्माद्भूष्य बालश्च समानभावः ॥१११४॥

जायामित्यादि यत्किंचित्स्थितिपानां कटाक्षितम् । वत्सवै हर्षदेवस्य जायेन लघुतां ययौ ॥१११५॥ 1115

तुष्टः पटहवायेन हयातोद्यधिदे ददौ । भीमनायकनाम्ने स करिणं करिणीसखम् ॥१११६॥

स्वशिव्यस्तेन तस्यासीद्वायनः कृन्कोय सः । चण्णकावरजः खेदाद्रीताभ्यासकृतोद्यमः ॥१११७॥

प्रसादीकृतमस्मै च खेदव्येदवमिच्छता । तेन काञ्चनवीच्यारतस्तमस्तयेतसा ॥१११८॥

कर्णाटभर्तुः पर्माण्डेः छन्दरीं चन्दलाभिधाम् । आलेख्यलिखितां वीक्ष्य सोभुत्पुण्यायुधमतः ॥१११९॥

उत्तेजयन्ति संवर्षे हास्ये जडमतीम्बिताः । सारमेयानिवाजम् गोस्त्राद्य प्राकृताश्रयाः ॥११२०॥ 1120

स बिटोद्रेचिनो वीतत्रपथके सभान्तरे । प्रतिज्ञां चन्दलाभायै पर्माण्डेश्च विलोडने ॥११२१॥

कृतापक्षिणमकर्षूरपरिस्त्रावं प्रतिश्रया । तं च स्तुतिमिषादेवं जडहः कविचारणाः ॥११२२॥

भाषावेषविशेषतः परित्यक्तं दाक्षिणात्योऽध्वनो गन्धादप्यवधारितं वदुत ते कर्पूरकोलं करे ।

पर्कं चेद्विदमङ्ग हर्षं नृपतेस्तत्कल्पवयोपावनं नो वेत्तिवनु नातिकेरकुहरे संप्रत्यमुष्मन्वनः ॥११२३॥

आ कर्णाटनक्षत्रपराधववधादा चन्दलालिङ्गनादा कल्याणपुरप्रवेशनविधेरा पिम्मलादर्शनात् ।

आ राजाभयकाननान्तबद्धपापारार्द्धिकौतूहलहोत्रेन प्रतिषिद्धमिद्धमहसा पोताससंवर्यणम् ॥११२४॥

बिटः प्रसाद्य नृपतिं मदनः कम्पनापतिः । महत्तरत्वं जयाह तस्याधिर्वापिताकृतेः ॥११२५॥ 1125

वस्त्रालंकारनिर्वाहकृतेनुप्याद्य वेतनम् । नित्यमावस्त भूपालाश्रयमीर्ष्याशमाय च ॥११२६॥

बिटस्वे निस्त्रपत्वे च मदनस्य कथाक्रमः । मौग्ये पारिद्वयत्वे च नृपस्य निकषोमवत् ॥११२७॥

मातेयं वयिष्कां नाकाक्षवानीतेति वारिभिः । संदर्श्य जरतीं नारीं मुनिनः सोपरीर्विष्टैः ॥११२८॥

दासीश्च देवता एता इत्युक्तान्यैः प्रवेशिताः । उद्यतिं च भिवं चौम्हस्त्रयणमस्त्रहसे जयैः ॥११२९॥

शास्त्रो मदनसंतापमन्त्राद्युक्तेष्वकारिभिः । अध्यापिता बिटैस्त्रय मतिमोहं पञ्चकिरे ॥११३०॥ 1130

ताभ्यः काभिरपि क्षमाभृच्छुरतं समयोधितम् । बाउच्छन्तीभिः कृतः स्वाङ्गस्पर्शाग्रायोदयोऽज्जितः ॥११३१॥

आयुष्कामाव भूयांसं कालं जीवितकाङ्क्षिणे । आयुर्वर्षशतान्धस्यै ता मूढमतये ददुः ॥११३२॥

होम्येन पिण्डसिद्धिर्ध्या केनाप्येतद्वसावनम् । पिण्डसिद्धिर्द्वित्युक्ता येयं किमपि पाथितः ॥११३३॥

किं तत्त्व कथितरन्ध्रैर्मौग्यैर्धौ याचितो बिटैः । विद्यमानादिव धनारायुषोपि व्ययं व्यधात् ॥११३४॥

बलकप्येच्छुरपरानुपायान्यानसेवत । कथयेत्कः सदाचारस्त्रानतोपि त्रयावहान् ॥११३५॥ 1135

स एवमन्धतामिषे निक्षिप्तः शाश्वतीः समाः । मुग्धबुद्धिः स्वजायेन दुर्जोतैश्च कुमन्त्रिभिः ॥११३६॥

मेघवाहनमुख्यानां कृत्ये लोकोत्तरे यथा । सन्त्यष्टाल्पविषः केचिस्सदिहातोऽलिताश्रयाः ॥११३७॥

तथास्मिन्नापि धुक्कृत्ये वर्षमनेन्रुतायहे । भविष्यतीव कालेन नृपमप्रत्ययो जनः ॥ ११३८ ॥

राज्ये बहुच्छले तादृग्दुर्मित्योपहतोऽप्यभुत् । आयुःशेषेण न यशो स रन्ध्रान्धेविणां शिषाम् ॥११३९॥

११२६. ') Emended; A वयिष्का. Cf. vii. 319. ११३१. ') Emended; A "तामने.—") Emended; A स्वजायेन;
) स्वजायेन.

- 1140 वर्तकीः शिक्षयन्नामुत्थावामिबं स्वयम् । तिष्ठन्हीयेज्जले धाम्नि दूरास्केनाप शमुणा ॥११४०॥
 शिरोवुरापि वामुद्यजितो व्रजितो व ॥ फलं तस्यायुःशेषस्य प्रजानां कुतस्तस्य वा ॥११४१॥
 कथिदेवाद्य मुद्रान्ते पातदूतो महीपतेः । सर्वाण्युद्विनिधेः शम्भुमारीशारिषविग्रहः ॥११४२॥
 ते बुवानो मदीयन्तास्ताः शिवो वीचनोन्मदाः । नाशाय हर्षदेवस्य तस्मिन्नेवामवन्तणे ॥११४३॥
 निगृहीतास्तेन रोषास्तजाराः काश्चन शिवः । काथिस्वाकृष्य मुद्रान्ताज्जारीनीता दिगन्तरम् ॥११४४॥
 1145 स्वेन दैःशील्यदोषेण सर्व एव विद्याङ्किताः । मृत्वास्तस्याभुमान्यैष्वज्यतन्त्रं च शान्तये ॥११४५॥
 तस्यापि शीलवैकल्यं तावत्सर्वत्र पश्ये । यावत्कलशभूषातास्तंजातस्योपपद्यते ॥११४६॥
 शैशवे कथितो वामिरङ्गमादय सप्तभिः । सोऽङ्गमारोप्य ता एव युष्मत्संनुमुजेनिशम् ॥११४७॥
 संभोगं भविषीवर्गे कुर्वता दुर्बलोदया । निगृहीता च मुक्ता च नागा पुत्री वितृप्त्यः ॥११४८॥
 स तुरुष्कशताभीशानविशो योषवन्धनैः । निधनावधि दुर्बुद्धिर्मुमुजे शम्भुवक्रकार्त्तम् ॥११४९॥
 1150 अथ सेवामिच्छारेण करापि कुपितो नृपः । स मन्त्रबुद्धिरास्कन्दमदाद्राजपुर्षि प्रति ॥११५०॥
 विलोक्य सैन्यसामयीमवन्तसर्गशीं पथि । त्रैलोक्याकान्तिसामर्थ्यं पार्थिवैस्तस्य शङ्कितम् ॥११५१॥
 स तु पृथ्वीगिरिं दुर्गं दृष्ट्वा तद्गङ्गोद्यतः । अपविष्टो राजपुर्षिं तन्मुले समुपाविशान् ॥११५२॥
 मासमन्त्राधिकं तेन तस्युपा परिपीडिताः । मक्षीणावाहितंमारा बभूवुर्दुर्गराणिः ॥११५३॥
 बानुं संप्रामपालस्तानूरीचके धरापतिः । कियन्तं न करं मीतः कियतीर्षं च संविधाः ॥११५४॥
 1155 ञ्चोददार्ढ्यं नृपती स तदप्रतिगृह्णाति । तुम्भमुत्कोचदानेन स्वीचके दण्डनायकम् ॥११५५॥
 भगवन्मार्गं नृपती व्यावृत्तिं प्रेरिता रहः । प्रवासवेतनं भूरि मार्गितुं तेन क्षात्रिणः ॥११५६॥
 गैः प्राये माकृतपायैः कृते सोऽनुपमाचितैः । राज्ञो दूरस्यकोशस्य कटकः क्षोभमाययौ ॥११५७॥
 स तत्समर्थनं यावच्छके तावद्भीषिकाय । तुरुष्कास्कन्दजामन्यां पददौ दण्डनायकः ॥११५८॥
 अथात्यपथ्यैर्नृपतिरुत्थाप्य कटकं ययौ । कृत्वा च कोशसामर्थ्यं तत्याजाध्वजं साध्वसान् ॥११५९॥
 1160 अपरीक्षयार्ते भृत्यः स्वामिनामतिस्कटे । करोति व्यसनापातमजात्योसिदिवाद्ये ॥११६०॥
 तेन स्वयमयोग्येन योग्यानन्यानिच्छना । कलाङ्किता नरेन्द्रभीः क्षुद्राधेनेव मन्दुरा ॥११६१॥
 ततः प्रभृति निर्वाणप्रतापस्य महीपतेः । प्रतापचक्रवर्त्यैख्या सर्वतो स्ताविमाययौ ॥११६२॥
 स्तानानमो न यत्किञ्च स्वेन भृत्यैस्तथाक्षितैः । तत्कर्म कृतवन्तं स कन्दर्पै बहमन्वत ॥११६३॥
 आनिनीषोष तं तस्य जडस्याकृत भूपतेः । दण्डनायक एवेष्टाष्टेष्टं पैशुनकर्मणा ॥११६४॥
 1165 शान्तद्रोशं नृपतिरवभाषण्डनायकम् । शान्तिपस्यानुरोधेन न कुपा न्यपहांसुनः ॥११६५॥
 दुर्गे सदिग्धजीवोपि निषसन्तश्चिकाय सः । तुम्भस्लाम्बूलवस्त्रादि प्रहितं भृत्यबान्धवैः ॥११६६॥
 आत्मनः सर्वनाशाय संजातं दैवमोहितः । बधार्हं प्रत्युत पुनर्मित्ये तं स्वपदं नृपः ॥११६७॥
 तं विद्राष्टुर्मैत्र्यो राजानमुदतेजवन् । योषवावाजितं स्तोषैः कर्णाद्या इव कौरवम् ॥११६८॥

११४२. ') Emended; A सर्वमुद्यजितो. ११५१. ') Emended; A प्रवन्मार्गं. ११५६. ') Emended; A न्यवृत्ति.
 ११५७. ') Conjectural reading; A दुर्गं.

वादी वाद्यपराजितः प्रतिमदं गालीभिरत्वाक्षिपन्वोपि ब्रह्मसतीव्रता कुकलैश्चैव जयन्ती पतिम् ।
 कायस्थश्च इत्याखिलार्थमहिमा कृष्णे नृपं पातयन्स्वत्वासन्नपरामबन्धं कुर्वते भूयः समुत्तम्यनम् ॥११६१॥
 भुक्तेर्वधनो विभक्तं सहेलनहन्तमः । उर्वरपतिं दुर्ध्वसने प्रेरयन्स्वार्थपण्डितः ॥११७०॥ 1170
 बन्धुमन्विष्य दरदं लवन्धैः सह लाहुरैः । दुर्गपाताभिर्धुं पशून् तमचूचुदत् ॥११७१॥
 तदि लक्कनचन्द्राक्ष्ये पुरा गोमतिं डामरे । जनकहारपतिना हतेनस्तनूपाश्रया ॥११७२॥
 प्रायोपविष्टया हारे तत्पत्न्यापि समर्पितम् । कलशश्चामुखा कृतोपेक्षं प्राप दरद्वयः ॥११७३॥
 तद्वलाहारद्वैः क्रान्तानन्तपानेन मण्डले । राजा च मन्त्रिणा चाप्य बभूव स्वीकृतोद्यमः ॥११७४॥
 जिह्वैः तत्र गोमृणां वृत्तये संभूतं हिमम् । अवपदेन तप्तस्मिन्क्षणे निःशेषतां ययौ ॥११७५॥ 1175
 चारैस्तद्वन्भालक्ष्य तद्वहाय महन्तमः । अभीक्ष्यं प्रेरयन्स्वभापं स च तत्रोद्यमं व्यधात् ॥११७६॥
 वातगण्डं तदुद्योगे प्रतिष्ठासुं नृपाश्रया । अण्यको हारकार्यस्थमभिसंधासुमैव ॥११७७॥
 हारं निवार्य भूमेन प्रापितो मण्डलेऽशताम् । सर्वैः सहाभगद्धारं स हि हाराधिकारिभिः ॥११७८॥
 विस्त्रुविनोपि कटके तेन हारपतिस्ततः । तीर्त्वा मधुमतीं सिन्धुं सैन्धैर्दुर्गमपेष्टयत् ॥११७९॥
 समस्तानपि सामन्तान्महिष्यन्सर्वैः स्वयम् । एकप्रयाणान्तरितः कोटिपि न्यवसन्नृपः ॥११८०॥ 1180
 स्वजिगिगण्डशैलादि दुर्गसंश्रयदुर्जयैः । काश्मीरिकाः सह दस्तैस्त्रिभिः समरं व्यधुः ॥११८१॥
 विदधे प्राजिमटिकानाम्प्यापातपदे वसन् । सपुत्रो गुह्यजो मल्लः संभ्रमानतिदुःसहान् ॥११८२॥
 तत्पुत्रैः दैवविश्लोका राज्यप्राप्ती तद्विच्छया । मानं व्यवधिपातां यौ वीरानुचलसुस्तलौ ॥११८३॥
 अत्युग्रामस्त्योर्ज्यायागिह्वरपि नृपासयम् । आसीद्वाध्यर्धमाहात्म्याद्यात्रायां तत्र निर्गतः ॥११८४॥
 अवपदेन भूपालप्रतापेन च शोषिताः । वयाकर्यक्षितदुर्गे ररक्षुर्दारदा भटाः ॥११८५॥ 1185
 अधाक्षेव विधेर्हर्षेऽन्तापपरिपन्थिनी । पपात महती वृष्टिरेकीकृतजलस्थला ॥११८६॥
 दुर्गमृग्नः हिमैः कृत्स्नं दुर्ध्वैः पर्यवार्यत । अनुकूलेन विधिना सनाशैर्मिहितैरिव ॥११८७॥
 उत्थाने पातयन्काक्षितपतेन काक्षिदुस्तिपम् । वेधाः कन्दलपत्न्येव कन्दुकक्रीडितभ्रमम् ॥११८८॥
 ततः स्मृत्या गृहान्वृष्टिदुःस्थाले बुष्टमग्निजः । चक्रे पूर्ववद्वाजः स्कन्दाचारे विस्त्रयणम् ॥११८९॥
 ऊर्ध्वस्रोतोनुसारीव तिभिः शैलह्वाननः । ततोपि चक्रे ध्यावृत्तिं राजा जयपराकुलः ॥११९०॥ 1190
 मुक्तापणः शीर्णकोशः त्यक्तभीकभ्युतायुधः । कटकाः सर्वे एवाभूत्पलायनपरायणः ॥११९१॥
 भावतः पथिमिस्तैस्तैः साक्रन्दाभाजसैनिकान् । वृष्टलपरिपून्वीर्यं मार्गप्रतिष्यतापना ॥११९२॥
 शौमैः सहस्रमालेव सायकपण्डेव खेटकैः । सद्योपलेव खड्गैः सशिलेव नृगणैः ॥११९३॥
 लौघैः सरयाङ्गैव राजनैर्भाजैरपि । सफेनेव जनत्यैकरासीन्मधुमती सरित् ॥११९४॥
 नीतानां च हतानां च दरदैः प्रसृतोदयैः । अभूत्सदीवतानां च संख्या काञ्चिद्वेदिनाम् ॥११९५॥ 1195
 अनाथवत्तथा भूतं सैन्धवं ज्ञातुं कृतोद्यमः । एकस्तु सानुजो मानी नाचलन्माहिरुहलः ॥११९६॥

११७६. ^१) Emended; A विज्राये. ११७७. ^१) Emended; A वाद्यगण्डस्तु. ११७९. ^१) Thus or, perhaps, विस्त्रुविनोपि to be read for A विस्त्रुवितापि. ११८१. ^१) Emended; A काश्मीरिकाः. ११८३. ^१) Emended; A सपुत्रो.

- दरद्वलाम्बुधिर्धावन्स विशाक्रमणोद्यतः । ताभ्यां वेलागिरीन्द्राभ्यामिव संस्तम्भितोलिलः ॥११९७॥
 नौ रक्षित्वा बलं शान्तीं प्रसिद्धिमनुलं गतौ । पतिवरेव राजभ्रातृभेजे लक्षणेन तेजसा ॥११९८॥
 ततः प्रभृति लोकस्य सर्वस्यासीदसौ मतिः । राज्यार्हो मानिनावेनौ क्लीबोयं न तु भूपतिः ॥११९९॥
 1200 तद्या कृत्वापि यद्वाग्ने दर्शनं परिजहनुः । नौ प्रीतिदायविमुखौ बबन्धास्थां ततो जनः ॥१२००॥
 अथ शान्तरिपुत्रासौ नगरं प्राविशवृषः । प्रतापस्तु दिशः प्रायान्मल्लराजतनूजयोः ॥१२०१॥
 नौ रामलक्ष्मणाद्येताविति सर्वस्तदाब्रवीत् । रावणप्रतिमे राशि भाष्यर्थानुगुणं वचः ॥१२०२॥
 राजा तु गतलज्जः स नित्यकृत्वोपमं जडः । कर्तुं शारभताखिन्नः पुनर्मण्डलपीडनम् ॥१२०३॥
 अल्पापकारमपि पाश्वेगतं निहन्ति नीचो न दूरमसमागसमप्यरातिम् ।
 चा निर्देशस्तुपलमानिकमापतन्तं तस्यागिनं न तु विद्वरगमुपरोषः ॥१२०४॥
 1205 ततः प्रविष्टः संगीतः सेवया दत्तकम्पनम् । मदनं सोनगुणस्त्वैरं शंसन्तं तत्पराभवम् ॥१२०५॥
 तद्गोत्रेण जिघांक्षुस्तमागो जयाह सोपरम् । तस्य देवीविद्वष्टाशालेखोद्भूतलक्षणम् ॥१२०६॥
 प्राप्नो मन्त्रब्राह्मणस्य श्मशानुदात्तदर्शनः । भीतो लक्ष्मीधरस्यागान्मन्दिरं टक्कमन्त्रिणः ॥१२०७॥
 राजा प्रसाधमानोपि तत्कृतेन्येन मन्त्रिणा । सस्मिन् वीक्षितं सैन्यैस्तं सपुत्रमन्त्रातयत् ॥१२०८॥
 कोपस्मितं नरपतेरकालकुक्ष्यं तरोः । वेतालस्याद्दृष्टितं नैवमेव प्रशाम्यति ॥१२०९॥
 ये संपरुद्धविपुलप्रणयमिमाना निःशङ्कमीश्वरनिवेणमाचरन्ति ।
 1210 मन्त्रानुपद्मरभसादुजगेन्द्रसङ्घं प्रकथापयन्त इव ते प्रलयं प्रयान्ति ॥१२१०॥
 कर्णेजपकुले तावन्मदनमलयावधिः । शापः सूर्यमतीदेव्याः प्रसारितमुजोभवत् ॥१२११॥
 विक्रमालोकनोत्कम्पी निविशेष क्षमापतिः । बद्धा कलद्राराजं तं लक्ष्मीधरनिवेशने ॥१२१२॥
 विरुद्धं तस्य बद्धस्य शिक्षापेक्षामिषावृषः । तेजोवधाय सविधमुदयाद्यं व्यसर्जयत् ॥१२१३॥
 लक्ष्म्या आजवलयमानं तं वीक्ष्य प्रज्वलितः क्रुधा । लम्बासिंधुः कस्माच्चिन्मनस्वी सहसावधीत् ॥१२१४॥
 1215 तद्भूतैरथ संकुचैर्मिषस्य स विपादितः । दुर्बुद्धेस्तस्य भूमर्तुरेवं भृत्या विषेदिरे ॥१२१५॥
 मण्डले राजवृन्देन क्षतेनेव परिक्षितः । क्षारपातोपमान्यापि प्राभूः खपरंपरा ॥१२१६॥
 अहर्दि काष्णानस्याली यैः पार्थिवगृहादपि । सत्यप्यहस्करे अमुस्तस्करास्तादृशा विशाः ॥१२१७॥
 प्रवर्धमाने मरके क्रान्तिध्वनिनिर्भरः । निर्घोषः प्रेतवाद्यानां न व्यरंसीहिवादिशम् ॥१२१८॥
 षडीवमुद्धितप्राप्ते वत्सरे पञ्चसप्तते । अखण्डं सर्वभागदानं दुर्मिक्षमुदजम्भत ॥१२१९॥
 1220 वीक्षारणां भाष्यत्पारिः प्राप्यामूषश्रम्भिः शतैः । वीक्षारणाभवत्सभ्यं माहौकस्य पलत्रयम् ॥१२२०॥
 ऊर्णपलस्य वीक्षारैः कयः वञ्चितजायत । लवणोष्णहिङ्गुवैरेभिधाप्यास्त दुर्लभा ॥१२२१॥
 श्वानैर्योभवत्सभ्यः संसेकोष्णविविधैः । उन्नतोया गिरिकस्तौष्ठसदास्ववैरिव ॥१२२२॥
 पतद्वावहितं राजधानी दूराह दृश्यते । ध्यात्वेति सर्वतो राजा बुभाणां छेदमादिशत् ॥१२२३॥

१२०७. '1) Emended; A उक्क°, १२२१. '1) Emended; A अववहता.

समस्तनकला वृक्षा गृहस्था इव पातिताः । कुटुम्बैरिव रौतम्बैरशोध्यन्त पदे पदे ॥१२२४॥
 प्रागापदं महादण्डं तथातैपि जने नृपः । हलावहणे वृद्धोक्षे गण्डशैलमिवाक्षिपत् ॥ १२२५॥ 1225
 निपीड्य लोकं कायस्थैर्महादण्डव्यवस्थाया । पुरमासादिषु कापि न मृद्व्यवशेषिता ॥१२२६॥
 अथोत्पन्नस्य संयाप्राप्तिहन्तुं सर्वद्वामरान् । स इण्डभूदिषु क्रुध्यन्नादिसम्पन्नमण्डलेश्वरम् ॥१२२७॥
 पूर्वं मडवराज्योऽर्था होलद्वान्तः स दामरान् । इत्यास्कन्दोवधीसांस्तान्कुलाये विहगानिष ॥१२२८॥
 प्रजा लवन्त्यानुचङ्कुतलोविकटाकृतिः । जीवन्मडवराज्यान्तस्तेन विप्रैपि लोञ्जितः ॥१२२९॥
 लावन्त्यबुद्ध्या भूलानि पान्थैरप्यथ रोपितैः । भीमरूपामबज्रमिर्मैरवस्य महानसः ॥१२३०॥ 1230
 भूते लवन्त्यस्तैकस्य क्रूरां विन्यस्तवतो बधूम् । वयुः सर्वे दिशो भीता लवन्त्या मण्डलेश्वरान् ॥१२३१॥
 केचिदुभयिरे तेषां गोमांसं स्तेच्यभूमिषु । अरघद्वपरद्वादिहृष्टाः केचिदवातगन् ॥१२३२॥
 प्राणिनेषामृतं भूरि भैरवाव महीभुजे । लवन्त्यमुण्डमालालीरखण्डा मण्डलेश्वरः ॥१२३३॥
 तोरणावन्त्यो राजहारेरुदयन्त सर्वतः । दामराणां करोटीभिर्वटीभिरिव निर्भराः ॥१२३४॥
 हरे कङ्कणवस्त्रादि लम्बमानं नृपैकसः । नेता दामरमुण्डस्य यः कोपि स किलासदत् ॥१२३५॥ 1235
 भोक्तुं दामरमुण्डानि व्याप्रथिस्तीर्णोत्तराणां । विरधुर्गुणप्रकङ्काया राजहारोपसेवनम् ॥१२३६॥
 यत्र यत्नास्त भूनास्तत्र तत्र व्यपुर्जनाः । लवन्त्यमुण्डैरुखण्डैर्विस्तीर्णास्तोरणजजः ॥१२३७॥
 गन्धेनाभुविना प्राणं कर्णे भीमैः शिषावतैः । अलिखित शवाकीर्णं दमशान इव मण्डले ॥१२३८॥
 बलेरकप्रपाप्मान्नाल्लोकपुण्यांश्च व्यधात् । एकभेर्णीं मण्डलेशो दामरैः शूलकलितैः ॥१२३९॥
 एवं मडवराज्यं स कृत्वा निर्वैट्टदामरम् । अभावात्क्रमराज्योर्वी कर्तुं नामेव पद्वितम् ॥१२४०॥ 1240
 अवश्यं न भविष्याम इति निश्चित्य दामराः । चक्रिरे क्रमराज्यस्या लीलाङ्गे सैन्यसंग्रहम् ॥१२४१॥
 तैः सर्वैर्दत्तसंप्रभैः कुर्वन्निः कवनं महत् । आस्ते स्म तत्र सुचिरं निरुद्धो मण्डलेश्वरः ॥१२४२॥
 किमन्यद्वाक्षसः कथिश्चरतीर्थैर्षिपूजितम् । निहन्तुं मण्डलमिदं हर्षस्याजादवातरत् ॥१२४३॥
 उल्लासो राज्ञिषु दिने स्वापः कौर्यमुदयता । अवाङ्मवत्वं कर्तव्ये दक्षिणेशोचिते रतिः ॥१२४४॥
 इत्यादयस्तस्य केचिदमं मक्तचरोचिताः । तथा हि तत्कालभयैः प्रियाः प्राक्षैः प्रकीर्तिताः ॥१२४५॥ 1245
 अत्रान्तरे मल्लसनुः कनीयान्वीवनेनमदः । लक्ष्मीधरस्य गेहिन्या इदयाहादकोभवत् ॥१२४६॥
 ता हि राजसुते तस्मिन्संस्का प्रातिवेशिमके । नारज्यत निजे पत्न्यौ बानरप्रतिमाकृतौ ॥१२४७॥
 शानीमग्न्यान्धत्वाऽन्यान्कस्माद्वाज्याहलक्षणी । यावधीवदतावेतौ राजसुखलसुस्तलौ ॥१२४८॥
 इति लक्ष्मीधरेण्यारोवाद्बुकोपि भूपतिः । न बुकोपावुनापार्ति पूर्वज्ञातिवधात्रतः ॥१२४९॥
 स्वयमन्यमुखेनापि स तेनोक्तस्तोसकृत् । -- पाते तदौदत्यं ध्यात्वा साध्वसमाह्वये ॥१२५०॥ 1250
 शातिमीत्यनुवृष्ट्यादि तेन विस्मरता ततः । संमन्त्र्य मन्त्रिभिः सार्धं द्वे तद्वधनिधयः ॥१२५१॥
 आसन्नचारविनिता धक्कनाख्याय तं व्यधात् । मूर्धनुर्दुरभिप्रायं तयोः कर्णपथातिथिम् ॥१२५२॥

१२२४. ¹) Emended; A लोत्तमैः. १२३२. ¹) Thus A₁; A₂ 'वापवत्'; G 'वागवत्'. १२३९. ²) Emended; A व्यास्य विस्तीर्णोत्तरा. १२३९. ³) A₂ gloss मूलतः 'वागधीकवचनं' (thruo aksharas illegible). १२४९. ¹) Emended; A चकोपा. १२५०. ¹) A₁ indicates a lacuna of two aksharas.

- सख्या दर्शनापालेन तत्रार्थे षष्ठसंज्ञायै । निरपातां निष्प्रियिन्वां द्विवैस्तावनुगेः समम् ॥१२२६॥
 पदसमनेभ्ये मगराण्मायशीर्षेण निर्गता । उवाचसंवसतेः प्राप्ता डामरस्योपवेशनम् ॥१२२६॥
 1255 प्रशस्तराजो दुभुधुः सिल्लराजं निजानुगम् । सोमिसंधाय तौ निन्ये लवन्यो मण्डलान्तरम् ॥१२२६॥
 ततो राजपुरीं ज्यावाण्मायात्कल्हस्य भूपतेः । कनीयान्यययौ पार्थे कलिच्छरपेरेशितुः ॥१२२६॥
 तयोर्निर्गतयो राज्यं न कैश्चिच्छरधीयत । निमिसङ्गेन राक्षेव दुर्मिमिसैस्त्वशङ्कुघत ॥१२२६॥
 लक्ष्मीधरमुखेनैव प्रार्थनां हन्तुमुच्छलम् । चक्रे संप्रामपालस्य सोङ्गीकृत्य धनं ततः ॥१२२६॥
 स त्वान्निकागतस्वेधमल्लज्जोः कृतादरः । तथा विशङ्कुया शशोरासीदधिकगौरवः ॥१२२६॥
 1260 आसन्नाभुवयं सानुं द्वेष्टेव विधिवोदितः । शङ्काविष्करणाहोके नयेत्संभावनाभुवम् ॥१२२६॥
 राजपुर्याः प्रकृत्यैव काश्मीरानर्थकाकुताः । प्रभविष्णौ रिपौ प्राप्ते चक्रिकायां किमुच्यताम् ॥१२२६॥
 काश्चिद्विकृतिकावाण्मायार्थयातानयोच्छलः । गमागमान्कृतोयोगो डामराणामकारयत् ॥१२२६॥
 डामरास्तु महोत्साहस्तमामेनुं व्यसर्जयन् । राक्षा विप्रकृतां दूताग्निवीर्णापायनाम्बहन् ॥१२२६॥
 तं सूर्यवर्मचन्द्रस्य तनयो जनकाभिधः । चकारोपचितोत्साहं मायादूर्तैर्धिसर्जितैः ॥१२२६॥
 1265 वीश्य डामरदूतांस्तान्महा राजतो भयम् । व्यक्तं संप्रामपालेन निन्ये माहात्म्यमुच्छलः ॥१२२६॥
 स कार्यगौरवात्प्रहो भूषि कपूरचूर्णवम् । कृत्वा तमविनाद्याय यावद्विहङ्गुमैहत ॥१२२६॥
 नावक्कलशराजाक्षयसारेषु मुख्यतद्वरः । हर्षदेवापितोत्कोचस्तमेन्य विजनेब्रवीत् ॥१२२६॥
 राक्षः प्रसादने त्यक्त्वा तयोच्छलितैर्विणः । कामधेनुं विनिर्धुष्य णगकण्ठमहे मरः ॥१२२६॥
 कोयं काश्मीरभूयानां कात्वं शक्तिस्तपस्विनः । आराधनेन तद्राक्षो विधेहि स्वमसाध्वसम् ॥१२२६॥
 1270 अयं राजागिरौ दुर्गे स्थाप्यतां पार्थिवस्तनः । स्वाम्मनीपितवर्षां बलावाग्निभं च सर्वदा ॥१२२७॥
 तेनेति प्रभुराख्यातः खड्गानां स मिताशयः । तद्वीतः स्वार्थेतुम्भ्य तथेति प्रत्यपद्यत ॥१२२७॥
 तमभ्यधाव नो बन्धुं शक्नोहममुमुयतम् । स्वयैव बध्नामेव मियतः प्रेषितोन्तिकम् ॥१२२७॥
 इत्युक्त्वा तं स्वबलतिं विदुष्यावबहुच्छलम् । प्रातः कलशराजस्य त्वया गन्तव्यमन्तिकम् ॥१२२७॥
 इह प्रधानमात्योसी तेन ते स्वादनस्ययः । ततो विपक्षोच्छिद्यै स्वां प्रतिमोक्षयामि सानुगम् ॥१२२७॥
 1275 अथ तद्वसतिं गन्तुं चलितोन्त्येपुच्छलः । प्राग्नुर्मिमिसैस्त्वशङ्कुत्वमागौरव विबोधितः ॥१२२७॥
 मन्त्रे मित्रे निवृत्तं तं भूत्वा खड्गानुपान्तिकम् । कुपन्कलशराजोऽपि सज्जतेन्यः समाययौ ॥१२२७॥
 तमास्कन्हाय संप्राप्तं जानकशस्त्रमृतां वरः । ऐच्छद्रणाय निर्गन्तुं निजभृत्यैः सहोच्छलः ॥१२२७॥
 क्षोभे संरिस्तुते तं स सान्त्वयित्वा खड्गाधिपः । तिष्ठन्कलशराजेन सहानिन्ये निजां सभाम् ॥१२२७॥
 विधेधाधाधिनो भूत्वांस विधुक्षीजसां निधिः । सज्जः खड्गसमाजं तं कोपकम्पाधरोविशत् ॥१२२७॥
 1280 ब्रह्म तं नाशककथितकल्पान्ताकर्मिवोन्मजम् । क्रुद्धं कलशराजो वा राजा वा तेजसां मिधम् ॥१२२८॥
 स विविक्तीकृते भासि खड्गाधीशं समग्निणम् । सान्त्वयन्तं महतेजाः कोपकसाक्षरोब्रवीत् ॥१२२८॥

१२२५. ¹) Thus A₁; A₂ gloss वषतो, corr. by later hand into वषास; A₂ reads वषास. १२२६. ¹) Thus corr. by A₁ from कालि. १२२७. ¹) Emended; A कथि. १२६१. ¹) Thus A₁; a late, hand corrects डामरस्तु महोत्साहस्तं and विप्रकृताम्. १२६०. ¹) Emended; A बलावा. १२६१. ¹) Emended; A कृता.—¹) Emended; A क्षासीत.

पूर्वं दार्याभिसारेभृङ्गाराजो नरो नृपः । वरबाह्वनामास्व संनुः फुल्लमजीजनत् ॥१२८१॥
 स सातबाह्वन् तस्माच्चन्दोभूतल्लतः हतौ । गोपालसिंहाराजायै चन्दुराजोप्यवाप्तवान् ॥१२८२॥
 बह्मत्मजः सिंहाराजो दिहाय्यां तनयां ददौ । स्नायुजे क्षेमगुप्ताय सावीरा भातृनन्दनम् ॥१२८४॥
 राज्ञे संप्रामराजायै स्वधादुदयराजजन् । भातापि कान्तिराजोऽस्या जस्संराजमजीजनत् ॥१२८५॥ 1285
 पितानन्तस्य संप्रामो जस्सस्तन्वत्तुगुत्तयोः । अजन्तात्कलद्राक्षामभृद्गुत्तमल्लोप्यजायत ॥१२८६॥
 कलद्राक्षदेवाया जाता मल्लत्तया ववम् । कोबमिस्वादि तन्मन्यैः क्रमेस्मिन्कथ्यते कथम् ॥१२८७॥
 वृथिव्यां वीरभोज्यायां क्रमो वा कोपयुज्यते । वीरस्य च सहायोऽसु कः स्वबाह्वयात्परः ॥१२८८॥
 विष्टया तदनुकम्प्यानां भूमिं हस्तिमिवास्वृष्टान् । काश्मीरिकाणां भूपानां नामूषं कुत्तपांसनः ॥१२८९॥
 तस्माद्दृश्य च शक्तिमित्युक्ता निर्गतस्ततः । विजवाच स पत्नीनां श्रुतेनानुगतोचलत् ॥१२९०॥ 1290
 निहतं शृङ्गमादाय तस्याये कथिदाययी । स तेन ह्यनिमित्तेन प्राप्तो मेने रिपुभियम् ॥१२९१॥
 अरचइवरहादिकृष्टिमुखज्य निर्गताः । हामरा वाइदेवायास्तं वान्तमुपतस्थिरे ॥१२९२॥
 कटकस्वस्य संप्रामपालस्यायातमन्तिकान् । तथैवो राजपुर्त्यन्तः सिधं निन्युः प्रसक्तताम् ॥१२९३॥
 मुक्ता तहत्तर्गेष्वाव्यायासं स दिनायवे । सैन्यैः कलद्राजस्य दशात्कन्दोभवद्भिः ॥१२९४॥
 राक्षीनिर्गिमाचस्मिन्हारं संतोष्य वारिते । तदीयाः सैनिका युद्धे लोष्टावद्वाहयो हताः ॥१२९५॥ 1295
 मध्यं प्रविष्टव शमिते प्रथमस्तत्र संयुगे । सोल्यसैन्योपि संयुताः ह्यतरामल्यसैनिकः ॥१२९६॥
 वैभवस्य वीरगन्धस्थः कृष्णमप्यनुभूतवान् । वैशाखासितपञ्चम्यां वाषावमस्तपीर्यथात् ॥१२९७॥
 विष्टज्य वाइदेवाशिमिब्रवाच स्ववर्त्मभिः । आल्लम्बे^{१)} प्रवेष्टेयां क्रमराज्याधवा स्वयम् ॥१२९८॥
 यं राणोदयसीहान्ते कपिलं क्षेमजात्मजम् । अस्थापयल्लोहरोष्यी स विशान्तं मुनोच तम् ॥१२९९॥
 स्वयमये समयाणां खड्गचर्मधरो व्रजन् । पलावने पूर्वशिष्यान्पणोत्से तद्राट्म्यथात् ॥१३००॥ 1300
 बद्धा निःशङ्कुमालीने हारेण सुज्जकाभिधम् । कश्मीरानामिषाकाङ्क्षी सिधं हवेन ह्वापतत् ॥१३०१॥
 तं हामराश्च कतिचित्खाशिकाश्चाशिसंभवाः । राजशिवः प्राप्तमात्रं सर्वतः पर्यवारयत् ॥१३०२॥
 नमाकाशादिव जस्तं भुवो गर्भादियोल्लिखत् । निशम्बातर्कितं प्राप्तं चक्रम्ये हर्षभूपतिः ॥१३०३॥
 मा भूदसौ बद्धमूलः क्रमराज्यान्तरस्थितम् । मा वधीन्मण्डलेशं च ध्यायन्नित्याकुलोच सः ॥१३०४॥
 विलम्बमाने संनद्धसैनिके हण्डनायके । स्वरितं प्राहिणोत्सुहं वितीर्णासंख्यनायकम् ॥१३०५॥ 1305
 हैत्रोपहतवीर्यो वा क्रान्तो वा श्रोहचिन्तया । अभ्यभिचीजतां त्यक्त्वा स तु मार्गे व्यलम्बत ॥१३०६॥
 अन्त्यां चान्यांस्तिलकराजादीन्वखजचूपः । ते ते पटं समासाध नाकुर्वन्नपरिनिर्गम ॥१३०७॥
 हण्डनायकमुद्येपि लोके राजा विसर्जिते । यावे विमुहतां माप बद्धमूलस्वमुल्लतः ॥१३०८॥
 वराहमूलं प्रविशन्नागतं शिवतां बलान् । अथां ह्यल्लसणोपेतां राजलक्ष्मीमिवासरत् ॥१३०९॥
 महावराहमौलितिलकस्य भूमिं पपात च । तदस्वस्थितया वृथ्वा वरणाद्यैर्मिवापिता ॥१३१०॥ 1310

१२८१. १) Emended; A सार्यबाह्वन्. Cf. n. 367. १२८२. १) Thus corr. by A₂ from A₁ 'स्वास्त्यज्जरा'. १२८२. १) Emended; A क्षास्मिरकाणां. १२९०. १) Thus A₁; corr. by later hand into लोष्टवा. १२९६. १) Emended; A₁ बह. १) निश्रवा and लं supplied by A₁ in space left by A₁.— १) Emended; A आल्लम्ब. १२९९. १) Thus A₁; perhaps, to be emended लोचन. Cf. vii. 482. १३०४. १) Emended; A 'स्वसिन्'. १३०६. १) Thus A₁; A₂ 'आयकस्यवे'.

- काकाधर्षणकुलजैर्धैः संवत्सरतिः । स हुक्कपुरमुख्यं क्रमराज्योन्मुखो यवौ ॥१३११॥
 अग्रन्तरे तमायान्ताकायौस्वेकमागतेः । विप्रबोन्मुखतां निन्द्ये डामरैर्मण्डलेभ्यः ॥१३१२॥
 तैर्हि मायेव भङ्गं स मीतो हस्वा महाभटान् । यवौराजमुखाम्भूरीन्ययौ मन्त्रप्रतापताम् ॥१३१३॥
 शनैरपसरन्तोष सारमूलक्रमासदत् । उच्चलाभिष्ठितास्तेषु विविधन्तस्तमन्वयुः ॥१३१४॥
 1315 समेतामन्तसैन्येन तेन तत्र चिरं धृतः । उच्चलप्रलम्भाभस्य शैरस्यानिलविभ्रमः ॥१३१५॥
 सैन्ययोदमयोस्तत्र नवभीकरिणीकृते । बभूव तुल्यसंघर्षः सेव्ययोरिव दन्तिनोः ॥१३१६॥
 आनन्दनामापुत्पिच्छोत्थानमुच्चलमातुलः । षके मडवराज्येव निविडीकृतडामरः ॥१३१७॥
 तद्विप्रे डामरौषा विन्देद्योभ्यः सख्यशः । सन्धमज्जुर्हिमापावे रन्ध्रेभ्य इव षट्पदाः ॥१३१८॥
 तत्क्षणं क्षीणमायस्य वया हारपतितया । कावस्यः कम्पने राक्षः सहैलोर्ममहत्तमः ॥१३१९॥
 1320 आनन्देन कृतास्कन्धो बह्वशो विदिताहवः । औष्णीन्मडवराज्यं स न वसद्बभूवुस्तदा ॥१३२०॥
 अयातुतवतपिन वेष्टयित्वा महाचमून् । उच्चलेनाहवे बभूवः ससैन्यो मण्डलेभ्यः ॥१३२१॥
 न विद्यः किं तदा नृपं योधानां वत्किलाविहन् । ते सख्यत्राधसंनाना नद्या वयमिति स्फुटम् ॥१३२२॥
 तथा यद्येति निर्दोषौ स भव्यः प्रभवे हितम् । स्वामिभक्तिर्धैर्येति पर्वन्तेषु न मानिनाम् ॥१३२३॥
 तूर्णं पुरमवेद्याय सोष प्रैर्यदुल्लभम् । विधास्य वेदगन्धोस्ति क्षण इत्यसक्तहुवन् ॥१३२४॥
 1325 विंशतस्तस्य चानेकैः पुरमायाधलुण्ठयत् । कर्मणानेन कौलीनमस्वास्थितिं विचिन्तयत् ॥१३२५॥
 परिहासपुरे तेन स ततः संपदेशितः । अध्याम्नुविप्रमायात्मासिर्गमोत्यन्तदुर्गम् ॥१३२६॥
 तमोच्चलं क्षतुःशाले स्वं च दग्धुमचूचुदन् । निगन्त निशि ते तनु न चकुस्तचितैविणः ॥१३२७॥
 यथा चितं तथास्य स्वात्कायवेत्ताहसक्षमः । तदात्मनिरपेक्षस्य किं न सिध्नेन्मनीषितम् ॥१३२८॥
 क्षीबच्छवपुस्तत्वा सह वसत्यप्येवया कच्छयो निर्वर्मा रणकर्मसाहसमहोत्साहस्य सिंहः सहा ।
 धिक्पादुक्कृतपक्षपातरमसो नीवेयु मुग्धो विधिर्भाराणां कुस्ते शरीरमभितो वैकल्यशाल्याहतम् ॥१३२९॥
 1330 संदिदेशाय स क्षमापमाकृष्यायं मयागतः । सगल इव ते क्षिप्तः क्षिप्रं निर्गल्य बध्यताम् ॥१३३०॥
 ततः समस्तसामन्तसैन्यसंततिसंयुतः । अद्य मृत्युर्जयो वेति निधित्य निरगावृषः ॥१३३१॥
 स प्राणसंशये सर्वायासप्रशममादिशत् । षट्शोद्धोषणेनासीत्यैरनुगतोलिलैः ॥१३३२॥
 प्राप्तं भरतसेत्स्वपं प्रन्तः सैन्यं विरोधिनम् । अज्जनेवै राजभृत्वाः क्षणान्मार्गमलङ्कयन् ॥१३३३॥
 क्षुभितेष्वाविवायाते राजसैन्ये शिपद्रुतम् । मण्डलेभ्य एवान्तःप्रविष्टो निरनाशयत् ॥१३३४॥
 1335 अयोच्चलवले भमे विरुदुः केपि आक्षुकाः । आन्ता राजविहारं च प्राविशन्तेपि डामराः ॥१३३५॥
 विस्त्रुतेनाभिर्धं रद्वृष्टिर्धैर्यं डामरं परे । उच्चलोसाविति आन्त्या विहारं तमदाहयन् ॥१३३६॥
 सोमपालाभिधेनारिहयारोहान्तरे विरम् । कुर्वन्द्वादनपालस्य पितृव्येण सहाहवम् ॥१३३७॥
 यत्नाज्जनकचन्द्रार्थैरानी व्यावर्तितो रणात् । परिहासपुरास्यान्मृत्युवक्त्रादिबोद्धलः ॥१३३८॥

१३११. ') Thus A; corr. by later hand into काकाधर्षणम्. १३११. ') Emended; A सहलो.—') Emended; A सहलो.
 नमः. १३१२. ') Doubtful; thus emended with C; A 'सौल्यतेर'. १३१२. ') Thus A; corr. by later hand into यविह.
 [C. VII. 1323

वितस्तां गौरिकाशालंभामासीत्षी हयान्वितः । स डामरैः सह पुनः प्रययौ तारमूलकम् ॥१३३९॥

जयेन तावन्मात्रेण कितवोल्न इत्योन्मदः । राजा प्रशंसमानन्दं राजधानीं न्यवर्तत ॥१३४०॥

1340

जीवन्तमप्यर्चि भुत्वा न पथादलगत्य यत् । आसन्नच्युतितास्तेन भङ्गमाजोपि डामराः ॥१३४१॥

यातान्पलाय्य शाङ्ग्येष्टामूलीये मासि सर्वतः । भूयोपि संबटवितुं स्थिरधीरैश्चतुश्चलः ॥१३४२॥

स्वदोर्मात्रसहायस्य परावक्तव्य मानिनः । दुर्मिक्षान्तर्महोयोगः स तस्य विषमोभवत् ॥१३४३॥

तन्मध्येतिदरिद्रोपि संश्रामं स ररक्ष यत् । तमुत्पाद्यानयद्राजा श्रीपरीहासकेशवम् ॥१३४४॥

तस्मिन्विचटिते पांडुः कपोतश्चदधूसरः । रोदसीच्छादनं हर्षशीर्षच्छेदावपि व्यधात् ॥१३४५॥

1345

प्रागन्धकारो देशेस्मिन्निवसेपि व्यजृम्भत । कपिकादिवसालोक इति वत्सप्रये जने ॥१३४६॥

निवेशिते परीहासकेशवे प्रशशाम तत् । तस्मिन्नुन्मूलिते भूयः सार्धं मासमजृम्भत ॥१३४७॥

किंचिदुच्छसिते राक्षि मन्दोद्रेकतया रिपोः । दिशा भूरपुरस्याथ सुस्सलः प्रत्यरहयत् ॥१३४८॥

अवनोहं स हि वत्समुपालम्भपरैः पितुः । संदिशौ शंसतो ज्येष्ठमादासीन्यादपादतः ॥१३४९॥

वृत्तान्कन्हसिरीशेन कांशिदाहाय बाजिनः । चिरेण राजहासिण्यमौज्जीनेन व्यलम्भत ॥१३५०॥

1350

आरम्भादुदयान्तं च तिष्ठन्वैरेपि निष्ठुरे । साम प्रयुयुजे मोहांवहं मायानिधी रिपोः ॥१३५१॥

जित्वा माणिक्यनामानं तेन सेनापतिं रणे । प्रापि भूरपुरद्रङ्गाज्जवभीः श्रीधं भूयसी ॥१३५२॥

तस्याभुदवपात्रस्य तया संश्रामया भिया । आरब्धिसमयः कृत्स्नः स विभूयद्भुतोभवत् ॥१३५३॥

मण्डलेधरपद्मादीनविचिन्त्योच्चलं ततः । प्राहिणोभृपतियोंदुं वृस्सलं क्षिप्रकारिणम् ॥१३५४॥

तेन भूरपुरे भमास्तपोधाः शौर्यद्यालिना । भूवासः प्रत्यं प्रापुर्ममा वैतरणीजते ॥१३५५॥

1355

तत्र दर्शनपालस्य स्वामिद्रोहकृतो वपुः । विक्रामनो न संस्पृष्टं खिन्नवैव जयभिया ॥१३५६॥

राजसैन्यं तदग्न्येर्घुर्हतशेषं पलायितम् । लोकपुण्ये निवसतः सहैलस्याग्निकं ययौ ॥१३५७॥

सुस्सलापातकल्पान्तं विशङ्कषापि सहैलकः । तैस्तेर्भवेर्बतैः साकं नगरं प्राविशस्ततः ॥१३५८॥

एवमभ्येत्य नृपतौ सुस्सलेन निवृत्तिते । अबाप तारमूलस्यः प्रतिष्ठां पुनश्चलः ॥१३५९॥

बिम्बश्रितुरगानीकात्पत्तिप्रायैः स डामरैः । आनिन्ये शैलदुर्गेण भूयो लहूरवर्धना ॥१३६०॥

1360

राजाप्युदयराजाख्यं कृत्वा शरपतिं पुनः । प्राहिणोदुच्चलं जेतुं लहूरं मण्डलेधरम् ॥१३६१॥

ततः पद्मपुरं प्राप्ते मानुते मल्लजन्मनोः । न कोपि कम्पनं भूपान्मन्त्री त्रासानुतोषहीत् ॥१३६२॥

को मेस्तीति विचिन्तय्य वदतोष महीपतेः । अधिकादलजं हस्ताच्छन्द्रराजः समाददे ॥१३६३॥

अनाशीः शयने मृत्युर्थं तां तेषां स वंशजः । श्रीजिन्दुराजमुष्क्यानामौचित्यं प्रत्यपायत् ॥१३६४॥

स द्वौजिरिव निमिष्टे काले सेनापतिः कृतः । निर्गत्य तस्यद्रापुरादरितैस्त्वं न्यवारयत् ॥१३६५॥

1365

विपक्षः कम्पनेशः स तेन श्मां क्रामतां शयैः । नवम्यां मुकुनमसो हतोवन्तिपुरान्तरे ॥१३६६॥

स हि गोवर्धनधरोपान्ते कुर्बजिराहवम् । स्वसैन्यैर्वैजितो गीतं भुवन्परिमितानुगः ॥१३६७॥

१३३९. ') A, gloss परिहासपुरसमीपे गुरिकाशलनसित. १३४६. ') Emended; A "कारणेषु". १३४९. ') Thus A₁; A₂ (?) अघनाहं; A₃ glossा पौदुपावभाये. १३५१. ') Emended; A नोर्षोर्ष. १३६०. ') Emended; A "गीकान्पानि". १३६६. ') Emended; A कनसा.

- प्रविष्टयारिहयातोर्द्वैर्वितस्तावीरचर्मना । मासोकस्माद्वपं लेभे प्रमत्तानां भुमं कुतः ॥ १३६८ ॥
 पहिन् चन्द्रराजेन क्षमापतिर्वाह्य तच्छिरः । भूयो जयाशामकरोदानुकुल्यं विदम्बिषे ॥ १३६९ ॥
 1370 वैमुक्तयेन व्रजकुर्व्यात्सांमुक्त्यैरन्तरा विधिः । प्रत्यागमधमं सिंह इव व्यावृत्त्य वीक्षितैः ॥ १३७० ॥
 अथ तन्मथलचन्द्रराजोमन्त्रोद्यमोविशत् । विजयक्षेत्रमाकर्षन्कटकं दशधाष्टभा ॥ १३७१ ॥
 तुलाधर इव स्रष्टा साम्यभङ्गं न चक्षमे । तदा हयोः कटकयोस्तुलायाः पुटयोरिव ॥ १३७२ ॥
 ग्रामे यतस्तृतीयस्मिन्निवसे मण्डलेऽशितुः । अकालवृष्टिविषयं लङ्घये व्यग्रवश्रलम् ॥ १३७३ ॥
 शीतवातहता योधा ममाः केदारकर्दमे । तुरगासितनुश्रादि प्राक्तिर्यन्त्र इवामुचन ॥ १३७४ ॥
 1375 उच्छलेन ततो रक्षमाणमप्यार्द्रचेतसा । ग्रामं जनकचन्द्राणां निजमुर्मण्डलेऽधरम् ॥ १३७५ ॥
 हर्षभुमुत्सवयर्षं श्रोहशङ्काङ्किने परम् । कलेवरव्यात्कीर्तिः क्रीता तेनैव मन्त्रिणा ॥ १३७६ ॥
 धुवं संस्पर्धते वन्द्या देवशार्मादयोऽस्य ते । न चेत्कोपि विपर्योसे दोषमुद्दोषयेज्जनः ॥ १३७७ ॥
 लब्धव्योन्मूलनारातिव्यूहव्यामोहनादयः । विध्वज्जने फले ध्याते स्तुत्याः कस्य न तत्किंवाः ॥ १३७८ ॥
 किं पातालतमो न इन्ति हिमयुः किं नो विषं भीतये पानीयं गिलतः किमान्नरशिखिध्वस्त्यै न ध्वन्वन्तरिः ।
 सर्वैकपदे प्रयासफलतां वाप्यो जडो नाम्नुभिः सिद्धैर्वैविधियतां विमुचतां स्तुत्यैव वस्तुज्ज्ञाता ॥ १३७९ ॥
 1380 स्वामिङ्कृत्योद्यमस्तुत्यस्तितुः स्त्रीषु पूज्यताम् । गज्जा तज्जननी स्वस्व नमस्यन्त्यविशिक्षिताम् ॥ १३८० ॥
 साहसे सा हि तनये यत्र तत्र महीभुजा । प्रहीयमाणे तं बोहमोहिताह स्म भूभुजम् ॥ १३८१ ॥
 अनन्यसंततरेकं क्षुत्तमेनं प्रमो मम । आ निवृत्त्या यत्र तत्र कार्ये संदेहिताक्षुत्ति ॥ १३८२ ॥
 स तामकथयन्मातयैषा तेनन्यसंततैः । तथा मेनन्यभ्यस्यस्य सोयमेकोवत्स्वभनम् ॥ १३८३ ॥
 स्वसंभवस्य तां भर्तुर्भक्तिसंभावनामसौ । प्रापप्रतिठानिष्ठायामे मेन मानवती सती ॥ १३८४ ॥
 1385 उच्छलस्य क्षणे तस्मिन्निहण्यपुरमीयुषः । राज्याभिषेकं संभूय तत्रत्या ब्राह्मणा ददुः ॥ १३८५ ॥
 नृपमस्यन्ताविषयं प्रसङ्गे तत्र मन्त्रिणः । भूयांसः सन्ति तैः सार्धं व्रज तच्छोहरावतलम् ॥ १३८६ ॥
 पञ्चा एव ततः शान्तोत्कण्ठा नवनृपं प्रति । स्वामानेप्यन्ति न विराड्वैर्वा स्वयमेप्यसि ॥ १३८७ ॥
 सोऽधधादवरोधस्त्रीकोशसिंहासनाद्यहम् । असामान्यं परित्यज्य गन्तुं सपदि नोत्सहे ॥ १३८८ ॥
 पुनस्तेकथयन्नामा यान्तोऽधारुह्य बाजिनः । पृष्ठे विन्यस्य नेप्यन्ति कोशान्तःपुरयोधितः ॥ १३८९ ॥
 1390 अधपाकीकामुकोप्यासीद्यस्मिन्सदपरोपि चेत् । सिंहासनं समारोहेत्कामिमानक्षतिन्तनः ॥ १३९० ॥
 आस्तामेतत्परं ब्रूय मन्त्रविम्लय्य बोदिताः । ते पार्थिवेन भूयोपि संसरन्मं बमाविरे ॥ १३९१ ॥
 सत्रधर्मं पुरस्कृत्य शासतां क्षमां क्षमाभुजाम् । को वैम्यस्यावकाशः स्यादाशीर्येषां मृषे वधः ॥ १३९२ ॥
 अनुद्योग्य लज्जा च मयं हिं च मन्त्रिणा । भूभुजां व्यसमोत्सासे शत्रवो न तु गोविणः ॥ १३९३ ॥
 कार्यं न पद्मेदलसः स्वर्षं वो भृत्येषु विन्यस्तसमस्तकृत्यः ।
 वष्टद्याभयस्येव विनष्टरुष्टेः पदे पदे तस्य किलोपधातः ॥ १३९४ ॥

१३७९. १) Emended; A धान्य. १३८२. १) Emended; A निवृत्त्या. १३८४. १) Emended; A ता भर्तुः. १३९२. १) Thus A₂; corr. by later hand into सैन्य.

लज्जेहमस्य स्वयमाप्तशस्त्रः स्वल्पस्य शस्त्रोः कल्पवृक्षवत् ॥

एवं किलादीर्घमतिर्दधाति स्वयं वपुर्विद्वन्ववा विमुग्धः ॥१३९५॥

1395

कालेन वाति क्रिमितां महेश्वरो महेश्वराय क्रिमिरप्सुवति ।

अयं प्रथोयानयमप्रतिष्ठ इत्येष निष्ठानुचितोभिमानः ॥१३९६॥

पराम्भवाधायि भवं जिगीषोः सर्वाङ्गवैकल्यवताहितेन ।

वेनाभिवृक्तः स समस्तसंपत्पूर्णां विवैकल्यहमस्यमेति ॥१३९७॥

सम्प्रस्थितिः स्फीताविभूतिपार्श्वं दीनोभियोक्ता परपिण्डवृत्तिः ।

आद्ये कथं नाम परामभः स्वाङ्गवं भवेद्येह न तत्र भावः ॥१३९८॥

अमात्यवैमत्यवशेन निष्ठा दृष्टा न कार्यस्य तनीवसोपि ।

वैशाखरज्जोरिव कर्षकाभ्यां पर्वाययोगेन कृते विकर्षे ॥१३९९॥

समप्रशक्तेरेकेनाप्याद्याकान्तस्य भूपतेः । वैरी सर्वाङ्गहीनोपि राज्यमानुष कर्षति ॥१४००॥

1400

यत्र द्विपक्षवद्वादि कान्तां कान्तां च मेहिनीम् । पानार्थं न चिरादेवं पुनर्जयमवाप्स्यसि ॥१४०१॥

विपुर्देपि शिषौ भूतसहस्रपरिचारितैः । पतत्रिराहवे भूपेः कथास्वामिकसोपलभ्यते ॥१४०२॥

नृत्सविच्छिन्नशिरोपरोक्षुरनटे ज्वालाबुवीणानुगमकाणिभुदयच्छिन्नां मुखशिक्षिज्वालापदीपाङ्कुरे ।

धन्याः केमुपलभ्य वीरशयने शान्ताभिमानज्वरोत्तापलाप्यशरीरतासकलितकिण्वाशिषः शेरते ॥१४०३॥

उदात्तामिर्यन्मन्त्रं संक्षिप्तं कित्वा इव । राज्ये भज्यते दीप्यन्तः क्षत्रियास्त्रास्त्रहीनताम् ॥१४०४॥

यन्कान्तरानुयोक्तारं तदभ्युत्सृज्य मन्त्रितम् । पदं प्रापकालं च ते निःश्वस्य तममुवन् ॥१४०५॥

1405

उक्तेर्भवदस्यकुमपि शक्नोति संकटे । अम्बुबानुचितं किञ्चित्प्राप्त्यवस्यहितचिन्तितम् ॥१४०६॥

स नानुवाच स्वं हन्तुं न शक्नोहं ततो मयि । भवत्रिरेव विषये प्रहर्तव्यमुपस्थिते ॥१४०७॥

गिरं कापुष्टप्रत्येव क्रिन्मस्तस्य तां प्रभोः । सभाप्यास्तेनुशोचन्तः पुनरेवं बभाविरे ॥१४०८॥

मनीकाराव नः शक्तिर्न वैवैवहतौजसाम् । प्रत्युर्वैविधे कृते प्रसरेषुः कराः कथम् ॥१४०९॥

यन्मृदुपक्ष्यान्स नूनं मुमुक्षुषोष तान् । दुःखेनोदकमस्तस्य ये तादृगैवममीयुवः ॥१४१०॥

1410

युगान्मानपि जीविन्वा कायः सापाय एव यः । तस्यायमात्रसाध्येवं पिन्दैव्यमनुजीविनाम् ॥१४११॥

योधितोपि विशन्त्यस्मिं ये ध्यात्वा विस्मृतिं ब्रजेन् । भर्तृस्नेहः स पुंसोपि यस्य कोम्यस्ततोधमः ॥१४१२॥

शून्यस्यैव ये शोकमयवैव्यायविक्रियाः । भर्तुः पश्यन्ति तैरेषा भूः सतीर्षाप्यवापनी ॥१४१३॥

भुत्सामस्तबयो वधूः परगृह्येभ्यावसजः । सुहृद्वा गौरशनाद्यभावविषया हम्भारयोद्धारिणी ।

निष्पथ्यौ पितरावदूरमरणी स्वामी द्विषज्जिजिहो दृष्टो येन परं न तस्य निरये भोक्तव्यमस्त्यप्रियम् ॥१४१४॥

भयोपि मानुषपभूतस्य तावृत्तिरब्रवीन् । उदात्तकृत्योप्याविहव भूतैरिव विमोहितः ॥१४१५॥

1415

एतस्मिन्पथिमे काळे भुक्तं राज्यं यथा मया । आनेविशालेच्छयया तथान्यो नोपमोक्ष्यते ॥१४१६॥

१३९५. ') Is supplied by A, in space left by A, १३९५. ') Thus corr. by later hand from A, तस्यभाषः १४०३. ') Emended; A, has written first 'सुरनल' and corrected this into 'सुरनलो.—') Thus corr. by A, from 'ज्वालाप'—') Thus corr. by A, from 'विच्छिन्नो.—') Is omitted in A, १४०४. ') Thus A, perhaps, to be emended संक्षिप्तम्. १४०५. ') Emended; A पुष्टं. १४११. ') Emended; A वः.

- यमः कुबेरश्चीवाये राज्ञां निष्ठन इत्यसौ । नरेकशरणैवामूल्यातिरस्मिन्कलौ युगे ॥१४१७॥
 रक्षोपेन्द्रमहेन्द्राद्याः प्रयातारो यदध्वना । उपास्थितायां नियतौ तत्र मर्त्यस्य काः भुवः ॥१४१८॥
 किं नु दुष्टे यदेया भूर्भूत्वा कुलत्रधूरिब । मतोषाङ्गवेदीष प्राप्ता प्रसमभोग्यताम् ॥१४१९॥
 1420 इतः प्रभृति यः कथिश्राज्यस्थास्य यतौजसः । चक्रिकामावसाधयत् ज्ञानलाशां करिष्यति ॥१४२०॥
 अलौकिके कृते यद्यनहीद्व्य फलत्रय्यताम् । प्रातोदयैरल्पसप्तैर्धर्पाचुनं हसिष्यते ॥१४२१॥
 कार्यारम्भः फलोत्ताप्तमालोक्य प्रायसो जयैः । अनानुगुण्यगणनां कुर्वीते विगर्हते ॥१४२२॥
 पक्षान्तकोरिरयत्तम्बनभूः स नेत्रं दुग्धेन वस्त्र मरणं धिधि कैरिवैद्यम् ।
 पारं गते मथनकर्मणि मन्दराद्रेर्द्वैषोर्ष्यते विगुणहेतुपरीक्षणम् ॥१४२३॥
 शाखसंवर्धविश्वेयि भीगर्भस्त्वमर्दशयम् । जनोपजीवनाय यत्तोज्ञानं जायसिद्धये ॥१४२४॥
 1425 उच्चलेनापि सत्कृते हस्तापोष्यचेतसा । दक्षितव्यामदशनं करिष्यन्ते विडम्बनाः ॥१४२५॥
 नतोवमानाश्च बासास्त्यागोष्ठ विहस्तताम् । समर्धनेच्छुर्वाङ्गामि मृत्युमीदृशमप्यहम् ॥१४२६॥
 स्त्रैरेव स हतो नो चेत्कलस्माद्वृषां हरेत् । लम्बां रक्षिमुमिच्छामि कथानितेनेन हेतुना ॥१४२७॥
 मुक्तापीडः पुरा राजा ज्वलित्वा मूर्ध्नि भूमिजम् । कार्पण्यप्रणयं प्राप लम्बरभ्यो विरोधिभिः ॥१४२८॥
 स क्षुत्प्रापये ममपयस्यगितसैनिकः । मितानुगोहिनि वज्रमार्गोभूदुर्गमेध्वनि ॥१४२९॥
 1430 तं शूल्यो माम सामन्ववैरलम्बविशो नृपः । बन्धुं प्रतिज्ञामकराहाजिलक्ष्युतोऽभिः ॥१४३०॥
 स सामगमुजोपायापायध्यानावसज्जधीः । भवत्स्वाम्यमिधं कृत्यमपृच्छन्मुखमग्निजम् ॥१४३१॥
 असाध्यां सोपि निर्धोयं विनिपातप्रतिक्रियाम् । न्याये निधित्व नैयत्यं कर्तव्ये प्रत्युवाच तम् ॥१४३२॥
 उपाययुक्तिप्रत्युक्ते कृत्ये कीर्त्यभिमानिनाम् । निःसंभवेव प्रतिमा लोभेनाक्षोभिने हृदि ॥१४३३॥
 कृत्यं कृत्याविधौ लम्भप्रसिद्धिररक्षणम् । साक्ष्यज्योपार्जनमुखो व्यापारस्यानुपाङ्गिकः ॥१४३४॥
 1435 गच्छऽशरीरविच्छेदादपि मस्मावशेषताम् । कर्पूरः सौरभेणेव जन्तुः कथास्यानुमीयते ॥१४३५॥
 शान्तयोज्यावितस्थानं हयमत्वहुनं हयोः । अवक्लृप्ताङ्गनापाङ्गः स्तोमृजिह्वा वशास्त्रिनः ॥१४३६॥
 कथातत्पररक्षणं नाम जन्तोः कल्पान्तरस्थितिः । वर्तने कीर्तिकायस्य संपूर्णाः परभागवः ॥१४३७॥
 धीरैर्विधिष्व निर्धेयो विरोधिष्ववधानवान् । यस्तेषामुच्चतिधनञ्जसाव वततेष्वहम् ॥१४३८॥
 नृजावपातनहठत्रयसमी विधाता स्तोत्पत्तिपद्मकुलजेपि सरोजपण्डे ।
 संकोचिनि हिजपतावपि भुजिष्यन्ते मातङ्गहस्तपतयैः कुतैवमावम् ॥१४३९॥
 1440 ये हठापातिनो धातुर्धियं कथातिनिपातने । रक्षितुं समुपेतन्ते तैः किं नाम रक्षितम् ॥१४४०॥
 जातिः क्षमाभूति वंशजाभयतवा कथातिप्रतिष्ठाभिमानुशील्यानलमुज्जितस्त्वयपुत्रः केप्यत्र वेणाङ्कुराः ।
 त्रानुं हन्त विदग्धि ये न विधिना कुजेन पृथ्वीभृता ह्यारे हाः स्वकरैर्यथायतल्लकीकाराणि संप्रापिताः ॥१४४१॥
 भोगासिर्वाणभूयिष्ठानिष्ठान्यामानवेत्य तत् । प्रतिष्ठासौष्ठववाणे संरुणुं देव सप्ततम् ॥१४४२॥

१४१०. ^१) Thus A₁; A₂ वैवर्ण्यं. १४४०. ^२) Thus corr. by A, or a later hand from 'पातुर्धियं.—') The lacuna not indicated in A; n supplied in B C.

दण्डकालसकायस्य तद्गोपस्याशुकारिणः । पार्थिवाकस्मिकोत्थानं मिपादथ प्रकाशयताम् ॥१४४३॥

धो बष्ठास्म्यथ कर्तव्यं व्यापस्वक्षपणक्षमम् । उक्तोति स महामास्यो निर्गत्य स्वगृहानगात् ॥१४४४॥

दण्डकालसकं दण्डधरो व्यञ्जग्मिषाक्षतः । अधीर इव चक्रन् तुडधिस्यन्लोचनः ॥१४४५॥

1445

स्वेदसंवाहनक्षेपननाथैरुपक्रमैः । निःशैथिल्यव्यथं तेन मुग्धुं तं जनोवदत् ॥१४४६॥

ततो निधितमृत्युत्वं पशुः कथमता कृतः । बह्निप्रवेशोमात्येन कृतकत्वनिवेदकः ॥१४४७॥

कर्तव्यशेषं दासिण्यादनाचक्षणममतः । बुक्तयोक्तविदुराचारमन्तसुष्टाव तं नृपः ॥१४४८॥

अगौडः सोढुमुद्रामां व्यधामस्मीति बादिना । राक्षाप्यनलसाहैर् ततश्चक्रेभिमानीना ॥१४४९॥

तेन प्राणानुपेक्षैवमन्यख्यातेर्मनस्विना । ऊर्ध्वाधिरोहे सोपानं कृतं न निजकीर्तनात् ॥१४५०॥

1450

एवं दैवोपनीतानामख्यातीनां चिकित्सितम् । स्त्रधियामास्यबुद्ध्या वा पारमेति मनस्विनाम् ॥१४५१॥

इत्युक्त्वा विरतो वंशजीवरक्षार्थमात्मजः । भोजो विवृज्यतां कौटमेवमूचेथ मन्त्रिभिः ॥१४५२॥

तं राजपुत्रं प्रस्थानमङ्गलान्ते विनिर्गतम् । पुनर्यौवर्तयामास दण्डनायकमोहितः ॥१४५३॥

सा धीः स साहसारम्भस्तदवैकल्यमापदि । नष्टमेकपदे तस्य नाशकाले क्षुपस्थिते ॥१४५४॥

लक्ष्मीतंडिलता कीर्तिबलाका शौर्यगर्जितम् । प्रतापशक्रावापं च भागधेयाम्बुशानुगम् ॥१४५५॥

1455

धीशौर्यादिगुणेन भाग्यसमये प्रागेव एको नृपः शक्रस्याक्रमणं क्रियेत न कुतोनेनेति संभाव्यते ।

मौढ्यं पङ्कजहान्धवथ स ततो गच्छन्नाभाग्योदये दत्तानेन परक्रमो भुवि कथं नाभेति संचिन्त्यते ॥१४५६॥

विरोधिमतिरोधाय तन्निस्त्यैर्व विस्तर्जितम् । नगरस्थमपि क्षमापात्यवासयनमारुपे ॥१४५७॥

शायवाभयणं राजभूत्याः स्रष्टेपि चक्रिरे । ये केचित्स्ववसन्गोहे ते देहैरेव केचलम् ॥१४५८॥

पराभयपटं हिवा न संकल्पमपि व्यभुः । किं वा स्तुतिस्तैर्यै स्त्रीबद्धमुष्णसंचिरादसन् ॥१४५९॥

यां क्राणश्रावतीनर्तक्यन्वये कापि नर्तकी । पुत्रीचक्रे कापि जातां जयमन्यमिषाथ सा ॥१४६०॥

1460

भूत्वा गृहीतकौमारा तरुण्युल्लरागिणी । धननुधावरुदात्यमभजन्मण्डलेशिनुः ॥१४६१॥

तस्मिन्हते तदैवास्तापत्रयोऽल्लमाययौ । तथैव दैवयोगेन पट्टदेव्या भविष्यते ॥१४६२॥ तिलकम् ॥

आवदपङ्कथर्चमुल्लभाभविणीं व्यभुः । भूपालदर्शनेष्वस्तभीतयो राजसेवकाः ॥१४६३॥

वेतनस्वीकृतैः सर्वैः शिक्षाभायी पुरस्कृतः । लोभावमानाबुद्धेः योपभङ्गां हरन्त्युपि ॥१४६४॥

मन्दप्रतापतात्रामो मर्मोक्त्या मर्मगेडकृन् । आहाराद्विहगे कर्ता प्रक्रियार्थनया कलेः ॥१४६५॥

1465

अनीथ मधुनादिमाहास्याख्यानकोविदः । एक एकोकरोद्योः पृतनानां विवृजणम् ॥१४६६॥ युग्मम् ॥

श्रीलंकाभानुसूतोऽस्तनयो द्युधुमङ्गलः । मल्लशानीयकोपेन स राक्षस्कन्ध चातितः ॥१४६७॥

मानुलस्यात्मजा मल्लापत्ययोस्तस्य गेहिनी । चञ्चा समं स्ववसतीरादीप्य दहने मृता ॥१४६८॥

मौनप्रतादिनियमच्छक्रौर्वोत्तकोपमः । करोत्यभ्यन्तरान्भिन्नान्मल्लः परमशाम्भिकः ॥१४६९॥

तदेव पुत्रराज्येषु दुर्बलतां निर्भवं रिपुः । शार्ङ्गिपुत्रीभिरिस्त्युचे तस्मिन्नवसरे नृपः ॥१४७०॥

1470

१४५५. १) Emended; A लक्ष्मीस्तङ्गि. १४५९. १) Emended; A "दुष्कृतिभिः". १४६२. १) A₁ writes here इ instead of तिलकम्. १४६९. १) A₁ writes here इ instead of युग्मम् (युगलकम्). १४७०. १) Emended; A "कैवल्यतः".

- स्वर्षं प्रादात्समास्कन्धं हारिः स्थितवतः पुरः । तस्य प्राणार्थिनो बाष्ठापूर्त्तं मल्लश्च निर्वयो ॥१४७१॥
 स हि हैराज्यवज्जाभ्यां पुत्राभ्यां प्रार्थितोऽपि सन् । मुनिव्रतः सदाचारानुरोधाद्यात्यजवृषम् ॥१४७२॥
 विशाखाय परं राक्षो भ्रातृकाशोर्भविष्यतोः । हैमानुरागसहजगारीकीर्षिं दस्त्वावसहृहे ॥१४७३॥
 1475 अश्वेदुषे मुनिदशामाजन्मप्रीणिताश्रये । तदा स तस्मै पुत्रोप पत्वासन्नवयो नृपः ॥१४७४॥
 स वराभ्यर्चनं कुर्वन्नाहूतः परिपन्थिभिः । रेजे तेनैव वेणेन समराय विनिर्गतः ॥१४७५॥
 उपवीत्यसन्नपाङ्गुपाणिर्भौज्यवलाजुलिः । मस्मस्मेरलताटाङ्गो आमदग्न्य इवापरः ॥१४७६॥
 क्षानार्धपलपयानतोऽलपम्लिन्नीलया । देहत्यागे प्रयागाम्बु धारयन्निव मूर्धनि ॥१४७७॥
 उष्णीषी वीरपट्टेन खेटकेनोष्णधारणी । सोतिधारातीव्रपाण्यो हृष्टी खड्गेन दिशुते ॥१४७८॥
 भोगे पुरस्कृताः केचित्सङ्कल्पाः पूर्वनिर्गताः । अमर्त्यनारीभोगेऽपि तस्यासन्नप्रभाविनः ॥१४७९॥
 1480 हौ रथ्यावद्विजयौ द्विजौ पौरोषवस्तथा । कोष्ठकः सज्जकाख्यश्च योरां युधे हता वभुः ॥१४८०॥
 क्षतोऽप्युदयराजाख्यः क्षतायुःशेषस्तथा । प्राणैर्मियोगभागाजौ नाज्जकोऽपि व्ययुज्यत ॥१४८१॥
 विरोधियोपैर्नैरन्ध्रं हारमात्स्य सर्वतः । त्यक्तकम्पो ददौ श्रम्या स तेषामेव मूर्धनि ॥१४८२॥
 शेषनेमिव खड्गेषु खेटकेष्वमुजेष्विव । जरसा पवलो भ्राम्यन्नाजहंस इवावनी ॥१४८३॥
 क्षणाद्य हरणे शान्त्यारण्यकुशताचितः । पवीरो वीरशयने क्षप्ते भीष्म इवापरः ॥१४८४॥
 1485 शोष्यं गतायुषो राक्षः किं भाभूस्तव तादृशः । विच्छेद यः शिरः पृष्ठे हयं च भयव्यस्तयात् ॥१४८५॥
 राक्षो कुमुदलेखाख्या मल्लस्यात्मा च वल्लभा । गृह्येऽनुवृत्तां वीतिशोषे गात्राणि संभृते ॥१४८६॥
 राज्ञावकल्पयोः पक्षी बाले सल्लहणरहयोः । सुपे मल्लस्यासमती सहजा चाभिसाहते ॥१४८७॥
 सर्वोपभोगभागिन्यस्तदन्तःपुरयोषिताम् । परिवाराङ्गना बह्वौ वट्टाचैव विपेदिरे ॥१४८८॥
 महागृहाभिनापेन शोकोऽप्येव जलाजुभिः । तप्राभ्यलो वितस्तायास्तीरे वामे वभूव तन् ॥१४८९॥
 1490 प्रार्थितायाः स्तन्येन ब्रह्मसक्षमया पयः । दास्यमानं निवापेपु पुत्र्याश्चान्द्राख्यया समम् ॥१४९०॥
 पाच्या परास्मिन्वै तस्मिंस्तीरे स्वान्तःपुरे स्थिता । माता भविष्यतो राक्षोर्नन्दानिन्द्यकुलोद्भवा ॥१४९१॥
 महानद्यामिधूमेन संलक्ष्यावीक्ष्य पुत्रयोः । सोत्कण्ठं कटकौ सौधावुद्वह्निगदिकस्थयोः ॥१४९२॥
 क्रियतां दिवसैरेव पुत्री शयौः पितृद्विषः । आमदग्न्यायिनं वंशे शम्भेति नृपतिं सती ॥१४९३॥
 अनिषण्णेव दीप्राप्तौ गृहे स्वं निरदाहवत् । मनुष्यन्तीभिरालीभिरिव ज्वालाभिरावृता ॥१४९४॥
 1495 वधे दर्शनपालस्तु नृपे प्राप्ते प्रतिक्षणम् । अभ्यञ्जुत्तैरन्तराधैरायुःशेषेण रक्षितः ॥१४९५॥
 वर्षमाश्वशेषायुर्वृक्षा शोहेण रक्षितः । शेषमानस्य पुत्रस्य रोगजस्य च भुक्तये ॥१४९६॥
 कृष्णभाजनवप्यां तं वधं श्रुतवतोः पितुः । मल्लान्मज्जननोः शोकः कोपेन निरपीयत ॥१४९७॥
 आवह्निपुरकपामान्मज्जनकोपवह्निना । अपावद्विजयक्षेत्रं सोम्येऽपुत्रश्च सुस्तलः ॥१४९८॥
 योऽनुभवापतन्तं तं चन्द्रराजोऽपि निर्गतः । पट्टदर्शनपालाधैः ससैन्यैः पयैवर्ज्यत ॥१४९९॥
 1500 निजैरपेक्षितवधके स विरं तत्र दुष्करम् । स्वल्पसैन्येऽपि तेषामं भूरितैरन्येन शत्रुणा ॥१५००॥

१४७०. ^१) Emended; A 'अभिषङ्ग'. १४८०. ^१) Emended; A बोधा. १४८१. ^१) Emended; A क्षतायुः. १४९१. ^१) Emended; A राक्षो मत्वा. १४९१. ^१) Emended; A बोधुपस्थाप.

अक्षौटमल्लः समरे तत्र मल्लश्च आचरिः । अगावां राजगृही हौ स्वर्गस्त्रीभोगप्रधानम् ॥१५०१॥
 रजोन्धकारे ङ्गेरुद्योतिन्यासिक्त्रितो हतः । चन्द्रराजः छरस्त्रीभिरिन्दुराजोत्सवानुगः ॥१५०२॥
 तस्मिन्निषि हते कीरे चक्रे हर्षनदीमुग्धः । आशाराविन्दिनीमूलकन्धर्विलन विधिः ॥१५०३॥
 पट्टावयः पवित्राय विजयेशाङ्गनं मयान् । पविटे सुस्तले देशं हारं हनार्तं व्यधुः ॥१५०४॥
 आस्थानीयः परं पद्मनामा पुङ्गवो हतो बहिः । लक्ष्मीधरो मर्तुमिच्छुर्बन्धु नीतः स डामरैः ॥१५०५॥ 1505
 विजयेश्वरगङ्गापत्नीधरश्चोद्य सुस्तलः । अथो ददर्श तान्सर्वान्पद्मनिष मयाकुलान् ॥१५०६॥
 धूर्तः स हतमध्यस्थो हसन्नानीतवान्पुनः । पट्टदर्शनपालौ हौ तेषां पुनै निजान्तिकम् ॥१५०७॥
 निःश्रेयसाभाहारोदुमक्षमौ सुस्तलानुगैः । तौ मृताविष निर्वहणाय रज्ज्वाधिरूपिणौ ॥१५०८॥
 तयोर्विदेशगमनं मीढादर्शयमानयोः । प्रतिभुत्वाकरोद्धीमान् सुस्तलो म्हाविमार्जनम् ॥१५०९॥
 किमप्यस्या मृष्टमांसादिभोगैस्तस्यापतस्तयोः । तस्मिन्नेवाङ्गि मन्दस्वं विदेशौस्तुभ्यमाययौ ॥१५१०॥ 1510
 केनाप्यभित्तितक्ते परेषुर्वस्तु सुस्तलः । जान विश्वरूपोऽप्यत्रोमाश्रयति तत्स्मृतिः ॥१५११॥
 जासदो नृपतिर्हर्षभूमर्तुमांतुलात्मजः । उमाधरमुखाधान्ये राजानो यत्र च यत्रः ॥१५१२॥
 राजपुत्रहयोरोहतन्निजसामन्तसन्तैः । न यत्र गणना काचित्स्त्वेष्वष्टाहस्तभूत् ॥१५१३॥
 विजयेशाङ्गनस्थानां शरन्मुपाटय लोविद्यन् । एकाक्येवान्तरं तेषां सासिरासेपक्षबाक् ॥१५१४॥
 स तत्र ताक्षिणं कृत्वा क्षमावाञ्छिजयेश्वरम् । प्रतिभुत्वाभवं तेभ्यः प्रणतेभ्यो विनिर्वयौ ॥१५१५॥ 1515
 पुनः सौधमयाकृष्टान्तर्वान्निर्वापतायुधान् । रज्ज्वाकरोमाश्रयैरानिवाय ततोन्तिकम् ॥१५१६॥
 स्वर्णकृत्यस्वद्वेभिर्युष्मदुपपरिष्कृता । कीर्णपुष्पोपकारेण सुस्तलास्थानमुरभूत् ॥१५१७॥
 विन्यस्त्य पशुपालानां पशूनि स तान्करे । संरक्षितुं डामराणां व्यर्थं तत्राकरोस्त्वितिम् ॥१५१८॥
 ततः सुवर्णसामूरधामं स प्राप्य बन्धनात् । पट्टदर्शनपालौ शकौञ्जीवेशान्नरोन्मुखौ ॥१५१९॥
 पट्टः भूपुरं प्राप्नो भार्ययागतया गृहान् । संसृष्टमानोप्यस्मार्धादल्पसत्त्वो दिगन्तरम् ॥१५२०॥ 1520
 बाह्यमावाप्त्यौचित्ये सा विदेशीन्मुखतलक्षणा । श्लोचपुर्दार्शनपालस्य पट्टमेष्या विवृतिता ॥१५२१॥
 अर्हपूर्विकया राज्यं जिघृक्षुरथ सुस्तलः । नगरावादनदैष्टव्यमिषं धानुमयजम् ॥१५२२॥
 समानप्रायवयसोः सर्वदोषममोरभूत् । यस्माज्जयेष्ठकनिष्ठत्वं प्रक्रियारहितं तयोः ॥१५२३॥
 द्वित्रेवहः क्षु वातेषु कामस्तां तां भुवं बली । उदतिष्ठ राजधान्याः सविधादेव सुस्तलः ॥१५२४॥
 निर्दग्धुं कलशान् तपस्तुतं भूपतेः क्षतः । गुप्तापराधिनो भोजदेवो योऽयं विनिर्वयौ ॥१५२५॥ 1525
 आत्मबन्धुमतेन कुमारानां प्रदुष्टताम् । यो माध्यर्षबलादिना हतौषा विदधे सदा ॥१५२६॥
 कृतो गत्यन्तराभावाद्यशर्मो नु निरकुशः । केषु केषु न बुद्धेषु बोधानामगोचरभूत् ॥१५२७॥
 प्रपितामहमुत्पन्नः स स्वाधेस्वभोगेन वर्धितः । कुर्यादुस्ताहसंयको निर्वायादा न किं दिशः ॥१५२८॥
 नाभीतिविश्राम कचित्प्रयोगस्तु विधीयते । अजचित्प्रभये सर्वो विषयश्चस्तु दुर्लभः ॥१५२९॥

१५०२. १) Thus corr. by A₁ from "विनिर्वयौ".— १) Thus corr. by A₁ from "आत्मबन्धुमतेन". १५१५. १) Emended; A "कुम्भ".
 १५२६. १) Emended with C; A वयसो. १५२९. १) Thus A₁; C अजचित्प्रभयः; doubtful.

- 1580 स राजबभ्रुवदामविश्रामस्य रिपोरमुत् । अत्युद्यमोधिकं जातस्तिमिरिव निमिगिलः ॥१५३०॥
 कृतप्रभावं पितरि प्रपद्ये विगर्हणां नार्हति तत्प्रवृत्तिः ।
 कल्कीमवेधेत्तिलमुद्यम्यते किं तैलेन दत्तः कुक्षमाधिवासः ॥१५३१॥
 देवेन्द्ररात्मजः मित्यः पार्थिवेनाधिगौरवम् । बर्धितोऽप्यमजत्वापः प्रतिपक्षसमाश्रयम् ॥१५३२॥
 ततस्तदात्मजो मिहः प्रस्थिते सुस्तलाहवे । नृपेणार्थावमानोऽर्थं खेदात्सावज्जमीक्षितः ॥१५३३॥
 1535 श्वात्स्वस्थान्तरं राजगममेत्युक्त्वा विनिर्गतः । सङ्गभाराजलैर्मानी स्तानिमिशालवद्गणे ॥१५३४॥
 सर्वनाशादभूत्तः तथा न इति भूपतेः । तदन्तरापरिज्ञानात्कृतञ्च स्व वधाधिकम् ॥१५३५॥
 विभर्षैर्मित्यसंमूढा जानते त्वन्तरं नृपाः । तदा शक्या वदा तेषां प्रलपदैरेव सत्किंवा ॥१५३६॥
 भोजेन निर्भितामीको विभुतः सुस्तलो रणात् । लङ्घणीस्त्वं पताम्यागद्भिर्दक्षितमनागतः ॥१५३७॥
 मत्वाभुत्तस्ततो भोजस्तीक्ष्णतपकदर्शितः । उद्यानान्तस्तनुं तल्पे पिबा सह मुहर्जैर्है ॥१५३८॥
 भयोत्तरेणोदतिष्ठचारः शराभूषकसः । ज्यायान्महात्मजः प्राप्तः सेनुराच्छिद्यतामिति ॥१५३९॥
 1540 हस्तलेख इतं राज्यं नाथावाशि हृतं यदि । स इन्द्रनावकेनाभूत्संदिष्ट इति पापिना ॥१५४०॥
 अतो जनेन चाविक्षत्यधमं पावधीन्मृधे । जरेन्द्रेभ्यश्च देवापवर्तिनं देवनायकम् ॥१५४१॥
 अजोऽजगाम स्वामस्यः सह व्यूहेन सादिनाम् । नगराधिकृतो नागस्तस्यामाङ्कुरितसैनिकः ॥१५४२॥
 वधात्सां पार्थिवोऽध्यापानवृत्तान्त्रिते । बभार मोक्षलाशङ्कां सुस्तलाहवनिर्गतः ॥१५४३॥
 अत्युत्सवो मल्लखन्यार्थावत्समादशङ्कतः । अपनीताशिरस्त्राणस्नावस्त तमवन्दत ॥१५४४॥
 1545 मण्डलेऽष्टवर्षं स विषं शोभेदविश्वम् । ऊचे स्ववेष्टनं वाहीति स व पापस्तथाकरोत् ॥१५४५॥
 तस्य श्लोफलं दृष्टमेतस्मिन्नेव जन्मनि । मण्डले बहवन्वस्मिन्भिस्तत्वा जीवितं जहौ ॥१५४६॥
 ततो राजा सरितीरं प्राप्तः पौक्षतं क्षामरान् । सेत्वमे इवामविकृतान्दावदग्धान्द्रुमानिव ॥१५४७॥
 बलसवारबाणस्य तेषां मध्ये वपुर्बभौ । परं जनकचन्द्रस्य भुक्तस्येव तमोन्तरे ॥१५४८॥
 महासेतुः स घटितो राजा नौभिः स्वसिद्धये । पर्यवस्वन्विषयिवापञ्चवृणां सिद्धये पुनः ॥१५४९॥
 1550 अथादृष्टुरादाय वार्त्तिं हर्म्यवतुष्किकाम् । शतद्वारेऽर्जुनायामा देव्यः शाहिद्वितादिकाः ॥१५५०॥
 लोको विरक्तः सेत्वमे दायदौः खड्ग संगरम् । ददृशौऽध्वज्योतीलागिमिव निर्बलिकयः प्रभोः ॥१५५१॥
 विजये सावशेषेऽसौ वल्लिरानोद्यताः प्रियाः । अनिशं वारवन्माजा सेत्वमे रणममहीन् ॥१५५२॥
 अथ विन्यस्तवर्माणं राजसेनागजं शूरैः । सेतोर्जनकचन्द्रायाः प्रमुलस्थमनाडयन् ॥१५५३॥
 स विद्धो मर्मज्ञ शूरैः प्लूक्तोऽक्षरकृत्तजः । स्वचमूमेव चरणैरमृताहिमुखीकृतः ॥१५५४॥
 1555 विधिनेव विषदेन सिन्धुरेण कदर्थिता । भवत्सन्निहवारोहा समपद्यत वाहिनी ॥१५५५॥
 सेतुं तीर्णीस्ततो वैरिः सैनिकैर्धिमुखीकृतः । शतद्वाराङ्गनं वस्तः साश्चरोहोविश्ववृषः ॥१५५६॥
 वहात्सवेष्टरहितो ररोपि ददृशे न वः । मुष्णानस्यापि वस्यात्समुद्रा नैव व्यभज्यत ॥१५५७॥

१५३०. ') Emended with C; A चासा तिनेरिव. १५३१. ') Emended; A शङ्की, corr. by later hand into चम्पकी.
 Cf. Böhlingk, *Sanskrit Wörterbuch in kürzerer Fassung*, vi. 216 b. १५३२. ') Emended; A सावधेपोलो.
 १५५०. ') Emended; A 'वेष्टर'.

स मयश्चिपुणाकीमुत्वेदमस्विभावमहः । पुनः पुनः सिन्धुमाग्नस्तवमीक्षकोर्षिजेः ॥१५५८॥
 अनवस्थितपाप्यन्ताघातप्रचलितं हवम् । निरोनु बहुशः कर्षणवृत्त्यामहं करम् ॥१५५९॥
 खल्व्वाटशीर्षपर्वन्तलम्बिनीः कुन्तलच्छटाः । आपवम्भवगोपान्तं करेण गलितसिना ॥१५६०॥ 1560
 लङ्घ्यलम्बनिर्मुपभोगपालितलाच्छलात् । कालाहिनेष मूर्तेषु वेष्टितोच्छुष्ककन्दरः ॥१५६१॥
 निस्साम्भूलतयोच्छुष्कोः अनुपीताविषासकृत् । ओष्ठानुस्तिष्ठ्य कृष्णेण विद्वलो जिह्वा लिहन् ॥१५६२॥
 कनीनिकासक्रेपु क्षामधूसरमाननम् । उषानीकृत्य पृष्ठस्थाः पद्मन्दीनमनाः शिवाः ॥१५६३॥
 परिधमचक्रान्तलस्तः स दृशे जनेः । बहिरानोचलास्ताश्च वारयन्करसंज्ञका ॥१५६४॥
 मल्लराजस्य वेदमाभूद्राजाध्यायिनिकेपि चत् । तीर्था ज्वकचम्प्रेण तथ बहिररीयत ॥१५६५॥ 1565
 राजधान्युन्मुखं दृष्ट्वा ज्वलन्तं बह्निमागतम् । भेजे पलायनं भोजो राज्यं निधित्य हारितम् ॥१५६६॥
 स मूर्तिर्द्वित्रिंशं भीमैर्नैरिव तिरोहितम् । हारं भिरवा तुरंगमः प्राङ्गनाभिर्षवी बहिः ॥१५६७॥
 पञ्चैः साविभिः सार्धं लोहहरीन्मुख्यमाभितः । प्रतस्थे सेतुमुपीवं सिंहराजमटापगम् ॥१५६८॥
 वातस्य दृक्पथास्थोः साक्षुरालोकचम्बिश्चान् । राजाश्ववारीः सहितो वेदमनां बहिरधमीत् ॥१५६९॥
 भवान्तरे मर्तुकामास्त्वानुं काथिवृपाङ्गनाः । भद्रमभिलस्यपरिजैरनज्यत चतुष्किका ॥१५७०॥ 1570
 शाहीपुष्पस्तदङ्गात्वा द्यावः पतिता इति । मत्वा चतुष्किकामृङ्गे ततोभिमुदरीपयन् ॥१५७१॥
 वाल्मव्या डामर्राश्वश्च ग्रन्थोन्वोन्ममुदानुधाः । ज्वलतः क्षमापतिगृहाङ्गाङ्गागाराचतुष्टवन् ॥१५७२॥
 केचित्तत्र वधं प्रापुर्धिपदे केचनात्यजन् । अष्टवस्तुसंश्रामिः केषांविद्वास्त्वहमवत् ॥१५७३॥
 सितेयं शकीरेत्येकः कर्पूरं वदनेतिपत् । ततः सरिति तद्गाण्डं निर्देग्भवदने व्ययाम् ॥१५७४॥
 पामरीः स्वर्णचित्राणि कैश्चित्स्वर्णमण्डेष्वप्या । विनिर्देग्धानि वासांसि विचित्रं मस्य चादरात् ॥१५७५॥ 1575
 भविष्यैकैकिकस्तोमः सिततण्डुलविभ्रमात् । कचित्पामरनारीभिर्घट्टेभु विचूर्णितः ॥१५७६॥
 वसन्त्यष्टद्वये देशेस्मिन्मलीकारेण तादृशा । एवं विदम्बिता लक्ष्मीर्न पुनः काप्यदृश्यत ॥१५७७॥
 विद्याधरीरिवोदात्तवेषाः क्षमापतिद्वन्द्वरीः । हरन्तो डामराः क्रूरा दृश्यन्ते स्म पदे पदे ॥१५७८॥
 वसन्तलेखाप्रमुखाः सस्तुपास्तत्र चक्रिरे । निर्वातशेषाः स्वान्देहाज्जात्यः समदशामिसात् ॥१५७९॥
 गृहाणां दह्यमानानामभूयतं चटकृतिः । गाढोष्मकथमानाभसिन्धुयोवप्रतीतिकृत् ॥१५८०॥ 1580
 श्रीपद्मश्रीप्रपाश्वस्थितस्तद्वीक्ष्य पार्थिवः । आर्षं शोकमिमं शोकास्त्वृत्वापाठीत्युक्त्वा पुनः ॥१५८१॥
 प्रजापीडनसन्तापास्तमुद्रतो हुताशनः । राज्ञः कुलं ध्रियं प्राणाचादग्न्था विनिवर्तते ॥१५८२॥
 दग्न्धाश्च राजधानीं तामुच्छलौ डामरान्वितः । अत्यक्तसैन्यं वीक्ष्यार्द्रं पारमेवातरत्युनः ॥१५८३॥
 ततो बुद्ध्वा मर्तुमिच्छन्त्ये राजाकुलात्मनाम् । उच्चावचैर्मनिर्द्वैधैः पदानीनां क्षणे क्षणे ॥१५८४॥
 गच्छन्तन्तपालादिराजपुत्रधिया मृधम् । दण्डनायककाष्पेन न्यविध्वत पदे पदे ॥१५८५॥ 1585
 बुधस्य लोहहं वापि वाहीत्यूचे च चण्पकः । प्रयागस्योत्तरः पक्षः प्रथमाश्रमिमः पुनः ॥१५८६॥

१५०१. ') Emended; A 'स्तवा शास्त्रा. १५०१. ') Emended; A 'स्तोत्रसिन्धु'. १५०१. ') Emended; A 'स्तोत्रसिन्धु'.
 १५०८. ') Emended; A 'विद्या. १५०८. ') Emended; A 'भूवर्ण. १५०८. ') 'च wanting in A; supplied with R C.

- भार्तामबुद्धा पुत्रस्य नृपतिर्भाकुलीभवन् । वर्षी भोजदेवस्य बाहीस्वाह स्म चण्डकम् ॥१५८७॥
 मयागमात्रानुचरो राजन्संपत्स्यसे क्षणात् । तस्मान्मामपि मा त्वाक्षीरित्यूचे तं स निःशसन् ॥१५८८॥
 सोम्यावीप्यस्तं वभाषे निश्रोहोसीति कथ्यते । स्वध्यास्मिन्मन्त्रे कस्मात्समावुल्लङ्घ्यते वचः ॥१५८९॥
- 1590 विना पुत्रं न पश्यामि साकैपि दिवसे दिशः । त्वं तस्मिन्नुल्लङ्घ्ये न मय्यं कर्तुमर्हसि ॥१५९०॥
 अधामिमित्तं कतहस्तेष्वेव दिवसेष्वभूत् । मन्त्रिणो राजपुत्रेण तेन तस्यामिमानिना ॥१५९१॥
 गिरा प्रभोरुपालश्चस्तदागूरुणवर्धवा । स तज्जानन्नवद्वेजो राजपुत्रानुसार्धगात् ॥१५९२॥
 पञ्चाशताश्ववारैः स भ्रातृभृत्यादिभिः समम् । उत्तीर्णः सरितः पारमात्मना पञ्चमोभवत् ॥१५९३॥
 आनृहयेथ्वभारे व श्रेयसार्ज्यात्यजे यधि । हवाथे पतिते सोभूद्वचकेनान्वितो भ्रमन् ॥१५९४॥
- 1595 अनाम्यकाज्यनोर्धर्मा वा वर्त्मनाप्यटन् । गलितेहनि संप्राप वितस्तासिन्धुसंगमम् ॥१५९५॥
 एवमाप्ताम्परान्धुमन्त्रेणुं ग्राहिणोद्युतः । अन्येपि तन्निधं लब्ध्वा तस्य पाशोर्दवाचलन् ॥१५९६॥
 उत्कोचादायिना कुन्दं राजपुर्वादिभिर्महे । योगवानसहता भृत्याभिः सारः कटकः कृतः ॥१५९७॥
 लोहद्वयस्थितौ विभं राजां पुत्रस्य कारितः । प्रवेशितः पुरं वैरी राजन्वन्वाहवाकुले ॥१५९८॥
 सर्वस्वभक्षिना येन स एव नृपतेरभूत् । तदाप्युचितकर्तव्यनिवेष्टा दण्डनायकः ॥१५९९॥ तिलकम् ॥
- 1600 राजः कृत्स्नावस्यस्य मृण्यतो बहुमान्निवत् । नैकश्च स्विः कर्तव्ये काप्यरीरथियोभवत् ॥१६००॥
 सर्वैर्बया निजितरन्ध्रमुखेन वंशः संपुरितो न खलु शम्भमपाकरोति ।
 तैस्तैस्तथा बहुपथमयेन मन्त्रः संकल्पितः किल न निधयमभ्युपैति ॥१६०१॥
 भाग्यक्षयस्वेतदेव लक्षणं प्राकृतोपि यत् । अष्टष्टः कथयेद्दार्ष्टान्मन्त्रं स्वहृदयोचितम् ॥१६०२॥
 त्रैलोक्यनाम्ना खलेन शंसता दण्डनायकम् । निरोध्य बलामित्यूचे भूयः क्षमाभूदणोमुखः ॥१६०३॥
 एकात्रैः साधवारैः प्राग्जिगाय त्वंस्तितामहः । तद्वन्धामोक्षपटलोपान्तं तत्संयतेच्छया ॥१६०४॥
- 1605 पदानिमायसेन्यांस्तान्निहन्मः संहताभिपून् । पथान्निपत्य तैः साकं हयेना इव विहंगमान् ॥१६०५॥
 ततश्चिलिपावेव राशिं तत्कटको दिशः । सवृष्टजम्बुहृतो रत्नश्लोक इवागमत् ॥१६०६॥
 पारेवितस्तां प्राप्तेभ्यः पाथेयायात्मजन्मनः । स श्रेयसार्जजन्मभ्यो रत्नधैवेयकायदात् ॥१६०७॥
 भारामिकैस्तैः संप्राप्ते राजचिह्ने क्षणादिव । तेजःस्फारोजितो राजा गतश्रीर्दृष्टो जयैः ॥१६०८॥
 पदे पदे श्रव्यमानसैन्योक्षपटलादिषु । स्थानेषु बाधमीत्कश्चिच्च व तत्स्वापदानिकम् ॥१६०९॥
- 1610 संभवार्यथैव बभ्राम सार्धं वेदमानि मन्त्रिणाम् । प्रवेशं प्रददौ चास्य न कोपि द्वारि तत्स्वयः ॥१६१०॥
 प्रायोपवेशुकाकुलाः शक्त्यास्त्वन्ने न कुञ्चितम् । मिथ्यासंभावनाभूमिभूपाणां ब्रह्मबन्धवः ॥१६११॥
 वे केपि देशे सन्म्यस्मिन्नाग्नेह्येष्वास्थया भ्रमन् । प्रविशितुर्गुहान्प्राप कपिलाख्यस्य मन्त्रिणः ॥१६१२॥
 तस्मिन्लोहर्कोदस्ये तत्पत्न्या स्यानुमर्षिणः । नैमिष कोहं गन्तुं न पावित्स्वैवमोहितः ॥१६१३॥

१५९४. ¹) Emended; A आह्वारि.—²) Thus A; cf. vii. 1607. १५९५. ¹) Emended; A निसारः. १५९६. ¹) Emended; A राजपुत्रस्य. Cf. vii. 1458. १५९९. ¹) A, writes here ३ instead of तिलकम्. १६०४. ¹) Emended; A प्राग्जिगायन्तस्तिताम्. C "याव सतिता". १६०५. ¹) A, शेषा — राजन्मन्त्रे; & subsequently supplied by A, or later hand — but conn. शेषा-राजान्मन्त्रे. vii. 1594.

- तदा कुमन्त्रिनिष्कृष्टं स व्यापहारणक्षमम् । शोचन्सस्मार कन्दर्पं हृष्टं दैत्यमिवोत्पलः ॥१६४१॥
 प्राकारभूर्भा मुक्तेन प्रविष्टेन हतार्तलाम् । नृपः कुटीप्राङ्गनोर्वी विवेशास्थिततापसाम् ॥१६४२॥
 विशतोद्दमक्षतः पादस्तस्यामृदक्षिणोत्पलम् । मेने तेनानिमित्तेन स मृत्युं समुपस्थितम् ॥१६४३॥
 कुक्षामर्षलक्ष्मणां निषण्णस्याङ्गने वयौ । रात्रिर्मितमनो भीमा तस्य घोरभ्रमातिनी ॥१६४४॥
 1645 पञ्चोपनिमः पङ्कजकृष्णखिलस्थो निनाव ताम् । दासकम्बलिकाच्छन्नपात्रो वृष्टसुचरां निशाम् ॥१६४५॥
 विस्तमरान्तराहुः खमासीनप्रबलायितैः । निर्भिद्रस्वभयच्छाङ्कुरयक्षिण समाकुलः ॥१६४६॥
 कोहं केनाभिभूतोय स कर्तुं कोनगोपुना । किं कृत्यमिति निर्धाय मुहुर्मुहुरकम्पत ॥१६४७॥
 हतं राज्यं मित्रा हन्त्या भ्रष्टः सनुरबान्धवः । जातोऽस्येकाक्षयपाथेयो लुठन्मिक्षाभुजोङ्गने ॥१६४८॥
 इत्येकैकं च निर्धाय दुःखं नैक्षिष्ट सोपरम् । प्राप्तापसादं शोचन्तमात्मनृत्वं कथास्वपि ॥१६४९॥ युग्मम् ॥
 1650 भोजस्तु बाजिभिर्हिवैरपशिष्टैः समं व्रजन् । हस्तिकर्णान्तरे प्राप निर्मल्य नगरान्तरान् ॥१६५०॥
 व्रजतस्तस्य भीरासीजिवतं पञ्चवैर्दिवैः । पुनः संतापुयां राज्यं यदीन्द्रोपि भवेद्विपुः ॥१६५१॥
 वर्षभास इव पौषे स्फुरन्मि न कर्म पुरुषधिकीर्षति ।
 कर्मवायुरिव संवृष्टान्दाम्मुदमेव कुर्वते नु तं विधिः ॥१६५२॥
 मान्मर्दिनपाथेयं भृत्यं योगेश्वरामिधम् । प्रतीक्षमाणश्चक्रे स रङ्गवाटान्तरे स्थितिम् ॥१६५३॥
 भून्वे देवपूरे तत्र तिष्ठच्छ्रुत्वा तमागतम् । स निर्वयौ तेन तस्मिन्निःशङ्कं प्रहतं पुनः ॥१६५४॥
 1655 तत्र मातृकृतद्रोहे क्षत्रधर्मोदविच्युतः । राजपुत्रः स यक्षकं न तत्कस्याङ्गुतावहम् ॥१६५५॥
 स सिंह इव संहारं कृत्वा युधि विरोधिनाम् । अस्त्राङ्गरागतिप्राङ्गो वीरशय्यामभूयत् ॥१६५६॥
 भ्रातास्य भ्रातृलापत्वं विप्रे पद्माभिधः । खेला लालितयक्षैव संख्येयसंख्यपराक्रमः ॥१६५७॥
 मठं सूर्यमतीदेष्ट्याः शर्वर्यामु लोविशत् । भ्राताप्यस्य रणभान्तो लवणोऽस्मात्समाययौ ॥१६५८॥
 हतं भोजं भुतवतोर्हर्षमात्रे स्थिते तयोः । यनस्तुस्त्रातभूतेभिरैका पर्यशिष्यत ॥१६५९॥
 1660 प्राप्तमप्राप्तवद्व्राज्यं तथापि प्रत्यभातयोः । प्रवासे विस्मृते राज्यद्वले लम्बे च कुत्रचित् ॥१६६०॥
 शङ्के कुतर्षिदानीतो मुक्तेनान्विष्य तापसः । प्रणम्य नृपतिं चक्रे स्वकुटीं तां निरर्गलाम् ॥१६६१॥
 तां दंशमशकांकीर्णमास्तीर्णतृणविहराम् । कृतामृतसेकां मुक्तेन नृपतिः प्राविशत्कुटीम् ॥१६६२॥
 यद्विरा बहुमानोभुच्छ्रुतया भूभुजापि । स भूमृष्टाटुकारित्वं भीतो भिक्षाभुजोप्यगात् ॥१६६३॥
 भिक्षाकस्योचितं घाम्यमनुराजं वपावहम् । आलापाभ्यवहारार्थो तस्य भूयन्त विज्यये ॥१६६४॥
 1665 स भिक्षाकः प्रयागेन विक्रयायाधरांशुकम् । निजं दत्त्वा विसृजे विपणिं भोज्यसिद्धये ॥१६६५॥
 कटुक्तिः कटुवागमे परोक्षं मेघभीतिहृत् । स्नापसो दौस्थ्यहेतुर्नृपस्वारिष्यत्वाप्यभूत् ॥१६६६॥
 मध्याह्ने स्कन्धविन्यस्तभोज्यमाण्डकरण्डिके । तपस्विन्याप्यथान्ये तेन क्षुद्रतपस्विना ॥१६६७॥
 मृत्युभिक्षाकयोः पूर्वं स्त्रिया अप्यवध पार्थिवः । स्वं वीक्ष्य गोचरीभूतं निराज्ञो जीवितेभयत् ॥१६६८॥

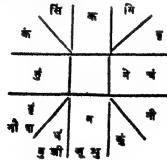
११५५. ') Emended with C; A 'भीतिवतो. ११६१. ') प्राङ्गे कुतर्षि, पसः, चक्रे स्वकुटीं तां, supplied by A, in space left by A, ११६२. ') Thus corr. by A, from A, 'पापन'.—') Emended; A 'वैषका'.

तेन प्रयागोपहतं भोज्यं तदनुरोधतः । स्पृष्टमेव न मुक्कं तु तीमदुःखोल्लवणात्मना ॥१६६९॥
 का चार्तेति प्रयागेन प्राङ्गमस्येन वृष्टया । तापस्या धाम्यवा व्यक्तमुक्तो भोज्यवधस्ततः ॥१६७०॥ 1670
 मिथैतादिति तेनायं कथ्यमाणोपि पार्थिवः । भुक्तिं तामङ्गशकुनं परीक्षामुद नावृष्या ॥१६७१॥
 नारोहनि गिरं शत्रोरभियाख्यायिनोपि यन् । तस्य संवदृते दुःखं निमग्नस्य तथापि ॥१६७२॥
 स शोषक्षान्मजं बाल्ये नीत्वा यां वन्यणां व्यधात् । भाजन्म दुःखतादित्वं मेने तस्यात्मनस्तथा ॥१६७३॥
 हतः स समरे वृत्त्या प्रवीरस्पृहणीयवा । जज्ञे तेनातिधास्तस्यादकुशायीव कालितः ॥१६७४॥
 गात्रेषु हारान्पुत्रस्य यौवनम्युदवक्षसि । पश्यन्नात्मनि संकल्पैर्विहृतः सोऽकृताशिषः ॥१६७५॥ 1675
 रक्षणीयो हतो बालो बृद्धस्त्वेवं स्वजीवितम् । रक्षाम्यनुचितार्चैरिजिह्वायेति स चिन्तयन् ॥१६७६॥
 एवं स पुत्रशोकेन धृतावाच्यव्ययो व्ययन् । विनाय तापसावासे द्वितीयामपि यामिनीम् ॥१६७७॥
 कृतार्थनः प्रयागेन प्रयानुं भगवन्मठम् । शोकहारितधी राक्षी न संकल्पमपि व्यधात् ॥१६७८॥
 लम्बेन्दुवदनं सान्नावदयायांभोलुर्धणि । रथाङ्गाक्रान्दिनी रात्रिः सशोकेवाध सागमन् ॥१६७९॥
 क्षुत्पिपासापरिक्षामं प्रभुं वीक्ष्य स तापसः । पार्थ्वेते स्म प्रयागंन प्रातर्भोक्तव्यसिद्धये ॥१६८०॥ 1680
 उपनिन्ये विनिर्गद्य प्रविष्टस्तापसस्तयोः । सव्यञ्जनाक्षपुणं ह पात्रे -- संगात्पुनरः ॥१६८१॥
 कस्यापि गृहिणो यागोस्तवादेते मयाहते । तस्मिन्निव्युक्तवस्युचे विनिश्चस्य प्रयागकः ॥१६८२॥
 राजन्स्वामिविद्योगेस्मिन्पश्य लोकस्य ह्रस्यताम् । स तं जगद विहसन्तिक मूढ इव भावसे ॥१६८३॥
 यो गतो गत एवासौ तत्सत्या नापरः क्षतः । सर्वो निजहृत्तापेक्षी न किञ्चित्कोपि शोचति ॥१६८४॥
 लोकैकचक्षुषि गते परलोककर्मं लोकः स्वपित्यलिल एव ह्रस्वं गृहेषु ।
 कोन्यो विचिन्तयितुमर्हति विचिन्तेतन्निष्ठेन्मया विरहमेव कथं किलेति ॥१६८५॥ 1685
 पुत्रस्य ज्ञेहविश्वासः पूर्वमास्तं क्षये भुने । वयैकः प्रमथेक्षान्यस्तथा स्नेहोपि देहिमः ॥१६८६॥
 अहमेव हनं पुत्रं भुञ्ज्या जीवितजीविमम् । निशामि स्वस्थवद्यत्र तत्रान्यो निन्द्यतां कथम् ॥१६८७॥
 इत्युक्त्वा विरते रात्रि पुनर्गूढं प्रयागकः । प्रैरयत्तापसं भोज्यं कर्तुं ते भाजने त्वजन् ॥१६८८॥
 ह्यस्तनव्ययशिष्टं मे पथीमं नास्ति वेतनम् । वने तथापित्युक्त्वा स सखेद इव निर्वयी ॥१६८९॥
 गोप्यं रहस्यभणितमव्यल्पद्वयानिधि । अमृतं पारतमिन्न नाल्पसखैः सुदुर्जरम् ॥१६९०॥ 1690
 कुल्यो मनोरथो नाम विप्रस्य वनवासिनः । सुहृत्पस्विनस्तस्य तां कथामुपलब्धवान् ॥१६९१॥
 रात्रः संदरय दायार्दं भवावो भूतिभाजनम् । इत्युक्त्वा तेन निन्ये स श्लोघृतां शुद्धतापसः ॥१६९२॥
 जज्ञे भूत्येन गणैर्ग जातः सौन्दर्येन केवचित् । सदृशं वरसदसतोर्हापकं जन्मकर्मणोः ॥१६९३॥
 हस्ताराजस्तां पटुर्षि बुद्धा ताभ्यां न्यवेदयत् । उच्चलाय समादिक्षत्कार्यं तत्र तमेव सः ॥१६९४॥

१६७९. ¹) Emended; A तेनार्थ. १६७९. ²) सत्वा supplied by A₂ in space left by A₁. १६७९. ³) Thus corr. by A₂ from A₁ हुतो.—) रक्षाम्यनु and सत्वाये supplied by A₂ in space left by A₁. १६७९. ⁴) Thus corr. by later hand from A₁ "वदना.—) Emended with C; A "हवायान्मो". १६८९. ⁵) Two *aksharas* wanting in fourth *pāda*; the lacuna not marked in A; C तस्मिन्नात्पुनर. १६८९. ⁶) Thus A₁; A₂ पूर्वमास्तमे. १६८८. ⁷) विरयत्तापसं supplied by A₂ in space left by A₁. १६९२. ⁸) Emended; A श्लोघृतां.

- 1695 केचित् भूतिभिश्चायमिल्लाराजीपसर्पणे । कायस्य कारणं प्राहृस्तयोस्तापसविषयोः ॥१६९५॥
 भार्ता येदवगीतेषु ह्यनहभोजसंकुले । काले तद्वृत्तपाशास्य तस्यैव श्रोत्रमुद्यता ॥१६९६॥
 भवाकस्त्वन्माकडो लम्बा तास्ता विमाननाः । विप्रे वस्य कारायां युक्तं तत्तस्य कर्मणः ॥१६९७॥
 भुक्तो हर्षदेवस्तु प्रयागेमार्थितोसकृत् । प्रत्यये पुत्रशोकेपि भोमनायाकरोन्मनः ॥१६९८॥
 गृहीतभोजनं जानन्मात्रं प्राप्तं स तापसम् । तमोरेर्बहिरैसिद्धीनाच्छिबुरिवागडजः ॥१६९९॥
 1700 अपहृष्यं कुटीं कृत्वा वेदितामेव शस्त्रिभिः । शुभाय चाङ्गनहाराहार्यमागमलाङ्गुलिम् ॥१७००॥
 जानन्मात्रं ततो श्रोत्रमङ्गनात्पापमम् । सशस्त्रिणं मुक्तमंहीस्वाङ्गयन्तं व्यलोकयत् ॥१७०१॥
 मुक्तं विसृज्य कृत्वा च हारमुद्राटितारि । स्वकभीरादधे तर्ष्णी क्षुरिकामन्तिकस्थिताम् ॥१७०२॥
 एकस्तस्यविधं क्रूरः साहसाहंक्रियोग्मदः । आरुहोष कृष्टासिधेनुः कवचितो भटः ॥१७०३॥
 न राजा संकटकुटीरुद्राधामोपपातयत् । क्षितौ व्यायामकुशलो नावभीकृषया पुनः ॥१७०४॥
 1705 पतितेन हतेनार्थो वराकेणामुना न मे । इत्युत्ते दुरईकारमस्तस्मिन्पि क्षणे ॥१७०५॥
 नीप्रमुत्पाद्य विपत्तयेकोन्मोप्युत्पन्नभटः । भयाङ्गुमी न्यपततां तं विलोक्योद्यतायुधम् ॥१७०६॥
 पृष्ठे पूर्वे प्रविष्टस्य निष्ठग्न्यानकनिधुरः । स हरोरिव चामुण्डा रेने दण्डाकृतिः क्षणम् ॥१७०७॥
 न सिद्धानैर्नो भेरीनूर्यथोर्ध्वैर्न चोन्मदैः । शस्त्रशयैः स शुभुभ भूपस्यान्तक्षणे रणः ॥१७०८॥
 आस्त्रोर्भाण्डव्यवेशस्य विद्याता इव डामराः । परं प्रवेशितास्तस्य निःशब्दं शस्त्रिणः कुटीम् ॥१७०९॥
 1710 अधान्यो नीप्रमार्गेण संप्रविष्टः प्रयागकम् । हत्वा दोग्धि च शीर्षं च राजानं समुपाब्रवीत् ॥१७१०॥
 राज्ञः प्रहरतः शस्त्रं वज्रयित्वा स शस्त्रभृत् । वक्षसि क्षुरिकाघातहवं प्रादात्कृतस्वरः ॥१७११॥
 वर्णान्महेश्वरेत्येनान्निहत्वा गनजीवितः । पपात निहतो भूमौ छिन्नमूल इव द्रुमः ॥१७१२॥
 पलाय्य संग्रहशतो योयश्चौरस्य यादृशः । चक्रवर्त्यपि स प्राप वधं वेदमनि तादृशम् ॥१७१३॥
 नाम्नः स इव कालेस्मिन्दृशे भूमिमावृषः । गर्मनिर्हरणस्य च तस्येशान्यस्य नेक्षितम् ॥१७१४॥
 1715 यद्वैकैव संप्रामयैमुखयेनोद्यतात्मनः । सर्वपकारक्षममे माहात्म्यं तस्य खण्डितम् ॥१७१५॥
 नेयमुद्विग्नमेवासीदथ वा तस्य वृषणम् । सर्वक्रेशावहा दोषाः कुत्सास्तन्मन्त्रिणां पुनः ॥१७१६॥
 हास्यवारिंशतिः साष्टमासा यस्य वयःसमाः । स शुक्रभाद्रपञ्चम्यां हतोऽप्ये समसन्नते ॥१७१७॥
 राजा दुर्योधन इव स्वर्षशच्छेदमिच्छता । सोभूज्जातकयोगेन कारितः स्वकुलक्षयम् ॥१७१८॥
 तस्यासन्मार्कण्डेयी जीवबुधो मरुत्तमः शशी । तनयामिषजामिषलेषु कर्केटजन्मनः ॥१७१९॥

१६९५. ^१) Emended; A भूमिभा°. Cf. viii. 94. १७०४. ^१) Emended; A संकटी कु°. १७०५. ^१) Emended with C; A प्रविष्ट. १७१७. ^१) Emended; A हास्यवारिंशतः. १७१९. ^१) Emended; A तस्यासी भवा.—^१) Emended with C; A °प्यनि.—^१) A, explains this verse by the following *janmachakra* :

चन्द्रैस्तेज्यंशपेणु जमदात्मजनेषु नृन् । आहुः ह्यसहिताकाराः कौरवादीन्कुलान्यकान् ॥१७२०॥ 1720
 मिश्रंशयो जनः कृत्स्नो देहोस्मिन्धैरिगेष्मिकम् । रत्नोदिर चिरमिहत्वा स्वामिनोपि विनाश तन् ॥१७२१॥
 तस्योत्तमाङ्गे भूमर्मुच्छिद्यमाने सत्तामरा । चक्रम्ये भूर्भिरधापि यौर्गुह्ये महर्तं जहौ ॥१७२२॥
 तन्मुण्डे लघुडाक्ये बहनुक्तं जगो व्यवधान् । अभूतेनाभिश्चापेन शोचे शीर्षोपसर्वमाह् ॥१७२३॥
 मण्डले देवविद्यानां यथामुष्मिन्निषादवम् । तथा सर्वं प्रववृते भूपतेर्मुण्डकण्डवम् ॥१७२४॥
 मैसिष्ठ तच्छिरः प्राममौचित्यादुच्छस्यो नृपः । भूत्वा चिरमुदञ्जसु कारवामास वह्निसात् ॥१७२५॥ 1725
 चिक्रष्टं तत्करस्येव तादृशश्चक्रवर्तिनः । नोच्छलाङ्गं विना प्रान्न शरीरेणान्तसत्किंच ॥१७२६॥
 भुल्यत्वक्तो नष्टर्षभो गौरकाशयेन केनचिन् । स काष्ठागारिण चक्रे नमोनाथ इवाभिसात् ॥१७२७॥
 शीर्षो हर्षनृपोदन्तः सोढं कोप्यद्रुतावहः । रामायणस्य निवर्तं प्रकरो भारतस्य वा ॥१७२८॥
 आग्याम्बुनाहनितस्तरलाः भियस्तास्तबाचलानविरसं प्रसभोचतत्त्वम् ।
 तद्यापि नैव नत मोहहताद्यामानां शार्मिन् प्रयाति विभवानुमवाभिमानः ॥१७२९॥
 नावत्यम्बवरोधिकापरिकरे वैकापि चक्रन्द् नं तावत्सम्बन्धनेषु नानुसृतवाग्कोप्यास्त मीर्ये व वा ।
 लोकस्य लघुजोपतिप्रमनसो वीर्येति निःस्नेहतां मिर्वैहं लघुपेत्स नाभयति चिक्रस्त्वान् वनान्ते रतिम् ॥१७३०॥ 1730
 नावौ किंचिन्नयति नियतं यच्च पथाच्च किंचिन्मध्यैकस्मात्सपदि वदवन्तौस्त्वहीस्त्वानुरोधम् ।
 निःशीर्षाङ्गिर्नष्ट इव मुहुः कोपि जन्तुर्नष्टित्वा नो जानीमो भवजवनिकान्तर्हिताः ह्य प्रयाति ॥१७३१॥
 भीः सांसवाहनकुलेहूत कान्तिराज्यं चो स्वजन्मुदयराजकुले प्रतिष्ठाम् ।
 भृङ्गः छरीर्धिरहितं जहती हिमाद्रिर्विन्धे नटे छरगिरेरिव वासरभीः ॥१७३२॥
 इति काश्यपीरिक्कमहावतस्यचण्यकप्रमुसूतोः कश्यपस्य कचेः कुतौ राजनराज्याणां सप्तमस्तरङ्गः ॥
 समाप्तानवनावस्थां ह्यहोनाथां यहीभुजः । वदबोहयराजस्य वीरो ज्ञातः प्रकीर्तिताः ॥ -
 राजानः ६ श्लोकाः १७२३ ॥

१७२०. १) A, gloss सु. १७३२. २) Emended; A 'मीराण'—') Emended; A 'काण्डराज'. Cf. vii. 1285.
 Colophon. Thus A, perhaps for १७३२. A, adds here चिक्रितश्च नवा राजानकारलकण्डेन.

॥ अष्टमस्तरङ्गः ॥

ॐ नमो विप्रहर्त्रे ।

- मौढाः कम्बुकिनो वरहरवृषः कुम्भसुधारयुतिर्भित्वाप्येव बहिष्कृतः परिकरः सोयं समस्तोप्यहो ।
 अर्धोपहसतीकृताङ्गगवता चारित्र्यचर्चाविदा सा भिर्याहुरितं चराचरगुरोरन्तर्मुदं पार्वती ॥१॥
 उन्नकोपमसारोभूत्कंचित्कालं नवो नृपः । प्राक्कृष्यादिव पायोभिरव्यञ्जितविधामृतः ॥२॥
 सोदरो डामरौचध तस्याभूतां भृशोन्मदी । मेघस्येव पुरो नातावमहौ स्फूर्तिहारिणी ॥३॥
 सर्किचमविधायसीद्वाता ययौवनोन्मदः । राशो दुष्यक्रिया दौःस्थकरी वात्सल्यशालिनः ॥४॥
 5 खोनिशं हि गजाकरो विकोशासिः परिभ्रमन् । आत्सारां मर्षी पीतरसां दक्षिरिवाकरोत् ॥५॥
 एकीभूतानमूत्सवीण्डामराजिर्दहामिना । इत्युक्तं तेन नोर्वाभृत्सत्स्वैकायो नवोपहीत् ॥६॥
 इत्येवौ मन्त्रितामन्ता हैराज्येषुः सहोदरः । भूर्भुवोः शैत्यभूर्किं न भूपतेस्तस्य संकटम् ॥७॥
 अधिरान्याभिषेकेण सत्कृत्य भ्रातरं ततः । पानुं लोद्ग्नसंबन्धं प्राहिणोन्मण्डलान्तरम् ॥८॥
 हिरदायुधपचयकोशामास्यादि स जगन् । निनाय सर्वं वात्सल्यादनिषिद्धोपजन्मना ॥९॥
 10 आशङ्क्य कोद्वृत्त्येभ्यः प्रवेशे पत्यवस्थितिम् । उत्कर्षेण प्रतापायस्य सह निन्देब्रवीथ तान् ॥१०॥
 कुर्यामनु नृपमहं प्रतिहार्यं समाचरन् । नद्याः स्वभृत्यवत्सधुर्भुजो भुम्यनन्तराः ॥११॥
 दिनानि सप्त संवदे मार्गे तदनुयायिनाम् । गायनः कनको लम्भान्तरो देशान्तरं ययौ ॥१२॥
 वाराणस्यां विजहता निर्वेदानेन जीवितम् । हर्षभूभर्तृभृत्येषु व्यक्तं निन्दे कृतहता ॥१३॥
 ऊर्ध्वोपिरोहं शशिण्याहस्युनामुखलः पुनः । सेवास्मृत्या द्युधीः सेहे चन्द्रो भोगिनामिव ॥१४॥
 15 तथा जनकचन्द्रेण दर्पाव्यवहत् तदा । राजान्ये डामराध्यासम्बधा नष्टमभा हव ॥१५॥
 अभयस्योरशार्भनुस्तनवायामजीजनत् । राश्यां विभवमस्यां यं भोजो हर्षनृपात्मजः ॥१६॥
 जातं मृतद्विप्रदानन्तरं गृहभिः शिशुम् । आयुष्कामैस्तमावदाभम्यभिक्षाचराभिधम् ॥१७॥
 अष्टमप्यारिसंज्ञानतनुत्वेनापि योचितम् । ररक्ष तत्रिरा राजा राश्याधाङ्गे समर्पयत् ॥१८॥ तिलकम् ॥
 नमादाय स्वयं बावी यावद्वाज्येकरोन्मनः । तावद्भारोद्भित्तो नीतिकौटिल्यमुखलः ॥१९॥
 20 तुल्योन्मादासद्विगुणादसौ कुप्यन्तु डामराः । एष एवातिसत्काराद्यहस्तु विशदाशयः ॥२०॥
 इति संक्षिप्य स शरदित्सां तस्योदयोपयत् । यथा विकारं प्रचक्षुर्भामिदेवादयोऽखिलाः ॥२१॥

१. ') Thus A₁; A₂ निन्द्यात्. २. ') Emended; A 'सुकिचिक्कालं. ५. ') कोपासिः supplied by A₂ in space left by A₁. १०. ') Emended with C; A हवे. १६. ') Emended with C; A सपपेयव.

तेषां तस्य च मात्सर्वं यदा पर्याप्तिमावयौ । तदान्धोन्मत्तमिता भृत्वाः पणं चकुर्मुमुक्षवः ॥२२॥

दिग्भुः क्षमापतितेषां सेतुवृष्टे र्ण भिषः । कार्यमागोपि स्रविषैरारोह चतुष्किक्का ॥२३॥

इन्द्रयुदे मृत्युं नु डामरैरुभयाभितैः । अथ मरभ्यताकस्मात्सर्वम्यैर्वीरयो रणः ॥२४॥

सेतुद्वयाध्वना युदे लभे रात्रिं सारितदान् । बोधा जनकचन्द्रस्य शरवर्षमवाकित् ॥२५॥

95

भान्तः शराः सलीकाराले स्पृष्टनृपाधिपहाः । ममाः स्तम्भेष्वहयन्त कोपेनेव प्रकम्पिनः ॥२६॥

आकृष्य रोभ्यौ भूपालं बलादिव ततोनुगाः । प्रविष्टा मण्डपद्वारं चक्रिरे निहिवर्गलम् ॥२७॥

शस्त्रं जनकचन्द्राया भीमादेवारयोपि ते । चतुष्किकायां चक्रुस्ततोन्धोन्मं जिघांसवः ॥२८॥

मुमुके तत्र शठ्याजं भीमादेवानुभिनन् । तीक्ष्णो जनकचन्द्रस्य कालपाशात्मजोर्जुनः ॥२९॥

स वीक्ष्य स्वं क्षतं श्रोहं प्रयुक्तं भुमुया विवन् । पादमहाराम्बिषद्वे क्रोधाद्वारि नृपैकसः ॥३०॥

80

अभग्रे तत्र संत्रासात्स्नानश्रोत्रबन्धनं गतम् । अपाबत्कृष्टशस्त्रीको भीमादेवो जिघांसवा ॥३१॥

स्तम्भच्छस्तहितोऽप्य तत्रेहगणनापतिः । मध्यं जनकचन्द्रस्य कृपागेन द्विधा व्यधात् ॥३२॥

तस्मिन्वते तदनुजौ गग्गसत्रौ प्रधावितौ । स एव करवातेनालसिगोह्रव विस्तौ ॥३३॥

अवभज्य तदं वधः ह्यविदं नावतिष्ठते । उदयकर्मा च पुमाबिहत्यास्तुक्तं रिपुम् ॥३४॥

स हि द्विभाद्रे तत्राग्ने हर्वाणाहादनन्तरम् । अन्धुनानतिरिक्तैर्मन्त्रिभिः पक्षैरदभ्यत ॥३५॥

85

यद्रोपकर्तुरप्येव श्रोहं यत्स्वामिनो व्यधात् । औत्कृष्टात्पाप्मनस्तस्य क्षिपमेव क्षयं वयौ ॥३६॥

स्नान्तस्तोषे कोपशोकाबाधिकुर्वति कृत्रिमौ । भीमादेवः पलायिष्ट गग्गस्तु व्यधसीधृषे ॥३७॥

प्रहिते लोहूरं गग्गे स्वमुल्लाघयिषु क्षनम् । वस्तालेन व्यवज्यन्त स्वोर्वीरप्येपि डामराः ॥३८॥

उपायापकृतैः प्राप्यं राज्यं हस्तुमिहजिह्मतम् । एवं शनैरवधम्यं भजे भूपतिदबलः ॥३९॥

तेनाथ तन्धैर्येण दिनैरेव जिगीषुणा । त्याजिताः क्रमराज्यान्तर्हयसैन्यादि डामराः ॥४०॥

40

ततो मडवराज्यं स प्रस्थितो विप्रियमिषान् । डामरान्कालियमुल्लान्बद्धा भूले व्यपादयत् ॥४१॥

हल्लाराजोपि बलशालेन कान्तक्षितिः कमात् । बलेर्जगत् एवोदैरवस्कन्देन घातितः ॥४२॥

प्राज्यन्मप्रेमसंस्कारादन्तरात्तवाद्य वा । तस्य पुत्र इव प्रीतिर्गग एव व्यबर्धत ॥४३॥

न सेहे नाममात्रं यः कण्टकानां विप्रप्रजः । नृपो गग्गाय चुकोप सापराधाय न कवित् ॥४४॥

राज्यारम्भेनयुक्तेन भीमादेवेन भीमता । उक्ते भुभावहे शिखे हे स मन्त्रवदमरत् ॥४५॥

45

एकया लोकवार्तायं प्राक्कल्पभृति निर्गतः । बहिर्हृदय बाष्पातीरचारीदादिनक्षयम् ॥४६॥

अन्धयोरध्यानशीलेन भुत्वा नामावि वैरिणः । अर्धरात्रेपि यात्रामिस्तेनाच्छिद्यत विव्रवः ॥४७॥

तस्यैकानुसंधैर्यस्य राशौ मध्ये मनस्विनः । कार्पण्योपहतं वृत्तं नार्थमुद्गमसीमवम् ॥४८॥

अयोध्यालसदाचारजाह्नवीजलमज्जमान् । कुनूपोदीरणोद्भूतो गिरः पाप्मापच्यते ॥४९॥

तेनानुपविताङ्गेन शयशो विनिवारिताः । अनूद्येव सहृदिध्वंसिनो ध्वान्तसंघायाः ॥५०॥

50

२६. ^१) एव supplied by A₂ in space left by A₁. २७. ^१) Emended; A मित्रा^२. ३९. ^१) Emended; A प्राज्यन्मव. ४४. ^१) Emended; A सापराधं च कवित्. ४७. ^१) Thus A₁; corr. by later hand into अन्धयो^२. ४८. ^१) तस्यैकानुसंधैर्यस्य राशौ मध्ये supplied by A₂ in space left by A₁.—^२) Thus A₂; A₁ कार्पण्यवत्.—^३) Thus A₂; A₁ नामानु^२.

- आचोपविष्टमये देहस्यानप्रतिष्ठता । निबद्धा मय्येक्षां धर्मोपशानकारवत् ॥६१॥
 निष्कम्पः कृपणस्वार्थे कल्पितं तद्विद्वद्भूम् । बभूव तस्य स्वात्मापि नाभिप्राप्तो महात्मनः ॥६२॥
 कार्त्तिको यस्य वा दोषादार्थाकल्पितमुद्ययो । तस्य स्वबान्धवाक्रन्दैस्तस्मिन्कुजे शशाङ्गम तत् ॥६३॥
 भवतानुपहस्यये तस्मिन्नाजनि खर्यतः । वास्तव्या बलिनस्तस्पुरबलास्त्वधिकारिणः ॥६४॥
 55 सोमेनैकचरत्वाज्येष्वात्वा कथितं जनेः । बं बं स्वदोषमभौषीषं तं स्वरितमस्यजत् ॥६५॥
 वेन केनापि संशयः प्राप्नुपायेन पार्थिवः । जमोषदश्रौनः सोभूकल्पवृक्ष इवाधिनाम् ॥६६॥
 ह्यधार्थी विवालापमीतिदार्थैर्जन्मविकः । नाशकस्तेषकांस्त्वयं विभ्रम्भमवनेष्वपि ॥६७॥
 ह्यध्वमयैः प्रतिकलं तस्य सेवाविधाविभिः । प्रातं त्रिभुगुरान्धारान्क्षणदास्वपि दश्रौनम् ॥६८॥
 सेव्यमानः सदाक्षिण्यः क्षणेनैव कलप्रदः । कस्यैन्द्रजातिकैरुतः शालीव न बभूव सः ॥६९॥
 60 वास्तव्यानां निष्कम्पाति तेन हैन्यनिवारणम् । चक्रे पित्रेव पुत्राणां संत्यक्तेतरकर्मणा ॥६०॥
 स्वकृतिपापि क्षोभापि विक्रीणामोल्लेखितैः । दुर्मिक्षमुद्रतावेव जघान जनवत्सलः ॥६१॥
 निघर्षं चौर्याचरणात्कृषार्हेस्तस्करानपि । कोशाध्यक्षान्स विदधश्चकारागर्भजीविकान् ॥६२॥
 कः संविभाग्यधेस्यव्या निषदः कस्य नृपदले । इत्यन्विष्यन्सदैकैकं चारैषिन्नापरोमवत् ॥६३॥
 तस्यैकोप्यधेनैस्त्वष्टा नाम कोपि महान्गुणः । अनुपक्तो गुणैस्ते राक्षः पल्लवितोमवत् ॥६४॥
 65 स स्थित्यै वृण्डवन्द्यद्विधानात्तेषमयादयन् । तेषां नादस्य स्वर्त्मं मुह्यये तांस्वकारयत् ॥६५॥
 वस्तुतत्प्राप्तिने दानु वस्तु तस्यैकसंख्यया । सहस्रसंख्यया दानभङ्गापाल्युर्गतां यदि ॥६६॥
 भूतवैर्भी यया मल्लं देहि देहीति गां वदन् । तयास्मै देहि देहीति बद्धन्ता स भुभुजे ॥६७॥
 अनुदासं क्षिप्रकालं क्षीणसंख्यमसकृतम् । नेतुं तादिनीतार्थं न तद्वत्समदृश्यत ॥६८॥
 उत्सवे हैन्यविद्वन्मौ रक्षन्ने कार्यसाधने । आलेख्यलीनशालीव न सोलभ्यफलोमवत् ॥६९॥
 70 उत्सवे शिवरात्र्यादी जनतां सोसिचद्वयैः । यद्ययोगे यथापूरैर्महेन्द्र इव मेदिनीम् ॥७०॥
 ताम्बुलदानव्यसनं परार्थोत्सवता तथा । नामूर्ध्वनृपस्यापि तादृक्स्वस्यास्तं वाहसी ॥७१॥
 लोहमात्रावसोवोपि लब्धे नृपपदे ध्वजान् । स दानविधर्मास्तान्ये धनदेनापि दुष्कराः ॥७२॥
 निर्माणलोठवैर्धात्रामजलं बाजिनां क्रयैः । काश्मीरिर्कोपि चक्रे स न मृत्सत्कारसाधनम् ॥७३॥
 अध्वन्यध्वनि योगेन प्राणविन्धासन्नैस्तथा । वनपुत्र सर्वकृत्वज्ञः सोमरात्रेव देहिनाम् ॥७४॥
 75 भोगप्राप्तोचितान्विप्रा भैषज्यं व्याधिपीडिताः । नेतुं कुसिहीनाथ तस्मात्समुपलेभिरे ॥७५॥
 पिण्डोपरागकेत्वादिदुर्मिमोषशान्तिर्बु । गोसहस्राधहेमादिसंभवैः सोमजहिजान् ॥७६॥
 नन्दिर्दंष्ट्रे पुनं कृत्स्नं वरुमुत्पातयहिजा । पूर्वाधिकगुणं तेन नभं राज्ये व्यधीयत ॥७७॥
 भीषक्राधरयोगेशस्त्वयंभूस्थानयोजनम् । जीर्णोत्तिष्ठसविना कृतं तेन ह्यकर्मणा ॥७८॥
 हर्षदेवेन यो निम्ने श्रीपरीहासकेशवः । परिहासपुरे तं स नभं नरपतिर्व्यधात् ॥७९॥

५३. ') Emended; A शीषावर्त्तः; C शीषावर्त्तः. ५६. ') A विद्वन्. ७१. ') Thus A₁, A₂ 'स्वास्तु. ७२. ') Emended; A 'विधमास्तान्ये. ७३. ') Emended; A काश्मीरिर्कोपि. ७६. ') Emended; A 'प्राप्तिर्बु.

प्रास्वर्णितमुकावल्या भूषेते हर्षनीनया । तेन विभुवनस्वामी निर्लोभेन महीमुखा ॥८०॥
 जयापीडादन्तं हर्षोत्पादने मुहमक्षिना । सिंहासनं नवं चक्रे स राज्यककुर्द नृपः ॥८१॥
 लब्ध्वा तदधोधातोर्हं भर्तुः प्रेम्णातिदुर्लभम् । सामान्यवापि देवीस्य जयमस्या न दूषितम् ॥८२॥
 सा धानुशंस्यमाधुर्यस्यागसत्विद्यतानयैः । अस्तम्भार्ते परिमाणमुक्यैर्भग्याभयहुयैः ॥८३॥
 लम्बभूपालबालभ्या नार्यः क्रोधास्वमासु यत् । राक्षस्य इव भङ्गाय लाघव्यललिता अपि ॥८४॥
 विद्यमजस्यायमन्यो गुणः सर्वगुणामणीः । उच्चलरुमापतेरासीदर्थनैस्पृह्यशतलिनः ॥८५॥
 जिघांसवः पापकामाः परस्मादाविनशं ताः । रक्षांस्यधिकृता नाम तेभ्यो रक्षेदिमाः प्रजाः ॥८६॥
 तेनेतिहासिनीं नीतिं भ्रष्टानेन सर्वदा । येन संपठता श्लोकं कावस्योन्मूलनं कृतम् ॥८७॥
 यत्ने विपुत्रिकाभूलसंन्यासेभ्यः किलेवरे । प्रन्यसाभुकारिणो विषं प्रजारोगा नियोगिनः ॥८८॥
 पितरं कर्कटो हन्ति मातरं हन्ति पुत्तिका । हन्ति सर्वं तु कावस्यः कृतघ्नः प्राप्रसंभवः ॥८९॥
 गुणांस्तमस्य स्फुरता येनैवोत्पाप्यते शतः । वेताल इव कावस्यस्तमेवाहन्ति हेलया ॥९०॥
 विवृभूो नियोगी च यदेवाहित्य वर्धते । विषं करोति तस्यैव स्थानस्थानमिगम्यताम् ॥९१॥
 तेन ते क्षमाभुजा मानक्षनिकार्येनियारणैः । काराप्रवेशीश्च खलाः शमं नीताः पदे पदे ॥९२॥
 कार्यान्निवार्य बहुशः सहेलाधान्महसमान् । भङ्गासूत्रमयं वासः काराणां पर्यथापयन् ॥९३॥
 स कार्ययेवं हास्याय समार्यं नारणोचितम् । अकारयद्भूतभिष्यं धावनं शोम्ब्योपयन् ॥९४॥
 स प्रांभुर्वेष्टितदम्भुदधोपेगोत्कल्पपुनः । भूलहस्तः सजानूतः केपामासीच्च हास्यकृन् ॥९५॥
 स शीर्षदृष्टीं साम्यवादेबेदवाविटान्वितम् । मियवेद्यं कंचिदमे नृत्तत्तायमकारयत् ॥९६॥
 बद्धान् शकटे नम्रं क्षुरकृन्नाथमस्तकम् । अकारयत्स्रष्टान्मन्त्रवीनविष्टच्छटाङ्गितम् ॥९७॥
 ते कुम्भवादनैर्मण्डमण्डनैश्चाङ्गिताभिधाः । नियोगिनो भद्रमानाः सर्वतः क्यातिमाययुः ॥९८॥
 कार्यभ्रष्टा मलक्षिप्रक्षीणवस्त्रावगुण्डनाः । सर्वाधिनो व्यभाष्यन्त केप्यटन्तः प्रतिक्षपम् ॥९९॥
 वृथावृद्धाः सुखप्राप्यं पाण्डित्यं भूर्जवस्परे । मत्वा बाला इवाचार्यगृहे प्रारेभिरे भुतम् ॥१००॥
 केप्युच्चैरट्टमिक्षाकाः सादरे स्तोत्रपाठिनः । कृतानुपाठाः स्वापत्यैः शक्रे लोकमहासयन् ॥१०१॥
 माना स्वला सुता भार्या स्वापि कैरप्यकार्यत । सामन्तसेवनं कार्ययान्यै सुखतसेवया ॥१०२॥
 जातकस्वमशकुनवृत्तक्षणमिरीक्षणम् । कारयज्ञिः शठैरन्यैर्यनकाः परिलेहिताः ॥१०३॥
 विशाखा इव पुष्पास्वा क्लेशमश्रुकवाः कृशाः । बद्धाः परैर्व्यमाश्रयन्त भृङ्गलामुखराङ्गवः ॥१०४॥
 नृपेण कार्याणि दर्पतिङ्गनाशे विपाटिते । अशोक्षातिपरिज्ञानक्षमत्वं समजायत ॥१०५॥
 भारतस्तवराजादिस्तोत्रपाठमशिवयन् । ते दुर्गोत्तारिणीविद्याजपं कोहकुलोचनाः ॥१०६॥
 इत्थं दीःस्थोदये दीर्घं मज्जन्तो नित्यदुर्जेनाः । तस्मिन्नाजनि कायस्था व्यलोपयन्त पदे पदे ॥१०७॥
 भिन्नसंधानभूर्ध्वंशानभोज्यादिदौकनैः । न हि मोहयितुं शक्ताः नाजं तं तेन्यराजयन् ॥१०८॥
 तान्यजाकण्टकान्दुष्टान्कृतपीरकृतनिशम् । तैलैः भुविभिरभ्यक्षैः च विशासीशरो वसान् ॥१०९॥

१४ १) Emended ; A ० नृत्तमिष्यथा. — १) Emended, A शोम्ब्य.

- भूतेशस्य यथा पुरी हववहपुष्टा स्वदाज्ञावलाङ्गुः स्वां भियमाससाद सहसा तदस्वमस्तामिमान् ।
 110 एवं कायस्यकुटुम्बिकृतिस्त्रिभवाया^१ पञ्चानलीतीडामुच्छटदेव निर्भूतिद्विष्यत्वा पुरीं स्वां क्रियाः ॥११०॥
 शिवराभ्युत्पत्तेः क्रोकमनुं शिवरथाभिधः । विद्वान्पठस्तेन इडात्सर्वाभ्यतो व्यधीयत ॥१११॥
 व्यवहारानभिगोपि कैचित्कालमदीदृशत् । भुविस्वादायैसागः स कामान्कृतयुगस्यितिम् ॥११२॥
 शीमदण्डत्वमुच्छटतेजसस्तस्य भूपतेः । क्रूरानुविद्य कायस्थान्धीमन्निर्वैदमन्यत ॥११३॥
 न हि क्षुद्राश्रकायस्थपिशपाविडवैरिणाम् । शैलस्यन्तरितं दण्डं दण्डनीतिविशारदाः ॥११४॥
 115 चिरेण दण्डिता शेते कुर्वदण्डभयाद्भवम् । लम्बान्तराः पाणहरं कृच्छं किञ्चिदशसितुः ॥११५॥
 दण्डानां दण्डमानानां पुत्रस्त्रीमित्रबान्धवाः । राज्ञा विचारशीलेन न तेनोपद्रुताः कश्चित् ॥११६॥
 कर्णेजपांशोद्वधप्रमुखांस्तेन दुःखैः । कर्मभिः क्लिभताध्वापि पैभुन्यस्व खिलीकृतः ॥११७॥
 विस्मृतिं लम्बराज्यानां पूर्वसंकल्पवासनाः । प्रयान्ति प्राप्तमनुषां गर्भवासस्मृहा इव ॥११८॥
 प्राप्ताज्याधिगमास्किञ्चित्संसयद्यच्चिन्तयन् । राज्ये तत्र बिसस्मार जातिस्मर इवोच्छलः ॥११९॥
 120 ददर्श शोचरोद्दोहान्यान्त्रोदृग्वा पुरानुगान् । कर्तव्यानुगुणं तेषां प्रतिपालयदशेषम् ॥१२०॥
 स्मरेन्नोपपत्तिः पूर्वपतिद्वेष्टे कुयोपितः । पूर्वस्वाभ्यरितां चाद्य कुमृस्येधरो जडः ॥१२१॥
 शेषादिदोहाभेदिन्या समं प्रज्ञापि राज्यभूतः । तस्मिन्परिणता मुनं कृत्याकृत्यधिवेक्तारि ॥१२२॥
 तथा श्लोकस्य वणिजो भववर्तुष्य सोमयन् । विवादे संशयं छिन्दसेवं स्थेयाद्यगोचरे ॥१२३॥
 सौहृदागृहसङ्गावे व्यापदौपयिकं धनी । न्यासीचकार बीजालक्षं कोपि वणिग्गृहे ॥१२४॥
 125 तेनोपेयुज्यमाना च व्यवेयु वणिजः करात् । किञ्चिदपि गृहीताभूदात्तमाज्ञान्तरान्तरा ॥१२५॥
 विशाईशाखं पाताळ सम्राट् न्यासधारिणम् । गृहीतशेषं दातुं स धनं पार्थयताथ तम् ॥१२६॥
 वणिक्पु कुकुरी तस्य न्यासमासाद्य सोधमः । कालापहारमकरोत्तैस्तेः कलुषभीमिवैः ॥१२७॥
 कोतोभिर्गस्तमम्भोभौ लभ्यं मेधमुखैः पयः । प्राप्तिर्भूयस्तु नास्त्येव वणिग्न्यस्तस्य वस्तुनः ॥१२८॥
 तैलनिष्ठमुजः स्वल्पालापो मुद्राकृतिर्भवन् । न्यासपासविवादीधो वणिग्याप्राद्विशिष्यते ॥१२९॥
 130 विवादे भ्रेष्ठिना शार्धं स्मरितः प्राक्सक्यदर्शयिः । मुक्तं मुक्तं ज्ञायमानं पाणान्तेपि न मुच्यते ॥१३०॥
 निसर्गवन्मत्ता वेदयाः कायस्थो दिशिरो वणिक् । गुरुपदेशोपस्कारौर्वाशिष्टः सयिवादिधोः ॥१३१॥
 चन्दनाङ्गालिके श्वेतांमुके धूपाधिवासिनि । विश्वस्वः स्थाकिरात्ते^२ यो विप्रकृष्टेव नावदः ॥१३२॥
 ललाटद्वयभोगद्वन्द्वद्वन्द्वस्तवन्दनः । वद्विन्दुर्मुक्षिक इव क्षमास्थानान्तकृद्गणिक ॥१३३॥
 पाण्डुरदयानोभिधुमार्हः स्रज्यास्त्रो गहनोदरः । मुष्नीकलोपमः श्रेष्ठो रक्तं मांसं च कर्षति ॥१३४॥
 135 सोध निःशेषितमिषः सुदो निर्बन्धकारिणः । गणनापत्रिकां तस्य सभूषज्जगदर्शयन् ॥१३५॥
 यदादौ श्वेयस इति न्यस्तमभेयसे पदम् । आनरेष्वत्येवं ततोर्गृहीता वटक्षत्री स्वया ॥१३६॥
 छिजोपातकबाधन्ये शानं चर्मकृतोर्पितम् । विषादिकाकृते दास्या नीतं पञ्चाशतो वृतम् ॥१३७॥

११०. ^१) A, indicates here a lacuna of one akshara. १११. ^१) Emended with C; A लोको. १२५. ^१) Emended; A भूषणम्. Cf. viii. 154. १२६. ^१) Emended; A विषादिकापातासु. Cf. v. 210. १३२. ^२) Emended; A किराते.

स्फोटने भाण्डभारस्य कम्पन्त्याः कृपवार्पितम् । कुलात्मा बहुशः पश्य मूर्धे तमं शतवचम् ॥१३८॥

शिशु-भोस्व विद्यालस्य क्रीताः पोषाच मुखिकाः । स्वया शूतेन वात्सल्याद्वागमस्वरसस्तथा ॥१३९॥

शरणोद्भूतं सर्पिः शालिचूर्णं च समभिः । क्रीतं शूतेः भाण्डपक्ष्माग्ने च वृत्ताक्षिकम् ॥१४०॥

140

मीतं शौश्राक्षकं कासायासाद्यार्धकेण ते । सोप्यक्तजिह्वः किं वेति वक्तुं तमं शतं तवः ॥१४१॥

वृषणोत्पाटको भिक्षाचरस्ते हठवाचकाः । यो वारितो मुखपटुस्तस्मै दत्तं शतवचम् ॥१४२॥

भानीते भद्रपादानां मध्वं सर्वस्वदीपदि । शतं शतद्वयं धूपशाम्भामूलपलाङ्कुरु ॥१४३॥

हृत्पाद्यधित्वतायुक्ताम्परिहार्यव्ययानसी । तस्यैकीकृत्य गणनां तमिषि शनकैर्व्ययम् ॥१४४॥

वर्षमासपक्षतिथिप्रत्यावृत्तिः पुनः पुनः । संसारस्येव तस्मान्तं न जयौ नतिताकुलेः ॥१४५॥

145

स मूलवह्णं विण्डीकृत्याथ सकलान्तरम् । प्रसारितोष्ठस्तच्छ्रेमे मीलवक्ष्यध्वान्मृदु ॥१४६॥

शाल्वमुखर निक्षेपं वयोज्जासधनं त्वदम् । विभ्रम्यदत्तं विद्विष्य दीयतां सकलान्तरम् ॥१४७॥

तत्तु भव्ये वयो जानन्क्षणमुपसृतोभवत् । क्षुरं शौश्रोपलितं तु ध्यात्वा पश्चादन्त्यतः ॥१४८॥

युक्तापकुतसर्वस्वं क्रीयानां र्धमयार्धकः । विषदि नाशकज्जेतुं नापि स्वेया विचारकाः ॥१४९॥

स्वैरैरनिधितन्मयां पुरो म्यस्तं ततो नृपः । तदित्यमिति निधित्व वणिजं तमभाषत ॥१५०॥

150

अद्यापि न्यासदीक्षाराः सन्ति चेत्तत्पदद्वयताम् । अंशः कियानपि ततस्ततो वयि वयोधितम् ॥१५१॥

तथा कृते तेन वीक्ष्य दीक्षाराम्निगोब्रवीत् । राजभिर्भूषितां राज्ञां नाम्ना दङ्कः कियेत् किम् ॥१५२॥

न चेत्कलशभूषातकाले न्यासीकृतेष्वमी । दीक्षारेषु कुतष्टु मन्त्राभ्याम् अपि स्थिताः ॥१५३॥

निधिमैत्रेय लक्षणे वणिक्कल्पाद्यवाहरत् । वणिजो व्रणिगेनायमप्यासेमान्तरान्तरा ॥१५४॥

तस्माद्यथा वदेतेन गृहीतं दीयतां तवः । तदा प्रभृत्पञ्चाषष्टाभ्योस्मै वणिजोऽर्धिनः ॥१५५॥

155

न्यसनानेहसमैव प्रभृत्स्यस्यै प्रयच्छतु । लक्षादल्लङ्घिताह्वारं किं वाच्यं मौलिके धने ॥१५६॥

अवधारयितुं शक्यं मातृशैः सचृणेरियत् । भीयतास्करवद्रीक्ष्यमीहक्षेपु तु बुज्यते ॥१५७॥

विशदे संविधानस्य युक्तं क्षाम्ययानुशासनम् । भाग्यं दण्डधराचारैः प्रयुक्तं कुशलेः पुनः ॥१५८॥

अनिर्हायैषु शल्वेषु महामर्मगतेष्विव । सविषादेषु चोपेक्षां कालापेक्षी स्पृष्टाभूषः ॥१५९॥

पश्ये पार्थिवस्वेत्यं निधोद्यं तस्य पालनम् । प्रशस्त आगच्छकस्य मनोरिष मनस्विनः ॥१६०॥

160

मह्यं कारणनिर्दोषेक्षमिनवाहकारहीना सतीमात्रो भीतजनापवाद उचिनोक्तित्वं समस्तवियम् ।

विहृता विभ्रवान्विता तद्वणिजा पारिज्वल्योऽग्नितो राजस्यं विकलकुम्भव चरमे काले कितेस्वन्मया ॥१६१॥

स वाहशोभि राजिन्मन्त्रमयाः सम्मिलिताभवत् । मास्तर्वाविष्टयैवहवाहोभोल्कावर्धभीषणः ॥१६२॥

औदास्यशौर्वधीपैद्युगताद्ययमस्तरः । वभूव संख्यातीतामां मानमाणद्वतो नृणाम् ॥१६३॥

मानोन्नतैव भूयोपि बाष्पाद्यवहवाहैः । तावत् जल्लुप्तलम्पैः पार्थिवोप्यनुमाधितः ॥१६४॥

प्रसूतानां फणीप्रान्नामिव कोपेक्ष्यं विना । तेजो विस्फूर्जितं ज्ञेयं न हि नाम क्षरीरिणाम् ॥१६५॥

165

१५७. ^१) A विभ्रम्य. १५९. ^१) Emended with C; A और्ध्वनिर्ध. १६२. ^१) Emended; A स किल.

- विधिषे भूतसर्गोत्पिन्नं च कथिस्स विद्यते । वपुर्वैशाचरित्रादि वस्त्रं कोपेन द्रुपितम् ॥१६६॥
जातिः पङ्कुरुहादपुः कपिलताकान्तं शिरः लङ्घनमभयश्चतुर्विशीलमार्हिविगुणाचारमकुटं वशाः ।
विश्वस्तद्विरिति प्रभूतविषयव्याप्तिस्थगो दुःसहा रोषा वच पुरोस्तु तत्र कतमो निर्दोषतोस्तेकभूः ॥१६७॥
अविचार्येति भूपालः स चकारानुमीविनाम् । वंशचारित्रदेहादिदोषोद्दोषणमन्वहम् ॥१६८॥
अन्योन्यदेवमुत्पाद्य संख्यातीता महाभटाः । बुद्धभङ्गातुना तेन हम्बयुदेपु पातिताः ॥१६९॥
170 मासाधेदिनमादेन्द्रमहाद्युषसरेपु सः । निनाय बोधान्संनदान्बोन्वयमधर्मेधनम् ॥१७०॥
स नाभ्युत्सवः कथितदा वच वृषाङ्गने । भूमिर्न सिक्का रत्नो न हाहाकारो न चोद्ययौ ॥१७१॥
नृत्त्यन्त इव निर्वाता गृहेभ्यो वंशशोभिनः । बान्धवैर्मिन्त्रिरे बोधा लूनाङ्गाः पार्थिवाङ्गनान् ॥१७२॥
किन्धय्यामकचाधायदमभूनाकल्पद्योभिनः । हताम्बीक्ष्य भटाजाना मुमुदे न तु विष्येव ॥१७३॥
नार्यो राजगृहे गत्वा प्रत्यायातेषु भर्तृषु । मेनिरे दिवसं लम्भमनास्था नित्यमवयथा ॥१७४॥
175 भवेत्तद्यदर्थं कुर्यामित्यर्थक्रियया वदन् । सावित्र्यमव्याहतवाम्बैसौर्भृत्यैरजिघत्सन् ॥१७५॥
प्रवर्धमानास्मानेव विद्वेषकलुषाशयः । इताधिकारान्बिदधे बहुशब्ध धिमानितान् ॥१७६॥
दञ्छकः कम्पनाधीशः प्रभुदौ तत्र सकुपि । विद्रुनो विषलाटायां निपत्य निहतः खट्वैः ॥१७७॥
तेन स्वर्वाधितो हाराधीश्वरो रक्षकाभिधः । इताधिकारो विदधे विभूर्ति वीक्ष्य भूयसीम् ॥१७८॥
माणिक्यसैन्यपतिना शूरेकस्माद्विचारिते । खिचेन विजयक्षेत्रे चक्रे प्रतपरिग्रहः ॥१७९॥
180 कम्पनायधिकारस्थाः प्रवीरास्तिलकादयः । काकवंशा माद्वेचन तत्कोपं नानुभाविताः ॥१८०॥
भोगसेनो निरनुगः क्षीणवासा भवन्कृतः । तेनानिसेवाधीतेन राजस्यानाधिकारभाक् ॥१८१॥
यस्त्वेन्द्राह्वयद्युदे सान्द्रसैन्योपि विद्रुनः । भुव्वद्रगचन्द्रोपि रौद्रमालोक्य विक्रमम् ॥१८२॥
येपि सञ्जामिधानस्य पुत्राः सामान्यशस्त्रिणः । तान्द्रुक्षुद्रुष्यशुन्स मन्त्रिणः समपादयन् ॥१८३॥
पुत्रौ विजयसिंहस्य तस्तेवात्यक्तदुर्दशी । तिलको जन्कक्षासाम्नामस्यभेगिमध्यगौ ॥१८४॥
185 यमैलाभयबाणादिमुख्या हारादिनायकाः । कस्तान्समर्थः संख्यान् तद्विस्तरलसंपदः ॥१८५॥
द्विषाः प्रज्ञास्तकलशादयः पूर्वं तदन्तरे । प्रापुर्वाल्लुमान्तःस्थजीर्णानोकतविधमम् ॥१८६॥
कन्दर्पः क्षमाभुजा दूतैः समानीतोपि नाददे । तस्यासहनतां वीक्ष्य प्रार्थितोप्यधिकारिनाम् ॥१८७॥
आस्थानाचारसंलपय्यवहारादि मण्डले । नवमेवाभवत्सर्वं तस्मिन्नभिने नृपे ॥१८८॥
लक्ष्मीः कार्मेणवूर्णाङ्गु वेदयेत्र वशवर्तिनः । धीरामपि विधायैवं करोत्युन्मार्गवर्तिनः ॥१८९॥
190 सपिण्डानामपि व्यक्तभूलवीक्षणतत्परा । येनतेव नरेन्द्रभीर्जोक्तेहापकारिणी ॥१९०॥
समस्तसंपत्पूर्णोपि यस्मात्सुस्सलभूपतिः । दम्भी भ्रातुरवस्कन्दं राज्यापहरणोद्यतः ॥१९१॥
भक्तस्मादभृणोवच्छेदमिव तं शीघ्रपातिनम् । स्थाने वराहवार्ताख्यमुल्लङ्घयानममजः ॥१९२॥
क्षिपकारी विनिर्मल्य तममपदं ततः । निपत्य सैन्यैर्बहुतैः सोपकारमकारयन् ॥१९३॥
विद्रुतस्यास्पदे तस्य नानोपकरणैर्युतैः । ताम्बुलवर्णाङ्कटैश्च सामघी सममव्यत ॥१९४॥

१८५. ') Emended with C; A "वासनम्". १८६. ') Emended, A "जीर्णानोकत". १९५. ') Emended; A ताम्बुलवर्णाङ्कटैः.
[C. VIII. 166 176 C. VIII. 195]

कृतकार्यपरावृत्त्यासावच्छेदोपि पार्थिवः । प्रत्यावृत्तं तमभृगोदग्नेषुः क्रूरविक्रमम् ॥१९५॥ 195
 गग्गचन्द्रस्तदादेशाश्रया बलसैनिकः । यत्ने सुस्सलभूपालवनिर्दलनं ततः ॥१९६॥
 अलंघ्यैः सौस्सल्लेखैरौघाहवायासनिःसहैः । क्षान्तिर्दिमानोद्यानेषु कुमारीनामनुष्यतः ॥१९७॥
 भर्तृमसाहस्यानृवं प्राणैर्मुषि समर्पितैः । राक्षसपुत्री गतौ तत्र सहदेवमुचिष्ठितौ ॥१९८॥
 बराभ्यान्सुस्सलानीकाङ्गगस्तान्नाप विदुताम् । यत्ने मूरिगुरंगत्वं वैर्मपस्त्रापि कौतुकम् ॥१९९॥
 निविष्टकटकं तं स भुत्वा सेल्यपुराध्वना । क्रमराज्योन्मुखं बान्धुं हुतमन्वसरवृषः ॥२००॥ 200
 अन्विष्यमाणसरणिः प्रयत्नादपजन्मना । प्रविशेद्य दूरदेशं परिमेषपरिच्छदः ॥२०१॥
 दत्तमार्गं तस्य रागा क्षामरं लोटकाभिधम् । स सेल्यपुरजं हत्वा नगरं प्राविशत्ततः ॥२०२॥
 तस्मिन्मूरं गते वैरकलुषोपि स नाददे । भ्रातृस्तेहेन संरम्भं प्रहीतुं लोहरं गिरिम् ॥२०३॥
 कल्हः कालिञ्जराभीशो दौहिरीं पुत्रबहूहे । बामबर्धवत स्नेहादपुत्रः पितृवर्जिताम् ॥२०४॥
 राक्षो विजयपालस्य दत्तां सुस्सलभूपतिः । उपयेमे स तां भीमानवधं मेघमञ्जरीम् ॥२०५॥ 205
 तस्य प्रभावाधिगताविश्वशोरपि न लोहरे । शक्तिरासीद्विद्वजानामपि कथाय वैरिणाम् ॥२०६॥
 धीरः सुस्सलदेवोपि मर्मैर्मर्गैस्त्व दुर्गमैः । आसद्वज्रमिर्मर्गैः स्वोर्वां दुर्गविरचर्चना ॥२०७॥
 प्रशान्ते व्यसने तस्मिन्धीरस्योच्चलभूपतेः । अन्येषु व्यसनाभासा उत्पन्नध्वंसिनोभवन् ॥२०८॥
 भीमादेवः समाराध भोजं कलशदेवजम् । साहायकार्यमान्ये दूरज्ञाजं जगद्वलम् ॥२०९॥
 सन्तुष्टो हर्षमहीमर्तुवदव्यस्यमोभवत् । भ्राता दर्शनपालस्य सञ्जपालस्तु वल्लभम् ॥२१०॥ 210
 नीतिज्ञेय ततो राक्षा साधैव दूरीचरः । आलोपाद्धारिवः धावात्स्यावृत्त्य निजां मुचम् ॥२११॥
 सल्लहलमन्वगाच्छ्रं भोजोविस्सम्पन्नलम् । भजे सुस्सलदेवस्य सञ्जपालोनुजीविताम् ॥२१२॥
 गृहीतार्थेन भुत्वेन निमेनैव प्रशङ्कितः । भोजः सिधं नृपास्याप निमग्नं तस्करोचितम् ॥२१३॥
 देवेश्वरात्मजः पितृकोपि हैराज्यलालसः । क्षामरानाभिते राक्षि निषीते व्यग्रबहिषः ॥२१४॥
 विचारपरिहारेण धावन्तः सर्वतो जडाः । तिर्यक् ह्य हास्याप प्रसिद्धिधारणा जनाः ॥२१५॥ 215
 मल्लस्य रामलङ्कयोहं सुनुरासं दिगन्तरे । अहसूदः कश्चिदेवं यकिक्कायगुरो वदन् ॥२१६॥
 निग्ने प्रवृद्धिं व्यामूहेर्बहुभिर्द्विजवमिषैः । धनमानादिदानेन भूमिपैर्मध्यमन्तरैः ॥२१७॥
 मीमे प्रविष्टः कञ्जमीरानिकाकी भर्मपीडितः । व्यथीयत छिन्ननासः प्ररिक्त्य नृपानुगैः ॥२१८॥
 कटके पर्यटकाक्षः स एव दूरेशे पुनः । स्वजात्युचितमस्यादिविक्रयी सस्मिन् जयैः ॥ २१९॥
 मिथैव नीतिकौटिल्यैः क्रियतेऽपुदवधमः । शक्यतेपरया कर्तुं न हैवस्य मनीषितम् ॥२२०॥ 220
 क्षान्तापि ज्वलति क्षापि क्षविहीमापि क्षाम्बति । दैवधातवशाच्छक्तिः पुंसः कस्मात्सिन्निभा ॥२२१॥
 पलायनैर्वापवाति विध्वला मवितव्यता । देविनः पुच्छसंतीना बह्विज्जालेव पक्षिणः ॥२२२॥

१९९. ') Emended; A 'भीमान्मन्व'. २०४. ') Emended; A क्षान्तिम्. Cf. vii, 1256. viii, 618.
 २१४. ') Emended with C; A वल्लभ'. २१६. ') Taus corr. by A, from A, नगरपाला'. २१७. ') A, writes here २
 instead of वृषव.

- नाकिञ्चनकिञ्चिदशस्त्रशरपयोधैर्न श्रमपातरमलेन न चाभिचारैः ।
 शक्या निरङ्गुमखयो विधुरैरकाण्डे भोक्कम्बोपमिवतोऽङ्गसितस्व जन्तोः ॥२२३॥
- भिक्षाचरः समादिहवधो जयमर्तागृहान् । नक्तं बध्यमुषं निम्बे बध्नैः पार्थिवाश्च ॥२२४॥
- २२५ पाणिं प्रस्फोटय निक्षिप्तो वितस्तायां समीरणैः । क्षिप्रस्तटं क्षणं स्पन्दमानवक्षाः कृपालुना ॥२२५॥
- हिजेनैकेन संग्राह्यिदुहृतचेतनः । आसमत्यभिधानाया ज्ञातिर्दिहेति गौरवान् ॥२२६॥
- शाहिपुत्रीमिदंका या इत्थञ्चतुरवा तया । नीतो देशान्तरं गूढं वपुषे दक्षिणापये ॥२२७॥ तिलकम् ॥
- स वृत्तमत्यभिधोष पुषवन्नरवर्मणा । मालवेन्द्रेण शस्त्रास्त्रविद्याभ्यासमकार्यत ॥२२८॥
- अन्यदीर्घं पातयित्वा तनुस्यववसं शिशुम् । रक्षितो जयमत्यैव स किलेत्सपरेषुवन् ॥२२९॥
- २३० देशान्तरायतावृत्तां वार्तामुपलब्धवान् । अत एवामनसत्वा भूमिरितितादरः ॥२३०॥
- बहिरवतिभिन्त्यस्तस्य भीरो मार्गवर्तिभिः । बहै तद्वयेश्याय संबन्धं पार्थिवैः समम् ॥२३१॥
- ईर्ष्यामयोपबन्धनार्थः शत्रुमच्छादयन्निधोः । स्ववमन्याभिनम्यत्वं करोति हि जडो जनः ॥२३२॥
- भिक्षाचरं हते बालं कविदादाय तत्समम् । तच्चाज्ञा क्वातिमनवद्विद्वैत्सपरेषुवन् ॥२३३॥
- तन्धेन सोऽसु मिथ्या वा प्रविष्टां तां तथाप्रवान् । यथा लघुत्वमात्रेण न दैवेष्वप्यशक्यत ॥२३४॥
- २३५ स्फोटेन्द्रजालमात्रमात्रमपि निर्विषया इमाः । कर्मवैविध्यजनिताः काचिदाथर्वविषयः ॥२३५॥
- स इत्यनीनी नाद्याय विद्यां गूढं व्यवर्षत । पुराणमादिदाहाय कक्षान्तरिष पावकः ॥२३६॥
- रोहस्यनिकसीमनि प्रतिविषापीरक्षिष्यमाचरः । काले पावृषुपुत्राच्छालिते मूर्खेभ्यस्त्योदयः ।
- सर्वज्ज्ञेयविधिभक्षणानुरवतो हृष्टा किलोपह्वान्संधये प्रतिकारकल्पनमहो दीर्घमलोकी विधिः ॥२३७॥
- अजायत विषमज्जगज्जगदुद्धरणक्षमः । तस्मिन्नेव क्षणे वस्त्रास्तुस्सलक्ष्मापतेः सुतः ॥२३८॥
- तत्त्वमन्मकालादारभ्य सर्वतो जयमर्जयन् । नामान्धर्षे मृपस्त्वय जयासिंह इति व्यधात् ॥२३९॥
- २४० शास्तुः सर्वार्थसिद्धाक्या यथा सर्वार्थलेशिभिः । तथा तस्याभिधान्धर्षा नात्यजहूद्विशम्भताम् ॥२४०॥
- मुद्रां च कुकुम्बकाङ्गैस्तदीयस्याभ्युपागतम् । विलोक्योच्चलदेवोर्मूहिमनुधीर्भरति प्रति ॥२४१॥
- बालस्यैवाङ्गिमुद्रास्व पैरं पितृपितृभ्ययोः । निवारयन्ती विदधे ह्यस्थिर्न मण्डलद्वयम् ॥२४२॥
- स स्वर्णिणः पितुर्नीला ततः सुकृतसिद्धये । यकारोच्चलभूशालः पैतृके स्थण्डिले मठम् ॥२४३॥
- गोभूमिहेमनस्त्राजवाता तस्मिन्महोत्सवे । आथर्वकल्पवृक्षस्य स्वायी सर्वार्थिनामगात् ॥२४४॥
- २४५ प्रसादिः प्रद्वैतलेन महर्षिः श्राव्यसंपदा । मशान्तोपि दिग्गन्तेषु पार्थिवा विस्मयं वपुः ॥२४५॥
- अर्जुनसाहायिनां त्रियं नेतुं परार्थताम् । विहारं समतं देवी जयमत्यपि निर्मये ॥२४६॥
- केषांचित्पूर्वपुण्यानां विरहेण महीभुजः । हताभीष्टामिधानोभूम्भटो नवमटाक्यया ॥२४७॥
- सुहृतां स्वसारमुद्दिश्य परस्मिन्स्थण्डिले पितुः । विहारोपि हृतस्तेन नोचितां क्वातिमावयौ ॥२४८॥
- मृत्योर्मस्तकपातिस्व तस्याकलयतः किल । न विष्टां स्वप्रतिष्ठाञ्च संपपेदे व्यवस्थितिः ॥२४९॥

२२०. ') A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. २३०. ') Emended; A 'पापाचलमु'. २३४. ') Emended with C; A 'चक्रम्'. २३५. ') A₂ gloss प्रतिविषा पीडय वस्त्रा उपविष्टाविनाकारम् कौशे यथा विष्ठाविषा प्रतिविषातिविषोपविषाया मृज्जितमौषधं कौशे (Amarakosa ii. 4. ५०-१००). २४०. ') Emended; A 'अपे'.

कराचित्कमराज्यस्यो ह्यनुमि स्वयंभुवम् । ययौ वर्हटचक्राकर्म गिरियाम् स भूपतिः ॥२५०॥ 250
 तं कम्बलेश्वरप्रामाथन्या वान्तमवेष्टयन् । अक्रुस्मादेत्य तत्रत्याषीराधमृगालशृणिः ॥२५१॥
 मजिरीर्षिर्मिरिष्यान् तस्मिन्सत्यलपसैविके । न तैः प्रहन्मुसेजोवहम्यस्तामिनामुषैः ॥२५२॥
 अथ हारितमार्गः स गहने गिरिगह्वरे । भवत्सत्यानुयाय्येकां क्षणदामत्स्यवाचयत् ॥२५३॥
 चचचार क्षणे तस्मिन्कन्दावारेषु दुःसहा । नास्ति राजेति दुर्वातां सर्वतः क्षोभकारिणी ॥२५४॥
 कटकानिःक्षतात्सत्या धात्येव गिरिगह्वरात् । सा दुष्प्रवृत्तिर्लीचैव पुरेण्य इवासवत् ॥२५५॥ 255
 नगराधिकृतस्तस्मिन्क्षणे ह्यनुमिभोभवत् । शृणिः कामदेवस्य कुल्यो रज्जुहिसोदरः ॥२५६॥
 कृत्वा पुरक्षोभशर्मिणं शलोकः स नृपस्यदे । प्रविष्टव भ्रातृभिः सार्धं कार्यक्षेमवित्तयत् ॥२५७॥
 नृपं कं कुर्म इत्येवं ताम्बिचिन्त्यनोन्नवीत् । सन्नामिधोषि कायस्यः कुडुम्बिकुटिलाशयः ॥२५८॥
 युवमेव ह्यहद्वन्पुमृत्सवातुल्यदुर्जयाः । राज्यं कुदत संगम्य राष्ट्रमेवमकण्टकम् ॥२५९॥
 तेविवमुक्तास्ते पापा जातराज्यस्यहास्ततः । सिंहासनाधिरोहाव शिप्रमासम्समुद्यताः ॥२६०॥ 260
 श्रीयशस्करदेवस्य नन्दया एव इति भुविः । तदन्वयेभूत्सर्वेषां राज्ञीत्यन्यमयाविनी ॥२६१॥
 अत एवाभजत्क्षोभं तेषां कुडुददुक्तिभिः । सा वासनाम्यःसंतीया सदाचारानवेक्षिणाम् ॥२६२॥
 कथं न प्रतिभास्वेया सङ्कस्यापि कुपयतिः । भारिकस्य कुले जातो लवटस्य हि सोधमः ॥२६३॥
 क्षेमदेवमिधानस्य पुत्रोप्यल्पनिधोविनः । क्रूराशयत्वमभजम्सहासाहसिकोचितम् ॥२६४॥
 जीयेण स्वर्गभृङ्गारं इतवान्भूतेर्गृहात् । संभाषितोपि गाम्भीर्यान्नाह्वयि स किलेकित्तिः ॥२६५॥ 265
 साविधेनुर्मिदण्णोषो विहसन्नखिलान्मस्यन् । राजपुत्र इवात्सल्यं स वैलोक्यमममन्यत ॥२६६॥
 तस्य विन्ता काविहासीत्सदा शोलायतोऽङ्गुलीः । या राज्यहेतुः क्रूरिण कलेन समभाष्यत ॥२६७॥
 तत्रिरा विजसंकल्पादपि ते राज्यलालसाः । नृपं जीवन्ममाकर्ण्य ततोभूषन्वहतस्पृहाः ॥२६८॥
 न स्फुरत् च संमीलनं वा ह्रस्व इवानिधम् । तेषां वेतसि संकल्पस्तदा प्रभृति सोभवत् ॥२६९॥
 अस्तुष्टिरादरेणाद्य शनैः प्रथिषीमुजा । निम्बिरे मध्यमां वृत्तिं राजस्थानाविचार्य ते ॥२७०॥ 270
 मकृत्वा क्लेशनामाना सर्वेयामेव सर्वदा । तेषामप्यकरोद्दधान्ते मर्मस्पृहाः कथाः ॥२७१॥
 ते राज्ये हर्षभूमर्तुः पितरि प्रमथं गते । मानुस्तादृशमसाया विप्रभावा नृहवसन् ॥२७२॥
 तैर्मट्यामलकी नाम शयभूत्यातिवेदिनी । छदःक्षतोऽथ विप्रस्तो जननी शारदाकृया ॥२७३॥
 असतीमपि किं भैते न्यवृत्तिरिति भूपतिः । विचार्य कोपासन्मानुर्नासाच्छेदमकारयत् ॥२७४॥
 तां कथां स नृपस्तेषां परोक्षमुदघोषयत् । पुत्राभिरुज्जनासाया बहवित्पत्न्यिवेव च ॥२७५॥ 275
 नृहश्चादिगजेशं कृत्वा कार्याङ्गववारयत् । स कायस्थकृतान्तर्यं भजन्सङ्क्रमयि प्रभुः ॥२७६॥
 पीडितस्तेन रौद्रेण निजोद्य गगनापतिः । कोशोत्पल्यपहर्तारं तं नृपाय न्यवेदयत् ॥२७७॥
 प्रवेशमागिकपदे हते राज्ञा हवा ततः । स क्रूरो रज्जुच्छुरीम्यैवत्यूर्ध्वचिन्तिते ॥२७८॥
 जिघांसवस्ते नृपतिं प्रसङ्गापेक्षिणः परैः । समगंसत दुष्प्रवैरश्च हंसरपादिभिः ॥२७९॥

२५९. *) Doubtful emendation; A "कुक्षीनीवहन्". २७५. *) Emended; A पुत्राभाविष्ठव.

- 280 मजिशीर्षुभिस्वींशं पीतकोशैः समेत्य तैः । वसुष्मन्नि वर्णानि नावाव्यवसरः क्वचित् ॥२८०॥
 बहुभिर्बहुषा भिर्बहुकालं विचिन्तितः । न भेदमगमम्मन्त्रः स विश्वं लोकदुष्कृतैः ॥२८१॥
 तथैतां कुरुते शश्वृषो मर्मस्पृशं कथाम् । इति प्रत्येकमुक्त्वा ते विराणं पार्थिवेभ्यम् ॥२८२॥
 तैश्चरः पार्थवृष्टादि गृहैर्धर्मभिरावसैः । प्रस्थाप्य पार्थिवोत्तममनुसरे जिघांसिभिः ॥२८३॥
 असहो विरहं सोढुं वां प्रसादयितुं न काम् । राजापि संदधे चेष्टां प्राक्प्राकृतमुज्ज्वलम् ॥२८४॥
 285 स्वभाववैपरीत्येन नाशचिह्नेन स स्थिराम् । जयमत्या संहापीति तदावाहस्वरश्चम् ॥२८५॥
 रक्षां भिक्षाचरस्याहुर्मिषं तत्र केचन । केचित्तु विद्युत्सदृशीं प्रेम्णां तरलवृत्तिनाम् ॥२८६॥
 अथ वर्तुलभूमरुरात्मजा विज्जलाभिषा । कृतपाणिमहस्यागाहाहभ्यं वसुधाभुजः ॥२८७॥
 संप्रामपाति नृपतौ तस्मिन्नवसरे मृते । तस्मिन् सोमपालाख्यः पिब्यं राज्यं समादधे ॥२८८॥
 राज्याहममजं द्रुता सोमविष्यत चाक्रिकैः । इति कोपाचरेन्द्रोभूत्कुम्भज्जाजपुरीं प्रति ॥२८९॥
 290 लक्ष्मीस्यैवंप्रतिभुजः पुण्याः पाणिमजिपहत् । ॥२९०॥
 अधिचिन्तामणेस्तस्य प्रीणतो निखिलाः प्रजाः । नानाव्ययोजितो रेजे पथिमः स महोत्सवः ॥२९१॥
 याते जामातरे क्षमाभुक्के निखिलतन्निजः । निर्वृत्तीन्किमपि कुप्यन्तुधुंभुस्तु व्यसर्जयत् ॥२९२॥
 भोगसेनोपि मूयेन काते तस्मिन्समन्वुना । निवारितो हारकार्योत्सवैरः समपद्यत ॥२९३॥
 विक्रान्तः स हि कार्यस्यो निजिताखिलहामरः । सुस्सलक्ष्मापतिं जेतुं प्रतप्ये लोहं पुरा ॥२९४॥
 295 बासल्यमिर्भैरेण वारितोष महीभुजा । तत्परीवादमकरोमुक्रोधावेत्य तत्र सः ॥२९५॥
 प्रवेशयज्जुष्टुनुखांस समवान्तरम् । तमादिसुडर्षं वीरं तदा राजा विमानितम् ॥२९६॥
 विमानिता विशालेष्वाः संहता हतवृत्तयः । न ते बहिष्कृतास्तेन यमराष्ट्रं जिगीषता ॥२९७॥
 ताभ्योगसेनविष्यस्तस्रजान्कुटिलाशयः । सङ्को निनिव्य कीरत्वाचं जानन्सरान्तरम् ॥२९८॥
 ऊचे चाधैव दिव्यापि प्राणान्धापायनां नृपः । भोगसेनोन्यथा भेदं कुर्याद्वग्वनाशयः ॥२९९॥
 300 अन्यथाभूत् सङ्कोक्तं भोगसेनो यद्वज्रवीत् । किञ्चिद्ब्रह्मोस्मि वक्तुमि नृपतिं भेदतालसः ॥३००॥
 स तु किं वक्ति न हारं तव दयामिति भुवन् । दुपुधुंभुपक्षपणवं निज्ये तमवमानयन् ॥३०१॥
 प्रबोधापाविनो हेष्टि नियतिप्रणयीमवन् । तपात्यवाहनिद्रान्तं ह्य जन्तुर्गतस्मृतिः ॥३०२॥
 तन्निजो यामिका भूत्वा स्वस्मिन्मारे ततोविशम् । ते राजकीर्तिं संनयैः स्वसैन्यैः सह संहताः ॥३०३॥
 यामिन्वां यं वयं ह्यमस्तं हतेत्यभिभाव य । प्रावेशयत्यस्तविश्वार्थं दालान्मण्डपान्तरम् ॥३०४॥
 305 मुक्तोत्तरं स्थिते राक्षि ते बाधे मण्डपे स्थिताः । सरोपो नृप इत्युक्त्वा सेवकोत्सारणं ध्रुवः ॥३०५॥
 राजा य विज्जलावेरम विद्यासुर्गण्डपान्तरान् । दीपिकाभिः कृतालोको निर्वयौ मदनालसः ॥३०६॥
 मध्यमं मण्डपं तस्मिन्प्राप्ते स्वल्पैः सहानुगैः । तस्यक्तं मण्डपं सङ्को द्रुग्गान्वावरणज्जानान् ॥३०७॥
 अन्यैरप्यपिमे हारे निदधे सर्वं एव ते । जिघांसवः समुत्थाप्य नृपतिं पर्ववारयन् ॥३०८॥

२८१. ') Emended with C; A पार्थिव. २८५. ') Emended: A महा. २८६. ') Emended with C; A विहसत्. २९०. ') A omits here two *pādas* without indicating a lacuna, C adds here: तं प्रेक्षं सर्वलोकानां भद्रं सर्वमनामुज्ज्वलं. २९२. ') Emended with C; A निर्वृत्तीन् किमपि. —') Emended: A दुपुधुंभु. २९५. ') Emended with C; A पथिमं रे. ३०१. ') A दुपुधुंभु.

विशाभिदम्भादेकेन रुद्रमये निवेदुषा । तं हिजो दिङ्मजस्तेजः शल्या कृष्टकचोभिनत् ॥३०९॥
 ततः काश्चनगीराणि तस्याङ्गान्यसिधेनवः । बह्मः सुमेरुभृङ्गाणि महोरम्य इवाविशन् ॥३१०॥ 310
 म श्रोहो श्रोह इत्युक्ता केद्याङ्गद्वान्विमोचवन् । कीडाशल्याः कपां रुद्रमुष्टिं दन्तैर्व्यपाटयत् ॥३११॥
 सुजनाकरनामा हि भुव्यः कटारकं वहन् । तस्यान्तिकावलाविष्टः प्रहरत् विरोधिषु ॥३१२॥
 अतो बामोचिनां तर्प्यं भुरिकां स चकर्ष ताम् । मुटावर्गलिता कोशरसा कृष्णेन विनिर्वयी ॥३१३॥
 निर्यातान्त्रः शत्रुभित्तैस्त्वक्केशो बबन्ध तम् । भस्मिलमथ तां शार्ङ्गं जानुहन्धान्तरप्ययत् ॥३१४॥
 मदित्वा प्रहरस्तेजं तादृगीर्योषि सोभवत् । येन क्षितौ निपतितः सर्वमर्मस्त्रिवाहतः ॥३१५॥ 315
 अभिनव ततो रङ्गं प्रहरन्तं च दृष्टतः । नदन्तिह इव व्यङ्गं परिवृत्य व्यवहारयत् ॥३१६॥
 अन्यं च शस्त्रिणं केचित्सर्वमणमपातयत् । त्रिवेष्टमानो यः प्रागैरचित्रेण व्ययुज्यत ॥३१७॥
 लम्भान्तरे प्रयासाय तस्मिन्भावति मण्डपः । रक्षिभिर्मृगिपालोयमित्यबुद्धा कपाटितः ॥३१८॥
 हारमन्यत्सर्पेण क प्रयासीति जल्पता । कुङ्कुन रुद्रमार्गेण खड्गपातैरबन्धत ॥३१९॥
 भोगसेनं ततोपद्वयद्वारस्यान्ते समुत्थितम् । शरतूलिकया भलिमाहितं पराङ्मुखम् ॥३२०॥ 320
 भोगसेनेक्षसे कस्मादम् न्यमिति वादिनम् । सोव्यक्तं किमपि क्षितः प्रधावन्तं जगाद तम् ॥३२१॥
 रट्यावद्वामिभो दीपधरन्निष्ठजिरायुधः । अयोदीपिकयारम्भयुद्धसौत्रिस्तोपतम् ॥३२२॥
 चाम्पेयः सोमपालाख्यराजपुत्रः क्षताहितः । प्रहारैः प्राग्वैरुध्यो न गर्वाचारतामगात् ॥३२३॥
 पौत्रः श्रीभूरपालस्य राजकापत्यमज्जकः । विदव्री श्वेन संजाय शस्त्रां पुच्छच्छटोपमाम् ॥३२४॥
 ततः प्रधावन्मयीवमादरुक्षुः क्षितीश्वरः । निहूतजानुधण्डालिरालिलिङ्ग बद्धधराम् ॥३२५॥ 325
 तन्पुष्टे त्वं क्षिपन्देहं प्रहारिर्नर्मरीकृतः । भृङ्गारनामा कायस्थो निश्रोहो वारितोरिभिः ॥३२६॥
 पुनरुत्थानुकामस्य सर्वे शस्त्रावलीर्हिषः । न्यपानयन्तस्य काल्या नीलाग्नजरणजजम् ॥३२७॥
 तिष्ठेन्कवाचिदूर्तयमविपक्षो विपक्षवत् । कन्धरामधमः सङ्कुस्तस्येति स्वयमचिन्तत् ॥३२८॥
 कृतं पदाप्रहरणं यद्य सोहमिति बुधन् । छिन्वाङ्गुलीधकर्षाणि रत्नाङ्गुलीकवावलीम् ॥३२९॥
 एकपादस्थितोपानस्त्रस्तमान्यैः शिरोरुहैः । छन्नवक्त्रः स दृशे सुमो दीर्घभुजः क्षितौ ॥३३०॥ 330
 पर्यामयास्य पर्यन्ते वीरवृथा महौजसः । निर्दोषतामीपदगात्रिस्त्रिंशत्वं जमान्मनि ॥३३१॥
 सेवकः भूरटो नाम पूर्वुर्वन्शोहमुचकैः । निर्गत्य भोगसेनेन बहिः क्रोधाक्षिपातितः ॥३३२॥
 प्रस्थितो दयितावासं स दिङ्गोहवशादिव । पन्थानं पृथिवीनाथः काल्या जगाद वेष्टमनि ॥३३३॥
 राज्योद्याने नृपतिमधुषा भोगकिञ्चलकलोलाधेनो नानावसनकुक्षमधेनिभिः पीणयन्तः ।
 हा धिदैवानिततरत्या पात्यमाना नियत्या बह्वेवैते किमपि सहसा दृष्टनष्टा भवन्ति ॥३३४॥
 तिर्यग्भ्यस्त्रिजगज्जयी परिभवं लङ्केधरो लम्भवान्प्रापशेषनृपोत्तमः कुरुपतिः पादाहतं मूर्धनि ।
 इत्यन्ते बह्वमानहत्यरिभ्यः सर्वस्य सामान्यवत्सक्तो नाम भवेन्महानहमिति ध्यायन्धृताहंक्रियः ॥३३५॥ 335
 पराङ्मुखमहितैस्त्वक्तं ममनाथमिव प्रभुम् । नमं हुनाशस्तात्कर्तुं स्वच्छजयाहिणोयनम् ॥३३६॥

३०९. ^{१)} Thus corr. by A, from 'स्तेजः'.

- मुञ्जी कण्ठे गृहीत्वैकः करान्ध्यां चरन्ती परः । तं भुमग्रीवमालोककुन्तलं सपिरोक्षितम् ॥३३७॥
 सभूस्कारज्जनं नममनायामिष पादिबन्धम् । रामभान्या विनिष्कृतं न्यपन्नां विवृक्तानाम् ॥३३८॥
 महासरिद्धितस्ताम्भः संवेदग्रीपभूगते । अङ्गाय तक्षितस्कारे ते मीतास्तस्य वक्षिरे ॥३३९॥
 340 न हतो मापि निर्वन्धः स केनापि ध्वलोऽनृत । उड्डीवेच वतस्त्वानु वेदनिर्विषयोऽभवत् ॥३४०॥
 ध्वतीतेन स वर्षकचत्वारिंशतमाधुषा । सप्ताशीत्यम्बयौषस्य भुक्तपठ्यां ध्वयुज्यत ॥३४१॥
 यक्षेय सासिकचक्षो रज्जुः शोणितमण्डितः । दमशानादमनि वेताल इव सिंहासने पदम् ॥३४२॥
 । ---'बद्धमूलानामाद्यानां तत्र' दियुते ॥३४३॥
 तस्माद्गरोहतः सिंहासनयोद्धुं पुरो युधि । विक्रामन्तो बन्धुमृत्या युद्धभूमिमभूषयन् ॥३४४॥
 345 तन्मिन्नौ ब्रह्मपट्टाख्यौ युद्धा तन्मन्त्रयौ विरम् । योधाश्च कृद्भूय्याणां सिंहासरेपतन्मताः ॥३४५॥
 रणरङ्गनटो नृत्यमिव राजगृहाङ्गने । सख्युल्लेखो रज्जुः खण्डयच्छित्तान्मन्त्रौ ॥३४६॥
 दिशम्बिजयसंवेदमहितानां क्षणे क्षणे । प्रहारैः सुबहुभिश्च स विरेणापतन्मने ॥३४७॥
 राजद्रोहोचितं तस्य निहतस्यापि निषहम् । वैशसत्यक्कमर्यादो गर्गः कोपादकारयत् ॥३४८॥
 दिहामटान्तिके द्युज्जुः पौरैर्भस्मादमवर्षिभिः । अवस्करणालान्तर्ममचको न्यषात्यत ॥३४९॥
 350 ते गुल्फदामभिः कृष्टाः स्थाने स्थाने प्रमुद्रुहः । तत्क्षणं लोकयुस्कारपूजां कृत्योचितां दधुः ॥३५०॥
 पलाय्य प्रययुः कापि सङ्गं हंसरथादयः । मरणाभ्यधिकां कश्चित्कालं सोढुं विपद्ययाम् ॥३५१॥
 द्रव्यन्परजितं गर्गं नटे तदनुजे विदन् । भोगसैनोष तां वार्तामभूणोत्पलवोपयाम् ॥३५२॥
 व्यावृत्त्य मयचस्थानुकामः पदयन्पलायिनः । योधान्यैः सहितः कैथिततः कापि भवादगात् ॥३५३॥
 इत्थं निहतविभ्रस्तनायका द्रोणभृंसंहतिः । स्वदोर्मात्रसहायेन गर्गचन्द्रेण सा कृता ॥३५४॥
 355 सत्त्वं साहससिद्धिं च नेतिहासेष्वपि कवित् । अभौचं तदृशं वादकस्यास्ते स्म प्रतापिनः ॥३५५॥
 निशां प्रहरमङ्गल राज्यं कृत्वा स लम्बवान् । द्रोहकृच्छ्रदुराजाख्यां गर्गि कुरुतिनामगात् ॥३५६॥
 यशस्करकुले जन्म द्रोणधूमिलैः प्रमाणितम् । क्षणभङ्गचमजत्राज्यं यस्माद्गुण्टदेववत् ॥३५७॥
 हायोहीपनकूटयन्त्रचटनैः सिंहादिसंहारिणो यान्त्याकस्मिकगण्डशैलपतनैरन्तं किराता वने ।
 एकेनैव ननु प्रधावति जनः सर्वोपि मृत्योः पथा हन्ताहं निहतोयमेव नु मितं कालं विभेदयह ॥३५८॥
 स्वोद्वाहे ललनैषमङ्गलरवो वैर्हृषुतेः भूयते शीनैस्तैर्दयिताविलाप उदयचाकर्ण्येतेनक्षणे ।
 शोपि प्रसहितं प्रहण्यति परः स्वं प्रन्तमन्ते मुरोद्धृतं सोप्यवलोकायत्यहह धिक्कोहोयमान्ध्यावहः ॥३५९॥
 360 सार्धं विविन्मितो राक्षी फलितोन्यत्र वासरे । दुर्विपाकप्रदालामुहोऽधृणां साहसदुमः ॥३६०॥
 अथ सिंहासनस्थान्तः कार्यान्ते त्यक्तविषहः । गर्गः प्रक्षालितामर्षधक्रन्व स्वामिनं चिरम् ॥३६१॥
 तस्मिन्बद्धति सर्वोपि पिरलोको भयोऽज्ज्ञितः । संपाप्तावसरो भूयं ब्वलापीलोकचत्सलम् ॥३६२॥
 कारुण्योत्पक्षये दृष्ट्वा कोशं जीवितकामया । जयमस्या तदावादि गर्गः कपटशीलया ॥३६३॥

३५३. १) These words written by A₁ after verse 343, belong apparently to a verso of which the beginning is lost; the lacuna in the text is not indicated in A. Perhaps, more verses have been lost here.—) A तक्षिरे.
 ३५८. १) Thus corr. by A₁ from गण्यः. ३५९. १) Thus corr. by A₁ from गण्यः. ३६८. १) A₁ gloss अहं हन्ता.

कुच मे संविहं भातरिति सत्यमयस्तु सः । तत्प्रक्रियायचो ज्ञात्वा चितिं तस्या अकल्पयत् ॥३६४॥
 विजुगुप्सिष्ये वस्त्रौटिष्यं विलोचयद्योष वा तरलतरता वस्त्रातिष्यं तथा कुचकुम्भयोः ।
 वसति इति तथासां विप्रीभयवस्तु ता इमा गहनद्वया विद्यायन्ते न कैश्चन वीरितः ॥३६५॥ 365
 दौःशील्यमप्याचरन्त्यो वातयन्त्योपि बलमान् । देलवा प्रविशन्त्यसि न स्त्रीषु प्रत्ययः क्वचित् ॥३६६॥
 गुम्फाधिकृता सा यान्ती दाघन्मार्गे व्यलम्बत । अमतो बिज्जला तावद्विर्गल्य प्राविश्याशितान् ॥३६७॥
 अथ तस्याशितारोहं कुर्वन्त्या भूषणाधिभिः । तुण्डकैर्तुण्डयमानाया व्यया गात्रेषु पश्ये ॥३६८॥
 सपञ्चलचामरे राज्ञौ दक्षमाने विलोकयन् । लोकः सर्वोपि साकृन्वो दग्धदृष्टिरिषामयत् ॥३६९॥
 औचित्यं तेन च तदा निन्येत्यन्तपवित्रताम् । सर्वैर्यदर्थ्यमानोपि गोपाविशमृपासने ॥३७०॥ 370
 क्षतमुच्छलदेवस्य बालमङ्गे निधिसता । राज्येभिषेक्तुं ते केचित्तानान्वैष्यन्त यन्नतः ॥३७१॥
 लोको वेत्त्यथ केचाचित्तरवमालोक्य सस्मितः । भिक्षामप्यटितुं जाने नैव जानाति योग्यताम् ॥३७२॥
 राक्षसां श्वेतानि नावां मल्लराजस्य वै क्षताः । सल्हणाद्यास्त्रयोभूषणमध्यमे प्राक्पश्यं गते ॥३७३॥
 हन्तुं ज्येष्ठकनिष्ठौ द्वौ श्रेयौ सल्हणलोटयौ । अन्विष्टौ शङ्कराजेन भयाव्रजमठं गतौ ॥३७४॥
 निर्वर्ज्यैर्निहताश्चोपस्थिहाय मिलितैः पुनः । तन्व्यथारोहसविचैरानीतः कृतचाकिकैः ॥३७५॥ 375
 दृष्ट्वा राज्यार्हमप्यथ कंचिज्ज्यायांस्तयोस्तदा । गर्गेण राज्ये संरम्भादभ्यविष्यत सल्हणः ॥३७६॥
 हा धिक्चतुर्णो यामानानन्तरे नृपतिप्रदी । अहस्त्रियामे तत्रासीद्वहया वा पुरषावुषेः ॥३७७॥
 ये सावमुच्छलनृपं प्राप्ते रङ्गं सिधेदिरे । मध्याह्ने सल्हणं प्रापुर्दृष्टो राजसेवकाः ॥३७८॥
 अथ लोह्रकोटद्वयः सापेक्षं गतिने नृपः । सुस्सली आनुमरणं भुत्वा गृह्णन्मानसः ॥३७९॥
 गर्गेण प्रविष्टो दूतः स क्रान्दन्स्वं क्षिपन्क्षितौ । ततस्तं वीतसर्दिहं वकारार्तमलापिनम् ॥३८०॥ 380
 आद्यांसल्हणवृत्तान्तपर्वन्तां नाम्नोत्कथाम् । गर्गवृत्ताद्वागुत्थं स्वस्याह्वनं च केवलम् ॥३८१॥
 क्षमद्विधानन्तं शीघ्रमरिच्छेदं ह्रुत्स्फुरम् । तदाह्वानाय गर्गो यं प्राहिणोचं चलन्गृहान् ॥३८२॥
 आक्रान्दमुखरो भूत्वा तां रात्रिमरणोदये । करमीराभिमुखो यात्रामसंभृतलोप्यदात् ॥३८३॥
 अन्योद्य गर्गदूतस्तं पथि संघटितोभ्यधात् । कृत्स्नमावेध वृत्तान्तं नागन्तव्यमिति ध्रुवम् ॥३८४॥
 क्षिप्रं हतेषु प्रोहेषु स्वप्यसंनिहितेभ्यः । कृतस्तु सल्हणो राजा कृत्यमागमनेन किम् ॥३८५॥ 385
 भुत्वेति गर्गसर्दिहं कोपादसहनो नृपः । अग्रयाणैविणो भृत्यान्निहस्यैव वचोब्रवीत् ॥३८६॥
 मास्माकं पैतृकं राज्यं यदि रिक्थहरौनुजः । मज्ज्यायसा मया चैतज्जुजाभ्यामर्जितं पुनः ॥३८७॥
 राज्यं स्वीकुर्वन्नोदरन्त्यो न दाताभूत्सदायवोः । येनाह्वनमिदं पुनै स क्रमः क्व गतोपुना ॥३८८॥
 ह्युत्साकाविरतैरेव वदन्नासीत्पयाणकैः । दूतांश्च पार्थे गर्गस्य स्वीकृत्यै प्राहिणोद्वहन् ॥३८९॥
 स काष्ठवार्ढं संपाप सल्हणस्य हितैविण । निर्गल्य गर्गचन्द्रेण वक्त्रे ह्रुत्कपरे पदम् ॥३९०॥ 390
 भवृत्तार्थां विभावयौ दूतैः कृतगतपतैः । तत्प्राज्ञीकृतसामापि गर्गो श्रेष्ठाभ्यधीयत ॥३९१॥

३६५. ') Emended; A राज्ञौ. ३७१. ') Emended with C; A 'ज्येष्ठान्त. ३७३. ') Thus A, C R; A, वं.

- कार्यमध्यगतो राजा तथापि प्राहिणोत्तदा । धात्रेयं धातरं गर्गाभ्यर्णं हितहिताभिधम् ॥३९२॥
 भोगसेनः क्षणे तस्मिन्नाययौ दैवमोहितः । खाशकान्निबलवचनजन्मभ्येकव्य नृपास्तिकम् ॥३९३॥
 सोभ्यर्णं कर्णभूत्याक्यमश्वारोहं महीपतेः । विद्युज्य गर्गं जेष्यामीत्युक्ताभूतोभनोद्यतः ॥३९४॥
 395 कालोपेक्षामपि त्यक्त्वा हन्तुं श्रानुदुहं स तम् । योग्यं प्रसङ्गमन्विष्यस्त्रज्ञे लोकैरसज्जनः ॥३९५॥
 यस्य श्रानुदुहः पार्थे स स्वमाभीयसे कथम् । गर्गोपि तमुपालेभे दूतैरित्यादि संदिशन् ॥३९६॥
 स तु मार्गात्पलाय्यायं तमसीति विलम्बकृत् । इत्तास्कन्दः क्षपायि तं सानुगमयातवत् ॥३९७॥
 पतन्नर्णं कर्णभूतिर्वीरवृत्त्या प्यरोचत । तस्य हैमातुरो भावा तेजःसेनोप्यनुनया ॥३९८॥
 तेजःसेनस्तु भूलापे नृपादेशाश्चैवैवत । मरिचो लवराजस्य तनूजोऽपतेरपि ॥३९९॥
 400 अवष्टम्भेन भूयोभूषिपहावयवहृत्तमः । न वेनासितुमप्यास्या तावदासीनु तद्रत्नम् ॥४००॥
 पुरोगोपि कृतः पथाद्योतीतेऽङ्गि महीभुजा । स सञ्जपालस्तत्पार्थमयादायाययौ हयान् ॥४०१॥
 तेष्वयातेष्ववष्टम्भं यातं किञ्चिद्वदत्तम् । प्राप्तश्च गर्गसेनानीः सूर्याख्योऽनल्पसैनिकः । ४०२॥
 दुपुष्टुर्वीर्यं तानात्रैर्नृपोऽभमभितोपितः । उत्सेकशठधीर्वर्म कृच्छ्राश्च परिधापितः ॥४०३॥
 गगनं शतमच्छस्रमिधं कुर्यच्चथापतत् । शरासारो रिपुबलत्सर्वनोऽधिगच्छसन्ततिः ॥४०४॥
 405 ओंकारं शरभूत्कारैः कृत्वा द्रोहस्य दुःसहाः । पाहृन्नाजकटके सर्वान्सर्वोयुषैर्हिषः ॥४०५॥
 हतविशतविधस्तसैन्यः साहसिको नृपः । वेगादपससारैको मध्याभिर्गत्व वैरिणाम् ॥४०६॥
 गर्जस्तिन्धुराधाग्नतन्वुत्तिरलकुञ्चन । सबाजिना तेन सेतुर्दुर्लभः पत्रिणामपि ॥४०७॥
 सञ्जपालादयो द्विधाः शेकुस्तमनुवर्तिनम् । वृष्टलमा निरुध्नन्तः स्थाने स्थानि विरोधिनः ॥४०८॥
 वीरानकामिधं वीरः स खड्गानां निवेशनम् । विंशद्विंशैः समं भृत्यैः प्रविष्टस्तस्यजेरिमिः ॥४०९॥
 410 निरम्बरैर्निराहारैस्तिष्ठन्कतिपयैः समम् । स तत्र त्रिवमाकस्य निर्भयो दण्डयन्खड्गान् ॥४१०॥
 क्रमेण च हिमापातदुर्लभकृच्छ्राध्वनि संकटे । अविपन्नो भाग्ययोगात्प्रवयौ लोहुरं पुनः ॥४११॥
 पदे पदे ग्राममुत्सुरायुःशेषेण रक्षितः । तथाप्यासीत्स कदम्बरिणमिमेव विचिन्तयन् ॥४१२॥
 वराकं शरसेखमाद्रुर्गो हितहिन् कुधा । विरुद्धधीर्व्रितस्नायां वडपाण्यङ्गिमसिपत् ॥४१३॥
 तस्मिन्प्रतिप्यमाणेऽप्यक्षेमाख्यः स्वं क्षिपन्पुरः । दातोऽस्योद्यैः पतारोहमपःपातेपि लम्बवान् ॥४१४॥
 415 राज्यपदः क्षतारिधं गर्गः प्राप्तोऽन्तिकं ततः । प्राप सन्तुष्टराजस्य सविशेषमधीशताम् ॥४१५॥
 स भूमृन्मन्त्रिविक्रान्तिहीनो राज्यमवाप्तवान् । चक्रधर्ममिवापश्यत्सर्वतो भ्रान्तमानसः ॥४१६॥
 न मन्त्रो न च विक्रान्तिर्न कौटिल्यं न चार्जवम् । न दातृता न तुष्टत्वं तस्योद्दिष्टं किमप्यभूत् ॥४१७॥
 तद्राज्ये राजधान्यन्तर्मध्याक्षेपि मलिस्तुवः । लोकं मुमुक्षुरन्याध्वत्तवारस्य कषैव का ॥४१८॥
 पञ्चुरप्यङ्गना कालं क्रान्त्या यत्रात्यन्ताहवत् । पुमानप्यमवत्तत्र साध्वसाध्वस्तपीरसौ ॥४१९॥
 420 यामद्य सन्तुष्टोऽप्येयुर्मजे तां लोटनः स्त्रियम् । साधारण्यं गतो राज्यभोग इत्यमवत्तयोः ॥४२०॥
 पुरुषान्तरविज्ञानविहीनस्य प्रमाद्यतः । सर्वोपि तस्य तन्त्रक्षैर्व्यवहारो व्यहस्यत ॥४२१॥

३९५. १) Emended with C; A सन्धिषण्. ४१८. १) Thus A. ४२०. १) Emended with C; A लोटन.

अधुरो लौठनस्योजसूहस्तेन व्यधीयत । हारे तापसगोष्ठीषु योन्वो विक्रमनिबुदे ॥४२२॥

यः सुस्सलयेद्येदमद्भुतकुर्वत्सदागमे । स्वमन्त्रलक्षणापेन सिद्धिं मन्त्रलभ्येयथा ॥४२३॥

त्रिभो गर्गाग्रया राजा तदभिव्यवातवत् । बद्धाहमानं वितस्तायां चिम्बं नीलाश्वडामरम् ॥४२४॥

राजानुग्रहको गर्गस्तांस्तान्वापादयजिष्व । हालाहाण्डामरान्मूरीन्वत्तमोज्वानवातवत् ॥४२५॥ 425

राश्याकिंवित्करे गर्गायत्तनीवितमृत्यवः । बाह्याभाभ्यन्तरे वाससल्ये वा प्रथमोपि वा ॥४२६॥

कदाचिह्नहराहर्गे पविट्येय नृपान्तिकम् । चुक्षोभ नगरे लोकः सर्वे एव भयाकुलः ॥४२७॥

नदा शुद्धचरद्वाता भूतान्वापोष्य नैषु यत् । कुप्यन्गर्गोयमायातो हन्तुं सर्वानृपाभितान् ॥४२८॥

गर्भिणीगर्भपातिन्या तादृश्या भववार्तया । हिजाण्यहाभ्यन्त्रमावि जमैर्ज्वर इवालिङ्गिः ॥४२९॥

नगस्तिलकसिंहायैरुद्वेकाहागदीयत । अनवेष्य नृपादेशमास्कन्दो गर्गमन्दिरे ॥४३०॥ 430

देशात्पुल्लवणः कृन्धो धावति स्म भृतायुजः । प्रत्यपहीतानलितान्गर्गचन्द्रस्त्वविक्रलः ॥४३१॥

निर्लज्जा दिल्हभट्टारलक्काषास्तुरंगमैः । धाम्यन्तस्तत्राहृदयन्त गर्गोपसयकीयिषु ॥४३२॥

निषिपेध न ताज्जाया पत्युतास्कन्ददाविनाम् । लौठवं कुण्डशक्तीनां तेषां स्फूर्त्यै व्यसर्जयत् ॥४३३॥

तेनापि योषैर्गंस्य रुद्धमार्गेण मन्दिरम् । न रुद्धं नापि निर्दग्धं पारितं दत्तचङ्किना ॥४३४॥

धान्यकः केशवो नाम मदेशो लौठिकामडे । अबाधतैव नाराचैस्तपोधान्वातवत्परम् ॥४३५॥ 435

प्रकाशेन समं राजलोके विरलतां गते । सावं सानुचरो गर्गो हवाकरो विनिधेयौ ॥४३६॥

समैरप्रतिहतो निनाय लहर्गं व्रजम् । बद्धोजसूहमस्वस्थमासीनं त्रिपुरेन्द्वरे ॥४३७॥

तापसेन किमेतेन्युक्तान्येषुमुमोच तम् । तं सुस्सलेपि विषुरे नृपतिं मोदपाटयत् ॥४३८॥

क्षणे क्षणेभवरेक्षस्ततः प्रभृति सर्वतः । गर्गागमनसंव्रतपौरार्गतितमन्दिरः ॥४३९॥

अधार्तस्य महीभर्तुर्गर्गसंधानमिच्छतः । महत्तमः सहेलोभूहरेरुष्माचारम् ॥४४०॥ 440

तेनङ्गीकारितो गर्गः कथंचित्कन्यकार्पणम् । भृत्वास्तु तेन संबन्धं वैष्ण्वभूतस्व भूपतेः ॥४४१॥

ततः सुस्सलदेवेन सह संधिं निबद्धवान् । पक्षास्तंमार्थ्यमानोपि संबन्धं न व्यधत्त सः ॥४४२॥

अण्डले विशदराहृदयमेवं याते नृपेवधीर्त् । सङ्गं हंसरथं नोनरथं वासादितांभरैः ॥४४३॥

तानमिकणसूचयादिपवेष्टैः — — — — — । अत्यक्तान्द्रभिर्धोरामवस्थामन्त्रवीर्भवत् ॥४४४॥

भोगसेनाङ्गनां मल्लामनुमेने स यन्त्रपः । अनुसर्तुं पतिं वधं वसन्तीं साधु तद्यथात् ॥४४५॥ 445

तादृग्दृष्टापि वैष्णवं शङ्कितेन तदन्तरे । प्रमिष्ये दिल्हभट्टारो रसदागेन भूभुजा ॥४४६॥

न राजबीजी नोष्ण्डविक्रमो वा बभूव सः । शमिनो गृहदण्डेन वत्तवा तेन पापिना ॥४४७॥

तं या निनिन्द्यानिष्पन्नैरुषं तत्त्वद्यस्तदा । तस्या बह्निप्रवेशेन सिद्धिं मानवमीमतम् ॥४४८॥

सोल्पोपि राज्यकालोभूदेवमातङ्गदुःसहः । दीपेक्षपाद्वयमानवीर्षदुःस्वपसंनिभः ॥४४९॥

कालवित्सुस्सलो गर्गोद्ध्वंसधिरपि व्रजम् । म्बद्रुक्तामे सञ्जपालं काहर्मीरौम्मुखभाक्ततः ॥४५०॥ 450

४२९. ') Emended; A 'नीजस्त्व'. Cf. viii. 437. ४४१. ') Emended; A 'नृपोत्तरीन'. ४४२. ') A, 'पवेष्टाञ्जनः', without indicating the lacuna; C 'वैष्टीरिषुर्जनः'—') Emended; A 'नीनवन्'. ४४५. ') Thus corr. by later hand from A 'वधन्ती'. ४४९. ') Emended with B C; A 'राजका'.

- हारेण सह दशाधौ लक्षकः सत्कृभूजः । वराहमूलं संप्राप कथंविद्यस्थितिं मनन् ॥४५१॥
 गर्गः स्मरन्वचस्कन्दं पथाद्भयेत्य नाशयन् । वाराहमूलं सनं तस्य सैन्यमलुप्तयत् ॥४५२॥
 विदह्री स तु तयोर्पैदेतिथ परिचस्वजे । अदिव्यैर्मैदिनी दिव्यैर्हैस्त्वप्सरसां गणः ॥४५३॥
 नायके गतिने भुजवृक्षैः सहशैर्जैर्मही । पतितैरुप्यच्छुभैर्भूषिता मौक्तिकैरिव ॥४५४॥
- 455 आगच्छता छिन्नभीतिः सञ्जपालेन लक्षकः । निराश्रयः संप्रपदे पार्श्वे सुस्सलभूपतेः ॥४५५॥
 सोध भूमृस्सञ्जपाले दूरं क्रान्तिरिषौ गते । आजगामान्तिकं पार्श्वे प्रेरितः पारडामरैः ॥४५६॥
 संधिं तत्र विधास्यामि सार्धं सुस्सलभुभुजा । इत्युक्त्वा सन्तुष्टं प्रायासदभ्यर्णं सहेलकः ॥४५७॥
 काङ्क्षिताभ्युदयं पैरिधातकैरिव वारिदम् । अशिथिलजगत्सर्व एवोच्चलानुजम् ॥४५८॥
 गर्गस्य गृहिणी कुङ्कुमाभिधानाथ तदन्तिकम् । कन्यकाश्चमादाय परिणेतुमुपाययौ ॥४५९॥
- 460 उपवेगे स्वर्गं राजा राजलक्ष्म्यमिषां तयोः । गुणलेखां क्षुधात्वेन स्वीचक्रे तद्ययीयसीम् ॥४६०॥
 सन्तुष्टे समुज्ज्वलेत्य सञ्जपालेन वेष्टिते । राजापि राजसदसः सिंहद्वारं समासदत् ॥४६१॥
 साक्षाद्द्वारोभित्तयेन हारमेकेन पातितम् । अभून्मोक्षं तमप्राप्य सार्धं पैरिमनोरथैः ॥४६२॥
 ससैन्यैर्गलितहारराजवेष्टमस्थिते रिषौ । गर्गास्कन्दश्चिह्नकुङ्कुमासीचकितं सौस्सलं बलम् ॥४६३॥
 गर्गे वित्तिर्गन्धर्वेण राजसैन्यमविश्रुत् । तस्यौ स्यात्तथ्यमित्येव तृणस्पन्देपि शङ्कितम् ॥४६४॥
- 465 अस्ताभिलाषिणि दिने तादृक्तासहते बले । जेहाददहति क्षमापे दुर्मंदीकःस्थिताभिपून् ॥४६५॥
 प्रविश्य पार्श्वनिर्भुमकवाटेन तमोरिणा । हारं विवृत्याङ्गनस्थैः सञ्जपालोपसीदगम् ॥४६६॥
 तस्य निश्चित्य पार्श्वीं भृत्यं भूयस्वरिषजे । अनुप्रवेशं विदधे पदानिर्लक्षकामिधः ॥४६७॥
 द्रुदानयने काष्ठवाटसंकटविक्रमे । यस्तस्य सहशो योधः प्रतिबन्ध इवामवत् ॥४६८॥
 स कैशवश्च स मठापीशस्तनुसञ्चतुः । दैन्येयमारुती पार्थमिव प्रार्थितसैन्यवत् ॥४६९॥
- 470 निर्गल्य मण्डपात्प्रहरितैः कथंचन । विवृते प्राङ्गनहारे धीरो राजाविशस्त्वचम् ॥४७०॥
 निर्दिभागे वर्तमाने संगरे सैन्ययोर्द्वयोः । प्राङ्गने प्रमथं प्राप्नुभूयांसस्तत्र शशिणः ॥४७१॥
 सचिवः सन्हराजस्य पतंगप्रामजो हिजः । आजौ पापपञ्चको नाम स्वःक्षीसंभोगभाषिताम् ॥४७२॥
 कायस्थेनापि वद्रेण लब्ध्वा गच्छाधिकारिताम् । स्वाभिप्रासाद् साफल्यं निन्द्य त्यक्त्वा तनुं रणे ॥४७३॥
 सार्धं वनस्थतिर्लीनेः खगैर्वाचालितो यथा । प्राणि प्रविष्टे मोक्षनिनिःशब्दविहगोभवत् ॥४७४॥
- 475 आयोधनोर्वा वानाला चक्रे चित्रार्पितेव सा । तथा सुस्सलभूपेन नुरंगस्थेन तजिता ॥४७५॥
 अनास्तेङ्गनास्त्ये तस्मिन्सिंहासनं ध्वनिः । सुस्सलो जयतीत्येवं द्वाकावाधं च शुभ्रवे ॥४७६॥
 मल्लराजगृहे तादृङ्गान्यस्याप्युदपद्यत । अगतां तत्र वैरुध्यं यारुस्सन्तुष्टलोठनौ ॥४७७॥
 आबद्धकवचावभास्त्रावालिङ्ग्य सुस्सलः । बालौ युष्मामिति बद्धधूर्तौत्वाजयराधुषम् ॥४७८॥
 आविश्य मण्डपेन्यस्मिन्बद्धयोश्च स्थितिं तयोः । प्राप्तरान्यस्ततो राजा विवेक्षास्थानमण्डपम् ॥४७९॥
- 480 स्वधोर्नाथतुरो मासम्भुक्कराज्यं बबन्ध तम् । सितस्य सोढाश्रितेभ्ये राधस्य त्रितयेहनि ॥४८०॥

४५२. १) Thus A. ४६१. १) Emended with C; A सत्कृति. ४६१. १) Emended; A क्षामि.

तेन सिंहासने क्राप्ते भास्वतेव नभस्तले क्षणादेवाखिलो लोकः क्षोभमभिरिवाव्यजत् ॥४८१॥

बिकोशशस्त्रः सन्श्रोहावेक्षणक्षोभतः सदा । व्याधलोके व्याप्तवक्त्रो मृगराज इवामयत् ॥४८२॥

भानृहुदां कुलच्छेदमन्विष्यान्विष्य कुर्यता । न तेन नीतिमित्रेण शिशवोऽप्यवशोविताः ॥४८३॥

अनस्य धीर्य दौर्जन्यमपृष्टाकारतां बहन् । स कार्योपेक्षयाप्यासीद्य काप्याहितमार्धवः ॥४८४॥

वस्तुतस्त्वारिहृदयः क्रूरं दमयितुं जनम् । अवास्तवं तस्मीमस्वाङ्गिचिध्याल इवादधे ॥४८५॥

485

कालवित्समयव्यागी प्रगल्भः प्रतिभानवान् । हङ्कितशो दीर्घदृष्टिः स एषान्यो न कोऽप्यभूत् ॥४८६॥

अधिकः कोपि कोऽप्युनः कोपि तस्य समो गुणः । दोषोऽथ वा पूर्वजस्य स्वभावैक्येऽप्यहरयत् ॥४८७॥

अन्वकारि समानेपि कोपे तत्पूर्वजन्मनः । कोपेन विषमालकं तदीयेन तु सारवम् ॥४८८॥

न भूय स वेदादौ साक्ष्योऽनुवितं पुनः । स्थितिभेदमयास्सेहे नोत्सेकमनुजीविनाम् ॥४८९॥

नैच्छस्त इन्द्रयुद्धादिसंभारैर्मानिनां वधम् । तस्मिन्ममादाविष्कूटे स्वदीयत कृपाकुलः ॥४९०॥

490

वाक्परात्पथं नृपस्यासीदाद्यस्यातद्गुह्यसहम् । तस्य तु प्रणयपायं हिंसायावाधवाजितम् ॥४९१॥

तस्यार्धगुह्योऽस्यादौ भूयानास्ते स्म संपदाम् । त्यागो विषयकालादिरनैयस्यासुं मिनोभयम् ॥४९२॥

नवकर्माभवाहृत्यप्रिये तस्मिन्परिद्विताम् । तस्यजुः कारवो वाजिविकेतारथ दैशिकाः ॥४९३॥

तुःसहज्यमनोऽप्यसौ जिगीषोः प्रशमैषिणः । तस्यासीदपरित्याज्यं न किञ्चिद्वसुवर्षिणः ॥४९४॥

तस्येन्द्रहादशी भूरिपराधीमुखकदाचिनः । यथा नृपस्य भुभुभे तथा नान्यस्य कस्यचित् ॥४९५॥

495

यथा प्रागुच्छलो राजा सुपायः नियसेनकः । स तथा सेवकैरासीङ्गवा दुर्लभदर्शनः ॥४९६॥

नोच्छलादपरस्यासीद्यस्यं हयवाहने । नान्यस्य सुस्सलनृपाहास्यं तत्र व पथे ॥४९७॥

शममुत्पन्नमुत्पन्नं निम्बे दुर्मिक्षमुच्छलः । राज्ये सुस्सलदेवस्य न तत्स्वमेत्येवद्वयत् ॥४९८॥

किमन्यदखिलैः सोमूढमयाहधिको गुणेः । त्यक्त्वा त्यागार्धनेस्पृष्टसुपापस्यानि केवलम् ॥४९९॥

औच्छलः पालको गर्गो य राज्ये कर्तुमैहत । सहस्रमङ्गलस्तेन निरवास्यत स कुधा ॥५००॥

500

तस्मिन्मभ्रावकाशस्थे प्रासनामा तदात्मजः । काञ्चनोत्कोचदधके डामरैः सह चाक्रिकाम् ॥५०१॥

अस्तस्यजसुच्छलजं पितृव्येगार्धितं शिशुम् । प्रसङ्गे तत्र गर्गोऽपि प्रातिकूल्यमदर्शयत् ॥५०२॥

प्रहितानां नरेन्द्रेण तृणानानिष शशिणाम् । गर्गदात्रामिदम्भानां निःसंख्यानानामभूत्स्यवः ॥५०३॥

गर्गस्यालोपे विजयः स देवसरसोद्भवः । प्रातिलोभ्येन नृपनिसेन्यानां कदमं व्यधात् ॥५०४॥

राज्यप्राप्तेर्ममसमात्रे दिनैरभ्यधिके गते । तेनोत्पिञ्जेन राज्ञोभूय धीरस्याकुलं मनः ॥५०५॥

505

सुरेश्वर्यमरेशोर्वविदत्तसात्सिन्धुसंगमाः । गर्गेण राज्ञेन्यानां कृताः कदनकाङ्क्षिणः ॥५०६॥

संभामे तुमुलेमास्यौ भृङ्गारकपिलौ हतौ । कर्णभूङ्गकनामानौ तन्मिज्जौ च सहोदरौ ॥५०७॥

निहतानन्तस्तसमूहान्तरलक्षितान् । तावृशानपि निष्कटुं नासीत्कस्यापि पाटवम् ॥५०८॥

हर्षमित्रः कल्पनेशो भूमर्तुर्मानुतात्मजः । विजयेन हवानीको विदधे विजयेभ्यरे ॥५०९॥

५९२. ¹) Emended; A नैवस्था नृ. ५९८. ²) Emended with O; A स्वमेवद्वयत्. ५०६. ¹) Emended with C; A राज्यसे.

- 510 पुषो मङ्गलराजस्य सिन्धो राजान्वर्षशतः । तत्र विन्ध्याकरमुखास्तन्निगध ममिष्ये ॥५१०॥
 राजाग्रीके सञ्जपालः प्रवीरप्रबरोभवत् । भूरिसेन्येन गर्गेण नाल्पसेन्योपि यो जितः ॥५११॥
 संस्तम्य विजयक्षेत्रे लक्षकापैर्विसर्जितैः । धीरो राजा बलं भवं स्ववं गर्गोन्मुखं ययौ ॥५१२॥
 सोन्विष्य गर्गेण हतान्योधाप्राशीकृतान्बहून् । निरदाहवदन्त्येयुरसंख्येयैश्चित्ताग्निभिः ॥५१३॥
 बलिना भूमुजा गर्गः पीड्यमानः शनैः शनैः । ततः स्ववसतीर्दग्धा ह्लाह्लाभिमुखोभवत् ॥५१४॥
- 515 स तत्र रत्नवर्षाख्यं विरिदुर्गं समाश्रितः । इताथोनुचरैस्स्यक्तो नृपेणाराढवेष्टयत् ॥५१५॥
 अन्धारुहेन तत्रापि सञ्जपालेन वेष्टितः । चरणी शरणीचक्रे राक्षो दम्बोच्चलात्मजम् ॥५१६॥
 अन्तिकस्थं नृपे कर्णकोष्ठं मल्लकोष्ठकम् । विरुद्धं हृदयव्याभु गर्गो विश्वासमाययौ ॥५१७॥
 गृहीतप्रणविस्तस्व मष्टेपु विजयादिषु । शमितोपन्नवो राजा वियेश नगरं शनैः ॥५१८॥
 गम्वाद्य कोहरे न्यस्य बन्धु सन्हणलोटनी । स कम्पसोमपालाद्यै रमे संसेवितो नृपेः ॥५१९॥
- 520 भूषः प्रविष्टः कश्मीरान्सेव्यः सर्वानिशाविभिः । गर्गं प्रसादैरनयत्प्रवृद्धिमपिकाधिकैः ॥५२०॥
 भीष्माकैप्रतिमे तस्मिन्नुद्दिनावनुचक्रतुः । महादेवी कुमारम् हुमच्छायाबनानेती ॥५२१॥
 डामरो देवसरसोद्भवौ विजययोगिनी । बृहद्विक्रस्तया सूक्ष्मटिक्री बेलं प्रचक्रतुः ॥५२२॥
 सानाध्वकाङ्गिणौ पार्थिवस्व प्रविशतः पुरः । लोकपुण्ये तस्थतुस्तौ क्रन्दद्भिः स्वानुगैः समम् ॥५२३॥
 विजये गर्गसंबन्धाप्तदाक्षिण्यो महीपतिः । सदाचारं परित्यज्य वेष्टिमिलावताडयत् ॥५२४॥
- 525 तौ मानिनश्च तदृष्ट्याः कूटशस्त्रास्तनो व्यधुः । साहसं लुप्तमस्तैरेव प्रहरन्तो महीपतेः ॥५२५॥
 अपाकोभोगदेवाक्यः कृपाया प्राहरदृष्टम् । धीरो गज्जकनामा च करबालेन पृष्ठतः ॥५२६॥
 सावशेषतया भूपत्यायुषो मौक्त्यं ययुः । हिषस्यदतयो बाहुरगी तु व्यपद्यत ॥५२७॥
 नृपस्यान्तरयन्त्रैरिप्रदतिं बाणवंशजः । निहतस्तत्र भृङ्गारसिंहः सादीशस्यथकः ॥५२८॥
 सैनिकैस्तैर्वृद्धिकाभोगदेवादयो हताः । सूक्ष्मटिकृन्तु निस्तीर्णो हेतुर्भाविनि विप्रवे ॥५२९॥
- 530 शूले व्यापादिता गज्जकादयो शोहसंभिताः । संदेहितासुरिन्वासीप्राजा गर्गानुकूच्यभाक् ॥५३०॥
 न भवेत्प्रविपातेपि प्रमयः समयं विना । प्रसूनमप्यसूहन्ति जन्तोः प्राप्तावधेः पुनः ॥५३१॥
 ज्वालाभिरौर्वदहनस्व पयोधिमध्ये न म्लानतामपि हि यानि मुहुः स्पृशन्ति ।
 तान्येव यानि विलयं किल मौक्तिकानि कान्ताकुचेषु शुबभावमुचोष्मणापि ॥५३२॥
 प्राक्तेषामपि त्रिस्त्वय परोत्सेकासहिष्णुता । मण्डलात्सञ्जपालाया निरवाप्यन्त भूमुजा ॥५३३॥
 संबन्धी काकचंदयानां यशोराजाभिपस्ततः । सहस्रमङ्गलाग्र्यै राक्षानिर्वोसितो ययौ ॥५३४॥
- 535 तमन्याद्य विविर्वातान्देशाद्ब्रह्ममृद्धिमान् । ऐच्छत्प्रतिष्ठः स राज्ञः प्रत्यभियोगिताम् ॥५३५॥
 तत्पुनः कान्दमार्गेण विविधुः क्षमापसैनिकैः । यशोराजे क्षते प्रासः प्रत्यावृष्य ययौ भवान् ॥५३६॥
 अथान्येष्वपि मृत्येषु राज्ञा निर्वासितेषु तः । मिलितेषु पथान् वाचयथावदुपलब्धवान् ॥५३७॥

५१४. ') Emended; A फलार्. Cf. कालाशय्यदामरान viii. 425. ५१७. ') Emended; A with diplography मल्लकोष्ठक-
 षक्य. ५३५. ') Emended with C; A गजा.

उपरागे नवे सजे पार्वतीयास्त्रयो नृपाः । चाम्पेयो आसटी वज्रधरो बन्धोपुराधिपः ॥६३८॥

राजा सहजपालश्च वर्तुलानामधीश्वरः । बुबराजो विगतोर्वीरबल्लापुनरेन्द्रयोः ॥६३९॥

बल्ह आनन्दराजश्च पञ्च संघटिताः क्षत्रिः । मत्स्वानाथै कृतपणाः कुण्डलेनमुपायताः ॥६४०॥

540

आसमस्याहं तावदभ्येक्ष्य नरवर्मजः । प्रापुर्भिक्षाक्षरं तेन दक्षपाथेयकाञ्चनम् ॥६४१॥ कुलकम् ॥

स आसटेन संवन्धिषोहाहिरितसत्कृतिः । भीतोन्मैष प्रयां भूपैर्बल्लापुमपायवौ ॥६४२॥

देशाहिनिर्यैर्बिम्बप्रमुखैर्बोधितपथे । तस्मिन्प्राये सहस्रस्य प्रतिष्ठा लघुतामगात् ॥६४३॥

पौबोधं हृष्यदेवस्य क एते राज्य इत्यय । उक्ता त्यक्ता सहस्राहस्तमेवाशिभिश्चक्ष्णताः ॥६४४॥

कृतप्रभावमुत्सृज्य संवन्धिषोहोमोहितः । दर्यको राजपुत्रस्तं राज्ञा निर्वासितोऽप्यगात् ॥६४५॥

545

पुत्रः कुमारपालस्य तत्पितुर्नातुलस्य सः । वृद्धिं सुस्सलदेवेन पुरा विन्ये हि पुत्रवत् ॥६४६॥

मेरितो बुबराजेन आसटेन च कन्यकाम् । बल्लापुंशः प्रदौ भिक्षुषेच स पद्मकः ॥६४७॥

तद्वैशङ्कुरो भूशान्तंघट्याखिलांस्ततः । तद्वैशङ्कुर्यपालाक्ष्यः कर्तुं पैतामहे पदे ॥६४८॥

तां बानीं मुनवाक्काया शवदासीस्तमाकुलः । गद्यपालो हस्तावत्रोन्नयैः प्रधना बली ॥६४९॥

पद्मके तात्प्रतिगते योद्धुं प्रथममध्यनः । भिक्षाक्षरमुपयो दर्यकोपि व्यपगत ॥६५०॥

550

तेन प्रथमनाशेन ततो भिक्षाक्षरो यवौ । अक्षित्करतां मेघ इवावयवहारितः ॥६५१॥

आसमस्यां प्रयातायां क्षीणे पाथेयकाञ्चने । भृशुरोपि यवौ तस्य शनैर्मन्दोपचारताम् ॥६५२॥

यत्सम्बन्धानि वर्षाणि तिष्ठन्नासटमन्दिरे । यासाव्युदयमासं स ततः क्षेष्टास्तमासवत् ॥६५३॥

ठङ्कुरो देङ्कपालोय चन्द्रभागातटाभवः । इत्था हतां बन्धिकाख्यां तं निवाय निजाम्भिकम् ॥६५४॥

प्राप्तसीधो वसस्तत्र कश्चित्कालं मयोद्धितः । स राजवीपी दैव्येन शैशवेन च तस्यजे ॥६५५॥

555

मदन्तरे साहसिकः प्रासः साहसिरुन्मदः । गतागतानि कुर्वाणः संरम्भमवयवचपम् ॥६५६॥

स सिद्धपथमार्गेण विविधुर्भिन्नकोन्मुखः । स्त्रैरेव भृत्यैर्मूर्धनर्बद्धा पाथैः समर्पितः ॥६५७॥

तत्रोत्पिञ्जे परं सत्त्वं सन्नपालस्य पथये । लिखोपि शोहविमुखो वत्स देशान्तरे यवौ ॥६५८॥

तस्मिन्भूमे कुलीने च किं वाच्यं स दिगन्तरे । शौर्येणैव यशोराजः पथये वत्सदञ्जुम् ॥६५९॥

अथ राजा निवार्यान्सहेलादीन्महसमान् । सर्वाधिकारे विदधे कायस्थं गौरकामिधम् ॥६६०॥

560

स तापसस्य संवन्धि कस्वचिद्विजयेभ्यरे । सेवया लोहरस्वस्य तस्य बालम्भमायवौ ॥६६१॥

शमिते पूर्वकायस्ववर्गे तेन ततः क्रमान् । नीतः सर्वाधिकारिस्तं सोन्वामेव स्थितिं व्यवधात् ॥६६२॥

अशेषकर्मस्थानेभ्यो वृत्तिं राजोपजीविनाम् । निवार्य कोशे मरणं तेनाकार्बनिशं मयेः ॥६६३॥

कद्विधा पाप्मिनस्तस्य नाशायि कूरता जवैः । मपुरिण्या विषस्वेव शक्तिः प्राणापहारिणी ॥६६४॥

म्बपास्कृपणविशं स पूर्वसंविताशङ्कत् । विमुद्धे नृपतेः कोशे दिने हिमनिवाम्बुदः ॥६६५॥

565

कोशः कृपणविनोदं प्रविष्टेव हि दूषितः । मुञ्चते भूमिपालानां तत्स्करैरथ वारिभिः ॥६६६॥

५३८. ') Comp. vii. 588. ५४५. ') A₁ with diplography दर्यको राजको राजपुत्रस्तं. ५५०. ') Emended; A मतिगलो. ५५३. ') Emended; A क्षय. ५५६. ') Emended; A निर्वाह.

- लोभाभासेन भूयोपि संविभक्तोऽसमन्वहम् । आले स्त्र लोहरगिरौ शङ्खिभक्तसर्वसंपदः ॥५६७॥
 गौरकाभविभिर्दृष्टपञ्चकार्यैर्नियोगिभिः । विधीयते स्म निःसारा महोत्साहैरिव स्थितिः ॥५६८॥
 उच्चलश्मापतौ शान्ते मूर्ध्निच्छित्तोपमे । अवापन्न पुनर्लोकं व्याधा इव विद्योगिनः ॥५६९॥
 570 प्रशस्तकलशस्थान्ते तद्भक्तवतः परम् । कावस्थः कनको नाम साध्यामकृत संपदम् ॥५७०॥
 नानादिगन्तरायातो दुर्मिक्षपतितो जवः । वेनाविच्छिन्नसजेण शान्तव्यापद्यधीयत ॥५७१॥
 संजातमुच्चलस्थान्ते येषां तत्परपरीक्षणम् । त एव शक्तिरे राज्ञा ममतेनाधिकारिणः ॥५७२॥
 हारे तिलकसिंहः स तार्क्ष्येन व्यधीयत । राजस्थाने व जनकः काणस्तस्य सहोदरः ॥५७३॥
 प्रतापैर्नृपतेस्वीदृग्ः करमाक्रान्तमण्डलः । जिताश्चाराधिपः सोपि स्वीचकारोरश्याधिपान् ॥५७४॥
 575 काकर्षण्यस्तु तिलकः श्माभुजा इत्तकम्पनः । निन्द्ये प्रकम्पमहितात्मकम्पन इव हुमान् ॥५७५॥
 याम्यशङ्कमृता शोडराजस्थानाधिकारिणा । नृपमतापिरहिताः सज्जेकेनापि निर्जिताः ॥५७६॥
 काकर्षण्यथात्वात्पराजगदारेण धीमता । अहमेत्येकभूयेनाप्यवापीष्टेन मन्त्रिता ॥५७७॥
 एवं स्वाहंक्रियात्यक्तगुणापेक्षेण मन्त्रिणः । कुर्वतोऽवावचांस्तेन कथित्वालोत्पवागत ॥५७८॥
 वितस्तापुनिने सोय कर्तुं शरभनोक्ततम् । स्वस्व शम्भाष वल्माध नास्त्रा दुरगृहवयम् ॥५७९॥
 580 उत्पततवाङ्मिता दग्धो निःसंख्यधनदायिना । तेन दिहाविहारीति नूतनस्वमनीयत ॥५८०॥
 पुटीमडिलिका^१ जानु स प्रयातोन्तिकस्थितिः । भासिः प्रैर्यत कल्हाद्यैर्गोष्ठीच्छेदाय भूपतिः ॥५८१॥
 गार्गिः कल्याणचन्द्राव्यस्तानतिक्रम्य हि स्फुरन् । मृगयादिक्षणे तेषामस्रवामुदयादवत् ॥५८२॥
 सर्वाभधिकसामर्थ्यं तं निपातं निवेद्य ते । निस्त्रोपजपैर्गोर्गे विक्षिपामनयनृपम् ॥५८३॥
 बद्धा स्त्रां लोहरे भूमुर्विच्छति सेतुमित्यय । गर्गः शशङ्के भूयेन राज्ञा कैकेन बोधितः ॥५८४॥
 585 ततः स सद्यस्तस्य पलाय्य स्वभुवं वयौ । दिवैर्भूयोपि संप्राप्तः प्रविवेश स्वमण्डलम् ॥५८५॥
 अन्योन्यशङ्कया भेदं यातयो राजगर्गयोः । चाक्रिकैः कृतसंचारैर्धैरं प्रीडिमनीयत ॥५८६॥
 स्वाले गर्गस्य विजयं केहशेषवशंवदः । समीपात्स त्वजन्नाया पश्चात्तापेन पस्पृशे ॥५८७॥
 कारायां गर्गशुभुर्वस्तेन पूर्वं व्यधीयत । स मल्लकोष्ठकस्तस्मिन्कालेमुच्यत बन्धनात् ॥५८८॥
 निबद्धवीनसंबन्धं छामैररपरैः समम् । तं कारविस्त्रा सामर्थ्यं निनाय बलितां नृपः ॥५८९॥
 590 शनैर्मुखाय निर्याते राजसैन्येष पूर्वंवत् । गर्गेण कदनं चक्रे बोधानाममरेष्वरे ॥५९०॥
 तत्र सर्वातिशयिण्या बीरवृत्त्या नृपाभितः । शमालाडामरः प्राप प्रयां पृथ्वीहरः परम् ॥५९१॥
 एते शारपतेर्गर्गनिर्जितस्य पलायने । शौर्यं तिलकसिंहस्य प्राप सर्वोपशान्तताम् ॥५९२॥
 वनशेषाः क्षताः शस्त्रवस्त्रादि त्व्याजिता भटाः । तदीया गर्गचन्द्रेण कावस्थात्केपि रक्षिताः ॥५९३॥
 यक्षिस्तात्किमनागेषु बीरदेहेषु सर्वतः । राजसैन्ये चित्तामीमां गणना कापि नाभवत् ॥५९४॥
 595 कृष्टसैन्येन राज्ञाथ गर्गो निर्दग्धमन्त्रिरः । संख्यम् लहरे प्रावात्रिं धुडावननाभिपम् ॥५९५॥
 गिरिमुलोपविष्टस्य भूपतेः सैनिकैः समम् । तेषु तेष्वकरोत्सिक्त्वं गिरिमार्येषु संगरम् ॥५९६॥

५७५. ^१ Emended with C; A प्रकम्पं संहिता. ५७७. ^१ Emended; A "पश्चात्प्राप्त". ५८१. ^१ Thus A; cf. viii. 764. 831. 1947 (C).

कूटदुर्गैर्नृपासीकं प्रतिराध्युपतापयन् । रणे त्रैलोक्यराज्यादिमुखांस्तन्निजोवधीत् ॥६९७॥
 फाल्गुने^१ हिमसंभारभीमे परिमितानुषः । स भीरो राक्षसि रिषी न धैर्येण ध्वयुज्यत ॥६९८॥
 पर्वथाङ्गाकृष्यस्तु तिलकः कम्पनापतिः । वरं शिखरिभृङ्गस्थं शक्नोमूर्त्तं पथावितुम् ॥६९९॥
 पीडितस्तेन समेध स्वभार्यातनयेनिकम् । निम्बेनकुलतां भूयं प्रसादच्छादितकुभम् ॥६००॥ 600
 गूढमन्युर्नृपः संधिं बद्धा प्रचलितस्ततः । तं मल्लकोष्ठकं वृद्धिं निनाब न पुनः शमम् ॥६०१॥
 सेहेव लहरे हिमन्मासानविशदे भूये । स मल्लकोष्ठकासस्यर्षी नीचविमाननाम् ॥६०२॥
 तन्मध्ये नृपनिर्गुहं विभेदं तद्वत् नवन् । तदीयानकरोद्धृत्वाङ्गार्पादीन्स्वहितावहान् ॥६०३॥
 स विभो नीचदावादसमशीर्षिकयाध तैः । मेरितः पार्थिवामर्गं सदारतनयोविशम् ॥६०४॥
 ज्ञातुं प्रवृत्तः पार्थस्य ज्ञानद्रोण्युपरिस्थितः । अधैकदा तमाक्षिमे शस्त्रमस्वाजयन्तुपः ॥६०५॥ 605
 कुर्यादास्यामवष्टम्भे कोन्यः पौरुषगर्हितः । आक्षेपसमये सोपि वरुणैश्च भीरुवचयौ ॥६०६॥
 उत्सातरोपितनृपः क्व नु सोभिमानः कार्ष्ण्यमाग्निरलोकसमा क्व वृत्तिः ।
 बह्वावशं नटयति प्रकटे विधानुरिच्छैव बन्धगुणपङ्क्तिरिवाव जन्तुम् ॥६०७॥
 अशक्नुमुपि ये ब्रह्मपि तं नास्य ते शठाः । केपि राजमित्रा बाहू पन्थिवदौ तथा ध्वजः ॥६०८॥
 श्रीसंग्राममटामर्गमन्दिरस्था नृपे स्वयम् । संक्रान्ते^२ माह्वनं युद्धात्कल्याणाया वरंरक्षितुः ॥६०९॥
 जीवन्तं पितरं भुत्वा विदेहो गर्गमन्दनः । सान्त्वमानः स्वयं राज्ञा कृष्णाच्छब्दं समर्पयन् ॥६१०॥ 610
 गर्गः सशरतनयो राजौकस्येव भूभुजा । उपाचर्यत शशिष्णाद्भद्रो भोगैर्निजोचितैः ॥६११॥
 गार्गीः पत्न्याय यातोपि चतुष्को निजमन्दिरात् । अवर्णभाजा कर्णेन हृष्टा राज्ञः समर्पितः ॥६१२॥
 कडच्छन्नपकोत्सव प्रसादस्य महीभुजः । अन्नःभुजिविहीनस्य व्रणस्येव न निधयः ॥६१३॥
 दूरद्राजे मणिधरे दिवसावागते नृपः । तत्संगमाय निर्यातो गर्गं भृत्यैरन्वातयन् ॥६१४॥
 हिमन्मासान्सोनुभूतकारागारस्थितिर्निशि । सत्रा मिभिः क्षतैः कण्ठबद्धरज्जुर्न्येपात्यत ॥६१५॥ 615
 विष्टां बिम्बमुखाभिन्ये पथैव स नृपानुतैः । तथैव कण्ठबद्धाहमा सपुत्रोक्षिथ्याम्भसि ॥६१६॥
 तं चतुर्नवते वर्षे हत्वा भाद्रपदे नृपः । छलेच्छुः प्रत्युन पाप दुःखमुद्धतविप्रवः ॥६१७॥
 कल्हे कालिञ्जरापीथे महादेव्याथ मातरि । मल्लामिषायां शान्तायां स ततोभूच्छुद्धाक्षितः ॥६१८॥
 तन्मध्ये नागपालाख्यः सोमपालस्य सोदरः । तेन प्रतापपालाख्ये हते द्वैमातुरेभजे ॥६१९॥
 शङ्कितस्तत्रिहन्तारं हत्वामात्यं पलायितः । स्वक्तस्वदेशः शरणं ययौ मुत्सलभूभुजम् ॥६२०॥ 620
 कुद्धः स कारणात्स्मात्पण्यं वशकर्तव्यः । अगुह्यसोमपालस्य निषिकायाभिषेकनम् ॥६२१॥
 निषिध्व सर्वोपमानामसाध्वं विधुरं नृपम् । स भिक्षाचरमगिन्ये तत्त्व वज्रापुरात्रिपुम् ॥६२२॥
 निशङ्क्यानीतवाचादं तं प्रकोपाकुलो नृपः । हत्वास्कन्दोविशचीमनेना राजपुत्रीं ततः ॥६२३॥
 हत्वा राज्ये नागपालं सोमपाले पलायिते । सप्त मासान्स तत्रासीकास्तान्धश्रावयन्निपुम् ॥६२४॥

६९८. ^१ A काल्पुने. ६०४. ^२ Emended with C; A पार्थिवः. ६०५. ^३ Emended; A विप्रवर्ज. ६०९. ^४ Emended;
 A सहाये मा. ६१०. ^५ Emended with C; A सवर्षकम्.

- 655 राज्ञां वज्रधरादीनां राजा वज्रधरोपमः । सेवावसरदानेन प्रसादविषयोभवत् ॥६२६॥
 भ्रमतां चन्द्रभागादिसरिसीरेषु सर्वतः । तस्मैभ्यानां मुखमपि ब्रह्मं शोकुर्न वैरिणः ॥६२७॥
 अथगायमवस्य तिलकः कम्पनापतिः । पृथ्वीहरो डामरश्च मार्गरेक्षणसीक्षितः ॥६२७॥
 धार्मिको नृपतिर्ब्रह्मपुरीं देवगृहांश्च सः । मण्डलं द्विषतो रक्षन्पदे वै मौलिकं फलम् ॥६२८॥
 तस्यैन्द्रविभवस्यान्वत्सामर्थ्यं वर्ण्यते कियत् । आनयावधवासोपि सैन्ये यस्य स्वमण्डलात् ॥६२९॥
- 630 तत्र प्रसङ्गे तत्प्राप्तिमवन्सुजनवर्धनः । दूरस्थस्यानयब्रह्मं गौरकस्योपरि कुपम् ॥६३०॥
 राष्ट्रगुणैस्त्वं राज्ञा स्थापितः स स्वमण्डले । अज्ञावि वैभुनामुज्जुक्षिता निखिलार्थहन् ॥६३१॥
 तत्संबन्धेन जनकं स निन्दन्नगराधिपम् । मनस्तिलकसिंहस्य तद्भानुदवेजयत् ॥६३२॥
 इत्याधिकारं स्वस्याय कुडः पर्णोत्ससेभवम् । अनन्तात्मजमानन्दाभिर्षां हाराधिपं व्यधात् ॥६३३॥
 सोमपालादयः स्नाय्वास्तदा प्रकृतयोभवन् । राक्षस्यथा स्थितस्यापि न याः सविधमाययुः ॥६३४॥
- 635 स वन्धनवते सर्वे वैशाखेय स्वमण्डलम् । प्राविशन्नागपालोपि रान्यधष्ठस्तमन्वगात् ॥६३५॥
 पुःसहातकुट्टेन सोमेन सोमितस्ततः । अदृष्टवच्च वास्तव्याननयद्यान्पतां व्ययम् ॥६३६॥
 निर्वायं गौरकं कार्यात्कायिणस्तस्माभितान् । तस्य दण्डवतः सर्वे विरागं मन्त्रिणो ययुः ॥६३७॥
 अकाण्डे व्यवहारेषु स विपयोसितेवभूत् । अवसन्नधनो गाढमयीद्यान्नवमान्निगाम् ॥६३८॥
 सौवर्णीरिष्टिकाः कृत्वा प्राहिणोहोह्रान्तरे । कामन्नात्रिप्रतीकाशान्स्वर्णराशीनहौकयत् ॥६३९॥
- 640 अथ दण्डयितुं गर्गमृगान्दण्डाधिकारिणम् । लहरेकृत गर्गस्य मन्त्रिणं गज्जकाभिधम् ॥६४०॥
 तं दण्डमीतैर्गर्गस्य सेवकैराभितस्ततः । विश्वस्तमवधीत्कुप्यन्तद्वयना मल्लकोष्ठकः ॥६४१॥
 लहरे विदुते राजा हैमागुरमथावजम् । मल्लकोष्ठस्यार्जुनाख्यं बबन्ध सविधस्थितम् ॥६४२॥
 हस्तं च सङ्कुचन्नस्य पुनं गोविणमप्यसौ । बद्धा व्यधाद्विहकाख्यं तस्य तद्भानुरं हितम् ॥६४३॥
 पूर्ववैरं स्मरन्सूर्यं सपुत्रं तं परास्तथा । बबन्धानन्दचन्द्रादीक्षीत्युल्लूकनाधारत् ॥६४४॥
- 645 निवृत्ते लहरे मल्लकोष्ठके विदुते ततः । आरोप्यार्जुनकोष्ठं तं भुले कोपाव्यादयत् ॥६४५॥
 निवेश्य सैन्यं तत्राप्यप्रविष्टस्य पुरं ययुः । डामरा निखिलास्तस्य वैरं विश्वस्तयातिनः ॥६४६॥
 कुप्यन्पृथ्वीहारायापि कृतसेवाय मन्त्रिभिः । आदिष्टैः कम्पनेशायैरवस्कन्दमापयत् ॥६४७॥
 कथं चित्स नु निस्तीर्णो जयन्तीविषयौकसः । बन्धोः क्षीराभिधानस्य प्रविशोपवेशनम् ॥६४८॥
 दिनेवन्तिपुरादीनां पुराणामन्तरेण तम् । व्रजन्तं विधुरं केचिन्नाशकन्वाधितुं द्विषः ॥६४९॥
- 650 तद्वैपुर्वविधानं तत्पञ्चसंहारकार्यभूत् । प्रमदाङ्कुरतेः कुडवेतालोत्थापनोपमम् ॥६५०॥
 क्षीरोप सीरुणधीर्बुद्धः सह पृथ्वीहरेण सः । अहौकयच्छमाङ्गासान्तरेहादय डामरान् ॥६५१॥
 अभेद्यसंघास्ताङ्गेतुं निर्वातो विजयेश्वरम् । न्ययुक्ता भूमृत्संभान्तस्तिलकं कम्पनापतिम् ॥६५२॥
 संघामैः खण्डशः कुर्वन्स तानतुलविक्रमः । विश्रावामास रक्षैः पुरोवायुरिवाभ्युद्वान् ॥६५३॥

६३६. ') Emended; A 'ताम्रैवम्'. ६३९. ') Emended with C; A स्थापितं. ६४३. ') Emended; A अनन्ताधिपम्.
 Cf. viii. 718. 1005. 1042. ६४६. ') Emended; A. क्षीरवस्ततः. ६४७. ') Emended with C; A 'कारिणाश्च. ६४८. ')
 Emended with C; A परस्त'. ६५०. ') Emended with C; A प्रमाङ्कुरते:

संमानावसरे तस्य जिह्वाभातस्य डामरान् । प्रवेशं प्रस्तुत नृपो न प्रादाद्वमानकृत ॥६५४॥
 स भयमानो नगरं प्रविष्टे नृपतौ ततः । क्षिप्रः स्वदेशमन्वयसस्त्वामिकार्ये निरुध्यतः ॥६५५॥ 685
 संप्राप्ताः समशीर्षिकां विसर्गशैस्तुल्यैर्विरुद्धोदया वैरे विरहितां कृता पुरि परं सौ वैरिः स्थापिताः ।
 कार्यान्तेभुतकर्मकीशालकृतावह्ना विरागस्पृहाः सर्पाकीर्णमिषामु वेदम गृहिणो भृत्यास्त्वजन्ति प्रमुम् ॥६५६॥
 त्यक्तकार्यानुसंधाने तस्मिन्सर्वत्र डामराः । संभृतिं विक्रिवां निम्बुः कृषिं क्षयधना इव ॥६५७॥
 भातङ्गोहेजितेर्विधैः कृतपायैः पुरे पुरे । वङ्गो हुताभिभिर्वैरा कुकीर्तितद्वपथ ॥६५८॥
 उपसर्गेण तुरगाः करभाष क्षयं गताः । न्यवेदयन्मण्डलस्व प्रत्यासन्नमहाभयम् ॥६५९॥
 प्रत्यासन्नभुमा कम्पं भयेन जनता दधे । आसन्नवक्ष्यतना जातेनेव हुमावलिः ॥६६०॥ 680
 अथ वण्णवताम्वस्य प्रारम्भे डामरावलिः । कम्पस्पृष्टा हिमानीव बभूवापतनोन्मुखी ॥६६१॥
 प्रथमं देवसरसाहिप्रयमसरस्ततः । मुखं व्यथावहो गण्ड इव पाकं व्यवर्शयन् ॥६६२॥
 एककार्यत्वमानीष टिङ्गारीन्गोषजान्वली । स्थामस्थं विजयोभ्येय रानानीकमवेष्टयन् ॥६६३॥
 तत्र कायत्यपुत्रोपि स्थामस्थानीकनायकः । संरम्भं जागवद्वाक्यः सेहे तस्य विरं युधि ॥६६४॥
 कर्षविद्यं भूमेन प्रार्थितः कम्पनापतिः । निर्वैद्यौ स्वाभिदौरात्म्यसंस्मृतिस्त्रयलौघवः ॥६६५॥ 685
 विजयेन समं तस्य बद्धमूलेन संयुगे । संदेहं प्राणवृत्तिष्व जयभीष्मासकृद्ययौ ॥६६६॥
 प्रवृद्धिं मल्लकोष्ठेपि प्रयाने लह्मरान्वरे । वैशाखे निर्वैद्यौ राजा मामं धत्थोरकमिषम् ॥६६७॥
 सैनिकाः शत्रुभित्तस्य भ्रमितास्तत्र रात्रिषु । भरतिं निन्द्यरे चौरैः स्वपैरिव मुमुर्षवः ॥६६८॥
 बाहुमानसहायेन सर्वशक्तिमतां वरः । वेन हर्षवरेन्द्रेऽपि विधुरेणोदयाद्यत ॥६६९॥
 भूरिन्धारास्त्रितवतो विक्रमेण महीमिमाम् । साहसानां न संकयासि जामदग्न्यस्य वस्य वा ॥६७०॥ 690
 स संकुचितविक्राप्तिः कालस्य बलवक्षया । तत्र भयबलोक्तमाद्यपुञ्ज्यत जयभिषा ॥६७१॥
 ततः पलायिते तस्मिन्कस्मादेत्य सज्जकम् । हाडिप्रामस्थितो वीरं भङ्गं पृथ्वीहरोनयन् ॥६७२॥
 पलायितस्यानुसरंस्तस्य वृष्टं स निहुरः । प्रतापी नगराभ्यर्णे इग्धा जागमठं ययौ ॥६७३॥
 स चान्ये च ततः क्रूरा डामराः सर्वतोन्वयन् । राक्षो राजाभितानां च चारंकेभ्यस्तुरंगमान् ॥६७४॥
 निर्विजयतां तीव्रकोपस्ततो भूयः समाभयन् । अमान्यभाविनां योग्यामाललम्बे कुपयतिन् ॥६७५॥ 695
 नीर्विं पृथ्वीहरस्याथ वर्या डामरमन्त्रिकम् । वृष्टन्यस्तवितं मोक्षमिष रात्रौ व्यसर्जयन् ॥६७६॥
 विद्वज्ज्य भ्रातरं हम्भं विहङ्कस्य तथैव सः । अन्येषां प्राहिणोस्पाथे भ्रातृन्पुत्रांश्च विभ्रुतः ॥६७७॥
 मातरं जट्यकाक्ष्यस्य सिफिन्नामामवासिनः । विविज्जकर्णम्राणां च कृत्वाभ्यर्णे व्यसजयन् ॥६७८॥
 सपुत्रं सूर्यकं भूलेधिरोप्य नगरे परान् । भूरिन्वध्यानवध्यां कोषाक्रान्तो व्यपातयन् ॥६७९॥
 कालस्वेवोत्थनस्याथ तस्य सर्वेपि शङ्किताः । आभ्यन्तराथ बाष्पाथ विरागं प्रतिपेदिरे ॥६८०॥ 680
 वैजैवानीतिमार्गेण हारितं हर्षभुभुजा । निन्दयन्प्यादधे तं स राज्ये व्यवहरन्स्वयम् ॥६८१॥

६५६. ¹) Thus corr. by A, from पर्व. ११५. ²) Emended; A 'शैरास्त्रासं'. ११९. ³) गण supplied by A.
 ६७५. ¹) Emended; A 'चरके'. १७०. ²) Emended; A तथैव.

महिष्ठानां पुनरे गहनकविकर्मप्रणयिनां प्रसक्तानां धृते नरपतिपुराणां विहरताम् ।

तदप्यस्ये वपुः स्थितितमसङ्कतोर्ध्वेति परं प्रयोगे वैकल्यं स्वयमविकतो यो न भजते ॥६८२॥

तीव्रप्रयत्नो नृपतिसत्तापि विशिष्टोद्यमः । निम्नव मल्लकोष्ठोर्ध्वेति किञ्चिन्मन्दप्रतापताम् ॥६८३॥

अथानिनाम विजयो विषलाटाभवा शनिः । नमार्तं हर्षदेवस्य तं भिक्षाचरमन्तिकम् ॥६८४॥

685 विशिष्टदेवसरसं कम्पनापतिना ततः । विद्राघ्यमाणः अध्याप्यधारावशोपतस्तिनी ॥६८५॥

परिचाय इतस्त्वाद्य स तस्य विजयी शिरः । विससर्जान्तिकं राक्षः फलं जयतरोरिव ॥६८६॥

तदप्यस्यकुतं कर्म भजन्ममुत्कृतप्रताम् । न तस्य तुष्टस्तुष्टाद्य न चकार च सत्क्रियाम् ॥६८७॥

अवजगन्मृगयानुम् अध्याक्यः कम्पनापतिः । तत्र कस्माच्चबोस्तेक इति तं संदिदेश च ॥६८८॥

सर्वप्रकारं तिलकः कृतप्रं नृपतिं विदन् । अथ जातविद्यायः स श्रोत्रैश्चमन्तं समारब्धे ॥६८९॥

690 सतां स्वाद्युपात्तभो भजेष्टैश्चमन्तं येन । श्रोत्रैश्चमन्तं स तु तथा यथावयाप्रतामताम् ॥६९०॥

नेपाद्याविस्वयमथ बोधितकृत्यकृत्यं नीतिविद्याः प्रतिपदं समुदाहरन् ।

मानोचतास्तु विहितस्तुतयः कृतवैस्त्वक्ताम्यसूत्रपरिहं यद्यपि सन्तः ॥६९१॥

पटं वल्लिस्पर्शयत्नितमहिष्टां स्वचमरेः धुतिं वातं मन्त्रं पतननिरतां जीर्णवसतिम् ।

असेवाहं भूपं स्वसचमन्तं विप्रममदह धीरोऽप्युत्थानोपहतमहिमा शर्मन् लभते ॥६९२॥

इत्युपायं परित्यज्य न्याय्यं ये प्रभवे कुपि । श्रोत्रधारः कथितास्तेभ्यः केभ्ये पापीयसां धुरि ॥६९३॥

जन्मन्धेकोपकारिरर्धं विप्रोः सर्वत्र च प्रभोः । अधिकाः पितृचातिभ्यः पापिनस्तत्प्रभुवृत्तः ॥६९४॥

695 निहते विजये श्यामप्रभावेऽनपरेष्वपि । आह्लापि कस्यचिद्विस्तारस्य तत्रचक्रान्तरात्मनः ॥६९५॥

कथितेष्टं सोपयुतः प्रसुतोपोपतापकृन् । विद्राघप्रसरो ज्ञातः सर्वैर्हृद इत्येवमदः ॥६९६॥

आविनीपुस्तनो मल्लकोष्ठो भिक्षाचरं पुनः । विषलाटां तस्य पार्श्वे निजं सैव्यं स्वसर्जयत् ॥६९७॥

कम्पनेशस्तमायान्तं श्रोत्राप्यावेदयत्ततः । राक्षस्यैषि तद्रोषादेवं च समदिहयत् ॥६९८॥

एवं वर्त्मन्यनुद्वाते स्वज इन्धामहं ततः । पुरोगतं मृगव्यान्तः सृगालमिव बाजिभिः ॥६९९॥

700 हैराज्यकार्थमर्जुनभावेपि विधिबोधितः । कर्तव्ये तत्र शाठ्यं च नृपतिः प्रत्यपद्यत ॥७००॥

मर्मैराजमुत्पादेवं लम्बा श्रेष्ठाय जामरान् । तिलकोकारवत्कैलमार्गैर्भिक्षाचरगमम् ॥७०१॥

स्थाने स्थाने ततः प्राप ततः कर्णोपकर्णिका । जनानां वा ख्यातिहेतुर्भिक्षो राक्षस्तु मीतिरा ॥७०२॥

नासंस्कृतं वकिं शिला भिनस्तेकेषुणा हय । अन्धान्धो योजनशानं वात्यायाति च संवरन् ॥७०३॥

इत्यादितादृक्कृत्वास्त्वभिक्षुस्तुत्यानयजननः । विजितान्पतितथेतलम्बकूर्चोपि कौतुकम् ॥७०४॥ नृपमम् ॥

705 मविप्रमिव साक्षात्प्रत्यैक एकोर्धभागमाक् । वार्तामध्यवहर्तापि भिक्षोरूचेन्निवेद्य च ॥७०५॥

सरित्स्नानगुहे ज्ञान्तो वृद्धाः क्षीणनिबोधिनाः । राजवेदमन्वगणिता नाममाह्वृतास्माजः ॥७०६॥

स्वभावदुर्जनाः कैथियोपाधोषाश्चक्रिणः । कारवन्तोऽनुपाध्यायाः शिष्यान्तिककथनं नखैः ॥७०७॥

१९०. १) Emended; A "कोष्ठ.—" Emended; A विप्रमर्द. Cf. viii. 177. 1074. 1664(C). २०५. १) Emended; A "चपयन्. २०५. १) A, writes २ instead of वृद्ध. २०६. १) Thus corr. by A, from A, विष्वाविष्कृत्.

वृद्धाः क्षुरीकोनर्तको देवमासादपालकाः । वणिनो मुष्कमिसेषाः पुस्तकभुजवत्सराः ॥७०८॥
 मायोपवेशकुशलाः पारिषदाहिजातवः । सखिणः कार्यकमावा जगरोपान्मडामराः ॥७०९॥
 ह्यलपन्तः स्वमन्याथ किमनुत्पिञ्जवार्तावा । एते मायेन देशोस्मिन्प्राक्षिषेपन्नवमिषाः ॥७१०॥ कुलकम् ॥ 710
 प्रवर्षमानया भिक्षाचारायनवार्तावा । वेपमानोभवलोको यवौ विन्ता व नृपतिः ॥७११॥
 पृथ्वीहरस्तलच्छने गिरिकच्छे वसन्नव । राजानीकं वभञ्जाभी निर्गत्वानुलपिकमः ॥७१२॥
 अनन्तकाक्रियोर्वैरवाधानन्दहारनाचकौ । चक्रे तिलकसिंहं च मग्निगल्लीन्पलाविनः ॥७१३॥
 निहते विजये ज्यैष्ठे भुक्पञ्चधा परामभवम् । तमापादस्व नृपतिः प्राप्तामूर्धिवशाः पुनः ॥७१४॥
 उद्दीकितैर्गवां वृक्षमूर्धारेण भोगिनाम् । विपीलककुलस्याण्डोपसंक्रान्त्यैव वर्षणम् ॥७१५॥ 715
 प्रत्यासन्नं स राजाप दुर्मितिसैरुपव्रवम् । विविन्त्वाकानमुचितं कर्तव्यं प्रत्यपद्यत ॥७१६॥ दुग्मन् ॥
 नृनीयेकि भुजेः भुङ्क्ते ततः प्रास्थापयत्पुनः । देवीमन्वत्कुटुम्बं च स कौटं लोहं पटुः ॥७१७॥
 ताननुमजतस्त्व सेतुभङ्गात्परिच्युताः । लोहहिजातयो विषा विलस्तायां विवेदिरे ॥७१८॥
 स तेन दुर्मितितेन खिन्नो हृत्कपुरास्तिकम् । अनुगम्याथ तान्निर्दिष्टैर्भूवोविद्यत्युरम् ॥७१९॥
 विना पुत्रेण देव्या च स ततः प्रत्यपद्यत । प्रतापिनं च लक्ष्म्या च परित्यक्तं ह्वान्वयताम् ॥७२०॥ 720
 स मन्त्रो व्यापदि भुभः प्रत्यभास्तद्वय तद्वशात् । अभ्यन्तरप्रकोपेपि सर्वभूद्वयभागभूम् ॥७२१॥
 स्वयमुत्थापितानर्थः सेपि हर्षनरेन्द्रवत् । अद्यापि सान्त्वयो नीत्या तया साक्षाज्ययोगभाक् ॥७२२॥
 भाषणे लाहुरैर्बोपेरातीव बलशालिनाम् । भिक्षुर्मंडवराग्यानां डामराणामथाप्यत ॥७२३॥
 तेपि जन्मा इव परं च भुरालपसंनिभम् । प्रावेद्यर्थसं लहरमनुमानः ससैनिकाः ॥७२४॥
 सभाजयित्वा तान्मल्लकोष्ठमुक्त्वा निजां मुयम् । स्वसर्जयंस्कल्पनेशममायां वृक्षुभिषः ॥७२५॥ 725
 सर्वतः परचक्रे पर्यापयति प्राक्षिपः । संमहीतुं प्रवृत्ते पशतीननुलक्षयः ॥७२६॥
 तस्मिन्नुद्यमस्ये रात्रिं यद्धवर्षिणि सर्वतः । अकारि शस्त्रवहणं शिल्पिषाकदिकैरपि ॥७२७॥
 जगरे सैन्यपतयः प्रतिमार्गमकारयन् । तुरगाकवस्तसंवाहान्मवायामसरोमुखाः ॥७२८॥
 मयधामस्थिते भिक्षावमरेभ्यश्वासिभिः । राजसैन्यैः समं युद्धमगृह्येत्य लाहाराः ॥७२९॥
 तैर्हिरेण्यपुरोपान्ते प्रवन्धारम्भसंगरेः । श्रीविनायकदेवाया राजसेनापिषा हताः ॥७३०॥ 730
 आद्य एव रणे वातां राजानीकाहिरोधिनः । लब्ध्वा वराधामावाताममन्वन् नृपभिषम् ॥७३१॥
 राजधान्यन्तिके क्षितिकाक्षवायाः सरितस्तटे । पृथ्वीहरश्चकाराजावशेषद्वयमटसवम् ॥७३२॥
 तिलके विजयेशस्येव्यगृह्येत्य हामराः । महासरितटे युद्धं खड्गवीहोलहौकसः ॥७३३॥
 ते वृद्धनगरा दारं कापि कापि च लुण्ठनम् । वास्तव्यानां विदधिरे विनहनो विधानिश्चम् ॥७३४॥
 निर्वैस्तनुर्वृत्तनाः प्रविशच्छस्त्रविस्तताः । क्रन्दन्तानागविषाः प्रधावन्नवसैनिकाः ॥७३५॥ 735
 प्रसरत्सेनिविषा वंदहामुगमारिकाः । संवार्धमाणसंवाहाः कृष्यमाणनुरंगमाः ॥७३६॥

७११. १) A₁ writes here २ instead of दुग्मन्. ७२५. १) च and मायाव supplied by A₁ in space left by A₁.
 ७२१. १) Emended; A संवृष्टि. ७३१. १) A 'शौक्य'. ७३१. १) Emended with C; A व्यस्य.

- आसन्नशान्तसमर्पसरत्नासरोनिष्ठम् । दिने दिने राजपथा उपपन्नविभूकृताः ॥७३७॥ तिलकम् ॥
 प्रतिमत्पूषमावास्तु सर्वाभ्यन्तेनैरिषु । अथ भुवं जितो राजेव्यज्ञावि प्रतिमासरम् ॥७३८॥
 धीरः कः सुस्सलादप्यो व यः प्रत्यभिबोधिनाम् । कृच्छ्रेणापि स्वराष्ट्रेण कर्तुं धैर्यादपार्यत ॥७३९॥
 740 मणपद्माभ्यन्तं शाल्योद्धारं पद्मधनार्पणम् । शस्त्रक्षतानां सततं कारवन्स व्यलोकयत ॥७४०॥
 प्रवासनेतनमीतिदायमैषम्वदसिभिः । शक्तिलोके नरपतिर्निःसंख्योभूद्वनम्ययः ॥७४१॥
 बुद्ध एव विपक्षानां क्षतानां च स्वयेदमद्ध । निर्व्यं नरतुरंगानां सहस्राणि क्षयं ययुः ॥७४२॥
 तुरंगवदहैव्यमाना नृपवतैस्ततः । लाहारा मल्लकोष्ठाया मन्दोद्रेकत्वमाययुः ॥७४३॥
 भिक्षैराभ्यन्तैरेव इत्तमन्त्राः सुरेश्वरीम् । ते निन्तुर्भिन्नुमत्वेन तन्मार्गेण युयुत्सवः ॥७४४॥
 745 सेतुना स्वल्पपार्श्वेन धन्विमायैः सरोन्तरे । अथापि तैर्जयो मोचिवाजिभ्यश्च भवं रणे ॥७४५॥
 श्रेष्ठाश्च कल्पनेशः सं निवसन्विजयेश्वरे । बलितां डामराजिन्ये मन्दोद्रेकं स्फुरन्मणे ॥७४६॥
 लवन्त्यलोको मा क्षालीदशक्तिं मेघ गच्छतः । वृष्टे निपत्य मा कार्षीद्यथा चेति विचिन्तयन् ॥७४७॥
 स प्रभावं दर्शयितुं मामस्य विजयेश्वरम् । अञ्जराञ्जस्य सेनायां व्यामृत्स्य प्रस्थितोभवत् ॥७४८॥
 साधौ शतहवीं तस्य बोधानां इत्थानपि । संत्यज्य विजयक्षेत्रं श्रेष्ठकृत्स्नं ययौ ॥७४९॥
 750 पथि नाम्नसरन्भीत्या भवान् डामराः क्वचित् । नदन्तोद्विशिरोक्ता मार्गान्सर्वाश्च तत्पथुः ॥७५०॥
 स्वत्का मङ्गवराज्यं स प्रविष्टो बलनातुरम् । पूर्वचेष्टां स्मरन्भूय जहास कृतसत्क्रियम् ॥७५१॥
 इतद्रामाव्यवस्थामस्थितो न निजोचितम् । रणे प्रादक्ष्यैकचित्साक्षिभूत इव स्थितः ॥७५२॥
 ततो मङ्गवराज्यान्ते समस्ता एव डामराः । अभ्येत्य प्रत्यपद्यन्तं तां महासरितस्तदीम् ॥७५३॥
 उपायाः सामभेदाद्या रिपुवके प्रयोजिताः । राक्षो विकलतां जन्मुर्बहिरातिः प्रकाशिताः ॥७५४॥
 755 क्रान्ततत्तन्महीपालमण्डलस्यापि भूपतेः । कलं दोषिक्कमस्याम्यमासीन्नगररक्षणम् ॥७५५॥
 अमरेशो हारपतिः सार्धं तस्यै नृपात्मजैः । राजानवाटिकोपान्ते राजस्थानीयमन्त्रिणः ॥७५६॥
 दूरधीपान्तरवता इव स्वीचक्रिरे नपात् । ते प्रवासधनं भूरि न वाबुध्वन्त कुशचित् ॥७५७॥
 कटका विहितां सर्वे पर्यायेण जयाजयौ । तेमिरे विजयादन्यच्च तु पृथ्वीहरः क्वचित् ॥७५८॥
 नधुमनेन तेनाजौ वेतालेनेव बल्यता । प्रायो वरा वराः सर्वे पस्ता नृपचमूढाः ॥७५९॥
 760 उदयत्येच्छाटिकुलोद्भूतस्यैकस्य पदमे । युवदेहस्यपि शौर्यमेकस्मिन् तदाहवे ॥७६०॥
 पृथ्वीहरस्यापजहे इहयुद्धाभिमाविना । प्रहस्य कृष्टकूर्चं कारयेनासिबहरी ॥७६१॥
 बुद्धे पुरोपकण्ठेन वर्तमाने शराहताः । स्त्रीबालाद्या अपि वधं प्रमादात्यानिपेदिरे ॥७६२॥
 एवं जनक्षये बोरे वर्धमाने किमप्यमूत् । अनुस्ताहाक्षुषो गेहाहपि निर्गन्तुमक्षमः ॥७६३॥
 तस्मिन्निवृद्धस्यैव सोमपालस्तदन्तरे । अनुत्तयन्नाहलिकां लम्परन्भो इदाह च ॥७६४॥
 765 सिंहे गजाहवप्येव तदुदाहपरिमहे । समयो भामगोमायोः पौरुषस्यापरोस्तु कः ॥७६५॥

७३७. ¹) A₁ writes ३ instead of तिलकम्. ७३९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁, कल्पनेशश्च. ७५१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁, पद्यत. ७५६. ¹) A₁ writes here २ for युयुत्सु which would be in its place after the following verse. ७५८. ¹) Emended; A 'चावलिता'. Cf. viii. 881. 831, 1947 (C).

राहूयोपमर्दनं राजा निःसृज्येन सः । तेन वपाविधेयोभूत्स्वमपि ब्रह्मभक्षम् ॥७६६॥
 सर्वानौचित्यबहलः सर्वव्यसनदुःसहः । सर्वतुःक्षमयः कालस्तस्यावर्तत कोपि सः ॥७६७॥
 तथाप्यस्सलिते तस्मिन्निदम्यावादितापहः । राजानवाटिकाधिपैः प्रायश्चके विरागिभिः ॥७६८॥
 प्रार्थयन्ते स्म ते युद्धे तटस्थास्तत्र मन्त्रिणः । गृहीत्वा नीविरेतेभ्यो लोहहारा विमुच्यताम् ॥७६९॥
 न वेद्याप्य इवैतस्मिन्व्यसने स्थायिनां गते । को दध्याच्च परैर्नीतं प्रत्यासन्नं शारत्फलम् ॥७७०॥ 770
 न प्रत्यभैस्सीत्ताटस्थं वत्कालापेक्षया नृपः । तस्मिन्सौर्दृशिते शत्रूनां निखिला मन्त्रिणो ह्यपुः ॥७७१॥
 शक्तिस्त्वं कुम्भयितुं न यस्य स तदार्थिभिः । विद्वन्नव्यवहारस्त्वं त्विन्धे राजा शत्रुहिजैः ॥७७२॥
 कर्मस्थानोपजीव्युपपारिषद्यादिसकुल । तत्पार्थात्ययौ वृद्धिमन्या सेवेव वैरिणाम् ॥७७३॥
 तत्सात्स्वन्मन्त्रणे तैस्तैः प्रसादैरस्थितैरगात् । देशो व्याकुलतां कृच्छ्रं तुग्निधावततोत्कटा ॥७७४॥
 भद्रदृष्टपार्थिवास्थानैः शत्रोरव्यवहारिभिः । ऊचे तैः साम्बवन्नाजा दुःस्थितस्तत्तदप्रियम् ॥७७५॥ 775
 लवन्त्यविग्रवाद्वाहः सोधिको विग्रवोभबत् । गलरोगः पादरोगादिषु तीव्रव्यथावहः ॥७७६॥
 काष्ठान्तोक्तोवदानेन तन्मध्येधिकव्यक्तिकाम् । कांक्षित्स्वीकृत्य स प्रायं कथंविग्रहबीधवत् ॥७७७॥
 विजयो वर्णसोमादिशस्त्रिवन्द्यो वृथापुत्रम् । पवित्राग्निभुक्तुसेनानीरधरोरैरहम्यत ॥७७८॥
 तेनातिरभसात्स्थानं भित्त्वा प्रविशता पुरम् । प्रायशः कृत एवामूचता राज्यविषय्यः ॥७७९॥
 ईषन्मन्दप्रतापेन लवन्त्यैर्नृपि भूपतेः । पृथ्वीहरेण संधित्वा भेदेच्छोः संप्रकाशिता ॥७८०॥ 780
 तस्मिन्नुद्यैर्जिगीषुणां संधित्वा भूभुजा समम् । ह्येवैपि सैनिकाः शान्तं तममन्मन्त्र विग्रहम् ॥७८१॥
 राजा नागमटोपान्तमानेन प्रहितास्ततः । बीनमात्स्यान्नुविश्रस्तावागच्छच्छद्रमावधीम् ॥७८२॥
 धात्रेयो मम्मको गुह्यो हिजो रामश्च वारिकः । तेषां तिलकसिंहस्य पार्श्वे भृत्यास्तयो हताः ॥७८३॥
 नीविर्दत्तो गौरकस्तु हतो भूतपतिं स्मरन् । हृष्टे स्वाक्रान्दिनि परैः प्रवृत्तं कर्णोद्भिदैः ॥७८४॥
 तद्देशस्तं भुतवतो देशः सर्वो विरागकृतः । राजधान्यन्तरे राशो दुष्कर्मिमुखरोभवत् ॥७८५॥ 785
 इषे शुक्रवतुर्दहयां तद्विषयस्तमण्डलम् । अतिवाहयितुं कष्टं दिनमासीन्महीपतेः ॥७८६॥
 अथ संजातवैरुध्यो नेदमस्तीति चिन्तयन् । किं कृत्यमित्यसृष्टानपि पप्रच्छ भूपतिः ॥७८७॥
 विषये वतैरमानस्य तस्य कथित्स नामवत् । अन्तर्जहामं यो नान्त -- २ न तुनो वा ॥७८८॥
 तमपि व्यसनापातं तस्य सोढवतस्ततः । अभजन्त क्रमाङ्गत्वाः प्रतिपक्षसमाभवम् ॥७८९॥
 कम्पनेशस्य विम्बाक्यो भ्राता हैमानुरोहिताम् । समाश्रयद्वारकार्यं तत्तत् प्रत्यपद्यत ॥७९०॥ 790
 गूढं जनकसिंहिन दूतान्प्रेषयतामिदम् । भिक्षुवै भ्रातृनया वाग्दशा निरवर्त्यत ॥७९१॥
 असिवाजितनुवादि हत्वा भिक्षाचरान्तिकम् । अश्ववारा व्यभाष्यन्त प्रयान्तः प्रतिवासरम् ॥७९२॥
 किमन्यद्यकमेवाङ्गि येवसन्नार्थिवान्तिके । अलक्ष्यन्तामनो भिक्षोस्ते निशायां यतत्रपाः ॥७९३॥
 हतो वाति ततश्चैति लोको व्यक्तमनन्त्रितः । इति राजनि कुण्डाक्षे कोप्यजृम्भत विग्रहः ॥७९४॥

७७४. १) Emended with C; A 'परितोत्कटा. ७७४. १) A₁ has first written 'विग्रहबीधवत्' and then indicated the above reading between the lines. ७८०. १) Conjectural reading; A न कन्धेचपि. ७८८. १) Emended with C; A 'हायो--

१) Thus A; C वाग्न्यवधिर्वा न. ७९४. १) A₁ has first written 'तन्त्रित' and then indicated the above reading in margin.

- 795 छात्रैः शरदृत्यथै गीतायां सर्वतस्ततः । कान्तिशीकोभवलोकः कृत्स्नो धनननोज्झितः ॥७९५॥
 प्रवाते सुस्सलनृपे स्वर्णपूर्णमिमां महीम् । भिक्षुः कुर्यादिति नृपा लोकस्वासीदितिथयः ॥७९६॥
 क इषा स्वागिता भिक्षोः कुतो वा तस्य संपदः । परामर्शं वैवेति गतानुगतिको जनः ॥७९७॥
 संहरयते परिभृता विरमन्त्यरेण रेखा स्वयं न जलु वा शशिनो नवस्य ।
 तस्यां जनः प्रकुपते नतिमन्त्रार्थी धिक्कुम्भतामपसरस्सदसहिचाराम् ॥७९८॥
 विजये राजनर्षणां मुषपीव इवाभवत् । भिक्षुपक्षजये लोको हृष्यन्नासीद्विभुक्कुलः ॥७९९॥
 800 हिङ्कौलेवकम्बायो राजडामरसंघयोः । ततोन्मोन्मयभयैरवोद्वृज्यन्त ॥८००॥
 राजाभ्यन्तरभेदेन राक्षः स्वैयं चारवाः । ऐच्छन्त्यायितुं भीता भङ्गातन्मोन्मयनिधयाः ॥८०१॥
 बाण्यधामपि दुषुधुनविधस्तो विदधुः । स्थितौ पलायने वापि भव्ये न स्वजीवितम् ॥८०२॥
 तं महाभयसने बासःस्वर्णगङ्गादिचर्षणम् । नाभ्यनन्धन्गृहीतायां निनिन्दुः शस्त्रिणः परम् ॥८०३॥
 नद्योर्ध्वं चैव भवितेत्यभीतेर्नैलपतो जनात् । बभौ रोगी भिरमन्त्रक इव भृङ्गवन्त विजये ॥८०४॥
 805 अप्यगोपस्थितं किञ्चित्सावेशेन षीकवन् । सधितासं सगर्वं च तमैक्षिष्टानुपमजः ॥८०५॥
 सोऽन्व एवाभवत्तस्मिन्क्षणे साहसिकोऽप्यहो । स्वगृहादपि निर्गन्तुं नाशकचक्रयाकुलः ॥८०६॥
 बावदैच्छन्संभेदाफलितुं डामरमजाः । स्वैरेव शस्त्रिणिस्तावन्निन्वे भूमृदिस्त्रयाम् ॥८०७॥
 ते कूटशस्या हाराणि हन्धन्तो नृपमन्त्रिरे । प्रसासयिते लब्धव्ये प्रायं बहूः पदे पदे ॥८०८॥
 दददन् धनेश्वरीर्देवाद्यप्यधिकं नृपः । तेषामभिमतो नाभूदवमानाभिलाषिणाम् ॥८०९॥
 810 मर्तुं चिन्तितुस्तीर्थमृषिकरिच सामयः । स हन्तुं निखिलैर्देवं शपितोय गतत्रपेः ॥८१०॥
 स्थानपालैरपि प्रायकृत्रिराक्रान्त्य शपितः । धनं द्रव्यभण्डादि पूर्णाकृत्य विमुक्तैः ॥८११॥
 समुद्रवालं नगरं ततः शुभ्यस्तणे क्षणे । सोऽभूदग्निमिवोद्वृत्तं न संस्थापितुं क्षमः ॥८१२॥
 एकदा प्रातरेवान्यै रक्षहारः स्वशस्त्रिणिः । सर्वतः क्षोभमाणश्चक्रगर्गं स व्यलोकयत् ॥८१३॥
 ततः क्षोभं शमयितुं जनकं नगराधिपम् । पुरप्रमार्थमादिह्य बलितुं क्षमक्षेत ॥८१४॥
 815 कर्षयिहानमानाभ्यां तानाबर्ष्यापि शस्त्रिणः । साधरोधः स संनद्धो राजधान्या विनिर्यतौ ॥८१५॥
 अङ्गनापुराणकडो बहिर्यावन्न निर्वयौ । राजधान्यन्तरे तुण्डिस्तावत्पारमि तस्करैः ॥८१६॥
 अददन्केपि केप्युद्वेगवन्केप्यलुब्धवन् । तद्वत्स्वाभाज्यमुत्सृज्य तस्मिन्मजति शस्त्रिणः ॥८१७॥
 विमुक्तस्त्रयाकोपशङ्कामिः शस्त्रिणां नृपः । सहस्रैः पञ्चरौसीहृजघननुगतोऽपि ॥८१८॥
 बर्षे वण्यवते कृष्णवस्त्रां मार्गे विनिर्यतः । याममाबाधयेष्टेहि समृत्त्यो श्रोहविह्वलः ॥८१९॥
 820 निजैर्हरिहरिश्चापि त्यज्यमानः पदे पदे । स प्रतापपुरं प्राप क्षपायामल्पसैनिकः ॥८२०॥
 तिलकस्य पुरो गत्वा प्राप्तस्यायं च विधसन् । तत्र बन्धोरिवाकूणि चिरं दुःखोलम्बोमुचत् ॥८२१॥
 श्रोहं न कुर्यादेवं मे विभवेत्येति सत्वरम् । वेदम हुत्कपुरेण्येष्टुस्तस्य च प्राविश्वस्यम् ॥८२२॥

७९७. ') Emended; A 'नर्ष'. ८०२. ') Emended; A 'दुषुधुन'. ८१०. ') Emended with C; A 'विधसि'.
 ८११. ') Emended; A स शस्त्रिणिः. ८११. ') Emended; A 'आङ्गना'. ८१९. ') Emended with C; A 'वण्यवते'.
 [C. VIII. 797 198 C. VIII. 824]

तत्रैवैषाणादि कृत्यैः स्वस्वसंयमम् । पवित्र्य क्रमराज्यं च कर्तुं भूमौ जयोत्सुकः ॥८२३॥
 गूढं बुधस्फुल्लयाणवाङ्मारीनयं क्षामरान् । आनीय स पुरस्तस्य धैर्यं क्षमकारयत् ॥८२४॥
 गृह्यन्ते तथा युक्त्या निकृष्टः स ततो बभौ । स्वीकुर्वन्स्वर्गदानेन हस्त्युन्मार्गविरोधिनः ॥८२५॥ 828
 प्रयान्तं तत एवौज्जीवितकस्तत्प्रहोदरः । प्रयाणमेकमानन्दो हासिष्यादम्बगानु तम् ॥८२६॥
 भृत्यस्यक्तः स दानिनं विक्रमेण च तत्करान् । अगान्मार्गेण शमयन्नामुः श्रेष्ठेण रक्षितः ॥८२७॥
 प्राणं सिंहवत्ता धुमाश्रियहनस्वारादरन्त्यस्य ये तेषां बालमताभयादपि भवेत्कालातिबाहः क्रमात् ।
 वे दन्ताः करिणां रणप्रहरणं तेषामुमुदीव्यतां क्रीडायां करताडनानि न दृष्ट्वा शौर्यस्य कष्टिः कश्चित् ॥८२८॥
 जन्तूनां विक्रमस्वागवशः प्रज्ञादयो गुणाः । भवे विषस्वभावेस्मिन् भवेयुरभङ्गुराः ॥८२९॥
 भास्वान्प्यौध्वमुक्तुमां मिथार्थस्यां दिने दिने । तां तामावाति जन्तूनां काः प्रमावेपु निधयः ॥८३०॥ 830
 अशङ्कुचक्षुःश्लिङ्गकारिमुष्टां निरीक्षितुम् । मन्थुभिः शम्भुसैन्योन्निमिषादरोहं च लोहरम् ॥८३१॥
 स्वं कलत्रमपि ब्रह्मं तत्रातिप्रपयाक्षमः । शयनीयविमुक्ताङ्गस्तप्यते स्म विमानिशम् ॥८३२॥
 हस्तदीपादनिर्वृत्तमन्तर्गहस्तिनेष्वपि । राक्षिण्याहर्षानं प्राशङ्क्यमानां भोजनक्षये ॥८३३॥
 विलेपनानि नास्माक्षीक्षादरोहं तुरंगमान् । गीतनृत्तादि नैक्षिष्टं क्षत्रयोऽपीनं वादये ॥८३४॥
 ताव्यं स्ताटस्थमौलधर्मैः शम्भुद्रोहादि दक्षितम् । एकेनैकेन च स्मृत्वा स्मृत्वा देव्यैः न्यवेदयत् ॥८३५॥ 835
 अन्धशस्त्रां भुवं स्वक्तां प्राप्तेतेन्यगुरित्यपि । निन्द्ये बृद्धिं परार्थभीः स राक्षिण्याक्षमार्पणः ॥८३६॥
 कश्मीरेषु गते तस्मिन्स्तदाखिलमन्त्रिणः । पुराणराजभान्धये सहैस्याः समगसत ॥८३७॥
 मन्थ्यचारोहसामन्तलन्त्रिणीरादिष्वमतः । तेषां जनकसिंहोभूत्प्रणीर्नगराधिपः ॥८३८॥
 स भिक्षोर्महत्कोष्ठाद्यैरामैः कृतगतपतैः । विद्यासायं क्षतभागृष्टतौ नीचं प्रदायितः ॥८३९॥
 प्रावर्तत भयभ्रहयस्त्रीबालाद्यावृते पुरे । अराजकाय राजनी सर्वभूतमयावहा ॥८४०॥ 840
 निहताः केपि मुचिताः केपि केचरिभिः पुरे । इग्धारायां न्यधीयन्तं बुधैला राजवर्जिते ॥८४१॥
 सैन्यैरन्येषु दन्नादैर्मिदवाखिलविक्रयः । सिन्धूरारुणपुण्ड्राध्वारिमण्डलमभ्यगः ॥८४२॥
 विक्रोश्यास्तमकदलीचण्डुर्लक्ष्यविषहः । मृगेन्द्र इव लोकस्य मयकौतूहलावहः ॥८४३॥
 वीरपट्टाभ्यामस्तिष्ठेयौवनोन्नेत्रितैः कष्टैः । अश्वदैः शोभितः वृष्टे जयश्रीबन्धमृदुलैः ॥८४४॥
 कुण्डलद्योविना क्षिप्रधवलयावतदृष्टिना । प्रत्यमहमशुणा चारुचन्द्रमोक्षेस्वशोभिना ॥८४५॥ 845
 तावत्परेण ब्रजेण भीताविध्याधिकस्त्रिधा । पक्षपाति विपक्षानामपि संपादयन्मनः ॥८४६॥
 असेविकोश्यास्यान्तःस्थां भिषमश्चेन वलमता । केसरच्छटया चापि चामरेणैव बीजयन् ॥८४७॥
 पदे पदे निवृत्ताश्चः सामन्तैरुपपादिताम् । स्वीकुर्वन्सर्वानां भिक्षुः प्राविष्टाग्रगर्तः ततः ॥८४८॥ कुलकम् ॥
 तत्स्यार्थकस्य धामीव वृष्टयो मल्लकोष्ठकः । प्रययाचप्रगल्भस्य सर्वकार्योपदेष्टृताम् ॥८४९॥
 अयं पितुः मित्रस्तेभूत्समस्याङ्के विधायितः । राज्यस्यायं मूलमिति प्रत्येकं समदर्शयत् ॥८५०॥ 850

८२३. ') Emended; A जयोत्सुकः. ८२४. ') A "क्षामरान्वाङ्मारी". ८३०. ') Emended with C; A विक्रोश्या. ८३१. ') Doubtful emendation; A दुरापि राजन्. ८४०. ') A omits here two aksharas without indicating a lacuna; चापि supplied with C.

- गृहं जनकसिंहस्य प्राकन्यात्राप्रवेदिशन् । राजलक्ष्मीं स संघातुं राजधार्मी ततः परम् ॥८६१॥
 दूरगते कुले तेन पुनश्चेति ययौ । बन्दास्यो गर्भेपत्ये स्त्रीजनेनवशास्यताम् ॥८६२॥
 इदं तारुणा भिक्षोरिति वृत्तेन शत्रुषु । विषस्येवपि साशङ्का नोपहास्या जिगीषवः ॥८६३॥
 पावर्गन्त भगधीश्वरिणः सुस्सलभूपतेः । कोशेन नीतशेषेण विलासा नवभूपतेः ॥८६४॥
 856 वागिबर्मासिभूयिष्ठां राजलक्ष्मीं विभेजिरे । राजडामरलुण्ठाकमन्त्रिणो यन्त्रणोविहताः ॥८६५॥
 पुरे स्वर्ग इवास्तादं भोगानामुपतेभिरे । इस्ववो वामभोगार्हाः पिशाचा इव गह्वराः ॥८६६॥
 आस्थाने न भभी भूभृशमीनैः सर्वतो वसन् । प्रलम्बकम्बलपावयिलासावरणैः समम् ॥८६७॥
 भिक्षाचरस्यासंभाव्यप्रादुर्भावंतया प्रथाम् । डामरा अवतारोयमित्यन्यां निन्दिरे प्रथाम् ॥८६८॥
 राज्यस्यानन्यवृद्धस्य कर्तव्येषु मुमोह सः । अदृष्टकर्मैव भिन्नमैवज्यस्य पदे पदे ॥८६९॥
 860 शार्ज्जनकसिंहं कृतभानुसुतापेयम् । कम्पनाधिपतिदं सकन्योपि तमशिभियत् ॥८७०॥
 जुक्तो राजपुरीयस्य राक्षः कटकवारिकः । पादापाधिकृतोब्राक्षीस्त्वार्यमयं न तु प्रभोः ॥८७१॥
 सर्वाधिकारिणं राजलक्ष्मीर्विम्बमशिभियत् । राजराष्ट्रस्यैव पात्रमभूद्रिक्षाचरः परम् ॥८७२॥
 वेदपायसीकृतैश्वर्यः प्राकृताचारभागपि । अन्तरङ्गः सदसतां किञ्चिद्विम्बस्तदाभवत् ॥८७३॥
 हैमातुरो दर्यकस्य भ्राता साध्वर्षीर्यभूः । नृपान्तरङ्गज्येष्ठस्त्वं उद्येष्टपालोप्यशिभियत् ॥८७४॥
 865 मन्त्रिणो भूतभिध्यायास्तस्य पैतामहा अपि । लक्ष्मीसरोजिनीमुक्त्वा बहवोन्ये जजृम्भिरे ॥८७५॥
 मुग्धे राक्षि प्रमत्तेषु मन्त्रिपुत्रेषु इत्युचुः । उत्थानोपहतं राज्यं नवत्वेपि बभूव तत् ॥८७६॥
 स्त्रीभिर्मवनवाभिश्च भोज्यैः प्राज्यैश्च रक्षितः । भिक्षुर्नैसिष्ट कर्तव्यं ह्यलानुभवमोहितः ॥८७७॥
 स ह्यलानुभवमपवृद्धिप्राप्तो विजयोद्यमे । स्वैः येरितः सभामध्ये स्वमुमिच्छन्महालसः ॥८७८॥
 इदं सन्निधे वाचं कथयत्यनुकम्पिकाम् । न स चुक्रोध मुग्धस्तु पितरीवान्नरज्यत ॥८७९॥
 870 निष्पतिष्ठैः मेघ्यमानो वेदयोच्छिष्टैरशिष्टवत् । अदृष्टेष्टोचिताभेष्टा विष्टैः प्रैयत सेविनुम् ॥८८०॥
 पानीयरेखाप्रतिमस्यैर्यस्याखिलवस्तुषु । तस्याप्रमाणवचसः सेवां प्रणयिनो जहुः ॥८८१॥
 वदन्तुः सविधास्तत्तान्बवोवक्ष भूभुतः । वचः छषिरगर्भस्य तस्य किञ्चित्समुद्ययौ ॥८८२॥
 सन्निधेः स्वगृहासीत्वा वक्षमोज्यः स मुग्धधीः । धनी विपक्षपितृक इव प्रमुचिनो विष्टैः ॥८८३॥
 आहारमुष्टीर्विम्बस्य गृहे विम्बानितम्बिनी । तस्याधस्यैव वडवा रागिणोपगतान्हरत् ॥८८४॥
 875 वज्रविल्ला वृक्षो पत्युर्दोर्गतैः स्मेरया तथा । कुचकक्षकटाक्षैः स लुप्रपैर्यौ व्यधीयत ॥८८५॥
 पृथ्वीहरो मल्लकोष्ठध्वान्योन्योद्भूतमस्तरौ । क्षोभं व्यपत्तां संरस्यौ राजपाण्याः क्षणे क्षणे ॥८८६॥
 स्वयं राजा ह्यतोद्वाहं गृहाणत्यापि कारितौ । तावन्न्योन्यमुपैतेतां न मन्युं विक्रमोन्मदौ ॥८८७॥
 अथ पृथ्वीहरगृहाण्कोद्वाहः स्वयं नृपः । ज्ञातामर्षेण हृस्पदं मल्लकोष्ठेन तस्यजे ॥८८८॥
 हुषस्त्रजककाणोपि संबन्धापेक्षयोविहताः । विरागमोजानन्दादीक्षित्ये ब्राह्मणमन्त्रिणः ॥८८९॥

८६१. ') Thus A. ८६२. ') A कोषेण. ८६३. ') Emended with C; A राजा लक्ष्मीविम्बमशिभियत्. ८६४. ') Emended; A "नृपविषा". Cf. vii. 1695. viii. 94. ८७०. ') Emended with C; A वेदयोच्छिष्ट. ८७४. ') Emended; A "अशिभिः".
 ') Emended with C; A तस्याचरे. ८७७. ') Emended; A "मुपैतेतां".

तदस्यो श्रोत्रपूर्वविधायभृत्यविधेयधीः । विबुधव्यवहारस्य निष्पत्त्यं च ययौ नृपः ॥८८०॥ 880
 ह्यमरस्त्वामिके लोके प्राभवत्को न विद्वज् । ब्राह्मण्योऽर्षणं यच्च श्रगकेभ्योपि लेभिरे ॥८८१॥
 भराजकेष वा भूरिराजके मण्डले तदा । समस्तव्यवहाराणां स्फुटं तुमोद पञ्चतिः ॥८८२॥
 वीमारा भिक्षुत्रे राज्ये निष्पत्त्याः पुरातनाः । तच्छतेन तु गव्यामामशीतेरभवत्कनः ॥८८३॥
 राजपुर्त्यध्वना विम्रं ससैन्यमथ पार्थिवः । लोहरं प्राणिश्लोकं सुस्तलास्कन्दमुन्महः ॥८८४॥
 नुरुष्कसैन्यमानिन्ये सोमपालेन सोन्वितः । साहायकाय सत्तारि विस्मये मिथतां गते ॥८८५॥ 885
 सर्वथे पाशमेतेन बद्धा क्रस्थामि सुस्तलम् । इत्येक एकोत्तरोहस्तुरुष्काणामकल्पत ॥८८६॥
 काश्मीरिर्कलशस्तेच्छबोधप्यतिकरोमवत् । न केवां नाम संभाव्यो विभोत्पाटनपाटवः ॥८८७॥
 भिक्षाचरः प्रवाते तु विम्रे विगलिताकुशः । न कासामव्यवस्थानां मूढः स्थानमजायत ॥८८८॥
 स निमग्न्य निजं नीतो गृहं विम्बावद्वया । भोगसंभोगदानेन धर्षेया पर्यतोप्यत ॥८८९॥
 कार्यपेक्षापि तत्सावीध मन्त्रिस्त्रीसमागमे । कौतूहलीतेरासन्ननिपातस्य कथैव का ॥८९०॥ 890
 आद्युमाद्युगुणं भोज्यं कुम्भकास्यादिवाहनम् । तत्र प्राकृतकामीव न स जिह्वाव शीलयन् ॥८९१॥
 शनैः शनैस्ततो मष्टावष्टम्भस्य महीपतेः । काते भोज्यमपि प्राप्यं नाशील्लितसंपदः ॥८९२॥
 तादृशमलोभक्रीडादिक्रान्तो यः प्रागयद्यत । स सुस्तलोच लोकानामभिनन्द्यास्वमाययौ ॥८९३॥
 धनमानादिनाशं या विरक्तास्तस्य चक्रिरे । काङ्क्षन्ति स्म वनोत्कण्ठास्ता एवागमनं प्रजाः ॥८९४॥
 प्रत्यक्षदर्शनोपापि साधर्यां वयमस्य वत् । ताः प्रजाः कोपिताः केन केन भूयः प्रसादिताः ॥८९५॥ 895
 क्षणाह्ममुख्यमायान्ति सांमुख्यं यान्ति च क्षणान् । न हेतुं कंचिदीक्षन्ते पशुमायाः दृष्टगजनाः ॥८९६॥
 ते मल्लकोष्ठजनकादयो दूतैर्विसर्जितैः । त्यक्तराज्यं पुनर्भूयं जयोयममजिपहन् ॥८९७॥
 अश्लोमुत्रापहारेय लोकेष्टिकस्य सुष्ठिते । तत्रत्या ब्राह्मणाः प्रायं नृपमुत्तिह्य चक्रिरे ॥८९८॥
 तैश्चान्यैश्चापहारेय संतिर्निर्विजयेभ्यः । राजानवाटिकाप्रायो नगरेपि न्याविक्षत ॥८९९॥
 ओजानन्दादिभिर्मुख्याह्नैरुत्सेजितास्ततः । गोकुलेपि व्यपुः प्रायं त्रिदशालयपर्वदः ॥९००॥ 900
 युग्मापितैः सितच्छत्रवज्रचामरशोभिभिः । विबुधपतिमामृन्धैः सर्वतश्चादिताङ्गनः ॥९०१॥
 काहलाकोस्यतालादीनायसोभितविमुखः । अष्टपूर्वो दृष्टे पारिचयसमागमः ॥९०२॥
 ते सान्त्वयमाना भूमर्तुर्दैनैरुत्सेकादिनः । न विना लम्बकूर्चं नो गतिरित्यनुबन्धवः ॥९०३॥
 ते हेलया लम्बकूर्चाखया सुस्तलभूपतिम् । तं निर्दिशन्तोमन्यन्त क्रीडापुत्रकंसनिभम् ॥९०४॥
 प्रायं प्रेक्षितुमायातैः पैरैः सह दिने दिने । अमन्त्रयन् कां कां न व्यवस्थां पर्वदां गणः ॥९०५॥ 905
 नृपापातमयात्सोमं मुहूर्तमुहुरागतैः । पारिचयैश्च पैरैश्च योऽनुमास्थीयन्नोदतम् ॥९०६॥
 वदन् जनकसिंहस्य नगरं तन्मतेन तत् । सज्जं सुस्तलदेवस्य कृत्स्नमानयनेभवत् ॥९०७॥
 प्रायाहारयितुं पूर्वमपहारहिजाद्युपः । ययौ विजयक्षेत्रं तत्रासीच्च हनोद्यमः ॥९०८॥

८८१. ¹) A, had first repented here the second half of verse 878, but has subsequently erased it and written as above. ८८१. ²) Conjectural reading; A 'स्तुस्तलास्कन्दम्'; C 'स्तुस्तलास्कन्दम्'. ८८३. ³) Emended; A काश्मीरक'. ८९१. ⁴) Emended with C; A 'शुभो'.

- तन्मध्ये निखिलास्तत्र डामरांस्तिलकोन्नवीत् । व्यापादयेति तं तत्र सस्यैकाग्रो न सोपहीत् ॥९०९॥
- 910 रात्र एव मुखाद्बुद्धं लब्धव्यास्तद्विशेषतः । तस्मिन्पृथ्वीहरमुखास्तत्रस्तिलकात्पुनः ॥९१०॥
भागिनेयं प्रयासस्य क्षपारं लक्ष्मकाभिधम् । बन्धुमैच्छन्पुत्रोऽपि प्रययौ स तु सुस्सलम् ॥९११॥
ततः प्रविश्य नगरं संनिपत्याखिलं जनम् । अकारणविरक्तानां पैराणां प्रदीं समाप् ॥९१२॥
शुक्तमशुक्तवांस्तत्र हनोक्तिः शठमुद्रिभिः । पैरैः स चक्रे नास्त्येव भेषजं विप्रवष्टुशाम् ॥९१३॥
अत्रान्तरे सोमपालबिम्बाद्या लोहुरं स्थितम् । योऽंशुं सुस्सलभूषं ते सर्वं पर्णोत्समाययुः ॥९१४॥
- 915 तं च पद्मरघो नाम राजा कालिञ्जरेश्वरः । मैत्रां संस्मृत्य कल्हचैराययौ तत्कुलोद्भवः ॥९१५॥
सोप भुङ्क्तेयौदद्यां वैशाखे बलिभिः समम् । तैर्मयी सुस्सलो राजा संमामं प्रत्यपद्यत ॥९१६॥
प्रेक्षकैर्वर्धयेत्यापि स पर्णोत्सान्तिके रणः । तस्याद्भुतोद्यमानागिषालनप्रथमक्षणः ॥९१७॥
कुतोऽप्येत्य निजस्कारस्ततः प्रभृति भूपतिम् । तमभून्त्यं पुनश्चक्रे मृगेन्द्र इव कायनम् ॥९१८॥
भवस्वलितपाशानां कालपाशैः समागमम् । स चकार तुरुकाणां क्षणात्पुष्कलविक्रमः ॥९१९॥
- 920 मानुतं सोमपालस्य निन्ये कवलतां बली । रणे तत्कोपवेतालो विनेलासरितस्तटे ॥९२०॥
किमन्यदल्पसैन्यः स बहूनि स तान्द्र्यभात् । हनविदुतविध्वान्मन्यद्यात्मपरिपान्धिनः ॥९२१॥
काश्मीरिकाणांमौचित्यं किं नाभुस्त्वामिनो बहुः । एकस्यै रणे नष्टाः कुकीर्तिमपरस्य च ॥९२२॥
तुरुकैः सह यातव्यं सोमपाले गतत्रयाः । बिम्बं काश्मीरिकांस्यत्का राजान्तिकमशिभियन् ॥९२३॥
सो धनूषि शिरांस्यथ नमयन्तोऽनुनाशयाः । कुलप्रभोः पुरः स्पष्टं न ते धृष्टा ललज्जिरे ॥९२४॥
- 925 आगच्छद्विजितः पैरैर्डांमैरैश्च समं नृपः । प्रत्ये दिवसैर्हैः कश्मीराभिमुखः पुनः ॥९२५॥
राजपुत्रः साहदेविः कल्हणो विशतः प्रभोः । डामरान्क्रमराज्यस्थान्संगृह्यायेसरोभवत् ॥९२६॥
य एव प्रथमं राजसैन्याद्विभुमशिभियन् । स एव बिम्बो राजानं तमुत्सृज्य समाययौ ॥९२७॥
अन्ये जनकसिंहस्य संमता मन्त्रिनन्त्रिणः । प्रत्युद्यन्तो व्यलोकयन्त नृपतिं निरपन्नयाः ॥९२८॥
काण्डिलेनाभिधमामजन्मा शस्त्री छलक्षणः । भाङ्गिले कथिदभवच्छुन्ये क्रान्तोपवेशनः ॥९२९॥
- 930 भिक्षुर्धितिर्गमार्गं तं सुस्सलान्तिकगामिनः । लोकस्वाम्यान्तरे जेतुं सहपृथ्वीहरो ययौ ॥९३०॥
जितवांस्तं बबन्धेष्ठां निहन्तुं सुस्सलोन्मुखम् । क्रोधाज्जनकसिंहं च बलीं तां च विवेद सः ॥९३१॥
नगरस्थेन तेनाथ वीराभारोहतन्त्रिणः । संघट्टय्याखिलाभिक्षोः प्रातिपक्ष्यमगृह्यत ॥९३२॥
जानंस्तेनावृतं राज्यं ततो भिक्षाचरो नृपः । पृथ्वीहरेणानुयातो नगरं सहसाविशत् ॥९३३॥
सेतौ सदाशिवाग्रस्थे तत्त्वैर्नयैः सह संगरम् । इष्यञ्जनकसिंहोय सान्त्वमानोपि सोपहीत् ॥९३४॥
- 935 बृष्टं जनकसिंहस्य योधानां वलतां मदान् । अविशङ्क्य पराभूतिं मूढतं छमडायितम् ॥९३५॥
अलकेन समं पृथ्वीहरस्तद्गानुवृत्तुना । अन्येन सेतुना तीर्त्वा तस्य सैन्यमनाशयत् ॥९३६॥
तन्त्यथारोहणैरेषु विदुतेषु सवान्धवः । नक्तं जनकसिंहोय पलाय्य लहरं ययौ ॥९३७॥

९१०. ^१) Emended; A मुखाद्बुद्ध. ९११. ^२) Emended; A बन्धुमे. ९१४. ^३) Emended; A लहरे. ९२१. ^४) Emended; A "भवस्त्वया". ९२२. ^५) Emended; A काश्मीरिका. ९२३. ^६) Emended; A काश्मीरिका. ९२९. ^७) Emended with C; A "वेदः". ९३१. ^८) Emended with C; A स. ९३२. ^९) Emended with C; A तन्मन्त्रिणः.

- विपस्य स्वल्पसैन्योपि ततः भूरपुरे बली । जित्वा पृथ्वीहरो वहात्मजं व्यर्हावयवत्रणात् ॥९६७॥
 तस्मिन्पलायिते भिक्षुं पुनरासीय सोमिशात् । भुञ्ज मडवराज्यानां इत्युक्तं स्वयिकीर्तया ॥९६८॥
 तत्रैवैर्मंडज्ज्वायैर्धर्मैः स्वीकृतैः समम् । जगाम विजयक्षेत्रं विजेतुं कम्पनापतिम् ॥९६९॥
- 870 जितस्तेनाहवे हर्षमित्रो निहतसैनिकः । विजयेश्वरमुत्सृज्य भीतोवन्तिपुरे ययौ ॥९७०॥
 विजयक्षेत्रजालसत्पुरमामोदवा अपि । जना भयेन प्राविक्षतश्च चक्रपरात्तिकम् ॥९७१॥
 बोधिच्छिन्नुपभूमीहिमनेपेतैरपूर्यत । स्थानं तथैव राक्षस्य बोधिः सायुषवाभिभिः ॥९७२॥
 अम्बाकैरथ स्पष्टं लोकोलुप्यमलालसैः । ते' भैरवैर्वेष्टयन्त कटकैर्व्याम्रदिक्कटैः ॥९७३॥
 तावदात्मवयवीवहारगुणे ङरीकसः । अङ्गने' तिष्ठतां हन्तुं बन्धुं वा नाशकम्विषः ॥९७४॥
- 875 तदन्तरस्थितं ह्यधुं कर्पूराख्यं स्ववैरिणम् । कथिष्कतिस्वलीपामगन्मा निर्गुण्डामरः ॥९७५॥
 पापो जनकराजाख्यस्तत्राभिमुदरीदिपत् । मूढसार्गपर्वन्तजन्तुसंहारनिवृणः ॥९७६॥
 तमापन्नं ज्वलितं ज्वलनं वीक्ष्य सर्वतः । भूतपामस्य क्षमहाहाहाकारः समुद्ययौ ॥९७७॥
 विशाक्तान्तबाहारिभियेव छिन्नबन्धनेः । अर्धरक्षवीर्यवारा भ्रमत्रिर्जग्निरे जनाः ॥९७८॥
 प्राञ्छाद्यत बलज्ज्वालाकारतैर्धूमराशिभिः । ज्योम विज्ज्कचरमभुजालेनंस्कचरैरिच ॥९७९॥
- 880 निर्धूमस्य विसारिण्यो ज्वाला इवभुजो ह्यधुः । संतापद्रुतहेमाभच्छर्णलहरीभ्रमम् ॥९८०॥
 संतापविद्रुतज्योमवारिमौलिपरिच्युताः । रक्तोष्णीषा इव भेमुर्ज्वालाभङ्गा नभोज्जने ॥९८१॥
 दीर्घदाहयन्निभङ्गजन्मा कटचटारवः । तापकाप्यमानाभगङ्गापोष इवोद्ययौ ॥९८२॥
 स्फुल्लिङ्गैः श्लेषविषस्तजन्तुजीवितसंनिभैः । अपाहि गहनज्योममार्गभ्रमणसंभ्रमः ॥९८३॥
 शकुनैः द्यावसंचारशोकादाक्रान्तिर्निभैः । मानुर्हैरक्षमानैश्च भूमिर्मुखरिताभवत् ॥९८४॥
- 885 भान्मर्तुर्ग्विपुन्युवायातिज्ज्वाक्रान्तिर्निभैः । भीमीलितशो नायौ निरहस्यन्त वह्निना ॥९८५॥
 तदन्तरासाहसिका ये केचिन्निरयासिषुः । बहिस्ते निहताः क्रूरैर्धर्मैर्मृत्युचोदितैः ॥९८६॥
 तावन्तो जल्पवस्तश्च व्यपद्यन्त तदा क्षणात् । स्थिषा एव न वे दग्धास्तावनापि कृशानुना ॥९८७॥
 अन्ताः शान्तेषु सर्वेषु बहिः शान्तेषु हन्तृषु । क्षणादेव प्रवेशः स निःशब्दः समजायत ॥९८८॥
 बह्नेः कदकदाशब्दो ह्रस्वीभूतार्षिषः परम् । स्थितश्च शयौचस्य भुतः सिमसिमाध्वनिः ॥९८९॥
- 890 विलीनाह्वयसामेदोनिःध्वन्वाः सरणीशतैः । प्रक्षुब्धविषमगन्धश्च योजनानि बहून्वयात् ॥९९०॥
 एकः सुस्थवसः कोपाश्लित्यो हस्तुविश्रवात् । ईदृशुनवहाबाधो वोरध्वक्रोधेभवत् ॥९९१॥
 भूतपामस्य संहारः सर्वतः इव वह्निना । तारुणिपुरराहे वा स्थाण्डवे तत्र कामवत् ॥९९२॥
 पुण्येक्षि मुक्तशरवर्षा नमसः कुकृतं यवत् । तड्डिस्तुः कृतवाक्रज्वलत्सन्मा मार्गैश्च तत्पथे ॥९९३॥
 सकुटुम्बेषु हरषेषु वराशेषु गृहमेपिषु । पुरपामसहस्रेषु गृहाः भूयस्त्वमायवुः ॥९९४॥
- 895 मङ्गाख्यो डामरश्चिन्मण्डपाज्ञौनंगरीक्षकः । मीमं प्राप्तिस्तदीयार्थैः कापालिक इवावयौ ॥९९५॥

११७. १) Emended with C; A विहार. १७३. १) Emended; A तेमैसरे. १७४. १) Emended with C; A आङ्गने.
 १७५. १) Emended; A निर्गुण्डा. १९१. १) 'हन्तृषु'. १९२. १) Emended; A मृतपामसंहार; C
 मृतपामविष. १९५. १) Emended; A 'जोतरोडव'.

भवच्छेष विजयक्षेत्रं भिक्षाक्षरस्ततः । लब्ध्वा नागेश्वरं पापं यातनाभिरमीमन् ॥१९९॥
 गर्भं पैतामहे देधो किं नासीत्सव्यं चेद्विभम् । पितृद्वयः स तु वधः सर्वमीतिकरोमवन् ॥१९७॥
 गृहिणी हर्षमिवस्य पत्नी स्वधृक्का पलायिते । पृथ्वीहरेण संगमा विजयेशाङ्गनाम्तरान् ॥१९८॥
 निमित्तभूतमेतारम्भजासंहारवैशम् । स्वं निन्दन्सुस्सलो राजा ततो बोधुं विनिर्वयी ॥१९९॥
 संवेगात्पाप्मनः शीघ्रं निरयच्छेषभुक्तये । प्राप्नो जनकराजेन वधोवन्तिपुरान्तिके ॥१००॥ 1000
 वत्कृते क्रियते कर्म लोकान्तरछान्तकम् । स भूदः क्षलभापायः कायधिषं न गण्यते ॥१००१॥
 कम्पनापिपतिं सिम्बं कृत्वा डामरमण्डलम् । चक्रे विजयक्षेत्रादन्वतोपि ततो वृषः ॥१००२॥
 शमालां पचयौ पृथ्वीहरो मडवराज्यतः । विजित्य मल्लकोष्ठेयं त्याजितो विजमण्डलम् ॥१००३॥
 शिभाः केचिद्विलस्तायां केचिच्चक्रधराङ्गने । अक्रियन्नाभिसात्कटुमशोक्या बहवः शूराः ॥१००४॥
 क्रमराज्येष कल्याणवाडादीजित्हीनयत् । आनन्दोन्नतस्तजस्तव ततो हाराधिपोभवत् ॥१००५॥ 1005
 भूले प्रमापितं सिंहं नयन्पृथ्वीहरो बली । साधे जनकसिंहादौरपुण्यस्त्रिसिंहाकृते ॥१००६॥
 तीर्थे प्रस्थाप्यमानेषु विपन्नास्थिविहास्तयहः । भाद्रे मास्येकमबलाकन्दिताक्रान्तदिकषयम् ॥१००७॥
 हतवीराबलाक्रान्तमुखरे नगरान्तरे । पृथ्वीहराहवे सर्वैर्दिवसैरन्वकाटि तत् ॥१००८॥ युग्मम् ॥
 अयांयातो यशोराजस्यालः भूरो दिगन्तरान् । श्रीवक्तो विदधे राक्षसोरीकार्याधिकारभाक् ॥१००९॥
 अयिषं स लब्धन्यानां तेषि वा तस्य माचरन् । कालं तु गूढसौहार्दिरण्योन्यस्यात्यमीवहन् ॥१०१०॥ 1010
 पुनराश्रयजे राजा शमालां निर्यतस्ततः । परैर्मनीमुपप्राप्ते बुधि भङ्गमनीयत ॥१०११॥
 नित्याभ्यासेन युधानां लभ्योत्कर्षो न्यदर्शयत् । सर्ववीरापणीभिस्तुल्यैर्वै तत्र विक्रमम् ॥१०१२॥
 तुल्यहिनादयो मुख्या भिक्षुपृथ्वीहरादिभिः । आसारापातविवशा निहताः सौस्तले बले ॥१०१३॥
 प्रधानवीरभूविष्टे सैन्यहन्त्रे न कोऽप्यभूत् । स वीरधरतः संख्ये भिक्षोरैस्त्रिष्टि वी मुखम् ॥१०१४॥
 पृथ्वीहरस्य भिक्षोश्च संगमे भूरिचार्यिके । कादम्बरीपलाकाख्ये द्वे अथे पीतपाण्डुरे ॥१०१५॥ 1015
 आस्तामत्यङ्गुले याभ्यामनेकतुरगस्ये । न विपक्षं प्रहतिभिर्नान्वभाव्यथ वा क्रमः ॥१०१६॥
 सैन्यानां संकटे प्राणमभान्तिरविकार्यनः । अभुल्लेशसहो धीरो नान्यो भिक्षाक्षरात्कचित् ॥१०१७॥
 बोधानां सौस्तले सैन्ये विद्वेषु न कथन । प्राणं बभूव तेनैते वधयो ब्रह्मा हताः ॥१०१८॥
 नवेषु डामरानीकाः केचिद्वज्रेषु सैनिकाः । भिक्षाक्षरगजेन्द्रेण कलभा इव पालिताः ॥१०१९॥
 नान्यस्योत्थानशीलत्वं दृष्टं पृथ्वीहरात्तदा । स्वयं यो भिक्षुने हारे जजागार प्रतिस्रपम् ॥१०२०॥ 1020
 ततः प्रभृत्यभूरोत्ता पुरः पश्चाच्च सर्वदा । विधेदेव इव भादे युदे भिक्षुर्मेहाभटः ॥१०२१॥
 आहवे साहसं कुर्वन्सर्वतः सोभ्यभाजिजान् । एवमस्त्रलितस्वैर्यमुपपातितमसंयजन् ॥१०२२॥
 न मे राज्याच्च यजोयं पर्याप्तं दुर्बलः पुनः । कृत्ये प्रसक्तुं पूर्वेषां व्यवसायं व्ययोहिनुम् ॥१०२३॥
 अनाथा इव ते नाथा विद्यां व्यापादनक्षणे । ज्ञात्वा नष्टं कुलं नाथवश्या नूनं स्पृहां दपुः ॥१०२४॥

१००३. ¹) Emended with C; A मङ्गल. १००५. ¹) A "वाक्तासी".—⁴) Emended with C; A "वीजहनी". १००८. ¹) Emended:
 A "बलाक्रान्तपु". १००९. ¹) Emended; A अथ वासी.

- 1025 इति मत्वा सोढकक्षेत्रे^१ दुरुदमिधवः । द्रुमानोस्मि द्वावादतुःस्रदासी द्विने द्विने ॥१०२५॥
 मास्येयामात्रकालस्य विपक्षितिति जानतः । कस्य साहस्यैमुख्यमुत्पद्येत वशोभिः ॥१०२६॥
 किं कार्यगतिकौटिल्यैकैस्तान्मव्य वा कथम् । न वदामः प्रतिज्ञाय स्वयमर्थैश्च नि स्थितिम् ॥१०२७॥
 सोत्कर्षणीयवाग्निक्षीरशङ्कित त्रामराः । ततो द्वावविच्छेदं मास्याकृतं जानु चित् ॥१०२८॥
 ग्रामाज्याधिग्रामाज्ञामन्वेषां राजवीजिनः । चिन्तवन्तो व्यवहति व्युत्पद्यन्ते शनैः शनैः ॥१०२९॥
- 1030 चितुः पितामहस्याव न वृष्टं तेन किंचन । अत एवामजन्मोहं राज्यं संग्रामवापुरा ॥१०३०॥
 तत्स भूयोपि वेदाप्यत्यैव बार्ता विपाटने । सापेक्षं वीक्षितुं जाने न हैवेनाप्यशक्यत ॥१०३१॥ चकलकर्म॥
 जानंल्लवन्त्यकौटिल्यं प्रमादात्स इतेहिने । ग्राम्यां राज्यमित्याशां बन्धुहान्यत्यबाहवन् ॥१०३२॥
 दस्यूनां सुस्सलो राजा मेने तत्स्वहिनं यतम् । जिगीर्षुर्नीतिविक्रान्त्योः प्रपृच्छौ तिष्ठन्तस्तरु ॥१०३३॥
 पुत्रे स्वागच्छ स्मरन्मैरं नापासीत्येव तेभजन् । नास्मिन्विधासमेतस्मादेतौर्नोत्थामवज्जयः ॥१०३४॥
- 1035 इत्थं नामागतैः पक्षमतिपक्षेक्षितम् । राष्ट्रं निखिलमेवागात्सर्वतः शोचनीयताम् ॥१०३५॥
 भस्त्रं बन्धाद्विदपिनिर्मुक्तैर्मित्रहन्त्रप्रबन्धमाधमत्तानलपरिभवः कोपि न्यन्वन्माभि ।
 हा पिन्दवन्वी विघटनपरः सोपि माहवमीषां लभ्यं भेषो विधिचिधुरितैर्नान्यतो न स्वतोपि ॥१०३६॥
 हेराज्ये प्रभवत्येवमकाण्डपतितैर्हिमैः । विवर्शं द्रुस्सलस्त्रामाभूदजवद्वैक्षवं बलम् ॥१०३७॥
 पुट्याणानाहं भूयोपि भिक्षुपृथ्वीहरौ गतौ । अन्यैर्लवन्त्यैर्भूमर्तुर्नितिरंकरैः कृता ॥१०३८॥
 सिन्धोपि कम्पनाभीशो व्यवाहितिजहामरः । सर्वो मडवराज्योर्वी वीरः शमितविब्रमम् ॥१०३९॥
- 1040 तावत्स्यापि विपक्षणां शान्त्वा शीतलतां गतः । पूर्वैर्दं स्वपक्ष्याणां प्रादुर्भवेन भूपतिः ॥१०४०॥
 जिघांसी कथिते राजन्मुल्लङ्घने पलायितः । मल्लकोष्ठः सोपि कोषाज्ञा राज्ञास्त्ववाहितः ॥१०४१॥
 अनन्तात्मजमानन्दं बद्धा हाराधिकारिणम् । व्यधत्त सैन्धवं प्रजिज्जनामानं राजवीजिनम् ॥१०४२॥
 गतोऽपि विजयक्षेत्रं सिन्धेन सहितोविद्यत् । नगरं तं च विधत्तं बद्धा कारागृहेक्षितम् ॥१०४३॥
 अमुस्मृतिमहाबाह्यामेरितोमर्षपावकः । आवचाम क्षमावारि तस्य भृत्यान्विधत्तः ॥१०४४॥
- 1045 सिंहपक्षकसिंहान्भ्यामनुजाभ्यां सहावधीत् । भूतेधितोऽप्य सिन्धे स रोषावेशवितुप्रभीः ॥१०४५॥
 कम्पने श्रीवर्कं बभेः सुविज प्रजेः सशेवरम् । बद्धा जनकांसिहं च राजस्थाने न्ययोजयत् ॥१०४६॥
 आमात्रं मान्जिण्वांसस्तस्य वैदेशिकास्ततः । स्वदेशजस्तु सोभूयो लोहरत्थं तमन्वयान् ॥१०४७॥
 अथ सर्वेपि साशङ्कान्तं त्यक्त्वाध्वभयंविभून् । शतैकीयः कथिदासीराजधान्यां नृपाश्रितः ॥१०४८॥
 तेनाप्रतिसमाधेयो भूयः शान्तेऽप्युपश्रवे । इत्यमुत्थापितोनर्थो न पुनर्थः शनं वयो ॥१०४९॥
- 1050 एकाक्षेपे परेपि स्युर्वयं मृत्या विशङ्किताः । तत्रापरापे माहस्य राजोवद्वैव शत्वने ॥१०५०॥
 माघेव मल्लकोष्ठापैरादूताः पुनरावयुः । ते भूरपुरमार्गेण भिक्षुपृथ्वीहरावयुः ॥१०५१॥
 वितस्तापरिखासिमा भूरगम्या द्विषानिबन्धम् । इति मायाज्वलमठं त्यक्त्वा राजगृहं नृपः ॥१०५२॥

१०२५. ^१) A, gloss स्वर्ग. १०२६. ^१) Emended with C; A नास्येयपाव. १०२९. ^१) Emended; A वेदाप्यत्यैव. —^२) A, writes here प instead of चकलकर्म. १०३१. ^१) Doubtful emendation; A जिगीर्षुर्नीति and प्रपृच्छौ लिखन्तरु; C जिगीर्षुर्नीति and प्रपृच्छौ लिखन्तरु. १०३८. ^१) A पुट्याण. १०४८. ^१) Emended; A स्वकाश्रित. १०५१. ^१) Emended; A कोशापे आहूता. [C. VIII. 1027

वर्षेष्टानवने वैने ङामरेषु युनुस्तु । अभ्येत्स मल्लकोष्ठिन मायेनापाणि संगरः ॥१०६३॥
 सोधपारैः सह रणं चकार नगरान्तरे । नृपादरोपैः सीधपादातो कितमथाकुलैः ॥१०६४॥
 भिक्षुणा क्षित्तिकातीरे स्कन्धावारं स्वबभूव । ॥१०६५॥ 1055
 नृपोद्यानामृमाभिम्युरिन्धनाय महानसे । दूर्वाङ्कुरान्मन्वुराभ्यो बाहभोज्याय ङामराः ॥१०६६॥
 पृथ्वीहरस्तु संगृह्णन्स्वृग्मडवराज्येनाम् । चकार विजयक्षेत्रे वावत्काटकसंघम् ॥१०६७॥
 तावत्प्राजिमुखान्मल्लकोष्ठमुद्याय भूपतिः । आदिष्टादादंष्टस्कन्दं वैशाखे साहसोन्मुखः ॥१०६८॥
 अकस्मात्पतिते तस्मिन्महावहम्भविशताः । प्रवयुः सेतुमुल्लङ्घ्य जीवाधस्ताः कथंचन ॥१०६९॥
 नगरं मल्लकोष्ठानिष्ये प्रज्जावचाविशत् । पृथ्वीहरानुजः सुजिर्ज निरिष्व मनुजैश्चरः ॥१०७०॥ 1060
 परं परं वितस्तायां सेतुष्वेदावनामुबन् । अर्वाधि तीरे स गृहान्ध्वभागांस्तिसिकां ततः ॥१०७१॥
 लवन्त्यैर्नगरं प्राप्तं मत्वा सुसलभुपतिः । आचरौ विजयक्षेत्रास्तेन्यमुत्थाप्य विह्वलः ॥१०७२॥
 अहंपूर्विकयारातिशङ्कर्मिथ निरिष्वैः । पीडितस्तस्य गम्भीरासिन्धुसेतुरभज्यत ॥१०७३॥
 स कृष्णपट्या ज्यैष्ठ्यस्य तस्यासंख्यधमूचयः । चचापिना चक्रधरे तथा तथाम्मसा मृतः ॥१०७४॥
 भुजमुद्यम्य शमवन्सैन्यानां संभ्रमं नृपः । वल्लैर्भट्टैस्तथा षट् पतितः सरिदन्तरे ॥१०७५॥ 1065
 अनभस्ताम्बुतरैराक्षिष्य भुङ्क्षितोसङ्कृत् । तरदामुपविशङ्कः स निस्तीर्णः कथंचन ॥१०७६॥
 अनुत्तीर्णं बलं दृष्ट्वा पारे सामन्तसंकुलम् । सहसांशेन सैन्यस्य तीर्णेनानुगतो बभौ ॥१०७७॥
 संत्यक्तानन्तसैन्योपि सोवहम्ममयो नृपः । प्रविष्टव नगरं मल्लकोष्ठमुद्याजनेषरीम् ॥१०७८॥
 विजयस्याय जननी सिद्धाक्षया स्वायिनोऽग्नितम् । निषाव देवसरसं सैन्यं तद्विजयेन्धरात् ॥१०७९॥
 साय पृथ्वीहरेणैव हता तत्रोपवेशने । टिक्रध्वं ह्यसौ भूपालसैन्यं विद्रावितं च तत् ॥१०८०॥ 1070
 परं व्याघ्रानविद्याविहिहृते निजिते बले । रिजः कल्याणराजाख्यः समरेभिमुखो हतः ॥१०८१॥
 मन्त्रिङ्गारमन्तसंकुलसौस्तलाङ्गलात् । पृथ्वीहरेणानुघ्नन् बह्ना वृन्तानि शस्त्रिणाम् ॥१०८२॥
 अन्वगात्स वितस्तान्तं बाधन्मन्त्रिणान्बलात् । भोजानन्दशिखरीं च बह्ना भूले व्यावहयत् ॥१०८३॥
 मन्त्रिणो जनकप्रीवकाया राजात्मजास्तथा । तीर्त्वाग्निं विपलाडायां शरणं ययुः खड्गान् ॥१०८४॥
 इत्थं पृथ्वीहरो लब्धजयः संगृह्य ङामरान् । जिगीषुर्भिक्षुणा शकं नगरोपान्तमाचरौ ॥१०८५॥ 1075
 भूयोपि मानुषाचौघसंहर्ता सर्वतस्ततः । रणः प्रचवृते प्राग्बलुरे रुद्रस्य भूपतेः ॥१०८६॥
 निर्निरोधः पयानेन नृपावलय इत्यभूत् । सैन्ये मडवराज्यानां स्वयं पृथ्वीहरोमणीः ॥१०८७॥
 तत्तस्मान्तकुलजैर्वीरैः कादमीरकैर्मटैः । समेतं ङामरकुलं दुर्जयं सर्वतोभयम् ॥१०८८॥
 कादमीरकाः शोभकायाः काकर्षकाः सहस्रशः । प्रकृता भैक्षवे पते रत्नापाधापरेस्तुरन् ॥१०८९॥
 महतः स्वबलाद्यां तुमुलं भृङ्गलोन्मिबन् । पृथ्वीहरेणापन्वन् बाधभाण्डानि कौतुकात् ॥१०९०॥ 1080
 हिंसा भूर्ध्वं तूष्णीं परिष्वेत्तुं स कौतुकी । धपाकदुन्दुभीमाङ्गद्वानि द्वादशाशकत् ॥१०९१॥

'१०६५. ') Here two *pādas* seem to be lost. A does not indicate the lacuna. C adds रामेन वापरी सेना यथा पाथोपिपेस्तटे. १०६८. ') Emended; A 'ह्यस्यस्यस्यस्य'. १०६९. ') Emended with C; A 'विशतः'. १०७९. ') Emended with C; A 'अन्वगात्स'

- तथा विनष्टस्योति विद्याहिंशैर्मृपात्मजैः । मितैः स्वदेशैश्चारीन्मतिजग्राह सुस्तलः ॥१०८२॥
 राजन्वाभिच्छटिकुलोद्भूताबुदयधन्यकौ । चम्पावह्नापुराधीशानुदयमहाजज्जलौ ॥१०८३॥
 ओजो मल्हणहंसानां पुनो हरिहृदौकसः । क्षत्रिकाभिञ्जिकास्थानस्यराजादयस्तथा ॥१०८४॥
 1085 विडालपुत्रा नीलाद्या भावुकान्वयवसंभवाः । रामपालः सहजिको युवा तस्य च नम्बनः ॥१०८५॥
 मानावहवाः परेषुपसेग्रामव्यवताजुषः । पुरोपरोपसंज्ञानवन्धस्सर्वतो रिपून् ॥१०८६॥
 तनूजमिर्दिशेपेन रिह्णेन महीभुजः । रणभेतरतामाहि विजयायैव साहिभिः ॥१०८७॥
 स्वयमुद्यमिना राजा वसेणेव निजौ भुजौ । सुजिप्रज्जी पाल्यमानावभूतां रणकर्मणौ ॥१०८८॥
 ताभ्यां सःभारणीकुर्वन्नाज्योत्थसि महीपतिः । स महाश्वसने तस्मिन्सम्यगुह्यपुरोमवन् ॥१०८९॥
 1090 तत्पक्ष भागिकशरद्व्रासिमुम्मुनिमुद्गटाः । कलशायाच कुशला विपक्षतोभणेभवन् ॥१०९०॥
 भूमर्तुष्टकाविषये लवराजस्य नम्बनः । आसीत्कमलियध्वास्व संपामायेसरः प्रभोः ॥१०९१॥
 मशरं बलिनस्तस्य चामरध्वजोभिनः । प्रमिषस्वेव नागस्य हयारोहा न सेहिरे ॥१०९२॥
 भवुजः सक्किः पृथ्वीपाली भानुः क्षणोत्थ च । पाञ्चालाः फल्गुनस्थेव पार्श्वरक्षित्त्वमायुः ॥१०९३॥
 पताचमिर्मुत्तरजै राष्ट्रिपि कुपितेजयन् । भूरिस्वर्णार्पणोपासैर्वाजिभिश्च महीपतिः ॥१०९४॥
 1095 तत्र तत्राहमे शीपि बभामास्तभनो नृपः । उस्तवे गृहमेधीव मण्डपे मण्डपे स्वयम् ॥१०९५॥
 तस्य हि व्यसनं वासहेतुः श्रामुदुपक्रमे । प्रवृद्धिं प्राप्तमभवदेवोवाप्यध धीमतः ॥१०९६॥
 द्वैषयुद्धप्रभापाते मध्यपाते न तारुण्यम् । करक्षिप्तं यथा क्षीतं मज्जने न तथा पयः ॥१०९७॥
 कैरित्येयमतो वच वच ज्योत्स्निव निर्वयौ । सितासिता च भूमर्तुस्तत्रास्य बाहिनी ॥१०९८॥
 एकदा कृतर्षकेतास्तुल्यमाहवभेलके । महासरित्मुनीर्यं क्षामरा नगरेपतन् ॥१०९९॥
 1100 असीसन्नगरस्थानविभक्तकटको नृपः । परिमेयाश्चवारस्ताम्बिद्युतः स्वयमावहन् ॥११००॥
 गम्भजशुभराणीकस्तेन विभ्रावितो धृतिम् । हेमन्तमदता कीर्णपर्णराशिरेवितः ॥११०१॥
 श्यानन्दः काककुलजो लोडशाह्यनलादयः । अन्ये च क्षामरानीके कयाता भूमज्जटैर्यताः ॥११०२॥
 लप्रामिचान्तानानीतामाशः क्रूरस्य इक्ष्वभम् । बहुक्षिजमुधण्डाला इव राजोपमीविनः ॥११०३॥
 भयाद्रोपाद्रिमाकडा अपरे भैक्षवास्ततः । आसन्नमृत्वबोभूवन्कटकैर्वेदिता रिपाम् ॥११०४॥
 1105 यो मार्गे दुर्गमः पक्षिणोपि बानु ततः स तान् । तत्र व्यापारवामास भिक्षुमीनी नुरंगमा ॥११०५॥
 कचवित्पक्षिणा विजयीवस्तत्तापरीन्मुहः । पार्श्वे पृथ्वीहरो कर्धं शिवायान्ये महाभटाः ॥११०६॥
 वेलाद्रिभिरिवोहूकैः सिन्धौ तैर्हिषतां बले । हजे गोपाचलं त्यक्त्वा तेन्नातावहहर्मिरीन् ॥११०७॥
 भवोदरितशमिन् राजानीकस्य बाहिनी । मल्लकोष्ठस्य परधक्षोभिताशेषदिकटा ॥११०८॥
 अरिपृष्ठमहम्बपैस्तिष्ठन्सर्वैर्मितो बलैः । तदाहाव्यसिर्हरेव हतो राजेत्थसंशयम् ॥११०९॥
 1110 आपातं सुस्तली राजा वाचस्तवाविजोडवान् । तावस्तावरजः प्रजिञ्जराजगाम रणाङ्गनम् ॥१११०॥

१०८२. ^१) Thus A, in margin; A, सेतो in text. १०९०. ^१) Thus A, perhaps to be emended उज्ज्वलः; cf. vii. 589. १०९१. ^२) Emended (i.e. पाञ्चालः); A पाञ्चाली.—^३) Thus A, perhaps read with C फाल्गुन. ११०४. ^१) Thus A, A, विद्या. ११०८. ^२) Emended; A सिद्धमेन, C सिद्ध सुस्तेन. १११०. ^१) Emended with C; A प्राविजम्.

आषाढवृत्ताद्यन्तां स ह्यारोहमेतकः । विजयस्त्वध्वनिपक्षसाधुपादो महाभूमू ॥११११॥
 ताभ्यां स शमिते बुधे सखनुः सवमीरणः । शशो मधोमस्थाभ्यामिष प्राप्नुवृष्टिभिः ॥१११२॥
 संयामवहते काले तारगन्यो न कोप्यभूत् । पारस्य दिवसो वीर्यसौटीर्वनिकपोलः ॥१११३॥
 अनीकिनी लाहरी सा विलम्बेनांबवापिति । तेषामुत्पादवेच्छनां नाभबद्धस्तमेतकः ॥१११४॥
 अन्योन्यस्य परिज्ञाना दिवसे तत्र संकटे । भिक्षोर्भूमिभृता शक्तिर्भूमिभृतेषु भिक्षुणा ॥१११५॥ 1115
 ततो मडवराज्यांस्तान्योक्तुं तथैव निर्दिशन् । क्षमिकारोधसा बुद्धमेव पृथ्वीहरोपहीन ॥१११६॥
 दिगन्तराद्वयायातो यशोराजो महीभुजा । मण्डलेधरतां निन्दे रिपुन्वतिजिहीर्षुणा ॥१११७॥
 खेरीकार्ये पुरा तस्य लवण्या दृष्टविक्रमाः । रणेपु मुखमातोम्य शतशः प्रचकम्पिरे ॥१११८॥
 कुङ्कुमालेपनच्छन्नहवादिप्रतिपत्तिदः । सर्वेयामभिनन्द्यत्वं तं राजा स्वमिवानयत् ॥१११९॥
 दीर्घोपप्रवधाप्येन दुःस्थितः स्वास्थ्यतिप्सया । जनो बबन्ध तत्रास्यां नववैद्य इवागुरः ॥११२०॥ 1120
 ज्यायासं पञ्चचन्द्राख्यं शेषाणां गर्गजन्मनाम् । नृपतिर्मल्लकोष्ठस्य प्रातिपत्ये न्ययोजयत् ॥११२१॥
 शिशुभङ्गुडाख्यया माया पालितः स क्षत्रैः शनैः । आश्रीयमाणोनुवरैः पिथ्यैः किंचित्प्रयां ययौ ॥११२२॥
 यशोराजानुवातेन राजा जग्येपु निर्जिताः । केचित्तत्पक्षमभजन्मभाः केचिन्न हामराः ॥११२३॥
 सभिक्षुः प्रययौ पृथ्वीहरः स्वमुपवेशनम् । मल्लकोष्ठोन्मुखो राजा निर्जगाममेरुधरम् ॥११२४॥
 अत्रान्तरे मल्लकोष्ठो विसृज्य निशि तस्करान् । सदाशिवान्तिके भूयानं राजधानीमदाहवत् ॥११२५॥ 1125
 पृथ्वीहरेण भूवोपि योद्धुमापञ्चतासकृत् । प्रज्जिसुज्जिसमुखा बुद्धमकुर्वन्क्षमिकान्तरे ॥११२६॥
 वारं वारं लवण्यः स नगरे निर्देहन्गृहात् । प्रायः भूयस्त्वमनवद्विस्ततातीरमुत्तमम् ॥११२७॥
 तत्र तत्र रणान्कुर्वन्प्रागसंदेहदायिनः । भावक्रामाद्य नृपतिर्लहृत् बहतेर्भलैः ॥११२८॥
 निःसेतुं तरतः सिन्धुं इतिभङ्गाद्ययुज्जते । मन्दिरं कन्दराज्याद्यास्तरीयाः समर्थायिनः ॥११२९॥
 दरदेशं ययौ मल्लकोष्ठो राजा निराकृतः । सपुत्राभ्यभजन्गुह्वा पारोक्षं लहरान्तरे ॥११३०॥ 1130
 आनिग्निर्ये जट्यकेन लवण्येन नृपान्तिकम् । विषलाटान्तरापेक्ष जनकश्रीवकाशयः ॥११३१॥
 लहरारब्धविक्रान्तनिदाघः शरदागमे । शमालां निर्वयौ राजा यशोराजान्वितस्ततः ॥११३२॥
 भग्नं पृथ्वीहरासात्सैन्यं रक्षन्मनीमुये । आगौ सज्जात्यजो डोम्बनामा राजद्वतो हतः ॥११३३॥
 युद्धं सुवर्णसानूरग्रामभूरपुरादिषु । कुर्वन्शश्वजुषः प्राप पर्यायेण जवाजयौ ॥११३४॥
 श्रीकल्याणपुराद्भङ्गं नीते पृथ्वीहरादिभिः । श्रीवके नागवहाणा युधि पापुः प्रमापणम् ॥११३५॥ 1135
 गौषे सुवर्णसानूराग्निहन्तुं मातुरन्तकम् । टिकं स देवसरसं व्यवृजन्मूर्ध्निवक्ष्यताम् ॥११३६॥
 स्वेन राज्ञश्च सैन्येन सहिता सा जिताहिता । अकस्मात्तत्र टिकेन निपत्य निहता युधि ॥११३७॥
 स स्वीवधं व्यवस्थापौ द्वितीयमपि निवृणः । विशेषः कोष वा निर्बद्धस्तेष्वतस्कररक्षसाम् ॥११३८॥
 अबलां स्वामिनीं हन्यमानां त्यक्त्वा पलायिताः । विभ्रं पभूपमाः शस्त्रं स्वीचक्रुर्लहराः पुनः ॥११३९॥

१११२. ') The text of this verse appears to be defective. १११४. ') A विद्वन्मनः. ११२९. ') Emended with C; A प्रातिपक्षे. ११३१. ') Emended with C; A "प्राप्तय". ११३६. ') Conjectural reading: A मातुरन्तिकम्. Cf. viii. 1069 ff. and 1138. ११३८. ') Emended with C; A द्वितीयमपि. ११३९. ') Emended with C; A "विभ्र".

- 1140 ईषत्यागतं शय्यां भूय एवोष्णं नृपः । श्वासा मङ्गवराज्यं स मयवी विजयेभरम् ॥११४०॥
 मल्लराजतनूजानां निजा मिहैव दुर्जना । बभूव प्रभविष्णुस्ये व्यापसापातकृतिका ॥११४१॥
 प्रावधाद्यतने काले भृत्यास्तितउन्मृत्तवः । दक्षिणसि समुत्सार्य सारं बोधतुषपहम् ॥११४२॥
 आ बालवास्तस्तुतासीलवचः पदपभाषितैः । निर्गौरैर्यशोराजो रात्रि तस्मिन्मरज्यत ॥११४३॥
 स दुर्गातिर्महासैन्ययुतोर्वन्तिपुरस्थितः । अभजन्त वर्याय प्रतिपक्षसमाश्रयम् ॥११४४॥
- 1145 वैरिपक्षगते तस्मिन्बलेः सर्वोत्तमैः समम् । विहलो विजयक्षेत्रात्पलायित महीपतिः ॥११४५॥
 विषाज्यं यत्कृते सोपि सेहे प्राणाविरक्षिषुः । मुष्णद्विषोरचण्डालमात्रैः परिभवं पथि ॥११४६॥
 मावे पलाय्य नगरं प्रविष्टः स वयाभिधे । भृत्ये श्रेण्वर्षशङ्किते स्वेषामपि तनूहाम् ॥११४७॥
 कादमीरके जनेशेपे निराशो नितरां ततः । अकुन्धस्तोचमाज्ञेनभृत्पञ्जिप्से क्षमापतिः ॥११४८॥
 मुद्रिता रुद्रपालादिपूर्वराज्यात्मजप्रथा । प्रजिज्जना विक्रमत्यागनयाशोहादिभिर्गुणैः ॥११४९॥
- 1150 तैवैव वार्धितामुत्र देशे विशदकीर्तिम् । कालदीरास्यलुडिवा प्रतिष्ठा शङ्कशम्भयोः ॥११५०॥
 अभन्धवत् संगम्य यशोराजस्तु भिक्षुणा । नेष्णन्ति क्षामरा राज्यं तत्र विक्रमशङ्कितः ॥११५१॥
 उत्पाद्य पुनस्तपिज्ञं साधिवानबला वयम् । राज्यं स्ववं महीप्यामो वास्यामो वा दिगन्तरम् ॥११५२॥
 इति तैर्मन्त्रिते ह्युक्तं इतां भुक्त्वा दहपुरात् । आगत्य मल्लकोष्ठोपि प्राविशस्तोपपदेशम् ॥११५३॥
 वयंश्च दुस्तरः क्वात् एकाद्यतलं क्ववा । सर्वभूतान्तकूलोके प्रावर्तत ह्यदक्षः ॥११५४॥
- 1155 वसन्ते क्षामराः सर्वे प्रावन्मार्गिर्निजैर्निजैः । आगत्य भूयो भूपालं नगरस्थमवेष्टयन् ॥११५५॥
 भीरः सुस्तुल्लेखोपि पुनरासीद्विश्रामम् । निःसीसमरस्तोमारम्भसंरम्भमाजनम् ॥११५६॥
 हाहतुण्डनसंयामकर्मशीघ्रैः स क्षामरैः । प्राविशन्नेभ्योऽपि विप्रवः पर्यवर्धत ॥११५७॥
 महासेरित्ये निर्मिरोपे तस्मिन्निक्षिप्तः । नगरं ते यशोराजभिक्षुपृथ्वीहरावयः ॥११५८॥
 ततः कतिपुषिषुद्धाहेषु वातेषु संगरे । निजेनैव यशोराजः परकीयधमाहतः ॥११५९॥
- 1160 कट्यात्मजेन हि समं विजयाकथेन सादिना । सौस्तलेन तु संयामे परावृत्तीः प्रदर्शयन् ॥११६०॥
 विप्रलम्भैः सवर्णाश्वकवचावेशणासिधैः । भूलायुधिभिर्हामैः भूलापातैरहम्यत ॥११६१॥
 भिक्षो राज्यं समर्थोयं दानुं हन्तुं ततश्च नः । मीत्वा तैर्होमदैरेव स पातित इति भुतिः ॥११६२॥
 यथैव तेन विशस्तः स्वामी शोरेण बन्धितः । त्रयैव प्राप विशस्तः सिपमेव वधं मृधे ॥११६३॥
 पृथ्वीहरस्तत्र तत्र दोषवित्त्वाद्य क्षामरांन् । क्षाप्तिकारोपसा भूयोभ्येत्य संयाममपहीत् ॥११६४॥
- 1165 तत्राभिधानयोधानां भिक्षुपक्षोपजीविनाम् । यौत्थ स्वपरोत्कर्षपरिभाषि व्यभाव्यत ॥११६५॥
 बह्निदानमहायोधसंहारायैवपदैः । एकमेकमहस्तत्रानेहस्यासीद्वायवहन् ॥११६६॥
 अतपत्तारिण्शीर्षणमभीक्ष्णं भूकम्पत । बभूवुर्माहीन्मन्त्रानो महोत्पातप्रभञ्जना ॥११६७॥
 पवनोत्थापितैः पाण्डुकटैर्भे प्रहोद्धतैः । ज्योतिषोत्तमभ्यस्तमभक्तिर्निर्वातवारिते ॥११६८॥

११५८. 'A काष्ठीरिपि.—') Emended; A निराशे. ११५९. 'A Emended with C; A 'मिन्त्रितुं. ११६०. 'A) Thus corr. by A, from A, '--- नृपः ११६४. 'A) Thus A; G महीक्ष्वरैः.

ज्यैष्ठस्य शुक्लैकादश्यां यवुत्सेधं महारणे । काशीले कामरा नक्षत्रिकस्मिन्मन्दवर्तुषे ॥११६९॥
 सोमिर्वा मादतोद्भूतः प्रसरन्वैद्युतोय वा । जम्बालैकपदे कृत्स्नं नगरं निरवयवः ॥११७०॥ 1170
 दृष्टस्तस्मादिनामवन्नज्ज्वाह इवापतन् । माक्षिकस्वामिनो धूमो बृहत्सैतो यदुत्थितः ॥११७१॥
 अभेन्नेद्वीभवनविहारं सहागमत् । ततो नगरमुज्ज्वालं क्षणात्सर्वमवदधत् ॥११७२॥
 न भूमिर्न दिशो न यौधूमध्वान्ते व्यभाष्यन् । हुतुकामुल्लङ्घनीमो रद्यारद्योमवगन्निः ॥११७३॥
 धूमाम्भकारसंच्छास्ततः प्रज्वलताग्निना । अपुनर्दशीनायेव मुहुराविकृता गृहाः ॥११७४॥
 वितस्तावृषयोज्ज्वालवेदमाशिष्टनटहया । रक्ताक्तोमयभारेव कृतान्तस्यासिबह्वरी ॥११७५॥ 1175
 त्रयाण्डोर्ध्वकावाटान्तसंस्पर्शास्पतितो जतैः । ज्वालाकलापैः संवृद्धैर्मच्छन्नवनाधितम् ॥११७६॥
 उषावधैर्मुक्तो ज्वालाग्न्यङ्गैर्हैमाद्रिसंनिभः । नक्षिधूमच्छलान्मूर्ध्नि बभाराम्बुधरावलिम् ॥११७७॥
 आविर्भवन्तो ज्वालाभ्यो गृहाधस्तुमुहर्मुहः । अदग्धा एतं हत्वाद्यां विमृष्यगृहमेथिनाम् ॥११७८॥
 ज्वलितैस्तापितजला वितस्ता पतितैर्मृदैः । औषोन्मवेदनाक्लेशं विवेद सरितां प्रभोः ॥११७९॥
 दीपपतैः क्षयैः साकं ज्वलिता बालपल्लवाः । उद्यानदुग्धमण्डानां ध्योमोद्भवनमादधुः ॥११८०॥ 1180
 दृष्टासिताः दूरगृहा ज्वालासेवलिता ध्वधुः । क्षयसंभ्राम्बुदाग्निदह्निमाद्रिशिखरभ्रम् ॥११८१॥
 मज्जनावासनैस्तनुकदम्बैः शेषशङ्कुवा । अपालैर्नगरस्यान्तर्ध्वयुर्नोपि भूवनाम् ॥११८२॥
 किमन्यमन्तदेवौकौमुदाहृदिविचलितम् । नगरं क्षणमात्रेण दग्धारणमेजायत ॥११८३॥
 लोहावशेषे नगरे धूमव्यामो निरास्पदः । उद्धरेको बृहद्गुह्यो दृष्टो दग्धप्रभोपमः ॥११८४॥
 सैव्येषु ज्वलितावासवाणाय बलितेष्वथ । द्युतमात्रेण योषानां कुतो भूमुदजायत ॥११८५॥ 1185
 पारं गन्तुं वितस्तायाग्निज्वलेतुं तमक्षमम् । लम्परम्भा द्विचोन्मत्ता निहन्तुं पर्ववारवन् ॥११८६॥
 पुरं दग्धं स्वमुत्सन्नं प्रजा मष्टाथ चिन्तयन् । आसन्नं मरणं राजा निर्दिष्टो बह्वमन्यत ॥११८७॥
 मत्पाकुमय तं प्रत्यङ्मुखमाशङ्क्य विह्वलम् । संक्षितोन्मैः कमलियः क देवेवन्नवीहवः ॥११८८॥
 संरम्भस्मिताविद्योति चन्दनोल्लेखमायनम् । परिवर्त्य निरुद्धाद्यो धीरः स वममायत ॥११८९॥
 तदद्य करवै भूमिः कृते हम्मीरसंगरे । यकार राजा भिड्यो वस्तोभिमानी पितामहः ॥११९०॥ 1190
 कुतस्त्योन्मैव हायादो वङ्गातास्माकमस्मि वा । स हर्षदेवोपद्वयः कार्यशेषं पलायितः ॥११९१॥
 को नाम मानिनां पङ्क्तौ प्रविष्टोन्ते निजां भुवम् । असिक्तां स्वाङ्गरक्ताक्तां व्यामः कृत्तिमिबोज्ज्वलि ॥११९२॥
 हस्त्युक्तोदम्बयन्मलामुत्क्षिप्ताममुखं दधन् । संस्पर्धुमिच्छुः पाणिभ्यां कृपाणमुदनामयत् ॥११९३॥
 ततो निगृह्यं बल्गायां वागिर्न लवराजम् । कवे मृत्येषु सत्त्वये प्रवेशाहं न भूभुजः ॥११९४॥
 महारविक्रवस्तिष्ठन्गृहादेकोभुपाययौ । संकटे तत्र भूभर्तुः पृथ्वीपालोन्मिकं परम् ॥११९५॥ 1195
 कौलपुत्र्यं स्तुवंस्तस्य बास्तल्वादेव भूपतिः । स्वस्यात्तनिकायां मेने सेवयिष्यत्पुत्रपक्रियाम् ॥११९६॥

११७९. ') Thus corr. by A, from 'यवुत्सेध'. ११८८. ') Emended with C; A 'नक्षत्रिकी'—') Emended; A 'वत्'.
 ११७९. ') Emended with C; A 'ज्वलिता'. ११८०. ') Emended; A 'स्वमुत्सन्न'. ११९१. ') Emended with C; A 'कुतस्त्योन्मैव';
 doubtful. ११९२. ') Emended with C; A 'स्वाङ्गरक्ता'. ११९३. ') Emended; A 'संस्पर्धुमिच्छुः'; cf. viii. 1528
 ११९४. ') E. ended with C; A 'निर्गृह्य'. ११९५. ') Emended with C; A 'स्वस्यात्तनिकायां'.

- अथ स्थितास्त्रिभिर्वैरहितास्तेकिरञ्चराम् । हन्तुं वामेव ते योधाः सर्वे बाहनुर्महाः ॥११९७॥
 स प्रेरयथ गुरवं दैवात्सत्यं च तद्गुरुः । सहस्राण्यपि भूरीणि व्यधीयन्त विरोधिनाम् ॥११९८॥
 अल्पसैन्यो हिप्रसन्नमण्डलप्रतिबिम्बितः । नृपः साहायकायातविधिरूप इवाबभौ ॥११९९॥
 1900 कलविड्गुणिव हयेवः कुरङ्गानिव केसरी । एको व्यघ्रायवद्गुरीनरीनुस्सलभूषणः ॥१२००॥
 निपाय पचीजुषानाम्बुरायाण्यपि बाजिनाम् । पाहरेस्ते हवरोहा व्यूहव्याहतंरहसः ॥१२०१॥
 बिम्बितम्बलनञ्जालाः सर्वे पय महाभटाः । हन्तव्याश्च हताश्चासन्नस्रोतोऽरुणा इव ॥१२०२॥
 स हिषां कर्धनं कृत्वा दिनस्यान्ते न्यवर्तत । बाष्पायमाणोऽस्तकाशं हव्याशेनोन्मिश्रं पुरम् ॥१२०३॥
 तादृशेष्वजिते तस्मिन्प्रयाशायायरवं हिषः । स चौड्रीश्रमणीयस्य विनाशाज्जीवितादरम् ॥१२०४॥
 1205 जायन्त्येष्वर्धन्तस्मिन्नञ्जलभ्रम्य सोरिभिः । निर्गच्छन्निवमाहूतो न कैरुद्वाप्यमीक्षितः ॥१२०५॥
 यद्विनिर्देवधसर्वांससंभारे मण्डलेखिते । दुःसहः सहसैवाथ घोरो बुर्मिक्ष आययौ ॥१२०६॥
 दीर्घेविप्रबसंक्षीणसंचया ह्यमरैर्बहिः । उच्चस्थोऽस्ययो रुद्रसंचारा दग्धमन्दिराः ॥१२०७॥
 अगमयुज्यो विधुरे रात्रि राजकुलाञ्जनम् । दुर्मिक्षे तत्र सामन्ता अपि क्षिप्रं विप्रेदिरे ॥१२०८॥
 यद्विनिष्ठयुतशेषाणि वेदमन्त्र्यन्नाभिलाषिभिः । बुभुक्षार्तैर्जनैर्दैन्यो ददाहाभिर्दिने दिने ॥१२०९॥
 1210 सतितां सेतयो वारिसेतेकोच्छूनविपैः । दुर्गन्धाः कुणपै रुद्रभ्राणैस्तीर्णास्तदा जनैः ॥१२१०॥
 निर्मीसवरकङ्कालकापालशकलाकुलां । उवाह सर्वतः श्वेता क्षितिः कापालिकमतम् ॥१२११॥
 कृच्छ्रसंचारिणोऽकौमुद्यामक्षामोक्षविग्रहाः । व्यभाष्यन्त बुभुक्षार्ता दग्धस्वाणुनिमा जनाः ॥१२१२॥
 अथ प्रबन्धनुजेन दिनैः कापीपुणा क्षतः । पृथ्वीहरो मृत इति भुतिर्मिथैव पश्ये ॥१२१३॥
 गाढप्रहारविशेषे तस्मिन्प्रच्छादिते जनैः । तां वार्तां भुतवाक्काजा नमन्वायुज चेद्धतम् ॥१२१४॥
 1215 धीरेव पुंश्ली व्याजीरुक्षक्यसंदर्शनेन तम् । जयभीर्लोभयन्त्यासीञ्च तु भेजे समुत्सुकम् ॥१२१५॥
 एकान्तवामद्वयो विधिरानुकूल्यं मिथ्या प्रदर्श्य विशिनष्टच्चनुबन्धि दुःखम् ।
 अन्धीकरोति भृशमभ्रमगं ज्वलन्तं भास्वन्महौषधिभिरे प्रकटय्य वचम् ॥१२१६॥
 दीर्घदुःखानुभूत्यन्ते यदीवागमनोत्सवम् । तपःफलमिव क्षमाभृन्काङ्क्षासीन्मनोरथः ॥१२१७॥
 वात्सल्येनान्वितं प्रेम गौरवेण म्रियं वचः । औचित्येन च दाक्षिण्यं सापत्यमिव वा दधे ॥१२१८॥
 तस्योपकरणीभूतविभूतिर्गृहिणी म्रिया । तस्मिन्काले महादेवी विप्रेदे मेघमञ्जरी ॥१२१९॥तिलकम् ॥
 1220 विनोदभुज्यनिर्विण्णलोकयात्रं जगद्दिदन् । प्राणै राज्येन वा हृत्यं न स किञ्चिन्निरस्त ॥१२२०॥
 सा भर्तुर्व्यसनोदयैः कृशा काश्मीरसंयुखी । औत्सुक्याश्चयावासीच्छान्ता फुल्लपुरात्मिके ॥१२२१॥
 पूर्वं तद्दर्शनाद्यावा दुर्भाग्यायास्तनोतिथिः । मयन्नतोधिकं राजा दुःखावेगेन पस्पृशे ॥१२२२॥
 राज्ञीमज्ञातपादपथयादुहितमक्तयः । अनुसलुधतन्नस्ताः परिवारवरस्त्रियः ॥१२२३॥
 अग्रव्यक्षे क्षयेत्यस्या भक्त्युश्लिखस्वमत्यजम् । तेजो नामाभवत्सदो वन्द्यो मृत्यान्तरेधिकम् ॥१२२४॥
 1225 स द्यसनिहितोन्यस्मिन्नङ्गदायायो निजं शिरः । तथितोपान्त्तकञ्च मङ्गला पाण्याविदासदीम् ॥१२२५॥

११९७—११९८. ') The text in these two verses appears to be corrupt or incomplete. १२०३. ') Thus A. १२०४. ') Emended; A दधे. १२११. ') Emended with C; A कृष्ण. १२११. ') A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १२२०. ') ॐ supplied by A₁ in space left by A₁.

आहवाहानसंरम्भैः शोकविस्मृतिकारिणः । राशौ द्विषः कार्यवशादुपकारित्वमाययुः ॥१२२६॥
 स राज्यमय निक्षेपुकामो निर्धिणमानसः । श्रुत्कान्तशैशवं पुत्रमामिन्धे लोहरावतात् ॥१२२७॥
 मण्डलेभ्रतरां प्रज्जैर्भानृष्यं भागिकाभिधम् । मीत्वा च गुमिमकरोल्लोहरे कौशदेशयोः ॥१२२८॥
 वराहभूतं संग्राममयातः पितं ह्वतम् । आक्षिप्य विषयो राजा बभूवानन्दशोकयोः ॥१२२९॥
 राजखनुस्त्रिभिर्धैः प्रत्यायातः स्वमण्डलम् । स पदवाग्विनदं चान्तरहस्यतिमत्तप्यत ॥१२३०॥ 1280
 खेदनमाननो तोष्टावशेषं सेविष्यात्पुरम् । अम्बुतम्बाम्बुदो दासनिर्दग्धमिव काननम् ॥१२३१॥
 राज्येभ्यविस्मदायादस्याद्योक्तिं जनकोय तम् । भवामीराज्यतन्त्रं च कृत्स्नमुक्ताक्षुगद्वहः ॥१२३२॥
 भान्ताः पितृवितृब्धास्ते न वां बोद्धुमशक्नुवन् । पुरमुदह तां वीर स्वयि भारोयमपितः ॥१२३३॥
 साक्षाज्यप्रकियामात्रपात्रं पुत्रं नृपो व्यधात् । न स्थापितधीकारं तस्मिन्वैभवमोहितः ॥१२३४॥
 अभिषेकविधायेव राजखनोः शमं ययुः । पुरोपरोधावयाहस्याधिचैराशुपद्वहः ॥१२३५॥ 1285
 संपन्नसत्या च तथा देवी संवृते मही । दुर्मिषं भावणे मासि यथावत्पशमं वधौ ॥१२३६॥
 भवानन्दे सिंहदेवो रणे कुर्नैवदिक्ष्वम् । कर्णेज्जैर्जनयितुर्दोषावमिति सूचितः ॥१२३७॥
 कोपाद्विभृशस्तन्धे स बन्धुं तं स्वसज्जयत् । कप्यात्मनं राजखनुस्तनु प्रागेव बुद्धवान् ॥१२३८॥
 कोपस्मितोत्कटस्याये स तस्याप्रतिभोभवत् । निनाय रक्षामात्रेण पार्थिवाश्रममोचनम् ॥१२३९॥
 अभुक्तज्वान्नमनस्नापात्यस्ययोस्वस्ये पितुः । साकं तेन हनोम्येषुर्गुण्णुं प्रावर्ततामिहम् ॥१२४०॥ 1290
 आक्षेपुं शङ्कितोशक्य इति मत्वा स मग्निभिः । मार्गाङ्गवर्तयत तं पिता मिथ्या प्रसादयत् ॥१२४१॥
 अन्तस्तु निश्चिकायेति प्रविश्यात्किंतागमः । बद्धैर्न स्थापयिष्यामि कारायामिति सोनिशम् ॥१२४२॥
 धिमाय्यं यस्कृते पुत्राः पितरश्चेतरम् । शङ्कमाना न कुभापि छलं रात्रिषु शेरते ॥१२४३॥
 पुत्रपत्नीसुहृद्भृत्या येषां शङ्कानिकेतनम् । विलम्बमूर्धूपतीनां कस्तेषामिति वेत्ति कः ॥१२४४॥
 साक्षाभिधानप्रख्यातकुपामोपान्तवासिनः । खलपालस्य तनयः स्यान्काक्यस्य कस्यचित् ॥१२४५॥ 1295
 शैशवे पाभुषात्त्वेन परिणो ढामरोद्भवैः । गृहीतशस्त्रस्तत्रित्वं क्रमाद्विक्रस्य लब्धवान् ॥१२४६॥
 प्रथमाभ्रातृमभृत्यास्तदूयो भूभर्तुराप्रताम् । प्रययावुत्पलो नाम वैरिविच्छेदमिच्छता ॥१२४७॥
 स हि भिक्षाचरं टिक्रमय व्यापादयेत्यमुम् । जगादाङ्गीकृतैश्वर्यदानक्रिकोपवेशने ॥१२४८॥
 कृतप्रतिश्रवं तस्मिन्नेवं तं च महर्द्धिभिः । दानैरुपाचरद्भक्ष्यपतिनास्त्राप्ययोगयत् ॥१२४९॥
 भोगलोभप्रभुद्वेष्टविन्नाशोलायमानधीः । स कार्यं परिहार्यं वा न कृत्वं निश्चिकाय तत् ॥१२५०॥ 1290
 प्राशोष्टापत्यमशान्तस्तद्वधूः कार्यनो नृपः । तत्तच्च ग्राहिणोत्सवे पितेव प्रसवोचितम् ॥१२५१॥
 सा तस्यास्युपचारस्य कारणं परिशङ्कितः । पतिं पश्यन् विद्वेन्पारलोपि तस्यै व्यवर्णयत् ॥१२५२॥
 न कार्यः स्वामिनो रोहः कृते चास्मिन् सुस्सलः । स्वामेव शनकैर्द्वेषाद्दोषावमिति चिन्तयत् ॥१२५३॥
 वरं स एव विश्वास्य व्यापादयस्व चेदधः । भवेने स्वाभिपुत्रादिकुटुम्बं स्वात्रिभूतिमाक् ॥१२५४॥

१२१८. '1) "विश्व" —') Emended; A. वपुः. १२४४. '1) Thus A. १२५१. '1) Emended with C; A. प्रविषो'.

- 1255 भार्येति प्रेयमाणः स विषयविपर्यये । टिक्कं विहितवृत्तान्तं कृत्वा बडोद्यमः कृतः ॥१२५५॥
 गतागतानि कुर्वाणे दुपुष्पावय पार्थिवः । स पुत्र इव विश्वासं वयौ दैवविमोहितः ॥१२५६॥
 विपर्यस्ता मतिः पुत्रे विश्वासे धैरिसंभिते । आद्यते क्षीणमाग्यानां को नाम न विपर्ययः ॥१२५७॥
 वैप्रेतेः स्वार्थलोभान्धैर्यहान्यस्तथागमः । सरपोपद्रवः सौद्रलुम्पैरिव न विन्यते ॥१२५८॥
 तं धीवितं प्रविज्जना च राज्ञा चावनतिं ततः । उत्पलोकारवट्टिकं नीचं चारापयच्छतम् ॥१२५९॥
- 1260 राजाश्च देवसरसं जितं संत्यज्य कार्तिके । बाह्वाक्यवमगाह्याम् खेरीविषयवर्तिनम् ॥१२६०॥
 स कल्याणपुराभ्यर्णे दण्डैस्तैर्बलक्षताम् । भिक्षुकोष्ठिभ्रमुत्तानपि निन्ये महामदान् ॥१२६१॥
 मन्धाद्विक्षाचरादीनां सुजिः काककुलोद्भवम् । जीवघातं महावीरं दुषि जयाह शोभकम् ॥१२६२॥
 भवकीयस्य कृत्वाशौ विजयस्य परामवम् । भुभुजा तद्वाह दग्धाः कल्याणपुरवर्तिनः ॥१२६३॥
 दग्धे बडोसके भिक्षाचरो नष्टाभवो व्यधात् । त्यक्त्वा तां शमालायां ममि काकरुहे स्थितिम् ॥१२६४॥
- 1265 धनुजो भवकीयस्य विजयस्य मयावृषम् । संभितस्तेन वृधेण बद्धा कारागृहेपितः ॥१२६५॥
 भूरिस्नैवानुपं भूरदुरे विन्यस्य रिहणम् । आस्कन्दाशक्तिं राजा चक्रे राजपुरीमपि ॥१२६६॥
 इत्यनुहण्डया वृष्या खण्डितोऽष्टाङ्गद्वारः । स्तोकावशेषं सोपदयस्कृतं ध्वमरिनिर्जयम् ॥१२६७॥
 भिक्षाचरो लवण्याच्च शक्तिभयमुपागताः । विदेशगमनं शीता रितौ बलिति मेनिते ॥१२६८॥
 किमप्यभाग्यावतारैर्भिक्षुपक्षजुषां वतः । जीवतामप्यनुल्लासार्जिर्वत्सविवायौ ॥१२६९॥
- 1270 स सोमपालकौटिल्यं स्मरन्कुर्वी हिमात्यये । इमशानोर्वी राजपुरीमिति ध्यावज्यवर्तत ॥१२७०॥
 शान्तपराबन्धदेशोर्वीविजयस्य मरीचतेः । तत्पार्यगान्तक्रमणवतीतिः समभाष्यते ॥१२७१॥
 शनैकौचो योषाशिरो विजयवक्षसि जने । वर्षं वर्षं स तद्वाम्ये युगदीर्घं स्वमन्यत ॥१२७२॥
 अल्लुक्कासदारिद्र्यापियनावादिदैराद्यैः । स राज्यकालः सर्वस्य परितापावहो ह्यभूत् ॥१२७३॥
 मरः पौरुषमैश्वर्यशतत्वेन करोति किम् । विभानुवृत्तिवैचित्र्यं पराधीनाद्य सिद्धिषु ॥१२७४॥
 पुरोभूतं कैचिल्लिरिहरति राशिं तम इव ध्वनीने कर्त्तमभिद्धरिरिव विवृत्त्यास्यति दृशम् ।
- 1275 स्वमुल्लूक्यासर्षं कचन नृपतिं ददुर इव क्रमेस्त्वदुर्दृष्टः स्फुटमिति गतीनामनिवमः ॥१२७५॥
 विश्वासनिहतास्त्रिभङ्गुलालीन्पुत्रावसन् । निर्वयं विकोशशूलो यः पुराविश्वो निशम्य च ॥१२७६॥
 विदूरयाविवृत्तान्तं नादास्केलितगे वृषम् । स्त्रीषु संमुख्यमानार्द्धं विश्वासविशदां दृशम् ॥१२७७॥
 स दग्धाधिकं विरग्धाद्विश्वासं वदुत्पले । तत्र संभाष्यते केन दैवादग्न्यां विमोहकृत् ॥१२७८॥
 टिक्कादयो भूमिपतेः सुज्जेर्षान्वतरे हते । स्वां तुल्यकार्यकर्तारं विद्या इत्युच्यतेत्यलम् ॥१२७९॥
- 1280 सुजिर्नं व्यथलीलमिदं विद्याद्वस्तु भूभुजम् । तत्र तत्राभवत्सज्जः पसङ्गं नासद्वपुनः ॥१२८०॥
 प्रतिभुतविलम्बेन समन्वोरच भूवतेः । प्रत्ययोत्पत्तये देवसरसाक्षीविमात्मजम् ॥१२८१॥

१२५८. ') A, gloss सरचा वपुनसिका (Amar. ii. 5. 26). १२५९. ') Emended; A सुजि. १२६४. ') A बडोसके; perhaps read बडोसके. Cf. शारोत्प. viii. 1306.—') Emended with C; A स्थितं. १२७१. ') The last two pades have become in A partly illegible by an ink blot and have been repeated in the margin by the same hand which supplemented the gloss to i. 110. १२७४. ') Emended with C; A वैषिष्य. १२७५. ') Emended with C; A विवृत्त्या. —') Emended; A 'नामास्त्रिधास'. १२७९. ') Emended; A 'न्यतये.

व्याघ्रप्रशास्तराजार्हीस्तीक्ष्णांश्चात्मसमांनयन् । आहव्य कार्यमितैर्मै सिधेदित्युक्त्वाकूपम् ॥१२८२॥
 उच्चित्वोचित्य सेनाभ्यो गृहीतैः साहससमैः । शतैः सनं विचतुरैः पत्नीमाजेकरा बधौ ॥१२८३॥ तिलकम् ॥
 समयाभ्येपिणो हस्तुलस्याद्यस्य सर्वदा । विवाहार्हादिवातेन हस्ताः प्रीतिकार्यभूम् ॥१२८४॥
 तुरंगं मन्दुराचक्रवर्त्यस्य नगरस्थितम् । अस्वस्यमुक्ताचक्रितुं तुरगव्यवनी नृपः ॥१२८५॥ 1285
 स लक्ष्मकंप्रतीहारकट्यात्मनमुखाभिजान् । पार्थाहिबुडबांमासीक्षणे तस्मिन्मितानुयः ॥१२८६॥
 भृङ्गारो लक्ष्मकापस्य निश्चयात्प्रतिवेदितम् । व्यपाच्छ्रुतिपथे राक्षस्तुल्यलचिकीर्षितम् ॥१२८७॥
 विलसे बभ्रुपीदृष्टिहिसारम्येपि संभवेत् । आसन्नजीवितामन्तस्व जन्तोः क्षनापशोरिव ॥१२८८॥
 स शपो गान्धार्थास्मदपि सद्यो भावितमृपेस्व उत्पाताद्यक्षुः स्वमपि तदमौमं प्रकटयन् ।
 कुतान्तं तस्मात्सममकृत वैकुण्ठमपि तद्विद्वत्पुण्यस्य क इव भवितव्यस्य कुतान्तम् ॥१२८९॥
 मिथ्यैतदित्युचित्य चित्तिपालः प्रवर्धयन् । तत्रकुल्योत्पलादींस्तानमस्यामेवमब्रवीत् ॥१२९०॥ 1290
 श्रेष्ठः कुतोभवयोगादनिच्छन्स्वात्ममेव मे । त्वां पुष्टमुत्पलाच्छेदेनान्येषां चोदितः ॥१२९१॥
 ते जाह्नवतः स्मेरास्या भादृष्टेन भववैकृतम् । यकिं देवी यदस्माभिर्वाप्यमित्येवमुचिरे ॥१२९२॥
 निर्वीतेष्वथ तेन्दीपस्ताशङ्क इव निधतान् । हाः स्वेनाकारयद्दिशान्तिनिके मुख्यशस्त्रिणः ॥१२९३॥
 उन्मनाथ किमप्यासीदितिः प्रत्ये स धिन्तवन् । साक्षुध न रतिं लेभे नृपगीतादिहर्षणे ॥१२९४॥
 मेने वैदेशिकप्राधान्याप्रापि भूतभ्रमः । पुण्यक्षये विपतिर्बुधैर्मानिक इवाम्बरान् ॥१२९५॥ 1295
 राजान्तरङ्गाः साशङ्काः प्रभौ शाठ्येन मोहिते । पुस्कारमैच्छन्दातारमन्यं केविदधेतयाः ॥१२९६॥
 अन्त्येव स कालस्य बलात्कवलनपथः । विदन्तोपि यदाधानि जन्तवः कृत्यमूढताम् ॥१२९७॥
 सर्गान्तरक्षणेभ्यस्तत्रभुषो दिवसहयम् । उत्पलाद्याथ साशङ्काः कथमप्यस्यवाहयन् ॥१२९८॥
 रहः क्षणमार्थिनस्तानुगीयेह्यजब्रवीन् नृपः । आत्वा प्रत्युपे तद्युधं भोक्तुं वात मुहूर्तम् ॥१२९९॥
 देवतार्थनपर्वन्तमवसायाह्निके विधिम् । आमुषावोत्पलं दूतैर्मैष्वाक्षेन रहःस्थितः ॥१३००॥ 1300
 कार्यसिद्धिं भवधानो वैजयाहाजसद्यः । राक्षोभ्येन स साशङ्कं हाः स्पर्धदानुगोविशत् ॥१३०१॥
 मावेद्यवद्वारे वन्दे व्याघ्रं तदनुजं नृपः । सेषाणामपि भृत्वायामादिदेश बहिःस्थितम् ॥१३०२॥
 कितम्बमानेष्वाप्तेषु केवचित्सद्यो वधः । सत्यं तस्मोद्यवावास्तां सोम श्रेष्ठा म इत्यपि ॥१३०३॥
 ताम्बूलदायकः प्रौढवयास्तेनावाचोषितः । सांधिविपक्षिको विशाजाहिलश्चात्मिके परम् ॥१३०४॥
 दूती टिङ्गस्यार्थदेवसिद्धयैवैद्याभिधाबुधौ । तत्र प्रसन्नराजासामाज्ञातोत्पलसंबिधौ ॥१३०५॥ 1305
 शङ्कितः सुखराजाक्यो क्षामरो भिक्षुसंगतः । प्रयास्यति प्रभोर्दृष्ट्वा पादौ तत्कार्यसिद्धये ॥१३०६॥
 हस्तुक्तांस्तेष्वहः छ तं नृपं नातिदूरम् । सत्यं क्षामरं चक्रे स्वस्य पणार्थमुत्पलः ॥१३०७॥
 तथा चैनं तस्मिन्नासं कृत्यमस्त्वमुनेति च । पञ्चा प्रशास्तराजं तं पार्थं मावेद्यवद्वतम् ॥१३०८॥
 प्रविष्टो निर्जनं बाह्यमाकलप्य स मण्डपम् । अतश्चमागव्यापारो द्वारमर्गलितं व्यधात् ॥१३०९॥

१२८२. १) Emended; A 'पुनरावृत्तम्'. १२८३. १) A, writes here ३ instead of तिलकम्. १२८४. १) Thus A₁; A₂ पदमक.—
 १) स supplied by A₂ in space left by A₁. १२८५. १) Emended; A प्रकटयन्. १३०१. १) Emended; A हास्य.
 १३०५. १) Emended; A 'स्वावेषवतिवैद्यम्'; Cf. viii. 1263. १३०६. १) A वाज्येनः perhaps read वाशोरः. Cf. वशीकरो
 viii. 1264.—) A सु × क्ष. १३०७. १) A उन्म.

- 1810 आनारैकेयं शीमालुतया साबारपेक्षितम् । कृत्वा कृत्स्नं वपुः कृष्टशस्त्रीकं विष्टरोपि ॥१३१०॥
आसीनं वीर्यं नृपतिं प्रसङ्गे नेहको भवेत् । विह्वलिं कुह भूमनुरित्युवे व्याघ्र उत्पलम् ॥१३११॥
स तथा संज्ञया व्यपः पादपणतिकैतवान् । राक्षोर्ममेव तच्छस्त्रीं विष्टरस्यामपाहरत् ॥१३१२॥
विकोशां वाकरोत्पद्यस्तां तयोद्भान्तलोचनः । प्राह स्म हा धिक् शोह इति यावद्बो नृपः ॥१३१३॥
माहरत्ययमं तावत्सव्ये पार्श्वे तथैव सः । तस्य प्रशस्तराजेन मूर्धेनि प्रहतं ततः ॥१३१४॥ दुग्धम् ॥
1815 व्याघ्रिणाथ क्षतं वक्षस्ताभ्यामेवातकृच्छरा । प्रहतं तव स पुनः माहरत् हिरूपलः ॥१३१५॥
पूर्वमेव प्रहत्वा हि विज्रपाभ्रांस्त्रिमातवा । मेने कृष्टान्धतन्त्रीकं स तं योषितजीवितम् ॥१३१६॥
गत्वा तमेरिं पुस्कतुमिच्छन्व्याघ्रेण राहिलः । दृष्टे कृताहतिर्हिवा मालिका नोञ्जितोद्धमि ॥१३१७॥
ताम्बूलदायकस्यत्वा कङ्कालोद्यज्जको मजन् । दीनो निजेभ्यः काक्ष्यादुत्पलेनैव रक्षितः ॥१३१८॥
धन्तः समुत्थिते क्षेमे बाधमण्डपवर्तिभिः । टिक्काधैः कृता लुपिर्ज्ञोहृषीकदायुधिः ॥१३१९॥
1820 उत्पलो निहतो शङ्खेत्पथेत्थ कटकस्थितैः । बहिःस्थान्धममागन्धान्धमाधासयितुं ततः ॥१३२०॥
रक्षाग्रशस्त्रं संददधं तमेरेवैषुत्पलः । ऊचे मया हतो राजा न स्वाज्या तन्ममूरिति ॥१३२१॥
तच्छ्रुत्वा दुःश्रवं राजमुत्थाः कापि मथाद्ययुः । शोहानुगात्स्वङ्गान्तर्लोहोहासा व्यधुः स्थितिम् ॥१३२२॥
निर्वाणो मण्डपासीक्षा निजमुर्गोर्गाकाभिधम् । हारात्वाविष्टं निष्कृष्टकृपाणीकं नृपानुगम् ॥१३२३॥
भूपालस्याप्यापालस्य त्रैलोक्याकस्य सैवकः । निन्दन्तोर्धं टिक्काधैर्होःस्थैको विर्पादितः ॥१३२४॥
1825 वरुङ्कटं नटस्यमानं मध्ये राजानुजीविनाम् । सखेटकांसि धावन्तं भावुकान्धवभूषणम् ॥१३२५॥
दृष्ट्वा सहजपालाक्यं पार्श्वदारेण निर्वैयुः । तीक्ष्णाः स स्वपतङ्गमौ तद्भृशप्रदक्षितः ॥१३२६॥
जाते कुकीर्तिकातुल्यपात्रे राजात्मजमजे । त्रैलोक्यक्षालनं सिद्धं तस्य स्वक्षतजैः परम् ॥१३२७॥
हतो दौशिकसंवादिदेहो राजात्मजममात् । विह्वान्निजन्मा मोनाक्यस्तीक्ष्णपक्षैः पुरो गतः ॥१३२८॥
अक्षतान्धमजो वीर्यं तीक्ष्णान्धमान्धरोन्मुखात् । विवर्पिता इव कोपाभाधावन्कपि शस्त्रिणः ॥१३२९॥
1830 राजवंश्या महीपालमीतिपावनधामनुः । स्वगयन्तोर्जनं स्पृष्टकाया जनविर्वाजितम् ॥१३३०॥
तांस्तान्कापुत्रबाह्वर्षदेवोदनात्मभृत्पलम् । स्मृत्वा च कीर्तयित्वा च कृतभारपहा इव ॥१३३१॥
जाया दुष्कृतचरपशोस्त्रेदास्कनुं न शक्नुवः । पापात्पापीयसां येषां नाममहणसाहसम् ॥१३३२॥
अङ्गान्धमण्डपाकृष्टं मन्वानाः वीर्यं महत् । पापिनः केपि तन्मुक्या दहभुः स्वाभिनं हतम् ॥१३३३॥
अधरेणाक्षसंस्कारलेशावेशप्रकम्पिता । बहन्तं हन्तदृष्टेन स्वान्तस्वान्धमैनुतमताम् ॥१३३४॥
1835 बन्धितः कथमेवोहमिति मामेति चिन्तया । निस्पन्दे जीवितान्येपि तथैव बधत् दशौ ॥१३३५॥
हयामाधमानं बाणेषु प्रणवमैरदृष्ट्वा । अन्तःप्रदान्तामर्षामिशेषधूमलताश्रिता ॥१३३६॥
आननस्यास्फुटीभूतचन्दनोलेखकुङ्कुमम् । लफया तिलितस्यैव धनक्षतजलाशया ॥१३३७॥
आह्वानाकजटीभूतकेयं शर्म भुवि प्लुतम् । पर्यस्तपायिचरणं स्कन्धापालम्बिकभरम् ॥१३३८॥

१३१३. ¹) Emended with C; A विकोष्ट. १३१४. ¹) A, writes here २ instead of दुग्धम्. १३१८. ¹) Emended; A कङ्काल. १३२४. ¹) Conjectural reading; A "वक्षस्तावत्." Emended; A "हृषीकदा." Emended; A "वपयविष." १३२८. ¹) Emended; A "हृषीकदा." १३३१. ¹) The first pāda of this verse has been first omitted and subsequently supplied by A, in margin. १३३८. ¹) A कम्पय.

न वीर्य मोक्षितं किंचिद्विचिन्तये नराधमाः । वैजम्बस्य कलं मुकुन्देस्वाविगाहविचिन्तितः ॥१३३९॥
 बद्धा नुदंते पुण्ये वा न तैर्नितधितामिसात् । कर्तुं न वा पारितः स प्राणप्राणाय धाविते ॥१३४०॥ 1840
 आस्तां विलम्बसाधं वा कर्मैतद्वाप्रादृशत् । सज्जाभि वाभिसात्रेहनपि कश्चि न्नाकरोत् ॥१३४१॥
 राजवाजिनमेकैकं तेषां वस्त्र पलायिताः । विरुष्टितस्तु कटकौ ब्रजम्बामेवु ज्ञामरैः ॥१३४२॥
 न पुनः पितरं पुत्रं पिता वा प्रत्यपालयन् । मृतं हनं लुण्ठितं वा प्रवल्गसहिमेध्वनि ॥१३४३॥
 न कोपि शस्त्रभृत्सोभूत्स्त्वया मानोक्षसिं पथि । परैराक्षिप्यमाणो यः शस्त्रं वस्त्रं च नास्वजत् ॥१३४४॥
 लवराजयशोराज्जिह्वौ ध्यायामवेदिनी । कान्दश्च राजा निहता वीरवृत्त्या वयः परस् ॥१३४५॥ 1845
 अद्वारुमुत्पाद्यास्तु कटकं वीर्य विवृतम् । पविष्टा बाहुयं छिन्वा शिरो निम्बुर्महीपतेः ॥१३४६॥
 गणेषु देवसरसं तेषु छिन्नशिवा नृपः । हतचौर इव प्राप माय्याणां प्रेक्षणीयताम् ॥१३४७॥
 एवं द्वैहैस्तृतीयाम्बामावास्यायां स फाल्गुने । पञ्चपञ्चाशत् वर्षानावुषोमीतयान्वहत् ॥१३४८॥
 विलासशयनस्थस्य सिंहदेवस्य सा भुती । प्रेमाकवेनैव्य दुर्वार्तां धात्रेयेण व्यधीयत ॥१३४९॥
 संभाष्यते योनुभार्यः सशस्त्रस्यापिबभूवी । इतश्चस्त्रोपि तं प्राप स तदा पितृवस्तलः ॥१३५०॥ 1850
 मोहतुस्तस्मिन् स्मृत्वा विरातुव्रतचेतनः । तत्ततुःप्राहतपतिर्बिललाप स्फुटास्फुटम् ॥१३५१॥
 मर्त्यं कुर्वता राज्यं प्रयत्नापकण्टकम् । अधमे किं महाराज स्ववात्सा परिभाषितः ॥१३५२॥
 अद्वैतेः पश्यतः शत्रुवन्ते वैरिभिरुद्धये । अपि ते मानिनो गच्छन्तात संभाषनाभुवम् ॥१३५३॥
 स्वभा निवेधिते वैरे पिता भ्राता च ते द्विषि । निर्मन्थुः संप्रति त्वं नु वतसे मन्थुदुःस्थितः ॥१३५४॥
 अनरण्यरूपप्रोणजामर्दग्न्यादिषु स्पृहाम् । कुल्यक्षालितवैरेषु मा कार्षीः कांचन क्षणम् ॥१३५५॥ 1855
 शोष्यस्वदाभवो मन्थुरहं शोधयिता नृप । द्वये न तत्र वातं यत्कैलोक्यमनियोज्यताम् ॥१३५६॥
 वात्सल्योत्प्लुतकस्मेरं क्षिप्रोक्तिमपुत्रं मुखम् । महर्षिने यदासीते तन्मे पुर इवाधुना ॥१३५७॥
 इति बान्धव विलपन्माग्मीर्बालश्चैकतः । शिशोकमयमूकान्स ददृशाम्पितुः पुरः ॥१३५८॥
 अशिक्षित वयमन्थुराक्षिप्यं निरुदोष तत् । तद्याप्येवं स तानूचे किंचिदाक्षेपकर्मशम् ॥१३५९॥
 कोशैः सङ्गृह्यतां वीर्य कुर्वतः सत्क्रियां गताः । धिग्भवन्तश्च शस्त्रं च तातस्यान्ते विपर्ययम् ॥१३६०॥ 1860
 वयमस्मिन्पुत्रे निहते कृतमुच्छिष्टजीविभिः । माय्यानां मयतां सिद्धं वा शिक्तदपि नाधुना ॥१३६१॥
 इत्युत्पात्तममायस्ताहिर्बैरस्तिकमागतैः । द्विर्मास्यैः कर्मव्यभुतयेवहितः कृतः ॥१३६२॥
 मस्थानं लोहरे केचिद्वनुः संत्यज्य मण्डलम् । स्वरां च तत्र राभ्यन्ते वदन्तो भेदावै भयम् ॥१३६३॥
 गर्मात्मनं पञ्चचन्द्रमालम्बं लहरस्वितम् । हैराज्याचरणाचान्ये धीरमाया वभाविरे ॥१३६४॥
 न वि स्वगुहवद्विद्वोर्बिषिक्तोर्नगरान्तरम् । अज्जापि मयवस्थानं केनाप्यसति सुस्तले ॥१३६५॥ 1865
 आत्मव्यसंभाषनया तादृशीं मग्निनां नृपः । सान्तःसेहं यो विधेयं ब्रह्मयेत्यज्ञवीहचः ॥१३६६॥
 कालापेक्षापरिव्यक्तपितृव्यापसिदुःस्थितः । स कोशादिव्यथादिसाद्रसिप्लाणदीक्षितान् ॥१३६७॥

१३४६. ') Thus A; cf. वाङ्म १३४९. १३४९. ') Emended; A वाचिनि. १३५०. ') नृपः supplied by A, in space left by A, १३५०. ') Thus A. १३५०. ') Emended; A कुहलः. १३५१. ') Emended with C; A न हते. १३५२. ') Emended; A लम्बः. १३५३. ') तादृशीं supplied by A, in space left by A,

- इतथेत्यत्र बन्धुमन्मयाः शोषस्तुतस्वरम् । अन्वोन्वाक्याभिहितैः पुरं मुखरतामगात् ॥१३६८॥
 पश्येतालमात्रेण कालरात्र्याकुलेषु च । बभूव सा मानवती सर्वभूतमयावहा ॥१३६९॥
- 1870 दीर्घीर्वातानिष्पन्मैथिनास्पन्दैश्च मग्निभिः । निष्ठम्परिभूतो राजा स्वन्तरेष्वमग्नितवत् ॥१३७०॥
 निर्हारे सतमस्तुपमास्ते भूयवेष्टमणि । तातोपि विहतः भूयै मयि जीवत्यनाथवत् ॥१३७१॥
 कष्टमेतद्व्यासस्रग्धैराक्षालमावधि । कथं मोक्षीषु शस्त्राणि ब्रह्मं मानवतां मुक्ताम् ॥१३७२॥
 विरोधिष्वश्वार्तिभ्यो देवोभ्यः सैन्धवावकाः । सहिभिरेव दुर्लभैः कथमेव्यन्ति वर्त्मभिः ॥१३७३॥
 इत्थं विमृशतस्तस्य तत्तत्कीमाभिषङ्गिनः । वयौ भीतिमतो भीमा कथंविस्ता निष्ठीयिनी ॥१३७४॥
- 1875 पातधनुषिका पौरसमाश्लाघाव निर्गतः । नष्टककमन्वेष्टुं सोऽवाकृष्टान्यसर्जयन् ॥१३७५॥
 जगान्पक्ष्मवीलं चरैस्तुषारैर्विचरो मेक्षान् । आश्लिष्टवद्वधा मेधाः कर्तुं शरोभिरे ततः ॥१३७६॥
 कलाप्यलम्बा सैन्धवस्य मोक्षसैन्धेपुं दूरतः । विवृणोषु विवृणोषु विमृष्टं नृपतिः क्षणम् ॥१३७७॥
 यक्षयोवाहनं तत्तत्परिस्पर्कं मन्त्रधुना । इत्थं चारीऽभ्रतवतामभवं सागसामपि ॥१३७८॥
 इत्याहो भ्रमवामास पटहोद्वेषणैः पुरैः । साश्वीर्येणालतः पौरास्तवारज्यन्त सर्वतः ॥१३७९॥ तिलकम् ॥
- 1880 अनन्तरनृपायाचैर्धर्म्यकारकतया । तथा सोमवता वृक्ष्या कलं सद्योनुभावितः ॥१३८०॥
 शाताप्यधुनसंक्षयैः स्थितवाननुगैः समम् । अनुरागहसैलैकैस्तत्कालं पर्यवार्यत ॥१३८१॥
 विभोक्तावेदं मीतिशायोपायः नमोः पुरः । भर्जलोकास्त्वाम्यमग्निपर्वी लक्ष्मकोपहीन ॥१३८२॥
 राज्यं शय्यां नयत्येवं माझे राशि नयन्नमैः । वाति मध्यं दिने भिक्षुर्विभिक्षुः पुरमावयौ ॥१३८३॥
 तस्य क्षामरीराध्वरात्पुण्ड्रकलकुलः । अष्टपूर्वो दृश्यो सैन्धव्यनिकरस्तदा ॥१३८४॥
- 1885 इत्थं धुल्या रिपुं राज्योत्थकाः स नगरं व्रजन् । राजा काकात्मजेनेति तिलकेनाभ्यधीयत ॥१३८५॥
 इतः समस्तविशेषः स वैषाद्यदि सुस्तलः । कथं मङ्गलवो जमुर्गुणवन्तं तदात्मजम् ॥१३८६॥
 पुरमवेशे का राजन्तस्मादेकमहस्तरा । पश्चि पद्मपुरं वामो मार्गं रोडुं विरोधिनाम् ॥१३८७॥
 आपच्छन्नो नष्टसैन्याः सुजिमुक्या महाभटाः । निहता यदि वा दृष्टास्तव साधुधवाहनाः ॥१३८८॥
 मयिष्टोसि ततो न्यस्तशस्त्रो द्विर्द्विर्निर्धुनम् । नगरं नगरौकोभिः स्वयमभ्यर्धितागमः ॥१३८९॥
- 1890 अलनेतैर्नरन्मन्त्रैर्वदन्त इति चकिरे । स च कोष्ठेभ्यश्चाद्या स्मेरालस्यावधीरगाम् ॥१३९०॥
 राज्यं विदधिः संयासं तांसाश्लाघावनपङ्कजान् । हुतमर्धयमानैश्च बिलम्बं कारितो निजैः ॥१३९१॥
 अतो बहुदिमापातविवशाद्योषसैनिकाः । आसदज्जगरोपान्तं समयेव स तावता ॥१३९२॥
 एतस्मिन्नन्तरे लब्धे निःसैन्यस्य ससैनिकः । गर्गास्मजः पञ्चच्छन्नो नृपतेः शार्धमावयौ ॥१३९३॥
 इतस्त्वामिपरित्यागमन्मुत्सालनाकाङ्क्षिभिः । राजपुत्रैः समं सोध वीरो योऽनुं निविर्बन्धौ ॥१३९४॥
- 1895 असंभावयसंमामाग्न्यीर्य गाग्निभक्षुसैनिकाः । यावत्पारोभिरे योऽनुं तावत्किमपि सर्वतः ॥१३९५॥
 क्षणेनैव यमुर्मङ्गं तांस्तानीर्य इताविजान् । न संस्तम्भयितुं शकुः स्वचमूख पलायिनीः ॥१३९६॥

१३८१. ') Emended; A 'नावकाः. १३८४. ') A विवृणत.—') A निष्ठीयिनी. १३८६. ') Thus A; perhaps read मोक्षसैन्धेपु.—') A विवृणत. १३८९. ') A, writes here इ instead of तिलकम्. १३९१. ') Emended; A संयासतांसांसा.

सेनानाथाय वे मुक्ता भिक्षुपृथ्वीहरादयः । अष्टपूर्वै संघातं तेष्वास्मिन्वशाद्युः ॥१३९७॥

विद्वन्मनोनुवाताः सुस्ते चैव नृपानुगैः । तर्जुनमश्विज्योत क्षणदेव न किंचन ॥१३९८॥

वैमुक्त्यं तेषु शतेषु चिरास्तांमुखमावयी । नभभुल्लभायेन नगरे विभुर्दे विधिः ॥१३९९॥

अन्वया कश्चितो लोकैरन्वया देवयोपतः । इत्थं राशोर्होरासीद्विजयावजनकमः ॥१४००॥

1400

कविषिषातपति यद्वपदे क्षणेन कविस्पर्दे पिपतिषु नयति प्रवृद्धिम् ।

संकल्पविधिषयविषयतरानुभाष ओषोम्भसामिन् तटं पुरुषं विधाता ॥१४०१॥

अथ तत्तद्गवस्थानशान्तः सुजिह्वैनात्यये । दासभ्यामाश्रिप्त्कान्तो निःसहोदिरिवावयी ॥१४०२॥

मेधाचक्रपुरयामस्थितः भुत्वा हतं नृपम् । स हि संमन्त्र्य राश्वन्तर्गोतत्त्वावधत्परम् ॥१४०३॥

रिहृणासीन्स्थिताऽभ्युत्पुरासी सैन्यमावकान् । प्रसीतमागसैः साकं विर्बाधं नगरेविशत् ॥१४०४॥

तमिन्नावां प्रत्यमिश्राकृते तेषामनश्वरान् । स्वावासवृष्टे ज्वलतो रीषानस्थापयसतः ॥१४०५॥

1405

वैमत्स्याते तु पत्नीनां विद्वतानां वृषकृष्यक् । मिथि कापि परिभ्रष्टा न तत्कटकमावयुः ॥१४०६॥

प्रत्युषे प्रवत्सैस्तेः वृष्टलभैः स डामरैः । न नृहर्तमपि त्यक्तः प्रहरज्जिरितस्ततः ॥१४०७॥

नृदस्त्रीवालभूषिष्ठान्प्रवस्थापिनो जनान् । ययौ रक्षन्पुरः कृत्वा वभुपालः वभुनिव ॥१४०८॥

पञ्चाशत्या हयारोहैः सह व्यावृष्य तिष्ठता । कथित्वा तेन रक्षा तेषां कर्तुमशक्यत ॥१४०९॥

श्लाघ्यपङ्कजम्युहसंभाषेभ्यस्साध्वसैः । बाधयमानोरिमितैकं सोत्थासीनु पदे पदे ॥१४१०॥

1410

हतस्य स्वाभिन्ः स्वाभिसूनोश्च व्यसनस्थितः । आनृन्वाकाङ्क्षिणा तेन तत्र शालीव रसितः ॥१४११॥

येषां प्राणपरित्यागे निधनं वध्नतामपि । न योग्यकालापेक्षास्ति किं तौर्हैकनृपमैः ॥१४१२॥

हन्तुं न नष्टमायानं वनु पद्मपुराणिकम् । अयस्रण्डामराः कूराः खड्गवोविषयौकसः ॥१४१३॥

खेरीतल्लाज्ञापामाहुत्वाय वृषुसैनिकः । व्रजंस्तेनावयी तत्र प्रसङ्गे श्रीवक्रः पथा ॥१४१४॥

तमनष्टानुगं सुज्जिरसाधिति विशाङ्किताः । निपत्य ते विरधिरे हतलुण्ठितसैनिकम् ॥१४१५॥

1415

मेदश्च सज्जनश्चाश्वारो तत्राहवे हतौ । क्षयो वहात्मजो मल्लो दिवसैर्वो व्यपद्यत ॥१४१६॥

उदीर्घवहितश्वश्वहस्तलितसंकटम् । उदीपपुरवालाबन्धं स्थानं तत्र क्षणेभयम् ॥१४१७॥

नुद्धा नुद्धा मयलतस्त्वय पद्मपुराद्विः । रुद्धसैन्यस्य विशिखः श्रीवक्रस्याविश्रुतम् ॥१४१८॥

प्रहाराविशयो नासी सुजिह्वात्येति डामरैः । स निर्लुण्ठ्य परित्यक्तः पूर्वमैश्वरुधतः ॥१४१९॥

लुण्ठितंश्रीवक्रानीककोशभारप्रहानतैः । तैः कैश्चित्तैरौरासीत्सुज्जोर्मार्गेणुपहवः ॥१४२०॥

1420

प्रस्थिते पथिकेकस्माद्यन्त्रेपुस्तावद्यन्त्रे । आद्युःशेषो मृगेन्मत्स्य विदध्यादभशोपयम् ॥१४२१॥

निःशस्त्रैःन्यो निर्वातः सुजिः पद्मपुरान्तरे । उदीपध्वजसन्धिं संगमोद्वापि डामरैः ॥१४२२॥

परातिक्रोशशस्त्रादि मुण्णतः सोनयेत्सं तान् । तीर्त्वा श्वं वाजिपय्यां साध्वारो भुवं वयी ॥१४२३॥

ततः परं प्रशान्तसिन्धवं दुराहिरौभिन्ः । भूमङ्गतर्जनीकम्पकालापरितर्जयत् ॥१४२४॥

१३९७. ') Emended with C; A वाचुन'. १४०१. ') Emended; A मेधाचक्रं पुर'. १४१०. ') A, had written in margin a gloss of which only हवि मावया is now legible. १४२०. ') Emended; A लुण्ठितः श्री'. १४२३. ') A 'कोष'—
) Emended with C; A लोचनीक्षय.

- 1425 संचलीः^१ षड्भूमार्थं तैस्त्वक्तामाहाव च हुतम् । मविहव नगरं सानुर्जुपतेः पार्थमायवौ ॥१४२६॥
 व्यापसि धातरीषार्थं तस्मिन्नामे जहौ नृपः । कुःखौणैरसुभिः सार्धं वैरिष्यापातसाधनम् ॥१४२७॥
 महामोमन्तवपुरानन्दस्तव वासरे । लोचनोद्गारकपाये डामरैः प्रचलन्तः ॥१४२७॥
 तत्तन्मङ्गल्यदम्बादिदुःसहावासकारणान् । स विपत्यतितो नामूकस्यापि कदणावहः ॥१४२८॥
 भासाभिपः सुज्जिमृदो लोकपुण्यात्पलायितः । आन्तोवन्तिपुरविश्ववन्तिस्वामिनोऽङ्गनम् ॥१४२९॥
 1430 कम्पनोद्गारकः क्षेमानन्दः स च तदन्धरे । भग्नेरैरवेष्टेतां डामरैर्हौलडोन्नयैः ॥१४३०॥
 इन्दुराजोपि सेनानीः कुलराजकुलोन्नयः । टिक्कं तद्वेष्टितो ध्यानोद्गारे^२ व्याजाराशिभयन् ॥१४३१॥
 पिम्बदेवाद्यन्येषु बहवः सैवनायकाः । अतिष्ठन्कमराज्यान्तर्डामरैः कृतवेष्टनाः ॥१४३२॥
 पाते मनस्यतेः श्यावा इव तलीचविष्णुताः । इत्थं हताः क्षताथार्थस्तत्र तत्र नृपानुगाः ॥१४३३॥
 निष्पादवा विमृष्टचरणा नमविपहाः । भुक्तामा बहवोभूषणमार्गेषु गतितासवः ॥१४३४॥
 1435 न व्यलोक्यत मार्गेषु तदा नगरगामिषु । पतालच्छन्नदेहेभ्यो मानुषेभ्यः परः कश्चिन् ॥१४३५॥
 घासं विलासवासस्थं तेषु चित्ररथावहः । निम्बुर्धैरचिरेणैव महामात्यैर्मविष्यते ॥१४३६॥
 द्वितीयेपि दिने दण्डसंचाराः पक्षिणामपि । नृवारवर्णिगो मेवा न मुहुर्नैव्यरंक्षिषुः ॥१४३७॥
 वज्रपुर्वाभिषेधामस्थितस्व कटकाद्रटान् । भिक्षोर्निसिष्य धन्योश्च सिंहदेवमाशिभयन्^३ ॥१४३८॥
 निशान्य कृतस्तकारं नृपं तदनुयायिनाम् । सर्वेपि भिक्षवास्तस्युः सैनिका नगरोन्मुखाः ॥१४३९॥
 1440 मन्दप्रतापे शयादे संप्राप्तवसरास्ततः । राश्यन्ततो राजानमनुमर्तुं विनिर्ययुः ॥१४४०॥
 परापातभयाच्छीतापाताव विवक्षैर्जनैः । न ता नेतुंमशक्यन्त दूरस्थं पितृकाननम् ॥१४४१॥
 चकिरे स्कन्दभवनोपान्ते देहांशितामिसान् । ते सत्वरं ततस्तासामदूरे राजसद्यनः ॥१४४२॥
 रात्री चम्पोज्ञवा देवलेखा तरललेखया । स्वल्पा सराविशङ्किं कपोलेखावधिभिधेः ॥१४४३॥
 गुणोज्ज्वला जज्जला^४ मृता वल्लापुरोद्गवा । गङ्गात्मजा राजलक्ष्मीरपि वल्ली व्यलीयत ॥१४४४॥
 1445 मत्वा हिमवतायान्ते राज्यरोधं निजममोः । डामरा नवभूमर्तुर्हिमराजामिषां व्यपुः ॥१४४५॥
 इदं सौस्तलं मुण्डमथ भिक्षुरुपागतम् । गहामर्षामिसदीपैर्दृष्टपातैर्निर्दहसि ॥१४४६॥
 कोष्ठेश्वरज्येष्ठपालादयस्तस्मिन्स्थितयोधताः । असहासघनां वैराज्यजा तेन वारिताः ॥१४४७॥
 नगरं विमृष्टघ्नान्ते स विपाद्यर्षयुत्सवा । नाटस्थेनाहिताकृष्टान्मृत्वाऽऽत्मानवधीहवः ॥१४४८॥
 प्रसन्न प्रायुषां राज्यमिति पृथ्वीहरे सति । हने तु तस्मिन्माहादेविपन्नः स्यां पतिर्भुजः ॥१४४९॥
 1450 इत्यचिन्तयमेतत्तु दैवास्तंजातमन्यथा । राज्यस्वाद्यापि विरता हते मरुत्युन वात्रिती ॥१४५०॥
 किं राज्येनाथ वा कृत्वं भोगमानोपयोगिना । जियीषोक्तुमिह कस्य भवेवाव्यस्य सेत्स्यति ॥१४५१॥
 मुण्डं न्मपातवद्भौत वः पूर्वेषां पुरा मम । सिंहहारे मदीयेथ तन्मुण्डं वर्तते कुतः ॥१४५२॥
 दश मासान्महायानां सुखच्छेदं व्यपन्न वः । तत्तदुःखं स तु मया दद्याम्याननुमायितः ॥१४५३॥

१४१५. ^१) Doubtful emendation; A कोष्ठोहकः—^२) Emended with C; A 'तेदेवेत. १४१९. ^३) Emended; A 'द्वार. १४१९. ^४) A अताद्यावासंलय with diagraphy. १४१६. ^५) Emended; A 'विषयत. १४१९. ^६) Thus A; corr. by later hand into ताक्षि. १४१९. ^७) One akshara wanting; the *lotus* not indicated in A; C supplements सार. १४१९. ^८) A विपदा; C 'सवारे विपन्नः

एवं निर्मुक्तकतव्यतया ज्येष्ठाभ्यवन्धताम् । उपशान्तमनस्तापः क्षुत्स्थित्या क्षेपमायुषः ॥१४५४॥
 इत्यायुष्मा यतश्चिक्षाभर्गो तं प्रणतं व्यधात् । मीत्या स हेमचटिकथेतच्छादिभाजनम् ॥१४५५॥ 1455
 तद्विद्वत्प्रेषा राज्याशापिशाचयोदितया पुनः । गृहीतोभ्येत्य शीतार्तस्तस्यावन्तश्चिन्तयन् ॥१४५६॥
 अस्त्वन्नुचितं चाग्यल्लवन्त्रैः संविधित्छभिः । रक्षितं रक्षिणो ग्वस्य हतस्माभृक्कलेवरम् ॥१४५७॥
 विपक्षाभरणेष्वस्मिन्स्वामिनोन्ने किमीवृशी । दद्या शरीरस्त्वत्यन्तः कृतहृत्वेन चिन्तयन् ॥१४५८॥
 दिदृक्षाभ्यागतः सज्जकाक्षयो नगरशस्त्रभृन् । आयातो बाहुकं गोमृन्ध्रुवैर्जित्वाभिसाध्यधात् ॥१४५९॥ तिलकम् ॥
 स चतुर्नवताद्वर्षादारभ्यासादितच्छलैः । भूतैरपिष्ठितस्त्रिष्वपि संहारकार्यभृन् ॥१४६०॥ 1460
 देवतापिष्ठिताविष्टदेहिवाक्यादिति भुतिः । भावितहृषसंवादनितप्रत्ययोद्ययी ॥१४६१॥
 गरीयान्ध्यात्वेन केना भ्रमयिता च यः । तन्मुण्डस्यास्य स पुमांस्तथः क्षमो मृतस्तथा ॥१४६२॥ तिलकम् ॥
 भिक्षुः कापुल्याचारहतौचित्यो व्यसर्जयत् । प्राचण्ड्यकथानये मुण्डमथ राजपुत्रीं रिपोः ॥१४६३॥
 उल्लास्यजया तत्र देव्या सौभाग्यलेखया । नेतृन्पितृष्वमुण्डस्य जिघांसस्या निजानुगैः ॥१४६४॥
 राजपुत्र्यामाकुलत्वं मीतायामाससाद तत् । तद्वर्तुः सोमपालस्य दूरस्थस्यान्तिकं विरात् ॥१४६५॥ युगम् ॥ 1465
 आदीनत्वं मधुक्षेप्याम्यधर्मादिकर्मद्यु । तिरथ इव शोष्यस्य नेत्रबुद्धेः खड्गप्रभोः ॥१४६६॥
 सञ्चैल्लघावचं तत्र कर्तव्यं परिविन्तितम् । स्वाचितं व्याञ्जितौचित्यामौचित्यं निरवधैः ॥१४६७॥
 नागपालस्तु सौभाग्यं लब्ध्वा धातुः स्थितोन्तिके । सेवे मुण्डावशेषस्य नेपकर्तुर्विमाननाम् ॥१४६८॥
 छरीर्धर्षिणोप्यन्ते कदमीरेभ्यः पराभवम् । विशङ्कधोषुः सर्वथेदं सत्कार्यं यः शिरः प्रभोः ॥१४६९॥
 क्रियते येन नियतेरन्ध्यात्वं सनाद्यताम् । विनिहस्य हरेर्दृष्टाः कुर्वन्तो यत्र गन्धुकाः ॥१४७०॥ 1470
 तद्रोपालपुरे कालागुहबन्धनदाग्निभिः । काष्ठैर्विष्टां शिरो निन्वे कीर्तिहोत्रेण शशुभिः ॥१४७१॥
 यथा प्राप्तिभ्रंशा भरणिपतिभावस्य विविधा यथा हासोहासा अपि समरसीमासु बहुधाः ।
 यथा तत्तरीर्ष्यसमविनिपातानुभवनं तथा दृष्टस्तस्य प्रमयसमयोप्यद्भुततरः ॥१४७२॥
 कस्यापरस्य तस्येव लेभिरे बह्विसत्क्रियाम् । एकत्रैतरगांवाणि मुण्डमन्त्रव मण्डले ॥१४७३॥
 टिक्कावयोध नगरं यान्त्वोवन्तिपुराध्वना । तत्र हन्तुं व्यलम्बन्त भासादीन्पुर्ववैष्टिताम् ॥१४७४॥
 युद्धाग्न्युदीपनमावप्रहारश्चेदकारिभिः । न ते जेतुमशक्यन्त तैः प्रयत्नपरैरपि ॥१४७५॥ 1475
 स्थितैर्महाहमशकारगुभिः सुरगृहाङ्गने । तैर्हन्यमानास्ते स्थान्तुं गन्तुं वा नाभवन्क्षमाः ॥१४७६॥
 एवं प्राप्तविलम्बेषु तेषु लम्बान्तरः सुधीः । स्वीचकार प्रदानेन खड्गवीडामराद्वृषः ॥१४७७॥
 गृहीतमीविना तेषां सुजिः प्रायोधि सत्वरम् । तेन भासादिमोक्षाय पञ्चषण्मादिभिः समम् ॥१४७८॥
 प्रापावन्तिपुरं यावच्च स तावत्तदप्रगान् । कट्यात्मजाहीनालोक्च भङ्गं टिक्कादयो ययुः ॥१४७९॥
 देशागारादिनिर्वाता भासाद्यास्ते च विदिषाम् । भद्रानामनुगान्हात्वा सुजेरन्तिकमाययुः ॥१४८०॥ 1480

१४५६. ¹) Emended with C; A शीर्षार्तं. १४५९. ¹) Thus A; cf. बाहुकं viii. 1846. — ²) A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १४६२. ¹) A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १४६५. ¹) A₁ writes here २ instead of युगम्. १४६९. ¹) Emended; A आसीनास्य. १४७०. ¹) Emended with C; A के. १४७१. ¹) Emended with C; A एकत्रैतरगांवा.

- तन्मपताये नगरं प्रविष्टे कम्पनायती । आचवाविन्दुशजोपि टिक्कं संत्वज्ज्व सानुगः ॥१४८१॥
 चक्रे चित्ररथश्रीवभासादीनपि भुजतिः । पारामहारेख्यौदिकर्मस्थानाधिकारिणः ॥१४८२॥
 यथापूर्वमधीकारानवहस्तुजिजरन्मृत् । प्रतीहारमुख्येक्षी का कथेतरमन्त्रिणाम् ॥१४८३॥
 प्रतीहारोपि निःसीमहामन्त्रमामसंमतः । तत्रेदचक्रिकां कुर्वन्नाशाशः प्रतीक्ष्यन् ॥१४८४॥
 1485 स नासीद्वृद्धचूरे कोपि तलेरणेन यः । नाशिविषयं नो वा बभूवाभवणोन्मुखः ॥१४८५॥
 निहृतेशिवसदृशस्फूर्तिर्भूतो महीपतिः । आहारमप्यनासाद्य तन्मतं न न्यपेयत् ॥१४८६॥
 इत्थं नगरमात्रान्तर्गमपादप्रसारिकः । सोर्वादि समसन्नफलं कन्दलवज्रवम् ॥१४८७॥
 संघटम्बालितान्भुङ्क्षीमरान्विजयेन्धरे । जयाध्यादाधिष्ठानं जिवृक्षुः शिशिरात्स्वये ॥१४८८॥
 भरदृष्टं स्वचमूचकैश्च वीक्ष्य हामराः । भिक्षोर्दत्तगतं राज्यं मत्वाशक्तिपथात् ते ॥१४८९॥
 1490 एकैकस्त्वेवं भीतीर्षमित्राभिवादि दृढवान् । नेषितेध्यामराज्यः किमास्त्वनेषु गृहान्तरात् ॥१४९०॥
 इति संमन्त्र्य ते राज्यं सोमपालाय दिस्सवः । दूताभिगूढं प्रादिष्वन्तोपि दूतं अवसर्जयत् ॥१४९१॥
 आकाराचारैश्चैवैः पशुतुल्यस्व तस्य तैः । राज्यमोगा भग्नज्ञा नो भविष्यन्तीत्यविन्वत ॥१४९२॥
 भोगलोभोजिह्वीविष्यदस्तुसंघचिकीर्षितम् । देशेन पापात्पापीर्वा वैषाव्यं समपादि तत् ॥१४९३॥
 दास्येष्टयोग्यो यो राज्ये स इत्यास्तां वपाय्यतः । द्यम्येत शत्रुं देशोर्षं किमीदृषि पादशा ॥१४९४॥
 शालीन्पलालपुद्वेषति यः कुशानुदरधानवधटकपेटकभीतिदायैः ।
 1495 शत्रुं स काननतस्त्रिवितो बिद्भ्यास्तिक तत्र भञ्जनकृतां वनकुञ्जराणाम् ॥१४९५॥
 भिक्षोर्नैदिष्टतां दिष्टवृद्धिमाजसतो भजन् । तद्वतो हामरागूढं नीविदोभोद्यताम्बभान् ॥१४९६॥
 वैशाखेन कृतारम्भस्तदा संभावितत्वरः । निर्गत्व नगरास्तुजिर्गम्भीरातीरमावधौ ॥१४९७॥
 तस्याभियोगः श्राव्योभूयोक्तुं वत्समवायिवः । एकाकी तावतो कीरानूरीकृत्य स निर्वेद्यौ ॥१४९८॥
 अन्तःपाते साहसार्तां नाहुतं तद्विधेर्बुधम् । जीयते लक्षमेकेन लक्षेणैकोप वा शुधि ॥१४९९॥
 1500 पारं तरीतुं निःसेतोः सारिणोपारवज्रसौ । पारे परस्मिन्नहितानपश्यन्धरवर्षिणः ॥१५००॥
 हिमा निशाः स ते बाहस्तस्याः सिन्धोस्तद्वने । वृद्धाः संनाहिनोन्मोन्मरम्भावेक्षणरीक्षिताः ॥१५०१॥
 अथावन्तिपुराज्ञैर्मिरानीतामिरवन्धयत् । सेतुं साध्येतरस्तुजिरादस्य तरणीं स्वयम् ॥१५०२॥
 तस्मैव तं दृष्ट्वा बोधैः कतिपयैः समम् । विषयमूर्ध्वलोला कुमालीनामवधला ॥१५०३॥
 दृष्टं मुहूर्तदितावकाशः स य वचनम् । वज्रस्य सेतुस्तीर्णोऽथ बोधा मगध विधिः ॥१५०४॥
 1505 न लक्ष्मी न हमारोहो नापि भूती य चापभृन् । व्यावृत्त्य प्रेक्षितुं कथिदृष्टकहिमुनाद्वलात् ॥१५०५॥
 निबद्धधम्रौषिण्यालोलपल्लवने हवे । कोष्ठेभ्यस्त्रयाध्वारा अवलम्बन्तान्तरे क्षणम् ॥१५०६॥
 निर्वन्ध्य तेपि पर्वणं सुज्यौ पथावधाविते । वात्स्योक्तं रजधकमिष शिष्यं तिरोदधुः ॥१५०७॥
 हस्तुष्टितविह्वलपञ्चिनीका विरोधिनः । ध्यानोद्गारादिषु दामेष्पमितल्लखद्वयो गताः ॥१५०८॥

१४८५. ') Emended with C; A नाशिविषयं. १४८६. ') Emended; A निवृद्धा.—') Emended; A अथाधिष्ठः C अथाधिष्ठः. १४९०. ') Conjectural reading; A एकैकस्त्वेवभीतीर्षः. १४९१. ') Emended; पापीक्षे. १५०१. ') Emended with C; A 'वीक्ष्य'. १५०५. ') Emended with C; A वेक्षितुः. १५०७. ') Emended; A निर्वन्ध्य; C निर्वन्ध्य.

• विजयेशासनं वीर्यां वितस्तावेनुमयः । भासोपि हस्त्युत्तिरे पलायनपरायणान् ॥१५०९॥
 उपस्था विजयक्षेत्रे तत्रान्येषु पलायते । कम्पनेषु बभूवस्वस्था ध्यानोद्धारं वितोषिणः ॥१५१०॥ 1510
 तत्र स्थित्वा दिनेः कैथिस्व देवसरसोन्मुखः । शिथिले मेदनिर्घातेरेव टिक्कस्य गोविभिः ॥१५११॥
 जयराजयशोराजौ तन्मुखौ भोजकात्मजौ । प्रविश्य देवसरसं स्वभाषिकोपवेशने ॥१५१२॥
 बभूवर्षिणस्तं वातास्तस्मिन्पात्यभाषिते । भिक्षुनादयः भूरपुत्रं स्वोर्षीं कोष्ठेश्वरादयः ॥१५१३॥
 गह्रं महाभये सोमपालकृतः पलायितः । हास्याः सुतेन ग्रहितः कुशास्मीति प्रमोर्ध्वधाम् ॥१५१४॥
 स हि तादृक्काट्यसोमसाधोचसीष्णुताम् । तस्य सिरीस्पृहाक्रान्तगोमायुषदमन्यत ॥१५१५॥ 1515
 प्रमादात्स्वामिनो राज्यं विदं नष्टं भित्तिर्दिनेः । सुडिजः प्रसाद्य प्रददावेवं सं स्वामिह्वनवे ॥१५१६॥
 शमालादीनपि श्चुडाभ्यानेपावेन डामरान् । वीराश्च भिक्षुभाषिणो राजाभ्येतुं प्रचक्रमे ॥१५१७॥
 राज्ञः परीक्ष्य सामर्थ्यमयं कुर्मो वयोवितम् । इति सर्वोभिसारेण तं संमन्य रणं बभूव ॥१५१८॥
 राजोजवनिनालंश्चभटौवनटताण्डवः । दामोदरेभूस्वधामः स वीरवामपसरः ॥१५१९॥
 कोष्ठेश्वरवर्षं वानं रसता पितरं क्षतम् । लब्धाः सहजपालेन क्षायाः प्रकृतिभिः समम् ॥१५२०॥ 1520
 भ्रमस्तत्राधिशोपोभूत्राज्ञो भिक्षाचरस्य च । भिक्षुस्त्वहन्वसंवेष्टं विवेहात्मपराजयम् ॥१५२१॥
 ततः प्रभृति यः प्रातः स न सायमहश्यत । योष वा न परेषुः स सैनिको भिक्षवे बले ॥१५२२॥
 एवं स्वत्का परान्वीरडामनेषु नृपान्तिकम् । प्रयास्य लामसत्कारप्रविशाम्नामुषस्य च ॥१५२३॥
 काव्यहंशुर्षिकोक्तस्यो मनुजेश्वरकोष्ठयोः । यवानुं पार्थिवार्थं लामसीक्याभिलाषिणोः ॥१५२४॥
 शास्त्राय तत्काकृष्टाहूतस्त्वपरिच्छदः । देवान्तरोग्मुखो भिक्षुराषाढे मास्ववाचलम् ॥१५२५॥ 1525
 अनुवाङ्मिः स शास्त्रिण्यशेषाद्विहितसान्त्वनेन । तदाधिहर्षादयः क्षुब्धं निरोद्धुमपार्यत ॥१५२६॥
 भक्तोत्सैरिणीखनुतवा शीलबहिष्कृतः । अतिक्रमेण हारेण तस्य कोष्ठेश्वरः स्वहाम् ॥१५२७॥
 सटां हरेः कणारजमहेष्वालां हविर्भुजः । बालां च तस्य संस्पृष्टुं कोप्रमृष्टान्त्व शुकुवात् ॥१५२८॥
 समं सौस्सलिना बद्धसंधिराभयकाङ्क्षिणः । सोमपालः स्वविषये माहासस्य प्रतिभयम् ॥१५२९॥
 उद्वेजितः प्राणहरेः प्रयत्नेस्तस्य सर्वतः । तेषां दुर्गममहीसीमान्तं सुल्हर्षीं ययौ ॥१५३०॥ 1530
 त्रिगर्तेषु दवा शीलं चम्पायां मद्रमण्डले । स्वापो दार्वाभिसारेषु वैरी नामत्वंधर्मिणाम् ॥१५३१॥
 पीडयेत्यक्तभीर्मुहुरस्ये स्वयि डामरान् । स्वामेवाभ्यर्थ्य राजानं ततः कुर्युः क्रमेण ते ॥१५३२॥
 रुमां तद्वृजामोर्ध्वयितुं सांपते नरवर्जणः । मन्त्रिभिर्भुक्तमित्युक्तमपि मन्त्रं न चावहीत् ॥१५३३॥
 बसाल्पपरिचारोत्सह्य इत्यथ गृह्यतः । चमूत्पार्यनां तस्य भृत्याः पार्श्वदवाचलम् ॥१५३४॥
 प्रावर्तताथ नगरे विशिष्टिर्भिन्नोऽज्जलैः । छलमंजलमे काते वरावावेव डामरैः ॥१५३५॥ 1535
 वीक्ष्वाभ्यक्षुजतुरीरैकैकं पार्थिवाधिकम् । सुस्सलरुमापतेर्धैवं नैदुर्वै तुष्टुवर्जनाः ॥१५३६॥
 औदायाकारनाहणवेपसीन्धर्वमान्दिरम् । कोष्ठेश्वरोषिकं स्त्रीणां प्रययौ प्रेक्षणीयताम् ॥१५३७॥

१५०९. १) Thus corr. by A, from 'नयतः. १५१०. १) Emended; A कम्पनेषु. १५११. १) Emended with C; A "नयमिक्तं
 नयम्. १५१२. १) Emended with C; A संस्पृष्टुं; cf. viii. 1198. १५३०. १) Emended with C; A तरेषु.

- प्रशान्तविश्वे देशे यवानुत्सववायताम् । विशङ्करिलवन्धौमनूयैषोषो दिशामिदम् ॥१५३८॥
 क्षीराया लक्ष्मकेणापि सर्वे मङ्गवराज्यतः । आनीताः पार्थिवाम्बर्णे सैन्यार्थमन्यकराः ॥१५३९॥
- 1540 अपि भूपालवाङ्मयाद्भ्राजोपजीविनाम् । प्रनीहारागृहहारपवेशो बह्वामकृत ॥१५४०॥
 लवन्धनपुत्रितपामतया दुर्मिक्षदुःसहः । व्ययोत्तरङ्गः कालोमृत्स राशो धनदमियः ॥१५४१॥
 डामरेभ्यो नृपः पारास्सगृहकृतचेतनः । निनायाभ्यन्तरं वृद्धिं बाधं चापचयं जनम् ॥१५४२॥
 तिष्ठ्यवैश्यापदेवाचा ज्ञातयो जनकबुहाम् । राजद्रोहोवितां राक्षा विपक्षिणनुभाविताः ॥१५४३॥
 मासैश्चतुर्भिः स पितृप्रमवाहादनन्तरम् । अनन्यशासनं राष्ट्रं स्वमेव समपादयत् ॥१५४४॥
- 1545 निर्धाम नगरं पौरैः सर्वसामर्थ्यवर्जिताः । अनन्यै राष्ट्रमाकीर्णं डामरैः पार्थिवोपमैः ॥१५४५॥
 बद्धमूलो नाविदुरे सर्वभारसहो रिपुः । सबाधाभ्यन्तरा मन्त्रिसामन्ता वैरिसंभिताः ॥१५४६॥
 मन्त्रोपदेशो बृहत्स्य नैकस्यापि नृपास्पदे । अधर्मबहलाः सर्वे भृत्वा द्रोहिकवृत्तयः ॥१५४७॥
 राज्यारम्भे बभूवैवं या सामन्त्यस्य भूपतेः । सा स्मर्तव्यान्तराज्ञानं प्रत्युदन्तं विवेकमिहः ॥१५४८॥
 प्रामप्रसङ्गात्सर्विदं गुणधामोपवर्णनम् । बभूवमाणं छद्महृशोप्यव तेषांस्वदहर्षते ॥१५४९॥
- 1550 पूर्वापरानुसंधानवन्मैर्दृष्टान्तवत्कथाः । नाबुद्धातिगभीराणां शक्या रसयितुं गुणाः ॥१५५०॥
 प्रत्यक्षस्य गुणावाज्ञो विचिन्वन्तो यथास्थितान् । अनिर्णयस्य भविष्यामो विवेकस्यानुगा वयम् ॥१५५१॥
 स्थितस्य तत्त्वविज्ञाने नाप्यस्य हि पटुर्जनः । अमानुषानुभावस्य राक्षः किं पुनरीदृशः ॥१५५२॥
 हितानां दाराणां सद्गुणलुपुःखस्य छद्मदः कवेः । सोल्लेखस्य मियसकललोकस्य नृपतेः ।
 स्थितानां कोप्यव व्यवहितविवेकः स्वकुतैरसामान्यं ज्ञानं छद्मगमनुभावं न कुशलः ॥१५५३॥
 भवेत्प्रामप्रसङ्गा परिणामेयं वा नतिः । कथं सर्वस्याहुतावां निष्ठायां गुणदेशयोः ॥१५५४॥
- 1555 सन्त्येवास्यापि विषमाः स्वभावा दोषतां जनः । येषां विपाकमव्यक्त्वमजानन्गणयत्ययम् ॥१५५५॥
 विकासः केषांविजयनविषमैर्विद्युददयैः परिषामुद्भूतैः । अवनकटुभिर्दीर्घरसितैः ।
 न चेष्टा कान्धन्योपकृतिपरिहीना जलमुचो जडो वर्षादन्यं गणयति गुणं नास्य तु जनः ॥१५५६॥
 गुणांलोकोत्तराङ्गभृष्वन्नस्यानुमन्वगोचरान् । भविता पूर्वभूपालकृत्ये सप्रत्ययो जनः ॥१५५७॥
 अनुसृतस्य स्थानाङ्गमङ्ग्रेण वकार सः । विनोलांलोमकस्येन दिङ्नाग इव भूपरान् ॥१५५८॥
 विद्वद्वाहिनीवृन्दा गूढं यज्ञयसंभवम् । वहन्ति तापं भूपाला और्ध्वामिषिञ्च सिन्धवः ॥१५५९॥
- 1560 भूमिभृत्स्वतस्तस्य तेजसाप्यायितो गतः । पूर्वराज्यशान्तो मुनेष्वप्यमकाशताम् ॥१५६०॥
 यो यस्तं पश्यति स्वात्मसंमुखं स ह सर्वतः । जानात्यवक्रोसिंहितं देवविम्बमिवेश्वरम् ॥१५६१॥
 स्थिरप्रसादो दत्ते यत्प्रदादत्ते न स क्वचित् । भयं पुनः प्रणमतां दत्तं हरति विशिषाम् ॥१५६२॥
 कृष्टासेः प्रतिविम्बं स्वं हित्वा नान्योऽस्य संमुखः । नापरः प्रतिशम्भाच्च गृजतः प्रतिगृजति ॥१५६३॥
 तस्य नातिशितं कोपि प्रसादे निशितं पुनः । धत्ते तीक्ष्णैकधारस्य तरवारैस्तुलां वचः ॥१५६४॥

१५५८. ') Doubtful emendation; A 'योषा'; G 'विद्वदो देशो and 'योषाविषा'. १५५९. ') Thus A; C 'योषास्म' १५५९. ') Cf. 'लो विद्वत्स्वतस्तस्यैव' (A) viii. 1305. १५५९. ') Thus A; B C 'विषास्य', as apparently corr. by later hand in A. १५६०. ') Conjectural emendation; A 'यतोपवेशवृत्तस्य'. १५६०. ') ईष्टान्त supplied by A, in space left by A. १५६८. ') Emended with C; A 'युपज्ञेय'.

तस्याकुञ्चनो निष्वास्तानतश्मीषिकासिनः । यमवन्त्वाभिनाः कल्पद्यास्त्रिनः पल्लवा इव ॥१५६५॥ 1595
 राशि गाम्भीर्यवृत्त्यमाहात्म्यमभिव्युत्ताम् । विवेक मग्निणां लोकः विषये तांश्च सर्वतः ॥१५६६॥
 मन्त्रस्तु प्रसीदते न विवेहेन्यमग्निणाम् । पार्श्वदुर्माणमेवाक्यवीथिस्तस्य ह्योद्विग्नम् ॥१५६७॥
 तस्योत्पटयतः सर्वास्तृणानीवावहेत्या । स्फूर्जस्त्रनकसिंहोभूदशक्योन्मूलनः परम् ॥१५६८॥
 आ बाल्यास्त्वस्तुतो राशः स कृत्स्नव्यवहारवित् । अधृष्यस्तदणीभूतनयो ह्यास्त सर्वतः ॥१५६९॥
 अहैवं यौनसंबन्धादिच्छतस्तच्छतो भदात् । कुत्राभिपस्तस्य ततः कृतावहोतनोन्नयाम् ॥१५७०॥ 1570
 रन्धात्रेयी स तत्रोपापुपजपैः क्षणे क्षणे । सखी जनके यन्नावृत्तं द्वेषमभिपद्यत् ॥१५७१॥
 राशस्तुल्यवयवैः हि जगनीगावसंस्तवान् । राज्यकाले हि सोस्तेकावासां तदवकाशौ ॥१५७२॥
 तुल्ययोग्योपस्कारकानाहारादि राजवत् । अकालहावकुत्तां राजधान्यन्तरेव तौ ॥१५७३॥
 सब इववृद्धैः समवीरिका प्रभेर्न युज्यते मामसमुद्यतेः कथित् ।
 भिनोक्षतेर्दुर्दृष्टवृद्धकृन् सरोजवण्डस्य महाविद्यम्बना ॥१५७४॥
 नक्षत्रितामसंस्फुरैभुनातेख्यकल्पनाः । तद्वर्गेष्वखिले चकुस्तादृषः कलुषं नृपम् ॥१५७५॥ 1575
 अथ राजा विजयिनं सत्कर्तुं कम्पनापतिम् । कृतज्ञः भावणे मासि जगाम विजयेश्वरम् ॥१५७६॥
 अत्रान्तरे पिच्छेद्वादागच्छन्तिरिगदरे । प्राप भूरपुरब्रह्मापीश्वरादुत्पलौ वधम् ॥१५७७॥
 पुल्याणनाडादुत्पिन्त्रकृतये पुनरागतः । ब्रह्माधिपेन गुटिकान्वेषिणा स दयाप्यत ॥१५७८॥
 क्षितौ निपतिनः पार्श्वपाममेकं द्विषद्भटम् । मुमुर्षुर्द्विशिखाविद्वज्जानुमर्मापि सोवधीत् ॥१५७९॥
 प्रत्यावृत्तस्य सत्कृत्य कम्पनेन महीपतेः । शर्यद्वन्तिपुरस्थस्य ब्रह्मेयोरिशिरो व्यधात् ॥१५८०॥ 1580
 स दृढशङ्कामुष्टिरद्वन्द्वमुण्डमुद्गरः । चक्रे तस्य दृढामर्षशोकशङ्कुविपाटनम् ॥१५८१॥
 आद्यायामेव यावायं जातारात्रिक्षयो जनैः । स निःशेषविनाशेषकण्टकानामगण्यत ॥१५८२॥
 नस्मिन्मविष्टे नगरे विवृताः केपि सागसः । प्रापुर्जनकसिंहायाः केपि कारागृहस्थिनिम् ॥१५८३॥
 कैथिपलपयितैः शङ्कां प्रादिताः पृथिवीपतेः । ततः क्रोष्टेश्वरमुखाः प्रातितोम्यं प्रवेदिरे ॥१५८४॥
 शमालां निर्गतः श्रीमान्कार्तिकेय कृती नृपः । तत्र तन्नासुहृदामं संवाभेयमवापत ॥१५८५॥ 1585
 यत्र सुस्तलमूषायाः प्रापुर्भगवतापताम् । तं हाडिग्राममदहस्सुज्जिस्जितविक्रमः ॥१५८६॥
 महीभुजा पीडयामैनराहतः क्रोष्टकादिभिः । अथ भिक्षाचरो राज्यगृध्रभूयोत्पुषावयौ ॥१५८७॥
 एकेनाह्ना येज्जनानि श्रोतकृद्य दश पञ्च च । शालिकाकोट्टनामानं गिरियाममवाप सः ॥१५८८॥
 क्षुरिपसारुमारान्तिमीतिमार्गभ्रमोद्भवम् । केशं नाजीगणन्मामी धावितः स जिगीषया ॥१५८९॥
 कार्यमायाति वैमुक्तं जिगीषोर्विभुरे विधौ । प्रस्थितस्य पुरोवते रथस्येव ज्वगंभुक् ॥१५९०॥ 1590
 आरम्भमात्रमपि कस्यचिदेव सिद्धये कथिन्मयलपरमोत्पलप्रवासः ।
 मन्धाद्रिणामृतमवाप्युदधेर्मुहूर्तस्त्वस्मिन् विराद्विदधता न हिमाद्रिजेन ॥१५९१॥

१५७९. *) Emended; A वृत्तौ. १५८०. *) Emended with C: A 'पुरस्थस्य. १५८१. *) Emended; A विपाटनम्.
 १५८४. *) Emended with C; A कैथिलम्.

अथा सरित्स्ववसतेर्जलधिप्रवेशे वेलोर्मिबेहन्नवशेन विवर्तमाना ।

मिथैव यच्छति धियं पुनरुहतेति नोत्थानमस्ति तु विधिव्यपरोपितानाम् ॥१५९२॥

तस्य तावन्महायन्त्रकडोरस्सोदयक्षणे । सिद्धेर्विबन्धो विधिना विधुरेण व्यधीयत ॥१५९३॥

आयातं तमबुद्धा तु तस्मिन्नेव क्षणेभवत् । पृथ्वीहरानुनः शामभङ्गः कृताञ्जलिर्नृपम् ॥१५९४॥

1595 कोष्ठेम्बरः स चावेत्य संपातं तमतिष्ठताम् । कृत्वाक्षमौ ततः सर्पाविव मन्त्रविधिमितौ ॥१५९५॥

ताभ्यां स्थानेन सोन्यस्मिन्स्याजितोऽवपरिभ्रमम् । कार्कोटवृद्धमार्गेण निरगतः सुन्दरं वयौ ॥१५९६॥

आसीच्च तत्र शेषाण्डदर्पकण्डूलदोर्द्धुमः । कम्पावमाणः कश्मीराक्रान्तिसंततचिन्तया ॥१५९७॥

उदीपसन्तिलस्येव तस्य रन्ध्रगवेधिणः । पुरं प्रविष्टो राजापि प्रतीकारमचिन्तयत् ॥१५९८॥

अहिनीयस्वमात्येषु प्रतीहारो मदोपगाम् । सुज्जेरसहमानोभूच्छतान्वेषणतत्परः ॥१५९९॥

1600 आयायावय विशम्भावष्टमं बल्यतः प्रभोः । धन्यामजः पुनर्मूर्तिर्जाह्नवीजलमञ्जनात् ॥१६००॥

तदाद्याः संस्तुता राजधिरसंभावितास्ततः । अनायुवन्तोभीकारान्पर्येत्यन्त चिन्तया ॥१६०१॥

कुर्वणे कार्यतस्तस्मिन्भरं पित्र्येषु मन्त्रिषु । कालप्रतीक्षाभमतामहुंस्ते महनाशयाः ॥१६०२॥

प्रतीहारस्तु दुर्लभ्यसुज्जितोर्धोद्यतः । अग्रियानपि तान्भीत्या जयाहोषोपयोगिनः ॥१६०३॥

व्यतीनेष्वपि मासेषु केषुचिद्वैद्ययोगतः । अकस्मादभवद्भृष्टस्कीतलूनामयानुरः ॥१६०४॥

1605 विस्फोटशोकानीसात्पङ्क्तिमान्द्याधुपञ्चवैः । संदिग्धाभ्युदये तस्मिन्देशः पर्याकुलोभवत् ॥१६०५॥

इत्थं स्थितः कुलस्यैकमर्तुः स्वामी बन्ती रिपुः । तत्पक्षा डामरा राष्ट्रं दुष्टमेव व्यचिन्तयत् ॥१६०६॥

आयत्यां च तदात्ये च हितकृत्यं विचारयत् । राज्ञः श्रीगुणलेखाया जातमेकदन्तं शिशुम् ॥१६०७॥

पञ्चाशद्वेदयं परमोर्गिष्ठं सुज्जिर्भूमिपति तदा । विकीर्णमन्त्रवामास मानुलेनास्य मार्गिणां ॥१६०८॥

इत्थं भूतस्य दुष्टक्षुः समुनः सुज्जिरथ ते । पञ्चचन्द्रादिभिः सार्धं युक्त्या मन्त्रयतेनिशाम् ॥१६०९॥

1610 लम्परन्ध्रः प्रतीहारो धन्याद्याच्च तदीरिताः । इत्यवोचन्तनो भूयं स तथेत्थमहीच्छ तत् ॥१६१०॥

पूर्वप्रजासृजं हवाञ्जुतवस्तुनस्वव्यावर्धनेन कुतुकं जनयन्ति तज्ज्ञाः ।

बाला हवाल्यमतिहायेधियच्च सन्ति प्रायो नृपा नियमभूयमनोनुमायाः ॥१६११॥

शौचस्थाने कृतवसतिभिः स्त्रीव्यवायालये वा निःशस्त्रो वञ्चलनकुशलैर्मौनसं संप्रविश्य ।

नीतो भूतेरिव विवशतां निर्भरं गर्भवेष्टैर्महं भूपात्कथमिष ततः स्यादवष्टब्धचेष्टान् ॥१६१२॥

निर्हेतुं महसन्विटः प्रविशति क्षोणीपतेरान्तिकं धीत्युत्कुलद्वयेष किं किमिति तं पृच्छत्यनृणाश्रयम् ।

द्वेते किंचिद्वैतौ कचानय कचस्त्वैकचं मानिनां मानप्राणगुणेषु यत्सरभसं इमोलोपातायते ॥१६१३॥

सविभ्रममतागतः किमपि भाषमाणः भुनी प्रभोर्वैलितलोचनं जगद्वक्त्रबालोकचयम् ।

विजस्य मुखविक्रियाप्रणयताडनाद्यैर्षद्वन्तुमहमिवाहितं नृपतिबल्लभो दुःखः ॥१६१४॥

1615 अपि जानु स रुदयेत निःसंक्षोभमसिर्नृपः । यो वञ्चपुत्रक इव व्यक्तं पूर्वेन नत्तंते ॥१६१५॥

१५९४. ') Here one *akshara* is wanting in A; *g* supplemented with C. १६०२. ') Emended; A 'अनतां गृहस्ते. १६०३. ') Thus corr. by A, from *कुलेस्ते*. १६०६. ') Emended; A गार्गिणा. १६११. ') Emended; A 'अथ. — ') Emended with C; A 'तस्य स्या'.

यतो भृत्यान्तराज्ञानाज्जातः सर्वस्वसंक्षयः । तत्प्रमादुष्कृतै राज्ञां हा धिक्नुद्यापि शाम्यति ॥१६१६॥
 सुजिह्वारोग्यमन्वेदुमान्छन्दुर्वचस्पयोः । चिन्वन्तराणिः पद्मवन्निवासमलिखत ॥१६१७॥
 दक्षिणं वामानं वाममाशये प्रतिविम्बितम् । हर्षणस्येव राज्ञः स विमाध्याभूपराकुलः ॥१६१८॥
 तस्मिन्नागवृहे वेदान्मन्वीकृतयतायते । नृपतेस्तत्रां ग्रीतिं निःशेषां जह्रेरे खलाः ॥१६१९॥
 भृत्यः सुजिह्वारयोप्यास्थानहिजम् शठः । पातिलोम्बावहैर्भर्तुर्मेन्वैरासीचिन्नोन्मूल ॥१६२०॥ 1620
 गीतोये राशि रष्टः स दिष्टमुद्धै भृपास्पदे । बलवर्षी चिनिर्वाय पार्थनार्थी गृहान्वयौ ॥१६२१॥
 न तं प्रसादयद्राजा विशालवतवाहनः । आक्रम्योसी कथं नः स्वादित्युपायं त्वचिन्तयत् ॥१६२२॥
 स्वयमेव हतकायैसी निरावीरनुजीविभिः । मत्सेति तदधीकारानन्येभ्यस्पूर्णमार्पयत् ॥१६२३॥
 राजस्थानात्त्रयं धन्यमुदयं कम्पनादपि । अजिमहद्वरधतिः खेरीकार्ये न रिन्ङ्गम् ॥१६२४॥
 ईताधिकारे प्रव्यक्तवैकृते नृपते ततः । अल्पावशेषानुचरः सुजिह्वारोहिशङ्कितः ॥१६२५॥ 1625
 विमानितः पुराङ्गवाद्यान्महिष्य मानवान् । सोष सुस्सलभूभर्तुरस्थीन्यादाय निर्वयौ ॥१६२६॥
 औत्सुक्यात्पार्थनाकाङ्क्षी राजभान्वन्तिके न सः । निर्गच्छन्नाजगुरुर्पेन राज्ञा बान्धव्यत ॥१६२७॥
 तन्निर्वासनगर्भस्य स्थापनानानुयात्रिके । प्रतीहारस्तस्य गुण्यै कोशादेः स्वात्मजं व्यधात् ॥१६२८॥
 निपहानुपमायमदायचाविनि रक्षिणम् । पुत्रं माराद्धमको म' हति ध्यायन्स विष्यये ॥१६२९॥
 निवृत्तो लक्ष्मको हारात्यर्णोत्सं शनकैयतः । अवारोपयद्रोहो भागिकं लोहराचलात् ॥१६३०॥ 1630
 प्रतीहारविहृष्टाव भात्रेयाय महीभुजः । प्रेमाभिधाय तत्कीहाधीकारं च समापयत् ॥१६३१॥
 उत्साय लोहरत्यागाच्छङ्काशङ्कु महीपतेः । स भीष्मविषमं कानं राजपुर्णामलङ्कयत् ॥१६३२॥
 भ्रमत्यकन्नुकन्नातपातनोत्पातनक्षमः । आचक्षुडामरः प्राप प्रयां कामपि लक्ष्मकः ॥१६३३॥
 हारेधाकारयत्सुजिह्वानिमलविधित्तया । कृष्यमाणो राजवंशपौरुषं राजमङ्गलम् ॥१६३४॥
 अनन्यदेशजः सुजिह्वः भूरो मत्कोशपोषितः । कीर्तिमेष हरेःधावितीर्थोकलुषो हि सः ॥१६३५॥ 1635
 खड्गपादिसहायः स भुण्णः पर्यटितुं पथि । निःछलधोपहात्यथ तेन कार्यार्पणात्कृतः ॥१६३६॥
 कर्तुं पदभ्यां योग्यानामयोग्यान्मभवेकः । तेषां गुणैस्तान्संयोजुं न शक्यं कारगैरपि ॥१६३७॥
 पदे भीष्मण्डवस्तानुचितमुचिते वर्मणि निजे वृषाङ्कः प्रक्षेपुं प्रभवति चित्ताभस्म रभसात् ।
 न तत्स्वेच्छावक्षत्रिजगदुदयापावधटनोप्यसौ तद्वन्धेन स्फुटमिह पटुः संघटयितुम् ॥१६३८॥
 तस्मिन्सुजिह्वानिस्पर्धामश्रीदे वोढुमक्षमे । वृत्तानुजहानेन सञ्जयालं दिगन्तरात् ॥१६३९॥
 निर्धरे ऋण्डते हेयोप्यवापत्कार्यगैरवात् । कोष्ठेभ्यो नरपतेर्नितरामन्तरङ्गताम् ॥१६४०॥ 1640
 प्रीतिदायैस्तोप्यमाणस्तैस्तैस्तुष्टेन भूमजा । विक्षब्धो नगरे तस्यौ सोपि लूतामयानुरः ॥१६४१॥

• १६१९. ') Emended; A अक्षिरक्षिताः. १६२२. ') Emended; A आक्रम्योसी.—') Thus corr. in A from B. १६२४. ') Emended; A धान्ध. १६२५. ') Emended; A विष्ठा. १६२९. ') Conjectural reading; A कोष; B C कोष. १६३१. ') Emended; A सवर्षयः. १६३१. ') Thus A₁; A₂ 'याननोप्यापनयनः. १६३५. ') Thus A₁; A₂ सुजिह्वः.—') Thus corr. by A₂ from A₁ मत्कोश.—') Thus corr. by A₂ from A₁ सवर्षयः वहे — विती. १६३८. ') पटुः supplied by A₂ in space left by A₁.

- एवं इमकदम्बैश्च राशि कुर्वति कार्यतः । चालकैः सोमपालाद्यैः सुजिज्ञान्येव वैकृतम् ॥१६४२॥
 प्रतिज्ञाय लताम्रावसायं कश्मीरनिर्जयम् । सोमपालाय तद्दानं सोमजीचकेवमानितः ॥१६४३॥
 प्रतिभुभाव तस्मै च भागिनेर्यौ स कन्यकाम् । धीमानवान्तरे सामदाने प्रयुज्ये नृपः ॥१६४४॥
 1645 हौ तावल्पाश्रयौ राजकन्ययोः स्त्रीक्रियां तदा । रभसाद्यावकुर्वाणावदसामन्तरं द्वियाम् ॥१६४५॥
 वपायैर्जयसिंहस्य शकुनैश्च निरीक्षितैः । मेरिनः सोमपालोश्च सुज्जर्मन्दादरोभवत् ॥१६४६॥
 स्वयमेव प्रतीहारस्तत्र राजपुरीपातिम् । सीमान्तर्भुवमागिन्ये कन्यकोद्वाहसिद्धये ॥१६४७॥
 जातां कल्हनिष्काश्यायां महादेव्यां महीपतेः । उपयेमे नृपसुतां सोमोन्मापुत्रिकाभिधाम् ॥१६४८॥
 वाते तस्मिन्कृतोद्वाहे नागलेखाभिधां सुधीः । तस्वजेर्यौ प्रतीहारो भूभुजे प्रत्यपादयत् ॥१६४९॥
 1650 इत्थं राट्टइये वदसंघौ निरवकाशताम् । प्रायः प्रतस्ये हेमन्ते सुजिज्ञस्त्रिपथगोन्मुखः ॥१६५०॥
 जालंधरे संघटितो ज्येष्ठपालो विनाय तम् । गाढावमाननिर्गटसौष्ठवं भिक्षुपक्षताम् ॥१६५१॥
 स्वयि भिक्षाचरे वैकल्येनयकतां गते । नेपिन्द्रो वा महेन्द्रो वा समर्थौ प्रत्यवस्थितौ ॥१६५२॥
 राज्यवदस्य ते यथ चक्रे राजा विमाननाम् । तत्पुत्रो यथ विषये प्रतिकुर्मस्तयोर्द्वयोः ॥१६५३॥
 इति संमेरितस्तेन देवपालान्तिकस्थितेः । विद्याहः सौन्तिकं भिक्षोर्भागिकेन न्यविध्यत ॥१६५४॥
 1655 अनिश्चितवलोत्थीनि स्वामिनो जाद्वजीजने । न युक्तमेतत्ते कृत्यमित्यावेगादृष्टासि च ॥१६५५॥
 छात्वा शुनयानेष्यामि पार्थे च इति निश्चयम् । स पीतकोशः कृत्वास्व ययौ प्रस्तुतसिद्धये ॥१६५६॥
 प्रतीहारकरन्यस्तसर्वभारस्तु भूरतिः । मन्दाक्रान्तिनया राज्यमसुस्थितममन्यत ॥१६५७॥
 यो यो हि व्यग्रहीतं तं संधाय सविधस्थितः । तमन्वहं प्रतीहारः सानुपहमिवैक्षत ॥१६५८॥
 प्रगल्भमाने शास्त्रेवैमुदयः कम्पनापतिः । अवधीच्छद्यना इमं प्रकटं कालियात्मजम् ॥१६५९॥
 1660 अविधासोत्तङ्गान्स्वर्बलावन्यानय लक्ष्मकः । निर्मर्षाहान्कम्पनेशमीयस्सान्त्वयमजिपहन् ॥१६६०॥
 छात्वाभ्येष्यति गङ्गायां यावत्सुजिज्ञां विवृणुताम् । यावत्कथं मया नेवा कश्मीरा इति विन्तयन् ॥१६६१॥
 तावन्मात्रान्तरव्याघ्रा राक्षो विज्ञाय डामरान् । भिज्जान्भिक्षाचरोविशद्विषलाटां हिमागमे ॥१६६२॥
 मण्डलस्यान्तरे तस्य विविधो वृद्धडामरः । प्रतीहारो हिमर्तुश्च निषेधा समपद्यत ॥१६६३॥
 स टिकेन त्रितुष्टोद्वाहेकान्तरेपिण टिपोः । आनीतः संमनैर्दत्ताप्यायः सर्वैश्च डामरैः ॥१६६४॥
 1665 प्रतीक्षमाणो राण्याग्रिहेतुं सुजिज्ञसमागमम् । निर्भयाष्टिकजामातुर्भागिकस्य स्वरागमोः ॥१६६५॥
 बाणशालाभिधे दुर्गे वसवल्पोष्णितावपि । दूतैर्विभेदमनयन्स्वर्डामरमाडलम् ॥१६६६॥
 प्रमोहं हृदशं प्राप्तं द्विषां च सिद्धजन्पुरः । श्रावतेनाथ गङ्गायाः सुजिज्ञिहितमज्जनः ॥१६६७॥
 पूर्वविप्रकृते भिक्षात्रासंभवाभेदमागते । ययामुष्य महीर्भुस्तयास्माकं भयं भवेत् ॥१६६८॥
 ध्यास्विति सिंहदेवेन प्रार्थितो व्याजमारधे । सुजिज्ञीकण्ठोद्योगे सोमपालो भवाकुलः ॥१६६९॥
 1670 सुजिज्ञां लंधरं प्रायः प्रातर्भिक्षाचरान्तिकम् । यावद्यास्वति तं स्यां तद्वनस्तावदासदत् ॥१६७०॥

११५९. ') Emended with C; A स्वजेर्यौ. ११५९. ') These two pādas have been twice written by A.—
 ') Emended with C; A "वायि. ११५९. ') Thus A; perhaps read शास्त्रेवैमु.

मेरितो अथैवपालेन निषिद्धो भागिकेन च । विरराम स तस्योक्तया विपक्षाभयनपहात् ॥१६७१॥

कण देशान्तरोपात् तव भूयोपनेष्यति । एवं च हास्यस्वधीकारं मन्मुखमहिमार्जनः ॥१६७२॥

इति वृत्तमुखेनोक्तः सोमपालेन चान्वहम् । विपक्षौत्सुक्यमस्त्यार्थं तदेषामभिमुखो जयौ ॥१६७३॥

उदयः कम्पनाधीशो वैशाखे तीर्णसंकटः । खड्गान्तिवनेन संघामं प्रत्यपद्यत भिक्षुणा ॥१६७४॥

प्राक्तस्युप्यल्पवृत्तेन जाते द्रष्टुवन्ते ततः । तस्मिन्कोटिहान्तरं भिक्षुः प्राविशत्यातवेहनः ॥१६७५॥

1678

राजाथ विजयक्षेत्रं निर्वातः प्रत्यपूरयत् । कम्पनेशस्य कटकं तास्ताः सर्ववर्चसम् ॥१६७६॥

यन्मोपलशरासारविधिबाधुधर्षिणी । दुर्गस्थितैर्द्रुपचमूः प्रत्ययोध्वहमवर्षिभिः ॥१६७७॥

पतस्त्वहमद्य भिक्षोश्च नामलक्ष्मद्य पक्षिणु । पश्यातुं दुर्गजाजानसेना दीर्घाणि नाशकत् ॥१६७८॥

द्वैतैरभधिके मासमात्रे यातेपरीक्षतः । विहार्यं मूलं दुर्गस्य धन्यः खालाम्बु संभृतम् ॥१६७९॥

दुर्गभाजो बलात्ताम्ना राज्युपायपरे धियम् । जाततैरिवायेष्वा धनलुब्धामदर्शयन् ॥१६८०॥

1680.

विंसर्जं प्रतीहारमथ तहस्तुसिद्धये । राजां ह्यमरसामन्तमन्त्रिराजात्मजैः समम् ॥१६८१॥

कोटिभ्ररविल्लाकायाः कृष्णस्थस्य विमोक्षणम् । करिष्यामो वयं भिक्षोरिति मुकुत्ता तमन्वयुः ॥१६८२॥

पद्वन्संकटशैलापारधः कोटं मिनोन्नति । जितं मेवे प्रतीहारो वीक्ष्यामन्ताः स्वबाहिनीः ॥१६८३॥

पूर्वस्थितैः प्रतीहारानुगेषान्ध्वर वासरे । भयोधि सर्वसैन्यस्व बलात्कोटं जिघृक्षुभिः ॥१६८४॥

ते तावन्मोप्यहमवृष्ट्या तथा तैः प्रतिचक्रिरे । नास्तीदं विक्रमेणेति वद्यागृहान्निधयम् ॥१६८५॥

1685

वीरदेहद्रुमायेभ्यो न्यपतचहममिहताः । निर्वदकौचसरपाः शीर्षभमरगोकाः ॥१६८६॥

कोटिभ्ररस्य मूढत्वं गिण्डुं तत्र किंचन । स्वस्य भिक्षोर्लब्धन्यानामन्त्रेण च विनाशकत् ॥१६८७॥

नास्यत्र मत्समो वीर इत्येवावप्रसिद्धये । स ह्यनुदोद्धतं भिक्षोर्यस्यागक्षयकार्यम् ॥१६८८॥

दुधुभृणां खड्गानां स संकटे धैर्यमादधे । कोटिभ्ररोस्मि यामिसौ तद्वया हामराः परे ॥१६८९॥

यदेतद्रुहवने भूरि सैन्यमस्मद्विधाय तत् । पर्यवत्येदिति वदन्समभाष्यन्वया च तत् ॥१६९०॥

1690

विजम्भमूरमुप्यारिष्यन् कोटिभ्ररोप्यसौ । अन्येषु तत्र कैवात्येस्य ते निधयं दधुः ॥१६९१॥

भूमस्त्रिदुहः कार्यवशेन स्त्रोपवेशने । अङ्गीकृताधिकारस्तु धीमांटिकस्य लक्ष्मकः ॥१६९२॥

खड्गाधीशं महामामस्वर्णादित्यागसंभयात् । स्वीकृत्य भिक्षुदुधुभृणां वदक्यमकारयत् ॥१६९३॥

आनन्दाख्यः खड्गाधीशस्यालः कृतवनागतः । नीत्या टिकं प्रतीहारार्थं भूयोप्यरोपयत् ॥१६९४॥

प्रतीहारस्य टिकेन सर्वैष्यं वीक्ष्य ह्यमरैः । निःसंशयं हतोद्यायि भिक्षुः कोटिभ्ररादिभिः ॥१६९५॥

1695

संरम्भास्त्रिभोक्षाय प्राशिवंस्ते खड्गान्तिक्म् । दूतानूरीकृतस्वर्णदाना भूरिपैः समम् ॥१६९६॥

खड्गस्तु दध्यानुरकोषं गृहीत्वास्त्रमिदग्निहतः । जानाति रक्षितान्गान्निधयुः कोटिभ्ररादिभिः ॥१६९७॥

समन्तुः प्रातराग्रेष्य देह्नुपालोच दुरगः । ह्यन्गान्मां जयसिंहस्तद्वचः पश्यः प्रयत्नतः ॥१६९८॥

मत्वेति तेन प्रत्युक्ता भिक्षुं शौचस्थितं गृह्यत् । विपाद्यातः फलहकं निर्गच्छेत्सुविधरेपि ते ॥१६९९॥

१६७१. ¹) Emended; A सर्ववर्चसम्. १६७१. ²) Emended; A वास्यः; C वास्यः; cf. viii. 1624. १६७१. ³) Emended; A राहा. १६७२. ⁴) Thus corr. by A₂ from A, गृह्यास्य. १६९१. ¹) Emended; A पुत्रलु. १६९०. ²) Emended with B; A दध्यानु. १६९१. ³) Emended; A निधयौ

- 1700 स त्वेभ्योपतिताङ्गः चेबावस्करवर्त्मना । यात इत्यवशो लोके ध्यावन्मामी न निर्वयी ॥१७००॥
 कौष्ठिभरोभ्यक्तकृत्यः सैन्यासोभेयथाक्षिपन् । कथं कालविहा शब्दे प्रतीकारेण सान्त्वितः ॥१७०१॥
 गीरी खड्गाधैर्यथायामा मत्स्युवाद्युद्यत । व्यवसायः प्रतीहारमुख्यैर्भिन्नुपमापणे ॥१७०२॥
 गच्छत्रिरागच्छत्रिष राजा दूतैः प्रतिक्षणम् । अन्विष्यन्विजयक्षेत्रे बाली पर्याकुलोमवन् ॥१७०३॥
 नाथत्रिराहवैसैतैः साहसे दश वत्सरान् । कृतमजस्यं साभ्योभूय यो वृद्धमहीभुजः ॥१७०४॥
 1705 दिव्यो राजानुगा दिव्यात्सत्य भिक्षोः प्रमापणम् । साध्यमेते हि मन्यन्ते हन्त किं केन संगतम् ॥१७०५॥
 विहस्य नीयते विषं खड्गैरित्य क्षणादमी । ममा नूनं प्रयात्यग्निं मुपिताधासिलाः परैः ॥१७०६॥
 पृथग्भूतः कौष्ठकोयं विष्णुकोत्सैव वाग्धवः । एते भिक्षाचरोऽपिहपुष्टा आभ्यन्तरा अपि ॥१७०७॥
 को नूनोत्र संग्रामे यो राक्षः साधयेद्वितम् । सामयी नूनमायाता सेवमस्यैव सिद्धये ॥१७०८॥
 इत्युभुः शिबिरे बावज्जनास्तावद्वेषयत । कटकैर्मन्त्रिणां युगं विकोशायुधबाहिभिः ॥१७०९॥
 1710 एकाकी विरसंक्षिप्तो हन्तव्यस्तत्कृतैः । हा पिक्वपरिकरो बद्धो निर्लज्जैः सर्वशस्त्रिभिः ॥१७१०॥
 न एवेत्युचुरासीथ कच्छच्छोर्भिविर्मलः । स्फुरयोधाक्षिपकरो निःशब्दः सैन्यसागरः ॥१७११॥
 योस्रोद्धीयेत वा सैन्यं लङ्घयेद्वा मृगयुते । हुष्टाधमृष्टिरिव वा निक्षिप्तास्तावदेवमम् ॥१७१२॥
 साधर्वशीर्यः पर्यन्ते स्वीकुर्वन्मिथुरावुधम् । संभ्रान्तधकितधासीदित्यन्तधित्तवच्छनः ॥१७१३॥
 एतावन्मन्त्रिणां सिद्धमथ मत्स्युत्संभवः । तच्छान्तिः कार्यसिद्धिष्य प्रतापिर्नृपतेरभूत् ॥१७१४॥
 1715 सैन्ये भिक्षाचरापातं पश्यस्यूर्भाषितक्षणे । कोट्याविष्णुदशस्तरीकः पुमानेको विनिर्धयी ॥१७१५॥
 ददतीभिः परीतस्य मारीभित्सत्य विशिषुः । पृष्ठे केपि वपुर्लोकस्माच्छ्रमापरवासतः ॥१७१६॥
 बद्धः पलायमानोऽथ सोऽयं भिक्षुरिति ब्रुवन् । उन्मुखः स जनोऽभीवीहिकं तमथ निर्गतम् ॥१७१७॥
 स हि भिक्षोः कृण्वोऽस्तुमुते मस्तुतो' वधम् । तस्मान्नाजानुगेभ्यो वा स्वस्याशङ्क्य विनिर्धयी ॥१७१८॥
 अत्रोऽशोस्मीति लोकस्य प्रत्ययाव चर्कं च । कृषाणीमुदरं हन्तुं रक्षमाणो निजानुगैः ॥१७१९॥
 1720 सानुगस्यक्तमार्गां स विलङ्घ्य नृपबाहिनीम् । अत्रिप्रसवणोपान्ते नातिदूरेभ्युपाविशान् ॥१७२०॥
 उच्छ्रसंभिरसंप्रतिरम्योमिर्बुर्गनिर्गतः । मायां प्रयोजुं शरेभे प्रेरितः सोम्यहामरैः ॥१७२१॥
 संजातं लम्बमागार्कमहसन्नक्षयतां क्षणम् । भिक्षुः क्षपायामास्कन्दमपनेष्यन्ति हामराः ॥१७२२॥
 इति तद्वाचिकासीत्या नीविभिर्मन्त्रिणां समम् । खड्गैस्त्वज्जिह्वैश्च न्यदध्वन्तावदक्षयः ॥१७२३॥
 ततः किलकिन्नारावमुज्जैः करतालिकाः । योधैर्ददन्निः सविद्या व्यगृह्यन्ताकुलाशयाः ॥१७२४॥
 1725 मुक्ताः स्वाभिमुखः कृष्णगता राज्यं प्रसापितुम् । ह्रियतो मन्त्रिभिः स्वांघो दस्वार्थान्को नु साधितः ॥१७२५॥
 राजकार्ये च भागी च लम्बमानेव लक्ष्मकः । किमेतदिति तं नीविं खड्गास्थालममापत ॥१७२६॥
 सोभ्यधास्तुम्बदास्यापि रोडुं शक्यं विकीर्षितम् । खड्गानां प्रत्यवस्थाना कथं तथास्यसंनिधिः ॥१७२७॥
 स हन्तुं वैपरीत्यं तं खड्गानां त्वं वजेत्यथ । उक्तं व्यसृजदामन्दं जहत् चान्धमन्त्रिभिः ॥१७२८॥

१७०४. ') Emended; A 'वन्धव'. १७१६. ') Emended; A सव.—') Thus A; perhaps read कृतमजस्युते वस्तुते.
 १७२३. ') Emended with C; A 'वन्धवन्ता'. १७२५. ') Emended; A स्वार्थ.

- तस्य प्रहरतः भूतं भिक्षुराधिक्यवस्तुतः । शिखापहस्तेनावेगात्केशास्त्रमाह भावितः ॥१७६०॥
 यजहार कृपाया च विवर्त्यते पतिष्यति । तस्मिन्नाहंरतां भूयसी कुमारियराक्षिकी ॥१७६१॥
 निर्दिभागैर्देते तस्मिन्विधाबाधुषवाहिभिः । विरोधिबोधैः संगडैस्तयो युयुधिरेव ते ॥१७६२॥
- 1760 अजायन् विविक्षाद्य शस्त्रसंघासिताहिताः । कोटराजगरापास्तसरबौध इव हुमाः ॥१७६०॥
 अशकुचमस्तान्मृगं सङ्गभूलाविभिर्दिवः । अपवृत्त्य शरासारैस्ततो दूरादवाकिरन् ॥१७६१॥
 भिक्षाचरमृगेन्द्रस्य भञ्जनः शरपञ्जरान् । ततो हर्म्बास्तक्षीमुक्ताः पुष्टाः पाषाणवृष्टयः ॥१७६२॥
 धावतस्तस्य योराहमवृष्टिकुहितवर्मणः । निमग्नमवृष्टिपङ्कं भञ्जन्पार्श्वे शिखीमुखः ॥१७६३॥
 क्रात्या ब्रीणि पश्यान्वानु स पपात दिशन्निरोः । ततश्चिरमस्कं दृ कम्पं विहिपतां हरन् ॥१७६४॥
- 1765 कुमारियोपि बाणेन विरुद्धकुणवर्मना । मणितोष्यपमर्गनः पारोपान्तेपञ्चीकितः ॥१७६५॥
 रक्षिकस्तु शूरेणैव विदो ममेति विवृतः । सजीविनोपि निर्गीच इव मूमानुपाविशत् ॥१७६६॥
 महाकुलीभिः सहितो हतो भिक्षुरयोभत । वचावभुमः शिखरं पुष्पितैरिव पार्श्वैः ॥१७६७॥
 इवतो राजचक्रस्य मध्ये हर्षेणुपात्मनः । नावमानस्य मानस्य स्वमङ्गिक्षोः परं पदम् ॥१७६८॥
 विधाता नित्यविभुरत्सेनात्सेव्यमिमानितः । अकुण्ठेन धुनं बले गृहीतात्मपराजयः ॥१७६९॥
- 1770 को बराको महर्षीनां खेपे पूर्वमसीभृताम् । उदात्तेनान्तर्हस्तेव ते स्वस्थाने न किंचन ॥१७७०॥
 अशोपुषाधिकमासैरादोर्द्विर्द्विर्द्विर्द्विः । तदवस्थस्तदातोपि शठ्यापुत्र कुमारियः ॥१७७१॥
 ह्युन्मोह्यन्मन्येनैव न सवाराद्यशस्तथा । विज्ञातसर्वैरिभिर्धितस्य बहुशो हतः ॥१७७२॥
 विपरोक्षिजलं मूढाः महारैरिति मिश्रिताः । खड्गैः यजहुर्बहुशो हते भिक्षो हिवज्रदाः ॥१७७३॥
 अविषेवाधुषसीमग्नवेदनवाधमैः । कैश्चिन्निर्जीवितमायो रक्षिकः शस्त्रिभिर्हतः ॥१७७४॥
- 1775 वचसास्त्रिण्यति वर्षाजय मालां च भुक्त्वान् । स पश्यान्नासितज्वैष्ठदशम्या नृपतिर्हतः ॥१७७५॥
 निदानं विव्रजे दीर्घे सर्वनाशेपि कारणम् । वेधा बभूव तेज्येवं तुष्टुष्टुः सख्यविस्मिताः ॥१७७६॥
 मेवत्पदं ध्रुवोः कम्पं स्मेरास्त्वयं च मामुचत् । सजीवमिव तन्मुण्डं किवतीरपि मालिकाः ॥१७७७॥
 एकं ध्येय्यविद्याधिबभानु भूमी पुनः परम् । तद्देहमप्यराः सङ्गं धरान्मुं च विहङ्गादम् ॥१७७८॥
 सविवा निजवक्षोवस्त्रितस्माधे महीपतेः । तेषां वचाणां मुण्डानि ततोन्मेषुत्पादरन् ॥१७७९॥
- 1780 श्रीधरभारतदन्त्यधश्चाङ्गादियकाशे । दृष्टविषयस्त्वभावोऽभिर्यवायं पार्थिवस्तथा ॥१७८०॥
 तत्र तत्रानुतं भावं दर्शयन्पुत्रवानुतम् । परिच्छेद्यानुमायस्यं न केचामपि गच्छति ॥१७८१॥ युग्मम् ॥
 नाट्यविश्लोकाभ्यः पितुर्मे वोय्मृदिति । न जहर्ष विनष्टोऽयं राजकण्ठक हस्यपि ॥१७८२॥
 नाकुप्यन्त्यपि तुर्मुण्डमेव धमितावानिति । वीर्यं भिक्षोः शिरोभ्याजभावौदर्यैस्त्वन्विमग्नम् ॥१७८३॥ युग्मम् ॥
 आकारस्तास्य र्धमायं सख्यं न द्वेषैकृतम् । वैशद्यं स्फटिकस्येव नाकौलोपोपमतां ॥१७८४॥

१७६०. ') Emended; A यद्. १७६१. ') Emended; A पारोपान्ते. १७६१. ') Emended with C; A रक्षिकस्तु. १७६८. ') Thus A; O 'तथा'.—') Perhaps read 'विशु'. १७७०. ') Thus A; B C 'नामद्वयम्'. १७७१. ') Emended with C; A 'वैष्ट'. १७७१. ') Emended; A सख्यविस्मिता. १७७८. ') Emended; A धरा. १७७९. ') A, २. १७८१. ') Emended; A, had first written 'नाकुप्यन्त्यपि तु' and subsequently corrected this to 'नाकुप्यन्त्यपि तु'.—') Emended; A, 'भावो'—'स्वयम्', writing in margin 'वचासाय'. B G C 'वचासायस्य'. Cf. अष्टमोऽध्यायः iii. 308.—') A, २. १७८२. ') Emended; A 'तद्वयम्'.

उत्कर्षालभृति व्यक्तमनुं वाचन्महीभुजम् । हा पिस्वमृत्पुत्रा इह वेह देहविसर्जनम् ॥१७८५॥ 1785
 प्रसादविता वेष्मालम्पूर्वमस्तेर्वराभुजः । तदस्या इव वीर्येण वेह मुग्धावरोषताम् ॥१७८६॥
 इति शितीशोवामान्यसौजग्योन्तर्धिवारवन् । आदिदेश रिचोः क्षीरं तादृशस्यान्तसक्तिकाम् ॥१७८७॥
 निद्राच्छेदे च निशि चं ध्यायंस्तस्योदवात्स्यै । भवस्वभाववैचित्र्यं मुहुर्मुहुरचितवन् ॥१७८८॥
 अपि वर्षसहस्रेण देवो दामादहुःस्थितिः । नूनं न मयिता मूष इति लोकोप्यमन्यत ॥१७८९॥
 दग्धा नृणं तनु घनं प्रतनोति शृण्वं वृष्टिं सृजत्पुपयितोऽप्य दिवं प्रददर्श ।
 वैचित्र्यसंस्पृष्टि विधिर्मयमेन कृत्वे न प्रत्ययः कृपन पञ्चलविधयस्य ॥१७९०॥ 1790
 कृत्वं निर्वर्त्य विभ्रान्त्यै धीरस्वावधतो जनः । विधिर्मयमेन दीर्घान्यकार्यमारसमर्पणम् ॥१७९१॥
 आरौनु प्रथमस्य दीर्घमनपसक्तमस्याङ्गिणा नो संत्यज्यत एव पादकटको वाचक्षिणीयोक्षितः ।
 बाहस्यासनरत्निणः कलयतो भारावतारास्त्वान्यारोहेण परेण तावदसहायिणीये वृष्टमूः ॥१७९२॥
 एवमेव भयमात्रं राज्ये निःशुभतां गते । शोकमूको नृपस्यात्र मायिशास्त्रेणहारकः ॥१७९३॥
 वृष्टः सभ्यैः स संभ्रान्तैर्वस्मिन्नेवाङ्गि भूपतेः । यातो भिक्षाचरः शान्तिमरानिर्देसदुःस्थितिः ॥१७९४॥
 भान्तरी लोहुरगिरी बजो हैमातुरी पुरा । न्यस्तौ सुस्लभूयैव यौ तौ सलहणलोटनौ ॥१७९५॥ 1795
 ज्येष्ठे नृने कोहभूयैः कनिष्ठं लोटनं दृष्टव । तमिहाद्य विद्यामायामभिविक्तमभाषत ॥१७९६॥
 क्षतभानुवृत्तेर्द्वौ राज्यार्थैः सह पञ्चभिः । निर्व्रातं बन्धनादूचे कोशेषु स तमीचरन् ॥१७९७॥
 दूयेन मुष्टेराकृतेत्यसारितभुजः पतेत् । स्वप्याश्विनो योः स्वप्नदृक्कं गच्छेद्य पुनरन् ॥१७९८॥
 दीर्घवीःस्वप्याश्विनमृदुकृतमना नृपः । असौ तत्कांसविपतदुर्वीतोऽवचक्षुषितः ॥१७९९॥
 इति संभाष्य दिव्यालैरपि साकूतनीक्षितः । नाकाराचार्येष्ठाभिः प्रागवस्थां जहौ नृपः ॥१८००॥ 1800
 न क्षनन्वाभिभूतेन सर्वतोऽसन्नवर्तिना । तादृशा वैशलेनाम्यः सृष्टपूर्वो हि भूपतिः ॥१८०१॥
 पित्रास्य वज्रलासई राज्यं भूयः प्रसाधितम् । अनेनापि हताराति विहितं पैतृकं पदम् ॥१८०२॥
 हारितौ दुर्गकोशौ तौ नष्टनामापि दारकः । दामादयो यवैको निर्धनो वीतबान्धवः ॥१८०३॥
 धनमानान्तकृद्भिरधोऽन्यसनमादधे । उपग्रहपिबे देवो तवैकस्मिन्वतेहिने ॥१८०४॥
 मित्रदुर्गायंसंपत्ताः भोजूताः वज्रिरोपिनः । मित्रमकृतिकं कोशान्मन्यतेतच्च मण्डलम् ॥१८०५॥ 1805
 तादृक्किचनिसतीर्णमाहात्म्यस्य महीपतेः । धैर्येण स्पर्धितुं जाने राघवोपि सलाघवः ॥१८०६॥
 प्राक्प्रोषितं हि साध्याज्यदाये निर्वाक्ष्ये च तम् । गुल्यानुभावमस्मार्थस्तिवै च गणयन्गुणान् ॥१८०७॥
 आहूतव्याजिमेकाय विवृष्टस्य वनाद्य वा । न मया लक्षितस्त्वस्य स्वल्पोऽप्यकारविश्रवः ॥१८०८॥
 काम्नेषु कामनान्तेषु सकामं सानुमं च तम् । मूयः शिवं प्रतिभुत्व स्थातुं सावधि लोभ्यभात् ॥१८०९॥
 एकक्षणानुमृतेस्मिन्संयष्टे छलदुःखयोः । ईदृक्तदृशशमेदादनचोरन्तरं मरन् ॥१८१०॥ 1810
 निवर्तं निवपादानां शक्तिं दर्शयितुं जने । वानोपकरणमामं संनक्षोस्वाच्छिन्नशिथिः ॥१८११॥

१७८८. ') च omitted in A; supplemented with C.—') Emended with C; A 'वाचन्मही'. १७९०. ') Thus corr. by A, from 'वाचन्मही'. १७९२. ') Emended; A 'दीर्घमनप'. १७९५. ') Emended; A 'सृष्टपूर्व'. १८०३. ') A 'कोशो'. १८०५. ') Emended; A 'जितं च'.

- अस्यद्वुत्तानि कृत्यानि वक्ष्यमाणानि भूयते । कोमुष्य बहु मन्येत सामन्ये सति संपदाम् ॥१८१२॥
 धीर्लोभित्वा कार्यश्रेष्ठं ज्ञातुं राक्षसविस्तरम् । दृष्टोऽ कोट्टनुत्तान्तमाचक्ष्वी लेख्यारकः ॥१८१३॥
 उत्सृज्य भाग्यिके कोट्टं वयते मण्डलेभ्यः । सुतोयोगोभवद्वुत्तौ प्रेमा संपत्त्यमत्तधीः ॥१८१४॥
 1815 मण्डनाभ्यवहारक्षीमौगैवाभौ मद्योपमा । स वृत्त्वा भुत्सवैमुख्यापाश्चामभ्यं व्यवहारन् ॥१८१५॥
 कुल्यानुकम्पिना दृष्ट्युत्पादनादेः स चारितः । देवेन नादाद्वृत्तानां कर्मवृत्ताक्षमां क्रियाम् ॥१८१६॥
 मायासुदयनो नाम कावस्थः स्खलवाञ्छितः । मायिकृष्य प्रतीहारो बहूमूलस्य मन्त्रिणः ॥१८१७॥
 पुनो भीमाकरस्येन्दाकरश्चात्रान्तरे समम् । दुषुक्षपस्तत्र तत्र वधं प्रेम्णो व्यचिन्तयन् ॥१८१८॥
 अलम्भो हन्मुमश्रावसरीस्तेः कदाचन । कोट्टादहालिकां कार्यवशादवरोह सः ॥१८१९॥
 1820 कर्मरीरेभ्यो नृपेणात्पावशेषाणवृत्तिना । वैधिं शासनमेतादृगिति प्रत्ययसिद्धये ॥१८२०॥
 कोट्टोक्तसामशेषाणां गृहलेखाब्धिभाव ते । विवद्वत्संविदः पूर्वमाभिवेद्यत्वा भार्यया ॥१८२१॥
 रङ्गा दुर्गासिनिगडं कृत्वा च निशि लोटनम् । सिंहराजस्वामिविष्णुपाताशास्येभ्येयवन् ॥१८२२॥ तिलकम् ॥
 शरदाख्या बभूवेका कापि सुस्तलभूयते । तत्र स्थिताभवत्सुद्रा तेषामनुमतमदा ॥१८२३॥
 नदीर्तिरयोयन्मभक्ष्यैर्गतानि ते । कोट्टाभिचार्यं पर्याप्तं कोट्टाभादि जहरे ॥१८२४॥
 1825 सभृत्यैः समप्रित्तस्तसाहसं ह्रमदृक्कृतम् । दानेन त्याजिता या सा चण्डालैः प्रतिकुलता ॥१८२५॥
 मेरीगुर्वादिनिर्वाणैर्भिषाः कोट्टवासिनः । कृत्वा राजोचिताकल्पमपश्यस्य लोटनम् ॥१८२६॥
 अदृष्टपूर्वनादृष्टोदाकवेवः स विस्मयम् । निन्द्ये वनाचृत्तामास्वयोगो दीपैः प्रकाशितः ॥१८२७॥
 प्रेम्णः पाथेस्थितस्ताभ्यामानयेहारकोमतिकम् । सत्तेनौ स्वभुवश्चर्मपासिकाख्यौ च ठुत्तौ ॥१८२८॥
 नदास्ववाहिकास्त्वभक्ष्यैर्गतानि ते । रात्रिशेषं चन्द्रानुस्पर्शपाण्डुरसीयत ॥१८२९॥
 1830 शतः प्रेमाय दुर्वातामवशेयोज्ज्वलादणः । संताप्यमानयोष्णांनुकरैः रोडुमुपाययौ ॥१८३०॥
 तं प्रतोलीतलशर्म निर्वातिवैरिसैनिहैः । पराङ्मुखीकृतं वीक्ष्य चलितास्त्वान्नं कं प्रभोः ॥१८३१॥
 भुत्स्येति भुमृष्यया लुल्लं लोहमन्त्रिणम् । विससर्जोदयहारपतिमानन्दवर्धनम् ॥१८३२॥
 भूमिदौ तौ हि कोट्टस्य विवेदान्मदेवजौ । संताप्यत्वादिरन्ध्राणां लक्षगाह्वरक्षसौ ॥१८३३॥
 वनिष्ठश्च पुरं दृष्ट्वा भीतिदायार्थिभिः शिरः । धाम्यमाणं भटैर्भित्तोरासिचैतानदाहयत् ॥१८३४॥
 1835 राजादेशादसंख्यैः स्त्रीभुविष्ठैरसी जनेः । नमा पैतामहं देशे दधमानोन्मद्योच्यत ॥१८३५॥
 काते पीनोदयोदिक्रमयौ छविषमे नृपः । सिद्धिमभध्यानोपि प्रणिगीति स्म रिल्हणम् ॥१८३६॥
 स शौर्येत्वाभिमन्ययर्थैस्त्वृष्टादिगुणोज्ज्वलः । तेन धर्मोपचारम्यः समभावि जिगीवुणा ॥१८३७॥
 भवितव्यतया दशव्यामोहः प्रेरितोय वा । शतामात्यैरभूजुभूत्सं व्यक्तानुकमन्त्रितः ॥१८३८॥
 क्षीनार्थदुर्गामाद्यैर्विजयैर्लज्जस्य वैरिणः । अनुमेने कृतारब्धोन्मृत्वाग्नीष्मोत्सवे क्षणे ॥१८३९॥
 1840 उदयः कल्पनाभीशो राशोमे पर्याशिष्यत । सर्वोमात्वाः प्रतीहारमन्त्रवच्छन्नुनः परे ॥१८४०॥

१८११. ') A कोट्ट. १८१५. ') Emended with C; A इष्टुत्पास्य. —') Emended with C; A देवेनाहं with haplography.
 १८१८. ') Emended; A "विमलम् १८२२. ') Emended; A "वेषवन् —') A, B. १८२५. ') Emendation doubtful; A
 "भाषाया. १८३७. ') Emended with C; A और्व.

राजात्मजहारोहहामरात्वाभिभवा । ह्यैष्यं तस्मैववाचापि सर्वसामम्युदमया ॥१८४१॥

सर्वेष्ववश्लिक्तानिषिक्तकटको दिवाः । संवरीतुं प्रवृत्ते सर्वोपायैर्विरोधिनः ॥१८४२॥

लुह्मादवः फुलपुरे कोहोपात्तामवे स्थिताः । मयैवाहवन्मयान्प्रकम्पमनयजिपूम् ॥१८४३॥

स्रस्तलक्ष्मापतिर्वेदे लोटने तत्त्वनामहात् । वस्मै प्राक्पद्मलेखाक्यां बहुस्त्यलभराजुने ॥१८४४॥

साहायकाय प्राप्तस्य तस्य सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः । भूराभिधत्स्व मुनेषु प्रत्यवाहि प्रतिक्षणम् ॥१८४५॥

तेषूपदराष्ट्रेषु भवलोलायमानधीः । अङ्गीचके नरपतेर्नाम दण्डं च लोटनः ॥१८४६॥

पतावत्सिद्धमफलारम्भीनामव दुःसहे । काले व्याकुशिरस्माकमुचितास्मिन्नलापवा ॥१८४७॥

धारदारम्वद्धभये क्रमात्काले बलोहिताः । अपारार्थि विधास्यामः सर्वारम्भेण शोभनाम् ॥१८४८॥

हृत्पन्थर्हं लक्ष्मकेण प्रहितं नादये नृपः । अन्ये च सन्निधौ मन्त्रं शाद्यादभयैर्वर्तिनः ॥१८४९॥ तिलकम् ॥

सर्वाधिकार्युदयनः प्रतिभुत्वं धनं बहु । साहायकार्यमानिन्वे सोमपालमपि प्रभोः ॥१८५०॥

अपाङ्गवः स संबन्धबद्धोपि धनलुब्धधीः । हुह्यति स्म महाभाषाविममाय महीभुजे ॥१८५१॥

वद्वर्धरो लोटनखेलिके मे हवन्मयेक्षया । अन्यथा भवतामस्मीत्यन्वांन्वक्ष्यामि कैतवान् ॥१८५२॥

हम्ममिवमिंसंभाय सोमपालोभुपाययौ । समर्थये हेतुरासोस्तुज्जेभ्योऽपि कियानपि ॥१८५३॥ युग्मम् ॥

स हि भिक्षाचरौमुखाविशार्थानायितो यरा । सोमपालमुखेनोर्वीभुजा राजविसर्जितः ॥१८५४॥

दुतः प्रार्थयमानस्य तत्पार्थीप्राकस्मितिभुतान् । ऋणिकस्त्रोक्तमर्गेभ्यः प्रदानुमनुब्रधनः ॥१८५५॥

तदा भिक्षाचरं जानन्हतकल्पमनेन नः । व्यवसनप्रशमे कोपे हत्यवह्नां प्रकाशयन् ॥१८५६॥

मदेन न ददौ किंवित्तोष भिक्षाचरं हतम् । भुत्वा निरुपयोगं स्वं राक्षो ह्यात्वा सशोकताम् ॥१८५७॥

वाग्वेकाहममत्रङ्गोहरवत्यने भयम् । तावन्निश्चय्य संपातोत्सेको भूयोपि मनुभुक् ॥१८५८॥

लोटनं बद्धसंधि वः करिष्यामीति भुभुजः । उक्त्वा दूतं लोटनेन दापयिष्यामि काष्ण्वम् ॥१८५९॥

युग्मभ्यं कथयित्वेति सोमपालं पिकीर्षितुम् । बलितामवलत्वं च सर्वेषां स्वार्थसिद्धये ॥१८६०॥

समं सोमेन तस्मैवमभ्यर्चयित्वास्तितेः । मितैरनुगतो भृत्यैर्घोरमूलकमासवन् ॥१८६१॥ कुलकम् ॥

बह्नानीचित्यदुष्पांष्ट्रवर्षदूषितकीर्तिना । भोगलुब्धतया तेन हता बिततसत्त्वता ॥१८६२॥

तुषारशर्कराभुङ्गजलपानादबुर्जरम् । त्यक्तुं भोज्यं मूढु क्षिप्रं काश्मीरं न शशाक सः ॥१८६३॥

सनुषं शुष्कसक्तादि बहिर्भोक्तुमपारयन् । वैस्तैरुपायैः कश्चिद्विराग्यविशिष्टरतोभवत् ॥१८६४॥

काश्मीरिकाः कार्यशेषमरुद्वा पीभ्यशोषिताः । आकर्ष्य च तदापातमाकुलत्वमगिभिषन् ॥१८६५॥

भुञ्जानैर्मृष्टमांसानि पिबन्निः पुष्पगन्धि च । प्रनीहाराप्रतो हारि मार्हिकं लघु शीतलम् ॥१८६६॥

आनेष्यामो जवास्तुज्जिमहाहृष्य हमसु संयुगे । इत्थं विकल्पनैस्तैस्तैराहोपुषिकाः कृतः ॥१८६७॥

काश्मीरिकैर्मित्युक्तं खड्गैः सैन्धवकैरपि । अभिषेचयितुं शुकुर्न तेत्युचामिनोपि तम् ॥१८६८॥

भानुव्याघ्र च मुकयाय भूमृजौ च करारिणम् । विदध्यां जयसिंहाय वरमित्यभिमानीनाम् ॥१८६९॥

१८४१. १) Emended with C; A सवै. १८४२. १) Emended, A सर्वोपायैः. १८४३. १) Emended; A वैजो. १८४४. १) Emended; A लापयन्; C लापयन्. १८४५. १) Emended, A प्रत्यवाहि. १८४६. १) Emended with C; A पतावत्सिद्धमफलारम्भीनामव. १८४७. १) A, २. १८४८. १) Emended; A सार्वारम्भेण, omitting two aksharas; C सार्वारम्भेण. १८४९. १) Emended; A सन्निधौ. १८५०. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५१. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५२. १) A पिबन्निः. १८५३. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५४. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५५. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५६. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५७. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५८. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८५९. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६०. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६१. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६२. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६३. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६४. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६५. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६६. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६७. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६८. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः. १८६९. १) Emended; A सैन्यैर्हिवक्ष्यमूः.

- 1870 बह्वर्धमध्वमानेन लोठमेन तिरस्कृतः । सोमपालः पियं किचिद्वाजपसे न्वदर्शयत् ॥१८७०॥
 मयि श्वभुरसैन्यानां व्यव्राणां वैरिविपदे । सज्जे हितव त्वं रन्ध्रमन्विष्यसि किमाश्रितः ॥१८७१॥
 इति निर्मलसितस्तेन सुजिः स्वाशंक्रियोचितः । सर्वानुल्लङ्घ्य संनदो द्रजसैन्यपदेभयत् ॥१८७२॥
 जरठांषाडसंज्ञान्धौतज्वरमहाभयः । वरुचिनीमयोत्थाप्य विद्वहौ निशि लक्ष्मकः ॥१८७३॥
 विसृष्टदूताः कटकं नष्टं वपुः प्रभोर्जुतम् । केचिदन्वसरन्सुजिं सैनिकास्ते जिवांसवः ॥१८७४॥
- 1875 धौरेणैकेन भूपालसैन्यमन्येन वैरिणः । वर्त्मनः श्वधर्तुस्य तुल्यमेव प्रतस्थिरे ॥१८७५॥
 शास्त्रम्बरपथं वैरिवह्यं त्यक्त्वा यिवांसवः । स्त्रोवीं कालेनकांक्षयेन संकटेन तदन्तिके ॥१८७६॥
 तस्मिन्नहन्त्यस्वलिता वनिकावासनामनि । ग्रामे सैन्या न्यविक्षन्तं लोकैरुद्यावधैः समम् ॥१८७७॥ मुग्धम् ॥
 अनुपस्थादिनोभ्यर्णग्रामकेष्वपि वुलुवुः । मुक्त्वा पीत्वाद्य ते निन्दुनिशार्धमकुतोभयाः ॥१८७८॥
 अथापातं विधिपतिः स्वस्य भाषयितुं हुतम् । क्षोभभृत्सुजिर्भवेत्य नृवेषोषमकारवत् ॥१८७९॥
- 1880 क्षणदशोष पयाम् पलायां चक्रिरे ततः । तैस्तैः शैलपथैः सेना निरवधम्भनायकाः ॥१८८०॥
 विश्राम्यराणि मुष्णहिः प्राक्तेव्यञ्जन्त मन्मिणः । भूषकप्यैर्गण्डशैला नामांघातुहवैरिभ ॥१८८१॥
 लुण्ठमानाधमूस्त्रानुं नादधे कथिदायुधम् । तदा तु येन वा तेन स्वात्मा नाग्न्यस्तु रक्षितः ॥१८८२॥
 उत्सुव्य लङ्कवन्नोद्गीर्णकेपि शोणाधरांभुकाः । रक्तस्त्रिजो गवौ प्रापुर्मर्कटा इव पाटवम् ॥१८८३॥
 केव्यम्बरपरिस्थागविकचशौरविपदाः । हरितालशिनाखण्ड इव वातेरिता वयुः ॥१८८४॥
- 1885 भूलयेषुबनार्कीर्णैः शैतैरङ्गुष्ठाविपदाः । केपि आसोत्थपृष्काराः करिपोता इवावजन् ॥१८८५॥
 किं नामोदीरगैर्मन्त्री स नासीत्यव कथन । तिरथेवं विपर्वस्तपैर्वैर्धैर्यं पलायितम् ॥१८८६॥
 भूवत्स्कन्धाधिकदोष गच्छन्मूढः प्रधावितुम् । प्रतीहारो ह्रिषोषेर्दुराक्तैषिष्यलोक्यत ॥१८८७॥
 निरंभुकः स सूर्योभुकचक्केयूरकुण्डलः । प्रतिज्ञायानुसज्जे तैः सर्वग्राणप्रधापितैः ॥१८८८॥
 अहमाहतेन भूत्येन त्यक्तः स्कन्धहृषत्क्षतः । स निस्पन्दवपुस्तिष्ठत्सैरप्राहि महाजवैः ॥१८८९॥
- 1890 नवधन्धनशोकार्तशारिकाकुशविपदः । स त्मग्लिरिव व्यञ्जहिंषः संकुचितेक्षणः ॥१८९०॥
 बद्धस्य मे मानधनप्रहर्तुं शस्यन्तर्म् । इमोपिकं धुवं सुजिर्धिरध्यादिति चिन्तयन् ॥१८९१॥
 स्कन्धेभिरौघ्य शिःशोषीकृतमाचारभूषणः । नदहिः सोपहासं तैः सुजिरेवं व्यनीयत ॥१८९२॥ तिलकम् ॥
 प्रच्छाद्य सत्त्वान्धवक्रं सौभुकेनैव नोर्धितः । बृहद्राज इवेत्युक्त्वा तस्मै स्थान्यंभुकान्यदान् ॥१८९३॥
 प्रावारिताम्बरं कृत्वा इयाकडं च तं पुनः । धैर्येणाशोजवरिकपैर्बन्धोभिः परिसान्त्वयन् ॥१८९४॥
- 1895 निर्लुण्ठिततुरंगासिकोशैः परिवृतः खड्गैः । ननो गृहीत्वा तं भीमसोमपालान्तिकं वयौ ॥१८९५॥
 इमा ध्योन्माङ्गनाक्रीडकडितलविभ्रमाः । भाग्यमेवानुयायिन्यः स्थायिन्यः कस्य संपदः ॥१८९६॥
 आराधनधिया स्वैर्य यस्यामेभोजि भूयवन् । गात्राणि कुङ्कुमालेपेहपार्थव्यं च स्वयम् ॥१८९७॥

१८७३. १) Emended; A भरतः. १८७४. १) मका written by A₁ in space left by A₁. १८७५. १) Emended; A न्यविष्यन्.—) A₁ २. १८८१. १) Emended with C; A नानाधायुः. १८८२. १) Conjectural reading; A स्वत्वान्धवस्तु. १८८३. १) Emended; A तिरथेवं. १८८४. १) A स्कन्धः.—) Thus corr. by A₁ from वधावितुम्. १८९०. १) A कृपावि.—) Thus A without indicating the lacuna; perhaps read वपुस्तिष्ठति.—) Thus A₁, apparently corr. from वपुस्तिष्ठति; doubtful. १८९२. १) A₁ १. १८९३. १) Emended with C; A कृपावप्यन्.

सोमपात्यादिभिः प्रद्वैः स मासेरेष पञ्चभिः । तेषामये तथाभूतस्तिस्रोऽसौर्ध्वभाष्यत ॥१८९८॥
 तुल्योपि पतितचेतोपान्तदयामावयः परैः । वनौका इव वज्रोभूषणोऽकमूको वनागरे ॥१८९९॥
 अर्पितं सुजिह्वा सोमपातः स्वीकृत्य लक्ष्मकम् । जानन्गृहीताम्कद्विमीराजिगराह् स्मरन्त ॥१९००॥ 1800
 लोटनस्याग्निकादेव स भूरिर्माजिकादिभिः । प्रविभुत्व प्रभूतार्थैः प्रसीधारमवाप्यत ॥१९०१॥
 कदमीरा इति प्रसीधारशिक्षापक्षानुयायिभिः । तत्रा न कैरमग्न्यन्त संघात्या डामराण्डजैः ॥१९०२॥
 तुल्येनापि प्रसीधारवत् राह् जिघृक्षुणा । भूरि वादिह्यना विसं राज्ञोकारि न तेन तत् ॥१९०३॥
 भद्रमानेष्टमास्तेषु प्राप्तेषु बगरं वृषः । शारितं च प्रसीहारे न पैर्वापर्वहीयत ॥१९०४॥
 यैः सैन्यसर्गैर्द्विराज्यं पुरा भिक्षाचरोकरोत् । वैधाप्युत्फुपिते राह्ने वृत्स्वार्तिह्य सुस्सलः ॥१९०५॥ 1805
 भूभूता संगृहीतानां शीतज्वररुजा ततः । तेषां दश सहस्राणि योधानां विपनं वयुः ॥१९०६॥
 विरराम तत्रा देशे न मुहूर्तमपि क्वचित् । बान्धवाकन्दतुमुलं वेतवाद्यमहर्निशम् ॥१९०७॥
 पौरधर्मवृणिभान्नाशेषव्यवहतिस्थितिः । सौतुस्साहहतः कालो नहराज्य इवामवत् ॥१९०८॥
 नानादिवन्तरायानैः प्रभिः काश्मीरैरपि । लोहरेय प्रभृदर्थि राजाहारमजायत ॥१९०९॥
 काकतालीयसंघातलोकोत्तरनुपश्रियः । अकुण्डा लोटनस्यासीत्कूर्तिर्नितपतेरिच ॥१९१०॥ 1810
 तदकारपरिक्लेशवैशसाभिज्ञवृत्तयः । भोगेष्टमाद्या भानृष्यभृष्यपुत्रादयोमवन् ॥१९११॥
 मास्थानवर्षी स्थाने वा बहुशुद्धिर्भूतिमान् । स वयःपाकनिष्कर्मव्यवहारो व्यभाष्यत ॥१९१२॥
 छाया निरकुशवतिः स्वयमातपस्तु छायाप्यितः शतश एव निगमलजम् ।
 दुःखं ह्रस्वेन वृषयेवमनन्तदुःखपीडानुबेधविधुरा तु ह्रस्वस्य वृत्तिः ॥१९१३॥
 तारङ्गमुदयावामेर्मासे न्युनेपिके गते । एकवर्षोऽसौ दिव्हो लोटनस्य व्यवधत् ॥१९१४॥
 तमेकपुत्रा शोचन्ती शोकशकुन्तनाद्या । ततः प्रपदे प्रत्यं मल्ला लोटनवल्लभा ॥१९१५॥ 1815
 पक्ष्यामभिज्ञमावायां गुणभेदे तथात्मजे । विपद्ये स तथा लक्ष्म्या न कृत्यं क्रिचिदैस्त ॥१९१६॥
 निःक्षेप्तस्य भूपालहृतमस्य विजृम्भितम् । मोहनी वा भिषः शक्तिर्वदशासीत्युनः ह्रस्वम् ॥१९१७॥
 अकारयन्निर्धनोपि तथा वृद्धस्य कालवित् । लक्षैः वद्विद्याना मोक्षं लक्ष्मकस्य क्षमापतिः ॥१९१८॥
 द्विटवृद्धिपरिश्रमपुष्पवृष्टौ जलैः पथि । तस्मिन्प्राप्ते न कोडासीद्वाद्या प्रत्याहर्ता भियम् ॥१९१९॥
 स लक्ष्मीमहिमसिप्रविस्मृतामिभबप्रथः । प्रभवन्पुनरेवासीन्नियमशानुग्रहक्षमः ॥१९२०॥ 1820
 धनपलोभनिर्घटसर्वाष्टम्पटादयः । सुजिः साविश्वमव्याजं भजे लोटनप्रपूतेः ॥१९२१॥
 वत्तबान्भागिकक्षतामविधासमपाहरत् । स तस्याद्यविधापायतुःस्थितिव्यवथा समम् ॥१९२२॥
 अभ्यर्थं पार्थिवं पद्मार्थं चामीतचान्कृती । तस्य सोमलोद्द्विष्याख्यामुहाहाव तदात्मजाम् ॥१९२३॥
 एवं प्रधानसंबन्धैर्बहुमूलं विधाय तम् । सोम्याहतस्य साविश्वमहस्यानृष्यमाययौ ॥१९२४॥
 अभिन्त्यव स कदमीरप्रवेष्टं डामरादिभिः । बहुशः मार्यमानेव प्रेरितो नवभूमजा ॥१९२५॥ 1825
 इरधंभूतं कृतैर्यं च सर्वं सीमान्तभूमिभिः । अथ बलवितुं दानुं नीतिं पापुङ्क सीससतिः ॥१९२६॥

१९०३. १) Emended, A. लक्ष्मण. १९१९. १) व omitted in A; supplied with C.

- तनोदयहारपतितस्वारम्भे धमीरधीः । अस्तुप्रखरवः स्तुत्स्वम् शारेतरविद्यामगात् ॥१९२७॥
 तत्रत्यः स हि निर्गुहसर्वस्वोपार्थितोहितैः । दानमानादिभिः स्वाभिकृतेष्वेतिशयोक्तमवत् ॥१९२८॥
 बनप्रस्थाभिषे स्थाने लोहारादुराधे स्थितः । अक्षिप्रोच्छिन्नसंयामैर्भेदं निन्दे द्विप्रदलम् ॥१९२९॥
 1980 कदाशितानिमित्तैस्मिन्मिथ्या तथ्येन वा दधुः । भवं लोटनभूपालम्माभिकेन्द्वारकादयः ॥१९३०॥
 हन्ताभ्यां प्राक्क्रियान्स्मात्सुज्जौ न्यस्ताद्ययो नृपः । वेत्ति तत्त्वेरनेनासौ तदाशक्तिवतेति ते ॥१९३१॥
 संजाते सहजावयावां राह्यां सुस्सलभूपतेः । कुर्मो मल्लार्जुनं भूपं लोहरेस्मिन्निताय वः ॥१९३२॥
 तन्मेमाणमिवाकस्मादभिसंभृतं लोटनम् । संदिदेशाथ तांभीमाञ्जयसिंहो महीपतिः ॥१९३३॥
 व्याजेन राज्ञां संदिहं तत्कोहं स्वीचिकीर्तुणा । प्रतिभुतमविश्वलौस्तस्मिन्लौब तथैव तत् ॥१९३४॥
 1985 मल्लार्जुनं लोटनोषं श्लावा शारभ्यप्राक्तिकम् । तदाशान्भानुवृत्तुलाप्राक्तिकानव्यवस्थयत् ॥१९३५॥
 अवदन्तातनूजेन शङ्कां सीस्सलिना मभयत् । परं विप्रहराजेन प्रातिहार्यमजिपयत् ॥१९३६॥
 राजा श्लावास्तितृष्येण बह्वसंधिदपायवित् । तत्त्वेदं शरितं राज्यं तैलैः स्वीकर्तुमुद्यमैः ॥१९३७॥
 विरुज्य भूर्त्तं विष्कम्परारज्यः सुज्जेः परिभ्रमात् । मासान्कांश्चिरसंशोभो वृक्षपार्श्वे लोटनः ॥१९३८॥
 सुस्तिः पद्मरथापत्यं प्राक्कम्पामिनाय वाम् । अनुदाया-विवाहाय तस्यां मातरमागतम् ॥१९३९॥
 1940 आकर्ष्य तेजलादीनां प्रसङ्गेस्मिन्सगौरवाम् । सामास्यो दार्पितपुरं कृत्प्रसुद्वृत्ता ययौ ॥१९४०॥
 माजिकाधैर्यं प्राप्रन्धीर्निर्गन्धं बन्धनात् । मल्लार्जुनः कोहं राज्ये संहरैरभ्यविध्यन् ॥१९४१॥
 उद्धुरैः प्राग्गदामितैः पयोलीतलमागतम् । भृत्यास्तैः सिंहभूमर्तुः प्रविशिसूक्ष्मवारयत् ॥१९४२॥
 पठेत्वे लोटनः भुक्कयौवदयां स फाल्गुने । यथापुञ्ज्यत राज्येन तथैवाभु प्रयुज्यत ॥१९४३॥
 अन्तर्वा कन्धकां मूढः संपदं चाप्यवीकृतम् । प्रातां परस्व श्रेयस्वं भाग्यहीनः मुशोब सः ॥१९४४॥
 1945 अटित्वाहालिकादिभ्यो देशेभ्यो नष्टशक्तिना । तेन सुस्तिबलात्कोशशेषः कश्चिदवाप्यत ॥१९४५॥
 पूर्वाह्तामिहसहभूमृदुत्वाप्यकृत्स्व माजिकः । विनायापतिमहत्वं मल्लार्जुनमहीभुजम् ॥१९४६॥
 तेनातिव्ययिना नव्यवयसा भूमजा कृतम् । मौक्तिकैः पूगविच्छेदे ताम्बूलार्पणमेकदा ॥१९४७॥
 वर्षते विषयैस्तुल्यादाटकं कुहनादिषु । त्यागित्वं तस्य तत्रैवैः सहोषमुदघोष्यत ॥१९४८॥
 प्रजोपकाशोपवितः कोशः सुस्सलभूपतेः । तेनातिव्ययिना स्वैरभ्यनुपपन्नैः कृतः ॥१९४९॥
 1950 गजिकावारणश्रोत्रधृष्टिजेटादिपेटकम् । साधून्विधूय सोपुष्पावर्षोष्णः कुर्मतिवैतः ॥१९५०॥
 सप्तसहस्रादितसाद्यदि वा क्लिप्ताङ्गवत् । इविणं श्लोणिपालानां जनतोपद्रवाजितम् ॥१९५१॥
 मजापीडनजं विनं जयापीडमहीभुजः । दास्याः पुत्रैस्तुलाधैर्भितुं ननुरन्तकैः ॥१९५२॥
 लोकसंक्षयानोद्धतः कोशः शंकरवर्मजः । प्रभाकरादिभिः स्वैरं जायाजारैरमुज्यत ॥१९५३॥

१९२८. ¹) Thus A; perhaps read निरुद्योद्यतो. १९३०. ¹) Thus corr. by A, from 'केन्याकारः. Perhaps read 'केन्याकारः'; cf. viii. 1818. १९३३. ¹) Emended with C; A 'सप्राप्त'. १९३५. ¹) Emended; A 'अप्यद्वन्द्व'. १९३९. ¹) Emended with C; A 'तत्र'. १९४०. ¹) Thus A; doubtful;—' Doubtful emendation; A सामान्यो. १९४१. ¹) Emended; A 'कोहं राज्ये'. १९४२. ¹) Emended A 'शारभ्य'. १९४३. ¹) A 'फाल्गुने'. १९४५. ¹) Thus A; A, 'त्यादि-शिका'; cf. viii. 581. १९५०. ¹) Thus A, in margin; in text 'प्रादुर्गोष्णः.—' Thus corr. by A, from 'प्राति'. १९५२. ¹) Emended with C; A, 'ननुरन्तकैः'; the reading 'ननुवर्तकैः', given by A, in margin, has been struck out.

अनङ्गवद्यथाः पङ्कोरङ्गना मुनिर्नाजिनम् । हतुः सुगन्धादिस्थां धनं संभोगभाषिने ॥१९६४॥

राक्षो यशस्करस्यायाम्बयीचकेतिसंविताम् । अङ्गनायङ्गवैद्यवाशक्तिजननमा ॥१९६५॥

1955

पुर्वैरानाजितं पार्श्वगुप्तिः शान्त्य धनं मृतः । राता जायौषधेन तुङ्गदीयामागधत् ॥१९६६॥

संभामराजः श्रीलेखाभुक्ताजमपुषैर्भनी । मुषितो व्यङ्गसुहृद्भाषिनिविद्योपाजमस्वहृ ॥१९६७॥

अपत्यवैशासपितृजस्य जवदुर्जिता । अन्तेनन्तमहीमर्तुर्भिर्भुतिर्मस्मदाहभूत् ॥१९६८॥

पुत्रेणापात्रसाचार्या आरसात्तरसा कृतः । कुकलाकौशलोद्भूतः कोशः कलशभूपतेः ॥१९६९॥

सह गेहैः सनं स्त्रीभिः सखा पुत्रैरभूद्वजम् । अथान्ताजैवतर्षस्व हर्षदेवस्य वक्षिणात् ॥१९७०॥

1960

चन्द्रापीडोचलावन्तिवर्माधिर्भनेनिहुरैः । निष्ठा न्याय्यस्य कोशस्य नाचाप्यनुविता क्वचित् ॥१९७१॥

वीरवाक्त्रिकसीमान्मभूद्देवविटादयः । तुर्गिष्ठं पारेभिरे पुष्टां नवे मल्लार्जुनोदये ॥१९७२॥

बन्धविस्थाप्यरीम्भुभुताम्वन्निघटितेऽपिततः । अथ चित्ररथं तुर्गमास्कन्दाव व्यसजैवत् ॥१९७३॥

हारापादायसोत्सवाधीकारेण प्रवर्धितः । सोनन्तसामन्सजुतः परं फुल्लपुरे व्यधात् ॥१९७४॥

उत्सेहिरे न विताता अपि दुर्मसमाभयात् । मल्लार्जुनचमूर्जये जेतुं तदनुजीविनः ॥१९७५॥

1965

मेदाय कोष्ठमाकूटस्तद्वृत्त्यो राजसंमतः । मल्लार्जुनानुगे रात्रौ हतः संवर्धनाभिधः ॥१९७६॥

सुखासाधेपि तिष्ठन्तः कोष्ठे भयविधेयताम् । कोष्ठेश्वरेन्वगामाने तन्नामित्राः प्रपेदिरे ॥१९७७॥

प्रतिभुतकरो वरसंभिः स व्यवृजसतः । सभाजनाय जनवीं तेषां मल्लार्जुनोन्तिकम् ॥१९७८॥

सा वैधव्यविधिकेन वेधेर्धैर्यशोभिना । कोष्ठेश्वरारीन्सोत्कण्ठांथके चपलयेततः ॥१९७९॥

तस्यां गृहीतविजम्भे व्यावृत्तायां तदन्तिकाम् । हारेषाव ददावूरीकृतं मल्लार्जुनः करम् ॥१९८०॥

1970

आकूटो राजजननीचक्षुरायेण कोष्ठकः । विरसाकपटात्कोष्ठमादरोह भितानुगः ॥१९८१॥

अवकट्टेन सहितस्तेन चित्ररथस्ततः । संभुतयामृतो भूमिभर्तुः सविधमायवी ॥१९८२॥

राजा तु संमन्थ्य ततः मयुक्तादविशालिना । उदयहारपतिना नीतिं जेतुमरीम्बुनः ॥१९८३॥

वीतास्कन्धो लोटनेपि गते पद्मरथान्तिकम् । नेमेभिनवमृषालः किंविस्थादपसारिकाम् ॥१९८४॥

उदूढबान्धोमलाक्ष्यां तां पद्मरथान्तिकाम् । उपवेमे धृतावाभौ नागपालालम्जामपि ॥१९८५॥

1975

तस्मादहंक्रियामुक्तालेभिरे गूढकैतवाः । भूभुजः सोमपालाया मृष्यभावेन वेतनम् ॥१९८६॥

कविगायनजल्पाकवोधवारणवेष्टितैः । बहवो मुमुक्षुर्तास्तेपि तं राजकीजिनः ॥१९८७॥

स बाल्यास्त्रिपरीपाकप्रभो हृष्टो दटन्बहु । जडे वाक्प्रीडिमायेण बालिशैः कुशलाशयः ॥१९८८॥

केतोर्विनामद्वहेतोः प्रदीपं बर्धनं विना । अविष्टुराकूतेर्दृष्टं तस्यान्यथ न लौढवम् ॥१९८९॥

अत्रान्तरे नृपः सुजिज्ञ संजग्राहोपविक्रमम् । मामून्मल्लार्जुनेनापि भित्तोलाविति चिन्तयन् ॥१९९०॥

1980

निर्वासने प्रवेशे च मधुः सुउज्जेलतोधिकम् । तात्कालिकीं प्रतीहारः शक्तिं कर्मचिददर्शयत् ॥१९९१॥

स कम्पनाद्यधीकाररज्जं राजविसर्जिताम् । वितरन्सुज्जये राजस्थानकार्यैर्जजं विना ॥१९९२॥

निस्तोषाय वृथायातसोमपालानुरोधतः । वसीदन्धामहस्तेन निजजुष्टज्जं मदात् ॥१९९३॥

१९६५ '१) A कोषः. १९६९. '१) Emended; A वैधव्यं वि.—' Emended; A वेधेनैव. १९७२. '१) Emended; A अर्थद्वयेन.
१९७६ '१) A वाक्प्रीडः.

- आकृष्य पदवी तस्य तस्यामिपतिरौपिणः । आम्बावसान्द्रया दृष्ट्या वस्तपदीयथो स्वधात् ॥१९८४॥ चक्रलकम् ॥
- 1985 भर्षे दिताय सौहार्दे विभूयोदयधन्वयोः । अभंजिन्निहृणः सुउजैः प्रवेधो भतिलोमतान् ॥१९८५॥
प्रत्युद्गमेन संमान्य सुक्तिं प्रावेशवपुषः । देशाक्षिरास्वहृन्त्यारीन्मानसाङ्गान् तत्रिरा ॥१९८६॥
कृतागाः स्मापसौ लब्धक्षणे तीक्ष्णैर्भिरासति । कोष्ठिभरः पलाविह ज्ञानोदन्तस्तदन्तिकात् ॥१९८७॥
आस्कन्दावागते राज्ञि गृहीतमनुजेभ्यरे । स्वपक्षमेदोपहतः सोष देशान्तरे वयौ ॥१९८८॥
लोटनस्तु निजग्राह कांक्षितालम्ब्य ठकुरान् । व्यपनीलाभिषे स्थाने वसन्महार्जुनं बलात् ॥१९८९॥
- 1990 तत्र दृढमसंभाव्यमेवास्य खलु गौरवम् । परिभ्रष्टोपि बह्वक्षरं तमजयत्सदा ॥१९९०॥
जहार नुरांगमुण्डि चकाराहिलिकापणे । मार्गव्रज्रादिमङ्गं च सर्वत्र लोकरोत् ॥१९९१॥
राजराजाभिधानेन डामरेणाधितस्ततः । कद्वमीरराज्यसंगान्यैः क्रान्ताड्यमगाहत् ॥१९९२॥
तद्वैत्य समीपस्थे हते चित्ररथेन सः । तस्मिन्नुपस्थिते प्रवयौ व्यपनीलभुवं पुनः ॥१९९३॥
तस्मिन्नास्कावन्महत्कृतस्तद्वैत्यहिलिकामपि । अवरोधुमशकोभूकोष्ठे मल्लार्जुनो वसन् ॥१९९४॥
- 1995 भानुव्येण पितृव्यस्य दापयित्वा धनं बहु । ततः कोष्ठिभरो यात्रासज्जः संधिं न्यवन्धयत् ॥१९९५॥
लोहरे विहितस्वैर्यैः गृहीत्वा लोटनं ततः । कद्वमीरोव्यां पपातासौ निजिभृशुः क्षमाभुजा ॥१९९६॥
गिरीनुसङ्गुय काकोठव्रज्जे विहितबान्धवम् । निपत्य मार्गेनुद्गमे वायव्यैश्च डामरैः ॥१९९७॥
माषाप योर्गं निर्गत्य क्षिप्रकारी क्षमापतिः । सर्वोद्योगेन ते तावदुत्थानोपहतं व्यधात् ॥१९९८॥
क्षेपान्तरे प्रतीहारः प्रापास्तमपवीडयां । न संपत्स्वल्पपुण्ड्रानामनपावित्स्वभावायुषः ॥१९९९॥
उत्सारणविधयया परिबद्धसर्वहारं गृहे निरुगुरोपतया वसन्तः ।
- 2000 संपन्नपुत्रतथियोगविधयनुसंधिगमानेन न रमताञ्जिवतेर्निपातम् ॥२०००॥
कुर्वाणोत्सारणं तस्य गृहजा सततं नृणाम् । माहासीष्टलक्षद्वयस्य वृष्टे पतितमलकम् ॥२००१॥
उचरितः ह हि निष्ठपुत्रभरः स्वपतिं विज्वरः । विदित्येति न विश्रान्तः स्वपक्षेन मृतसदा ॥२००२॥
बलोठने कोष्ठकैश्च प्रयाते नृपतिः पुनः । न स मल्लार्जुनो नापि कोष्ठको न स लोटनः ॥२००३॥
उग्रनोदयनं पार्श्वस्थितं मल्लार्जुनोवधीत् । तस्यैव कोष्ठं माध्यस्थे स्थापितस्तेन कोष्ठकः ॥२००४॥
- 2005 अनुनिन्द्ये न तं सिद्धं स संभूतबलस्ततः । अभिषेणयितुं क्रोधाह्वायस्तद्वैत्यलोठनम् ॥२००५॥
कोष्ठको मल्लकोष्ठाधैर्मितैर्गुकोपि साधिमिः । क्षीर्वां परोष्णीं तत्सेनां निर्ममाधामाबिधीत् ॥२००६॥
इतेषु तेषु संयामे खडासैन्यवकावेषु । वर्षं प्राप्तः सिंहभूमुदेवश्च स नृपो हतः ॥२००७॥
आवृष्टः कोष्ठमूर्धानं मानमूर्धः परिच्युतः । भयप्रतापो भूयोपि समपन्न स कोष्ठकम् ॥२००८॥
विद्युज्वल लोटनं तिष्ठन्निर्वैरमनमपुनः । अभिर्वाहितदेवेन तेन वैधं स डामरः ॥२००९॥
- 2010 बहुाधिकारिणः मुष्कं गृहताकारि राजवत् । तेन स्वनाम्ना भाण्डेषु व्रज्जे सिन्दूरमुद्रणम् ॥२०१०॥
अनुसंहतयोः काचकलशदलयोदिव । क्षणे क्षणे संधिमङ्गस्तयोः समुद्रपथम् ॥२०११॥

१९८४. ^१) A₂ V. १९९१. ^२) A₂ indicates here a lacuna of two aksharas; C तत्र. १९९४. ^३) Emended; A "वसन्त". १९९६. ^४) Emended; A "स्वैर्यैः—") Emended with C; A "निजिभृशु". १९९९. ^५) Emended with C; A "शरमापास्तमपवीडया". २००६. ^६) Emended with C; A कोष्ठम्. २०१०. ^७) Emended; A "कुत्रापि".

निम्बुविभूषैर्वापैर्वाधिरानं लोहरेधरः । निम्बे लवण्यं सोप्येन स्पर्धावधिरनकुशैः ॥२०१२॥

डामरेण ततो दस्वास्करं तत्कटकान्तरम् । परार्थायुधपूर्वाधरणात्स्वरं कृतम् ॥२०१३॥

दस्वा ह--'रायत्वां विषमैर्धवैरुधैः । एवं तं कोष्ठको मूढः खलोच्छेदं व्यधादिसाम् ॥२०१४॥

वनयादानसंबन्धाच्छुभ्रं मुख्यमन्त्रिणाम् । अधान्तरे नृपो हन्तुं मासिकं स व्यचिन्तयत् ॥२०१५॥ 2015

भासीकजोरतारुण्यतरङ्गितमनोभवः । ह्रस्वकं स हि तन्मातुरीपपत्येन संमतः ॥२०१६॥

आहारावसरे तीक्ष्णाः कृतसंज्ञाः क्षमाभुजा । दत्तप्रहरणाः प्राणैर्मुञ्चानं तं व्ययोजयन् ॥२०१७॥

धुन्वन्नसिपटं बद्धवीरपद्मो रटन्बहु । निर्लुण्ठयन्स तत्तेनां तां तामारमर्दं व्यधात् ॥२०१८॥

अवाशिष्यत् न श्रोत्रमध्यादिन्द्राकरोप्यहो । राज्ञा विषमितलेन रचयानेन स स्वयम् ॥२०१९॥

द्वैतोत्सारितारानिस्तनः सिंहमहीपतिः । संदधे कोष्ठकं मुञ्चि प्राहिणोहिजयाय च ॥२०२०॥ 2020

मार्गस्य याममात्रेण गम्यस्यास्तिकमाप सः । यावत्तुरंगहरणात्कोष्ठकोनाकुलीकृतः ॥२०२१॥

अन्तर्भेदाकुलस्तावत्पत्यवस्थातुमक्षमः । गृहीतकोशः सत्यज्य कोहं मत्ताजुनी ययौ ॥२०२२॥

राज्यभ्रष्टः स निर्लुण्ठमानो मार्गेषु तत्करैः । अवनाहोन्मुखो रक्षकशोशे कथंयव ॥२०२३॥

भ्रष्टमष्टादशशरैरेव्यथाष्टमवत्सरे । राज्यात्तेन द्वितीयत्वां वैशाखस्यासितेहनि ॥२०२४॥

शान्ता शिलाभूतद्वेष्टमृतं विलम्ब- 'ग्यकृत्समिति तूवाशिराः कृतम् ।

ईशेन वज्र तदकार्षुपकर्तुंस्तु तन्मपरः क इव संनिश्चिह्नजिह्वः ॥२०२५॥ 2025

मुक्ता इमा इति जलं नलिनेषु लीनं ज्ञातृत्वमेतदिति जायामिनेषु लभम् ।

वज्रज्ञातये किमपि हन्त विमोहनी सा शक्तिः भियः स्फुरति कापि महाभयायाः ॥२०२६॥

प्रत्यङ्गुतप्रहरणा विधिनेषु केपि प्राणेन केचन दृशाप रत्नज्ञान्ये ।

ते केपि सन्ति तु नरेन्द्रगृहेषु हिंसा वाचैव ये विरचयन्ति किलोपघातम् ॥२०२७॥

ज्योतीरसाहमन इवाभितमीधरस्य निर्दग्धुमिन्धनमित्रावगतं न शक्ताः ।

पश्चाद्भवेद्यदि स तत्प्लुतावकाशाः कुर्युः खला रविकरा इव भस्मशेषम् ॥२०२८॥

कापिलं हर्षटं कोहं नीतवान्मण्डलेक्षिताम् । उदधैः कोटभृत्यानां संघं कम्पनाधिपः ॥२०२९॥

कुर्वन्प्रशस्त्यां पुनर्नैतुं मण्डलं तद्यत्तत्त्वतः । दिनानि कतिविचित्रा यावत्पृथुतिदुर्जनेः ॥२०३०॥ 2030

विदेरक्षयाविषमैः प्रसादावसरो नृपः । तावत्कलुषतां तस्मिन्पुंजपिरनीयत् ॥२०३१॥ तिलकम् ॥

राजा भवन्परः कोस्तु स्वविचारदृढक्रियः । एषोपि शत्रुवद्भूषाध धूर्तः प्रनश्यति ॥२०३२॥

शैशवे बालिशप्रायैः संस्तुनैर्जायमर्पितम् । शौढावपि न वा यायाव्राज्ञः काण्वैर्गणेरिव ॥२०३३॥

भृत्यान्तरापरिज्ञानमात्रेण जगतीभुजाम् । निरागसो वचपातः कष्टं राष्ट्रस्य जायते ॥२०३४॥

२०१३. ¹⁾ A, indicates here a lacuna of one akshara; C ह्रस्वरे. २०१४. ¹⁾ Thus or स्व-- A₁; C दस्वानयं तैरायत्वां. २०१५. ¹⁾ Cf. viii. 1618. 1980. २०२२. ¹⁾ Emended; A कोहं. २०२४. ¹⁾ Thus A; text evidently corrupt; perhaps read 'हृदस्वाहम'—²⁾ Thus corr. by later hand from A₁ 'स्वाहिसानि. २०२५. ¹⁾ Thus A₁; C विलुब्धकार्पण्यकृ³⁾; perhaps read विलुब्धकार्पण्यकृ⁴⁾. २०३१. ¹⁾ A₁ writes here ४ instead of तिलकम् (?). २०३३. ¹⁾ A शानि.—²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ काण्वै.

संजातवीनसंघनघनः कमलियादिभिः । अथास्याक्षिगतोत्तर्यं वामार्धाद्विलहणोप्यमृतं ॥२०६४॥
 अत्येन हेतुनोद्धतं हितं तेषां च तस्य च । खलपैनुनसैस्त्वयापापु शतशालताम् ॥२०६५॥ 2065
 प्रकृत्योत्सिक्तुस्वेकावहैः समुदरीदिपत् । दुर्मन्त्रैर्धिमईकाप्ये साहदेविस्त्वमुल्हणः ॥२०६६॥
 अ६ मानां सहास्माभिः क्षमते समशीर्षिकाम् । कृतमोचमिति स्वैरं मन्त्रं राक्षस्य सोमहीत् ॥२०६७॥
 विभ्यन्तु भूपतितस्माद्विलहणं बाह्यभूत्यवत् । मन्त्रस्वैरकवाद्येषु विस्त्रम्भेषु व्यचर्जवत् ॥२०६८॥
 स तु धूर्तस्वधूर्तश्चतादृक्षस्वामिबैकृतः । स्त्रेषां धैर्यं परेषां तु संघातं माययातनोत् ॥२०६९॥
 समप्रशक्तिराकाङ्क्षसंस्तवः पक्षयोर्द्वयोः । तस्य तु प्रवयौ सञ्ज्जपालो दानेन मित्रताम् ॥२०७०॥ 2070
 संनदयोः प्रविशतोऽरन्ध्रोऽन्यस्पर्धया तयोः । क्षणे क्षणे राजधानी वयौ संभ्रमलोलताम् ॥२०७१॥
 सुजिज्जः सम्भूपाणाक्षेपुं प्रदिपक्षान्वयुस्तया । महीमानोत्सवास्थाने संक्षोभमुदपादयत् ॥२०७२॥
 कृकाटिकान्यस्तदलो हाःस्थेनावेदितो वि सः । तं निर्मल्यं शिलाक्षेपं कोधक्क्षोक्षोकोत् ॥२०७३॥
 तिलितैरिव तान्सर्वैः सोढुं रक्षणमीशितुः । मिथ्या तथ्यमिदोदीर्यं संप्रधाजिः समर्थताम् ॥२०७४॥
 उपावेशयदधर्मे भूपतिः परिसान्ध्यं तम् । सत्यस्मिन्नास्ति नः किञ्चिदित्यन्तस्तु व्यथितवत् ॥२०७५॥ 2075
 चक्रे मङ्गवराज्यस्थैरथ मायो हिजातिभिः । न सुज्जोः कम्पनेशस्थमिच्छाम इति वादिभिः ॥२०७६॥
 अम्बिष्य विहिषः शङ्कां मन्त्रविजिशि रिल्हणः । संनदसैन्वमानिन्ये पञ्चचन्द्रं तदवियम् ॥२०७७॥
 शशङ्के सञ्ज्जपालाच्च तस्माच्च बहसैविकात् । सुजिजरन्धानगगवन्नृदास्य च तत्रिपुः ॥२०७८॥
 आत्कन्धवीर्या निर्मेत्य हयारोहैः समं गृहान् । व्यूढाभीको निदन्नातो जगज्जाराध सोध्वनि ॥२०७९॥
 भूपतिप्रातिलोभ्येन वर्तमानस्तदाभवत् । कौटिल्योपि संनदः सुजिज्जना बहसोदहः ॥२०८०॥ 2080
 स्थितमप्रातिलोभ्येन लोचनीन्मनुजेश्वरम् । इति द्वेभ्योपि नितरां द्वेभ्यतां नृपतेरगात् ॥२०८१॥
 तथा स्थिते निक्षीयिन्वामाचल्युस्तस्य विहिषः । दुधुक्षहेतुतां राक्षः स्वगुप्त्यै तेन वा कृता ॥२०८२॥
 अतथ्यं तथ्यवद्वत् तथ्यं वातथ्यवच्चपः । यः पश्येन्मूढवत्सोर्धैस्त्वक्तोर्धैः कथ्यते ॥२०८३॥
 रत्नज्योतिर्हेतवहपिया त्यज्यते रुष्टिपातः । हयावासाणामितरविषयः स्वस्य संभाव्यते च ।
 वस्त्येकैकं यदिह न मृषा तन्मृषा वन्मृषा तत्तथ्येनेत्यं किमिव न जयैर्हयते तत्त्वभूत्यैः ॥२०८४॥
 राजाय तद्विषयद्विजानन्दीत्यभेयजम् । न्वयुक्तं तस्य तीक्ष्णत्वे सञ्ज्जपालं महीजसः ॥२०८५॥ 2085
 स कापुषयवदीरः प्रहृतुं छद्मनाक्षमः । काङ्क्षुजासिप्य तं हन्तुं तत्र नवैक्षत क्षणम् ॥२०८६॥
 मायाप्रयोगानन्धोऽन्यमुहिष्य स्वशतोर्ध्वयोः । क्षणे क्षणमजग्राहं बाधोत्तासविलोलताम् ॥२०८७॥
 प्रयाशङ्क्योदयं राक्षो सुज्जो जायति पूर्ववत् । अम्बधयामिकामां राजधामाभ्यजायत ॥२०८८॥
 राज्ञाविशोचने रिल्हणस्य सुज्जोऽमीश्विते । पार्थिवोन्मनुमन्तामूढनीशः प्रत्यक्षस्थितौ ॥२०८९॥
 स निर्बिबाहुरामन्ध तत्वेदरास्तुभिताः प्रजाः । संदर्श्य हारपतिना राक्षो नृपया समर्थितः ॥२०९०॥ 2090
 संमन्त्र्य नृपतिं मैत्रीमार्थिना सुजिज्जना समम् । पीत्वा कोशं सञ्ज्जपालः प्राप्नो राक्षो व्यजिज्ञपत् ॥२०९१॥

२०६५. ') Thus corr. by A, from A, समुदरीदिपत्. २०६७. ') Emended; A आनन्द. २०६९. ') Emended with C; A
 'वाद्यः. २०९०. ') Emended with C; A निर्बिबाहुर'.

- प्रेरणादुल्हणादीनां स्वोत्तेकाच्चैव वर्धते । राजन्मुञ्जेरभिप्रायः^१ स्वर्धिनोन्वाननिष्ठतः ॥२०९१॥
 निर्दोहस्योपकर्तुं मते स्थापयि मे नृपः । निर्वास्य रिन्हणं चित्ररथं बद्ध्वा मशपनम् ॥२०९२॥
 लोहाराभिनिरुद्धान्शान्कोशं च भूपतेः । नवेयं संभृतो हन्यां दुर्वृत्तमपि कौष्ठकम् ॥२०९४॥
 २०९५ कार्षीपरोपाधिर्बन्धः संबन्धेष्वेव नास्ति मे । दाक्षिण्यं स्वामिनः कृत्ये यस्य प्राणास्तृणोपमाः ॥२०९५॥
 मध्येयं प्रतिराजादिनिर्जयस्वीकृतोद्यमे । युवाविभ्रान्तचिंतोयं नृपभीभोगभाग्यमेव ॥२०९६॥
 साहायकाय हारेणमुल्हणं रिन्हणाभये । कार्यप्राते च मामीशमाकारवितुनिष्ठति ॥२०९७॥
 भूते च मामुल्हण्यथ त्वं चाहं चाविभेदियः । मिलिता यत्र तत्रास्ति गण्यः को नु नृपास्पदे ॥२०९८॥
 इहस्था नवदायादनेकमानीय कंचन । निदध्मोस्य पदे राज्ञो नानुतिष्ठेदिदं यदि ॥२०९९॥
 २१०० मुणाग्रसरणवासाद्वन्धयेव विरा सृजन् । द्विजोयुभङ्ग्या राज्ञाच विनिश्चस्मान्नवीह्वयः ॥२१००॥
 यथाह स तथैवैतन्न श्लोको नासमर्थता । नौदासीन्यमथैतस्मिन्संभाव्यमभिमानिनि ॥२१०१॥
 निष्पत्तिद्वन्धमावोस्य दुष्टच्छेदो भवेदिति । इयमप्यन्यतस्तावदस्त्वपायधियः कथा ॥२१०२॥
 किं तु दूये यथाकोपमाद्यस्यास्यतोपि वा । निर्दोहस्य वधो ध्यातो योस्यासौ कार्यं एव तत् ॥२१०३॥
 अर्थोयमल्पसत्त्वधानामपेस्याभिर्हि मन्वितः । नूनं तेनोपलभ्येत तानावर्जयता धनैः ॥२१०४॥
 २१०५ पुण्यैरपरिहार्यैः स्वैर्जायैर्वा मातृशाममी । जानतामपि जायन्ते निर्मुणा भोगभ्राजिनः ॥२१०५॥
 बालिशान्मुक्तं प्रायश्चित्तमेतन्महीमुजाम् । तन्मोक्ष्यस्व कलं मुहरेतैर्वदनुभूयते ॥२१०६॥
 दुर्गमो भूमिभृन्मार्गो विदेर्हृद्वैरिव । ... ॥२१०७॥
 तन्वाना व्रतवैमुख्यं रसनालीत्यशालिनः । परपिण्डोपहर्तारः खलाः कौलेयका अपि ॥२१०८॥
 इत्थं खलोपतापेन प्रयुक्तं तद्वयात्पुनः । असंहार्यं कुकर्मेदं पश्चात्तापाय नो भवेत् ॥२१०९॥
 २११० इत्युदीर्य नृपः सुज्जेः सज्जो व्यापादसिद्धये । तमजागारवच्छश्वज्जागरं चाग्रहीत्स्वयम् ॥२११०॥
 बिभ्रन्मन्त्रसुतेः शङ्कां जिघांशुः सुज्जिरित्यापि । तथ्यं भृत्यवचो जानंस्तस्यौ दौःख्येन पार्थिवः ॥२१११॥
 गत्वा राजं गृहान्यौनसंबन्धं कुरुतं युवाम् । इत्युक्त्वा रिन्हणेनाथ स सुज्जिं समवोजयत् ॥२११२॥
 बिभ्रास्यापि तथा हन्तुं तं प्रसङ्गमनायुवन् । उदताम्यविवाराचं तत्परोपर्ववशं लुठन् ॥२११३॥
 सज्जपाले गृहाद्वन्मुनाशदुःखिन्यनागते । आशङ्क्य साहसासिद्धिमधिकं पवेतप्यत ॥२११४॥
 २११५ निपत्य वीरशयने सुस्तल्लक्ष्मापसत्किंयाम् । भ्रातरौ यस्य कल्याणराजाद्या व्यस्मरन्नुधि ॥२११५॥
 सैः शरीः कुलराजः स ख्यातो व्यःयामविद्यया । प्राणैरानुव्यमिच्छंस्तमश्चच्छोककारणम् ॥२११६॥ युग्मम् ॥
 स संस्थापयितुं हन्तुं चाप्यशक्यं न्यवेदयत् । तस्याप्रतिसमापेयं कम्पनाधीश्वराद्रयम् ॥२११७॥
 कियदेतस्मिन्प्राणमाधलभ्यं महीमुजाम् । इत्याभाष्य स जपाह साहसाध्यवसायताम् ॥२११८॥
 दिनद्वयमनायासो गृहेभ्यः कम्पनापतिः । न प्रातिभाष्यमभजस्य मृत्योः शिथोय वा ॥२११९॥
 २१२० विस्मयभृत्यः शृङ्गारनामा चाप्यन्नवीर्यमोः । तं दृष्ट्वांस्तूतीयेक्षि शयनेवगणं स्थितम् ॥२१२०॥

२०९२. ^१) Emended; A 'प्रावर्धयितुं'. २१००. ^१) Emended with C; A ब्रजन्. २१०३. ^१) Emended; A च आकोपः; G sec. manu बतः को. २१०६. ^१) A शक्ति. २१०७. ^१) Here two *padās* are missing; C supplements क स नीतिहासिद्वेव, क च ते खलदुष्टवः. २११२. ^१) Emended; A कुकृतं. २११६. ^१) A, २.

शोभोपयोगिनो भर्तुर्मित्यं सततसेवकाः । कर्तुं साहससाधिव्यं विदुरेण तु पार्थिवे ॥२१२१॥

करे पिनाको मकराङ्गुशनोः शोभाविशेषाच्च सदानुपक्तः ।

पुराहवे कार्मुककर्म तस्य तत्कालमाप्तेन तु मन्दरेण ॥२१२२॥

ताम्बूलहारकन्याजातनो राजा व्यसर्जयत् । कुलराजं तमव्याजधैर्यासंलक्ष्यविक्रियम् ॥२१२३॥

भुवं मृत्युः पुनर्नाहमागन्ता तत्ततोऽस्य कः । आरंभेति स निन्ये न ताम्बूलं स्वर्णभाजने ॥२१२४॥

व्यसनपशमं राज्ञः स्वदेहत्यागयोगुगाः । एवं कर्तुं धतन्तेन्ये निरर्थकौ स्वक्षिताः पुनः ॥२१२५॥ 2125

सगणोऽवगणो वास्तु निहतो नियतं मया । जागर्त्येतः परं देव इत्युवीर्यं विनिर्यवौ ॥२१२६॥

गतस्य साहसासिद्धौ शक्यं शङ्क्यं पलायनम् । ॥२१२७॥

ब्रजन्स्वामिहितं कृत्वा पुनः पश्चात्तिनाय सः । शस्त्रिणौ द्वौ मिषाच्छस्त्रौ बन्धस्थाने परामुद्यत् ॥२१२८॥

स्वयं गृहीत्वा ताम्बूलं राज्ञा ग्रहितं हत्यथ । हाःस्थेनावेदितः सुज्जोः पार्थं दहानुगोविशत् ॥२१२९॥

ददशोऽन्धवचैस्तं च मितिः परिजनैर्युतम् । दूधनाथमिवात्यल्यौऽपिररहितान्तिक् ॥२१३०॥ 2130

गृहीतपद्मिन्दस्वामिनाम्बूलः सस्मितं स तम् । पृष्ट्वां कृत्यादि नृपतेः सस्कृत्य व्यसृज्यस्तनान् ॥२१३१॥

जनप्रवेशे शाशङ्कौ स स्वग्मागस्तमब्रवीत् । कृतागाः कोपि कैवर्तशस्त्रभृन्मस्तमाभिनः ॥२१३२॥

तत्प्राप्तेपपरम्भूत्यान्वासाविर्याधुना तत्र । संमान्या वयमित्वेलेक्षयन्प्रकृतिक्षयम् ॥२१३३॥

सोत्सेकामिव तां वाचं स दर्शयधोरयम् । तस्य क्क्षाक्षरं नाहं कुर्यामित्यब्रवीद्बहवः ॥२१३४॥

स रोषादिव निर्गच्छन्मान्योसाविनि यादिभिः । तं सान्त्वयित्वा तज्जुष्यं दह्या व्यावर्तितः पुनः ॥२१३५॥ 2135

नेनायादि ततः कर्तुं विजगमि वस्तुचोमुतः । सज्जयोरदिष्टा शरप्रवेशं मृत्यवोर्मम ॥२१३६॥

अवशेनेन नेवाथ वीक्ष्य तौ संप्रवदितौ । सहावनामाहुर्भुधुः प्रजिहीर्षुरयतन ॥२१३७॥

वाताय कुर्वी प्रातर्यौ विधेयमिति तान्वदन् । दत्तपृष्ठो निद्रिद्रावस्तल्पे मुज्जिर्गही बपुः ॥२१३८॥

गन्वाथ किञ्चिद्यावृत्तो निष्कृष्टशुरिको जवात् । माहरत्कुलराजोऽस्य वामे पार्श्वे कृतस्वरः ॥२१३९॥

तस्य धिक्कुर्वन्तौ द्वेऽहमभावस्तुरिकां प्रति । यावत्पाणिः ग्रहरणं तावत्सर्वेति ते वदुः ॥२१४०॥ 2140

विमर्शः पश्यतां यावदाशङ्क्ये तत्र नोद्यथौ । स तावदेव सुचिरापेनश्वास इषामवत् ॥२१४१॥

भयत्यक्तामिमानेषु विव्रुतेष्वनुजीविषु । चकर्ष शस्त्रं तत्रैकः पिम्बदेवः परं तदा ॥२१४२॥

प्रदं स्तौस्त्रिमिस्तुल्यप्रतिग्रहतिभिः क्षतः । धाम्यन्शुतासृक्कस्मात्स मण्डपाक्षिरवास्त्य ॥२१४३॥

स्थितान्दलार्गले धाक्षि दहशरतमोरयः । जिवांसवः सुज्जिभूत्यास्तस्तान्पर्ववारयन् ॥२१४४॥

तमोरिप्रतिकुर्वीणा भयमनातेरिभिर्व्यधुः । ते हारे नूलशय्यां तां शोत्सार्थं शयमुदुतम् ॥२१४५॥ 2145

खड्गेऽनुपलभुक्षुरिकादमाभिवर्षिणः । तान्समर्धमयन्मार्गिरनेकैस्ते विविक्षवः ॥२१४६॥

नैराहवहेतोर्वीक्षतां तेषां संकटवर्तिभिः । पृष्ठाच्छिरवा शिरः सुज्जोरङ्गनेसितपाथ तैः ॥२१४७॥

अक्षनिःसरणामिदंशुक्षेक्षणपुटभुनि । उत्तरौष्ठकचच्छन्नसक्तमागपुटद्वयम् ॥२१४८॥

2128. ') Thus emended in C; A आरंभेति. 2129. ') Emended; A 'नोन्वासा'. 2129. ') Here two *pādas* are missing; C supplements इति चिन्तयत्तस्त्वय नव आसीद्विभुङ्क्त. 2132. ') Emended; A 'दृष्यन्'. 2139. ') Emended; A 'हास्यन्'. 2141. ') Emended; A 'दृष्ट'. 2141. ') Emended with C; A 'कुञ्जरा'. 2142. ') A विमर्शः. 2144. ') Emended; A 'तान्सं सम्पन्न'.

अशोर्बन्धमयमाणास्य लोकस्य प्रतिविम्बकैः । संभावमानसंस्पन्दलोकप्रत्यक्तारकम् ॥२१४९॥

- 2150 स्वपुटस्याक्रमच्छेदाद्गतमांसस्य संधिषु । हरिद्राङ्गिरिषादधानमेदोप्राप्तमिदमस्त्वणम् ॥२१५०॥
 भुक्तिभक्तकवचमधु तदेतदिति निधयम् । परे भालनलस्येव दधत्कुङ्कुमविभुजा ॥२१५१॥
 तद्दीप्त्यै तिर्यक्पतनवचकसंभ्यन्तराणिजम् । उच्चलनुमुताक्रन्द्या भृश्याः क्षापि विवृणुतुः ॥२१५२॥कुलकम्॥
 तीक्ष्णान्यनुज्व ३भापस्तु तिष्ठन्व्याकुलपीतवरा । बहिर्बीक्ष्य जनक्षोभं साहसं निधिकाय तम् ॥२१५३॥
 सुउज्जौ हने क्षते वापि कार्यमेतदिति हुतम् । संनष्ट सैन्यस्यादिक्षस्त तन्मन्दिरवेष्टनम् ॥२१५४॥
 2155 मिथैव सुविज्जिर्मिस्तीर्णं इति भुतवता जगत् । स्वयमपाहि भूयेन ततः समरसंभ्रमः ॥२१५५॥
 निःसंशयं हनं ज्ञात्वा सुविज्जं शानोपजीविनः । तत्र स्थितं शिवरथं सर्वश्रेष्ठ्यमन्यधयन् ॥२१५६॥
 हिल्लात्मजन्मनः सुविज्जं भ्रातृस्यालस्य कौशलम् । कलशस्त्याणं निर्वैष्यं वाणीयं पुण्यभागिनी ॥२१५७॥
 आक्षिप्यमागैर्मिदवाचौरान्ने वीरोचितं कृतम् । तेन स्वसंशयस्येन सदाचाराच्च विष्णुतम् ॥२१५८॥
 राजौकस्येव तां वार्तां भृशवा स वपलायितः । हतस्य स्वाभिनोभ्यर्णं जिहास्यार्जुनं ययौ ॥२१५९॥
 2160 हारं पदप्रदतिभिर्मञ्जरां राजसैनिकाः । अपसार्य कथंचित्तं तीक्ष्णः कृष्णवदरक्षिपुः ॥२१६०॥
 प्रविष्टेस्मिन्ननिर्व्यूढपीडिते मण्डपान्तरम् । लब्धमाणा नृपाभर्णं कुलराजादयो वयुः ॥२१६१॥
 हृद्यप्रविष्टो हतवान्त तथैकं महाभटम् । शरैरेव हतो दूरात्कार्षिचिपरिपन्थिभिः ॥२१६२॥
 आयातं क्षुभिते देशे सञ्जपालं महीपतिः । रिहृणं गेलहणं हन्तुं प्राहिणोहितमग्नः ॥२१६३॥
 यानो मार्गीस्पलाय्याव परिक्षुकोति रिहृणः । क्षिप्रिकातटपर्यन्तमटित्वा यावदाययौ ॥२१६४॥
 2165 पूर्वावाहः सञ्जपालो गृहहाराङ्गिर्यतः । उल्लङ्घनस्य पयो रुन्धन्ब्रह्महरभजे ॥२१६५॥
 नात्रवेकस्य वज्रेण निहृते दोष्णि हक्षिणे । स्वङ्गप्रशेषे क्षिप्रस्थिक्कायुपग्निरनागत ॥२१६६॥तिलकम् ॥
 अगण्यप्रायतां प्राप्ते वशे वत्कीशालाहरी । दिगन्तरेषु स्वस्मिन् देशे प्राप प्रयां पुनः ॥२१६७॥
 फलकाले समासने शौर्यप्रतिभुवाभजन् । स तेन दोष्णा वैकन्यं धिगिच्छां विपुलां विधेः ॥२१६८॥
 स प्रत्यदुवयावाप्तौ भवेदधिकलो यदि । फलेन तस्य जानीयाद्विच्छां लोकोवमद्भुताम् ॥२१६९॥
 पीतामृतस्य क्षतविषहृत्वं न प्राभविष्यद्यदि नाम राहोः ।
 2170 अज्ञास्यद्विच्छां तदमुष्य लोकः सामर्थ्यभाजः सुचिरप्रस्फुरा ॥२१७०॥
 दृष्टः शीलाभिधो नृपः पितृव्यः साहदेविना । सख्यहं निहतः साधु -- 'जानत्रगार्मिना ॥२१७१॥
 तत्वात्सर्गो विशतो वेदम जज्जलाल्योषगो हतः । मान्योनुरो भटौ द्वौ च यामिकश्च जगन्ममः ॥२१७२॥
 बालं तमवमालोक्य निवण्णस्याङ्गनस्थितेः । तस्यानिर्गच्छतो गेहे रिहृणोऽग्निसदापयन् ॥२१७३॥
 आनीयमानो धूमाग्धो बद्धो मुखैः स सैनिकैः । गृहहारे हतः कैमिद्याकृतैर्गणविक्रवः ॥२१७४॥
 2175 तस्य प्रयानप्रकृतिक्षयहेनोर्महीपतिः । मुग्धमप्यवलोक्यासीदशान्तक्रोधाधिक्रियः ॥२१७५॥
 व्यापाद्यमानाः साकोपं भूपतिरितैर्मिष्टैः । उच्चाववाः सुविज्जमृश्याः कृत्यं सत्प्रोचितं त्वधुः ॥२१७६॥

२१४९. ^१) Emended with C; A कम् - स्वाद्य. २१५४. ^१) A, ३. २१७१. ^१) Before or after साधु two aksharas are missing; the lacuna not indicated in A; C supplements सम्प्रज्ञा.

अनुजौ लक्ष्मकः सुज्जैर्वद्धा वीतः स विक्रियाम् । नृपं वीरसाहयैः कैशिराजधाम्यङ्गने हतः ॥२१७७॥

भ्राता पित्र्यजनस्तस्य संगटाख्यो नृपङ्गने । अटच्छट हव पाणानौचित्येनामुचस्कृती ॥२१७८॥

प्रविष्टः शरणं बाणवन्द्यैः पयैः प्रमापितः । उन्मत्तो मुग्धमिस्त्वय भ्राता कैशिराजमन्दिरं ॥२१७९॥

सुविजयास्तनु भृङ्गारवृत्त्या भङ्गुरवा हतः । महाकुलीनो विचरवौचित्येन च चित्रियः ॥२१८०॥ 2180

साम्रिकाख्यः प्रतीहारो प्रणितः श्वनकैरहतः । अन्येपि संधिताः सुज्जैस्तथ तथ प्रमिस्थिरं ॥२१८१॥

जात्यवाजिजवप्रापणाः कौष्टेभ्यरान्तिकम् । आसाथ वीरपालाद्या द्विषा मृत्सुमयं जहुः ॥२१८२॥

ननःशरदियो वुष्टोस्थानरुद्धनुरंगमः । प्रपेदे संगटभ्राता बन्धनं सुभटामटे ॥२१८३॥

स्रनुष सज्जलः सुज्जैः श्वेतिकभ्यामजात्मजः । उल्ङ्गणस्य तनुजश्च कारागारं प्रपेदिरे ॥२१८४॥

इत्थं राजन्यमात्ये च प्राप्ते पितुनवदयनाम् । नवमेष्टे भुवेः शुक्रपञ्चम्यां विश्रवोभवत् ॥२१८५॥ 2185

कार्ये क्षापि विपर्यस्तसत्त्वं संस्मृत्य मन्त्रिणम् । तमद्यापि नृपतात्समृद्योपेक्षेनुक्त्यते ॥२१८६॥

वेतानोत्पापनाम्नश्चलङ्कनाद्विषयवर्णनात् । व्यालाशेषाद्य विषयं सत्त्वं राजोपसेवनम् ॥२१८७॥

अनात्मायत्तनिस्तीर्णगुणानां चक्रवर्तिनाम् । शकटानाम्बिषयो विभ्रतः को न भज्यते ॥२१८८॥

अयुक्तं नृपतिः सुविजयश्च मेने प्रजाः पुनः । युक्तं ज्ञात्वा तमुद्रिक्तशक्तितं विविधुः प्रभोः ॥२१८९॥

मेने राजा सञ्जपानं कम्पनाधिपतिं ददत् । कुलराजे च नगराधीकारित्वं समर्पयत् ॥२१९०॥ 2190

त्यक्त्वा मल्लार्जुनं धन्यादयौ नगरमपतौ । प्राग्वत्पुनर्जन्ममाते प्रियौ विश्वभ्राभुजः ॥२१९१॥

इतराभयविच्छेदा वीतपारिप्रवस्थितिः । श्रीः सर्वाकारमकरोत्स्थिरं चित्ररथे पदम् ॥२१९२॥

अङ्गुलिचर्मधुर्यापि राष्ट्रं दण्डेन पीडयत् । शर्म नेतुमशक्योमुस्त भूपस्याप्यनकुशः ॥२१९३॥

गन्धर्वानाभिधे यामि टिक्रं हत्वा व्यसर्जयत् । पारविशोकं कौट्टिहस्तच्छिरः पार्थिवान्तिकम् ॥२१९४॥

निसर्गद्वेषिणा प्राप्तप्रतापे नितरां नृपे । तदार्थी तप्यमानेन दुर्ननाप्यावितोसकृत् ॥२१९५॥ 2195

कौष्टेभ्यरेण रभसादत्त्यैः परजनेर्युतः । निशि लौठनदेवः स हाडिप्रामं ततोऽप्यशत् ॥२१९६॥

महाकथितकन्धान्यैः संरन्ध्रे राशि सर्वतः । बडसंधिलवन्त्यस्तं विसर्जं यथागतम् ॥२१९७॥

उच्चलाद्विवदाशानु राज्यं स रभसं भजत् । निर्मृष्टिभृन्वदाशोऽपान्मूढो लोकस्य हास्यताम् ॥२१९८॥

तीक्ष्णप्रयुक्तिभिः सैन्यमेदैरन्यैश्च कौष्टिकम् । उपायैर्मुपतिस्तेस्तैस्ततो हन्तुं व्याचिन्तयत् ॥२१९९॥

प्रतिहन्दीव तीक्ष्णानां पाटिताक्षः क्षमाभुङ्गम् । न संग्रासादयत्कुडः प्रतियोद्धुं त्वचिन्तयत् ॥२२००॥ 2200

रक्षैः स्तैः प्रदेष्टारद्विष्य प्रवेष्टुं व्रतनापतीन् । स्वयमुच्चावधैः सैन्यैरचस्कन्द तं पुनः ॥२२०१॥

स भूपं रभसायातं ज्ञान्वाल्पवृत्तं बली । प्राप्तमल्लयितुं तस्थौ प्रतापैः परिहारितः ॥२२०२॥

तमे रणं चित्ररथः पृथुसैन्योपि दैवतः । तस्य सैन्यैकदेशेन निन्द्य जयविपर्ययम् ॥२२०३॥

भङ्गेनामङ्गलौकारकल्पेन किल तेन सः । ततः प्रभृत्सुभृद्भवद्वष्टम्भो दिने दिने ॥२२०४॥

रिन्हणादीन्योधविद्या बृहद्व्यस्तखिलानुगः । लवन्धो न्यपनस्ताव कम्पनाधिपतेर्वले ॥२२०५॥ 2205

२१८७. १) C धरिपि नो. २१८७. १) Emended with C; A 'धाम्'. २१८७. १) Conjectural emendation of G. (see. manu); A 'प्रजा'. २१९०. १) Emended with C; सन्पर्व. २१९१. १) Emended; A महाकुली. २२००. १) Emended; A 'प्रतापः'—'Emended; A 'समसा'. २२०४. १) Doubtful emendation; A 'मङ्गलानामङ्गलौकार'. २२०५. १) Emended; A 'धौली'.

- कनैः शतादपि भट्टैर्वृतो विदुतसैनिकः । सेहे' तस्सैन्वरोषं स गजभोभमिवावतः ॥२२०६॥
 किं वाच्यः स नररथाः प्रवृद्धिं याति संगरे । निजवर्मननुत्तारि वस्य मारि' न वर्मणि ॥२२०७॥
 मन्दीकृतारिसंरम्भमवधम्भेन तादृशा । तं विह्वलावयः प्रापुर्लवन्त्याः सैन्यशालिनः ॥२२०८॥
 तैः सजानीयदाक्षिण्यात्तत्सैरपि संकटे । तस्यैवदुपयोगोभूत्सर्वीक्षापास्तविहिषः ॥२२०९॥
- 2210 काले संतहने रात्रिजागरः सामनो बलैः । समये ग्रहणत्यागनत्तुक्तिकिकल्पनम् ॥२२१०॥
 लब्धभूम्यपरित्यागो जिगीषोरीहशुणैः । ब्रतेचुररयोप्यस्य का वैर्याक्रमणे स्तुतिः ॥२२११॥
 अधिविशन्मिषभृत्स्यस्तावत्संरम्भपीडितः । पलायनोन्मुखः शीलात्कोष्ठकोषं व्यवहृत ॥२२१२॥
 मार्गेष्वकालप्रातेयपातकटेषु वाजिनाम् । गन्तुं तस्योद्यमं जत्रुः प्रवृत्तया विरोधिनः ॥२२१३॥
 अवमानोपनमोष परिमेषपरिच्छदः । स ययौ ज्ञाद्वर्जं ज्ञानुं राता राष्ट्रादपाकृतः ॥२२१४॥
- 2215 सोमपालोऽथ भूपालनाम्ना पुत्रेण खेदितः । शीघ्रैरान्यदुःखान्तः शरणं नृपतिं ययौ ॥२२१५॥
 पुत्री दत्तवतो नीचि नागपालस्य तस्य च । अभयं प्रतिशुभाव भूभृदाभितवस्तलः ॥२२१६॥
 बृहद्राजस्य जिज्ञोषं शीघ्रहेतुरभूति । स तदापि नास्मार्धदिव्यानौदार्यधुर्वर्धनः ॥२२१७॥
 साहायकाव रथं सैन्यं दत्तवांस्तं महीपतिः । भूयः प्रतिग्रामनयर्हपप्रशमनाह्वियाम् ॥२२१८॥
 ज्ञात्वा धुनयां व्यावृत्तः कौष्ठकोषान्तरे पुनः । मद्भार्जुनं गृहीत्वाभूद्वैराज्योत्थापनोद्यतः ॥२२१९॥
- 2220 अकौपराने प्रातः स कुरुक्षेत्रमवाप तम् । लवन्त्यं कार्यतस्त्यक्तपूर्वैरेता नृपात्मजः ॥२२२०॥
 आहूतो लोठनः पूर्वैरमायानस्तेन डामरम् । निगम्य तं संघटितं विद्वः प्रायश्चयागतम् ॥२२२१॥
 विजयेद्राशतः पीतकोशोपि नृपतिहिषः । प्रविशन्नुपैक्षिष्ट सोमपालो दुराशयः ॥२२२२॥
 आराधनाय भूमर्षुस्तपुषः कौष्ठकं पुनः । श्रातं स्वविषयैस्तेस्तैश्चकुरैर्निरनुपयन् ॥२२२३॥
 अवान्तरे विवरथं संवृद्धायसदुर्ग्रहम् । अनिच्छन्तोवान्तिपुरे प्रायं चकुर्हीजानयः ॥२२२४॥
- 2225 उपेक्ष्यमाणस्ते रपात्तेनागणितभूभुजा । ज्वलिते ज्वलने देहान्बहवो जुहुवुः मुचा ॥२२२५॥
 चरके धर्मधेनूनामुत्तस्थपि तदाभितैः । बह्विं गोपालकोप्येकः कारुण्यपक्वोविशान् ॥२२२६॥
 भद्रस्योद्भूतवंशस्य पृथ्वीराजस्य नन्दनः । युवा विजयराजाख्यः सानुजो गाढदुर्गतः ॥२२२७॥
 देशान्तर्तं निगमिषुर्विषमं वीक्ष्य तत्र तत् । व्याजहारानुजन्मानं कारुण्यासुकणालिकरन् ॥२२२८॥
 उपेक्ष्यमाणो दाक्षिण्यस्तम्भितेन महीभुजा । विशाः सविषपाशेन विवशाः पश्य नाशिताः ॥२२२९॥
- 2230 छन्दानुवृत्त्यामात्यानां यत्र रमाभूदुपेक्षिते । कस्तवान्यस्तु वीनानामापचमयिता विशाम् ॥२२३०॥
 यद्वा न्यायोयमन्योन्यस्पर्धया यदुपद्रुतम् । शमिता दण्डयेच्छाम्यं शमितारं परोध वा ॥२२३१॥
 विशृङ्खलं नयेच्छम्यां दाहर्घ्यसारं विघट्टनैः । कदाचिदोहमश्मानमश्मा लोहं कदाचन ॥२२३२॥
 दोषेणैकेन न द्वेभ्यो राजा सधेगुणोज्ज्वलः । यथाक्षिन्नरथस्यान्वह्रिधेयं नावभाति मे ॥२२३३॥
 धर्मः सर्वोपकार्येकलुब्धक्षपणमुच्यते । जघानाजगरं सोपि जन्तुनामन्तकं जिजः ॥२२३४॥

२२०६. ') Emended; A स. २२२१. ') Emended; A सङ्कटिन्. २२२४. ') Emended with C; A सङ्कटावाप्त'.
 २२१०. ') Emended with C; A apparently 'आन्नात्त'.

दुर्वचदमनेस्त्राभिः कृते तेजस्विनो जगत् । भूयोऽप्यधिकृतो विभ्रमश्च कथित्वाऽथैवजः ॥२२३५॥ 2235
 कावस्थास्व परित्यागद्वन्द्वता जन्तवो यदि । क्षुत्तिवः स्फुरती क्षातवर्णिज्वा ज्यावली न किम् ॥२२३६॥
 संनुपुष्पांश्च स तथैव्यय तं कोशपीथिनम् । विधापानुसर्गिरस्य हन्तुं चित्ररथं तदा ॥२२३७॥
 कातेस्मिन्धर्मैर्मैल्यकलुषेपि कतेः किल । प्रभाषो भूमिदेवानां शीतनेषाम्भङ्गुरः ॥२२३८॥
 ब्राह्मणैरपरिशीतपुर्णपुष्पो न कथम् । धैर्यमारभते भट्टपुत्रोत्पादनसदृशैः ॥२२३९॥
 हिमानुदेजयन्सुज्जिर्द्वादेवासदृशम् । विधेयैव हगश्चित्ररथो विधापमानकृत् ॥२२४०॥ 2240
 हिमोत्थापितवाक्क्रान्तचिरोली कृत्स्वा ध्रुवम् । दधौ तस्य वर्षं प्राणान्विता कारणमुत्सृजन् ॥२२४१॥
 कृशानुसादकृत्त विना देशान्धैव ते । तद्वेपस्तुल्यसर्वैर् तदैवासीद्वतानुगः ॥२२४२॥
 अनासादवतश्चित्ररथं द्रुबलान्वितम् । वनरात्रमभूदन्तुर्द्वाभाराथं प्रजागरः ॥२२४३॥
 स क्षयर्धनसामन्तसीमानितपयो व्रजन् । क्षम्यद्वरद्वयो दृढवध जनसंघाधमध्वनः ॥२२४४॥
 तेन साधयैधल्यनिष्ठुरेकेन्द्रा जगत् । सोनुसके व्यतिक्रान्तिभिः भेजिर्नृपदेहमनि ॥२२४५॥ 2245
 धितस्मितस्य स्वस्मांश्च कृपाणां मूर्ध्वधास्व सः । क्षान्त्यन्तध्वनस्यैव शारदसीप्रसाहसः ॥२२४६॥
 मुमुर्षिरेव तत्रास्व वैदल्यनलितस्मृतेः । उद्गान्तचक्षुषौ वर्षध्वजं समपद्यत ॥२२४७॥
 प्रजापिनोर्धं राज्ञेति ज्ञात्वा सत्यबहिष्कृताः । विवस्तास्तं तथाभूतमत्यजमनुजीविनः ॥२२४८॥
 तं पीतजीवितं ज्ञात्वा न मीरुः शहरत्युनः । धार्मि द्वितीयनिःश्रेण्या आनरं निधिवेध व ॥२२४९॥
 न पलायिष्ट निर्विशस्यमार्गोपि वातितः । राज्ञा चित्ररथः शशवित्युषीः शोषकार सः ॥२२५०॥ 2250
 प्रमदं भृदमांसादिराज्यभोगपुरःसरैः । सर्वैः कापुलैस्त्रासादव चित्ररथानुगैः ॥२२५१॥
 ज्यावाङ्गोदरयस्तस्य आना भीत्या पलायितः । शरणं मर्तकीमिकां ययौ वक्षसापितस्तनः ॥२२५२॥
 नादकमेशितश्चित्ररथोऽयम् महीभुजा । आ भेयीः शहरस्कस्त्वामित्युक्त्वाभ्यासितः स्वयम् ॥२२५३॥
 नृपाज्जवा को निहन्ता शरैश्चात्येति वादिभिः । मीरुगोम्बिडो भटेः सोहमित्युक्त्वा स्वं स्वदशयन् ॥२२५४॥
 पीरो बोधान्स्वधैर्मालकूनक्षायविक्रमः । विशिष्टिष्टान्ध इत्याव प्रहस्य चरणे हतः ॥२२५५॥ 2255
 परिधाप्याय साधूनां विनाशाय च हुङ्कताम् । धर्मसंस्थापनार्थं संभवामि पुने पुने ॥२२५६॥
 लब्धा लिखिततत्त्वकारणा पक्षिका करात् । तस्यान्तश्चमयाशंशो श्लोकेनादेन पावनी ॥२२५७॥
 अद्वयमुमादसीमत्ययुतश्चित्ररथस्तनः । वटप्रणोपि लालटसंधिविधादजायत ॥२२५८॥
 स आलाभ्यन्धवाभ्याम्ब विराप्यायकृशाकृतिः । विवेकवानोर्वर्षिष्ठं शयनीयतलेवहम् ॥२२५९॥
 मल्लार्जुनं पुरस्कृत्य कोष्ठको विप्रनोम्बुजः । तन्मये तद्वंशधे निरिदुर्गमगाहत् ॥२२६०॥ 2260
 मां नामभ्रमं धाम्यन्स्वयं धमसन्नोद्यमान् । अभिस्मृताधर्षं लोकं पुनर्द्वाज्यवशङ्कितम् ॥२२६१॥
 अकाण्डाभ्युदजाद्येन पीडिताङ्ग हयामजन् । परवक्रोदवेनानु लोकः क्षिणितशक्तिमान् ॥२२६२॥
 तददुर्गं तदकृशकोशं व्याप्य सर्वतः । व्यामोपान्तवमयामैः सविधैः स म्बरोपयन् ॥२२६३॥

२२३५. ^१) Misread in C दुर्वचदमने. २२४६. ^१) Emended; A स्वस्मांश्च. २२५१. ^१) Emended with C; A प्र-
 २२५६. ^१) Emended with C; A भेयीः. २२५६. ^२) Compare for this verse *Bhagavadgītā* iv. 8. २२६१. ^१) The text
 of the first *pāda* is corrupt; perhaps read स समवधमज्जु. २२६१. ^१) A "कोप".

- सञ्जपाले यवनकैः स्कन्धाधारं निबध्मि । अनुबहुर्विषोऽप्यन्धासिवातस्तिमितांस्तवम् ॥२२६४॥
- 2265 धन्योऽपि शिलिकाकोट्यपर्वस्तकटकोमवत् । गन्धर्वेही गजरीपुः सिन्धुर्दस्वैव वैरिणः ॥२२६५॥
आवासितवलो राणा मोबास्ते रिन्हूणोकरौ । अटर्षी पर्वटभूकानिवाको बुडितानरीन् ॥२२६६॥
तीव्रशक्तेर्नृपसैवमारम्यैः स्तम्भितोमजत् । कोष्ठेश्वरस्त्रिचतुराग्न्यासान्धारभूयताम् ॥२२६७॥
क्षिप्तं देशान्तरे राष्ट्रान्तरेऽप्येकतो नृपैः । भिन्नस्ववर्गो भूमर्तुभूत्यव्ययीकृतोद्यमः ॥२२६८॥
बालिंशस्वावकुशलो ह्यनु नृपि महीभुजात् । स विस्मृतायाः संघातुमैच्छच्छिन्नपदो नृपम् ॥२२६९॥
- 2270 उज्जिनीयैः प्रमोमेन्नु वाच्यं तद्व्यवहारिदम् । भक्ष्येकायः सञ्जपालस्तस्येच्छां तामपूरयत् ॥२२७०॥
तथार्थोऽपि रिपुं रात्रः संपित्स्वर्णवरीच सः । पृथ्वीहरप्रयुक्तानां निद्रोहस्य न कौतुकम् ॥२२७१॥
तेन प्रविशन्ता राजवैरिणं स्वकराङ्गुलिम् । छिन्दतापि महीभर्तुर्मनुम्रुतेषु न पारितः ॥२२७२॥
कण्ठवद्विभ्रः शूराः क्षीरैणोपानहं वदन् । मुक्तवैतोपि भूपालं कर्तुं नाशकवकुधम् ॥२२७३॥
अस्वीकृतहिमभूमुक्ताञ्जनः स हि राजवत् । तत्तत्प्रत्युक्तभूपात्रः सर्वं गर्वाद्यवाहरत् ॥२२७४॥
- 2275 भुषाव बद्धं तन्मये दानं मल्लार्जुनं नृपः । अनुबध्मति मय्यानामुदयेभुद्रयान्तरम् ॥२२७५॥
नीचमायः स हि स्कन्धमधिरोप्यानुजीविभिः । अजाङ्गिकतया माणोक्तकुणावार्सिनः सहः ॥२२७६॥
ततस्ततो भयस्यावाविस्तीर्णो लोहराभितम् । सार्धैकामिधं धामं प्राप्तो विज्यस्तरणिना ॥२२७७॥
निद्रयोऽजिगिकाख्येन ठकुरेण महीपतिः । विषंकरं तं च भूत्वं भुषाग्निकमागतम् ॥२२७८॥
वदन्नाचोरिणा दुर्गोधिर्गतः स कथंचन । वदस्तेन पुनः शक्तिः कस्य भाग्यर्थतङ्कने ॥२२७९॥
गङ्गा सुमार्गलुडिता जठरात्कथं विदेकस्य संवतवतो निवृत्ता महर्षेः ।
- 2280 पस्तापरेण कृतसगरत्नपूर्तिः शक्तो न कोऽपि भवितव्यविलङ्घनायाम् ॥२२८०॥
जगिर्गते वदन्समिपर्वन्तोपान्तरणिनि । रात्रोदयहारपतिः प्रायोजि माज्यनुदिना ॥२२८१॥
तं विना पर्वेगाम्भीर्यपौर्यधुयं मवाधिषम् । लङ्कटे न सवहस्यो रात्राज्ञाप्यन्वमन्त्रिणाम् ॥२२८२॥
स क्षतिक्रम्य साबाधमार्गानुमचचेतयैः । तमोरिस्थितमहाक्षीपं क्षमापतिविहिषम् ॥२२८३॥
निष्ठामूयेन धैर्येण शौर्यैः संभावनावहः । सुवन्त तं बहिः प्राप्तं तत्तत्तुक्कावरीत्युनः ॥२२८४॥
- 2285 सर्वतो व्यावर्त्ती भर्तुमर्त्ति यो बह्व मन्वते । मद्याभुयो मतिमतामाहतो लोभनातुरैः ॥२२८५॥
कृता रक्षामणिसमं सहायं त्वारुक्षं विना । ह्यभिर्मे दुर्नरेन्द्रस्व बाल्ये राज्ये बह्व्यल्लैः ॥२२८६॥
दुल्लेक्षाणां भवत्येव निबमज्ञानमास्वताम् । माग्न्यान्तरेमन्तदिने जननेनविलङ्घ्यता ॥२२८७॥
शोभते धरिरातामजमण्डलो ययोदये । तथा दोस्तमये भास्वानिव वन्द्यः स भूपतिः ॥२२८८॥
धन्योऽथारो यस्यासीत्सुभरत्नीराजनाजनः । उदयेस्तमयेषुये रागव्यप्राप्त्यरोमणः ॥२२८९॥
- 2290 पदे प्रयोगं लब्धार्थं किंचित्कृत्वा कुलीनवत् । अहं कविरिष शैवः प्राप्तो निर्मूर्खिमूढताम् ॥२२९०॥
सत्यंकारोभुता भूत्वा विपत्तां स्वापन्नस्तिमिम् । साध्वत्वापतिपुत्रेण वरेणैकेन मे भवान् ॥२२९१॥

२२६४. ^१) A. स्कन्धा २२६५. ^१) A. सिन्धुरस्वैव. २२६९. ^१) A. शक्ति. २२७१. ^१) Emended; A. स्कन्धम्.—^२) Emended;
"बहुभावा स मि". २२७५. ^१) Emended; A. क्षति.—^२) Emended; A. नाशक. २२८९. ^१) Doubtful; A. क्षयक;
cf. viii. 2276.

इत्युक्त्वा प्रत्ययोत्पत्तौ संसृष्टं स्फाटिकं ततः । सपीडं पुरतो हारपतोर्लङ्गमुपावयत् ॥२२९२॥

अच्छलाह्वसंमर्दप्रासभूलेपुर्वाधिपः । योधान्कोसुं वरं मार्वं मानवाच्चमिच्छति ॥२२९३॥

इति संभाष्य संसृष्टशिवलिङ्गः स वाडिष्ठतम् । वरं तत्सरोररीचके स च भूमौ जगद् गतम् ॥२२९४॥

आकृष्टदृष्टिरहतः क्षमाभुजोन्तिकमक्षतः । यथेदृगेव प्राप्नोषि तथा स्वामर्षयेधुना ॥२२९५॥

2295

कार्पण्योपहतं तस्य वधः भुत्वा वपाजडाः । सर्वेष्वर्षीमुख्यास्त्युर्जुष्टपार्श्वः पल्ला इव ॥२२९६॥

अन्तक्षणस्ततो भिक्षोः स्मर्यमाणः सचेतसाम् । विकासहेतुतां प्राप स्वस्वस्य मनसः पुनः ॥२२९७॥

मनुष्यवाद्यामाकडः पक्षं निन्ये स निस्त्रयः । तेन स्वपातितांस्तोकानपि पश्यन्सविक्रियम् ॥२२९८॥

अहीनाहारनिद्रादिवैषम्यः पशुवत्पथि । कृप्यमाणः स केनापि न विकल्पेन पश्यतो ॥२२९९॥

पश्यन्नानीयमानं तं गोमृमिस्तादृशं जनः । द्वाद्वाद्वयधासीन्नाभ्यनन्दश्च भूमजम् ॥२३००॥

2300

उवाच आनुकम्प्येस्मिन्ननमज्येष्ठस्य भूपतेः । नैतावद्भाति नैर्गुण्यमनुजे पितृवर्जिते ॥२३०१॥

असेचनकमेतस्य मेचकाज्जदृशो वपुः । हेरागर्भमनिस्त्रिंशचेताः कः कर्तुमर्हति ॥२३०२॥

पूर्वापरानुसंधानबन्धस्तं दृष्ट्वांस्तदा । विस्मृतागा नृपं तपदिदृशुपालमत्ताध्वनि ॥२३०३॥

गणना काष्ठ वा बालवालिंश्चादौ विधीयते । न निवृत्तैरेकार्थं महतामपि सर्वदा ॥२३०४॥

भोनृणां धुनपाञ्चालींश्चिह्नकृत्वादि भृग्वताम् । पाण्डवेभ्योधिकः कोषो धार्तराष्ट्रेषु जायते ॥२३०५॥

2305

कुलूपां क्षतजापाने भरोरोर्मूर्पताडने । भुक्ते पाण्डवविह्वलेपानिघ स हृदये ॥२३०६॥

परावरजः कार्वाणं न कश्चिन्मध्यमं विना । तटस्थेनुभवाभेदस्तत्र तत्र कथं भवेत् ॥२३०७॥

स गौराजोदयवज्जङ्घे क्षिण्णैर्ल्यङ्गमुद्धृत्य । युष्माधिक्यो मृत्पात्रं सायं नगरमासवत् ॥२३०८॥

न्यधत्ताध्वुगाभुक्रुपश्चदद्यां महीपतिः । एकादशेभ्ये तं रक्षितयुतं नवमटान्तरे ॥२३०९॥

त्यक्ताहारस्य च निशाः पञ्चवृत्तस्य ताम्रतः । पार्श्वे जगाम कादम्बाधारणस्पर्शनायिनः ॥२३१०॥

2310

अवादीदधितं तस्मै प्रतिभुभुवुभेभ्यः । द्रोहावेकान्ततो बध्नी स चित्ररथकोष्ठकी ॥२३११॥

राजा निर्जमुपः स्वीर्वी कोष्ठकस्थाय बन्धनम् । विधिल्लः पञ्चपानामाभिल्लहणादीनचवुवत् ॥२३१२॥

सर्वेषु गलितीजः स स्वयं राश्वयमस्पृगे । अथ तं रिल्लह्णो दोभ्यां क्षपं पाह इवामहीत् ॥२३१३॥

हतशयः स बलिनस्तस्य दोष्पञ्चराजन्तरे । तस्याववेष्टो विद्वान्यो भूतेनेवासनीकृतः ॥२३१४॥

भानृष्यो भिः खराजाक्यः कुलराजस्य कोपनः । भृभृजस्य कृपायास्व निर्दिभेदकृकाटिकाम् ॥२३१५॥

2315

परध्वेन मूर्ध्वेन पृथ्वीपालश्च ताडयत् । राजकीजी स च क्रोपाच्यविधित महोभुजा ॥२३१६॥

कृकाटिकास्थितं जातमर्मवेधोपवेदितः । विवेष्टमानोर्बानिष्ट शिखी स दधिराक्षतः ॥२३१७॥

महाबलैः कमलियप्रमुलैस्तस्य सोदरः । वतुलकः पातितोऽनुष्यो गण्डशैल इव द्विषे ॥२३१८॥

विलोक्य वैकलयही बहौ तौ स्वामिनौ तथा । कृष्टासिधेनुकृत्यौ द्विजन्मा मल्लकामिधः ॥२३१९॥

उवाचचेनु प्रहरन्स भूपतोपजीविषु । अंतर्कर्ममाणस्तुमुलं राक्षैवातस्वतापतम् ॥२३२०॥

2320

२२९१. ^१) A मा. ३४. २३००. ^१) Emended; A जगः २३०४. ^१) A "वालि". २३१९. ^१) A नि. ४०. २३१९. ^१) Emended with C; A स्वामिनी.

- नृपात्मिकादापतनस्तांस्तान्मन्त्रं महाभटान् । अथावत्साविधेनुत्सं कुलराजो महीजसम् ॥२३२१॥
 प्रतिग्रहितुः, सिमापतत्पाणिमपारयन् । निहन्तुं संहरोधेन भित्तौ व्यावामविस्स तम् ॥२३२२॥
 अपयानुमवस्थातुं गहन्तुं वाप्यशङ्कन् । तस्यै च, बहसंधानः संस्तभैर्ममविक्षतम् ॥२३२३॥
 चरणास्तात्नोस्तात्तदोःशब्दमुक्तरोन्तिकम् । धाविते पद्मराजेष मल्लकोसिपरीक्षणम् ॥२३२४॥
 2325 आहस्तकुलराजोऽप्य तन्परम्प्रेष वक्षति । ग्रहस्य गच्छतः पाणेः स तस्याङ्गुष्ठमक्षिणम् ॥२३२५॥
 तौ विजङ्गराजौ' रणेष्णनिषिद्धे ग्रहरत्नमौ । तस्मिन्प्रतिग्रहरति शिखं ग्राहरतां ततः ॥२३२६॥
 स धीनप्यमियोक्तृस्तांस्स्यक्ता वृक्षममागतम् । चतुष्किंकाहारगतं राजानं समुपाह्वयन् ॥२३२७॥
 तस्मीभूते नृपे शीघ्रमनुधावन्ससंभयम् । चकार कुलराजस्तं स्किगस्थितिर्निर्जयम् ॥२३२८॥
 ततः सर्वैर्वृतो योषीः क्षीबाक्षीवान्स सत्वरम् । हस्ताभजरीदश्यां रक्तस्वम्योचरच्छदाम् ॥२३२९॥
 2330 जीवव्यापन्नतस्वामिप्रीक्षितः क्षाप्यविक्रमः । स एवाप्तृहणीयान्तक्षयो कीदृष्यगणयत ॥२३३०॥
 बहिः कोष्ठकमृत्वेषु विदुष्वदरित्रताम् । परं जनकचन्द्राक्षयो धैर्येणोपाह्वयत ॥२३३१॥
 निरावुषो राजभृत्याकुलैकस्तात्पर्यधम् । स ह्यनुज्ञापदूतत्वं नवम्भूरीन्ध्यामन्तिके ॥२३३२॥
 विद्यासोत्सव्य चण्डांभुमण्डलं परभुः करे । सुपुण्यासंविभागार्थं शशिखण्ड इवाविशत् ॥२३३३॥
 नाद्राक्षम नाशौच्य वापि बद्धे भर्तुरि वसता । कोष्ठकस्य बधूरव्यतिष्ठमानवती सती ॥२३३४॥
 2335 जीवन्भूयोपि लभ्येत त्वया स पतिरित्यसौ । बन्धूनामवधीर्वाक्किं प्राविशद्यजुताशनम् ॥२३३५॥
 समर्थायोदिदामेवतर्षैकलिचबद्धितः । तस्याः सतीलोकगायाः पादाभ्यां पादितोनतः ॥२३३६॥
 वसन्तस्य ह्युता धन्योदयभातः पुषोप सा । भुविर्नशाभिमानेन न ह्यामरबभूवतम् ॥२३३७॥
 लब्धन्यलतनाः कुटुम्बेध्वेपि धनेच्छया । धामकार्यकुटुम्भादीप्रितम्बामोमगमिनः ॥२३३८॥
 मतिव्यामोहनिर्मुहवैरुष्यस्याभिमानिनः । तयानुगाभ्यां च कृतं कोष्ठकस्योपकैः शिरः ॥२३३९॥
 2340 कृद्व्रणोपि किमिसाद्रुतः कैरपि किलिबैः । निष्पाणो गणराजेण कारावां कोष्ठकोभयन् ॥२३४०॥
 अथ चित्ररथः शोषकृशः कलुषितं नृपम् । भुत्वा मल्लार्जुनेनाभूजवाहव्यन्तदुःस्थितः ॥२३४१॥
 पत्नी तस्यैकभार्यस्य विद्या सूर्यमती सती । परलोकाविधिः पृथे विभज्यप्रतिभूरभूत् ॥२३४२॥
 देहे वाप्यहताप्याये गेहे गतपरिग्रहे । पत्न्यौ धैमत्यकलुषे नेषद्व्येष विधिये ॥२३४३॥
 तीर्थास्थितस्य न स्यान्मे सायलोपवसिन् नृपात् । इति संश्रित्य स प्रायान्मिषान्मर्तुं सुरेश्वरीम् ॥२३४४॥
 2345 अथ नानार्थभूषिणं धनाधीशाधिकभियः । स्थानास्ततस्ततस्त्व पार्थिवोपाहरच्छ्रियम् ॥२३४५॥
 कनकाङ्गुकांसनाहवाजिरत्नानुधाविभिः । स्वा स्वा प्रकाशिता लक्ष्मीः स्पर्धयेवाधिकाधिका ॥२३४६॥
 लोहरशोषमम्योप्योपिनो राजपादपः । तल्लक्ष्मीशैलतटिनीसेकेनाप्यायितोभयन् ॥२३४७॥
 विग्रहे निरनलेपि श्रीकन्याणपुत्रं न यः । वनवासोचितवासः शास्त्रैः सौभर्ग्यात्मजान् ॥२३४८॥
 धैर्यवत्कामुपुलेख विन्तापाङ्कुरवतत । बन्दीकृता नरेन्द्रभीर्तिर्निद्रा बस्य मन्दिरे ॥२३४९॥

२३२३. ') Emended with C; संस्तभैर्मम. २३२६. ') Emended; A विजङ्गराजो. २३४६. ') Emended; A सायः
 लो-विषा'; C सायुरीन्ध्यामन्ति.

राजा प्रयुक्तं विशाव विजयः स भवोद्भवः । नीरुमानन्दनामभवधीतेन चावधि ॥२३५०॥ [तिलकम्] 2350
 इत्थं स पश्ये तादृशज्जापालनशालिनः । सर्वोत्साहमयोनेहा जयसिंहमहीभुजः ॥२३५१॥
 तीर्थस्थिते चित्रये पादाग्रपद्मैविणी । भृङ्गारजनकावास्तां तद्वृत्तौ ध्वजचक्रिकी ॥२३५२॥
 प्रचुरोत्कोचहोनेन स्त्रीकृत्य नृपतिं वही । भृङ्गारो मयजनकः स्वामित्रीभोगमागिताम् ॥२३५३॥
 विरचयन्ति हारमुदये निरधे पुनः । मेघकातः सरित्पुरं प्रवीर इव पार्थिवः ॥२३५४॥
 अवद्वभोग्यवृष्कर्मदत्तमर्मव्यथधिरम् । कथाशोभोभवचित्रयो मासैरषाढभिः ॥२३५५॥ 2355
 हास्यावरोप्यविकृतो विकृतो नपास्यो दुर्गन्धिरप्यनिजडोपि गृहीतवाक्यः ।
 पूर्वाभुजाग्रजिवो भवति प्रभावाद्यस्य स्तुमस्तमनिसंस्तवममनतर्कम् ॥२३५६॥
 निम्नैराघुतनाधैर्यैर्यथैष्टिभिः प्रागभीष्टताम् । बाल्ये दुर्ललितस्यागाङ्गमर्तुधिरचेतनः ॥२३५७॥
 विसृज्यमानः संघमसाक्षाज्येन दिवानिशम् । क्रमास्वीकृत्य ताम्बूलं तेन चित्ररधान्तिकम् ॥२३५८॥
 दुस्तैः कृत्यान्तराश्वत्वं प्राप्रवानाप्रतां गतः । तदन्ते घटयन्नाश्वत्तद्वृत्त्यांकोशदर्शकान् ॥२३५९॥
 तदा सर्वोत्साहोपमन्त्रिभूये नृपास्पदे । सज्जकस्यात्मजः प्राप भृङ्गारो मुख्यमन्त्रिताम् ॥२३६०॥ [तिलकम्] 2360
 तस्य वैधमताभ्यस्तकुरेटेरपि दुष्कृतम् । नातुः पात्रार्पणात्तुच्छागित्येनापि संपदः ॥२३६१॥
 योषित्कशिपुभोग्येन धन्यमन्योपि सोभवत् । धान्यदानवदान्यत्वं गुरुगमाजगाम वत् ॥२३६२॥
 पीडं कृतवतो कर्क्यं संयाज्य रजनैर्मित्रैः । विद्यमानं सुरेश्वर्यां सायुज्यं तस्य युज्यते ॥२३६३॥
 उर्वोदीरपि नावीग्निर्द्योनुगन्तुमशक्यत । आषाढचामाद्यसंभारो निविडद्विगव्ययः ॥२३६४॥
 नन्दिक्षेत्रे स तत्रायैः प्रणीतश्चण्डिकादिभिः । तेन कालानुसारेण पोविनः पञ्चबाः समाः ॥२३६५॥ 2365
 नर्मोद्गतायां निःसारो ज्ञातो यः सोधिकारभाक् । अचिन्त्यकृत्यकार्योसीत्स्वामिनेहप्रभावतः ॥२३६६॥
 केलीसज्जैर्भुवनिकरजैः कण्ठभूवादशायां वस्त्राणां च नुटनमसकृत्समाधरेष्वासकृदौ ।
 सोप्यादिष्टस्विपुरिपुगा शप भङ्गं न भोगी शक्यथाधी कचन न परो भर्तृराजाप्रभावात् ॥२३६७॥
 तं च रिन्हणधन्यो च समाभित्येतरेतरम् । कार्यं जनकभृङ्गारावुत्कोचिनापजहनुः ॥२३६८॥
 कदाचिज्जनकं बद्धा साधं भूषणमौक्तिकैः । सपुत्रदारं भृङ्गारो बाणविन्दुनमोचयत् ॥२३६९॥
 स तं च जानु निविद्य मानहीनमकारयत् । क्षरद्वर्षापितोत्कोचधनाभ्याधितमैधुनः ॥२३७०॥ 2370
 अक्रुद्धनखनिर्वर्धनैरितानामिकोर्मिकः । बदन्वामोत्तरौष्टापोदञ्चभिः कुञ्चितेक्षणैः ॥२३७१॥
 भूमङ्गोद्वेलितं वलीनिस्त्रोचनललाटम् । पुनरेकस्त्वोर्लब्धकार्यो लोकमहासयत् ॥२३७२॥ [तिलकम्] ॥
 अय्यक्ताक्षरवामौक्ष्यमीलितार्थो रटन्बहु । वसन्सकरतारं च संपद्यो व्यमाव्यत ॥२३७३॥
 सोल्लेखप्रतिभोसीततत्त्वानां हास्यवस्तुनि । कथाशरीरं पर्याप्तं नेत्र्यां क्षिपयेतसाम् ॥२३७४॥
 सर्वस्मिन्वस्तुतोवाचि काले विगतयोग्यते । जाने गृणन्ग्रां मुल्ये भृङ्गारोहैस्वर्णनीताम् ॥२३७५॥ 2375
 यः सर्वकषणिकश्चेष्टमुषीकः क्षमापतिः । धुर्यतां धर्मचर्याभिर्गतः ह्रूतशालिनाम् ॥२३७६॥

२३५०. ^{१)} A, १. २३५०. ^{२)} A, ४. २३५१. ^{३)} Emended; A वृष्कृतम्.—^{४)} Thus A; RG C नातः. २३५२. ^{१)} A 'वचनम्'.
 २३५३. ^{१)} Emended with C; A कर्क्य. २३५४. ^{१)} Emended; A भृङ्गार. २३५५. ^{१)} Thus A; C emenda कक्षरणा.
 २३५६. ^{१)} Emended; A कुञ्चितेक्षणः; C कुरेत नख. २३५७. ^{१)} Thus A; perhaps read with C 'विहित'.—^{२)} A, १.
 २३५८. ^{१)} Emended; A 'क्षर'.—^{२)} Emended; A न वृत्ता.

- लम्बोपरिचारेयधके व्यापयुपकिशाम् । रावयस्व इषाज्ञोहावत्यमिव सन्धनः ॥२३७७॥
 गुह्यरिद्विजान्मथमभूत्तचित्तापि यः । प्रतिपत्त्या संविभेजे संविभाग्यकुटुम्बकम् ॥२३७८॥
 मासाशान्विजयेशादिवेदमावस्व भुञ्जीः । छपाशान्वे निम्बे च पन्थः किलासगुल्यताम् ॥२३७९॥
- 2380 मठदेवगृहारामह्रकुल्यादियोजने । जीर्णोद्भूतिम्यसनिस्तस्य विन्वा निरन्तरा ॥२३८०॥
 सङ्गर्हाशितविशेषकार्यः सङ्गस्यवारिणाम् । स क्रौर्यधाम पर्याप्तमीहृत्पुण्यते जडेः ॥२३८१॥
 विश्वाप्यायनसप्रतिष्णुभरणप्रद्यादिसंशीर्णनगार्त्तं कृत्वमुदात्तमेकसमयोपात्तेन दुष्कर्मणा ।
 स्वःसिन्धोर्लघुतां गतं सगरजभेगीवितास्पर्शना ता येन जनाः हमशानमिव सा योग्या किलास्मां स्थितौ ॥२३८२॥
 तदन्तरे शिवरथो हिजः प्रचुरवक्रिकः । कायस्थपाशः पाशेन गतं बद्धा व्यपघात ॥२३८३॥
 इत्थं पृथ्वीपतिः कृत्वा तत्तत्कण्टकपाटमम् । अवेतविज्ञं सौज्यनिम्नो व्यथित मण्डलम् ॥ २३८४॥
- 2385 विपश्चाद्वरणापावभायेण पृथिवीभुजः । तैश्च्यमायान्ति जीमूतमुक्ता रविकरा इव ॥२३८५॥
 परिणाममयोहृत्वं राजरत्नं स्वयं नृपः । माधुर्याधिक्यमुत्पाकी द्राक्षास्तुम् ह्वाययौ ॥२३८६॥
 प्राच्यतयत सातत्यास्तुन्म्विततदक्षिणान् । विवाहतीर्थकाद्यादीन्महितांश्च महोत्सवान् ॥२३८७॥
 संविभेजे स्वसंभारैः स क्रिया धर्मचारिणाम् । तेजोभिः कुलक्षैलानामोषधीरिव चन्द्रमाः ॥२३८८॥
 प्रतिज्ञातं क्षुतोद्वाहप्रतिष्ठावै पुरीकसाम् । तेनौपाधिकसामयीदानमव्यभेतसा ॥२३८९॥
- 2390 हाक्यामाकराः कोशवृन्दे ये भराभुजात् । नवीचक्रे पुरं सर्वे स्थापीनान्स विधाय तान् ॥२३९०॥
 मञ्जतो राजकार्येषु तत्प्रवित्तिहेराचने । विस्मिर्तेर्यस्थिते तस्य मिठा काष्ठा मुनेरिव ॥२३९१॥
 प्राज्ञाहारम्भ सावाह्वपर्वन्तं वास्य दृष्टते । न तत्कृत्वं गता यत्र नाध्यस्तत्वं विचक्षणाः ॥२३९२॥
 भविचारान्धतमसे विद्या व्यथोतताम्बरा । जयापीडादिमेषधीसीदामन्या विलोका ॥२३९३॥
 तेन भिन्नं तु विश्राण्य स्थास्तुं रजस्रमाभिव । गुणवैशिष्ट्यविषयस्य प्रकाशोन्मत्तः कृतः ॥२३९४॥
- 2395 क्षुरयो येन ---' विक्षतक्षेत्रसंपदाम् । प्रामाण्यमामहाकैन्तुं सान्वयाः स्वामिनः कृताः ॥२३९५॥
 विदुषां विततोत्सेयसौधास्तद्विनिता वृहाः । व्यामाः समर्पिर्भर्तुमुत्कर्षमिव मूर्ध्नि ॥२३९६॥
 प्रतिमामभवे प्रक्षोपत्रे न पथि पान्धता । साधैवाहं तमालम्भ निदोषा विदुषां स्थिता ॥२३९७॥
 आसीद्यथार्थराजस्य श्रयानस्याप्यतिविधः । कामं लिङ्गाभिर्वेकाभ्यः संक्षोभप्रभवो ध्वनिः ॥२३९८॥
 निग्राणस्य तथा वेणुशीलाविपरिहारिणः । इवितं तस्य निर्दोषविहङ्गमल्लविकल्पनम् ॥२३९९॥
- 2400 काले श्रीललितादिस्यावन्तिवर्मादिभूमुजान् । सिद्धं न वस्तुविद्यादि निडां तदधुना गतम् ॥२४००॥
 मठदेवपृथ्व्येवं स्वकालमभवेषु यन् । सर्वेष्वेव कृता तेन निर्व्यपाया व्यवस्थितिः ॥२४०१॥
 रक्षादेव्या वृढास्त्वमर्तृवल्लमताभुजः । सर्वप्रतिष्ठाप्रकृत्वं बिहारः प्रथमं गतः ॥२४०२॥
 रिक्तगोष गुणपामकाभ्यवो धर्मपद्धतौ । बभूव पूर्वपथिकः समस्तामात्यसंततेः ॥२४०३॥

2377. 'C' आर्षसङ्गच्छाणां, evidently corrupt; emendation doubtful. 2378. 'C' Conjectural reading; A 'रवयस्व'; C 'सुरयस्व'.—) Thus A, perhaps read 'सर्वेनास्तुता'; C 'नाम्नामा'. 2379. 'C' Emended; A 'स्व'. 2380. 'C' आशयः. 2381. 'C' आवाहः. 2382. 'C' A, indicates a lacuna of three aksharas; C supplements 'अपाने'.—) Emended with G (acc. manu); A 'परा'कम्. 2383. 'C' Emended; A 'व्यतिथिः'; cf. the passage ii. 126, to which evidently reference is made here. 2384. 'C' Perhaps read 'व्येव'.

तपोनालंघ्यवर्णान्धर्ममुदाह भुङ्क्षीः । विस्मयमयमस्योपि शक्तस्त्वक्तुं न वः क्वचित् ॥२४०४॥
 कृष्णानिरोधममुलीदारमुद्धयेः छकर्मभिः । धर्मकन्याविवाहिष यस्याभून्मन्त्रमायुषः ॥२४०५॥ 2405
 सर्वेषामाहिताग्नीनां निष्पत्यूहा महात्मना । सर्वेषामोपकरणैर्धेन विभागितैः क्रियाः ॥२४०६॥
 भोगान्भुजिरे भव्यान्सोमे क्षतितविस्मये । यस्य वर्णाधनुःषटिः कुरल्लघुसृष्टयेतवः ॥२४०७॥
 अमहारगणोद्घोषितैर्मैत्रसेतुभिः । पुरे परिकृते येन इषोः प्रवरसेनयोः ॥२४०८॥
 आद्ये प्रवरभूमर्तुः पक्षमे प्रक्तविस्मयः । प्राग्नः प्रतिष्ठापञ्चत्वं वत्कृतो रिल्हजेऽश्वरः ॥२४०९॥
 लोकान्तरगतां कान्तां कृतिनोहिहव सुस्तलाम् । भँलेरकप्रपास्याने बिहारस्तेन कारितः ॥२४१०॥ 2410
 मार्गास्तिर्यग्गुचितोद्घोषितस्त्वयोदतः । मृतमनुमृतावास्तवाद्या वः ख्यातिमागतः ॥२४११॥
 तद्गर्तुरीर्ष्वाकालुप्ते तस्या दूरागमा पुरः । परदेशे मानुषीवासीषिवा क्रीडाविडालिका ॥२४१२॥
 तीर्थप्रस्थानदिवसादारभ्यास्या विराविणी । उत्सृजन्स्वाहसं श्रोत्रं सा भुवा जीवितं जहौ ॥२४१३॥
 आरोहति परां काष्ठां प्रतिष्ठाविधिधाधना । दिहा नृपविपकीषु मन्त्रिस्त्रीषु तु सुस्तलाम् ॥२४१४॥
 श्रीचक्रुण्विह्रां या यातं नामावशेषताम् । अष्टमशासहवेष्ट्यादिकर्मणा निमैमेधुना ॥२४१५॥ 2415
 अरच्युप्रबन्धान्पुष्पाङ्गशालादिकर्मभिः । तरयाः संपूर्णतां पुष्पमाकारा निखिला गताः ॥२४१६॥
 पुष्करानकुलाखण्डस्थण्डिलम्यापिनाखिलम् । तद्विहारेण नगरं मीतं नेत्राभिरामताम् ॥२४१७॥
 प्रापि प्रतिष्ठयेवामु यश्मक्षपितया तया । विपत्तिः श्रीसुरेश्वर्यां प्राप्यसायुज्यवृत्तिका ॥२४१८॥
 मठापहारा धन्येन वल्लभाभिषया कृताः । नामीदं लेभिरे नाम ख्यातिः पुण्यैर्निना कुतः ॥२४१९॥
 अमहारमठास्तद्वदुदयः कम्पनापतिः । कृत्वापि स्वाभिधामेष तत्संभवां सदाभृणोत् ॥२४२०॥ 2420
 उदयहारपतिना सह ब्रह्मपुरीगणैः । कृते प्रष्टे मते शोभां लेभे पद्मसरस्तटः ॥२४२१॥
 भृङ्गारतन्त्रपतिना श्रीद्वारेऽम्बजन्मना । प्रत्यक्षापि मगोद्यानरीषिकाद्यनवात्मना ॥२४२२॥
 ज्ञानकोटमठमग्नपुरीसेत्यादिकर्मणा । सोलंषकारालंकारो नृपहस्त्याधिषो धराम् ॥२४२३॥
 बुधः सदैवपीशान्तिहेतोर्जातः कलावतः । वः कविर्शनवत्त्वं च ख्यानस्त्वयागेन योजयत् ॥२४२४॥
 नृसिंहसेवीं निर्दिशद्द्विरप्यकशिपुप्रदः । वराहसमये दत्तगौध योपूर्ववेत्तव्यः ॥२४२५॥ 2425
 भट्टारकमठाभरणे पूर्णवार्धाविष प्रदिः । मठः भृङ्गारभट्टस्य क्वात्यानौचित्ययोजितवः ॥२४२६॥
 सांघिविषहिको दार्वाभिसारोर्षीभुजोकरोत् । अष्टमूर्तेर्जह्नुनामा पतिष्ठं पुण्यकर्मतः ॥२४२७॥
 पुष्पाकरप्रणवभूः क्षभगा विमृतिरेकस्य हन्त करवीरतरोर्दुमेव ।
 पुष्पाणि यस्य सफलीकुप्यते स्वयं तस्यादुर्भवत्किमपि लिङ्गमनङ्गशयोः ॥२४२८॥
 विभूत्या संविभक्तेषु भुजुगालितमन्त्रिषु । उत्कर्षंकीर्तिं भुङ्क्षवः परे जन्तूनामुरोर्हित ॥२४२९॥
 स्वयंभूः प्रकटीभूय पूजां स्वीकुरुते स्वयम् । उद्यच्छुद्धौ वसिष्ठस्य यस्य वा बालकेश्वरः ॥२४३०॥ 2430
 सविहारमगोदमवेष्टमभिः कलुषोज्जितम् । तेन तत्र कृतं भुष्टपुराक्यं पुटमेवमम् ॥२४३१॥

२४०४. ') Emended with C; A तपोधनाम्. २४१०. ') Thus A; cf. vii. 1239, where वनेरकप्रपा. २४१३. ') Emended with C; A उत्सृज. २४१४. ') Emended; A पुनः. २४२९. ') Doubtful emendation; A कशिपुवः, without indicating the lacuna; C कशिपुश्च. २४३०. ') Emended; A उत्कर्षकीर्ति. २४३१. ') Emended; A योजितव.

- नगरेपि हरः प्रत्यक्षापि भुष्टभराभिधः । सरथ मडवाग्रामे धर्मविधमदर्पणः ॥२४३२॥
 नीत्या प्रतिष्ठां वैकुण्ठमठानि स्वविहारभूः । रत्नादिभ्या हृष्टं चक्रे स्वार्थमधनद्वयिरा ॥२४३३॥
 रत्नापुरे बहुहारमहायै निरयो मठः । धनैः सुकृतहंसस्य स्कीनवीनं सविश्रमम् ॥२४३४॥
 2438 मृत्युं जयो राजतेस्याः क्षुधापीतामजन्तृहान् । जनस्वानित्यनोत्थिस्थैः सेतहीनं सृजन्निव ॥२४३५॥
 गोकुलानां विधानारो गोकुले विहिते तथा । गणिताः भूरवर्माद्याः सनृणाभ्यवहारिणः ॥२४३६॥
 गवामप्याहतस्यैरसंचारचरकास्मिन्ते । तत्र वैतस्तनोयादयो वदपोहामयं वपुः ॥२४३७॥
 मुकुन्दस्तत्र साधर्वसौन्दर्वीदार्धमन्धिरम् । अथा गोवर्धनधरः सिद्धो ना विभ्रकर्मणः ॥२४३८॥
 मठ - - कृत्वा सा नन्दिक्षेत्रकरोत्क्षितिम् । - - जयवनाशेषु स्थानेषु च मनोरमान् ॥२४३९॥
 2440 दार्वाभिसारैर्युर्वाशिशब्दरौदार्यमन्धिरम् । स्वनामाङ्कं पुरं चक्रे तथा शक्रपुरोपमम् ॥२४४०॥
 उद्दिश्योपगन्तान्मन्महत्तरमुत्तानपि । प्रतिष्ठा विविधाश्चक्रे सा राक्ष्याभितवत्सला ॥२४४१॥
 एवं सर्वार्कनामुक्तालंकृतैरथ स सिन्धेः । विशेषकामं भूमर्तृवृषा स्वमकराण्डमठम् ॥२४४२॥
 अनुसिक्तेन यो दत्तभूरिपामो महीभुजा । तज्जैरारोपितः क्यार्तिं मुख्यः सिद्धपुराकथया ॥२४४३॥
 व्यवहारपथेशस्य दौहित्रः सिन्धुजान्निजान् । विविधान्द्विडांश्च पाक्सिद्धच्छन्नमध्यगान् ॥२४४४॥
 2445 किं वा मठादिनिर्माणस्तुत्या तस्य व्ययश्च यः । भूयः सयामनगरं कृत्वां कश्चिद्विद्वत्तलम् ॥२४४५॥
 जीर्णारण्यसधर्मायं कान्तदौराख्यतो भवन् । देशो धनजनावासिस्तेन भूयोपि योजितः ॥२४४६॥
 आरम्भस्यभूति स्मरपे रीक्षितेभीष्टदत्तपु । शिल्पिपाथैरपि प्रायो मठदेवगृहाः कृताः ॥२४४७॥
 सत्कोशांशुकरादौ निरुद्धेन भूभुजा । साधारणीकृते पौरास्तांस्तान्धकुर्महोत्सवान् ॥२४४८॥
 अक्ताण्डतुहिनापातोदीपाद्यैरप्युपद्रवैः । नष्टेषु क्षातिषु क्षीणं क्षमिषं तत्र न क्षणे ॥२४४९॥
 2450 अक्षुप्तं चाभवद्वाचः भुता यन्निशि रक्षसाम् । केत्वाशुस्वातजानं च वृष्टं नष्टाच न प्रजाः ॥२४५०॥
 कोष्ठिभ्वराजुजम्बुद्वाना विहितविश्रवः । आह्वैर्गृहदण्डैश्च राजा निव्येन्तकांस्तिकम् ॥२४५१॥
 चक्रे विक्रमराजाजीन्भूपानुमध्य पार्थिवः । प्ररोहं गुल्हणादीनां राज्ञां वज्रापुरादिषु ॥२४५२॥
 प्रजेशांकांन्यकुब्जादावजयेण नृपार्थमा । स व्यवहारव्यभोगवैभवानभिमानिनः ॥२४५३॥
 विद्योतमाने निधौधैर्मन्त्रैस्तत्रैवमेकदा । भेजे जीवितदारिद्र्यं दरव्राजो यशोधरः ॥२४५४॥
 2455 स भुव्यनन्तरोप्यन्तरजो राशोतिसेवया । विपत्तौ प्रकृतिकान्तसंतानभित्तयतामगान् ॥२४५५॥
 निरुद्धास्य निजामार्यो विजृम्भीहामिधो धनः । संभुज्य दयितो राज्यमग्रीढतनयेप्रहीतः ॥२४५६॥
 वशीकृत्य शनैर्देशं नाममात्रं शिमुम् । लब्धेऽनुमिच्छन्वाचत् स जिघृक्षुः स्वयं क्षितिम् ॥२४५७॥
 अन्योमात्यः पुरस्कृत्य यशोधरश्चतं परम् । तावत्तेन समं भेजे पर्युक्ताख्यो विपर्ययम् ॥२४५८॥ युगम् ॥

२४३८.—२४३९. ^१) The last two *pādas* of verse 2438 and the following verse are found in the above, mutilated form in A at the foot of fol. 290, having been added subsequently by A₁; C reads: मठप्रतिष्ठां कृत्वा सा नन्दिक्षेत्रकरोत्क्षितिम् । विहायान वचनाद्येषु स्थानेषु च मनोरमान्. २४५०. ^१) The first two *pādas* of this verse have been subsequently added by A₁ at the top of fol. 291.—^२) Emended; 'A दार्वाभिसारैः' C दार्वाभिरिष्यन्तु. २४५५. ^१) Emended; A सङ्गम. २४५९. ^१) Thus A₁ originally; corr. by A₁ to शान्तिमन्त्रिण. २४५९. ^१) Emended with C. A निव्येन्तकां. २४५३. ^१) Emended; A प्रजेशांकां. २४५८. ^१) A₁ २. २४५९. ^१) Emended; A नापत्तिर्न द्वयः.

कश्मीरानुष्ठितः कृत्वा हिरण्यं तत्र कुर्वति । उत्सृज्य सज्जपालासीन्सर्वकार्यभरतमान् ॥२४५९॥

हेषाकपतिपत्न्याम्भिमौष्मद्विजदधीः । सर्वाधिकाराधारोऽसम्भन्वानोभिमामिताम् ॥२४६०॥

2460

पर्युक्तानर्घतः साज्जेरसौदनमुर्गं निजम् । प्रविष्टसौमुगन्धिलं मन्त्रोपमजवृषः ॥२४६१॥तिलकम्॥

अपूर्वमण्डलारम्भाढोपादानशालिनः । क सर्वकषमिष्कम्पप्रतिभाः कार्यवेदिनः ॥२४६२॥

क बालबालिशप्राप्तो नष्टव्यवदतिर्जनः । पिप्परीपाकविषमं स्वाच्छन्दं मेदिनीमुजाम् ॥२४६३॥युग्मम्॥

कार्यपिस्तविषतः स्वैरिष्कम्पुष्टिक्तापिहाम् । सैम्बन्धमाहुर्गोपादेनं - शम्बन्धनरक्तानाम् ॥२४६४॥

प्रक्रियामावतो मन्त्रं गृह्णति शिल्पनन्तराः । कृतसाहायकैरेव चिन्त्या निबभूवा हिषः ॥२४६५॥

2465

मुक्त्याम्भविषी तत्र वैरिसाहायकपदे । क वैषेया वक्रपायाः कार्यसंदर्भवेदिनः ॥२४६६॥

दरहाजमुगोन्मोन्मवेदकृतक्षयाधनुतः । क्रतु नाशक्यतामौहैः सोमोभिरिव मन्धगः ॥२४६७॥

पर्युक्तास्तंकटे कार्यं तं तमुक्तोचमिच्छतः । स दुग्धपातमादानमुत्पासीदलसकम् ॥२४६८॥

पर्युक्तेन समं विद्वसीहः संधिं निबद्धवान् । यथागतं गते साज्जौ कश्मीरिन्द्रेणहीनुषम् ॥२४६९॥

सर्वाधिकारप्रवधाविरलंभारभूषः । प्रवृत्ते तत्र मृद्धारो मृत्पुसौहित्यकार्यभूत् ॥२४७०॥

2470

आ लक्ष्मकान्तात्सर्वाधिकारोत्पादहितीषया । वृत्त्या ततस्तु शतधा विहराम्भं हवामवन् ॥२४७१॥

अन्वेष्टमात्याः सांमत्वाज्जुर्माहात्म्यभागिनः । प्रमथं सजवे तस्मिन्वैषात्किमपि लेभिरे ॥२४७२॥

प्रशंसामानृशंसव किं विदध्मो धराभुजः । मृतामात्मार्यकापस्यं निषते यः पितुः पदे ॥२४७३॥

प्रवर्तिता त्वमात्यानां भृत्यैः पञ्चदितुता । विदेलक्ष्वाः वमोर्लक्ष्मीं जहुः स्वगृहिणीमिव ॥२४७४॥

भूमनुः प्राभृतीकृत्य मृतस्य स्वाग्निनः भिवम् । संतानस्य विभूत्सवै कृत्वा कार्यं हि नेहरन् ॥२४७५॥

2475

गम्भादिषे विश्वनाशि विषये रक्षिता परम् । एकेन सहजाक्येन सहायानां महाघता ॥२४७६॥

माध्याह्नरोहाधिकारं पाश्चिमेनाधितोपि यः । स्वाभिद्वन्द्वेष्टिनामो बुद्धौ साहायकं व्यधात् ॥२४७७॥

निष्ठायाप्रतिष्ठस्यं दृष्ट्वापि प्रमविष्णुभिः । पिक्वरेपरया भृत्याः प्रावर्धन्तेधिकाधिकम् ॥२४७८॥

आसीदावमनोपयोगि कलशे अनुर्मगल्लुनङ्गान्ताकिङ्कमहाघंथाद्वारिपोस्तैजोतसं वस्यतः ।

शंभुलक्ष्मिद्वये स्वमूर्धनि जट्येकप्रयुक्तारौ स्युः सर्वेष्ववशा यतानुगतया गाढहराः स्वाग्निनः ॥२४७९॥

सुज्जिर्निर्वासनप्राप्रदोरो दुर्गप्रथमः । साज्जिनाथकृताप्यावः क्रमेणासीत्कलोल्लुखः ॥२४८०॥

2480

हिषाः समाः समन्वुः स विद्वसीहस्ततोभवत् । अनुष्ठारान्वायुक्कणं दूतैरकृत लोठनम् ॥२४८१॥

दूरादेल्लिखितोत्पानः भूरमाभित्य भूपतिम् । जीर्णकृषिगणित्याधिकर्मणा स सत्मान्धवः ॥२४८२॥

वरदां मन्त्रिणां जातहातेवैरभियोगभाक् । वक्रेलकारचक्राघैर्दोमैः सह वक्रिकाम् ॥२४८३॥युग्मम्॥

सोऽपिदुर्गस्वात्मस्य प्रथमप्रस्थितौ ह्वत् । शुद्धो जनकभद्राक्षयः पार्थं लिप्तोर्वपयत् ॥२४८४॥

कर्पाडकादावभवत्स्थाने स्थानं विलोक्य तम् । प्रसिध्दं कस्वशिरोहै बुद्धिः कस्वपि साधुता ॥२४८५॥

2485

२४६१. ') Emended; A सज्जे'—') A₁ ३. २४६३. ') A "सालि"—') A₁ २. २४६४. ') Thus A; perhaps read विष्-
कम्प'; C व संसम्प'. २४६६. ') Emended; A apparently वैषाव्यकथाव्याख्या', as read in R. C. २४६७. ') Emended;
A "मोन्म वेद'. २४६९. ') Emended; A सज्जे. २४७१. ') Emended with G (sec. manu); A निर्नेर. २४७३. ') Emended
with C; A "वात्सर्धका'. २४७६. ') Emended; A सुज्जिर्नि'. २४७७. ') A दूरा-खण्डि'.—') Emended; A जीर्णकृषि'.
२४८३. ') A₁ ३. २४८४. ') Doubtful emendation; A सत्मान्धि'.

- न तथा विपुलात्ममपि शास्त्रार्थसंभ्रमम् । मविशुमुपैसिष्ठ कौलीयानुयमो नृपः ॥२४८६॥
 पोषिते प्रेषितभीकैरुत्पिञ्चे विद्वद्वैविभिः । अयोदयद्वारपतिः कैवै विधंभराभुजा ॥२४८७॥
 संगृह्यता चमूलेनं पुरे शीकरचर्मणः । शमोलंकारचक्रस्य पार्श्वमभावि लोटनः ॥२४८८॥
 अपि विप्रहराजाक्यः क्षुनः सुस्सलभूपतेः । भोजः सल्हर्जनन्मा च भुक्तौ तेन सहगतौ ॥२४८९॥
 2490 अयोपह - स्थान एव तेषां स सत्वरः । मार्गं बहुदिनोत्तम्व्यमेकेनाह्ला व्यलङ्घयत् ॥२४९०॥
 समुध्यकन्धायथनासिदेव्यो विधेयताम् । तदास्कन्दहृतस्वप्नः स पलायिष्ठ डामरः ॥२४९१॥
 सिन्धोर्मधुमतीमुष्काभिवा अन्तःस्थितं वनः । शिरःशिलाभिधं कोट्टमथ तैरधिष्ठाभिये ॥२४९२॥
 गहने बुद्धितः कोट्टे स्थितः किं वा स इत्थसौ । न मिथिकाय द्वारेणो भ्रामन्तीर्वाहू भूमिषु ॥२४९३॥
 अयोपालभन्तर्गुरोहणेस्मिन्नशङ्कयत । दैवेवापि न भूमर्तुः प्रभावो निष्पराभवः ॥२४९४॥
 2495 उत्थानोन्मुञ्जतां सर्वेष्वुत्पिञ्चे तत्र दत्तव्यः । पाल्मलासिमयो वर्षेष्टयकृत इवाभजनं ॥२४९५॥
 तैस्त्रिज्जकारिभिर्गुह्यैकैरैव लोटनः । पार्श्वीहरिः पुनश्चके मायाचतुरत्वाकिर्कः ॥२४९६॥
 पुरवामादिद्विधारमसाध्यमथ भावताम् । पदे पदे कृच्छ्रगतं स्वपस्यास्तमरसिषुः ॥२४९७॥
 दिक्चक्रे विषतेर्भ्रामन् इवावृत्तः स सर्वतः । कल्पात्ययोदयी ब्रह्मपुत्रः केतुरिवाभवत् ॥२४९८॥
 भानैरमास्तैर्निर्गन्धे संपौ कालानुरोधतः । मेने मडवराज्योर्वा हारितेवालिता ज्वैः ॥२४९९॥
 2500 अतंसृज्यतीकारतयारोहस्त वैरिषु । तदन्तरेषु संमन्थ्य धन्यं प्राच्यापयचुपः ॥२५००॥
 तत्स्कन्धारोपिते कार्ये श्रीडां गच्छेत्तदस्थनाम् । विपर्यायमथ हाराभीष्ट इत्यभ्यधाञ्जनः ॥२५०१॥
 भिक्षुर्महार्जुनस्त्वासीदेक एव यवस्त्वमी । संहता हन्त दुःसाधा दम्भुधेयखिलाः प्रजाः ॥२५०२॥
 हाराभिपस्त्वैवाकाव्यवहारो महीपतेः । सिद्धिं स्वस्याप्रसिद्धयापि वाङ्मन्ययोग्यमोभवत् ॥२५०३॥
 एकाकी यः किल न भजते मुहतां भर्तृकार्ये नौदासीन्वं भवति च रुपा बह्वीने च तस्मिन् ।
 निर्देवाकव्यवहतिनया साध्यसिद्धिं किलेच्छंस्तार्क्यम् । प्रभवति परं पालपुण्यस्य राज्ञः ॥२५०४॥
 2505 पञ्चचन्द्रे मृते तस्मानुगं राजोपवेशने । न्यभाष्यं पट्टचन्द्राक्यं सोप्यारब्धै विनिर्घेयौ ॥२५०५॥
 द्विचातुकादयो मुख्य - - - सह गायकैः । धन्यमेवान्धवर्षाद्याधान्ये राजोपजीविनः ॥२५०६॥
 धन्यादिषु तिलप्रामं कोटसिन्धुतटाभवत् । भव - - - द्वारेणो ब्रह्मस्यः पृष्ठपङ्कतीः ॥२५०७॥
 हटमवेशायोग्यानि मुख्यदेवाकवर्जितः । शोषचगिह्वरो धैर्यगम्भीरं स व्यवहारत् ॥२५०८॥
 कुटारिकादिभिः काष्ठनृदैर्मन्त्रिरपङ्कतीः । धन्यो मधुमतीतीरे नगरस्पर्धिनीर्धभात् ॥२५०९॥
 2510 निर्वानं हुमसंघातं सज्जिता वनस्थलीः । कटकं सर्वमोगाढ्यं शकः परिवृढो करोत् ॥२५१०॥
 देवो मूरितुषारोपदिर्मौ भाग्यसंपदा । भूमर्तुरभिकोन्धैव भूभृजानुभूतिता ॥२५११॥
 भुवनानुतंसंभारमेवणं विजयैविणः । हैराज्यमीलितात्रेपि काले राज्ञो न क्षण्डितम् ॥२५१२॥

२४८६. ¹) Emended; A च मुनेन. २४८९. ²) Emended; A हृन्ध्व - - -) Emended with C; A "महा. २४९०. ³) Thus A; perhaps read अयोपहस्या उत्थान; cf. viii. 2513; C अयोपहित उत्थान. २४९१. ⁴) Conjectural reading; A "धिवरन्-
 स्थितः; O (acc. mens) "विध अन्ते स्थित. २४९१. ⁵) Doubtful emendation; A "भव. २४९१. ⁶) Comp. for this name viii.
 2799. 2912. 3313. - - -) Emended; A वा हरिः; of. viii. 2748. 2750. 2793. 2837. - - -) Emended; A "कि. २५०१. ⁷) A
 तत्कल्प. २५०१. ⁸) A does not indicate the lacuna; C युक्ताधार. २५०१. ⁹) Thus A; perhaps read with C अथवप्यवहार.

उद्यान एवोपहतिं भवे वास्वस्वदास्वरम् । भारोद्विषीहितवास्यास्कन्दः सान्तिवर्कपमाम् ॥२५१३॥
 दीर्घप्रवासनिर्वेदाद्यमितान्दीर्घपुत्रम् । स्यात्सुखं तोषयन्दासैः स्थैर्यं निम्बे पुत्रधनुः ॥२५१४॥
 इत्थं त्रिवनुराग्यासांस्तिष्ठन्निरपि निष्ठुरैः । वैवादानुमदायन्त कटकैः कोद्वंसभयाः ॥२५१५॥ 2515
 तेषां हि वीर्यभासारनितोधादीनि हृष्यताम् । अपियाणि न जानाति वैश्वदासीनि कावि वित् ॥२५१६॥
 विकीर्णवस्तुपारान्ते स्वविभूतिप्रकाशयम् । तस्मिन्कुलितोत्साहाः पर्यता इव डामराः ॥२५१७॥
 कुर्वि कुरीवतैर्वेदपाठमुख्यं च द्विजैः । उत्पिञ्जसज्जैर्योमेषु सर्वतः शास्त्रमाहवे ॥२५१८॥
 प्रतीक्षमाणाः प्रातेयमलर्षं मार्गभूताम् । दारदास्तुरगावीकैः सज्जैस्तस्युजिगीषवः ॥२५१९॥
 मिहिकांसहतेः कालतूलतत्पाकनेर्द्वेषत् । पातभीतिं जनो राजसेना शब्दद्वेषत ॥२५२०॥ 2590
 इत्थं प्रत्यर्धिसामध्येपरमार्थांपरीक्षणात् । क्षमाभूमिमध्येवमारभे संदेहं च जयेमजन् ॥२५२१॥
 श्वेदप्यदिग्धमनसामयमेक एव कोप्यस्ति बन्धनविधेरुचितः प्रकारः ।
 येनात्मना किल विशङ्कितशक्यस्ये मुग्धेपि वैरिणि विचारहोद्यमाः स्युः ॥२५२२॥
 प्रवादमात्रसाराद्यस्त्रसेवकैरकारादरेः । स्वयैव तस्य विध्येत सिद्धिचिन्तामन्या धिया ॥२५२३॥
 विधेदाशु शिलीमुखैः प्रथितरेत्पन्नैरवस्कन्धनं वशीयात्तद्विहं गुणैः परिकरैर्मिथ्या प्रसिद्धैरिति ।
 स्याद्येदम्बुरुहं द्विपस्य भयकृद्भिन्नासहैः साहसं प्रत्युह्येत ततो निजैरपवनेरप्येतदुन्मूलने ॥२५२४॥
 लोटनार्थादि कर्णाह्वात्रिस्त्रीर्गैलैः कथंयन । प्रातेलंकारश्चक्रेभ्यो राज्यमहाविर्जातम् ॥२५२५॥ 2525
 मिथ्यैव प्रपिना कथ्या स्वयुधैः कथमन्यथा । तस्मिन्मन्दास्कास्कन्द पावणहाराधिपो दहौ ॥२५२६॥
 प्रत्यवस्थिन्यसामर्थ्यात्ततः कोद्वं व्यसर्जयत् । स राजवीजिनस्तांश्च परेषुः स्वयमग्न्यात् ॥२५२७॥
 कोद्वान्निरः सन्निवृत्तान्तः कुर्यादः दृष्टैर्वर्षभाक् । स तैर्वैसारिण्यसत्यमो वक्तु इवैक्यत ॥२५२८॥
 निःसामर्थ्यं तद्विभोक्त्र्य गजागारमिषाजम् । तस्यजुर्विजयाशंसं भवं चोद्वहन्वद्वि ॥२५२९॥
 ननः शरैर्द्वर्षर्षाभ्याभेतो विरोधिनाः । अर्णसो रक्षणमिनो रक्षा यन्त्रोपला इतः ॥२५३०॥ 2530
 इत्थं स तैरभिदधैर्यादांश्च डामरः । मेने स्वगुप्तिमात्रार्थी न बुद्धे बद्धनिधयः ॥२५३१॥ पुनर्म ॥
 ननः कन्वलतास्कन्दे निलग्रामे द्विषद्वले । प्रतीकाराक्षमे दस्यौ ते विन्ताक्षामनां दधुः ॥२५३२॥
 विजत्राविश्रुतप्रज्ञासौष्ठवो लोटनः पुनः । डामरं कृत्यसंपूर्णमगूढं तमगहेत ॥२५३३॥
 भोजंस्तुद्विहितं वयो शोशो रोद्वेदिति बुबन् । हन्ता पितृभ्यं तं श्वाजस्तुत्या निव्यमुपाचरत् ॥२५३४॥
 विमुखे लोटनैकुण्डशाद्यस्तस्य तु सान्त्वयैः । मेने मन्त्रज्ञतां किंविस्त्रोवार्तिर्द्वं च संविदि ॥२५३५॥ 2535
 हन्यान्मां भूमृद्विष्येयं व्यतेप्येतेषु संत्यजेत् । नास्यानुकस्वेवैरसीरसीरति पितृभ्यं गमनार्थम् ॥२५३६॥
 स्वव्यसाह च सर्वेषु वेधितेषूकटा द्विषः । पृथकोपमसंभास्य कुतश्चिद्विद्येतोद्यमाः ॥२५३७॥

२५१३. ¹) Doubtful emendation; A एवोपह-नं; C एवोपहयनये.—²) Emended; A 'कन्द सान्ति' (the letter स is of unusual shape and resembles हन्त); C सान्तिचनु'. २५१४. ¹) Emended; A चलिता; another possible emendation would be चलिता र्षपुत्रम् (स्यात्सुखं). २५१५. ¹) Emended; A संघाताः. २५१६. ¹) Emended with G (sec. manus); A सिद्धिका'. २५१७. ¹) Thus A; cf. कर्णाह्वा' viii. 2495. २५१८. ¹) Emended; A कुर्यादः.—²) Emended with C; A तैर्वैसारण'. २५१९. ¹) Emended; A शरैर्वर्षाभ'. २५२०. ¹) Emended; A तैरविरोधिनां; C तैरविरोधिनां च. २५२१. ¹) Emended; A ननः; B ननो. २५२२. ¹) Emended; A सान्त्वयैः; C सान्त्वयैः.—²) Doubtful emendation; A 'स्ववर्ति' च; C 'स्ववर्ति' सं'.
 C. VIII. 2514 259 C. VIII. 2587]

- यथाहिदधुः शिष्येयसदके स्वज मानितः । अन्वाह्यन्यानामीव द्रवो वा जवेन वः ॥२५३८॥
 अन्धनं स्वपेय्यामि युक्तमित्युक्तवाचं तम् । डामरं विदधे किंचिदिव सप्तम्यमाभितम् ॥२५३९॥
 2540 विमोक्षयामि क्षपायां स्वाध्यायं यो वेति तं ब्रुवन् । स स्वसंक्षीणदाक्षिण्यो विप्रलेभे प्रतिक्षणम् ॥२५४०॥
 अन्धरोपे छदूरस्वैर्वयाचदकृतेरिमिः । बाह्यपामादितैरैस्ते स्वहाभ्यत्ववाहयन् ॥२५४१॥
 दुग्दकमथाद्यदृष्ट्य समर्थं ते व्याजिज्ञपन् । धन्यादयोहितैः संधिर्विधेय इति भूपतिम् ॥२५४२॥
 गैलौर्निमित्तैः संभानमविधेयं विदधुः । तानादिदेश कर्तव्यं कोट्टाश्लोकवेष्टनम् ॥ २५४३ ॥
 संदिदेश च हायादा वन्द्येयव्यातिमागताः । निजास्पदे तान्नाहति द्योत्कोचेष्ट डामरे ॥ २५४४ ॥
 2545 भूत्वा कटोरेप्यारम्भानिष्ठा निःसौष्टवा भुवम् । क्रियातिपद्गुणलभ्यैर्वास्यामोनुशयं विशाम् ॥२५४५॥ ॥
 नात्यक्षदृष्टदेवभ्येस्समाहाय्युद्यमं ततः । दुग्धप्रवाहं प्राप्यस्सं शुखेत्वन्योपि तप्यते ॥२५४६॥
 प्राप्तव्यं प्राप्तवान्धर्वो निजैः कृत्यैः शुभानुमैः । क्रियानिपत्तिर्लोकैर्ब्रैलोक्यं तु मुखेप्यते ॥२५४७॥
 पारेषु पक्षेषु च सत्त्वं गोव्यां न व्याप्ति वा पक्षपिपीतकस्य ।
 पङ्कजवचकुम्भं तु गते किं संपदा स्वाधिवमे गतीनाम् ॥२५४८॥
 सत्त्वपादस्य गतेर्मित्तमनूदभावेप्यरुणः प्रजातः ।
 तस्याभाविष्यद्यदि पादयुग्मं ततोधिकं तत्किमिवाकरिष्यत् ॥२५४९॥
 2550 उपेक्ष्य साक्षितां तस्यान्कृत्स्नं कोट्टं विवेष्टयाम् । ययानु तत्रैवास्माकं तेषां च पुढयायुधम् ॥२५५०॥
 अविभ्रान्तो बातो दहन इव सोऽयं जनयति प्रसक्तिं सान्तव्यालयति कुलाश्रीमपि जलम् ।
 प्रवृत्ते कृत्वेयु व्यवसितरनिर्व्यूहसुखदा फलावाप्तिं लोके पतिकलमसंभाष्यविभवाम् ॥२५५१॥
 कूरां नरपतेराडां भूत्वा धन्यादयस्ततः । कोट्टमतीर्त्तां कूर्तं तं स्वक्काप्यारुहहुर्जवात् ॥२५५२॥
 कथं बुद्धं विधास्यन्ति कथं स्थास्यन्ति वेति तान् । शाराग्निकरन्तः कोट्टस्या पावस्यैक्षन्त कौतुकात् ॥२५५३॥
 अथः सोऽप्यूर्ध्वगान्युद्देर्निष्पीड्य निविडैर्व्यधात् । धन्यः प्रदेशं तावत् न निकृतेः पत्तनोपमम् ॥२५५४॥ युग्मम् ॥
 2555 अविभ्रान्तस्ततः संख्यैरसंख्येयधर्मप्रक्षयः । प्रतिक्षणं प्रवृत्ते संययोरुभयोरपि ॥२५५५॥
 परेषुः शारदां दृष्ट्वा संग्रामो गर्गमन्हनः । संक्रन्दनपुरीषैरवुडि येषैर्हितैर्व्यधात् ॥२५५६॥
 अलंकाराभिधौ बाह्यराजस्थानाधिकारभाक् । अधृष्योमानुषैर्युद्धैर्विहङ्गान्वहृधावधीत् ॥२५५७॥
 कं भूपरचरैः स्पर्शा वक्ष्यतातलचारिणाम् । तथापि धृतायन्तान्तरन्ध्रं विन्ध्यमविन्ध्यकृत् ॥२५५८॥
 अल्पीर्वांसः कोट्टनिष्ठा भूयिष्ठाः कटकाभयाः । अतः पूर्वे बहुमन्तोप्यासङ्कृत्याल्लया क्षताः ॥२५५९॥
 2560 शिष्टद्वारारिपटं द्विजैः पीडितमाहूतैः । मीनिताक्षमिव बासाचतो दुर्गमजायत ॥२५६०॥
 गोपुत्रेहान्तरैर्हमुलखिद्रानुसारिणः । धन्यादीन्वीर्यव बिन्धासं कोट्टस्या नोपलेभिरे ॥२५६१॥
 निश्राप्येदार्थमन्योन्यं क्रोशन्तो नास्वपन्निशि । स्वपन्तोहि नु निःशम्भूयन् कोट्टमदीदृशन् ॥२५६२॥

२५३८. ') Emended with G (acc. manu); A वा 'वेन'; C ववेन. २५४०. ') Emended with C; A हो. —') Emended with C; सप्तसङ्कीर्ण. २५४५. ') A कथे 'प्या'; C कथेरी 'प्या'. —') Could be read in A also 'निधाति'. —') A 'स्यामो' 'स्य' C 'स्यामो' 'स्य'. २५४५. ') Emended; A प्राप्यस्स. २५४७. ') Emended; A 'लोकै' 'ल्लो'; C 'लोकै' 'ल्लो'. २५४८. ') Emended with G (acc. manu); A यवै. २५५१. ') Emended; A 'प्यै' 'प्य'. २५५४. ') Thus A; perhaps read अथः 'स्यो'. —') A, २. २५५६. ') Emended with G (acc. manu); A 'पौरवो' 'पुडि' 'हरी'.

- तावन्निवतामय भुञ्जीताभिहतौ पुत्रम् । पतिप्राबोरिकटके पाशबद्धाविवाहञ्जौ ॥२५९१॥
 क पुस्तुर्बः कस्य तावां विदिदौ यौ विनिर्हेरन् । ततः पञ्चनगराम्यौ वृषपः कलभाविष ॥२५९२॥
 विममस्थावथेयं तौ नक्तमभ्यर्थे हामरः । आरोप्य रज्ज्वावसथे मूत्रे स्थापयति स्म सः ॥२५९३॥
 कृतशीतमतीकारौ पतालानलसेवनेः । दुःखं व्यवसरतां तत्र निद्रया विरलम्भया ॥२५९४॥
- 2595 ततोऽभ्यधिका व्यापन्नेने लोठनविग्रहौ । अवधुष्यौ अनास्तिग्धां गिरमप्यावतुर्न यौ ॥२५९५॥
 यवकोद्वयपूपाहि तयोः सतुपमभतोः । गात्रैर्वस्त्रैश्च वैवर्ण्यं शुद्धिवन्धतया हये ॥२५९६॥
 धन्योल्लोकारक्षकस्य क्षीणभोज्यस्य सर्वतः । स्वीचकाराक्षदानेन तुल्यौ होल्यश्यास्करी ॥२५९७॥
 ततः स दूतैर्विकेनुमङ्गीचके नृपशिषः । बुभुक्षाक्षुभितो मृत्युभेदभीतश्च हामरः ॥२५९८॥
 हुस्तरव्यापदुत्रेकद्रुतसत्त्वतवात्यजत् । पापोपलिप्ततश्चित्तमभर्माकीर्तिसाध्वसम् ॥२५९९॥
- 2600 भूतोर्विहिषच्छेषस्थापनास्त्वस्य रक्षणम् । ख्यातिशुद्धौ चिकीर्षुश्च कुशाकाशावलम्बनम् ॥२६००॥
 भूत्वस्योदयनाक्रमस्य धिवा प्रच्छादितं तथा । ररक्ष सान्त्वहि भोज हौ तान् स तत्त्वे ॥२६०१॥
 तं विना च तयोर्भूपाण्डं जानन्नसांप्रतम् । अबाधं स्वस्य चाशेषकृत्यं युक्तममन्यत ॥२६०२॥
 भोज्याभ्यामवकृतां तस्य व्यापदं तत्र मन्त्रितम् । तदा नाज्ञासिषुर्धन्यादयः संपिं विधिस्तवः ॥२६०३॥
 मिषाश्चित्तिया तेषां कस्माद्विदमवसतः । किं पुनस्तेन दद्यादहवे शान्ं प्रतिभुते ॥२६०४॥
- 2605 देवविभागनानीकोत्थानाविपणसिद्धये । भ्रातृव्यमनयद्वन्द्वः कल्याणमवकल्पयताम् ॥२६०५॥
 प्रबन्धं निर्वचनरिमुपचरञ्छादितरुषं महर्हि । संगृह्यन्नकुटिलचेष्टं व्यवहरन् ।
 स भूमिः सिद्धिर्ना हपुचितकर्तव्यपरातां भवेद्योनिर्गुहापि खड्गसंस्मरभसः ॥२६०६॥
 दुःखैर्दीर्घमासोत्थैरपसारितसौष्ठवाः । तदा संरम्भशीघिल्यं भृभृङ्गत्याः प्रवेदरे ॥२६०७॥
 स सर्वं सविशेषात्प्राप्यः संपहीनुं प्रगल्भते । कथाशरीरमिव यो निर्व्यूहौ कार्यमाकुलम् ॥२६०८॥
 संपिं निबद्धं विज्ञाय सैनिकाः स्वगृहोन्मुखाः । उपेक्ष्य स्वामिदाशिष्यं क्षणादेवप्रतस्थिरे ॥२६०९॥
- 2610 तद्विक्रीतमवाध्याचं लब्ध्वन्यः कार्यमन्यरः । धन्यायाः स्वल्पस्त्वस्थादासन्कृच्छ्रगतासवः ॥२६१०॥
 प्रतोलीकीलितरुशः प्रार्थितागमनाशया । तदहः सोमियोक्तृस्तानददत्तावतापयत् ॥२६११॥
 रथाङ्गाक्रान्तिनी रात्रिस्तेषां कृच्छ्रेण सायमत् । विना जीवितसंस्थासमन्यकार्यमपद्यताम् ॥२६१२॥
 प्रयत्नसंभृते कृत्ये नष्टे मन्दतया धिवः । अस्मत्संभावनादुरीकृतवाक्यादरे प्रभुम् ॥२६१३॥
 गष्टानुशोचनव्याजात्तलपुलकपुष्पासिनः । सद्यं यो भुवं दुःस्थीकरिष्यन्त्यन्वमन्त्रिणः ॥२६१४॥
- 2615 सद्यो यात्रातारतम्यासात्मन्यो नस्त्रपार्षणम् । कार्यनिष्ठामपश्यन्तः कुर्वुर्नैत्यपरेक्षुवन् ॥२६१५॥
 मायामेतां विहितवांस्तेः संमग्न्य नृपाहितैः । सिद्धसाधोभुना हस्तुर्हसन्नस्मान्भुवं स्थितः ॥२६१६॥
 अल्पेतरास्तु संकलामेवं तेषां वितन्यताम् । दत्तानन्ततनुज्यानिः प्रमाता सा विभावरौ ॥२६१७॥ कुलकम् ॥
 प्राक्षेप राजस्थानीयोल्लोकारः साहसोत्सुकः । हामरं कोद्वयपक्ष निष्ये नयमवैर्विशम् ॥२६१८॥
 एकाहं गमने सोढवित्व्यस्तत्र वासरे । लोठनं क्षीणदाशिष्यः स नष्टेयवन्नवीत्सुफटम् ॥२६१९॥

२५९१. ') Emended; A अनाम्लिग्धा. २५९७. ') Emended; A 'भोजस्य. २६०३. ') Emended; A 'भोजनस्य'.
 २६११. ') Emended with G (sec. manus); A 'कालि'. २६१५. ') Emended with C; A 'वदन्त्य. २६१५. ') Emended;
 A 'मोक्षमे.

उपन्यास्यस्ततस्तस्य ग्लानिमहातमममम् । भाविः केचि कर्तव्यं कीर्तिव्यवनिर्वाणम् ॥२६२०॥

2620

कालः सोयं सकलजनतालोचनध्यातवावी विस्मालोकप्रकटवपुः किमु सत्यविद्याणम् ।

अभयमाभ्युत्तमसिलता स्वर्धूषणतापि व्यक्तं सार्कं विद्याति रममाणमण्डलेणोष्णभागे ॥२६२१॥

संवाप्रवन्ति ननु मण्डलमेकमेव क्षमापा जने हमारसीति वपुस्तु हिंसा ।

अण्डाभुमण्डलमध्याभिनतापि कामं प्रेमाद्विनिर्जरवपुःकुचमण्डलानि ॥२६२२॥

नास्मिन्संततवेष्टनोल्बणतलैस्तल्पैश्चेति ध्वया मन्त्रिभ्यश्चलितैर्न चातमन्त्रिभिर्यम्यया जन्वते ।

क्रन्दद्वन्द्वजगतेनाद्व्यक्तित्वात्वं न वा स्वीयते नन्वेतन्मरणं ह्यस्य ह्यभगा काप्येव संग्रामिभूः ॥२६२३॥

मार्गैः सन्नतताविधानगहनैर्वातः पिता ते दिवं धातुभ्यामसिधेनुकण्टकधने धान्वाजिता सप्ततिः ।

वंशकुण्डलिमं निवेद्य रमसाद्वन्मुनश्चन्द्रया वृत्त्या व्योम्नि विशार्कमण्डलमिव स्वान्नं च तेजस्विनाम् ॥२६२४॥

साम्राज्यं विधिनोपवीतमसकृत्कैव्येन यद्वारितं तथापि प्रशमोचिने वचति यत्संवेष्टितं बालवत् ।

प्रायश्चित्तममुष्य लभ्यमपुना तदेवसापादितं मा भूद्राज्यमिषैतद्व्यसृज्य कर्तव्यमूकस्य ते ॥२६२५॥

2625

राज्यं ग्राममपि प्रनष्टमसमोष्णिहाद्यैर्वापितः कालः सर्वजनसमस्य विषये वाता स्थितिर्हेतुनाम् ।

इत्यासीत्किमिचोचितं प्रभवतो भिक्षाचरक्षमापतेर्निर्व्यूढं तु तदस्य देहविरती येनैव सर्वोन्नतः ॥२६२६॥

स तद्योजितन्योयो नाददे तेजसोजिह्वतः । न ज्वलत्स्थितिसङ्गेपि निर्वायै वानरेन्धनम् ॥२६२७॥

शान्ताहेतस्तु संवृत्तिविराजः इवार्भकः । ऐन्दुदुष्टज्योतिरो रोदितुं प्रसूताधरम् ॥२६२८॥

डामरेणापितं नेतुं प्रसूतासं नृपाभिताः । तादृशं कीदृशं कादृशजैर्वाभानार्धमभ्युः ॥२६२९॥

मा विपीद न देवस्य इयाचन्द्रोदयोऽज्वले । इदि प्ररोहति स्वैर विकारतमिरानृधता ॥२६३०॥

2630

स सौजन्म्यपासिन्धुः स स्थिरत्वद्वाराचलः । स प्रपञ्चापिसंतापच्छेदवन्दनपादयः ॥२६३१॥

पुण्यां भुङ्गां च संतस्य शरदीव शुभाश्विनीम् । मूर्ति तस्योल्बणं येतः समाभास्यत एव ते ॥२६३२॥

निष्कन्तद्वैशेषशूर्पैर्निर्विशेषं सभाजयन् । चारिषं लाचवभुनो ह्रियस्त्वां सोपनेष्यति ॥२६३३॥

अपकर्तृम्बिपन्नमानन्दयमानः परानपि । क्षमपरीक्षाहेतुत्वात्स केचि क्षुपकारिणः ॥२६३४॥

उत्केति दृष्टलैलोलस्यूलकुर्वो गृहागतः । व्यालम्बकम्बलो गोठादृष्टोऽस इव निर्वयौ ॥२६३५॥

2635

निर्भुवणं ग्लानमीनवक्षसास्वं निरीक्ष्य तम् । दुग्धाधिकदमायान्तं धन्यो क्षीनन्नतां दधे ॥२६३६॥

दीर्घोऽप्येक्षणं क्लृप्तचन्द्रोऽसिप्रहम् । व्यलोकयदबोलुकमिव नष्टं गुहागृहात् ॥२६३७॥

रेजे शैतभलज्जिलैः शिबिंदोरीपितानलः । भूप्रतापस्वर्णस्य कषाहमव्यभिधानतः ॥२६३८॥

स्कन्धावारे गते वर्षपुषारं प्रसमं नमः । अमर्यमावे भूभर्तुर्विशां विच्छेद संशयम् ॥२६३९॥

प्राक्प्रेतेदिमं तावन्मियेरन्मुडिताः क्षणात् । पिष्टानकान्तर्यताटाः प्रविष्टा इव सैनिकाः ॥२६४०॥

2640

एवमेकाक्षविष्टो देहाभ्यां भुक्काल्पुने । न्यूनाभ्यष्टिदेहीयो निबद्धो लोटनः पुनः ॥२६४१॥

दीर्घप्रवासाहायानं सत्कर्तुं कटकं पुनः । निमो हर्म्यमुत्क्रमादरोह मरीपतिः ॥२६४२॥

२६२०. ^१) Emended; A उपन्यास्यस्त. २६२८. ^१) A, gloss वाता अभ्यन्ता अभ्यायो वत्. २६३०. ^१) Emended; A देवस्य. २६३०. ^१) Emended; A "कुर्व" त. २६३८. ^१) A "शिबिरो". २६३९. ^१) A स्कन्धावारे. २६४०. ^१) Emended with G (acc. mark); A प्राक्प्रेते. २६४१. ^१) A "काल्पुने".

- यथोचितं दानमानसं भाषणविलोकनैः । संतोष्य व्यवृज्यस्तेष्व धन्यादीन् यैश्चानामान् ॥ २६४३ ॥
 तेषां पुनश्च दोहं द्रुमुले स्मिहकरं गतैः । स्वस्तेनावासिकं वासः गान्ध्याप्याप्तावितानमन् ॥ २६४४ ॥
 २६४५ निर्भेषणभोवपातिप्रविष्टैः दम्भभुतोमभिः । बलसंस्कृतैः प्रवृत्तकार्यैश्चैव कपोलवोः ॥ २६४५ ॥
 उषावधोक्तिमुक्तेरै रौरलोकेऽन्तरान्तरा । व्यापारबन्तं मेघान्ती दीपस्तिमिततारकी ॥ २६४६ ॥
 कातर्यैरेव भीक्षान्तिभुदलस्मीकटाक्षितम् । वेपमानविनिद्राङ्गं वां ह्रीतेनार्दितामिव ॥ २६४७ ॥
 भ्राम्यामिव रत्नां पर्यस्तानिवाश्रीन्पवितामिव । विहसन् व दिवं शोष - - - रदच्छदम् ॥ २६४८ ॥
 दैविको बान्धवाद्योस्तु ध्यानं योयं प्रवर्तयाम् । राज्ञीकोऽभ्यर्णतां वातं जाता वा अदवन्तिवदम् ॥ २६४९ ॥
 २६५० सर्वापकारकृद्वाहः स्थास्यामि पुरतः कथम् । पद्माभिः संनिवन्धनं निर्वाहयेति पदे पदे ॥ २६५० ॥ अन्नार्जुनलम् ॥
 बहुलोकावृततया स्लोकसंलक्ष्यमैक्षण । प्रतीहरिरथावेद्यमानं लोटनमङ्गने ॥ २६५१ ॥ कुलकम् ॥
 भूसंज्ञया वितीर्णार्थो राज्ञा तामासुरोह सः । सभां पारिव्रज्याभोज्यामिव प्रेक्षकलोचनैः ॥ २६५२ ॥
 रज्ज्या निर्दिष्टपार्श्वीर्वास्थितिः पृथ्वीभुजस्ततः । अस्यास्तीक्ष्णितिसिन्नजानुर्भूमाङ्गिपङ्कजे ॥ २६५३ ॥
 हस्ताम्बुजाभ्यामालम्ब्य ललाटतटमाननम् । सखादुसंभ्रमनमस्य तस्योदनमवतिष्ठारः ॥ २६५४ ॥
 २६५५ रघौषधीजुषोः स्पर्शः पाण्योस्त्यां स चेत्ततः । दीर्घाभ्यन्तरद्वेषाकांश्य भीक्ष्णदृष्टीतलः ॥ २६५५ ॥
 पुण्यानुभावात्काश्यभामो भूमतुरङ्गसा । विकम्पसंभावनया स क्षणात्पट्टये इदि ॥ २६५६ ॥
 मा मैषीरिति रतोक्तिः ह्यङ्गं संघाप्त्यसीनि वाक् । अगाम्यभीर्षेण भवेव मन्नुर्न स्वयि सोधुनां ॥ २६५७ ॥
 इत्युक्ते पूर्वैश्चैराणां भवेदुद्वृत्तं कृतम् । बाणधवो नस्त्यमित्यस्मिन्परीक्षास इव क्षणे ॥ २६५८ ॥
 क्रिष्टोनीति स्व्यत्रापमभावाभाषणं भवेत् । ध्यात्वेति भूमृद्व्यास्य माध्यां नु गिराकरोत् ॥ २६५९ ॥ तिलकम् ॥
 २६६० अमयार्थनया पादौ स्वधुं नमयतः शिरः । संस्परी मीतिषु पुनर्विग्रहस्याङ्गिकाकरोत् ॥ २६६० ॥
 का योग्यता सात्त्विकायां ममेति वदता वतात् । अजिगहत्पितृव्येण ताम्बूलं स्वकरार्पितम् ॥ २६६१ ॥
 पद्मं द्वारेणामुच्येभूषणमो व इति सस्मितम् । धन्यं घटं च पस्परीं घटं सभ्येन बाहुना ॥ २६६२ ॥
 हास्यहासिष्यगाम्भीर्यैविववाधैर्विभाव्य तम् । भूमृदुगैः परीतं स्वं लोटनोमन्यतावरम् ॥ २६६३ ॥
 आदिह्य सान्त्वनं धन्वमुलेमांश्च वषातम् । पितृव्यं ग्राहिणोद्देहम् भाजिष्यु विनयाञ्जलिः ॥ २६६४ ॥
 २६६५ अभिवोगे च पद्मास्य मीतौ विन्वत्यतो रशम् । मुखरागः स पद्मामूलकावासावविभुतः ॥ २६६५ ॥
 गायति बाजवधिलिखकधनेन सापं धैत्यं हिमाद्रिपवसा विश्रुता न वाग्धिः ।
 कश्चिद्भीरुमनसा सततं विषादकाले प्रमोदसमये च समोनुभाषः ॥ २६६६ ॥
 मीतैर्यैर्धार्तातिवोयैथोपचारैरङ्गभिः । क्रमाद्वानाहरसञ्ज्ञां पौरुषधंशजीवयोः ॥ २६६७ ॥
 दायोदोद्वहदादेव राट्टे कृष्टेपि मन्मथिन् । भोजिर्नोत्पिच्छज्वरपेव दन्तं सोमनविम्वदम् ॥ २६६८ ॥
 प्रवासावासमीत्या स्वैस्त्वक्कसरम्पधमैः । जिगीषुर्निद्रिष्येयैश्चैते यक्षिण्यजगरः ॥ २६६९ ॥
 २६७० सान्त्वयिः स नु निरसीर्णः अध्याप्यगृहे वसन् । पितृव्यविग्रहोदन्तमुपलेभे न कंचन ॥ २६७० ॥

२६४५. १) A वनक. २६४५. १) Emended with C; A "विश्रायिष्य-". Thus A; C supplements शोषवदुत्पन्नर.
 २६४५. १) Emended with C; A दैविकोऽभ्यर्ण. २६४५. २) Emended; A "द्वेषाकांश्य"; C "द्वेषाकांश्य". २६४५. ३) Emended
 with G (see. manu); A मन्नुर्न स्वयि सोधुना. २६४५. ४) Emended; A "धन्यं घटं". २६४५. ५) Emended; A "कृष्णिष्य".
 २६४५. ६) Conjectural reading; A मोकनोत्पिच्छ. २६४५. ७) Emended; A सन्ध्या. -) Emended; A विस्तीर्ण.

राजगृहं स्वलकारं क्षामरान्तिकमागतम् । पृष्ठाहीन्यामवब्रोहसंभावनस्तदा ॥२६७१॥
 वरुणं च क्षामारतया पुनर्न्यविस्तृतिं । स्कन्धावारं बद्धमातं मायं नगरगामिनि ॥२६७२॥
 भ्रष्टातेन विदुरत्वापिनृत्येणाभितं ततः । पुन्यं चासौ धन्यपट्टपुण्ययोरन्तरेक्षत ॥२६७३॥
 अचिन्तय च को हेतुः कटकप्रस्थितेरितः । पुण्यास्त्रय को स्वासृतीयो धन्यपट्टयोः ॥२६७४॥
 वृष्टस्तेनावदत्कथित्यामरोह प्रमोदभाक् । संधिनिबधो नगरं गतौ लोटनविग्रही ॥२६७५॥ 2675
 संदेहीजहत्तरोहो भयमुन्मुखतां भजेत् । ज्ञातिक्लेहेन तस्यासीन्मुहूर्तमपहस्तितम् ॥२६७६॥
 सैन्यं गते भूयतया मिलितैर्दिग्देः सरित् । हवत्रिस्तेन तौ नीतौ क्रन्दन्तीष्वं व्यकल्प्यतं ॥२६७७॥
 लब्धन्य एव मे इध्याज्यास्तेहस्यमेवेत्य ते । पुनर्नयेपुनर्न्यायाः क्षमाकथावधेति सः ॥२६७८॥
 स्वं मेतु कारिष्यचम् प्रत्यावृतां विनादिनीम् । भुतेन्तरास्तरा घोषे विह्वरागामशकुत ॥२६७९॥
 अथाजायत जीमूतविनीर्षितामरे जगत् । वन्द्यं मध्वंदिनेनैव निशीष्यध्वनिभिया ॥२६८०॥ 2680
 राधमासायधि दधुस्ततः प्रभृति वारिदाः । दीक्षां क्षोण्यां मुषागिचसासुवर्णकर्मणि ॥२६८१॥
 विकल्पावस्थमयोहं निर्वृक्षाण्यो द्वियोजितः । निन्दस्त्वमिति भोज्याये ततो वस्युषपाविशत् ॥२६८२॥
 समयापेक्षयाक्षोभो मन्वुं संस्तव्यं सान्द्राणिः । सान्द्रयजिष नास्यागस्तवाग्नेति जगाद तम् ॥२६८३॥
 कथे च संधितारस्यहास्यायापन्नं त्वया । वामुमेतत्कृतं तव गह्वं नार्हसि कस्मादित् ॥२६८४॥
 तव श्रोहस्पृहा स्वाधिकाानृत्तस्यं भवेन्मयि । परवनामवचस्मादिव कालानुरोधतः ॥२६८५॥ 2685
 राज्ञश्च हर्षमुर्मर्तुर्वदया हव न वा वयम् । उच्छेष्टाः किं तु संवय्या राजधर्मानुरोधिनः ॥२६८६॥
 स्वस्याख्यातिलयोर्वाधा राजधामार्गागमिता । शेषं मां रक्षता हन्त विविदा भीमता त्वया ॥२६८७॥
 इत्युक्त्वान्नं तं स्वक्तलज्जामार इवावदत् । साक्षी स्वमर्षं सर्वत्र ममेति सततं स्तुवन् ॥२६८८॥
 क्षणेन च प्रणिपु धामपुनरेवमिधाविनम् । तमेव विगृह्यन्ते कर्तास्मीत्युक्तवाग्ययौ ॥२६८९॥
 त्वयि इत्युर्विषयस्येन्मन्वुं जानन्नभोजनम् । भोजस्तत्रेति केनापि कथितो व्यथिताक्षमम् ॥२६९०॥ 2690
 स्पृष्ट्वाश्च विराट्प्राप्तमिदं विक्रीय ताविति । ध्यायन्प्राप्त्योर्देहमांसं तथोक्तुंक्रममन्यत ॥२६९१॥
 वस्युस्तु हिमवृष्टयन्ते त्वां प्रदेस्यामि निधयात् । श्रो वाद्य वेति कथयन्तौ मासौ न मुमोष तम् ॥२६९२॥
 मां शार्वेह स्थितं राज्ञः कृतारण्योर्देहमात्यये । विक्रीणात्येव मत्वेति भोजोपाक्रमने त्वराम् ॥२६९३॥
 सिधं यं यं निषेधाव गमनायोवपादयत् । इत्युत्तं तं समुच्छेद्य सापरार्थं व्यपन्न तम् ॥२६९४॥
 तेजोनासो ब्रह्महारात्संजातो भाद्रमानुरः । अभ्यधाश्रत्यमासास्व लम्बकम्बलकावृतः ॥२६९५॥ 2695
 तेजोविस्फूर्जितां नलहीरोत्कर्षकपोपले । हिराज्ये सौस्सले सैन्ये पङ्क्तिबाधनतां गतः ॥२६९६॥
 विनुरामतया राज्ञा यधितस्तदमन्त्रम् । एवेनकारिषिषयापीकारित्वं क्षमाज्ञजम् ॥२६९७॥

२६७१. ¹) Emended; A राजा गृहं स्वलकारावप; cf. viii. 2625, 2618. २६७२. ¹) Emended; A 'विस्तृति.—' A स्कन्धा. २६७३. ¹) Emended; A वृष्टस्तेन. २६७४. ¹) Thus A; the text of this *pāda* appears to be corrupt; perhaps read संदेहं जहत्तरोहस्य. —²) नृजेत् corr. by A, from नृजेत्. २६७५. ¹) Emended; A वन्द्यमन्त्र. २६७६. ¹) Emended with C; A संस्तव्य. २६७७. ¹) Emended; A हर्षं मां; C त्वां यमां. २६७८. ¹) Emended with G; A तमेव. २६७९. ¹) Emended; A वस्युस्तु. ²) Conjectural reading; A विक्रीयताविति; cf. for the context viii. 2598 ff. २६९३. ¹) Emended with C; A हति. २६९४. ¹) Emended; A राज्ञः. २६९५. ¹) Emended; A भोजो; cf. viii. 2692 and the *ra. II.* सर्वा. २६९६. ¹) Emended; A 'जात.—' The text of this *pāda* is corrupt. २६९६. ¹) Emended with G; A 'जितस्तव'.

स्यैवै पृथ्वीहरादीनां साधवार्णां न कौतुकम् । आहम्बरो विराटम्बस्यास्य स्तुत्यस्तु विस्तृतः ॥२७२६॥

पञ्चवन्धुमूलान्पृथ्वीराटविकोपिकैः । क्रान्तपानोद्य तस्यै स भोज्यादीन्पिपालयन् ॥२७२७॥

जहुरन्त्योद्यसंघर्षेण्मात्यमतेन वा । ततो लुण्ठिप्रियस्वाहा नीतिमग्येपि डामराः ॥२७२८॥

उद्गतध्वंसितां विद्रवेष्ठा लोटवधन्वे । यापासेषां तदानीं सा जगाम शतश्रावताम् ॥२७२९॥

त्रिल्लको जयराजश्च राज्ञा संवर्धितावपि । अकाष्टां वैव तपसा विवशी चक्रमीलनाम् ॥२७३०॥ 2720

यो पुकानामिव अध्रमामयानामिव क्षयः । दैत्यानामिव पाताले बाहसामिव सागरः ॥२७३१॥

आश्रयः सर्वदस्वुनां त्रिल्लको माययोल्लवणः । स देवसरसाभीष्टं संवप्रन्विष्टं स्वधात् ॥२७३२॥ युग्मम् ॥

काङ्कन्त्योद्य तदाक्षेपं क्षोणीवाणार्थिनो हिजाः । प्रायं नृपतिमुद्रिह चकिरे विजयेन्द्रे ॥२७३३॥

अकालदस्वुमिर्माघं जानतोऽर्थयनां न ते । राज्ञो गृहंस्ततः सोभृशासिन्वाचस्तमागुगः ॥२७३४॥

प्रस्थातुं पार्थिवे सज्जे ज्यायान्यो विप्रुतेष्वमृतम् । स जानोत्पातपिटको जयराजो व्यपद्यत ॥२७३५॥ 2735

भाग्यवानेकतो जातदस्वुवैविस्वयमीशिता । ततो मडबराज्यं स विप्रमीत्यै विनिर्वयी ॥२७३६॥

अमात्यदत्तचैमत्यैः स्वशास्यमठरैरथ । हिमैर्मिषिदोलंकारो मन्त्री राजोन्मिहोन्मिकान् ॥२७३७॥

स व्यवस्थापने दुःस्वदस्वुनां सोद्यमः सदा । सेव्याणां प्रत्यमासेषां तरोपपरिपोषकः ॥२७३८॥

त्रिल्लकोन्मूलं कुर्व्यां कृत्वा हैराम्यमञ्जनम् । प्रतिज्ञायेति नृपतिविद्याभ्यावाध्यवीर्यवत् ॥२७३९॥

बल्लोद्य त्रिल्लकस्त्यैलैरपिवैदवदेजयत् । अनुजिह्वमुक्तो गूढामयो रोगाम्भरैरिव ॥२७४०॥ 2740

जयराजानुजं राजा यशोराजं निवेशितम् । तन्मतेनावचस्कन्द भानृष्यं राजकाभिषः ॥२७४१॥

ब्रान्तं तं देवसरसं हमारत्याभिर्न गतः । सञ्जपालोल्लेख्यत्वास्संहिष्यविजयोमयत् ॥२७४२॥

क्रान्तोदन्मस्ततोभ्येक्ष्य रिल्हृजो रणमुल्लवणम् । जयलक्ष्मीकटाक्षाणां प्रथमातिथितानागम् ॥२७४३॥

मन्त्ररेणाथ तेनारिबारिदशी विलोडिते । कल्योभूस्सञ्जपालाब्धस्तुष्कारातिजलाहौ ॥२७४४॥

जितेपि राजके स्त्रोभ्यां विनानुपाहकं क्षमः । न बभूव यशोराजः भूये बाल इवास्तिनुम् ॥२७४५॥ 2745

प्रतीक्षमाणो हैराज्यपयोमि क्षमाभुजेकरोत् । त्रिल्लकः कालहरणं तैलैर्मोवानतिक्रमैः ॥२७४६॥

यथाकालं ततो गूढोपादान्मण्डलकण्टकान् । स्वपक्षसूचीविशिष्टाभिर्दुःखादिदिवापित् ॥२७४७॥

अथ पार्थ्वीहरिर्वीर्योन्मूलको लोटकानुजः । राज्ञा आशा समं बद्धः कारागारात्पलावितः ॥२७४८॥

स तेन विजयामात्रा रक्षितः स्त्रोपवेशने । असंख्यहामरपुतः शमालां संवधेशितः ॥२७४९॥ युग्मम् ॥

आकर्ण्य कुररत्येवं विनाई तस्य भेजिरे । व्यक्ततां हस्ववो गूढा हरस्वाः शफरा इव ॥२७५०॥ 2750

वृन्मन् राजवदन् वष्टचन्द्रोद्य गगगगः । करोष प्रत्योदृष्टं वेलाद्विदि वारिभिम् ॥२७५१॥

वर्धमानक्षीयमाणसंघवो तौ त्वजायताम् । वर्मं सजम्बालहिनीं तुषाराश्रितताविव ॥२७५२॥

वष्टस्य जयचन्द्रश्च भीषणश्चानुजौ ततः । दूरविपकृतौ राजमन्त्रिरावाप्तवैतौ ॥२७५३॥

क्रानतिवृत्त्यपयामीं धुर्वैकार्यवशायात् । प्रतीक्ष्याद्यथाज्ञाहः शङ्कितावभुआमम् ॥२७५४॥

२७२६. ¹) Emended; A. व. २७२५. ²) Emended; A. जामले. २७२७. ³) Doubtful emendation; A. स्वशास्यं वध. २७२८. ⁴) Emended; A. "गान्धिवस्तुच्छा". २७२९. ⁵) Emended; A. प्रतीक्षमाणो. २७३०. ⁶) Emended; A. "पञ्चः कोटकाः" comp. for the name of PAREVANI's elder son, viii. 2912, 2799, 2496, 3313, २७५०. ⁷) A. gloss कुररस्वैति कुररः नृप इह इति वाचका कुररैरित्यु प्रविष्टः. २७५१. ⁸) Thus corr. by A. from गवैजः.

- 2755 कटकाहिहो राजवदनामिकमायतौ । अनुर्वाचपि भूमनुरागतौ प्रतियोगिताम् ॥२७५५॥
 शैलप्रस्थानपथैरसंस्मर्य खादाकैः । स पूर्वराजकोशार्थं भूतेभ्यस्मल्लुब्धवत् ॥२७५६॥
 तस्कराकान्त्यधरणं बलवतिहातलम् । अराजकमिवाशेषं राष्ट्रं कटां दशमगात् ॥२७५७॥
 उदयं कम्पनाधीरं रिन्हणं च ततो वृषः । चतुष्कवुन्दमारिह्य नगरं विषशोविशत् ॥२७५८॥
 पार्थीहरिस्तु दुःसाधो महाव्याधिरिवीर्यधेः । स्तम्भिनोभूतयोः सैन्यैः संहन्तुं न स्वसाधनम् ॥२७५९॥
- 2760 कालोपेक्षां स्वपक्षपातां वुर्बुर्दि वानुलुब्धतः । आसीन्मन्दप्रतापत्वं रिन्हणस्यापि तत्क्षणम् ॥२७६०॥
 विदुसीहस्तु विज्ञातभोजोदन्तो व्यसर्जयत् । दूताधानेनुमुर्वाशान्धबहनुत्तरापथे ॥२७६१॥
 अपि विशेषप्रवितारहेषियात्यवेदिभिः । अपि किमानुवपुरीगीतोद्धारिदरीपृष्टैः ॥२७६२॥
 अन्यौष्ण्यहातुकाम्योपेः शीतावेदिमिरेकतः । अपि मृङ्गानिलैः प्रीतान्कुर्वाणैश्चरान्कुरून् ॥२७६३॥
 हिमाद्रिकर्णैर्मल्लेच्छैः प्रपादन्तोपिशिभिः । दिशस्तुरगै रन्धन्तः स्कन्धाधारं दूरयन्तः ॥२७६४॥ तिलकम् ॥
- 2765 रक्षां संघटनं बाधयथादेवं दूरयुवः । दिग्भ्यो भोजान्तिकं तावत्सामन्ताः प्रवेदिरे ॥२७६५॥
 स विमिषे तानज्ञातालापान्वीर्य विरिजगात् । प्रीतिप्रसन्नप्रणयानवस्काण्कपीनिब ॥२७६६॥
 अयश्चन्द्रादयो राजवदप्रपिता अपि । कीरतः कादमीरकाः पार्थमभज्जानवीजिनः ॥२७६७॥
 अभ्यर्णस्यान्वल्हरप्रमुखांश्च विदुरगान् । अपुण्यात्साह्मणैः स्वर्णैः परां कोशघातां मजन् ॥२७६८॥
 ततः ह्यजयितोत्पिप्लवता विधोषचक्रिकः । भोजेन राजवदयः समग्रस्तापसाधसम् ॥२७६९॥
- 2770 तयोर्कृतकर्तव्यविशेषेवेतरेतरम् । जातहीनवयोः भिन्नविधासो व्यशीर्यत ॥२७७०॥
 अभयविधीयतां तस्मान्निष्कतो दूरदं विना । महात्साहायकावैष्ण्वितानेव स तान्दधान् ॥२७७१॥
 स्तुषेत्सोडाग्रिमिडोषाः कटकस्वारय नो हिषः । तस्माद्भवमुन्मिषेद्या मज्जो मूयोपि योगमिन् ॥२७७२॥
 तस्मात्सर्वमिषादेन दणमेकं मनेच्छतः । विजयाचजयाचामिरेकाहान्तरिता मता ॥२७७३॥
 व्याजहारेति यद्भोजस्तदेवैष इत्यन्वयात् । निन्ये तद्धारदं सैन्यमुपेक्षयागमिनीधमूः ॥२७७४॥ तिलकम् ॥
- 2775 संकटान्ते वितीर्णानुवाचस्तेषां प्रसर्पताम् । स राजवीजी मुभाच दूरद्वाराप्रयागम् ॥२७७५॥
 तत्संगमाय व्यावृते तस्मिन्कोशान्तिकं पुनः । प्रावेशयद्वल्हरो मातृघामं च तद्वलम् ॥२७७६॥
 दिशस्ततो वीर्यव बहिर्गन्तवातमृगा इव । निरगर्भीरपीर्गागिर्नैर्घोरास्वर्षीयत ॥२७७७॥
 तद्वच सर्वेपि नीलाश्वहामराः स्वे च सैनिकाः । विपक्षैः सह बद्धैक्याः सैन्यानुप्रासवो ययुः ॥२७७८॥
 स तथा विषमस्यापि प्रस्थित्यै प्रार्थितो निजैः । स्तानाननः प्रभुं द्रष्टुं न क्षमोस्मीत्यभाषत ॥२७७९॥
- 2780 स सूर्यवर्मचन्द्रस्य न जातः कथिर्दण्डवे । उपयोगाय यो नागामल्लभिनजन्मनाम् ॥२७८०॥
 भोजं सभाजविस्वाध विदुसीहः सपार्थिवः । सारैः समं स्वसामन्तैर्विजयाय व्यसर्जयत् ॥२७८१॥
 ततो म्लेच्छगणाकीर्णां मज्जसंवाहयन्मूः । प्रयागमाचान्तरितः पृष्ठे तस्य बभूव च ॥२७८२॥
 मातृकृतजगत्क्षोभे बले तत्रानुयायिनि । उत्साहात्साह्मणिर्मेने कृत्वा हस्तयतां महीम् ॥२७८३॥

२७५५. ^{१)} Emended; A प्राप्तवाचनम्. २७५६. ^{१)} Emended; A कम्पनाधीरः. २७५७. ^{१)} A स्कन्धा. २७६०. ^{१)} Emended; A कादमीरका. २७७४. ^{१)} Emended; A जयिनी. २७८०. ^{१)} Emended; A कथिर्.

वाग्मिस्ताम्रितं स्लेष्टरुद्राग्नेध बलमूर्जितम् । स्थाने समुद्रधाराग्ने निबन्धनाथ तत्पदम् ॥२७८४॥

स राजवदनस्याद्गुञ्जाम्बवलोच्छलः । मृत्युदन्तान्तरे दिष्टं बद्धचन्द्रमन्वत ॥२७८५॥

2785

ततः प्रावृट्पयोवाहकृतोदीपपरिहृता । संजायते स्म बद्धधा समीभूतजलस्थला ॥२७८६॥

धरिरीपानपात्रेभ्यः सीधुपूर्णं हधुर्हमाः । मघा लक्ष्यशिलाभावा बलक्षीतोत्पतोपमाम् ॥२७८७॥

बद्धस्य संकटं जानन्मृभुच्छेदैर्वैलैः समम् । अघोदयद्वारपतिं तं च धन्यं स्वसर्जयत् ॥२७८८॥

बाहिनीरुद्रमार्गीः पदवीमनुसज्जतुः । मार्गे धनंजयस्येव द्वीनेयपवनात्मजौ ॥२७८९॥

लम्बाम्बुदेम्बरे दूरं वारिपूर्णं च भूतले । स्यूतेव विद्युद्वृक्षे भिषद्योतननिःस्वना ॥२७९०॥

2790

शोभामात्रादितापहैपरिवर्धोवाहिष्कृतः । तत्राविभक्तकटकः पार्थिवः समजायत ॥२७९१॥

अनास्थो राजवदने सन्ध्याबद्धमयोः पुरा । अत्रापरो न निक्षेप्तो राजकीर्णीति दातृदान् ॥२७९२॥

त्रिलङ्कः संदिशन्नुर्वैर्द्विषं पार्थ्वीदरिं नयन् । तयोरेकस्य सामर्थ्यद्वैष्टस्य हस्तपातिनम् ॥२७९३॥

अभितिलिखितालेख्यकल्पं बलहरस्य तत् । तादृग्विलोक्च सामर्थ्यमथ राज्ञश्च सर्वतः ॥२७९४॥

विभक्ताशेषैस्त्वस्य तत्र तत्राविसंकटे । ज्ञात्वाप्रतिसमाधेयच्छिद्रमुमुद्रुर्नयः ॥२७९५॥

2795

अकुशश्चाविशवारधिरं स्वाङ्गैः स गोपितम् । बहिर्दुर्धर्षमत्याक्षीक्षितीयमपि कण्टकम् ॥२७९६॥

ध्वान्नेम्बुधुरजालान्धमहावाने रजोभरः । स्वपक्षमेदयोर्ज्ञातकर्णेजपमहोद्यमः ॥२७९७॥

कुलच्छेदकृतो राजस्तत्र तत्राविसंकटे । अशान्तजागरोत्थस्यमनस्यपरिपोषकः ॥२७९८॥

सोष भूरपुरेकस्माद्बद्धभिः सह डामरैः । तेन संपुरितः पृथ्वीदरजो लोटकोपितम् ॥२७९९॥

तस्य संघटनः कर्णां प्रयातं वैकुण्ठं विरात् । पालीमङ्गु तटस्येव प्रावृट्पूर्णस्य लक्ष्यताम् ॥२८००॥

2800

निद्राशोपेन्द्रजगत्प्रसादविसृप्तं जगत् । समेतमिव तत्सैन्यं प्रत्यभाज्जलदागमे ॥२८०१॥

वाघभिः पाथेते नेवृक्षसंख्यातुमपि तद्वलम् । भर्तृव्यकल्पैः सुस्वल्पयोधमध्यगैरपि ॥२८०२॥

ताघन्निरनुगैः पिञ्चदेवव्रज्जाधिपो युधि । तयोधान्याम्यहरितं सरित्तातिधीन्यधात् ॥२८०३॥

तदोज्ज्वलैश्चिताचक्षैर्बिम्बितैस्तटिनीजले । मृतानामपि संस्कारः क्रियमाण इवामभवत् ॥२८०४॥

इति विस्मृतमृत्युः स कुर्वन्नेकाहमाहवम् । कथंविदाग्निरन्येषुर्भ्रमसारोपसारितः ॥२८०५॥

2805

पुरे स भूत्ये सैन्यानि संगृहस्तत्र सर्वतः । द्वित्रैरहोभिर्नगरं युत्वापाथममन्यत ॥२८०६॥

इच्छां पट्टपुरास्कन्दे मन्दान्यं त्रिल्लकोनयत् । पृष्ठस्थयोर्यशोराजकम्पनापीशयोर्भयात् ॥२८०७॥

न भूत्यैस्तद्विधः सिद्धाश्चास्मैकस्मिन्नसंमते । विधेयान्यलवन्न्यस्य डामरे होलडौकसि ॥२८०८॥

हैराज्ये सुस्तलस्यापि नैवाद्दृश्यत तादृशः । अनर्थो वार्युतस्यौ तत्सुतस्य समन्ततः ॥२८०९॥

अनुत्कमवधीर्वाध राज्ञा पादगदोपमम् । रिच्छजः वैधि तं धीवागण्डतुल्यं व्यपोहितम् ॥२८१०॥

2810

प्रस्थितस्तत्प्रमायाय शमालैः सोन्वबध्यत । व्रजन्प्राग्ज्योतिषं हन्तुं पार्यः संशप्तकेरिव ॥२८११॥

अधाराश्चाभ्यभिशीलस्ताम्यावृत्य निपातयन् । पद्माकरोन्मुखः पृष्ठलघान्मृङ्गानिव द्विषः ॥२८१२॥

२७८४. ') Doubtful emendation; A 'स्तज्ञितो'. २७८६. ') Emended with C; A 'प्रावृट्पयो'. २७८७. ') A 'सीधु'. २७९१. ') Thus A; comp. for this name viii. 2:96, 2748, 2912, 3313, २८०१. ') Emended with C; A 'हरित'. २८०६. ') A 'शौलकोकसि'. २८१०. ') Emended with C; A 'रिच्छजोतिषं'.

- रणभान्तेन यमिता विद्यामा तेन रामशे' । गर्जकुल्यापितारातिपृतगाबाहसंस्क्रिमे ॥२८१३॥
 तं कल्याणपुरं शक्ते विशन्तं सोपमायतः । दरोधाभ्येव भूयोपि बलैर्भरितदिग्मुखः ॥२८१४॥
 2815 आपतयेव चारातिपदासीन्समुखापतान् । इष्टमष्टान्धवाष्ठागानिवायेजवलो गिलन् ॥२८१५॥
 उद्धृत्तमारुतस्येव तस्यापाते पदातिभिः । तस्येव रिह्णः पर्णैर्मन्त इव पादपः ॥२८१६॥
 पश्यतस्तस्य ते विद्वन्तो जिज्ञा न जिज्ञियुः । देहसुहापारमित्यै कस्यैचित्स्वमनस्वयम् ॥२८१७॥
 आग्नेरघापवस्य स्वैरर्चितो रिह्णोब्रवीत् । ययन्पञ्चाब्जं साम्यं स्वामिभक्तिस्मृतेः स्मियन् ॥२८१८॥
 शि'—वाविद्येपेपि जन्तोर्जन्तोर्बदीशिता । भृत्यमावेपि यो तुमहृत्यो भिक्तस्य जीवितम् ॥२८१९॥
 2820 जानं वक्मसरः समभुराजिनीलाम्बजानम् । जराकैरवगौरं च राशः शरान्मप्यव यान् ॥२८२०॥
 म्नायस्यु तेपु भूमङ्गभृङ्गभाजिण्युभिर्भवेत् । कथं लक्ष्मीविलासैस्तद्वल्ग्वैरविहम्बितम् ॥२८२१॥तुमम् ॥
 एषा कापुरुषासेव्या धीराणां नैव पश्यति । यदावासलवन्नासास्तौख्यवैमुख्यमागिता ॥२८२२॥
 वस्त्रापासन एव शीतजनितस्त्रासोच तीर्थाभ्युभिः शाने द्वाद्वल्लोपलभिरसमन्नामानुभावोपमा ।
 वैश्वस्यं समरे वपुर्विजहतामेवं किलोपकमे कैवल्यख्यद्वल्लोपलम्भपरमा पद्यात्पुनर्निवृत्तिः ॥२८२३॥
 एवमुक्त्वा परानीकमेकाकी स ध्वगाहव । गृह्यश्रान्तरिशोयश्वाससंविधमूक्तवान् ॥२८२४॥
 2825 स्वर्गस्सहयर्भाजालहरितालोच्चलभजन् । खड्गपट्टनटस्तस्य रणरङ्गोक्तारङ्गताम् ॥२८२५॥
 तस्त्रस्तस्य प्रतः खड्गास्त्रीवैजालच्छलाद्भवम् । उत्थाय लभं शत्रूणां तृणैस्तृणमणेरिव ॥२८२६॥
 आजौ तमनुजमुत्से वैरणवन्त वैरिणः । तिर्यञ्चोत्तरयतां वातास्तेषां प्राणास्तृणान्यपि ॥२८२७॥
 संयविद्धो मुखान्मृत्योः कैथिन्मार्गः स निर्गतः । तिमैः संमीलिताव्यस्य भोजरन्ध्रैरिवोदकम् ॥२८२८॥
 शत्रुर्कुर्वन्परावृत्तीः भयशास्त्र्यै विनिर्गतः । प्रक्षीणभूयिष्ठवलो लम्बोत्सेको रिपावभूत् ॥२८२९॥
 2830 वृष्टतोष पपाताश चतुष्कः पुष्कलैर्बैलेः । साहायकागते प्राक्च यं स्वं कंचिदमन्यत ॥२८३०॥
 तस्योभयमुखस्यारिर्भैरवस्याहेरिवेक्षणात् । न संरम्भः शिल्पशील परं ताण्डितोभवत् ॥२८३१॥
 तौ व्यूहावच पर्याधैर्मुलपृष्ठं पदर्शयन् । सोशिणोयुधि मन्थार्तिर्मथनेभितटाविव ॥२८३२॥
 कीलनिधतयोर्धाम्बजसकृहान्तरे द्वयोः । कुर्वन् इव --- तुरंगमस्वरान्वितः ॥२८३३॥
 भासः प्रव्यपरीणस्य तमेकवृत्तनारयम् । एकतोम्भोमरं द्वीपस्येव कुलबिलोद्गमः ॥२८३४॥
 2835 तेन वैरिचमूधके तुलितायुधकुण्डला । क्रीडता वण्डवेगेन पुरुषायितुमक्षमा ॥२८३५॥
 वासपाण्डुनिर्वाहं वक्त्रकुम्भान्स्वेदाम्मसावितान् । स कुर्वन्भुभुजं जाने भूयो रान्येभ्येवचवत् ॥२८३६॥
 स च पाश्चात्तिहिस्त्रास्तमन्धोयस्य क्षपाक्षणे । सज्जो मान्त्रिकवेतालाविव रन्ध्रगवेपिणी ॥२८३७॥
 साहायकायान्नास्तीकृत्यं क्षमापतिस्तेनिकान् । अन्येषुः लोकरोच्छन्तु वनमार्गावगाहिनम् ॥२८३८॥
 पर्यस्तद्यौषाण्डेविण्यश्च त्रिल्लकादीनघाययौ । सख्यपालस्तृतीयस्मान्द्रिबसे रिह्णान्तिकम् ॥२८३९॥

२८१३. ^१) Should probably be सपुत्रे, cf. ii. 56. —^२) Emended; A गर्जकुल्या. २८१४. ^१) Emended; A लक्ष्मणा. २८१५. ^१) Thus A; perhaps read with G (no. manus) पञ्चासुजास्य. २८१६. ^१) Thus A; U शीयवाविद्ये. २८१७. ^१) Emended; A भोजनम्. २८१८. ^१) Thus corr. by a later hand from A, वैहम्बे. —^२) Conjectural reading; A वैहम्बा. २८१९. ^१) Emended with C; A प्रजापति. २८२०. ^१) Emended; A संरम्भे. २८२१. ^१) Thus A; C supplements (पुरुषोत्तम). —^२) Emended; A वपुर्विजहता. २८२४. ^१) Emended with C; A वपुर्वावच. २८२५. ^१) Emended with C; A मुखाव. २८२६. ^१) Emended; A सामीकृतम्.

नृपप्रतापलपितः स ताभ्यां पर्वशोष्यत । वनान्तः भुविमुक्ताभ्यां पुणशीण इव हुमः ॥२८४०॥ 2840
 चितानन इवासारैर्बुधैः शममवाधितः । उदयेन शर्मिन्मे चतुष्कोपि मितोष्मताम् ॥२८४१॥
 दारदं बतं दण्ड्येभंसनाहवाहिभिः । हवैरवद्यतोहादिकुहराहाहवोन्मुखम् ॥२८४२॥
 नुरुक्तकोकोनाक्रान्तान्नेष्टांस्तद्दृशमीवुवः । शङ्कमानैर्जनैर्ज्ञाता कृत्वा म्लेच्छाभूतेव मूः ॥२८४३॥
 प्रयाणमात्रान्तरिते धन्ये शारपतावपि । साहसं निःसहायस्य वल्लैरपतोभवत् ॥२८४४॥
 ज्वलत्कनकसंवाहं तत्सेन्यं स द्विषोदधत् । कणज्ज्वालावर्ति शार्वं सविर्हर इवाचलः ॥२८४५॥ 2845
 विधुय जयचन्द्रादीवपप्रस्थानरोधिनः । बलबाहुस्वरूपास्ते अगाहस्ताहवाधनिम् ॥२८४६॥
 तेषां हयसहस्राणि विश्वहिंशसुरंगमैः । रंहसा प्रतिजयाह विजयाह च गर्गजः ॥२८४७॥
 तस्यास्रध्वजिर्द्वयो यौदधं तदमानुषम् । एकैकस्यापतो यत्स वैभक्त्यमिवाधये ॥२८४८॥
 अश्ववज्ज्वाविन्यस्तवक्त्रास्ते विद्वताः क्षणात् । जगदिरे कापुवषा गिरिर्म्मिषुवषा इव ॥२८४९॥
 अभूमिन्नतया शाखावैष जातः पराभवः । अस्तदस्मान्पुरस्कृत्य नयं प्रत्याहरिष्यध ॥२८५०॥ 2850
 इत्युक्ता राजवदनजयचन्द्रादिभिर्मिनिभिः । तथेति मिथ्याकथयन्दारदा विप्रवोन्मुखाः ॥२८५१॥ युगम् ॥
 प्रवेद्य धन्यद्वारेदी दूरं बलहरो बली । ऐच्छस्तत्रभिसंधानुं वज्रु वाधात्पवद्वलीः ॥२८५२॥
 स्कन्धावारेण सार्धं च दरदं राजबीजिनम् । विधातुं विदधे बुद्धिं तं ततस्तारमूलके ॥२८५३॥
 विकीर्षितं ततस्तस्मिन्मन्त्रेण्येषु इत्युपु । उत्सेहे सान्द्रणिः कृत्स्नं राज्यं निधित्वं निर्जितम् ॥२८५४॥
 जवाभावेन्यन्तेहृक्साभान्तसहिततंतः । भग्नोस्मि भवितेत्येवं विचिन्त्योत्सविषे च सः ॥२८५५॥ 2855
 पद्मोन्माधाशिरदरद्वैरप्रियैः पद्मबन्धोरित्यौ स्पर्धिग्युदयति वपुः खण्डघ्नः स्वं श्रियेत ।
 तापस्त्यज्येत च छत्रितभांगिभिः सूर्येकान्तैश्चैवभद्रं व्यसनसमये संभवेदप्रतर्कम् ॥२८५६॥
 यो डामरतया भिक्षोः शब्दकृच्छ्रेष्युपेक्षणम् । टिकादीनां च कौटुम्भ्याङ्गमनुज्ञोऽधुमूर्धनि ॥२८५७॥
 अलत्रन्यतयान्यसामान्याधर्षवर्धनात् । ततः कृष्णोपयोगाच्च विश्वासत्वेय मूर्धेति ॥२८५८॥
 शी नागराञ्चदनी व्यसनवसरे तदा । चित्रं स्वकार्यतात्पर्यादहुतादरनां गतौ ॥२८५९॥ तिलकम् ॥
 स्वयं विधेयं नागोन्मिषकृतं तं शीघ्रं विप्रव्रजम् । अदूरमर्थमन्येन कृतं कमिरिवाभुवत् ॥२८६०॥ 2860
 रुमाभूषितं स्वं पक्षीकृतं कूपाननं ततः । संत्यज्य राजवदनं मां भजस्वैत्यभाषत ॥२८६१॥
 संभामं वः प्रतीक्ष्यैवं तेजोबलहरात्मजम् । युग्याधिकं किं नारीसेवतां यामिको यथा ॥२८६२॥
 इति ते संदिशन्तं च व्यसहस्य विहाय तम् । कामधेनुसमं नागं छागश्रेष्ठाद्विधिं यत् ॥२८६३॥
 सर्वैः स्वकार्यतात्पर्यात्पवर्तते मियाविषे । केहवैरेन्द्रीये तु व किंचिदधिगच्छति ॥२८६४॥
 ज्योतिस्तार्जितकान्तिं वन्तयुगलं बाध्यं सुधादीधितेर्दोनास्वादिभिरा यिषा मपुलिङ्गं कुम्भस्थलीं कुम्भिनः ।
 वासस्यैवं विरोधभाक्सरसिजस्येत्यत्र नेन्दो इतिस्तस्याप्यायकृतो हितोवमिति नायस्य द्विरेका द्विषः ॥२८६५॥ 2865

२८४३. ^१) Thus A; C तनुत्.—^२) Emended with G; A इण्ड्येन. २८४४. ^१) Doubtful emendation of C; A तल्लज्ज-
 शेरम्. २८४५. ^१) A स्कन्धा.—^२) Emended; A राजबीजिनम्. २८४६. ^१) Emended with G (see. manu); A निधित्वं.
 २८४७. ^१) Emended; A 'सहितस्ततः'. २८४८. ^१) Emended; A छत्रितभांगिभिः. २८४९. ^१) Emended with C; A तात्पराय.
 २८५२. ^१) Emended with C; A प्रतीक्ष्यैव.—^२) Cf. कोकोनाह बलहरासंवातो viii. 2835 and note.—^३) Thus A; perhaps
 read नाशितं. २८६३. ^१) The text of this verse is evidently corrupt; A as above. C reads व्यसहस्य संविष्य सः। कामधे-
 नुसमं नागं छागश्रेष्ठो विधिर्न यत् २८६५. ^१) Doubtful; A वासस्यैव; C सूरस्यैव.

प्रतिष्ठासोढं कर्तुं ततो बलहरस्य सः । आजन्म वैरं संरेभे तेन भूमृक्षितेच्छया ॥२८६६॥

सं तथा दारदान्भ्रामानभिषो भूमृक्षे वः । सभोजाज्जवदनो हन्यादित्यभ्यधाक्षिभैः ॥२८६७॥

दरद्राजानकानीतनेतारी कम्पनापती । प्रख्यातक्षेमवदनमत्ता- "भिषाकुषी ॥२८६८॥

व्रत्योजसनामा च कोटिशो मन्त्रितं रहः । बुवाणास्तद्यहसन्त भोजेनान्तरवेदिना ॥२८६९॥

2870 स्फाटिकेनेव सैन्येन तेनःपे रुद्धमप्यथ । दिधक्षुं राजार्कमहो विदुसीहेन्धनेपतत् ॥२८७०॥

पार्थिवानर्थदुश्चिन्तामययक्ष्मपरिक्षतः । स वत्कृष्णक्षणाक्षीणसोमसाम्यं समाचयौ ॥२८७१॥

रोगयस्ते रणयस्ते पृष्ठगोत्रि भर्तारि । तथाभिवोक्ष्ये स्थाने च भवजर्जरतां गते ॥२८७२॥

आहारस्य बलहरं विहाय निखिलास्ततः । पलाविषतं तेन्येषुविगाह हरिभिर्गिरिम् ॥२८७३॥ युष्मत् ॥

वृद्धा बहुमतं प्रातरागन्तारः पुनर्वयम् । कथयित्वेति संघार्थं सान्त्वहिं सह तेनयन् ॥२८७४॥

2875 प्राक्पीतकोशो वैबद्धात्स तेषामनुगोभयत् । षट्कार्यस्तु वैद्वल्यं अथे मज्जाविवाह्ये ॥२८७५॥

मुहुः सर्वशिरोश्चिक्करक्कपूर्णमिव ज्वलन् । अवरारोहदन्ध्याम्बुसोपानाहमनिभं मुहुः ॥२८७६॥

ज्ञातेन पतितेनेव मुहुर्घोषा महीसमम् । व्रजतस्तस्य वैतक्ष्यादलक्ष्याक्षमभून्मुखम् ॥२८७७॥

दध्यौ च धिक्षुं ये शश्वत्प्रभाषं वयमीदृशम् । राज्ञो वृद्धाप्यनात्मज्ञा जानीमो मर्त्यधर्मताम् ॥२८७८॥

प्रतिभाप्रौढनिर्भाततस्त्वावां मान्यथा शिरः । महाकवीनामेतत्तत्कृत्वापानलवर्णने ॥२८७९॥

2880 राज्ञः प्रतापशिखिनः कणाः क्षोणी न सन्ति चेत् । तत्कस्माद्वयमावाताः पदव्यासेष्वधीरताम् ॥२८८०॥

अनेकशार्ङ्गैर्वीर्याणां पीतधाराभ्युदयरे । शोषः प्रादुर्कृतो न स्यात्तज्ज्वालासंस्पर्शे विना ॥२८८१॥

किमन्तरेण तदुभमालान्धं प्रोन्मिषद्दृशः । मार्गागर्गविभागस्य परिहाने विमूढता ॥२८८२॥

मधुमत्यास्तटेन्वस्मिन्विषयं दरदः स्थितान् । बीचीजवनिकाच्छतः सोवाप्याथ तदेवसत् ॥२८८३॥

क्रमावुत्तानलेदस्तेर्नीत्वा स्वशिबिरान्तरम् । तत्रैष्यतेति संघानुं रोहद्रोहसुंहानुरे ॥२८८४॥

2885 नृपं तेषां ह्यगण्यार्थवर्षिणं नयनैपुणात् । उपजीवितुमिच्छामूत्तमस्त्रणवणिज्यया ॥२८८५॥

मानेहा विषहस्यायं प्रत्यासन्नो हिमागमः । मधुमासि विभास्यामः पुनराग्निमुत्तमम् ॥२८८६॥

कालक्षेपेभयस्य ज्येष्ठद्वाराष्ट्राध्वनाधुना । त्वान्तर्निदध्मो बलिनस्त्रिद्वकस्योपवेशने ॥२८८७॥

राजानं राजवदनः भित्तैरित्यसावतः । उल्लाप्यन् स्वराष्ट्रान्तर्धुन्मया बन्धुं नराधमैः ॥२८८८॥ तिलकम् ॥

अपि राजपुरीयाणां कौटिल्यं तैर्हि जीयते । ईष्ये निदाघस्रजोणां वियोगवित्रसैरिव ॥२८८९॥

† 2890 तथा यानमुपालेभे दूतैर्बलहरोथ तम् । प्रही निहितवांस्त्वस्मीति श्रेटितवटाकरः ॥२८९०॥

हस्ताशाराहवस्थोपि स तथा गार्गिमिमम् । आयान्तं च नृपानीकमुत्साहार्वं व्यविनयत् ॥२८९१॥

७. कस्माद्विद्वत्तराजभोजादिवातया । न व्यदीर्यत यदैर्यपर्वमिस्ताकिलाङ्कनम् ॥२८९२॥

आडम्बरात्स्वन्नस्य भेदेऽप्यधिकविषयः । यद्युद्धोद्धतं सिध्मेत्कस्यामानुषं विना ॥२८९३॥

२८६८. ¹) Thus A; the *akshara* before the *lacuna* could be read also *भु*; C 'वृद्धमधुमज्जाविषा'. २८७०. ¹) Emended with C; A 'विषय'.—²) Emended; A 'विदुसीहेन्धने'. २८७३. ¹) Emended; A 'पलाविषतं', २८७५. ¹) A 'कोष'. २८७६. ¹) Doubtful emendation; A 'सर्वशिरोश्चिक्क'.—²) Emended; A 'वयमीदृश'. २८७८. ¹) A 'स्वाप्याथ'.—²) Emended; A 'रोहद्रोहः स्रज'. २८७९. ¹) Emended; A 'वृक्षानां'. २८९१. ¹) Emended with C; A 'गार्गिम'.—²) Doubtful emendation; A 'कम्'—*हाव*; C 'भीक'—*दृष्टाविषय*.

कालानुरोधास्तस्मिन् धन्यहाराभिषाबध । सोबोजयहितम्येन भोजपत्वायमाश्रया ॥२८९४॥
 ततोत्कारश्चक्रः स नेनु सान्द्रगिमायवौ । शानेबाहारादनेत्ये पार्थिता परिपन्थिनीः ॥२८९५॥ 2895
 बुद्धा तदनुबन्धि श्रोहनिर्बन्धिनीः सभाः । अयसीन्मार्गसेत्स्ये विधनाद्यवसायिनाम् ॥२८९६॥
 भृत्यैः सह युवशायैर्यस्य तं मनुमुद्यतम् । दुरानुरं दरव्राजसेन्यं तनैन्वमायवौ ॥२८९७॥
 व्यपोहन्ती वलङ्गरी वानुभिः कलहं सरित् । कलोलोत्फालनोत्सापैर्मिनिभ्येव दरद्वलम् ॥२८९८॥
 ह्रपितः स्मारोर्ध्वं सेत्स्येव स्लेच्छपार्थिवैः । सैन्यैः करनभीतैश्च विद्वसीहोष तं जहौ ॥२८९९॥
 पुरःसरैर्भ्रमसेतुपातैः पारं परं ततः । विश्राव्य ताविं स प्राप भिन्दस्सूर्यरवैर्दिशः ॥२९००॥ 2900
 अलामयं वक्ष्यिष्याः स्वस्य पार्थितसंधिना । आनीतो विद्वसीहिंन दूनः प्रोकोष भूपतेः ॥२९०१॥
 अमानुषानुभावेन तावत्स्वत्सामिना भवेत् । प्रातिसीभिकक्षामन्बुद्ध्या स्यभोद्ध भीवरः ॥२९०२॥
 अभयेयानुसंधान एव याम्नात् यमाम्निक्म् । जयराजोस्मि बामुष्य प्रभावावेवकौ दिवि ॥२९०३॥
 तेन दिव्यानुभावेन निर्जयोपि जयो यम । पाम्यस्य कूलविभ्रंशानीयं पननमुद्यतिः ॥२९०४॥
 अथायातः पुरे स्थित्वा कंचित्कालं निवेदिशत् । यमराष्ट्रमस्तर्कातिलसह्वनमालिक्म् ॥२९०५॥ 2905
 अबुद्धा भोजमायान्तं संपि तत्रैव वासरे । साधे हरिश्चपन्म्याभ्यां स राजवदनोप्यगात् ॥२९०६॥
 अभाग्यं तं व्यावृत्त्य वष्टं पृष्ठं मनस्विनाम् । आदाय तावद्योभयणे प्राधिक्षातां क्षमापतेः ॥२९०७॥
 अहंकारादिमोहादायिर्मर्षेण बहिष्कृतौ । उपेक्षामक्षते भोजेभजना राजबीजिनि ॥२९०८॥
 आहतस्तु हठोत्कण्ठाभाजापि प्रभुणासक्तम् । अग्निःशेषीकृतारतिर्न व्यावर्तत रिल्हणः ॥२९०९॥
 प्रभोः पुरस्तात्कार्यत्वेन तेन स्थानुमशक्यत । प्रसादाकाङ्क्षिणा खदेनेव भोक्तुं न हि क्वचित् ॥२९१०॥ 2910
 हिषा कृता येन युजे पृथीहरद्वयव्यौ । मगधेन्द्राकृतिर्भमिनेव कार्याक्षमाभवत् ॥२९११॥
 मानुकुस्मिन्मिव स्योर्वी तेनाजौ लोष्ठकः कृतः । स्थाण्डवे खण्डितः सधे इव गाण्डीविनाविशत् ॥२९१२॥
 भर्जश्चतुष्कः संकोचं बुभेदं त्रिलोकालयम् । स्वकायकर्परं दयोर्जिह्वतः कूर्म इवाविशत् ॥२९१३॥
 निःशेषीकृतकार्यः स शौचैर्गैव नदीपतेः । पार्थे पावनलज्जोतिःपट्टबन्धादये ययौ ॥२९१४॥
 प्रतापैर्नृपतेरिष्यं विप्रवः शोबितोत्सवभूत् । अमात्यमतिदोषेण भूयः मातुःकृताकुरः ॥२९१५॥ 2915
 इच्छार्शो राजवदनो दानेनाप्यायितो यतः । निर्भयं भोजमायान्तं प्रतिमप्राप्तं पुनः ॥२९१६॥
 उत्कोचपरिणामार्त्तं सोधं स्थापयति स्म तम् । दिज्ञाप्रामाभिषे स्थाने खाशकायां निवेशने ॥२९१७॥
 इत्येनमब्रवीच्छ्रेयासास्यो नानुगामिनः । मितानुयायी हरिःशः प्रायास्वतोषरागमम् ॥२९१८॥
 सोऽस्कम्पः साहसकोतःपातेनीयत नैरिव । त्रिलोकेनापि स स्वैर्ये नीविरज्जुपसारणात् ॥२९१९॥
 व्यसतोत्सावैवहयं विशां पस्युर्ध्वचिन्तयत् । येनाव्यवस्थाप्रायम्भं स आत्मः पुनरयसीन् ॥२९२०॥ 2920
 अलंकारादिभिः स्वास्थ्ये स्थाप्यमानोपि मन्त्रिभिः । अस्त्यजस्यैव कौटिल्यमजितात्म्यं दुर्धम् ॥२९२१॥

२८९५. ') Emended; A 'द्वारस्येव'; the text is corrupt. २९००. ') Emended; A विद्राविमार्त्त. २९०१. ') Emended; A वक्ष्यिष्या. २९०२. ') Emended; A तावत्स्वामिना. २९०३. ') Emended with C; A याम्नात्. २९०५. ') Emended; A 'मालिकाय. २९०६. ') The letter corresponding to य cannot be read with certainty in A; C सायसायन. २९०८. ') A 'पविनर्ध्व. —') Emended; A मज्जति. २९१२. ') Comp. note to मज्जति: viii. 2486. २९१३. ') Emended with C; A मज्जति. २९१५. ') Emended with C; A 'कोवपाते. २९२१. ') A अयवजय and 'जितालय.

नर्द वैष इषापाकं तमवहाय पार्थिवः । पकण्डानिवारेणे हि पुन्नाटयितुं परान् ॥२९२२॥

आगन्तव्यं त्वया पथायास्त्वस्माद्ध प्रकल्पताम् । भोजमुक्तेः प्लक्षारवक्रोपादिबोधकः ॥२९२३॥

तं अयानन्दवाक्ययो इत्युरानन्दवाक्यः । अन्वयुक्तिमोदयाः परेषु क्रमराज्याः ॥२९२४॥

अवस्थितो राजन्मुक्तोत्कारः स्वल्पसैनिकाः । बालुकासेतुकल्पसैन्ये सिन्धुरथैरिव ॥२९२५॥

स तु रामचारायाविशोभमंभावनां विद्याम् । बद्धादवदेकाकी कुर्वन्बहिराहवम् ॥२९२६॥

आपानरभसशुभ्रवृक्षसंभ्रमवसिणम् । रणे जगाम यस्मात्स्वमञ्जसाक्षपरिक्षुतः ॥२९२७॥

स तुलकुटमिव तत्कटकं विकटं विद्याम् । किमन्वत्यैरवस्थापि प्रमञ्जन इवाञ्जसा ॥२९२८॥

मासाय भृषकट्टादिपिर्ममातस्य तस्यैव । आजन्मवाहं तनुः स इत्वा तेनेपुणा रणे ॥२९२९॥

भोजस्योत्थातुकामस्य जिघृक्षोः शमाभुजश्च तत् । पङ्कप्रभावत्सकटव्याधन्यायो व्यवर्धत ॥२९३०॥

अनुव्रजसामर्थ्यः आभ्यति ककरो यथा । भावन्पङ्के पतन्वाधोप्यनुभावव्यधान्वहम् ॥२९३१॥

प्रसङ्गे साहचर्यैव भोजः क्लैम्यमात्सदा । तं मामुमिच्छुर्भूयोपि मतिमोहं मुहुर्मुहुः ॥२९३२॥ युग्मम् ॥

दिग्गम्राभस्थिते भोजे स राजवदनोप्ययात् । पुनः किं वीरचण्डालाः भ्रवसीत्युक्तिमीशितुः ॥२९३३॥

हामरा मभसंवाता भूयः पूर्वाधिकां ततः । कथां ते वन्धयामाहर्मुहुयी शौर्यशालिनः ॥२९३४॥

ते हारपतिमायातं सोढुं शुकुर्न केवलम् । अशक्यैराहर्ष्यावसावर्षादुदवेजयन् ॥२९३५॥

तेषां बाणार्थमन्वेषामुत्थानार्थमयावदी । कूटोलंकारचक्रेण नीर्विद्वत् स सान्त्वहिः ॥२९३६॥

तेषां परेषु पार्श्वे स विधाह्वरसकृपदा । हायाध्रमं भान्तसैन्यो शरेशोबुद्ध तं तदा ॥२९३७॥

अन्तर्ध्विष तेषां स व्याजसंधिं निबद्धवान् । निषात्कुतोप्यगाधिवेक्षितं सत्तारमूलकम् ॥२९३८॥

तस्मिन्सह विद्यते दुरास्तुतस्त्वामपि वृक्षतिम् । भुत्वा भोजोबद्धत्वां किमपि व्याकुलीभवन् ॥२९३९॥

निर्गैर्बिहस्वमानोपि त्रासात्समादहेतुकान् । प्लवसीत्संभ्रमाघासौ चक्रे सज्जास्तु बाजिनः ॥२९४०॥

प्लवोलंकारचक्रोय दशप्राप्त्यपतो व्रुतम् । क राजपुत्र इत्येवं कथयित्वा पलायितः ॥२९४१॥

उदतिष्ठन्नतो धाममभ्यासूर्यधनिर्महान् । आस्त्वदावेदकः सेनाविनाशश्च क्षपामुखे ॥२९४२॥

अलक्षितो भ्रान्तमध्ये भेजे भोजः पलायनम् । यः कर्तव्येऽप्लवकारचक्रो बुद्धाय संदधे ॥२९४३॥

इतो हाराधिपनाभिधिरिदमं प्रकाशयन् । भ्रान्तप्लवस्तात्मनां तेषां तदाभूदुपकारकः ॥२९४४॥

हाराधिपस्य क्षाम्यन्तः संधिं भोजप्रतीक्षया । भुत्वा तमश्च वृत्तान्तं भङ्गं ते हामरा ययुः ॥२९४५॥

असंत्वजश्चपत्यादिबन्धं धीरोबलाभवात् । आगि स भोजोलंकारचक्रेणामङ्गलावहम् ॥२९४६॥

.....' । भोजस्तवाप्यभूत्पर्षाभारादिद्विज्जान्तिनः ॥२९४७॥

बाणाभिजस्त्रिपुरनिर्वहने प्रतापः पायोनिधेः प्रमथने बद्धबाभिजम्भा ।

आसाय मन्दरवनेन समागमं हि न कापि पञ्चगवतेः ह्यलसकथमासीत् ॥२९४८॥

२९२३. १) Emended with C; A "चक्रोपादि". २९२४. १) A "वाक्ययो" and "वाक्यः". २९२५. १) Emended with G (see. मानस); A "कल्पसंज्ञे". २९२६. १) Conjectural reading; A रामराधा; C शकुनिराधा. २९२९. १) Emended A "पतिमातस्य"; C "पतिमातः"—A "आपानवाक्यम्". २९३३. १) Emended; A सप्ताष्ट. २९३६. १) Emended; A सप्ताष्ट. २९४४. १) Emended; A "सत्ता". २९४५. १) Emended with C; A "सप्तम्यन्तः". २९४६. १) Two or more *pādas* seem to be lost here; A does not indicate the lacuna; C supplements संस्वजास्त्रेणाने सामधीय च चक्षते.

क्षुत्पिपासाधमं हन्तुं प्रातः स्वविषयावनौ । अलङ्कारालम्भैर्मनो बन्धुं भोजोन्मत्तवत् ॥२९४९॥
 पितुर्मेतन् बुद्ध्या वा स्वया तद्विधिस्त्वतः । लोभितपाय निर्वातः प्रापाय विषयान्तरम् ॥२९५०॥ 2950
 ततो बलहरैर्गैव कृत्स्नं निषिष्य कार्यवित् । अनास्थोन्मत्तवन्त्येषु दिनाप्रातं पुनर्वशी ॥२९५१॥
 हारापिषोहितोदरधीरोप्यशान्तरेक्षमः । चक्षुरेगेन भगामिवोगोक्तस्माद्यधीवत् ॥२९५२॥
 भोजाय हातुमैच्छयो डामरस्ते हते ददौ । पर्माण्डये गुल्हणाय रामजाय च निर्जितः ॥२९५३॥
 रोगोद्यन्तया दण्डयवोगायसरे कृते । वयं वाम प्रमुञ्च्य हारेणो विषयोविद्याम् ॥२९५४॥
 अभिवोगक्षणे तस्मिन्मयौ भारसहः भवम् । दुर्नोमकामयक्ष्मणः पट्टचन्द्रोपि गर्गजः ॥२९५५॥ 2955
 तत्रामयाविन्वेषाचोद्रेको तदनुजौ मिजौ । चक्राते वज्रपां दुःस्वामास्कन्धाथैवपह्वैः ॥२९५६॥
 त्रिल्लकः प्रवर्तैरन्यैः सवामेदं प्रवर्धयन् । नामहीहिषहैकायः सान्त्वनामपि भूपतेः ॥२९५७॥
 षष्ठे निष्ठां गते रोगममे ह्यदपतावपि । नियुक्तः क्षमाभुजा धन्यो निर्गणान्तरमूलकम् ॥२९५८॥
 भोजभ्युतोमुनोन्वेषां बलिनां गोवरे पतेत् । आमपतिष्ठो निस्तीर्णो देशाहासाधनां वजेत् ॥२९५९॥
 इति सविन्ध्य सामाथैरुपावैल्लजिघृक्षुणा । क्षमाभुजामन्दसंरम्भो विरधे लोभिवोगमाक् ॥२९६०॥ 2960
 भग्नतोदकैश्चैवया दुर्नीतिः सा महीभुजम् । अनाभुजायाधनाधिष्ठपुष्पाङ्गुलेष वज्रगौ ॥२९६१॥
 बलिने राजवदनं नृपं चापेय निर्वेलम् । आभ्यन्तराथ बाह्याथ विक्रियां वत्कमाद्युः ॥२९६२॥
 छिन्नान्तराणि हलभानि सदैव हन्त पातालरन्ध्रसरणेरिव दण्डनीतेः ।
 बलीभयम्पसरमन्तरसंगविष्टो वात्स्यपनर्कविषयमात्पतनं भजेद्वा ॥२९६३॥
 भोजत्यागोर्धितो राज्ञा क्षीयायौक्षी जमेदितः । हस्त्येवमुं बलहरस्तस्य वृत्तिकारयम् ॥२९६४॥
 तां लम्बपमरां मायां राजपक्षे विनोक्त्य सः । कुक्षयन्तराणि संलेभे प्रयोक्तुं नीतिक्षीशलात् ॥२९६५॥ 2965
 संधिं पदे पदे बद्ध्वा संधिं बलहारादिभिः । कुर्वन्गनागानं धन्यो जनस्वायाय हास्यताम् ॥२९६६॥
 शशश्यामर्तमानस्य राजकार्यस्य नाशपिम् । अरचट्टपटीयन्मृगुणस्यैवाससाह सः ॥२९६७॥
 तस्य चक्र इवोद्गते कर्तव्ये तैश्च्यमागपि । मेतुं प्ररोदुं बाप्यासीसयो बाण इवाक्षमः ॥२९६८॥
 नीतराजहयो व्ययः शेषस्यैकस्य विपद्ये । चतुरङ्ग इव कीदृश्विवशोभूहिशां पतिः ॥२९६९॥
 बद्धलक्ष्यः प्रधानार्थे ततश्च छद्मना परान् । भञ्जतो वाजिपत्यादि नाप्यासीबाप्यजीगणत् ॥२९७०॥ 2970
 दस्युषु स्युतसङ्गेषु शीतापायप्रतीक्षिषु । नागाद्वलहरः स्वेषामुन्मुलनमशङ्कत ॥२९७१॥
 सामर्थ्याशिधिलामिषभावे सूत्रितविधिये । तस्मिन्भावति धन्यो च शशस्त्रोवेपताकुलः ॥२९७२॥
 संमन्य सार्धं भोजेन धन्यं समदिशक्तः । बद्धार्पयत नागं मे भोजं हास्यामि वस्ततः ॥२९७३॥
 मुरिकार्यकृतं स्वस्य बन्धनार्थवद्वा । धन्यो व्यसतयैवदवाक्षिं नातुङ्ग तस्य ताम् ॥२९७४॥
 पाथिबाः स्वार्थसंसिद्धित्वराजिरतसत्त्वया । धियाविमुक्तं वरिक्वित्कुर्वन्नीति न नूतनम् ॥२९७५॥ 2975
 काकुत्स्थोपि निवारार्थं व्ययः शत्रोवसमये । वीरोविषेयं स्वार्थान्बाह्यं व्ययित् कालिनः ॥२९७६॥

२९४९. 'A' बन्धुं. २९५१. 'A' Emended; A समुच्चं निजम्; cf. पट्टचन्द्र जयचन्द्रवत् श्रीचन्द्रबाहुजी VIII. 2753, 2944. 'A' Emended; A धन्यो. २९५१. 'A' Emended; A बुद्ध्या. २९५०. 'A' Emended; A 'वज्रपति'. २९५१. 'A' A, has written first चक्षुरेगेन and subsequently indicated the reading स्तुत. २९५४. 'A' Emended; A 'व'. २९५९. 'A' Emended with C; A बाह्यस्त्रोपि.

- संहत्य सत्यनित्यत्वं राज्यवर्षाविभुदधीः । आचार्य पाण्डवो रामा धर्मनिष्ठापनातयत् ॥२९७७॥
 आ भिक्षुविषहाबिषयोरुपुर्नागस्य विषयः । स्वार्थापेक्षी तटस्यस्य तत्कानं न विगर्हितः ॥२९७८॥
 भगृहीत्वा तु भूमर्वा केविद्वीजापणे पणम् । सोबाह्वीत्यभूत्स्मिन्मन्युर्मतिमतां मनाक् ॥२९७९॥
 २९८० यथा तत्कृत्यमायत्यां हितं जातं तथैव चेत् । विचार्योकारि राक्षा तच्छेमुषीयममानुषी ॥२९८०॥
 विभिन्न इव भोजस्तु नागं समदिशद्यथा । दिष्टवैलहरो राक्षे स्वदर्पणपणेन माम् ॥२९८१॥
 बन्धमभध्वानोस्य राज्ञस्त्रासादसौ भवेत् । स विदस्यथ माध्यस्थमिति तं हि तथावदत् ॥२९८२॥
 यष्टचन्द्रे गते निष्ठं जयचन्द्रेण पाथिवः । संगृहीतेन तं नागं पार्श्वे प्रावेशयत्तनः ॥२९८३॥
 पक्षीकृतः स्माभुजाय हन्यादस्मान्भयादिति । चलन्तमपि तं भोजस्तन्मन्त्रिणमवोधयत् ॥२९८४॥
 २९८५ तथेति जानन्नपि तं कृष्टोऽप्येतरेनीशताम् । यातः किमपि हन्तेति दुर्तेनागोऽप्यभाषत ॥२९८५॥
 निवर्तं निवर्तिस्रोतोर्गर्भं जन्तोर्मिमज्जतः । कथ्यमानं तटस्थेन भोक्तुं न भवगौ क्षमौ ॥२९८६॥
 नागे बद्धे तत्कुटुम्बैर्मितरेभ्य समाभितः । मायाशाली बलहरो दुर्दर्शः समपद्यत ॥२९८७॥
 भोजनिष्क्रयविक्रयं तमादाय दयौ ततः । रिन्हेणेन समं धन्यां पावन्बलहरोऽन्तिकम् ॥२९८८॥
 सान्त्वहीसोमोदयसौ शङ्कायां दत्त मे ततः । भोजं दास्यामि व इति ब्रुवन्भ्रामयति स्म सः ॥२९८९॥
 २९९० बद्धमूलतया दूरं दुर्धर्षो योद्धुमागतम् । सर्वं तय तयोः सैन्यं निन्ये कृत्यविधेयताम् ॥२९९०॥
 वर्षयुद्धापकर्षादि विवक्षौ तौ ततोऽभ्यधात् । हनोपहतयोः कुर्यां युवयोर्मतमित्यनौ ॥२९९१॥
 एकवशान्तरिते स्विनयोः पथि चाकरोत् । कार्यान्तःपातवैवदये तयोर्मतिनिमोहनम् ॥२९९२॥
 काविद्वलहरस्यासीत्पर्यायिर्षिर्ष्यस्त्रययोः । निश्चोद्याद्यतने काले वीराणां विरलैव या ॥२९९३॥
 तथा हारितमार्ग्य साहसात्पार्श्वमीयुषे । द्रुषति स्म न धन्याय लेभाङ्गाज्याय नापि यः ॥२९९४॥
 २९९५ मतिमोहेन नागं वेष्टुमं सविचास्ततः । कुर्यां तं स्वपदेऽभ्यर्थ्य चकारेति च वेनसि ॥२९९५॥
 नागासांनिध्यलभ्यादिदायीयं गूढवैकृतः । भ्रातृव्योपाययज्ञागं धन्यायैल्लोष्टकाभिधः ॥२९९६॥
 सचिदैर्निहतं नागे निर्वैतलहितमोहितैः । दुर्मन्त्रितं नरपतेः स्वैः परैश्च व्यगर्ह्यत ॥२९९७॥
 स्वजातीयवधप्रकोपाद्विरुद्धैः सर्वदाभिरैः । नागानुपैषाभितोभूतनो बलहरो बली ॥२९९८॥
 वेहिनो व्यस्तपातवैवदयाद्भयतोपयि । अकार्यं कुर्वतः कार्यं सिद्धः संसाधयेद्विधिः ॥२९९९॥
 छयद्सहस्रवितानवतया बद्धावधाने मयस्युन्मार्गभ्रमगेवशस्य दमसापक्षे परिभ्राम्यतः ।
 ३००० अन्धोपाहितकोषाष्टशतुत्तनास्संदाश्रिताङ्गक्षेनेज्जन्तैर्हन्त तनोति दुर्गतशमं दम्यानुक्तोऽप्यो विधिः ॥३०००॥
 तथा निरनुसंधानं नागं धीसन्निवैर्हतम् । नायुद्ध भोजः संजातवासस्येवं व्यकल्पयत् ॥३००१॥
 लब्धवर्णस्य माषर्णावर्हं कर्मेदमीशितुः । अलम्पणबन्धस्य वाञ्छितास्यै विशङ्कयते ॥३००२॥
 यथ युद्धमिति स्वयं र्षादायामवापि यः । भोजमन्यकरस्योपमशक्यो ब्रह्मधा मम ॥३००३॥

२९७९. ') Emended; A सोषहम्भी. २९८१. ') Emended; A "बैलहरो. २९८५. ') Thus A, perhaps read "मन्त्रितवको".
 २९८९. ') Emended; A "मोक्षेयैव". २९८८. ') Emended with C; A मोक्षेयि. —') Emended with C; A "बलहरोऽन्तिकम्".
 २९८९. ') Emended; A मोक्षयन्ती. २९९१. ') Thus A; C "कर्षाविसिद्धिम्भी.—') Thus corr. by A, from "व्यधान्".
 २९९५. ') A, has written मतिमोहे; न supplied apparently by A. ३००३. ') The text of this verse is evidently corrupt; emendation doubtful.—') Perhaps read ब्रह्मवित्तवधम्.

उत्कोति मोहबन्धन्यमुखा - - स्मिं संदिशेत्^१ । इति मां राजबदनः स्विनस्तानुनम्यथा ॥३००४॥ युग्मम् ॥

आ भिक्षुविप्रवाशेऽवमिस्तयानुबन्धिनः । किं राजबदनीयेष लोमास्तान्मये न मूः ॥३००५॥ 3005

अथाविद्याङ्गिन्मत्सासयुदासायास्य स्वादाकाः । रक्ताङ्गिन्मत्साङ्गिः कोशपानं प्रचक्षिरे ॥३००६॥

मातृकृतमिवः क्षिप्ररक्षिणोमुष्य तिष्ठतः । विद्यासार्यं बलहरो विरलः पार्श्वमाययौ ॥३००७॥

अमात्यमतिजाघेन नष्टे कृत्येष कृत्यवित् । स्वयमुत्तमने नीतः खरेभेसंभमो नृपः ॥३००८॥

वैद्यः पादपमण्डलस्य तटिनीगोचस्य वर्षागमः सत्कारो गुणगौरवस्य नयनप्रेम्णोन्मिक्तसेवनम् ।

ऐश्वर्यस्य महोद्यमो जयविधेर्गोदाविषादमहः कर्तव्यस्य च सिद्धदेवपुत्रिभर्तानो न तत्पापहः ॥३००९॥

प्रवासेष्वेव कृत्यस्य इवेन हरतोन्नरे । प्रातिस्तोम्यं भित्तवता चारं गन्तुं न पार्थते ॥३०१०॥ 3010

अनो भूतो नृपो मुग्ध इति ज्ञातेरिभिर्मुधा । मौग्ध्यं प्रदर्शयस्तेषां वततेस्माभिसंभवे ॥३०११॥

स हि वनस्थदानेन भग्नभोजान्निक्तस्थिनीन् । तस्याविद्यासपात्रस्य मन्त्रस्तस्याभितो नयन् ॥३०१२॥

गन्धेन वासितोस्तङ्गाः कुरङ्गावङ्गजन्मना । प्रबलस्यो विभाष्यन्ते तटिन्वोपि कथाटिमिः ॥३०१३॥

मीडक्यान्तः सरन्मस्य सर्वतो हि भवं स्पृशन् । जाले हारामबधे च निर्गमे पतनं विद्वद् ॥३०१४॥

ताम्येद्यथा खगो भोजस्तथापान्तःस्थेभ्यविधसन् । बहिर्भूयिन् कदापि प्रस्थानेप्यमगजयम् ॥३०१५॥ युग्मम् ॥ 3015

मदा स दौष्ट्यातिथिनां प्रातः प्रैक्षणं न क्षणम् । मनोविनोदं किञ्चित्कृत्यं लोकहयोधिनम् ॥३०१६॥

व्यामिषङ्गमनुपङ्क्तिं परस्व दुःखं हन्तामर्थं व्यबधति प्रसभार्द्रभावम् ।

बदः खरोजकुहरे विरहार्तनादैश्चक्रामिधस्य मधुपोधिकमेति रैन्यम् ॥३०१७॥

रणे पूर्वाप्रणादयानशोणितो लूनकुन्तलः । केणोद्धाराननः क्रब्धंस्तेनैकः प्रैक्षत द्विजः ॥३०१८॥

स वृद्धो विदुर्निर्गमं सर्वस्वं विक्षतं तथा । स्वं क्षामैरिर्वैद्यैर्न निमिन्द शत्रुमक्षमम् ॥३०१९॥

स्वदीप्त्यार्तमनास्तस्य दुःखेन व्यथितोन्वहम् । वह्निगार्भेण इव प्राह स्मेति स सान्त्वयन् ॥३०२०॥ 3020

गर्हाहोस्मि न ते ब्रह्मन्मोनुमाब्रूहमीदृशः । विप्रमे वर्तमानधेस्यद्य सोपि तमब्रवीन् ॥३०२१॥

दुर्मयेणामुना नृषिः कोर्यः पार्थिवपुत्र ते । सारासारविरो युनः कुले जातस्य भागिनः ॥३०२२॥

प्राणान्स्वेदमारोप्य प्रमथ्य प्राकृताशयान् । पीडयित्वा विद्याः क्लेशैः कार्यं किमिव पश्यसि ॥३०२३॥

बध ते प्रतिभास्येव जेतव्यो विद्विषो न किम् । अभिशीचः ख सारङ्गः परशौर्वाभिमज्जने ॥३०२४॥

यव शस्त्रशलाकापि विकला तद्विधीयते । इन्दीवरदलद्रोण्या बटनं स्टाटिकादमनः ॥३०२५॥ 3025

पृथ्वीहरावतारादिप्रत्यनीकजितः परे । के नामास्य न संघर्षं क्षुद्रप्राया इतिप्रति ॥३०२६॥

किं रथां एव बुद्ध्यापि कृत्यं हैराज्यजीविनाम् । भृत्याद्यायाः कणियादिगृहीता इव भोगिनः ॥३०२७॥

जातैः क्ष्मावलयाद्देवैः फणिकुले पिन्मोगिडिम्बैर्मुदा^२ म्नालपाहिषिकासितास्वकुहैर्यासत्यं^३ हा गृहणे ।

एताम्बिषवितुं न नु पश्यन्तु ते जीविकायै जनत्रासार्यं ननु कारयन्ति हि हरेर्निर्मज्जानोग्मज्जनम् ॥३०२८॥

इत्युक्तवन्तं तं सान्त्वयित्वा भोजौ व्यसर्जयन् । तदैवं चानु व्याकोशविषेकः समपद्यत ॥३०२९॥

३००४.) Thus A; C 'अथयस्तरङ्गोऽस्मि लम्बिषेत्'—') Perhaps read लम्बिषेत्. ३०१५. ') Emended with C; A 'नीतः ३०२२. ') सारसा no longer legible in A; found in R G C. ३०२०. ') Emended; A इत्य. ३०२८. ') Emended with G (acc. manu); A 'अथैरिर्वैद्यैर्न'—') Emended; A बुधा.—') Emended with G (acc. manu); A 'कासितस्य कुहैर्यासत्यं ३०२९. ') Emended; A लम्बे.

भग्यात्मत्वं प्रशममहिमोलासने इन्त हेतुर्भावात् तु ध्रुवमपरचा आर्धेन कूरता वा ।

- 3030 स्मृष्टं पादैरनृतमहसः स्वात्कठोरं हिमोद्योतीति यावाप्यहह रमसाराङ्गतां चन्द्रकान्तः ॥३०३०॥
 राजन्याभिजने जातोप्यलज्जस्वमशिक्षितः । क्षोभरं स्वस्य राज्ञश्च मुमुर्षहदविन्मयन् ॥३०३१॥
 युगैः शीर्षेनयस्वागसत्त्वसत्परादिभिः प्रभोः । पूर्वेष्वर्च्यभुजः खर्वाः क्षुद्राः स्वर्षाद्य के वयम् ॥३०३२॥
 तस्य प्रभाबहीमेपि समये क्षान्तिशीतला । शक्तिः क्षयजडत्वेपि मुग्धानां नो महोपमा ॥३०३३॥
 श्वेदायितापनिधिद्वोरगसंगमेपि तुङ्गस्य चन्द्रनरोरपि शीतलस्यम् ।

काते हिमर्तुपरिपिञ्जरसंज्वरेपि निन्नस्य कूपकुहरस्य महोपयोगः ॥३०३४॥

- 3035 कुनोपि पर्ययात्कार्ये छत्रं नृपमनु विना । पाप्य कस्य पुनः पाप्यमप्यभुङ्क्ष्या न बाधितम् ॥३०३५॥
 भ्रष्टं निर्हरेदारि भुभ्रमचतैः स्वीयेन भूयः क्वचित्भवं लभ्यमथाभतः कलुषतातुष्टं प्रकृष्टं न तत् ।
 निर्वैशिर्मेरनिन्नपाप्मु नमसः प्राप्येत नित्यं हृष्यालेवत्यमुपेत्य शुद्धिमधिकां मात्रेहिमात्रेणैः ॥३०३६॥
 तदर्थमेव यथितो योग्योपयितात्मनः । स तेन स्वस्थतां नेतुमर्थितो न दृष्टोदुषम् ॥३०३७॥
 शोषाय योस्य हवचक्षिमदादमुमिग्नस्यैव स तेन शिलिना ग्लपितः समीपम् ।

अभ्येति चन्द्रनरोर्दिववह्निदाहशान्त्यै कदि पितृकृदेव न तस्य किं स्यात् ॥३०३८॥

समर्पतुर्गतावर्हदपकर्तेन भूषतिम् । लोकनाथं तमुद्धर्तुं धीरं धन्यः पुनः पुनः ॥३०३९॥

- 3040 राजपसाद्वोपावाप्येवो बलहरान्तिकम् । राजदुतमघायान्तमेककैके व्यलोकयत् ॥३०४०॥
 दर्शयौ वज्रनृष्टपाप्माकृमज्ञातमन्तिकम् । स नमन्तं तमानीय ततः स्मेरं हवाज्जवीत् ॥३०४१॥
 राज्ञः किमन्यसंभवेः संपिं बधात्स्यसौ मया । प्राक्षैर्हि मिषजा भोज्यमातुराव समर्प्यते ॥३०४२॥
 तत्तस्याभधपानस्य नमस्मेरस्य जानतः । प्रस्थयोत्पादनं तैलैरालपिः किंचन व्यधात् ॥३०४३॥
 निर्देम्भभाविनैरुद्विजम्भः स कथान्तरे । अवाभिगम्य राजानं स्तुवन्भोजमभाषत ॥३०४४॥

- 3045 राजपुत्राभिजातस्य पादच्छायास्य लभ्यते । स्वर्णशिरिव कल्याणप्रकृतेः पुण्यभागिभिः ॥३०४५॥
 अनुनृचयानिमृश्यापि तस्यापोषेतं कैकृतम् । ज्योत्स्नयेव शारङ्गानुपगतायैज्यममसतः ॥३०४६॥
 अपि स्मरति चारंत्वे निवृत्तोऽस्मि महीभुजा । त्रिसप्तसे दरेद्विशमभूवं पुरतः पुरा ॥३०४७॥
 ततो निवृत्तो वृत्तान्तं मुखयमाख्याय तावकम् । कार्तं क्षेप्तुं कथां दैव्यै नयन्मध्ये तमभ्यधात् ॥३०४८॥
 क्षुप्तं देवक्रमभान्तान्देव स्वात्मबलोकय मात् । निवृत्तः स्यानुगान्भोजो निर्मेर्यैव तदाज्जवीत् ॥३०४९॥

- 3050 स दैवतमिवास्माकं कुलालंकरणं प्रभोः । वयं त्वसुकृतो वस्य नायुगः पादसेवनम् ॥३०५०॥
 गण्याः पर्यन्तनिःसारस्तस्मिन्नभादिमे वयम् । चन्द्रवधान्तिकृत्कार्ठं वस्यस्तान्नभ्यासितम् ॥३०५१॥
 तज्जुल्यैव द्यार्द्रस्वं स्वयि यातः स लक्षितः । वृष्ट्यन्तिवे किं गर्भरूपो वक्तव्यि मां पुनः ॥३०५२॥
 तद्विशद्वैव भोजस्य त्रवीभूतमभून्मनः । सोन्तर्वाप्योत्पंषद्वयं सान्त्वयन्तामिवायतः ॥३०५३॥

३०३०. ') Emended with C; A स्पष्ट. ३०३१. ') Emended; A क्षान्तिम्. ३०३२. ') Emended with G (sec. manu); A समयोयु. ३०३३. ') Emended with G (sec. manu); A शक्तिः. ३०३४. ') Emended; A चन्द्रनरोरपि. ३०३५. ') Emended with C; A क्षान्तिवन्तात्स्यसौ. ३०३६. ') Emended; A योषात. ३०३७. ') Emended; A चारंत्वे. ३०३८. ') Emended; A कथावर्ण. —') Emended; A तमभ्यधात्. ३०३९. ') Doubtful emendation of C; A क्षुप्तमभ्य. —') Emended; A भोज. ३०४१. ') C omitted in A; supplied with C.

सत्यभामासंनोभुमधयेन विहीयते । तत्प्रवित्कारणाङ्गानादन्तःकरणवेदनम् ॥३०५४॥

अप्रधानस्तामिच्छां भोजस्याकृष्यवर्तिनः । प्रतिदूरीकृते तस्मिन्धन्यो न प्रत्यक्षं ह्ये ॥३०५५॥

3055

दक्षिताभुषया नागवृत्तान्ते न भवेत्तथा । महीभुजं मोहयितुं मायया रीष्यते मया ॥३०५६॥

मा भूद्विषोद्यमित्येवमुक्ता बलहरं रवः । ध्वजार्वेनेन भोजस्तु संघिबन्धाय तस्ये ॥३०५७॥मुग्धम्॥

तत्कालयोग्यसाविध्यधिकाचतुरस्तथा । तेनाभु वैशिकापत्यमेको दूष्ये न्ययोष्यत ॥३०५८॥

य बाह्वक्तया नित्यस्वतन्त्रधिकां स्वयम् । आचरोदिति माद्यङ्गं भोजे बलहरोभयम् ॥३०५९॥

पार्थिवः प्रार्थितः संघिवृत्तमात्रं प्रतीक्षते । प्रत्यापतेन तेनेति ततो भोजोभ्यधीयत ॥३०६०॥

3060

तत्रासंघिद्विधान्यामः स्त्रीत्वादप्रतिभामपि । धार्मी नोनाभिधानां स्वां राज्ञोभ्यगै व्यसर्जयत् ॥३०६१॥

मुनेन पित्रा मात्रा च हीनं तमनुवातया । मातृकृत्यं यथावासीयैश्वरे माननीयया ॥३०६२॥

पत्युः प्रीत्यै विसंधानध्वंसाकल्पादिकल्पनात् । सलीकृत्यं सपत्नीनां यथा शान्तेर्व्यया कृतम् ॥३०६३॥

ह्यसौहार्दसं हि कार्याणां योग्यकृष्याप्रतिधयात् । न वा वृक्षत्रियां क्षमाभूत्संधान्तां जातु कीक्षते ॥३०६४॥

अभ्युदयेन प्रजाभिध कृतं राज्ञोभियेचने । आशास्वं वा महादेवीपट्टवन्धं समादधे ॥३०६५॥

3065

अपत्याप्रयत्नाभोगनेभभर्तृप्रसादनेः । प्रेर्यमाणान्धकार्येषु बुद्धिर्यस्या न भावति ॥३०६६॥

स्वचान्यत्र च संधाने जाते भर्तुरभिधधीः । भाग्योदयेष्वनुस्तिक्ता या चाखण्डितसङ्गता ॥३०६७॥

आ तात्वाङ्गावविद्मः कुतस्त्वनुवृत्तौ न सः । कार्यमध्वं विगृहीत मानाभिजनरक्षिणी ॥३०६८॥

इति कन्हणिकादेव्या मायस्ये स धियं व्यधात्प्रस्थानपदवात्रां सासीमांस्तपराणावधि ॥३०६९॥कुलकम्॥

गुप्त्यै तत्प्रकृतिनादि परार्थे मध्यपातिनाम् । पाथेयार्थे पृथुस्वर्णभाजि कोशादि चात्मनः ॥३०७०॥

3070

प्रपयामास किं चाष्टं प्रकृष्टाभिजनोद्भवान् । पालनार्थं राजपुत्रान्देवी यत्सर्वसंविदम् ॥३०७१॥युलकम्॥

वाचके तद्गृहीत्वा तामागमत्पार्थिवेन सः । धार्मी स कारयन्धन्यो बह्वेष्टासिद्धिनिधयाम् ॥३०७२॥

विहितप्रस्थयस्तस्याः सद्यः स्वायु महीपतिः । राजधर्मस्य च वसन्नासीरोलाकुलशायः ॥३०७३॥

स हि ह्यौ निर्धरोधो वैराग्येणाद्य मायया । संकटान्मोचितव्योलीं यायात्कालेन विक्रियाम् ॥३०७४॥

अभिःशोचिमीमूतजालमाभिर्भवजभिः । अनूयैकशोषं च विवेको न स्फुरेद्यिरम् ॥३०७५॥

3075

मुग्धार्चिरनुसंधाननागाभावावेत्य नः । स्वार्थस्य सिद्धये माया तेनेयं निरमायि वा ॥३०७६॥

लम्बलक्षेपरिक्षिणे शक्तेः यूनि गणाभिने । क्षत्रधर्मस्थिते नेरुग्वियेकः कापि लक्ष्यते ॥३०७७॥

अवलि कुङ्कुमं पुष्पमपुष्पं क्षीरिणः फलम् । अकालपर्ययापेक्षं वैराग्यं वा महात्मनाम् ॥३०७८॥

न त्याज्यो राजपुत्रोसायेवं मायानिधिर्यदि । एवंविषयैषास्मिन्नष्टे किं ह्यशोः फलम् ॥३०७९॥

राक्षी राजात्मजायैते पतिहामङ्गसंसिधः । क्षत्रपभावात्सुस्पष्टमन्यकार्यं न मन्यते ॥३०८०॥

3080

अटन्ती कुटिलं स्पष्टं सरित्त्वर्येन लक्ष्यते । कान्ताकुन्तलविष्यन्दी तोयविन्दुरिव क्रमः ॥३०८१॥

३०५४. ¹) Emended with G (acc. manu); A "कारणज्ञा". ३०५२. ²) Emended; A इति. ३०५४. ³) Emended; A "ह्यसौ. ३०५५. ⁴) Emended; A ह्य. ३०५६. ⁵) Emended; A सीपन्ताप्रा". ३०५७. ⁶) Emended; A "पामिन्". ३०५८. ⁷) Emended with G (acc. manu); A "वेसीपन्ता". ३०५९. ⁸) Doubtful emendation; A "तन्नासी". ३०६१. ⁹) Emended; A "गुणायि". ३०६२. ¹⁰) Emended; A ह्यशोः. ३०६९. ¹¹) Emended with C, A, has first written "सर्व" and then supplied "सि" over the "लोचना." Emended with C; A "ह्यशोः".

- इति ध्यात्वा राजधर्मं सत्यमशेषितं स्वधात् । धन्यरिहृणयोः कार्यं भुतावग्याम्विसर्जनम् ॥३०८२॥
 स्वस्वैवार्थस्य दाढर्थाय सान्त्वहिष्यसां विरक्षते । समागमावेत्युक्ताय धन्यो दुर्दैरमीवत ॥३०८३॥
 मा भैषीदेव संधिर्नृपः सैन्यादिति मितानुगः । अवर्षितं तटिन्ध्याः स शीपान्तस्तमीक्षया ॥३०८४॥
 8085 सरिस्ता जानुदक्षाम्ना मूखा वर्मदुते विने । गगनातिक्लिभिर्मामा तरङ्गैः समपद्यत ॥३०८५॥
 अवाप्ता चेन्मयालक्ष्मणार्थं वान्त्यपि दन्तिनाम् । रुद्रः सिन्धुभाभवस्तोयं शिषां रन्ध्रीविणां वधे ॥३०८६॥
 सिन्धोदभयतस्तौयैर्व्यामतीरभुनोन्तरे । ते विन्दीरोपनां प्रापुः पिण्डिताः पाण्डुवाससः ॥३०८७॥
 स्वाशंकाणां सद्यःपि भोजस्य पतितं बले । स्थितवन्ति निहन्तुं तं तयास्थितमचिन्तयन् ॥३०८८॥
 रन्ध्यां संभ्रमदीनाभ्यामपशान्त्यै स्तृशशिष । कर्णे सन्तुष्टसुमुस्तास्त्वर्ज्यावृजिर्नोब्रवीत् ॥३०८९॥
 8090 निर्दम्भस्य विश्वामादावतो विहिते वधे । निरस्ययो निपातः स्यान्नियतं निरये पुनः ॥३०९०॥
 इनेस्मिन्बृहस्पत्यस्य न च शक्तिक्षयः प्रभोः । नैकपक्षक्षये तादृग्यैरेवः संहारमर्हति ॥३०९१॥
 अपि वा वाच्यता राज्ञामेवं विश्वम्भवार्यनात् । तुल्यस्तुल्येन कर्तव्यं किमनुध्याय कथ्यते ॥३०९२॥
 वयावं वृत्तयेनम्भकर्मा भूयं निवेद्यते । तथा ममापि यत्नोयं तत्सेवासदने वतः ॥३०९३॥
 युक्तमित्यादि तेनोक्ता अपि विश्वसन्निधवाः । ते न्यविध्यन्त निर्दम्भाप्यतिज्ञासामनो वधम् ॥३०९४॥
 8095 रावौ तथैवावरिद्राभिष्ठं तद्रक्षितुं ततः । कारिताः कोशपानं ते तमर्थं सोपि बोधिनः ॥३०९५॥
 तेनावेदितनिर्व्याजतया धीरो महीपतिः । अनुध्यावाय संदिग्धं संधिसिद्धिमनुष्मधीः ॥३०९६॥
 अज्ञातनिधयः सिद्धेर्मिनाग्नः करणं परैः । अथ प्रास्थापयद्देवीं सामास्यां तारमूलकम् ॥३०९७॥
 राजधर्मविषयत्वादवार्थकुरशङ्किनी । मस्यानपार्यनां भर्तुः सा स्वीकृत्य ततोब्रवीत् ॥३०९८॥
 अस्मान्येष्वमालयेषु कुसुमालोकनास्तसकृत् । आर्यपुत्र विचार्योस्ति विश्वम्भः किं विरोधिनाम् ॥३०९९॥
 8100 बह्वा निर्मानुषोन्मेषं शेमुषीत्वं विगाहितुम् । प्रयत्ने नु कथंकारं मूर्तत्वं मर्त्यधर्मिणाम् ॥३१००॥
 देहोपकरणत्वं ते प्राणैर्मम चिचिन्वते । सतीधर्मस्तु सहते राजधर्मस्य नोचितम् ॥३१०१॥
 व्यञ्जितास्यसदाचारं कालिकृत्यं शिषि स्वयि । पारम्यो देव भोजेन हिमाद्रौ हिमविक्रयः ॥३१०२॥
 न गृह्णाति शयं वेति स्वस्यान्वस्य न चान्तरम् । निर्मृद्वमद्वेदोद्योष प्रायेण प्राक्तनो जनः ॥३१०३॥
 पुत्रमन्त्रविरोधादिमुद्यमय्या प्रभावति । साध्याकारोपि मृषातः कुक्षम्विषयधवाधने ॥३१०४॥
 8105 क्षमयात्कुलमोषगिरा देवेन पीयते । लोकत्रयैकधर्मस्मिन्वशो नूनं मया सह ॥३१०५॥
 वातम्भसंक्षयोपेक्षमाणामास्त्वयदाश्रयः । नमैवास्वादयन्त्यादाशास्वभरिपुरास्थितिः ॥३१०६॥
 इत्युक्त्वा विरतां सत्यसंधः सार्धो धरापतिः । शान्तशत्रून्महत्त्वा तां समामन्त्रं न्ययोजयत् ॥३१०७॥
 अङ्गं सर्वानन्यं प्रापुः प्रयोजुं वेतनं नृपः । संरम्भे किमन्यं ध्यायत्यन्तः सर्वोन्मथिन्वयत् ॥३१०८॥

३०८२. ^१) Emended; A 'विस्तो'. ३०८४. ^१) Emended; A 'देवीरिष सन्धिस्त'. ३०८६. ^१) Emended with C; A 'रीपमन'.
 ३०८८. ^१) Emended; A 'सद्यः'.—^२) Emended; A 'वसिते'.—^३) Emended; A 'विस्तयत्'. ३०८९. ^१) Emended; A 'तत्रयं
 वृषिना'. ३०९०. ^१) Emended; A 'विषो'. ३०९२. ^१) Emended; A 'बोधनात्'. ३०९३. ^१) Emended; A 'उप'. ३०९४. ^१) The
 akshara स्था could also be read स्था; thus C. ३०९५. ^१) Doubtful emendation; A 'विचार्योस्ति'. ३१००. ^१) Conjectural
 reading; A 'न्याय'. ३१०४. ^१) Emended with C; A 'सुख वि'. ३१०५. ^१) Thus A; the text of this verse requires
 emendation. ३१०६. ^१) Conjectural reading; A has written originally '--- न्ययो' and subsequently filled up the
 lacuna with माता मन्त्रा; G (scr. mann) सोमामन्त्र.

उपायेषु प्रयुक्तेषु देवीसंनिपाद्याधि । नागबहस्व प्रयोक्तव्यं बह्वाक्षिप्यत क्वचित् ॥३१०९॥

स्वपथमेवाद्भुतः सबलत्वावतत्पयोः । परीक्षकत्वाद्ये केचिन्माध्यस्थेनावसन्कावेत् ॥३११०॥

3110

तेष्वन्ये वा महान्तो वा क्षीणदाक्षिण्यभृङ्गलाः । भोजगृहैः सहावन्नक्तन्यां सर्वेपि डामराः ॥३१११॥

ते दक्षिणतटस्थत्वाद्देवाज्येस्माभिरीदृशाः । भोजः संजात इत्याभु माध्यस्थं परिजहिरे ॥३११२॥

त्रिल्लको भोजसविधं तनूजं प्रहिणोद्भुतम् । मावेशवच्छमालां च वस्तुत्वं पुष्कलैर्बलेः ॥३११३॥

ये भिक्षुविग्रहेष्व्यासनाजदाक्षिण्यरक्षिणः । विरोधिसविधं शपुस्तेपि नीलाम्बडामराः ॥३११४॥

लहरादेवसरसाश्लोडान्तथ डामराः । त्रयो नीलाम्बतथैका डामरी पर्यक्षिप्यत ॥३११५॥

3115

न त्वरंसीद्विभं तत्तल्लवन्त्ये सान्द्रहणेर्बले । पतत्वावृट्प्रमत्तौघयोऽप्योधाविबोद्धतः ॥३११६॥

भोजस्तु देवीमायान्तीं भुत्वा त्रलहरं ततः । पुत्रं संधिस्तथा बद्ध इति सुवक्तव्यमवधात् ॥३११७॥

पतावन्ति दिनाभ्यासीत्पुंसो धमयिता पुमान् । संबन्धिनीनां माध्यस्थे स्वकुल्याकोन्यथा भवेत् ॥३११८॥

कुलधुडामणिः प्रेम्णा स यथैवं प्रवर्तते । किं स्वादगण्यपायाणां कार्कश्यं तत्र माहृष्टम् ॥३११९॥

यच्च मायामिमां ब्रूथ तत्तथास्त्वस्मि बन्धितः । विश्वास्त्यैव भविष्यामि नाकीर्त्तनां निकेतनम् ॥३१२०॥

3120

मा च भूहिजवाशा वः समेता निखिला इति । अग्राह्यं चेदृशान्वयहानवाहसाम्' बोधतेः ॥३१२१॥

मुक्तिमुक्तमिदं चान्यथोक्तवान्बुद्ध निधयान् । माशक्यताम्यथा कर्तुं भोजो बलहराविभिः ॥३१२२॥

हिवाहान्तरितेभिन्नप्रमाथेपरया कथम् । कलकालेसि संवृत्तमिति तं चावदब्रूयाः ॥३१२३॥

नारमूलस्थितौ' राश्यां सत्सैन्यौ धन्यैरिन्हृणौ । राजपुत्रैः सह ततः पाश्चात्प्राममवापनुः ॥३१२४॥

प्राप्तवदेव तौ मंशासीदेवाधि कृणस्थिता । परस्मिन्कुलगहने भोजोऽप्येवापुपाविशत् ॥३१२५॥

3125

अभ्रान्तं विशतो दिगुल्लेभ्यस्तत्कटकं भटान् । पश्यन्तः केपि संधिं न भद्रपुनृपतेर्बले ॥३१२६॥

हठमविष्टाभिर्यातुमभ्रान्तलपसैनिकान् । धन्यारीजाकचदनो हन्तुं शब्ददन्तिनयन् ॥३१२७॥

छिन्वा सुट्यपरास्तेषु राज्ञः सैन्यं जिघांसवः । महापद्मसरोरौषु विभूतं केचनायसन् ॥३१२८॥

अन्ये तत्साहसोदन्तान्नेविणः पतनोन्मुखाः । स्वैः स्वैर्मार्गैस्तत्र तत्सुर्भुदसंमताः ॥३१२९॥

आस्कन्दं भाङ्गिलेयाधाः पुरे शंकरवर्मणः । शमालाक्षिमिकाषाभिं डामराः समचिन्तयन् ॥३१३०॥

3130

प्राप्यं महासरिस्कूतं त्रिल्लकाधैरण्यत । नीलाम्बडामरैर्यशां कार्या च जगरान्तरे ॥३१३१॥

किमन्यद्राजगृह्णाणां समं सर्वे जिघांसवः । कारण्डवानां तोयान्तर्वेष्टितानामिवाभवन् ॥३१३२॥

संदिग्धशिक्षितं कार्यं हृष्यतः समतां तदा । प्राप वृष्टेरवघाहमहयोगान्तरस्थितेः ॥३१३३॥

पदे पदे राजनमूपधायोत्थानमिच्छतः । छिन्दन्बलहरस्येच्छां भोजो व्यवस्वमग्रहीत् ॥३१३४॥

क्षणे क्षणे विसंधानध्यायिना तेन कथन । बध्यमानास्वन्मरावः संविधाद्य व्यधीयत ॥३१३५॥

3135

वटनानुद्ययौ यो यो विरोधः कटकहयान् । सत्यैकायः स्वयं भोजस्तं तं स्वरितमच्छिनत् ॥३१३६॥

३११५. '१) A 'मोमकातच. ३११६. '१) Emended; A सान्द्रहणे बले.—'१) Emended with C; A 'ममसाप'. ३११७. '१) Doubtful emendation; A सीरीमायान्ती. —'१) Emended A' हरत्ततः. ३१२१. '१) Doubtful emendation; A 'चेदृशां' च्छुहान-बहसाम; C 'चेदृषं' च्छुहानपरीक्षाभि. ३१२४. '१) Doubtful emendation; A 'स्थिते राश्यां; C 'स्थिते राशि.—'१) Emended with C; A 'येन'. ३१२५. '१) A, gloss आव- ३१२६. '१) Thus A; C 'रीर्यो'. ३१२७. '१) Emended with C; A 'अवन्'. ३१२८. '१) Emended; A बध्यमानास्वन्मराव'.

- दुष्टे व कल्पकले वा येवञ्चाजरस्त्रकाः । अयेन प्रययुस्ते यदैककल्पं कार्यतकटे ॥३१३७॥
 कर्णे तत्कथयन्ति दुन्दुभिरवै राष्ट्रे वदुक्तेषितं तत्रथाङ्कतयां वदन्ति कर्णं यस्मात्प्रपावान्भवेत् ।
 श्रापन्ते तदुदीयन्ते यदरिणाप्युधं न मर्मोर्नाहुषे केचिन्ननु शाश्वमीगन्धनिधयस्ते भूमौ रस्त्रकाः ॥३१३८॥
 भण्डस्ताण्डवमण्डपे कटुकबाधीषीषु कण्ठाकविर्गोष्ठथा स्वगृहाङ्गने शिखरिभूगते^१ जटाकुः स्फुटम् ।
 पिण्डीभूरतया विटश्च पटुतां भूमृष्टे गमन्ते गच्छन्ति ह्रस्वकटकच्छपतुलां^२ चित्रं ततोन्मथते ॥३१३९॥
 3140 भूरोद्रेकविपरीताष्टान्तोष्मश्मामृतस्ततः । वासरः शरणीचक्रे तुङ्गस्योत्तुङ्गमस्त्रसा ॥३१४०॥
 मानुर्दक्षपशानुरोर्धातुर्गोवलयास्तरे । श्मामृच्छिरोर्षितकरो रक्तमण्डलतां दधे ॥३१४१॥
 अहस्त्रिभामामुखयो^३ - ' मध्यस्थया दधे । संध्यया बन्दीयत्वं जनस्य^४ व्यञ्जिताञ्जलेः ॥३१४२॥
 कथाटिदन्तैर्विस्तोटाधश्चक्रान्तैः सितोन्नमः । श्वयधुः पयसां पत्या दधे रास्त्वद्योन्मुखे ॥३१४३॥
 सदैवेष्वरविन्देषु हीनहृष्टोपजीवतैः । कथाटिनां घटेष्वेव वट्पदैर्वटितं पदम् ॥३१४४॥
 3145 अष्टकार्यैर्षवन्तास्ततस्ते विषमस्थिताः । सरित्पटे सकटकाः पर्यतप्यन्त मन्त्रिणः ॥३१४५॥
 न किञ्चित्पथभास्त्वं तपु भ्रान्तं च जानताम् । ओषेन शिवमाणानामिवैषामवलम्बनम् ॥३१४६॥
 नीरे परस्मिन्सरितो वसन्बलहरः पुनः । रुद्धः कन्दलितास्कन्दबुद्धिः सान्द्रहिर्नासकृत् ॥३१४७॥
 कार्यातिपातादायानं मन्त्रिणां तन्मित्रं बलम् । तस्य प्रवर्धमानस्य ह्यलोच्छेदं बभूव यत् ॥३१४८॥
 वितस्तासिन्धुसंवेद्यात्रायां नगरे यथा । तथा तथापतञ्जारी लोकोभ्रान्तो व्यवर्तत ॥३१४९॥
 3150 मेलेर्द्धामरसहारखण्डनाव विसर्जितैः । सान्नीर्ययिता बाहीर्नानाये राजबीजिनः ॥३१५०॥
 शाद्यान्वितैरनुखरैस्तुमुलोत्पादैरपि । धीरो पैयौषिधयाहा स्वैः स कटुं न पारितः ॥३१५१॥
 सामन्तानामागतानामविचक्ष्मादसंभ्रमम् । न्यकृतोयं विपस्याम् कुर्वाद्याहित रुपा ॥३१५२॥
 कृते च कदनोंकारेणेन - ' समुन्मिषेत् । हिजानामिह इत्युनां समूहत्वेन सर्वतः ॥३१५३॥
 इति निर्णयं दुर्भुक्षुरिव भोजः क्षपात्यये । कुर्मः खाहसमित्युक्ता निन्ये बलहरं समम् ॥३१५४॥^५तिलकम्॥
 3155 एषां मदर्थार्थातानां सामन्तानां सभोजनः^६ । दाक्षिण्यादिति नाभोजि तेनाप्यभिजनस्तृशा ॥३१५५॥
 तथा स्वमत्यावैमर्त्यं तमहात्मा तु मन्त्रिणः । निपत्यवास्तेन जातममन्यन्त नयात्ययम् ॥३१५६॥
 पक्षिपसस्फुटास्फालशफरस्फुरितेप्यथात् । तेषामासविभास्कन्दः^७ प्रधावदहितभ्रमम् ॥३१५७॥
 कूने परस्मिन्कूलिन्याः स्वाभिसंधाननिर्वृतैः । समभाष्यत तैर्नान्यो रथाङ्ग्रेभ्योभिपङ्गभाक् ॥३१५८॥
 मरुत्काकुत्स्थं दूतस्य कपेत्तीर्णान्मुधेः पिता । ततान तेषां दूतानां सरित्पारयती -^८ ॥३१५९॥

३१३८. ^१ This verse and the following are found in *Fallabhadra's Subhāshitāvalī*, 462-463 (ed. Peterson and Durgaprasāda).—^२ यथाङ्कतया supplied by A₂ in space left by A₁.—^३ Thus corr. by A₂ from कर्णा.—^४ Thus corr. by A₂ from A₁ कथापत्.—^५ Thus supplied by A₂ in space left by A₁. ३१३९. ^१ Emended: A कटुकबाधीषीषु, *Subhāsh.* कटुकबाधीषीषु.—^२ Thus A₁ in margin and *Subhāsh.*; A₂ in text युग्मं. ३१४०. ^१ तुङ्ग supplied by A₂ in space left by A₁. ३१४२. ^१ Thus A₁; C supplements 'ओषेन.—^२ Emended with C; A जनवन्मिषेत्. ३१४३. ^१ Emended: A 'आस्त्रं. ३१४४. ^१ Emended with C; A 'एकान्दुष्टि.—^२ Emended with C; A सामन्तना. ३१४५. ^१ Emended: A 'पयसापि. ३१४६. ^१ नम supplied by A₂; A₁ indicated originally a *lacuna* of four *aksharas*; C supplements सर्व. ३१५४. ^१ A दुष्ट. ३१५५. ^१ Doubtful emendation; A एतां मय्यं.—^२ Doubtful emendation; A सभोजि; C सामन्तानामनीजने. ३१५६. ^१ Doubtful emendation; A समस्था. ३१५७. ^१ Emended: A 'एकमप्य'. ३१५९. ^१ Emended with C; A काङ्कस्व.—^२ Thus A; C fills up the *lacuna* with बलम्.

कीर्णकर्णश्रारं धारिणीकृतैस्तीरभूदहम् । आधित्योच्चिद्वेगेत्यं निम्नुस्ते तां निशीमिनीम् ॥३१६०॥ 3160
 क्षपाते क्षमाधरोन्तसेमतामरसध्रमम् । उद्भच्छतो रवेर्यायिच्छिदुर्न करच्छटाः ॥३१६१॥
 चक्राद्विरहातोक्षशोकावमिश्रागलत् । कुट्टमलाक्षिपुटाद्यावक्षैषां नाभ्यश्च वीरधाम् ॥३१६२॥
 मितपत्नियमुनावत्तलकच्छाहिनिर्यतः । - - - स्वरयन्बुद्धाहान्मूर्ध्वकिङ्गा स्पृशन् ॥३१६३॥
 रोदुकामाण्डामरीयान्बीरान्प्रदेष्टिलोकितैः । सर्वतो धावन् कुर्वन्प्रोधान्प्रतिहतौजसः ॥३१६४॥
 पारश्वधी चारुवेयो युवा संमुखमापतन् । युष्माधिच्छस्त्रैः प्रैक्षि संयामः सरितस्तटम् ॥३१६५॥ कुलकम् ॥ 3165
 अट्टपृथं तं वृद्धा श्रीखण्डोलिखितालकम् । कुङ्कुमालेपिनं चैने भोजोयमिति मेनिरे ॥३१६६॥
 अनिवाद्य निशां राजवदनं तं विमोहयन् । प्रापद्य नरसामन्व्य स तथा संमुखोद्यमन् ॥३१६७॥
 प्रविष्टयुष्मं तोयान्तः पाराश्रवितवाजिनः । धन्यादयस्तमभ्येव्य मुक्ताः पर्यवारयन् ॥३१६८॥
 उद्भूतमुनः शश्वन्ततः कटकयोर्हयोः । एकत्राकन्दमुखरः परवानन्वनिर्भरः ॥३१६९॥
 भाद्रकाकर्ण्य संपामबुद्ध्या विभ्यः प्रधावितैः । तं परैर्मिलितं वीर्य्य मूर्ध्व्यताद्यात डामरैः ॥३१७०॥ 3170
 तस्याभिनन्दनालापप्रमुखा प्रक्रियाभवत् । अदैन्यभुङ्क्षन्धन्याविष्वनुजितनिजक्रमा ॥३१७१॥
 प्रयमानं मनोहयं वेगास्मस्तभ्यं सर्वतः । अयेत्यं स्तुवता तत्तत्त धन्येनाभ्यधीयत ॥३१७२॥
 राजपुत्र पवित्रेयं दृष्टिवी र्थैर्यशालिना । त्वया धात्रा ह्यमनसां मेरुणा वा महीमृता ॥३१७३॥
 गवां जयति सर्वतो निर्धकारतया वसन् । विक्रियोपहतं गीस्ते क्षीरं - क्षीरवारिभिः ॥३१७४॥
 कस्य पुंसकोलित्येव त्वां विनाभममप्यतः । निर्गत्य निजकुल्यानां सिद्धं मयाधवाहनम् ॥३१७५॥ 3175
 सदाचारस्य भवता प्रथमं ग्रहते पथि । न तच्चिन्नं संचरामधरं वेत्ततोधिकम् ॥३१७६॥
 इत्यादिप्रसूतालापदन्तोलापोधिराद्यः सः । जयोत्तरङ्गं नुरगं स्तुवन्निसैरनीयत ॥३१७७॥
 लज्जान्याः कतिचित्क्रोशान्निष्क्रोशान्तस्तदा ययुः । स्वकुल्यैर्नीयमानं तं काका इव पिकान्तिकम् ॥३१७८॥
 स एवमेकविंशेऽप्येष्टस्यं दृष्टमेहनि । ब्रह्मस्त्रिशहर्षदेवः समगृह्यत भूभुजा ॥३१७९॥
 राक्षी कृतप्रणामं तं पथि पुत्रमिवागतम् । अभ्यनन्दच्छान्तमृत्यमस्याहारमकल्पयत् ॥३१८०॥ 3180
 इन्दुर्दशाविसंवादिगुणपामसवेत्यं तम् । प्रागवृष्टवनी मेने बन्धिते सा विलोचने ॥३१८१॥
 गुणैरदाद्यादक्षिण्यमाधुर्यादिरकृत्रिमैः । तस्या विशदशीनं स क्षमापतिममग्नय ॥३१८२॥
 मुखरांगो मनोवृत्तेर्हारीज्ज्वल्यं गृहभ्रियः । भर्तृस्वभावस्यावागे वोपितामनुमापकः ॥३१८३॥
 दिनक्षयव्यञ्जिताभ्वक्रमं प्रसाधनुमुखकम् । राक्षोभ्यर्णे विशोत्सेवं शक्तिष्वात्कोपि नाश्रयीत् ॥३१८४॥
 कथंविदुडमाध्यस्थैर्यमैर्यैः सचिचैरथ । स त्वादक्षिणरपरिराशान्तेष्वीभ्यधीयतं ॥३१८५॥ 3185
 राक्षोभ्यर्णे विशोत्सेवकोपेहातोपमं वचः । तत्तत्त आश्रयकुल्यां - शकुनिक्यां व्यधात् ॥३१८६॥

३१६१. ') Thus A; C स वीरस्वर'—') Emended with C; A 'भुङ्क्षन्'—') The letter न् cannot be read with certainty; C 'स्वर' ३१६१. ') Emended; A 'काश्ल'. ३१७०. ') Thus corr. by A, from डामरैर्भ'. ३१७१. ') Emended with G (acc. man); A 'मुखापति'. ३१७२. ') Emended with C; A 'स्वस्व'. ३१७४. ') Thus A; C supplements म. ३१७७. ') Emended; A 'हन्तोलापोधिर'. ३१७८. ') Emended; A 'कोपाति'. ३१७९. ') Emended with C; A उद्वेष्टस्व. ३१८१. ') Emended; A 'इन्द्रवृष्ट'. ३१८२. ') Emended; A 'मुखापति'. ३१८४. ') Emended with C; A 'हन्तो'.—') Emended; A 'विश्वस्व'. ३१८५. ') Doubtful emendation; A स त्वादक्षिणरपरिराशान्तेष्वीभ्यधीयतं. ३१८६. ') Emended; A 'विश्वस्व'.—') Thus A; C supplements तत्त.

- विराजितमर्मेव समाद्यावैक्षताय सः । मध्यस्थानां स्थितं स्थैर्यं^१ दाक्षिण्यादोष्ठयोः परम् ॥३१८७॥
 प्राणान्मुमुक्षोस्तो क्लृप्ताभिविणस्तस्य सान्त्वयैः । मन्दस्वं विक्रिवां निन्दुर्विजयानतमौलयः ॥३१८८॥
 आचारं चैनमाश्लिष्यमपि न्याय्यं यच्चस्विनम् । न कोपि प्रतिवाक्येन शक्यं जेतुममन्यत ॥३१८९॥
 3190 अथ स्वान्तस्थितस्वामिबैद्यं दर्शयन्निव । दशनांशुवर्णैर्धन्यो वीरः स्निग्धमभाषत ॥३१९०॥
 पद्धतिं राजधर्मणां सदाचारे स्थितां च ते । जानतोपि कथं मोहः क्रमावातेषु वस्तुषु ॥३१९१॥
 किं संधिः सोमिधीयेत यच्च संधेयदर्शनम् । अकृत्वा गम्यत इति प्राज्ञो कथमजीगणः ॥३१९२॥
 अनघतनभूमर्तृवृत्तमं भूमूर्जं तव । ज्ञात्वा सत्त्वोऽज्ज्वलं ज्ञातिधर्मजातपर्वतनम् ॥३१९३॥
 नास्य दम्भस्मयस्तम्भमिश्रितैर्यैखलोक्ययः । आहारादर्शवैशद्ये निःश्वासस्यापि काः भियः ॥३१९४॥
 3195 अस्त्योपजीवनाया श्रीः साम्राज्यासाहनाय सा^२ । प्रकाशो विम्बितो^३ योर्काशीरास्त्याज्ज्वलतः स किम् ॥३१९५॥
 विज्राणगोष्ठीनिष्ठत्वं शशिनामाभयेषु यत् । तत्पर्ययस्य राजर्षेः -- मृन्मानुषन्धिभः ॥३१९६॥
 एवं म्बृहत्संश्राव्यप्रायोनिःभेयसस्य ते । स्थानिः भियः समाप्याथ किं स्वाहर्त्यैर्महीधरीः ॥३१९७॥
 मुधा न केचन परे गणिताः कणिभ्यः कालानुकूलनिःकुण्डजलत्यजो^४ वे ।
 शिष्यान्ति चन्वनतस्त्रिंशद्विश्राजिदाधे मावेव्यशीतमनसं विवरं विशन्ति ॥३१९८॥
 प्राणोपकरणं राक्षो राक्षी राजात्मजाय वे । तद्धिते यदौचित्यं तेषामौचित्यमेव तत् ॥३१९९॥
 3200 त्वकोष्मवैकृतं पाथ इव कथितशीतलम् । अनुतापेन ते कृतं भूयो वैरस्त्वमेव्यति ॥३२००॥
 तथा समर्थी सामर्थ्याद्वैश्याख्याय भारतीन् । कुण्डशाद्यालवस्तस्यो यस्यानाथं स मन्थरः ॥३२०१॥
 पथि संघयितस्तोशान्वास्त्यप्यान्वीक्ष्य सर्वतः । अजायताथ संकटकृत्यसाधुस्वदादीधीः ॥३२०२॥
 पहातिचरणसुण्डरेणुम्याजादहहवत । बद्धधरातलं बद्धसंधीव नभसा समम् ॥३२०३॥
 इध्मी ---- भोजः कश्चित्संश्रामुयां नृपम् । कश्चिदमुष्य विज्येत दर्शनं विक्लम्वकैः ॥३२०४॥
 3205 आराधन ---- धाक्षि नास्तनान्तरितो विटैः । स्वामिनां क इवाभ्योति गुणाविष्करणक्षमम् ॥३२०५॥
 शीतोपचारकरणाद्वित्तो भवेयमौर्वादितस्य जलधेः प्रसृतं धियेति ।
 कोनो हिमाश्रिपयसो विनिपात एव पासीकृतं तिमिरिाराहत ---- त्यात् ॥३२०६॥
 इत्यादिचिन्तास्तैर्मित्यात्पुनस्तोभाद्यालक्षयन् । सैन्यस्य दृढाधतयाबुद्धासवं नृपास्वदम् ॥३२०७॥
 नातिशान्तं नातिकृशं सखींभुरयामालाननम् । सरोजकणिकागौरी शिथिललघ्याविषहम् ॥३२०८॥
 ककुधाल्ककुबोलेष्विस्कन्धमायतवक्षसम् । इमभुणानतिदीर्घेण व्यक्तगण्डमलोलमिति ॥३२०९॥
 3210 उन्नसं पक्षिबिबीडं विस्तीर्णानुल्लङ्घातिकम् । तिर्यग्विप्रेक्ष्य ----^५ धीरमन्थरगामिनम् ॥३२१०॥
 समाहितांमुकोष्णीय - - श्रीखण्डव - - म् । सीमन्त - - बुम्बिन्वा लेख्या चन्द्रग्रीव्या ॥३२११॥

३१८७. ^१) Emended with C; A स्वीर्य. ३१९३. ^१) Emended: A सख्ये. --^२) Emended: A भुमुजां. ३१९४. ^१) Emended with G (see. manu); A "सन्मयी". ३१९५. ^१) Emended with C; A सः. --^२) Emended with C; A विम्बितो. ३१९६. ^१) Thus A; perhaps read राजर्षेर्विहङ्गा; C "वैजयंताय इत्या". ३१९८. ^१) Emended with C; A "जल-को-". ^२) Emended with C; A "शीतम-". ३२०१. ^१) Doubtful emendation; A समर्थसामर्थ्याद्व्या; C "सामर्थ्याय प्रत्या". ३२०४. ^१) Thus A; C supplements विहसरो. ३२०५. ^१) Thus A; C आरपयन् पदं धाक्षि. ३२०६. ^१) Thus A; C "हमेव सन् स्वाह". ३२०७. ^१) Emended; A "सख्यनृपास्वदम्". ३२१०. ^१) Thus A; C "विजयमाप्य". ३२११. ^१) Thus A; C "नीचमौर्जि-". Thus A; C श्रीखण्डव- - म्. Thus A; C सीमन्तस्याननु.

अभावकं हर्म्यस्वसविषैः परिहारितः । --- भावान्नं तमवैक्षत पार्थिवः ॥३२१२॥ कुलकम् ॥

श्रीतिविस्कारितदृष्ट्या राज्ञा वृष्टस्ततः सभाम् । सोभाचरोह संवार्धं मौनोक्तोत्तरैर्भिः ॥३२१३॥

स्वद्व्या पादौ निषण्णो मे नृपस्यानीय पाणिना । अत्रयेन पाणिबद्धामासनाये समारयन् ॥३२१४॥

पार्थि सगणिवक्षीकं विवृतापाकुलिह्वयम् । ततोऽस्य विवृकोपाग्ने विन्यस्यन्पार्थिवोन्नवीत् ॥३२१५॥

3215

न त्रिगुण गृहीतोऽसि नाधुनापि निबध्यते । तदङ्गं कस्माद्गृहीतः शस्त्रमेतद्वच्यार्थितम् ॥३२१६॥

अविज्ञाप्यस्व भूपतं देव शस्त्रस्व भारणम् । स्वामिसंरक्षणं स्वस्य परिचाणस्य कारणम् ॥३२१७॥

देवे निजमतापामिगुप्तसत्सरिष्यतौ । चेवावकाशो विरलः स्वशस्त्रस्यापि दूरयते ॥३२१८॥

लोकान्तरेऽपि शरणं चरणाभयं प्रभोः । तत्रात्र लोके किं कार्यं चाणोपकरणैः परैः ॥३२१९॥

राजा जगाद तं सत्त्वस्पर्धाबन्धेषुना भवान् । निर्व्यूढकृत्वो वारीय कृत्स्नं नो वर्तते परम् ॥३२२०॥

3220

भोजौ बभाषे दाक्षिण्यजननायाधुना प्रभोः । दृष्ट्वा हते मया किञ्चिन्नोपचाराद्यमुच्यते ॥३२२१॥

किं ते न विनित्तं दुष्टं किं न कृतमपि यम् । यदसिद्धं न तद्यत्किमपिदिव्यवार्थ्यताम् ॥३२२२॥

किं न मञ्जान्वये कश्चित्कारणेषुदितो भवान् । विद्याः संमान्यकुल्यं प्राग्वं वयं धर्मचक्षुषः ॥३२२३॥

यदा यदा देव याज्ञात्मकार्म्यं भवदमिये । भूमिस्तदा तदा भूक्षा भूप --- मूयसः ॥३२२४॥

यावत्कवीनां निर्भाति प्रतिभातेन भास्वरः । देवाभवन्नः प्रत्यक्षः प्रतापस्तादृशस्तव ॥३२२५॥

3225

न शोखे न प्रदरे न हरेत्पुञ्जितो मया । प्रातेये भूम्याः कुञ्जे संज्वरस्त्वस्त्वतापजः ॥३२२६॥

ततः प्रमृत्त्यवनतिप्रणयः शारणैपिणः । सिद्धः संध्यादिभिर्गन्धत्वादेव दूरस्थितेन मे ॥३२२७॥

अद्यमेदामिलादेण पापायत्किञ्च वेदितम् । स्फुरन्मानावकम्यस्यैव न तु तद्विषयमहात् ॥३२२८॥

स्वत्संबन्धादिमे विष्णुः प्रतीक्षयाः शमाभुजा वयम् । सङ्गात्रङ्गाभ्यसः काचकुम्भसंभावन भुवि ॥३२२९॥

अद्यापि द्योतते श्राहिरांशदेव दिगन्तरे । तत्संतानभयोनन्तः समूहः क्षत्रजन्मानाम् ॥३२३०॥

3230

स्वव्यापिते पार्थवीयभूमृत्सङ्केत्यदादि नः । कवचाशत्रु --- मुखैः खड्गोमुखैरभूत् ॥३२३१॥

हतीवृक्षानिः --- प्रमाणमथ वा प्रभुः । इत्युक्त्वा भूपतेर्मूर्ध्ना सौमृक्षाचरणौ पुनः ॥३२३२॥

प्रणामसंभ्रमस्तोष्णीवशीये ततो नृपः । तस्योत्थितस्य स्वशिरोवाससा समवस्तयत् ॥३२३३॥

स्वां तां च शर्मां तद्व्यस्तामुत्सङ्के सान्त्वयन्व्यधात् । तस्यासंस्तोभगाम्भीर्यस्तमूये च निषेधिनम् ॥३२३४॥

हते मया विभूतिं वा स्वमेते पूजयाथ वा । न शस्त्रवहवैमुख्यं कार्यं मन्त्रासनं स्वया ॥३२३५॥

3235

अवन्ध्यासाने --- 'स्वमुबधति' ते व्यधात् । शक्यै राजानुगत्यैव कश्चित्काङ्के स कालवित् ॥३२३६॥

ततो निर्वन्धनत्वस्य मर्मणः सान्त्वनस्य च । विरत्तेवीय तत्कालं राक्षोयाजत आजनम् ॥३२३७॥

३२१२. ^१) Emended; A 'रितम्'.—^२) Thus A; C अनङ्गुलुपनाशान्.—^३) Emended with C; A पार्थिवम्.
३२१३. ^१) Emended with C; A समर्पयत्. ३२१६. ^१) Emended; A च कथयते. ३२२३. ^१) Emended with C; A विष्णुः स्वा.
३२२४. ^१) Thus A; C गता भूना वार्ष कन्त्यस्य मूयसः; perhaps read भूना नृः प्रकन्त्यस्य मूयसः. ३२२६. ^१) Emended; A विज्ञितम्. ३२२७. ^१) Emended; A संध्यादिभिः.—^२) Emended; A दूरस्थिते न. ३२२८. ^१) Emended with C; A पायायत्किञ्च.
३२२९. ^१) Emended; A शमाभुजा. ३२३०. ^१) Emended; A चाक्षिणाह. ३२३१. ^१) Thus A; doubtful.—^२) Thus A;
कवचाशत्रुमूर्ध्नागत्यैः खे. ३२३३. ^१) Emended with C; A हरीम्.—^२) Thus A; C supplements स्तुतिभिः.
३२३५. ^१) Emended; A वयम्. ३२३६. ^१) Emended; A 'चास्यो'; perhaps read अन्ध्यासाने राक्षोयाजतौ. C 'चास्योनानी-
य'.—^२) Emended; A 'स्वमुबधति' स; the lacuna not indicated.—^३) Emended; शर्मा.

- अन्वत्यविष्टो धन्व्योऽथ स्वार्चाम --^१ बभूवुः । कृतप्रणामो भूपाल स्वहृणाकर्णनं विना ॥३२३८॥
 न प्राणा इविणं नाथ गन्धं निर्विक्रिया पुनः । सत्क्रिया स्वामिनोऽप्यर्थं तस्मात्प्रायश्चित्तं विन्यताम् ॥३२३९॥
 3240 तथापि कथ्यमानं तत्र स्वात्संभाषनाभुवि । बहस्मिन्निवृत्तेस्माभिरिति भूतो व्यभाषत ॥३२४०॥
 क्षणमुवाचवां चर्षां विरचय्य विशां पतिः । भोजेन साधं भुक्षन्तं रुद्धादेव्यास्ततो वयौ ॥३२४१॥
 कृतप्रणामस्तां वीक्ष्य सौजन्वदादिगुणोज्ज्वलाम् । स राजपारिजातं तं मेवे कल्पलतावुतम् ॥३२४२॥
 मान्योऽयं देवि सौजन्वदादेवाभ्यामिहागतः । विशिष्यतेसौ पुत्रेषु क्षमाभूयोपेत्यभाषत ॥३२४३॥
 सभाजनाय सौजन्वनिधिर्भोजान्वितस्ततः । उद्वहकार्यभाराणां दाराणामप्यगाहृहान् ॥३२४४॥
 3245 अभाणीविगुणा राज्ञी भोजं राज्ञा सहायतम् । अधुनैव नृपस्यातः संवृत्तोसीति^२ सस्मितम् ॥३२४५॥
 लज्जास्मितमुखी पत्युः प्रणत्या स्वागतोक्तिषु । इदमेवोत्तरं भोजं निर्विशन्त्यप्यभाषत ॥३२४६॥
 आर्यपुत्र न विस्मये प्रत्याख्याताममन्त्रितम् । मानैकशरणस्यास्य ज्ञातिगीतिप्रवर्तनम् ॥३२४७॥
 पूर्वोपकर्तुं सलिलं नृदाबम्बुशतोन्वहम् । पद्यान्वकुलपद्यानां युक्तं जेतुं भवाराधाम् ॥३२४८॥
 कार्यकृत्तुश्चैवसत्त्वानामनुप्यागमनं विना । सिध्दैर्दौष्ट्यसंरक्षा नेह प्रत्यागमथ नः ॥३२४९॥
 3250 उदीपे^३ रक्षतस्तीरं शरीराभिविणी भवेन् । ध्रुवं वनस्पतेर्षीरुचंस्त्रिपातानुपातिनी ॥३२५०॥
 पतिगत्वनुगामित्वं प्राणानां परिचिन्तितम् । तथा कार्यं यथा न स्वाज्ञातव्यस्यान्यथात्मनः ॥३२५१॥
 राजा जगद तां देवि सर्वकृतेव्यसाक्षिणी । अन्यथापतिपथं मे स्वमप्यस्यं न मन्यसे ॥३२५२॥
 निगृहीतवतो दुष्टौ सुजिन्मल्लार्जुनावपि । निस्तापं मम नाद्यापि प्राप्तानुशयमाश्रयम् ॥३२५३॥
 अथ राज्ञार्थितः स्थानं परार्थेऽपि सासि सातुगः । भोजो नामन्वतान्यत्र राजधान्याः स्थिरां स्थितिम् ॥३२५४॥
 3255 विदूराधवनिर्गोपृभावापचुरदक्षैः । आराधनं धरामर्तुरसाध्यं ध्यातवाग्निं सः ॥३२५५॥
 रक्षितुमशीलमापात्स्यिरं च समकल्पयन् । अनया नृपं कार्या न छुराराधनागमे ॥३२५६॥
 विज्ञाय भावं गतिन राज्ञा इतं ततो गृहम् । सर्वोपकरणापूर्णं राजधान्यन्तरेभजन् ॥३२५७॥
 राजापि ममतास्कीर्तनीतिभिः स्वैः परैस्तथा । उपासितस्तत्र रतिं विराभित इवाययौ ॥३२५८॥
 भोगवेलेतिताभयदर्शनादौ नृपोपि तम् । प्रियं पुत्रमित्रास्मार्पाद्भूतैः पार्श्वे निनाय च ॥३२५९॥
 3260 जगदह दक्षिणे पार्श्वे भुञ्जानं शान्तिगौरवात् । स्पर्शास्वादितभोज्यादिवाने भैव व्ययर्जयन् ॥३२६०॥
 अकृत्रिमं तथा वेहमुवाह --^४ यथा । लङ्घितं ज्ञातिवत्तस्मिन्लङ्घात्तापत्यकैः समम् ॥३२६१॥
 तामेवात्स्वत व्यक्तां सोपि कृत्स्नं यथा यथा । राजा सपरिवर्होपि विजम्बमविगर्हितम् ॥३२६२॥
 आसज्जाभ्यन्तरा मित्रा ये द्वैधे तानदर्शयन् । राज्ञां विरक्तिं स्वस्वारादिबाहुल्यं च व्यसर्जयन् ॥३२६३॥

३२३८. ^१) Thus A; C स्वाचानमन्यवभूवुः. ३२३९. ^२) Emended with C; A स्वामिनो-र्षे. ३२४०. ^३) Emended; A वसात्सि. ३२४१. ^४) Emended with C; A क्षमाभूयोपेत्य. ३२४२. ^५) Emended; A संवृत्तोसीति; C संवृत्तोऽसीति. ३२४३. ^६) A; gloss वहीपः अतिवृद्धया अत्युत्क्रिन्नागमः.---) Emended with C; A वीरस्तवि. ३२४४. ^७) Emended; A प्रतिपत्तय.---) Emended with C; A स्वमप्य. ३२४५. ^८) Emended; A ध्याम्ना. ३२४६. ^९) Emended; A क्षमापात्स्यिर.---) Thus A; the text is here evidently corrupt; C अमवाचं नृपः; G (acc. manu) अनुवाचं नृपं कार्यां छुराराधनागमे. ३२४७. ^{१०}) Emended with C; A सातु. ३२४८. ^{११})---) Written by A₃ on new paper. ३२४९. ^{१२})---) Written by A₃ on new paper.---) Thus A; C supplements अमवाच.---) Emended; A^{१३} स्वस्वारादिबाहुल्यं. ३२६२. ^{१४}) Conjectural reading; A तामेवात्स्वत व्यक्ति. ३२६३. ^{१५}) Emended; A राज्ञां.

अकृत्रिमास्त्रमाधानास्करणानां सभान्तरे । न प्रत्यमाज्जडो नापि धृष्टो नापि वक्रजतः ॥३२६४॥
 प्रमादस्त्रालिते शिनातिरिक्तस्त्रे च भूपते । कार्ये नावहये क्षुद्रः कथितेव महाकवेः ॥३२६५॥ 3265
 न विक्रमकथासज्ज ---' व्यकथत । शम्भुत्तमन्तरा इष्टः सोपस्कारं च नामधेयान् ॥३२६६॥
 वि --- कार्यभोः साम्यसकुल्यत्वादिचातुभिः । धीराधृष्टैरिष्टातैरपुनर्मादिणो ज्वभान् ॥३२६७॥
 तथा स्पृष्टेष्वनुत्तानाशयोभूदवगाहितम् । न शोकुस्तं तथा आत्मनर्मवित्पिनुनादयः ॥३२६८॥
 क्षणेभ्यस्त्रिंशतोक्तोमादिविश्वराक्षु । मा ---' वसथं गच्छन्नाङ्गां कामपि नातनोत् ॥३२६९॥
 मया यथास्य विश्वम्भाङ्गूपोभूच्छिबिलायवः । तथा तथैव सिद्धोय इव नाभावदुद्धतम् ॥३२७०॥ 3270
 सदैवामेसोन्यव पश्चाद्बुद्धपदोभवत् । अनिषिद्धोपि मुक्तान्तमन्त्रागारावगाहने ॥३२७१॥
 विज्ञप्तिपयिकावाग्निप्रार्थनमादरास्त्रयम् । दूरीचके परापेक्षां शब्दमन्त्राश्रयिनाश्रवः ॥३२७२॥
 अना --- समये तस्या ---' रक्षणः । न स्वममृत्तमप्यासीदनायेद्यं महीभुजे ॥३२७३॥
 मन्त्रान्तःपुरिकासीनां परस्परविगर्हणम् । नावर्णयस्मिन्ति च दुष्टस्त्रमिवान्वयत् ॥३२७४॥
 सचेतनोपि दुर्नर्मयोष्टीध्वनुरणम्वचः । अवदस्सुरद्वयन्तर्विद्वानां नाम लाघवम् ॥३२७५॥ 3275
 एवं भुजुभाभवस्य तस्य कृत्वेन कृत्यविन् । पुत्रेभ्योप्यधिकां प्रीतिं क्षिप्तमेजं क्रमाश्रयः ॥३२७६॥
 कलिकालमहीपालदुस्तरः सिंहभुमुजा । सोमं गोत्रपरित्राणे नवः सेतुः प्रवर्तितः ॥३२७७॥
 इत्थं विज्ञाविताशेषोपपन्नवस्त्रिल्लकस्तनः । अग्नि ---' मपि स्वास्त्य ---' भूमृदश्चित्तयत् ॥३२७८॥
 असौ हि निर्निर्वोर्कभूमार्गे काते पलायनम् । शाठ्यं सत्त्वस्य दुःसाध्यं बद्धं ध्यायन्वल्ग्वन्त ॥३२७९॥
 अतः सुमेधा यात्रायां शयस्त्रणमपैक्षत । सज्जपालेनाविचारात्तावत्कारम्भ भावनम् ॥३२८०॥ 3280
 अन्त्याधिष्ठानसुभटः स देवसरसोद्भटः । बहुभिः सहितः सैन्यैर्मार्ताण्डे विदधे पदम् ॥३२८१॥
 निर्भिरोधप्रवेशः स प्रदेशः परिपन्थिनाम् । नाद्याद्य योधा निःसारा दपञ्चेति विवेद सः ॥३२८२॥
 त्रिस्तक्रानुचरा युद्धमसंनिहितसायकाः । तेन सार्धं विदधिरे न चाहीयन्त पैरुषम् ॥३२८३॥
 निःसीमसैन्यसहितो लवन्धोन्यव ह्यमरे । तत्र सर्वाभिसारेण पापतो युयुधे कुषा ॥३२८४॥
 लुण्ठितव्रविणापूर्णोऽस्ते देवसरसौकसः । सर्वे ततः सज्जपाले विवृताः परिजहिरे' ॥३२८५॥ 3285
 द्विषस्तं सर्ववर्षास्यां सर्वत्र लुडितेभवन् । अधिष्ठानभंटा एव कुलशैला इवेदताः ॥३२८६॥
 ते तीक्ष्णतीक्ष्णतरणौ सोढारातिरुपचिरम् । बहुसिंहतवन्तोन्वास्तत्र तत्राहवे हताः ॥३२८७॥
 'क्षतेषु युधि सर्वेषु विन्वादैर्मण्डलं निजैः । भूरेषु तत्र मार्ताण्डोप्यासीदविरत्नजः' ॥३२८८॥
 रराजाजौ साज्जपालिर्गर्थापालो हतेषु वः । विपु वाजिपुं बानुर्वात्परातिनौपलसितः ॥३२८९॥

३२६१. ') Thus A; C supplements 'सज्जपालाद्यैः स्व' 'व्य'. ३२६०. ') Thus A; possible emendations would be विद्वद्भ-
 काव्यभोः or विगर्हकान्प्रयोः; C विचारकाव्यभोः. ३२६१. ') Thus A; C यातोऽस्याव'—') Emended; A गच्छन्नाङ्गां.
 ३२७१. ') Emended with C; A 'गहने. ३२७२. ') Conjectural reading; A प्रार्थनं परस्त्रयम्; C 'प्रार्थनः स परस्त्रयम्.
 ३२७३. ') Thus A; C अनायासमेव सत्यं न बाधुः पथि रक्षितः. ३२७४. ')—') Written by A₅ on new paper. ३२७५. ') Em-
 ended with C; A 'मोमे. ३२७६. ') Thus A; C अग्निदोषनपि स्वास्त्यवर्णयत्. ३२७४. ') Emended with C; A निःसीम. ३२७५.
 ३२७५. ') Emended; A 'अग्निरे. ३२७६. ') Thus corr. by a later hand from A, अधिष्ठाने नद्य.—') Emended with C;
 A इवेदताः. ३२७७. ') Emended with C; A बहुसिंह. ३२७८. ')—') Written by A₅ on new paper. ३२७९. ') Em-
 ended; A सज्जपालि.—') Emended; A गच्छन्नाङ्गां; cf. viii. 3322.—') Emended; A वाजिपुंवात्; C वाजिपुंवात्.

- 3290 तस्याचम्योत्पन्नाभिर्जिह्वैर्जलदनुजः शिशुः । निपाद्य विस्मयं वीरान्द्रांसंख्यमहाहवान् ॥३२९०॥
 हसिन् शोर्न तबके यशानं कम्पनापतेः । मरेभास्तापवत्यर्कः कुप्यन्नमरदाग्नियुः ॥३२९१॥
 स धावन्वाजिनाराजदेकदोः स्फुरिनायुधः । सधूमदण्डो दावाभिः सपक्षेहाविर्बन्धितः ॥३२९२॥
 तं वैरितुमुनेः क्षाणप्रणमङ्गेष्वली पुनः । वृष्टादलोढवहाजी - - बावन्वपयतिः ॥३२९३॥
 धर्मगौरवमूषकान्तिन्वापातपीडितः । स विसङ्गो हिषमन्धात्तनवाभ्यां विनिर्दितः ॥३२९४॥
- 3295 कटके सर्वतो नष्टे मालोण्डयाङ्गनान्तरे । विरोध्यसाक्षि सिन्ध्या तं तावपासरतां ततः ॥३२९५॥
 तवस्थं - - ना क्षमाभृतस्थितः धृष्टकेवैतैः । तावन्निः प्राप्यमन्वाभु डाभरं पिण्डितं व्यधात् ॥३२९६॥
 क्षमापाले विजयक्षेत्रं प्राप्ते योदितवेष्टनः । सञ्जपालो लवन्व्यस्य वसतीर्निरदाहयत् ॥३२९७॥
 स तादृगपि भूपाले कुक्षे बलीकृतभुवि । अवरिद्रो गिरिक्रोणीधेगिर्भूसुलमाशनः ॥३२९८॥
 संवृत्तो निःसहायश्च परिषद्वहविकृतः । आपरसुलभपाण्डित्यभृत्योपालम्भमाजनम् ॥३२९९॥
- 3300 विकृत्तकण्ठाख्योऽक्षमापकोपकपेर्व्यधात् । निरालम्भतया - - स्वस्वशीर्षकलाधेनाम् ॥३३००॥
 रज्जुदेवीतनूजानां ज्यावांसं गुल्मज्ञाभिधम् । भीमांल्लोहरराज्येष क्षमावृत्तां सोभ्ययेवयत् ॥३३०१॥
 पदंसमहायनो राजतयवः स यथेधिकान् । चूताकुरो जीर्णतस्मिन्निवेशानजयगुणैः ॥३३०२॥
 अमिषेजुं सुतं देव्या यातायाः क्षमाभुजो व्यधुः । शिरःशोणादमकिरणैश्चरणी यावकादगौ ॥३३०३॥
 तन्नाभिविष्के बद्धधामुपावयशोपिताम् । देवीभावाभिषेकार्थमिवातिष्ठन्पयोमुनः ॥३३०४॥
- 3305 भूयोपि राजवदनो विप्रवोत्पादनोऽसुकः । अमन्दमवचस्कन्द जयचन्द्रं नृपाक्षया ॥३३०५॥
 नागभ्रातृमसहिता मार्गेरनुपवेशिनः । पश्चात्सर्पिणीः सेनाः सोवधीषकेकटेऽप्यभि ॥३३०६॥
 गार्गिः परिमबल्लानामनं तिष्ठन्निस्ततः । नागभ्रातृमुतापण्यमप्राज्ञोऽष्टकं मृषे ॥३३०७॥
 दुर्गमत्वादानक्रान्तमन्यैर्वैगत्यादिदृश्य च । दम्भा च दिग्गामां स निराग्राह्यविक्रमः ॥३३०८॥
 तथापि राजवदनो न शौर्योत्प्रेक्षीयत । न संवधे न पुकोप शक्यमस्य विनिर्गमम् ॥३३०९॥
- 3310 अहन्वहनि क्षीनाभिः सेनामिर्न्यवतपृथे । जयचन्द्रमुत्वाच्छब्दसुखान्यवधीभवंत् ॥३३१०॥
 क्षमानायकोप निःसीमनखबाहुप्रसारणः । रणान्तरेण तं तीक्ष्णैर्गुह्यस्तेरघातयत् ॥३३११॥
 तन्मुण्डगण्डलेखेन लुप्तता खण्डशः कृतः । झटिति नुटितः स्वास्थ्यविटप्यङ्कुरणोन्मुखः ॥३३१२॥
 पृथ्वीहरकुलाच्छेदस्वच्छया मेदिनीपातिः । अवधील्लोठनमपि छन्दण्डमयुक्तिभिः ॥३३१३॥
 एकवारं धेतिनोपि रसितस्त्रिल्लकेन सः । भूमिभृवीतिपाशस्य निपातेनाभ्यवततं ॥३३१४॥
- 3315 मल्लकोष्ठसुरज्यसङ्कुचन्नादयोभबन् । जीवन्मृताश्च शान्ताश्च दारिद्र्योपप्रवर्धिताः ॥३३१५॥

३२९०. ^१) Emended with C; A °नृदसङ्कुच. ३२९२. ^१) Emended with C; A °दण्ड. -^२) Emended with C; A °प्राविष. ३२९३. ^१) Thus A; C वदन्वाह. ३२९४. ^१) Thus A; C कम्पनापते. ३२९६. ^१) Emended with C; A कुको. -^२) Emended with C; A °अन-सुल. ३३००. ^१) Thus A; C supplements तव. ३३०१. ^१) Emended; A भीमांल्लो. -^२) -^३) Written by A, on new paper. ३३०२. ^१) -^२) Written by A, on new paper. ३३०३. ^१) Emended with C; A °मुतापण्यमप्राज्ञोऽष्टक. -^२) Comp. viii. 2396. ३३०६. ^१) Emended; A स. ३३१०. ^१) Doubtful; thus C; A °लास्यवधवीभवन्. ३३१२. ^१) Conjectural reading; A °विचोत्प्रेक्षीयत. C °विचोत्प्रेक्षीयत. ३३१३. ^१) Emended with C; A °वतै. -^२) Comp. regarding this name the note to viii. 2468. -^३) Emended; A °वहनि. ३३१४. ^१) Emended with C; A °अववतिता. ३३१५. ^१) Thus A; misread °मृताश्च in R C; cf. सङ्कुचन्वस्व viii. 648.

अविचिन्त्योच्चलशोणिभूतः प्राणान्विनश्वरान् । ऐश्वर्यैकस्मिन्महत्त्वादनिर्गुह्यवस्थितौ ॥३३१६॥
 मतेनुमितकोशस्य तत्तत्प्राजाभ्यासते । कुलोद्देशो विहितवान्निस्सहृदयो व्यवस्थितिर्न ॥३३१७॥ पुनर्म ॥
 सुहृत्सिंहारं पैतृव्यं पितृव्येवगृह्यवम् । तत्पार्थसिद्धिमासाहं परिपूर्णं व्यवधानम् ॥३३१८॥
 स एव मामान्तस्त्वपीमहापणसमर्पणैः । निर्दोषपारिषद्यादिदद्यात्त्रिषोऽप्यापीव्यभात् ॥३३१९॥
 अचरोपेक्षुवदनां मृतामुद्दिश्य चन्दलान् । मत्पुत्राणि मठेनूवभीक्ष्णैरिवातितामिषिः ॥३३२०॥ 3320
 सृष्टो नगरनिर्देशः शोषि सूर्यमसीमठः । पूर्वार्थिकोपगर्भेण तेनैव निरनीयत ॥३३२१॥
 संजाते सञ्जपालस्य ततो लोकान्तराभये । कम्पने निदधे राज्ञा गयापालस्तदात्मजः ॥३३२२॥
 विषाकसुकुमारोपि दुःसहः खनुनामघत् । विस्मारितः स सौम्येन शरज्ञानुरिवेक्षुना ॥३३२३॥
 पीत्वाभ्यर्चोपविषमेवविशेषवृत्तेर्महोदये तदतरोस्तटिनीयवाहः ।
 पश्यन्काण्डतद्विषयतनेन नाशं नाशंसति स्वसलिलस्व विभूतिलाम् ॥३३२४॥
 आ भिक्षुसपणाद्गोत्रमञ्जनाहपि भुञ्जः । विभुदे कार्यभाराणां बोभुद्वधुरः परम् ॥३३२५॥ 3325
 तस्य तस्मिन्पुत्रने क्षीणप्रक्षीणकण्टके । स धन्योऽन्यसांमान्यमेमा प्रमथमायवौ ॥३३२६॥
 ताम्बूलमायाधिकतां गीत्वाभूनामयाविष । आर्पिषन्मधुरावहं जीवं यस्य निजः द्युतः ॥३३२७॥
 स जगज्जीवितेनापि रक्षणीयः क्षमापतिः । पदे पदे विषममयः प्रजोद्धरणधीरधीः ॥३३२८॥
 व्याधितस्य विविधोपि संसङ्गान्मङ्गलेच्छुभिः । नान्तहणे तस्य पांश्चान्तकोवाचलवृषः ॥३३२९॥
 मियप्रजस्योमात्यस्य स्वकर्णविपरीतता । तस्य केविलक्षणं जाता जगज्जीवितरा भवे ॥३३३०॥ 3330
 भूमुपायपि मान्धातृमुत्तमां निषेधेन याः । दुःखं यवुः प्रजास्तासां समभावि तदा द्युतम् ॥३३३१॥
 हिराज्योपमुने राष्ट्रे नवस्य नृपतेरभूत् । अग्राहकं वस्ताविष्यं तस्य सर्वाभिपङ्गमिन् ॥३३३२॥
 कालो बली व्यवहतेर्ननु तद्वशेन पूर्यपरावरणविस्मरणे न कस्य ।
 शक्तिः क्षितेर्वहनकर्मणि योग्यतायां निर्दोशेन सुरजितरु बराहमायाम् ॥३३३३॥
 नगराधिकृतो भूत्वा सुज्जेनिर्वापिते पुरा । विरपङ्कां यो देशस्वाव्यवस्थां न्यवारयत् ॥३३३४॥
 भटः क्रयेषु रीजारव्यवहारोव्यवस्थया । निगृह्य तं भ्रंशकार्यनिर्दिष्टपण्डः प्रवर्तितः ॥३३३५॥ 3335
 परिणीताङ्गनाशीलभ्रंशे गृहपतेरभूत् । दण्डप्रवृत्तिर्या तेन सा विशार्व निवारिता ॥३३३६॥
 एकान्ततो हितो भूत्वा विशामेधं पुनर्व्यभात् । नगराधिकर्यां लब्ध्वा स एव परिपीडनम् ॥३३३७॥
 ब्रह्मनिर्भन्तकीमिष परिणीतगृहस्थितौ । संप्रयुक्तान्कथ्यमानान्द्वेनारण्यद्वयद्वम् ॥३३३८॥

३३१६. '1)') Written by A₂ on new paper.—') Emended with C; A ऐश्वर्यं कं. ३३१७. '1)') Written by A₂ on new paper.—') Emended; A' स्थितम्. ३३१८. '1)') Written by A₂ on new paper.—') Emended with C; A स्वहृत्; cf. viii. 248.—') Emended with C; A पैतृव्य.—') Emended with C; A —वृष. ३३१९. '1) Emended with G (sec. manu); A पायसा. ३३२०. '1) Emended with C; A पचनं.—') Thus A₂, B₁, A₃, दण्डपणम्; C पचनपणम्. ३३२१. '1) Emended with G (sec. manu); A दृष्टो नगरनिर्देशः (दृष्टो written by A₂); cf. viii. 1193, 1528. ३३२२. '1) Emended; A सौम्येन. ३३२३. '1) Emended; A चक्षोः मान्यसा. ३३२४. '1) Thus A₂; perhaps read गीत्वापुनम्.—') Emended with C; A आर्पिषामि. ३३२५. '1)') Written by A₂ on new paper. ३३२६. '1)') Written by A₂ on new paper. ३३२७. '1)') Written by A₂ on new paper. ३३२८. '1)') Doubtful emendation; A प्रवर्तितः; C प्रवर्तित. ३३२९. '1) Emended; A पीडयन्. ३३३०. '1) Emended with C; A ब्रह्मनिर्भन्तकीमिष.—') Conjectural reading, A परि - तपुः; C परिपीडयुः.

- किं च --- 'ते शानां तुषाणामिव चिन्तयैः । अत्रोहालोमयोर्भूमिर्न तार्ह्यपरोभवत् ॥३३३९॥
- 3340 भिक्षुं भक्षुं च नौ कालानुवृत्त्याभितर्धानपि । नासौ जहौ स्वाभितर्कं न नौ --- ' नावधीत् ॥३३४०॥
अक्षीणस्यागहीनस्य विभूतिसमयेष्वभूत् । संस्कारौषधिकं नास्य पर्व्यान् निधने धनम् ॥३३४१॥
हृतशतायां राज्ञोन्मत्पर्व्यान् किमुवीर्यताम् । यो जीवित इवामीनांसविभेजेनुजीविनः ॥३३४२॥
लोकान्तरातिथिं विज्ज्ञामिषामुविषय बलमाय । धन्यस्य विज्ज्ञानमावृष्टविहारारम्भकारिणः ॥३३४३॥
परलोकं प्रयातस्व निर्माणप्रतिपूरणम् । स्थितं ध्वजस्थितेः कं च विनिवोर्गं चकार सः ॥३३४४॥ सुग्मम् ॥
3345 भूभूतार्थिकतावातसङ्कतोत्प्रेकासयैः । नृपैकवृत्तिरपि प्रवृत्ते पुण्यकर्मणि ॥३३४५॥
विपक्षाणां सुभिक्षेण नृपलकविषयावभात् । अन्मभूमेर्वृत्तये यैः कौर्यान्वयश्च क्षिप्तितम् ॥३३४६॥
धेपि वृत्तिं विरोध्याजिज्ये च सुस्सलभुमुभिः । कलहावसरेष्वेव कर्मरीरेषु प्रपेदिरे ॥३३४७॥
गोत्रे तेषां क्षत्रियानां जातः कर्मलियाजुनः । राजवीरी सङ्घिः शाय्यः प्रतिष्ठां स्वाख्ययाकरोत् ॥३३४८॥
वितस्तापुतिं बाणलिङ्गे तेन विधेयिते । जायते स्वर्भुमीरोषः संगच्छविमुक्तधीः ॥३३४९॥
3350 तदीयं च मठं चैव तपोधनविभूषितम् । इष्ट्वा निवर्तते हृद्रोकोकालोकनकौतुकम् ॥३३५०॥
लोटनेन्यप्रतिष्ठानामध्वजविनापणे । न तेनाद्यतने काले संरम्भं भुदभुदिना ॥३३५१॥
उदयस्य मिषा चिन्तामिषाना कम्पनायतेः । पुतिमोर्षी वितस्ताया विहारेण व्यभूयवत् ॥३३५२॥
प्रसादपञ्चकृष्याजानाद्विशारस्थितः करः । उदस इव धर्मेण प्रोत्तुङ्गाकुलिपञ्चकः ॥३३५३॥
सांघिषिप्रदिको मङ्गुकाव्योर्लकारोदरः । समतस्याभवजघ्नः श्रीकण्ठस्य प्रतिष्ठया ॥३३५४॥
3355 मठाप्रहारदेवौकीजीर्णोद्वारादिकर्मभिः । अजुनः सुमना नाम रिल्हणस्यासदनुताम् ॥३३५५॥
भूतेश्वरे मठं हत्वा विद्याम्यामन्त्रपावकम् । तोयं कनकवाहिन्या वितस्तायाश्च यः पितृन् ॥३३५६॥
प्रदेशे कदयपागाराभिधाने नीलभूः सरित् । जीगीवदेव जाह्नव्या यत्र पूर्वा दिशं गता ॥३३५७॥
उत्ताराय गवादीनां यः सेतुं तत्र बन्धयत् । निर्मेत निर्मेत कर्म संसारोत्तरणक्षमम् ॥३३५८॥
नगरपि स्तनामाङ्गुवृषाङ्गुपागरकारिणा । मठो येन कृतोभट्टनदापरवदाभवः ॥३३५९॥
3360 मन्मेभ्वरं च लौषार्णालसारं चकार यः । सोमतीर्थं तथा तोयोद्यानादुर्ध्वोक्षिनान्तिकम् ॥३३६०॥
अत्र क्षमाभुजो वंशे वंशौजत्वधनादिषु । सायूकत्वादभारत्सानां धनमाणादिहारिणः ॥३३६१॥
कुध्वजवासनाध्यासासुयया वासवोपि वा । शार्धशवशिबो देवो मान्धातारं परामुजम् ॥३३६२॥
अविभुनतमिर्मृत्यान्कृत्यैवत्यवतोन्वहम् । इष्ट्वा ध्यातस्वमाहात्म्यवृद्धिस्तु मीयते नृपः ॥३३६३॥
कलशशायतेः प्राशोपार्श्वं भूत्योस्य रिल्हणः । कुर्वन्वर्णातपत्राणां प्रतिष्ठां शीतिकार्यभूत् ॥३३६४॥

३३३९. ^१) Thus A: C ही नवेतेषाणां. ३३४०. ^१) Thus B C: A, निगमका.—^२)—^३) Written by A₂ on new paper.—
^४) Thus A₂; C 'वृत्त्या भुत'.—^५) Emended; A स्वामित्त.—^६) Thus A; C supplements तारपि. ३३४१. ^१) Doubtful emenda-
tion; A 'नामाव्य'. ३३४४. ^१) Emended with G (acc. man); A निषाव. ३३४५. ^१) Emended with C; A 'नृपकाविषया'.
३३४६. ^१)—^२) Written by A₂ on new paper. ३३४७. ^१)—^२) Written by A₂ on new paper. ३३४८. ^१) Emended; A संरक्षे.
३३४९. ^१) Emended; A अजुन. ३३५०. ^१) Emended; A विद्याम्यामन्त्रपावकम्, et. शानेन सिन्धुकिपाण्या वितस्ता वक्षिणेन तु
v. 97. ३३५०. ^१) Emended; A प्रवेष्ट. ३३५१. ^१) These two *padas* and the following three verses are written by A₂
on new paper. ३३५२. ^१) Emended with C; A₂ R 'मठाप्र'.—^२) Emended; A₂ R 'द्यानाद्योति'. ३३५३. ^१) Doubtful
emendation; A 'नामभुजो'.—^२) Emended; A 'स्वामास्यानां'.—^३) Emended; 'विशारि'. ३३५४. ^१) Emended with C; A
रेषी. ३३५५. ^१) Thus corr. by A₂ from 'वशि'.—^२) Thus A; cf. vii. 528 ff.

स्वर्णपत्रं सुरेश्वर्यो शिवयोः समवेतयोः । सदीपाराधिकामयमैत्रीमेति सचण्डिकम् ॥३३६६॥ 3366
 बन्धोहिमाद्रेयिनः क्षताजामातरो शिवौ । स्वर्णच्छायाच्छान्तेरुभूज्यान्प्रातुमुपागतः ॥३३६७॥
 उद्दिश्य यद्विदधुदधमाम्बोनिर्देशो मयाङ्गवदनं दयितेन गौर्याः ।
 सिद्धं तद्व - - - मुमयेति हेमच्छायाच्छान्तेरुभूज्यान्प्रातुमुपागतः ॥३३६७॥
 छत्रं तत्र च रिन्हेणेन विहितं तैस्मिन् महद्भूमिणीमिषोमन्त्रिभूतिं नम्रमुपागतं परिभ्राजते ।
 क्षिप्येन क्षतजावपानजनुषा नष्टं ततः स्वामिना प्राप्तं चक्रमवेक्षितुं स्वहचिरं भास्वानिवाभागतः ॥३३६८॥
 तीर्थे मन्मथसिख्यज्ज्वलद्वाज्योर्ध्विताचार्यके साधारामरणं क्रियापरिणतिं स्वर्णतपत्रं प्रभोः ।
 भात्येकस्य शिखादिकूत्कृतिवत्तूङ्गाङ्गरेणूयर्णं केशान्तस्थितमेवपार्श्वगतद्विलिङ्गममन्त्रस्य च ॥३३६९॥
 सौवर्णद्विगणपञ्चकर्पूरपुरे संसृजिता छत्रकव्याकोशस्य समुद्रकपतिकृतौ दीर्घार्धितं वने ।
 सङ्केनेन्दुकिरीटकैटभरिपुद्गामासितालंक्रिया सङ्क्राकरयोः पिधानकरणं स्वर्णतपत्रं गतम् ॥३३७०॥ 3370
 तं लोहरमरीपालमन्त्रज्ज्वलन् भूमुजः । रश्मिदेव्या गुणोदाराभस्वाचमुरागः क्षताः ॥३३७१॥
 गुण्येनापरादिग्यो राघवेणेव लक्ष्मणः । अभिज्ञभाषः संवृद्धिं वर्तते लोहरे भवन् ॥३३७२॥
 ललितादित्येदेवेन जयापीडो हि हारकः । भरतेनेव शत्रुघ्नः पार्ल्यमानः प्रवर्तते ॥३३७३॥
 पार्थिवारहस्करावाहनमस्करावाहशस्करः । पञ्चमः सितिभृज्ज्योः बालातप इवोदितः ॥३३७४॥
 चपलैः शैशवाच्छ्रद्धानुभावाभस्वात्सरीष्टवैः । लङ्घितैर्ललितादित्यो भिषीरप्यार्द्रवत्सरो ॥३३७५॥ 3375
 दक्षरक्षाञ्जनं नाबाधं गौरं तदानवम् । सवालतपमृङ्गाङ्गस्वर्णपङ्केतहावे ॥३३७६॥
 आत्मापास्तस्य माहात्म्यगर्भा बाल्यास्फुटा अपि । अमृतात्रा इवोद्यारा मय्यमानस्य वारिधेः ॥३३७७॥
 महाभजनसंमानो राजसुनुः स शैशवे । अभिषेत्तुभावेन मध्येनागामि जृम्भितम् ॥३३७८॥
 अत्यक्तमण्डनशिल्पिद्विखिलोपि तोयस्पर्शासहाश्रितकलापिकलापभङ्ग्या ।
 वार्धो निपीतसलिलो बलितं प्रयाति चेटोक्तभावमहिमा वरवर्णिभाषः ॥३३७९॥
 वनस्रो मेनिना राजलक्ष्मीः पद्मश्रिया समम् । संजाताः कमला भास्य कन्याः सक्त्ववृत्तयः ॥३३८०॥ 3380
 विनोदलीलायानैस्तेनित्यकान्तिरप्यवकैः । विद्योतेतेनवयौ तौ प्रावृट्पुष्पाकराविव ॥३३८१॥
 तीर्थावतप्तभूतेस्मिन्मण्डलेखण्डितैर्यथैः । रङ्गिदेव्या एव वाता भाग्यभावं विभूतयः ॥३३८२॥
 कृतानुयात्रा सा दैववाग्राह्यं सितिपाङ्गना । राजलक्ष्मीरिवाभाति राजसामन्त्रमन्त्रिभिः ॥३३८३॥
 सतीहेतो तीर्थसार्थास्त्यजन्त्यस्या निमज्जये । ज्ञानासक्तसतीभूतिस्पर्शानैस्त्वयमज्जसा ॥३३८४॥
 विवे कोटञ्च याथाद्य द्रष्टुं वृष्ट्युत्तरैः सदा । यद्यावृद्धिव - - - यं जीमूतैरनुगम्यते ॥३३८५॥ 3385

३३६९. ') Emended; A पत्रा. ३३६०. ') Thus A; C कल्याणवर्ति.—') The last pāda and the following verse written by A₂. ३३६८. ') Emended with C; A₂ R चक्रमिष. ३३६९. ') Thus A; C पत्रं. ३३७०. ') Thus A; C पत्रार्थं वने. ३३७१. ') Emended with C; A अतस्त्वय. ३३७२. ') Emended with C; A ललितामिव.—') Emended with C; A पालमानं. ३३७४. ') The last two pādas and the following verse written by A₂ on new paper. ३३७५. ') Emended with C; A भृङ्गाङ्गावत. ३३७७. ') Emended; A वागस्तुर. ३३८०. ') Emended with C; A मेनिना; cf. viii. 3384, 3397. —') Emended; A संजाता. ३३८१. ') Doubtful emendation; A विद्योतेतेनवयौ; C खण्डितैर्यथै. ३३८२. ') Emended with C; A वाग्राह्य.—') These two pādas and the first pāda of the following verse are written by A₂ on new paper. ३३८५. ') Thus A; C supplements विवे.

- सा पार्थिवेषु तीर्थेषु ज्ञानाय प्रसिद्धां भुवम् । विष्णैर्वर्धयिषासीर्थैः प्राहयेत् तसीर्जया ॥३३८६॥
 अभलिहाव च गिरिष च कूतकया नदीः । नृहङ्गी दुर्गमा माँसै तीर्थैस्तुष्येन वेत्स्यती ॥३३८७॥
 ह्यवतीभिः प्रतिष्ठाभिर्जिर्णैरारिष धीरया । तथा सिन्धुचतुरया पङ्कुरिहा विलङ्किता ॥३३८८॥
 जयापि विश्वस्तोत्रार्णवकान्तिच्छटाच्छलात् । यो भागीव ह्यपावृत्तिसिन्धेतादमनिर्गतः ॥३३८९॥
- 3390 उपमन्यौदवन्त्या दारिद्र्योपब्रवापहः । यद्गो रुद्रेभ्यो नासा श्रीमान्कदमीरभुषणम् ॥३३९०॥
 जगत्सौन्दर्यसारं स सत्सर्णामलसारकः । शान्तावसादमासादीन्धारथ विहितस्तया ॥३३९१॥
 सत्त्वानामिव भूत्वानां कोपीर्वधिकृते नृपे । वदन्वतीव शरणं सिन्धुर्हमवतीव सां ॥३३९२॥
 स्थिरप्रसादे भूपाले निग्रहानुमही क्षणात् । भूमजानपि संवृत्तावकिच्छिन्नी तद्विच्छया ॥३३९३॥
 सोमपालात्मजो भूमद्रूपालः प्रापितस्तया । मानिन्वा मेनिलादेव्या विवाहेन महार्हताम् ॥३३९४॥
 उत्पत्तिर्भूमिद्वलमानुभयो न भूधा कस्याप्यहो व्यभिचरत्वनुभावभावः ।
- 3395 तेजस्तमोवितुवनव्रतमुष्णमानोऽष्टदं तवुत्थमकरोत्तमसोपि चक्रम् ॥३३९५॥
 भुवनाद्भुतसाक्षात्पयमार्जने भूमजामवत् । गतिमाप्यं दृढं दक्षाक्रान्तसम्पङ्कलायनिः ॥३३९६॥
 ऊढावां मेनिलादेव्यां परिजेतुरभूदपि । पिना वैमत्यमुत्सृज्य निर्ध्याजं राज्यहायकः ॥३३९७॥
 राक्षः प्राजिधरस्यायौ तरसा भूमजोनुजः । वैरिभिर्निहतस्यापे वैरतंशोषनोद्यतः ॥३३९८॥
 रक्षां शरणमेत्योषमानौकण्टयो घटोक्तकः । भेजे राज्यश्रियं प्राप्य सिन्धुं राज्यभियं पराम् ॥३३९९॥ कुलकम् ॥
- 3400 कृतसाहायकोमात्ये राक्षः सप्रज्जिमद्भुदम् । राज्यात्माभंशंङ्गातृदुर्गं पञ्चवर्तं नृपम् ॥३४००॥
 भलकृतत्वभावात्कारानामनुनिर्भरात् । सरितं खड्गवर्षां न कुलणां बिहोषिणोचराम् ॥३४०१॥
 द्वितीयस्योरनामर्तुरकीर्तिं निर्जयासृजत् । देवप्रभावाद्योधापमस्युप्रपुरमपरीम् ॥३४०२॥
 शीतोष्णवारणशशिद्योतकलोतितास्तनः । बहयो वाहिनीनाथाः प्रधासित्थं प्रवेदिरे ॥३४०३॥
 समाह्वयिष्यती राज्यावाप्तेः प्राग्भूमजो गता । तावत्येवाप्रराज्यस्य पञ्चविंशतिवत्सरे ॥३४०४॥
- 3405 इयदृष्टमनन्धव प्रजापुण्यैर्महीभुजः । परिपाकमनोहृत्स्वं स्थेयाः कल्पाविगाः समाः ॥३४०५॥
 अश्मेऽपि प्रवहत्त्वभावमश्वनैराद्यानमश्मायते पावात्मः खवति द्रवत्वमुदितोद्रेकेषु चायेमुषः ।
 कालस्यात्खलितप्रभावप्रसं भाति प्रभुत्वेद्भुते कस्यामुत्र विधानृषाक्षिचटिते मार्गे निसर्गः स्थिरः ॥३४०६॥
 प्रयाते व्यधिकेप्यैसमापदकशते कलेः । कदमीरेष्वास्त गोमन्दः पार्थानां सेवया नृपः ॥३४०७॥
 सुनृदीमोदरीत्याय तस्य पत्नी यशोमती । गोमन्दोन्वस्तस्तुतोपि ततोतीत्य मशीपतीन् ॥३४०८॥
 पञ्चविंशतमहातनुपहाभिजनाभिधाम् । राजाभवत्त्वजो नाम सुनुस्तस्य कुशस्तनः ॥३४०९॥

३३८६. ') Emended; A प्रसिद्धं. ३३९३. ') Emended with C; A सर्व. —') The last *pāda* and the following two verses written by A, on new paper. ३३९६. ') Emended; A, B C 'पञ्चवर्तस्य'. ३३९९. ') Emended with C; A 'उत्पत्तिर्भूमि'. ३३९९. ') Emended; A 'यामेती'. ३३९९. ') Emended; A 'स्योषं नापौक'. ३४००. ') Emended; A 'राज्य प्रा'. —') Doubtful emendation, A 'पदे'. ३४०१. ') The last *pāda* and the following verse written by A, on new paper. ३४०२. ') Doubtful emendation of G (*sec. manu*); A 'कीर्तिविज'. ३४०४. ') Emended with C; A 'विशालु व'. ३४०६. ') Emended with C; A 'पावात्म'. ३४०६. ') Emended with C; A 'हामोदरस्याय. —') Comp. यशोमती i. 70. —') Emended with C; A 'पत्नी'. ३४०९. ') Emended with C; A 'राजा बलवतो'; cf. अयाप्रवहयो नाम i. 84.

शौ खगेन्द्रसुरेन्द्राक्षयौ पुत्रपौत्रावमुप्य नु । गोधरीषाम्यकुलजः सुवर्णाक्ष्यस्तंशात्मजः ॥३४१०॥ 3410
 तज्जम्मा अनकोप्यासीत्सुनुः शक्ष्याः शक्षीवरः । अथाशौकीमवद्रुमृशोऽस्य प्रपितृव्यजः ॥३४११॥
 तज्जो जलौकाः संदिधवन्धो दामोदरस्ततः । तुल्यं वधोष हृष्कापास्तुहृष्काभिजनोद्भवाः ॥३४१२॥
 अभिमन्युस्तृतीयोऽगोन्धोऽस्य विभीषणः । राजेन्द्रजिज्ञाषणश्च - - - - - ॥३४१३॥
 भग्नो विभीषणः सिद्ध उल्लासश्च तर्नु । पथात्ततो हिरण्याक्षहिरण्यकुलयोरभूत् ॥३४१४॥
 राजा वसुकुलस्तस्य हनुः क्वातस्त्रिकोटिश्च । क्षितिवन्दो वकापज्जाइसुनन्दस्तदात्मजः ॥३४१५॥ 3415
 नरोन्धोक्षस्तत्सत्त्वाश्रोमा गोकर्णको नृपात् । तस्माच्चरेन्द्रादित्योभूत्सुनुरन्धयुधिष्ठिरः ॥३४१६॥
 तस्य प्राप्तेक्षितो भूवैरन्वाभिजनसंभवः । मूपः प्रतापादित्योभूज्जलौकोऽपि तदात्मजः ॥३४१७॥
 सुज्जितं निःसृते तज्जो विजयोन्धकुलोद्भवः । जयन्धेऽस्य सुनेपुत्रे सविषः संधिमानभूत् ॥३४१८॥
 युधिष्ठिरस्य शैषेण भूपादित्यात्मजम्मा । श्रीमिषवाहनेनाय गौनन्देभूदिनं कुले ॥३४१९॥
 ॥

ततः प्रवर्त्तते गोवत्स्तोरमाणात्मजः क्षितिम् । तेभ्यो हिरण्यभातृव्यस्तस्य पुत्रो युधिष्ठिरः ॥३४२०॥ 3420
 ततो नरेन्द्रादित्यश्च रणादित्यश्च भूपतिः । क्रमावभूतां तत्पुत्रो विक्रमादित्यभूतिः ॥३४२१॥
 बालादित्यश्चोदभवन्नृणादित्यस्य नन्दनः । बालादित्यस्य जामाता ततो दुर्लभवर्धनः ॥३४२२॥
 सुर्दुर्लभकस्तस्य चन्द्रापीडोभवत्ततः । तारापीडोऽनुजम्मा च मुक्तापीडोऽस्य बाजुजः ॥३४२३॥
 भृगुवात्सां कुवलयापीडो हैमातुरोऽस्य च । वज्रादित्यः सुनो रात्रो मुक्तापीडस्य तत्सुतौ ॥३४२४॥
 पृथिव्यापीडसंप्रामापीडावनु नृपोभवत् । जयापीडोऽस्य मन्त्री च जर्जः पुत्रावपि क्रमात् ॥३४२५॥ 3425
 ललितापीडसंप्रामापीडौ ज्येष्ठात्मजस्ततः । श्रीचिप्पटजयापीडः कल्पपालमुद्भवोभवत् ॥३४२६॥
 अभिचारेण तं हत्वा सांमत्स्यादितरेतरम् । उत्पलाधैरसंयामराज्यैस्तन्मातुलैः कृतः ॥३४२७॥
 भानुः पुत्रोजितापीडो जयापीडस्य तत्पदे । अनङ्गापीडनामा च संप्रामापीडस्ततः ॥३४२८॥
 तमुत्पाटयोत्पलापीडोऽयाजितापीडनन्दनः । अवन्तिवर्मा भूरेण तं निवारोऽयं मन्त्रिणा ॥३४२९॥

३४१०. ¹) The last three *pādas* and the following verse are no longer found in A as the upper portion of fol. 327 has broken off; the text is given from R G.—²) Emended with C; R G (*prima manu*) 'सुवर्णाक्ष्यस्तंशा' : cf. i. 97. ३४१२. ¹) Emended; B C 'वधोष'; the upper strokes of the letters are not legible in A. ३४१३. ¹) Thus A; C 'वितापुत्रो क्रमावपि'. ३४१४. ¹) Here the name of NARA is omitted.—²) Emended; A 'उल्लासश्च'.—³) Thus A; doubtful.—⁴) Emended; A 'हिरण्याक्षोऽनुवद्रुमृशो'. ३४१५. ¹) C inserts here two *pādas* श्रीमिषवाहो राजा वकाप्यस्तनन्दनः.—²) Emended; A 'क्षितिवन्दो वकापज्जाइ'. ३४१६. ¹) Emended; A 'सुज्जितं'; cf. ii. 11.—²) Emended; A 'अनेपुत्रस्य' 'पुत्रे' C 'अनेपुत्रस्तस्योऽपुत्रः'. ३४१७. ¹) Thus A; but compare ii. 145 ff.—²) Emended with C; A 'गोन्ध्याभूतिः'.—³) After this verse C inserts the following: ततः प्रवर्त्तते गोवत्स्तुः काचमीरनन्दले ॥ तत्पुत्रश्च हिरण्योऽभूत् रात्रवन् क्षितिमण्डलः । नानुपुत्रीऽनवहसराज्यस्तेन शक्यता ॥ One verse containing the names of PRAYASANA I, HIRANYA and MĀTRAGUPTA appears to have been omitted here by A. ३४२०. ¹) The remaining portion of this verse, the following verse and the first *pāda* of verse 3422 are no longer found in A, as the upper portion of fol. 327 has broken off; the text is given from R G.—²) Thus C; R 'पुत्रो विष्ठिरात्', corr. sec. *manu* as above; G 'पुत्रावपिष्ठिरात्'. ३४२१. ¹) Thus C R; G 'तद्वच विक्रमादित्य उर्वरित'. ३४२२. ¹) Thus C R; G 'चवोदभवत्ततः'.—²) Emended with R G; A 'विषय ६'. ३४२३. ¹) Thus C; R G 'पीडस्य'; in A three *aksharas* after 'पुत्रा' have become illegible. ३४२५. ¹) Emended with C; A 'चक्रजयावपि'. ३४२६. ¹) Emended with C; A 'श्रीचिप्पट'. ३४२७. ¹) Emended with C; A 'सम्पत्त्या'. ३४२९. ¹) Here ends the text of A at the foot of fol. 327 *rev.*, the last leaf of the MS, being lost. The text of the remaining verses is given from R G.

- 3430 मतोत्पलस्य विदरे वामाज्ये सुखवर्मनः । मूरः शंकरवर्मा स गोपालस्तस्य चात्मजः ॥३४३०॥
 रत्नागृहीतः गाम्भूष तद्भाता संकुटामिधः । सुगन्धाख्या तयोर्जीता तां विनारंभाध भुञ्जन् ॥३४३१॥
 भूरवर्मपण्डारं पार्थे तन्निषदातथः । चक्रुर्भिर्जितवर्मार्ण ततस्तस्य^१ च तत्कमात् ॥३४३२॥
 चक्रवर्मा भूरवर्मा येति निर्जितवर्मजः । विहिता बहुशो राज्ये ततस्तस्य^२ शंभुवर्धनः ॥३४३३॥
 तदन्तरे लम्हराज्ये मन्त्री व्यापाय तं नृपम् । चक्रवर्मण्वसीतेष पापी पार्थात्मजः क्रमात् ॥३४३४॥
- 3435 उन्मत्तावन्तिवर्मासीतस्युषे भूरवर्मणि । राग्यादृष्टे विजैषके राज्ये मन्त्री यशस्करः ॥३४३५॥
 मयिनृष्वात्मजस्तस्य वर्णटस्तनयोन तम् । राज्ये वक्राङ्गिसंभ्रामस्तस्यौ निष्पाट्य तं ततः ॥३४३६॥
 अमात्यः पर्वगुप्ताख्यो राज्यं श्रेष्ठेण लम्भवान् । क्षेमगुप्तः द्रतोत्पासीदभिमन्यौ तदात्मजे ॥३४३७॥
 द्यान्ते माया पाल्यमाने नन्दिगुप्ते च तत्सुते । तनस्त्रिभुवने भीमगुप्ते च कूरचेष्टया ॥३४३८॥
 पीने तथैव निवृत्ते स्वयं दिहाकयया कृतम् । राज्यं^३ संप्रामराजोपि भ्रातृव्योन्ते नृपः कृतः ॥३४३९॥
- 3440 हरिराजानन्तदेवावास्तां तस्यात्मजौ ततः । कलद्रोनन्तवनयः क्रमाद्रूपी तदारमजौ ॥३४४०॥
 उभानुत्कर्षहर्षाख्यावपि निष्पाट्य भूपतिम् । हर्षदेवं तमुशमविक्रमोनन्ववंशजः ॥३४४१॥
 भ्रातुः पुत्रस्व दिदाया जस्तराजस्य नवृतः । मल्लाभिधानादुद्धृते भूपतामुच्चलोभजत् ॥३४४२॥
 श्रेष्ठेण तं हतचतां मृत्वा नामपतस्ततः । शङ्कराजान्वनामाभूद्राख्यः क्षणिको नृपः ॥३४४३॥
 गर्गेण निवृत्ते तस्मिन्सहो^४ हैमातुरोप्यभूत् । तस्योच्चलमरीमतेर्भोता निर्बन्ध तं बली ॥३४४४॥
- 3445 सुस्सलाख्योमरीश्राज्यं माल्लिच्छलसोदरः । निरक्षैः पाटिते तस्मिन्नाज्यादृष्टैर्मृषः कृतः ॥३४४५॥
 वण्मासालहर्षभूमर्तुना भिक्षाचरामिधः । पुनर्निर्वास्य तं मातराज्ये सुस्सलभूमि ॥३४४६॥
 क्रमाद्वन्यैर्विचक्षैर्हैराज्योद्दिष्टे हते । लवण्यान्निखिलांतं च^५ हत्वा भिक्षाचरं नृपम् ॥३४४७॥
 सुतः सुस्सलभूमर्तुः संप्रत्यप्रतिमक्षमः । नन्वयन्मेदिनीमास्ते जयसिंहो महीपतिः ॥३४४८॥
 गोदावरी सरिदिवोत्तुमुत्तैस्तरङ्गैर्वक्ष्यैः स्फुटं सपदि सप्रभिरापतन्ती ।
 भीकान्तिराजविपुलामिनाग्निमध्यं विभान्त्ये विंशति राजतरङ्गिणीयम् ॥३४४९॥

^१ इति श्रीमहाकविश्रीकल्हणकृतायां राजतरङ्गिण्याष्टमस्तरङ्गः ॥

समाप्तेष राजतरङ्गिणी

कृतिः श्रीमहापात्यचण्णकप्रभुसुनोर्महाकवेः कल्हणस्य ॥

१४३०. ^१) The last two *pādas* are found in the above form in C; in R G they are added *sec. manu*, being probably copied from C. १४३१. ^२) Emended with C; R G निपाट्य. १४३२. ^३) Thus R G; cf. v. 287 ff.; C ततः पाट्यस्ततः कमात्. १४३३. ^४) These two *pādas* and the first half of the following verse are omitted in C.—^५) Thus R; G - - - - - १४३४. ^६) Thus C R (*sec. manu*); G R (*prima manu*) सोमयुषः. १४३५. ^७) Emended; R G C निहिते.—^८) Emended; R C राज्ये; C कृते; राज्ये. १४४५. ^९) Emended; R G C मही; R (*sec. manu*) मही. १४४६. ^{१०}) Thus R; G आस्ते च; C आस्तां च. १४४७. ^{११}) Emended; R G C भीकान्ति; comp. vii. 1286, *Colophon*. ^{१२})—^{१३}) This part of the *Colophon* is not found in G.

CORRIGENDA AND ADDENDA.

Canto. Verso.

१. १०. For स्कन्धाचारं read स्कन्धाचारं, adding note: ¹) Emended; A स्कन्धाचारं.
१. १०३.¹) For A, पूज्येभ्यो read A, पूज्येभ्यो.
१. ११०. For स्वाधुनीकायं read स्वाधु नीकायं.
२. १. For ललाटं read ललाटं.
२. ११. For वीक्षयानाय read वीक्षयानाय.
२. १११. For संवाशिनिशिला read संवाशि निशिला.
२. १००. For जरा read जरा, adding note: ¹) A जरा.
१. १०१. To पुदरापनः add note: Subhāshitāvall, 361, reads पुदरोपनः.
१. १०३. To विद्वत्पिबन् add note: Subhāshitāvall, 579, reads विद्वत्पिबन्
To जगत्स्तिग्मा add note: Subhāshitāvall, 579, reads जगत् स्तिग्मा.
४. ११५. For शोचं read शोचं.
To परापरकारणं add note: Subhāshitāvall, 3133, reads परापरकारणं.
४. ११८. For अतिशयं read अतिशयं.
४. ११५. To ²)कालेतिवाचो add note: Subhāshitāvall, 3028, reads ²)कालेति वाचो.
४. ११८.¹) For A, हेतः, A, हेतुं read A, हेतुं, A, हेतुं.
४. १०३. For ²)पुलम्ब read ²)पुलम्ब, adding note: ¹) Emended; A ²)पुलम्ब.
५. ११५. For सत्कर्तव्यं read सत्कर्तव्यं.
५. १११. For सर्वे एकोनपदे read सर्वे एकोनपदे.
५. १११. For ²)सिधयं read ²)सिधयं.
५. ११५. For ²)पुत्रं read ²)पुत्रः.
५. १११.¹) For वराहपत्नं read वराहपत्नं.
५. १११. To जगत्सुकाशिका add note: Comp., the name of the Śākya King Kasmā, Alberūni's India (transl. by Sachau) ii. 13.
५. ११०. For ²)महाका read ²)महाका.
५. ११५. For ²)वपुस्तपि read ²)वपुस्तपि.
५. ११५. For भीष्म read भीष्म.

Canto. Verso.

१. १८. For सगर्भव read सगर्भव, adding note: ¹) Emended; A सगर्भव.
१. ११५. For जहन् read जहन्.
१. ११५. For कादरीरिकायं read कादरीरिकायं.
५. ११०. For स्वप्नाधुनीनयं read स्वप्नाधुनी भयं.
५. ११५. For ²)स्कन्धाचारं read ²)स्कन्धाचारं, adding note: ¹) Emended; A ²)स्कन्धाचारं.
५. ११०. For ²)वैश्वसिधयं read ²)वैश्वसिधयं.
५. १८०. For ²)शिखरेण read ²)शिखरेण.
५. १८८. To कीर्तिस्त्वपुत्रं add note: ¹) Thus A; perhaps read कीर्तिवत्स्वपुत्रं; comp. viii. 588.
५. ११०. For काठपाठं read काठपाठं.
५. ११३. For ²)जलसीप read ²)जलसीप.
५. ११३.¹) For A प्रत्याग्रे read A, प्रत्याग्रे.
५. ११३. For पञ्चसिधयं read पञ्चसिधयं.
५. ८०५. To स्मृतिरः add note: Subhāshitāvall, 3132, reads स्मृतिरः.
To विष्णु रक्षे add note: Subhāshitāvall, 3132, reads विष्णुः रक्षे.
५. ८०५. For जरा read जरा, adding note: ¹) A जरा.
५. ८०५. For ²)कोपाच्छले read ²)कोपाच्छले.
५. ८०५. For पुत्रं read पुत्रं.
५. ११०. For विरलाटुं read विरलाटुं.
५. ११५. For कादरीरिकायां read कादरीरिकायां, omitting note.
५. १०८. For कादरीरिकायां read कादरीरिकायां, omitting note.
५. १०१. For ²)पुत्रं read ²)पुत्रं.
५. १११. For संवत्स्रान्मन्त्रः read संवत्स्रान्मन्त्रः.
५. ११५. For कादरीरिका read कादरीरिका, omitting note.
५. ११५. For स्कन्धाचारं read स्कन्धाचारं, adding note: ¹) Emended; A स्कन्धाचारं.

CORRIGENDA AND ADDENDA.

Canto. Venn.

७. १४९. For महाहालीय^० read महाहालेय^०, adding note: ^१) Emended; A "हालीय".
७. ११५. For चर्षर्षांनु लोषिषद् read चर्षर्षांनुचलोषिषद्.
७. ११५. For मुषीविषा^० read मुलविषा^०.
८. १५४. For "स्वाम्नाचारिणु" read "स्वाम्नाचारिणु", adding note: ^१) Emended; A "स्वाम्ना".
८. १८१. For वेचारी read वेचारी^१, adding note: ^१) Emended; A वेचारी.
८. १७७. For हम्भ read हम्भ.
८. ७४५. For कैर्षयो लोषिषा^० read कैर्षयोलोषिषा^०.
८. ८८७. For काष्मीरिका^० read काष्मीरिका^०, omitting note.
- For पावच: read पावच.
८. १०१. For "तामावीराच" read "तामावीराच".
८. १११. १११. For काष्मीरिका^० read काष्मीरिका^०, omitting note.
८. १००. For "काम्ययुजरे" read "काम्ययुजरे".
८. १०५. For स्वाम्नाचार read स्वाम्नाचार^१, adding note: ^१) Emended; A स्वाम्नाचार.

Canto. Venn.

८. १०८४. For "मिषिक्कास्याय" read "मिषिक्कास्याय".
८. ११४. For काष्मीरिका^० read काष्मीरिका^०, omitting note.
८. ११८. For रामायनचमयाद् read रामायनचमयाद्.
८. १४४. For निजप्रभा: read निजप्रभा.
८. १०१८. For उबोवीरसा^० read उबोवी रसा^०.
८. १०४२. For "स्कोडेचरी" read "स्कोडेचरी".
८. ११११. For संस्तम्भेय^० read संस्तम्भेय^०, omitting note.
८. १०४८. ^१) For PRITHVIHARI's read PRITHVIHARA's.
८. १०५७. For काष्मीरिका^१ read काष्मीरिका^०, omitting note.
८. १०११. ^१) For सारसा read सारसा.
८. ११५१. For "संस्तम्भ" read "संस्तम्भ", omitting note.
८. ११८१. For इम्बुषं read इम्बुषं.

N.B.—Some letters, especially T and F, have occasionally broken in the printing.

बोर सेवा मन्दिर

पुस्तकालय

काल नं० ६४६.६०.१ ९

लेखक Stein M.A.

शीर्षक KALYANAS RATHATARANGINI

खण्ड ५ क्रम संख्या ४६०५